مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

سرشناسه : رضایی مهر، مصطفی، ۱۳۵۰ -

عنوان و نام پدیدآور: تاریخ و جغرافیا (سال دهم دبیرستان)
خلاصه درس، نکات تستی و مجموعه تست/نویسنده مصطفی رضایی مهر.

مشخصات نشر: تهران- نشر مکعب علم، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۳۳۶ص. ۲۹ × ۲۱ س م.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۰۸-۶۳-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع: تاریخ - - راهنمای آموزشی (متوسطه)

موضوع: تاریخ - - آزمون‌ها و تمرین‌ها (متوسطه)

موضوع: جغرافیا- - راهنمای آموزشی (متوسطه)

موضوع: جغرافیا - - آزمون‌ها و تمرین‌ها (متوسطه)

رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۲ ت ۶ ر / ۲ / D ۱۶

رده بندی دیویی: ۹۰۷

شماره کتابشناسی ملی : ۳۲۸۷۲۱۳

تألیف: مصطفی رضایی مهر

همراه: ۰۹۱۲۲۱۹۱۲۰۸

آدرس ایمیل مؤلف: mostafa.rezaeimehr@yahoo.com

آدرس تلگرام: @konkourensani

مرکز مشاوره تحصیلی
خیرضا افشار

سال چاپ: تابستان ۱۴۰۰
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول

قیمت : ۹۵۰۰۰ تومان

چاپ: سیمرغ
simorghprintco@yahoo.com
مکاتبات: تهران، خیابان پیروزی، چهارراه پرواز،
جنب بانک تجارت، شماره ۶۰۹
تلفن مرکز پخش: ۳۳۳۰۱۷۹۳ – ۳۳۷۸۲۷۰۷
همراه: ۰۹۱۲۱۹۱۰۱۱۴

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

فهرست مطالب

تاریخ دهم

درس اول: تاریخ و تاریخ نگاری ۱
درس دوم: زمان و مکان ۱۱
درس سوم: باستان شناسی: در جستجوی میراث فرهنگی ۲۰
درس چهارم: پیدایش تمدن، بین النهرین و مصر ۳۰
درس پنجم: هند و چین ۴۵
درس ششم: یونان و روم ۵۵
درس هفتم: مطالعه و کاوش در گذشته های دور ۶۹
درس هشتم: سپیده دم تمدن ایرانی ۷۹
درس نهم: ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان ۹۱
درس دهم: اشکانیان و ساسانیان ۱۰۲
درس یازدهم: آیین کشور داری ۱۱۶
درس دوازدهم: جامعه و خانواده ۱۳۰
درس سیزدهم: اقتصاد و معیشت ۱۴۲
درس چهاردهم: دین و اعتقادات ۱۵۶
درس پانزدهم: زبان و آموزش ۱۶۷
درس شانزدهم: هنر و معماری ۱۷۸
آزمون جامع ۱۹۱
پاسخ نامه ۱۹۴

جغرافیا دهم

درس اول: جغرافیا علمی برای زندگی بهتر ۲۱۰
درس دوم: روش مطالعه در جغرافیا ۲۱۷
درس سوم: موقعیت جغرافیایی ایران ۲۲۲
درس چهارم: ناهمواری های ایران ۲۲۶
درس پنجم: آب و هوای ایران ۲۳۸
درس ششم: منابع آب ایران ۲۵۰
درس هفتم: ویژگی های جمعیت ایران ۲۶۰
درس هشتم: تقسیمات کشوری ایران ۲۶۸
درس نهم: سکونتگاه های شهری و روستایی ۲۷۲
درس دهم: توان های اقتصادی ایران ۲۸۰
آزمون جامع ۲۸۹
پاسخ نامه ۲۹۲
کنکور های داخل و خارج از کشور ۳۰۱

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

خلاصه درس، نکات تستی و مجموعه تستهای

تاریخ دهم

ویژه داوطلبان کنکور سراسری

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

شامل تستهای طبقه بندی شده:

کنکور سراسری - آزاد - کنکورهای آزمایشی

تالیف:مصطفی رضائی مهر

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس اول: تاریخ و تاریخ نگاری

■ سوالات رایج در علم تاریخ
- تاریخ چیست؟
- مورخان چگونه و با استفاده از چه منابعی تاریخ را می‌نویسند؟
- چرا باید تاریخ خواند؟

تاریخ چیست؟

■ معـانی مختلف واژۀ تاریـخ
- مجموعۀ حوادث و رویدادهایی است که یک فرد یا یک جامعه از سر گذرانده است. مثال← تاریخ ایران
- منظور از واژۀ تاریخ در نوشته‌ها و زبان مردم، علم و روش‌های علمی است که به وسیلۀ آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می‌شوند. مثال← تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوران اشکانیان
- گاهی منظورمان از تاریخ، تعیین روز، ماه و سال است. مثال← تقویم سالانه

ویژگی‌های رویدادهای تاریخی

۱- دور از دسترس‌اند، قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به طور مستقیم درک کرد، بلکه باید با استفاده از شواهد و مدارک آن‌ها را شناخت. (روش مطالعۀ غیرمستقیم)

۲- تکرار ناپذیرند و قابل تجربه نیستند. (هر پدیدۀ تاریخی فقط یک‌بار شکل می‌گیرد.)

۳- پدیده‌های تاریخی مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطۀ علت و معلولی دارند.

- انسان در تاریخ، نقش محوری و اساسی دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجۀ کُنش (عملکرد و اقدام) متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت، پدید آمده‌اند.
- پیامد کُنش‌های فردی و جمعی انسان‌ها، شکل گیری نهادها، جوامع، کشورها، تمدن‌ها ← می‌باشد.

تعریف علم تاریخ

❖ تاریخ علمی است که به مطالعۀ جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اَعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

❖ هدف علم تاریخ، شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است.

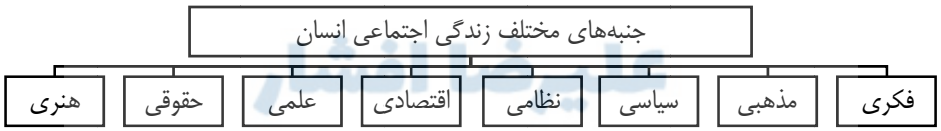

تاریخ نگاری و روش پژوهش در تاریخ

پیشینۀ تاریخ نگاری

✓ تاریخ از جمله علومی است که پیشینۀ بسیار کهنی دارد.

✓ پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش، به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد.

✓ قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، سنگ نوشته‌ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد و در آن نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث دوران آنان ذکر شده است.

✓ از روزگار باستانی ایران به ویژه دورۀ هخامنشیان ساسانیان ← سنگ نوشته‌هایی باقی مانده است که نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی

سنگ پالرمو، تکه‌ای بزرگ از یک ستون سنگی یادبود به نام «سالنامۀ شاهی» مربوط به پادشاهی کهن مصر است که در موزۀ شهر پالرمو ایتالیا نگه‌داری می‌شود.

«ویژهٔ علاقمندان»

- برای کسب اطلاع از گذشته می‌توان از محسوسات و مکتوبات استفاده کرد، سنگ‌نوشتهٔ بیستون یک سند تاریخی معتبر است چون هم مکتوب است و هم محسوس.
- یکی از منابع مطالعهٔ تاریخ، منقولات است که در برگیرندهٔ تاریخ شفاهی است ← افسانه‌ها و حماسه‌ها در این منبع قرار می‌گیرند.
- سنگ نوشتهٔ بیستون که به دستور داریوش یکم، پادشاه هخامنشی بر سینهٔ کوهی واقع در شهر بیستون از توابع شهرستان هرسین در استان کرمانشاه کنونی کند شده است، یکی از بزرگ‌ترین سنگ نوشته‌های جهان به شمار می‌رود. داریوش در این سنگ نوشته به برخی اقدامات خود از جمله سرکوب گوماتَه مُغ و دیگر شورشیان اشاره کرده است.

- در ایران باستان گویا سالنامه‌های دولتی وجود داشته که حاوی اخبار و رویدادهای مهم بوده‌اند.
- می‌توان تدوین و نگارش «خدای نامه» (خدای نامک) در زمان ساسانیان را نمونه‌ای از دلبستگی ایرانیان به نگارش وقایع و ضبط سلسلهٔ حوادث تاریخی دانست.

پیشینهٔ تاریخ نگاری در یونان باستان (اروپا)

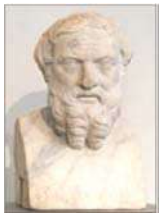
سردیس هرودت

- تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن، از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور مورخ بزرگی مانند هرودت که «پدر تاریخ» لقب گرفته، آغاز شد.
- بخش عمدهٔ مطالب کتاب تاریخ هرودت به شرح جنگ‌های یونان و ایران اختصاص دارد.
- کتاب تاریخ هرودت کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی به جا مانده از عصر باستان است.
- هرچند هرودت به دلیل یونانی بودن و طرفدار یونان بودنش عمدا یا سهوا در گزارش رویدادهای مربوط به ایران دچار لغزش ها و بعضاً غرض ورزی هایی شده است.
- پس از هرودت، دیگر نویسندگان یونانی و سپس رومی، راهی را که او آغازکنندهٔ آن بود، ادامه دادند و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند.
- برخی از پژوهشگران معتقدند که رواج رونق ادبیات و فلسفه، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.

پیشینهٔ تاریخ‌نگاری در دوران اسلامی

- در دوران اسلامی، تاریخ‌نگاری در میان مسلمانان رواج و گسترش چشمگیری یافت.
- «طبری» و «بیهقی» از جمله مورخان مسلمان ایرانی هستند.

ویژگی تاریخ‌نگاری تا قبل از رنسانس

- مورخان اغلب به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع می‌پرداختند.
- در این دوران مورخان توجه چندانی به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی نداشتند.
- عمدهٔ تمرکز مورخان در این دوران بر بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان بود.
- مورخان در این دوران به مسائل و موضوع‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیتی نمی‌دادند.
- برخی از وقایع‌نویسان به عنوان منشی در خدمت شاهان و حاکمان بودند و آنان را در مسافرت‌ها و جنگ‌ها همراهی می‌کردند.
- بعضی از مورخان درباری به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.

تحول تاریخ در دورهٔ رنسانس

- دورهٔ رنسانس (قرن‌های ۱۳ و ۱۷ م) شامل تحولات فکری و علمی است. رنسانس در اروپا شکل گرفت.
- تحولات دورهٔ رنسانس علم تاریخ را نیز متحول کرد.
- در دورهٔ رنسانس شیوهٔ نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد.

اساس این شیوه تاریخ نگاری بر
- سنجش دقیق منابع
- استناد به اسناد و مدارک
- دوری از داستان‌پردازی

← بود.

مقایسهٔ تاریخ‌نویسی قدیم و تاریخ‌نگاری نوین	
تاریخ‌نویسی و وقایع‌نگاری قدیم	**تاریخ‌نگاری نوین**
تاریخ‌نویسی صرفاً به توصیف، شرح زندگانی، اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی می‌پرداخت.	تاریخ‌نویسی صرفاً به توصیف، شرح زندگانی، اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی محدود نمی‌شود.
تاریخ‌نویسی صرفاً مسائل سیاسی، نظامی و شرح حال پادشاهان بود.	تاریخ‌نویسی همهٔ ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و ... جوامع گذشته را در بر می‌گیرد.
تاریخ‌نویسی بیش‌تر به زندگی پادشاهان می‌پرداخت.	تاریخ تمام جنبه‌های زندگی مردمان و جوامع گذشته را مورد بررسی و مطالعه قرار می‌دهد.
علم تاریخ صرفاً به ثبت و نقل رویدادهای گذشته بسنده می‌کرد.	صرفاً به ثبت و به نقل گذشته بسنده نمی‌کند، بلکه زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی را نیز بررسی و تجزیه و تحلیل می‌کند.
سقوط ساسانیان و توصیف ماجرای جنگ‌هایی که بین سپاه ساسانی و اعراب مسلمان رخ داد.	در بررسی سقوط ساسانیان فقط به ماجرای جنگ اشاره نمی‌کنند بلکه ابعاد وسیع‌تر، زمینه‌ها و علت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی این واقعه را به همراه آثار و پیامدهای گوناگون آن، بررسی و تحلیل می‌کنند.

✓ از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند: باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی، گاه‌شماری ← در پژوهش علمی تاریخ استفاده می‌شود.

مراحل پژوهش در تاریخ

۱- انتخاب موضوع ← ۲- تدوین پرسش های تحقیق ← ۳- شناسایی منابع ← ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات ← ۵- تحلیل و تفسیر اطلاعات ← ۶- گزارش یافته های پژوهش

۱- انتخاب موضوع

- برای انتخاب موضوع پژوهش، معیارهایی باید مورد توجه قرار بگیرند:
  - موضوع تحقیق باید تازه باشد و تکراری نباشد، (ارائه حرف و نظر جدید)
  - موضوع تحقیق باید دارای اثر و فایده باشد.
  - محقق باید موضوعی را انتخاب کند که منابع و امکانات کافی در مورد آن موجود باشد.

۲- تدوین پرسش‌های تحقیق

- هر پژوهش علمی نیازمند یک یا چند پرسش است.
- دلایل اهمیت پرسش:
  - هدف پژوهش را مشخص می‌کند.
  - مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.

در پژوهش‌های تاریخی، پرسش‌های پژوهش، اغلب دربارهٔ:
- زمینه‌ها
- علت‌ها
- آثار و نتایج

← رویدادها و یا نقش افراد و گروه‌های درگیر رویدادها، مطرح می‌شوند.

۳- شناسایی منابع

- در مرحله شناسایی، پژوهشگر باید:
  - منابع را شناسایی
  - اسناد تحقیق را بررسی
  - میزان اعتبار اسناد را بررسی
  - دقت و صحت اسناد را ارزیابی

← کند

- پرسش‌هایی که در مرحلهٔ شناسایی برای یک پژوهش تاریخی مطرح می‌شود:
  - نویسندگان منابع چه کسانی بوده‌اند؟
  - نویسندگان منابع چه گرایش دینی، اجتماعی یا سیاسی داشته‌اند؟
  - آیا نویسندگان منابع، خود شاهد وقایع بوده‌اند و یا از زبان دیگران حوادث را نقل کرده‌اند؟
  - تا چه اندازه در نقل رویدادها دقت و صداقت داشته‌اند؟
- پژوهشگر تاریخ باید از اصالت سند و جعلی نبودن آن مطمئن شود.

٤- گردآوری و تنظیم اطلاعات

کار پژوهشگر در این مرحله:
- استخراج اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق از منابع و اسناد تاریخی
- تنظیم و دسته‌بندی اطلاعات به‌دست آمده

٥- تحلیل و تفسیر اطلاعات

- تحلیل و تفسیر رویدادهای تاریخی کار ساده‌ای نیست و مورخان برای انجام این کار، نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند.

مقایسهٔ کار مورخان با کارآگاهان پلیس

	مورخ	کارآگاهان پلیس
تفاوت	در پی بازسازی وقایع گذشته	به دنبال بازسازی صحنهٔ جرم
	شواهدی که مورخ به دنبال آن‌ها است، تمامی منابع، اسناد و مدارکی هستند که دربارهٔ زندگی مردم در روزگاران گذشته، اطلاعاتی در اختیار قرار می‌دهند.	شواهدی که کارآگاه به دنبال آن است، می‌تواند اثر انگشت و یا هر شیء به جا مانده در صحنه وقوع جرم باشد.
تشابه	کاراگاهان و مورخان هر دو به دنبال شواهد و مدارکی هستند که به گونه‌ای گذشته را بازسازی و تفسیر کنند.	

٦- گزارش یافته‌های پژوهش

در این مرحله پژوهشگر دو فعالیت انجام می‌دهد:
- استخراج نتایج و یافته‌های تحقیق
- ارائه یافته‌ها در قالب گزارش علمی

منابع پژوهش علمی در تاریخ

منابع پژوهش تاریخی از نظر درجهٔ اهمیت و اعتبار به دو دسته تقسیم می شوند.

منابع دست اول یا اصلی

به همهٔ آثاری گفته می شود که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک ترین زمان به وقوع آن، نوشته شده اند.به عبارت دیگر، نویسندگان این نوع منابع، خود ناظر رویدادها بوده اند و یا این که شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده اند.

- منابع مکتوب
- بناها
- ابزارها
- سنگ نگاره ها
- سنگ نوشته ها
- سکه ها
- هر وسیله ای که از گذشته به جا ماند است

منابع دست دوم یا فرعی

به همهٔ منابع، تحقیقات و آثاری گفته می شود که مدت ها پس از وقوع رویدادها و با استفاده از منابع دست اول پدید آمده اند.

طاق بستان(منابع دست اول)- کرمانشاه

سکهٔ اشکانی (منابع دست اول)

منشور کورش (منابع دست اول)- در موزهٔ بریتانیا در لندن

فواید و کارکردهای مطالعهٔ تاریخ

فواید و کارکردهای مطالعهٔ تاریخ

۱- منبع شناخت و تفکر
۲- بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده
۳- تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی

فواید و کارکردهای مطالعهٔ تاریخ

فایده و کارکرد	توضیحات
۱- منبع شناخت و تفکر	• مطالعهٔ سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته، منبع و گنجینهٔ ارزشمندی برای تقویت و پرورش قوهٔ شناخت و تفکر به حساب می‌آید. • با کاوش در گذشته می‌توان از تجربیات و اندیشه‌های مردمان گذشته برای تقویت و قدرت شناخت و تفکر بهره گرفت. • جست و جوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها، قوهٔ درک و مهارت اندیشه ورزی را افزایش می‌دهد. • در قرآن آیات بسیاری است که انسان‌ها را به مطالعهٔ سرگذشت اقوام گذشته دعوت کرده و تاریخ را به عنوان یک منبع معتبر برای کسب شناخت و تفکر معرفی می‌کند. • به گفتهٔ شهید استاد مطهری: «از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی حساب‌های دقیق و منظم داردو با شناخت آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد و به سود سعادت خود و مردم از آن بهره‌گیری کرد.» • «فَاقْصُصِ القَصَصَ لَعَلَّهُم یَتَفَکَّرونَ» (اعراف:۱۷۶) «قصهٔ گذشتگان با ایشان بگوی، باشد که تفکر کنند.»
۲- بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده	• دامنهٔ شناخت و آگاهی تاریخی فقط محدود به گذشته نمی‌شود، بلکه به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده نیز کمک می‌کند. • رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند، اما آثار، نتایج و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد. • نتایج و تأثیرات برخی حوادث عظیم تاریخی مانند تأسیس سلسلهٔ بزرگ هخامنشیان، جنگ‌های صلیبی، نهضت رنسانس، کشفیات جغرافیایی و انقلاب‌های بزرگ معاصر، فقط محدود به زمان وقوع این حوادث نبوده، بلکه دوران پس از آن حوادث را نیز به طور چشمگیری متأثر کرده است. • تحولی که پیامبران الهی و یا شخصیت‌های مهم تاریخی هم‌چون افلاطون، امیرکبیر، امام خمینی و... ایجاد کرده‌اند، نه تنها مردمان و جوامع عصر خویش، بلکه نسل‌های متمادی بشر را تا به امروز تحت تأثیر قرار داده و بر آیندگان نیز تأثیرگذار خواهد بود. • مطالعهٔ تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عوامل و شرایطی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند. • علم تاریخ می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعهٔ خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده، کمک کند.
۳- تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی	• مردمانی که برای نسل‌های متوالی، سرگذشت مشترکی داشته و سالیان طولانی در شادی‌ها و تلخ کامی‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌های هم شریک بوده‌اند، به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشتهٔ خود، نوعی احساس علاقه و دلبستگی خاص پیدا می‌کنند. • آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشتهٔ مشترکشان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیش‌تر آنان می‌شود. شناخت گذشته و مطالعه و بررسی زندگی مردمان در زمان‌ها و مکان‌های دیگر، به ما کمک می‌کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم و بدانیم، که بوده‌ایم و چگونه به جایگاهی که هم‌اکنون هستیم، رسیده‌ایم. • آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشتهٔ خود، به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی، نقش زیادی در حفظ موجودیت و هویت آنان در طول تاریخ داشته است. • نیاکان ما به اتکای چنین آگاهی و دلبستگی به زبان وفرهنگ خویش بوده است که توانسته‌اند در برابر حوادث عظیمی هم‌چون حملهٔ اسکندر مقدونی، تهاجم ویرانگر مغولان و نظایر آن، دوام بیاورند و مانع فروپاشی جامعه و فرهنگ ایرانی شوند. • مطالعه و بررسی گذشته، ارزش و اهمیت میراث فرهنگی را به ما نشان می‌دهد و کمک می‌کند که میراث فرهنگی را به عنوان بخشی از هویت و شناسنامهٔ ملی خویش بدانیم و در حفظ و نگه‌داری آن کوشا و سهیم باشیم.

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص:

۱- واژهٔ تاریخ ← گاهی منظور از آن، مجموعهٔ حوادث و رویدادهایی است که یک فرد یا یک جامعه از سر گذرانده است.

۲- واژهٔ تاریخ در نوشته‌ها و زبان مردم ← علم و روش‌های علمی است که به وسیلهٔ آن رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می‌شوند.

۳- تعریف تاریخ ← تاریخ، علمی است که به مطالعهٔ جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جوامع در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

۴- هدف تاریخ ← شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است.

۵- خدای‌نامه ← سال شمار وقایع حکومت ساسانیان است.

۶- هرودت ← پدر علم تاریخ است.

۷- رنسانس ← تحولات فکری و علمی قرن‌های (۱۶ و ۱۷ م) که در اروپا به وقوع پیوست.

۸- وقایع‌نگاران قدیم ← کسانی که به توصیف و شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی می‌پرداختند.

۹- تاریخ‌نگاری نوین← کسانی که علاوه بر ثبت و نقل رویدادهای گذشته به بررسی و تجزیه و تحلیل وقایع نیز می‌پردازند.

۱۰- شناسایی منابع ← در این مرحله، پژوهشگر پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیقی، میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی می‌کند.

۱۱- منابع دست اول← به همهٔ آثاری گفته می‌شود که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن، نوشته شده‌اند. (پدید آمده‌اند)

۱۲- منابع دست دوم← به همهٔ منابع، تحقیقات و آثاری گفته می‌شود که مدت‌ها پس از وقوع رویدادها و با استفاده از منابع دست اول، پدید آمده‌اند

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

تاریخ ۱۰

درس ۱: تاریخ و تاریخ‌نگاری

۱۶۵۰. کدام گزینه در رابطه با واژهٔ تاریخ صحیح است؟

۱) تاریخ، علم مطالعه و پیش‌بینی آینده است.

۲) علم تجزیه و تحلیل رویدادهای سیاسی و نظامی گذشته است.

۳) تاریخ، علم مطالعهٔ افسانه‌ها و حماسه‌های تمدن‌های باستان است.

۴) علم و روش‌های علمی است که به وسیلهٔ آن، رویدادهای گذشته بر اساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می‌شوند.

۱۶۵۱. کدام گزینه از ویژگی‌های رویدادهای تاریخی نمی‌باشد؟

۱) دور از دسترس بودن و قابل مشاهده نبودن　　۲) تکرارناپذیری و قابل تجربه نبودن

۳) مجزا و مستقل نبودن و با یکدیگر رابطهٔ علت و معلولی داشتن　　۴) درک مستقیم پدیده‌های تاریخی

۱۶۵۲. کدام عامل در تاریخ، نقش محوری و اساسی دارد؟

۱) انسان　　۲) زمان　　۳) مکان　　۴) دین

۱۶۵۳. رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجهٔ کنش متقابل بین کدام عوامل است؟

۱) انسان‌ها با طبیعت و زمان　　۲) انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت　　۳) زمان و مکان پدیده‌ها　　۴) انسان‌ها و تحولات اجتماعی

۱۶۵۴. به طور کلی، پیامد کنش‌های فردی و جمعی انسان‌ها کدام است؟

۱) نهادها　　۲) جوامع　　۳) تمدن　　۴) کشورها

۱۶۵۵. در رابطه با علم تاریخ کدام گزینه درست است؟

۱) تاریخ، علمی است که به مطالعهٔ جوامع بشری از نقطه‌نظر شرایط دینی و فرهنگی می‌پردازد و به وسیلهٔ این علم می‌توان آیندهٔ جوامع را پیش‌بینی کرد.

۲) تاریخ، علمی است که گذشته را به وسیلهٔ آثار باستانی و محسوسات، مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد و در رابطه با تحولات گذشته و آینده تحلیل می‌کند.

۳) تاریخ، علمی است که به مطالعهٔ جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و آینده را برای جوامع مختلف پیش‌بینی می‌کند.

۴) تاریخ، علمی است که به مطالعهٔ جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

۱۶۵۶. هدف علم تاریخ، شناخت و آگاهی نسبت به زندگی ..... در گذشته است.

۱) اقتصادی　　۲) اجتماعی　　۳) سیاسی　　۴) نظامی

۱۶۵۷. اطلاعات سنگ پالرمو در رابطه با پادشاهان کدام تمدن است؟

۱) مصر　　۲) یونان　　۳) روم　　۴) هند

۱۶۵۸. کدام گزینه درست است؟

۱) پس از اختراع خط در حدود ۷۰۰۰ سال پیش، به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد.

۲) قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، تکه‌ای از سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد.

۳) از روزگاران باستانی ایران به ویژه دورهٔ سامانیان و صفاریان نیز سنگ‌نوشته‌هایی باقی مانده است.

۴) سنگ‌نوشته‌های باستانی ایران نشان می‌دهد که ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی اهمیت نمی‌دادند.

۱۶۵۹. در رابطهٔ با «خدای‌نامه» کدام گزینه صحیح است؟

۱) مربوط به دورهٔ اشکانیان است.　　۲) مربوط به دورهٔ ایران پس از اسلام است.

۳) مربوط به دورهٔ هخامنشیان است.　　۴) مربوط به دورهٔ ساسانیان است.

۱۶۶۰. تاریخ‌نگاری به مفهوم کامل از چه زمانی و در کدام کشور و با ظهور کدام مورخ آغاز شد؟

۱) قرن پنجم پس از میلاد ـ روم ـ هرودت　　۲) قرن پنجم پس از میلاد ـ یونان ـ هومر

۳) قرن پنجم پیش از میلاد ـ یونان ـ هرودت　　۴) قرن پنجم پیش از میلاد ـ روم ـ هومر

۱۶۶۱. بخش عمدهٔ کتاب تاریخ هرودت در رابطه با چیست؟

۱) اقتصاد　　۲) جنگ　　۳) سیاست　　۴) فرهنگ

۱۶۶۲. کدام علوم به عقیدهٔ برخی از پژوهشگران، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است؟

۱) باستان‌شناسی ـ جغرافیا　　۲) فلسفه ـ نجوم　　۳) ادبیات ـ فلسفه　　۴) سیاست ـ ادبیات

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۱۶۶۳. در دوران اسلامی، تاریخ‌نگاری در میان مسلمانان با چه تحولی روبه‌رو شد و کدام مورخان مسلمان، ایرانی بودند؟

۱) نسبت به گذشته از اهمیت کم‌تری برخوردار شد. ـ ابن‌بطوطه و بیرونی

۲) دچار انحطاط و زوال شد. ـ طبری و بیهقی

۳) فقط به تاریخ دوران پیامبری حضرت رسول (ص) توجه شد. ـ ابن‌بطوطه و بیرونی

۴) رواج و گسترش چشمگیری یافت. ـ طبری و بیهقی

۱۶۶۴. کدام گزینه از ویژگی‌های تاریخ‌نگاری تا قرن ۱۹ م. نمی‌باشد؟

۱) بی‌توجهی به نتایج پدیده‌های تاریخی ۲) ثبت و نگارش وقایع

۳) بی‌توجهی به علل شکل‌گیری پدیده‌ها ۴) توجه به زندگی عامهٔ مردم

۱۶۶۵. تمرکز مورخان تا قرن ۱۹ م. در رابطه با نگارش تاریخ بر روی کدام محورها بود؟

۱) بر بیان تحولات اقتصادی و اجتماعی و شرح جنگ‌ها بود و به مسائل و موضوعات سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان اهمیتی نمی‌دادند.

۲) بر بیان حوادث دینی و نظامی و شرح حال مردم عادی بود و به مسائل و موضوع‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیتی نمی‌دادند.

۳) بر بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان بود و به مسائل و موضوع‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیتی نمی‌دادند.

۴) بر بیان تحولات اجتماعی و فرهنگی و شرح حال فرمانروایان بود و به مسائل و موضوع‌های سیاسی و اقتصادی اهمیتی نمی‌دادند.

۱۶۶۶. کدام رویداد باعث تحول علم تاریخ گردید و شیوهٔ نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آورد؟

۱) انقلاب کبیر فرانسه ۲) انقلاب اکتبر روسیه ۳) رنسانس ۴) انقلاب صنعتی

۱۶۶۷. پس از شکل‌گیری تحولات فکری و علمی که در دورهٔ رنسانس به‌وجود آمد، اساس تاریخ‌نگاری بر چه استوار شد؟

۱) در این دوره اساس تاریخ‌نگاری بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی بود.

۲) در این دوره اساس تاریخ‌نگاری بر پایهٔ استفاده از افسانه‌ها و حماسه‌های ملت‌ها استوار گردید.

۳) در این دوره تاریخ‌نگاری برعکس فلسفه و ادبیات هیچ تحولی پیدا نکرد.

۴) در این دوره تاریخ‌نگاری تمام توجه خود را به زندگی پادشاه معطوف کرد.

۱۶۶۸. در مورد تفاوت تاریخ‌نگاری قدیم و نوین کدام گزینه صحیح است؟

۱) در تاریخ‌نگاری قدیم صرفاً به توصیف و شرح زندگانی و اقدامات پادشاهان توجه می‌شد ولی در تاریخ‌نگاری نوین همهٔ ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ... مدنظر می‌باشد.

۲) در تاریخ‌نگاری قدیم انتخاب موضوع اهمیت نداشت، ولی در تاریخ‌نگاری جدید انتخاب موضوع دارای اهمیت است.

۳) در تاریخ‌نگاری قدیم مسائل نظامی اهمیت داشت، ولی در تاریخ‌نگاری جدید مسائل سیاسی دارای اهمیت است.

۴) در تاریخ‌نگاری قدیم روش اهمیت نداشت، ولی در تاریخ‌نگاری جدید روش دارای اهمیت است.

۱۶۶۹. در رابطه با مراحل پژوهش در تاریخ، کدام گزینه درست است؟

۱) ۱- انتخاب هدف ۲- انتخاب موضوع ۳- تدوین پرسش‌های تحقیق ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵- تحلیل و تغییر اطلاعات ۶- گزارش یافته‌های پژوهش

۲) ۱- انتخاب موضوع ۲- تدوین پرسش‌های تحقیق ۳- شناسایی منابع ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵- تحلیل و تغییر اطلاعات ۶- گزارش یافته‌های پژوهش

۳) ۱- انتخاب موضوع ۲- شناسایی منابع ۳- تدوین پرسش‌های تحقیق ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵- تحلیل و تغییر اطلاعات ۶- گزارش یافته‌های پژوهش

۴) ۱- انتخاب هدف ۲- شناسایی منابع ۳- تدوین پرسش‌های تحقیق ۴- تحلیل و تغییر اطلاعات ۵- گردآوری و تنظیم اطلاعات ۶- گزارش یافته‌های پژوهش

۱۶۷۰. برای انتخاب موضوع به کدام گزینه باید توجه کرد؟

۱) موضوع باید دارای اثر و فایده باشد. ۲) موضوع باید ارزش اقتصادی داشته باشد.

۳) موضوع باید گسترده و کامل باشد. ۴) موضوع باید ارزش اجتماعی و فرهنگی داشته باشد.

۱۶۷۱. کدام مرحله از کار پژوهشگر باعث می‌شود تا او به بیراهه نرود؟

۱) انتخاب موضوع ۲) تدوین پرسش‌های تحقیق ۳) شناسایی منابع ۴) گردآوری و تنظیم اطلاعات

۱۶۷۲. تشخیص میزان اعتبار، دقت و صحت اسناد، در کدام مرحله شکل می‌گیرد؟

۱) مرحلهٔ دوم ـ شناسایی منابع ۲) مرحلهٔ دوم ـ گردآوری و تنظیم اطلاعات

۳) مرحلهٔ سوم ـ شناسایی منابع ۴) مرحلهٔ سوم ـ گردآوری و تنظیم اطلاعات

۱۶۷۳. پاسخ به سؤال «نویسندگان تا چه اندازه در نقل رویدادها دقت و صداقت داشته‌اند؟» مربوط به کدام مرحلهٔ پژوهش است؟

۱) شناسایی منابع ۲) تحلیل و تفسیر اطلاعات ۳) انتخاب موضوع ۴) گزارش یافته‌های پژوهش

۱۶۷۴. وجه اشتراک کار مورخان با کارآگاهان پلیس در چیست؟

۱) هر دو از ابزار یکسانی استفاده می‌کنند.
۲) هر دو به دنبال شواهد و مدارک هستند.
۳) هر دو یک فعالیت علمی و فرهنگی انجام می‌دهند.
۴) هر دو به آینده توجه می‌کنند.

۱۶۷۵. مورخ، گزارش یافته‌های پژوهش خود را در چه قالبی ارائه می‌کند؟

۱) توجه به آینده　۲) اسناد و مدارک　۳) فرضیهٔ علمی　۴) گزارش علمی

۱۶۷۶. در رابطه با تقسیم‌بندی منابع پژوهش تاریخی از نظر درجهٔ اهمیت و اعتبار کدام تقسیم‌بندی درست است؟

۱) منابع دست اول یا اصلی ـ منابع دست دوم یا فرعی
۲) منابع مکتوب ـ منابع غیرمکتوب
۳) منابع تک‌بعدی ـ منابع چندبعدی
۴) منابع دست اول ـ منابع اصلی

۱۶۷۷. با توجه به چه عواملی می‌توان منابع پژوهش تاریخی را به دو دستهٔ اصلی یا فرعی تقسیم کرد؟

۱) زمان و مکان　۲) اهمیت و اعتبار　۳) نوع و جنس　۴) روش و بینش

۱۶۷۸. کدام گزینه به همهٔ آثاری گفته می‌شود که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن، نوشته شده‌اند؟

۱) تمام منابع مکتوب
۲) منابع دست اول یا اصلی
۳) منابع دست دوم یا فرعی
۴) تمام منابع تاریخی

۱۶۷۹. در رابطه با تصویر روبه‌رو، کدام گزینه صحیح است؟

۱) منشور کورش ـ منبع دست اول
۲) منشور کورش ـ منبع فرعی
۳) لوح حمورابی ـ منبع دست اول
۴) لوح حمورابی ـ منبع فرعی

۱۶۸۰. عبارت «نویسندگان این نوع منابع، خود ناظر رویدادها بوده‌اند و یا این‌که شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده‌اند.» به کدام گزینه اشاره دارد؟

۱) منابع مکتوب و نوشتاری
۲) منابع دست اول یا اصلی
۳) منابع تاریخی یا باستان‌شناسی
۴) منابع دست دوم یا فرعی

۱۶۸۱. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ منابع دست اول می‌باشد؟

۱) بناها، ابزارها، سنگ‌نوشته‌ها، سنگ‌نگاره‌ها و تمام منابع مکتوب
۲) تمام کتاب‌های تاریخی، بناها، ابزارها، سنگ‌نوشته‌ها، سنگ‌نگاره‌ها
۳) تحقیقات دانشگاهی، بناها، ابزارها، سنگ‌نگاره‌ها، سنگ‌نوشته‌ها
۴) بناها، ابزارها، اشیا، سنگ‌نگاره‌ها، سنگ‌نوشته‌ها، سکه‌ها

۱۶۸۲. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ فواید و کارکردهای مطالعهٔ تاریخ است؟

۱) منبع شناخت و تفکر ـ بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده ـ تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی
۲) آینده‌نگری ـ بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده ـ تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی
۳) منبع شناخت و تفکر ـ بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده ـ تقویت حس ملی‌گرایی
۴) منبع شناخت و تفکر ـ آینده‌نگری ـ تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

۱۶۸۳. علت اهمیت مطالعهٔ سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته چیست؟

۱) مطالعهٔ سرگذشت انسان‌های گذشته می‌تواند باعث پیش‌بینی شرایط آیندهٔ جوامع امروزی شود.
۲) منبع و گنجینهٔ ارزشمندی برای تقویت و پرورش قوهٔ شناخت و تفکر به حساب می‌آید.
۳) مطالعهٔ مشکلات گذشتگان ما را به زندگی امیدوارتر می‌کند.
۴) چون تمام ادیان الهی ما را به این کار تشویق کرده‌اند.

۱۶۸۴. آیهٔ ۱۷۶ سورهٔ اعراف که می‌فرماید «قصهٔ گذشتگان با ایشان بگوی، باشد که تفکر کنند.» به کدام‌یک از فواید مطالعهٔ تاریخ اشاره دارد و قرآن کدام منبع را معتبر برای کسب شناخت می‌داند؟

۱) بهره‌مندی از گذشته برای حال و آینده ـ مطالعهٔ سرگذشت اقوام گذشته
۲) شناخت و تفکر ـ مطالعهٔ سرگذشت اقوام گذشته
۳) بهره‌مندی از گذشته برای حال و آینده ـ کشفیات جدید از اعصار قدیم
۴) شناخت و تفکر ـ کشفیات جدید اعصار قدیم

۱۶۸۵. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ نظر استاد مطهری در رابطه با تاریخ است؟

۱) از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها، ذلت‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی حساب‌هایی دقیق و منظم دارد.

۲) از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد که جملگی به‌صورت نسبی می‌باشند. بدبختی‌ها و خوشبختی‌های تاریخی حساب و نظم دقیقی ندارند.

۳) از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن مربوط به گذشته می‌باشد و انسان‌های هر عصر شرایط خاص خود را دارند و می‌توان گفت تحولات جوامع به‌صورت نسبی است نه مطلق.

۴) از نظر قرآن، تاریخ بشر مجموعه‌ای از داستان‌ها و افسانه‌هاست که با خرافات و اغراق‌گویی توأم شده است و ارزش تفکر و تدبر را ندارد.

۱۶۸۶. چرا دامنهٔ شناخت و آگاهی تاریخ فقط محدود به گذشته نمی‌شود؟

۱) زیرا رویدادهایی که در گذشته شکل گرفته‌اند در آینده نیز با شکل و محتوای دیگری مجدداً آشکار می‌شوند.

۲) زیرا رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند، اما آثار و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد.

۳) چون مردم به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشتهٔ خود، نوعی احساس علاقه و دلبستگی خاص پیدا می‌کنند که به شکلی معین تأثیر زیادی در آیندهٔ ملت‌ها و کشورها می‌گذارد.

۴) چون شناخت گذشته و مطالعه و بررسی زندگی مردمان در زمان‌ها و مکان‌های دیگر، به ما کمک می‌کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم و بتوانیم آینده را پیش‌بینی و برنامه‌ریزی کنیم.

۱۶۸۷. نتایج و تأثیرات برخی حوادث عظیم تاریخی مانند تأسیس سلسلهٔ بزرگ هخامنشیان، جنگ‌های صلیبی، نهضت رنسانس، کشفیات جغرافیایی و انقلاب‌های بزرگ معاصر، فقط محدود به زمان وقوع این حوادث نیست؛ این عبارت در رابطه با کدام‌یک از کارکردهای تاریخ می‌باشد؟

۱) توجه به گذشتهٔ ملت‌ها و کشورها ۲) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده

۳) منبع شناخت و تفکر ۴) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

۱۶۸۸. مطالعات تاریخی می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعهٔ خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده، کمک کند؛ زیرا .....

۱) دامنهٔ شناخت و آگاهی تاریخی فقط محدود به گذشته نمی‌شود بلکه به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده نیز کمک می‌کند.

۲) چون پدیده‌های تاریخی فقط محدود به زمان وقوع این حوادث نبوده و می‌توانند به آینده نیز سرایت پیدا کنند و شرایط را برای پیش‌بینی آینده مهیا کنند.

۳) آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشتهٔ مشترک‌شان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیش‌تر آنان می‌شود و به ما کمک می‌کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم.

۴) مطالعهٔ تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عوامل و شرایطی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند.

۱۶۸۹. چگونه می‌شود که انسان‌ها نسبت به سرزمین و گذشتهٔ خود، نوعی احساس علاقه و دلبستگی خاص پیدا می‌کنند؟

۱) مردمانی که برای نسل‌های متوالی، سرگذشت مشترکی داشته و سالیان طولانی در شادی‌ها و تلخ‌کامی‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌های هم شریک بوده‌اند به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشتهٔ خود، نوعی احساس علاقه پیدا می‌کنند.

۲) مردمانی که برای نسل‌های متوالی تحت تأثیر عوامل و شرایطی به وجود آمده‌اند، پیشرفت کرده‌اند و به وضعیت امروزی رسیده‌اند به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشتهٔ خود، نوعی احساس علاقه پیدا می‌کنند.

۳) با کاوش در گذشته می‌توان از تجربیات و اندیشه‌های مردمان گذشته برای تقویت قدرت شناخت و تفکر بهره گرفت و به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشتهٔ مردم، نوعی احساس علاقه و یکپارچگی پیدا کرد.

۴) چون تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها و ذلت‌ها باعث می‌شود تا مردمان به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشتهٔ خود، نوعی احساس علاقه پیدا کنند.

۱۶۹۰. چگونه مردم یک جامعه به خودآگاهی و یگانگی بیش‌تر می‌رسند؟

۱) با شناخت و تفکر بیش‌تر ۲) با بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده

۳) با توجه بیش‌تر به منابع طبیعی و انسانی ۴) با تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملّی

۱۶۹۱. کدام عامل نقش زیادی در حفظ موجودیت و هویت ایرانیان در طول تاریخ داشته است؟

۱) آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشتهٔ خود، به همراه توجه به نژاد آریایی و محیط جغرافیایی

۲) آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشتهٔ خود، به همراه توجه به نژاد آریایی و فرهنگ ایرانی

۳) آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشتهٔ خود، به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی

۴) آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشتهٔ خود، به همراه دین زرتشت و اسلام

درس دوم: زمـــان و مکـــان

- نخستین پرسش‌هایی که برای تاریخ‌نگاران مطرح می‌شود، این است که رویدادهای تاریخی در چه زمانی و کجا رخ داده‌اند.

- دو رکن مهم دانش تاریخ | زمان / مکان

تاریخ؛ زمان و گاه‌شماری

- دانش تاریخ بدون توجه به زمان، معنایی ندارد ← زیرا رویدادهای تاریخی در زمان معینی در گذشته روی داده‌اند و بدون آگاهی از زمان روی دادن آن‌ها، نمی‌توان به درک منطقی و درستی از تاریخ دست یافت.

ابداع گاه‌شماری

- انسان‌ها از گذشته‌های بسیار دور با زمان و نحوهٔ سنجش آن مواجه بوده‌اند.
- یکی از دستاوردهای مهم بشر، اندازه‌گیری زمان و ابداع گاه‌شماری یا تقویم به شمار می‌رود.

گاه شماری= تقویم

- **گاه‌شماری:** نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق (ماه و سال)ابداع کرده است.
- دانش و مهارت اندازه‌گیری زمان با علومی مانند | ریاضیات / نجوم / فیزیک ← ارتباط نزدیکی دارد.
- ابداع تقویم، نتیجهٔ تلاش مشترک دانشمندان علوم (ریاضیات، نجوم، فیزیک) به حساب می‌آید.

اسطرلاب، وسیله‌ای برای رصد خورشید، ماه و دیگر سیارگان و ستارگان است.

«یک توضیح»

❖ یکی از اقدامات ضروری در تنظیم و تدوین گاه‌شماری، انتخاب یک مبدأ معین است.

❖ مهم‌ترین مبدأهای گاه‌شماری

- **مبدأ دینی:**

رایج‌ترین مبدأ گاه‌شماری در جهان است.

یهودیان ← پیدایش و آفرینش انسان

مسیحیان← تولد حضرت عیسی (ع)

مسلمانان ← هجرت حضرت رسول (ص) از مکه به مدینه

- **مبدأ ملـی و قومـی:**

رویدادی که جنبهٔ ملی و افتخارآمیز دارد. مثل پیروزی در یک جنگ، رهایی از ظلم وستم زورگویان، بر تخت نشستن یک پادشاه و کسب استقلال و آزادی

- در گاه‌شماری‌های مصری، بابلی و اوستایی مبدأ گاه‌شماری، جلوس پادشاهان بود.

- **مبدأ مبتنی بر حوادث طبیعی:**

رویدادهای بزرگ طبیعی مانند وقوع آتشفشان یا طوفان

سومری‌ها تاریخ خود را به قبل و بعد از طوفان [نوح] تقسیم می‌کردند.

درس دوم | تاریخ ؛ زمـان و مکـان

تاریخچهٔ گاه‌شماری در جهان

مردمان بین النهرین (میان رودان) و مصریان باستان، در تنظیم و تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند.

گاه‌شماری	ویژگی‌ها
گاه‌شماری در بین النهرین (بابل)	• در بین النهرین و به خصوص در میان بابلی‌ها، گاه‌شماری «خورشیدی- قمری» رایج بود. • در این گاه‌شماری، سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد. • از آن‌جایی که سال قمری ۳۵۴ شبانه روز و سال خورشیدی ۳۶۵ و یک چهارم شبانه روز است، برای رفع این اختلاف، هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند.
گاه‌شماری در مصر	• مصریان گاه‌شماری خورشیدی دقیق و منظمی داشتند. • مصریان سال را ۳۶۵ و یگ چهارم شبانه روز محاسبه می‌کردند. • در گاه‌شماری مصری، سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد و پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌گردید. • مصریان برای محاسبهٔ یک چهارم شبانه روز اضافی، هر چهار سال یک روز (شبانه روز) به سال می‌افزودند و به قولی کبیسه می‌گرفتند.
گاه‌شماری در روم(مسیحیان)	• رومیان در آغاز گاه‌شماری دقیقی نداشتند، به همین دلیل در سال ۴۶ ق.م امپراتوری روم (ژولیوس سزار) دستور داد گاه‌شماری رومی براساس گاه‌شماری مصری اصلاح شود. • حدود دو قرن پس از آن که امپراتوری روم دین مسیحیت را رسمیت بخشید، در سال ۵۲۵ م. تولد حضرت مسیح (ع) به عنوان مبدأ گاه‌شماری رومیان (مسیحیان) تعیین شد. • حدود ۱۰۰۰ سال بعد، پاپ گِرگُوار سیزدهم به کمک منجّمان بار دیگر گاه‌شماری مسیحیان را اصلاح کرد. • گاه‌شماری مسیحی، امروزه به نام گاه‌شماری میلادی شناخته می‌شود.
گاه‌شماری هجری قمری	• این گاه‌شماری (هجری قمری) تقویم رایج بیش‌تر کشورهای اسلامی است. • گاه‌شماری هجری قمری بر پایهٔ گردش ماه به دور زمین تنظیم شده است. • مبدأ گاه‌شماری هجری قمری، اوّل محرّم سالی است که پیامبر اسلام (ص) از مکه به مدینه هجرت کرد.

علیرضا افشار

نام ماه‌های گاه‌شماری هجری شمسی (خورشیدی)، قمری و میلادی												
گاه‌شماری	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
هجری شمسی (خورشیدی)	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
هجری قمری	محرّم	صفر	ربیع‌الاول	ربیع‌الثانی	جمادی‌الأول	جمادی‌الثانی	رجب	شعبان	رمضان	شوال	ذی القعده	ذی‌الحجه
میلادی	ژانویه	فوریه	مارس	آوریل	مه	ژوئن	ژوئیه	اوت	سپتامبر	اکتبر	نوامبر	دسامبر

اولین و آخرین ماه های تقویم میلادی، قمری و شمسی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

درس دوم | تاریخ؛ زمان و مکان

تاریخچهٔ گاه‌شماری در ایران

گاه‌شماری	ویژگی‌ها
هخامنشیان	• محتوای سنگ نوشته‌های بیستون و تخت جمشید نشان می‌دهد که گاه‌شماری خورشیدی- قمری بابلی در قلمرو هخامنشیان رواج داشته است. • نام ماه‌ها براساس فرهنگ و آیین ایرانی نامگذاری شده بودند.
اشکانیان	• در این دوره گاه‌شماری بابلی، سلوکی و اوستایی متداول بود.
ساسانیان	• در دورهٔ ساسانیان، گاه‌شماری اوستایی که گاه‌شماری دینی زرتشتیان (زردشتیان) محسوب می‌شد، در ایران رواج گردید. • در این گاه‌شماری، سال به ۱۲ ماه خورشیدی تقسیم می‌شد. • در گاه‌شماری اوستایی پنج روز اضافی را به نام «اندرگاه» (پنجه) به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند. • مبدأ گاه‌شماری اوستایی به تخت نشستن هر پادشاه بود. • از آنجایی که در این گاه‌شماری، سال را ۳۶۵ شبانه روز در نظر می‌گرفتند، در هر ۴ سال، یک شبانه روز در هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد. برای رفع این مشکل بعد از هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند. • در گاه‌شماری اوستایی ماه‌ها و روزهای هر سال با اسامی ایزدان و فرشتگان نام‌گذاری شده بود.
دوران ایران اسلامی	• در ایران دوران اسلامی گاه‌شماری هجری قمری رایج گردید. • در این دوران در کنار گاه‌شماری هجری قمری، از گاه‌شماری‌های دیگری مانند یزدگردی، جلالی، دوازده حیوانی و هجری خورشیدی نیز استفاده می‌شد. • گاه‌شماری جلالی یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان است. • گاه‌شماری هجری خورشیدی که از سال ۱۳۰۴ ش. در ایران رسمیت یافت، براساس گاه‌شماری جلالی تنظیم شده است.

تطبیق و تبدیل تقویم‌ها

❖ رویدادهای تاریخی سرزمین‌ها و کشورهای مختلف از جمله کشور ما با چند نوع گاه‌شماری، ثبت و نگارش یافته‌اند.

❖ رویدادهای تاریخ ایران بر پایهٔ گاه‌شماری‌های { میلادی / هجری قمری / هجری شمسی } ← تاریخ‌گذاری و نگارش شده است.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

«ویژهٔ علاقمندان»

فرمول‌های تطبیق و تبدیل سال‌ها به هم

الف) تبدیل سال هجری قمری به میلادی
(سال هجری قمری × $\frac{۳۲}{۳۳}$) + ۶۲۲ = سال میلادی

ب) تبدیل سال میلادی به هجری قمری
(سال میلادی − ۶۲۲) $\frac{۳۳}{۳۲}$ = سال هجری قمری

پ) تبدیل سال هجری قمری به هجری شمسی
هجری قمری − $\frac{\text{هجری قمری}\times ۱۱}{۳۶۵}$ = هجری شمسی

ت) تبدیل سال هجری شمسی به هجری قمری
هجری شمسی + $\frac{\text{هجری شمسی}\times ۱۱}{۳۵۴}$ = هجری قمری

ث) تبدیل سال هجری شمسی به میلادی
سال هجری شمسی + { ۶۲۱ ← (بین اول فروردین تا ۱۱ دی با ۶۲۱ جمع می‌شود) / ۶۲۲ ← (بین ۱۱ دی تا ۲۹ یا ۳۰ اسفند با ۶۲۲ جمع می‌شود) } = سال هجری قمری

ج) تبدیل سال میلادی به هجری شمسی
سال میلادی − { ۶۲۱ (اگر تاریخ سال میلادی موردنظر، بین ۲۱ مارس تا ۳۱ دسامبر قرار داشته باشد، عدد ۶۲۱ را از سال میلادی کم می‌کنیم) / ۶۲۲ (اگر سال میلادی موردنظر، بین اول ژانویه تا ۲۰ مارس باشد، عدد ۶۲۲ را از سال میلادی کم می‌کنیم)(ژانویه، فوریه و از ۱تا ۲۰ } = سال هجری شمسی

درس دوم | تاریخ ؛ زمـان و مکـان

«یک توضیح»

تقسیم‌بندی تاریخ:

۱- براساس خط (مهم‌ترین تقسیم‌بندی)
- دوران پیش از تاریخ (دورانی که خط اختراع نشده بود)
- دوران تاریخی (دورهٔ پس از اختراع خط)

۲- براساس ابزار
- عصر سنگ
  - پارینه سنگی
  - میان سنگی
  - نو سنگی
- عصر مس
- عصرمفرغ
- عصر آهن

۳- براساس معیشت
- عصر شکار و گردآوری خوراک
- عصر کشاورزی و تولید خوراک

۴- بر مبنای سیر تحولات تاریخ اروپا
- دورهٔ پیش از تاریخ
- دورهٔ باستان
- دورهٔ میانه (قرون وسطی)
- دورهٔ جدید (عصر رنسانس)
- دورهٔ معاصر

۵- ایران
- دوران باستان
- دوران اسلامی

خط زمان:

✓ رویدادهای تاریخی در زمان معین به وقوع پیوسته‌اند و مورّخان می‌کوشیدند که این رویدادها را براساس زمان وقوع آن‌ها توصیف و تحلیل کنند.
✓ نظم و ترتیب رویدادها که به آن «کرونولوژی» (Chronology) می‌گویند، در مطالعه و پژوهش تاریخ اهمیت فراوانی دارد.
✓ خط زمان ابزار مناسبی است که به وسیلهٔ آن می‌توان رویدادهای یک دوره یا دوران مختلف تاریخی را به ترتیب زمان وقوع آن‌ها، برروی نمودار نشان داد.

تاریخ و مکان؛ تأثیر جغرافیا بر رویدادهای تاریخی:

o مکان، یک رکن مهم دیگر در مطالعهٔ تاریخ است؛ زیرا به طور کلی همهٔ وقایع و تحولات تاریخی در بستر مکان و محیط رخ می‌دهند.

o عوامل جغرافیایی مانند
- آب و خاک
- آب و هوا
- پستی‌ها و بلندی‌ها
- موقعیت سرزمینی و ارتباطی

← تأثیر مهمی بر زندگی مردمان نواحی مختلف دارند.

o نقش و تأثیر عوامل و پدیده‌های طبیعی و اقلیمی (آب و هوا) در شکل دادن به رویدادها و تحولات تاریخی، از دیرباز مورد توجه مورخان بوده است.

درس دوم | تاریخ ؛ زمـان و مکـان

- اهمیت مکان و محیط از دیدگاه برخی مورخان

هردوت

- مورخ مشهور یونانی است.
- او برای نگارش کتاب خود به مصر، فینیقیه و جاهای دیگر مسافرت کرده و از نزدیک شرایط طبیعی و اقلیمی آن سرزمین‌ها را بررسی نموده است.

ابن خلدون

- اندیشمندان مسلمان تونسی که در قرن هشتم هـ.ق می‌زیست.
- ابن خلدون، بخشی از مقدمهٔ کتاب العِبَر خود را به تأثیر جغرافیا و اقلیم بر تاریخ، اخلاق و رفتار آدمیان اختصاص داده است.

- برخی از پدیده‌های جغرافیایی مانند رودها و جلگه‌های حاصلخیز پیرامون آن‌ها بر شکل‌گیری و توسعهٔ تمدن‌های باستانی نقش داشته‌اند. مانند:

دجله و فرات	نیل	کارون	سند
↓	↓	↓	↓
تمدن	تمدن	تمدن	تمدن
↓	↓	↓	↓
بین‌النهرین	مصر	ایران	هند

- ارتباط تاریخ و جغرافیا باعث شکل‌گیری جغرافیای تاریخی شده است.
- جغرافیای تاریخی به مطالعهٔ مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته می‌پردازد و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی را بر رویدادهای تاریخی مطالعه می‌کند.
- هدف جغرافیای تاریخی، بررسی تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی بر رویدادهای تاریخی است.مانند:
  - شکل‌گیری تمدن‌ها
  - مهاجرت‌ها
  - پیروزی‌ها و شکست‌ها
  - برپایی سکونتگاه و شهرها
  - ایجاد و گسترش راه‌ها

«یک توضیح»

- خلیج فارس یکی از کانون‌های مهم مبادلهٔ تجاری و فرهنگی در دورهٔ باستان بود.
- نام‌های خلیج‌فارس در دوره‌های مختلف
  - هخامنشیان ← دریایی که از پارس می‌آید
  - ساسانیان ←دریای پارس
  - یونان و روم ←پرسیکوس سینوس، آکواریوم پرسیکو
  - مورخان و جغرافی‌دانان مسلمان ← بحرفارس، البحر فارسی، الخلیج الفارسی

← ذکر کرده‌اند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

نقشه‌های تاریخی:

- یکی از پیامدهای ارتباطی جغرافیا و تاریخ، اهمیت یافتن نقشه در مطالعهٔ تاریخ است.
- در نقشه‌های تاریخی، انواع مختلفی از اطلاعات
  - قلمرو حکومت‌ها
  - مرزها
  - پایتخت‌ها
  - شهرها
  - بناهای مهم
  - محل دقیق رویدادها به خصوص جنگ‌ها
  - شبکهٔ راه‌ها
  - مسیرهای مهاجرت و لشکرکشی‌ها
  - تقسیمات اداری و مالیاتی

← نمایش داده می‌شود.

درس دوم | تاریخ ؛ زمـان و مکـان

- با پیشرفت و تکامل شیوه‌های پژوهش در تاریخ در دو قرن اخیر، مورخان به اهمیت استفاده از نقشه‌ها پی برده‌اند. به طوری‌که در آثار تاریخی تألیف شده در این دورهٔ نقشه‌هایی از دوره‌های مختلف تاریخی تهیه و ترسیم شده است.
- امروزه از نقشه‌های تاریخی برای ارائه اطلاعات | اقتصادی / اجتماعی / فرهنگی / جمعیتی ← و دیگر جلوه‌های حیات اجتماعی انسان در گذشته استفاده می‌شود. .

نقشهٔ جادهٔ ابریشم و راه‌های دریایی در دوران باستان

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص:

۱- زمان ← دانش تاریخ بدون توجه به زمان، معنایی ندارد.
۲- گاه‌شماری ← نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (ماه و سال) ابداع کرده است.
۳- اسطرلاب ← وسیله‌ای است برای رصد خورشید، ماه و دیگر سیارگان و ستارگان.
۴- خورشیدی – قمری ← گاه‌شماری رایج در بین‌النهرین
۵- گاه‌شماری هجری قمری ← گاه‌شماری هجری قمری تقویم رایج بیش‌تر کشورهای اسلامی می‌باشد.
۶- خورشیدی- قمری بابلی ← گاه‌شماری رایج قلمرو هخامنشان
۷- گاه‌شماری اوستایی ← در دورهٔ ساسانیان، گاه‌شماری اوستایی که گاه‌شماری دینی زرتشتیان محسوب می‌شد، در ایران رایج شد.
۸- اندرگاه ← در گاه‌شماری اوستایی به ماه دوازدهم، پنج روز اضافه می‌کردند که به آن «اندرگاه» می‌گفتند.
۹- گاه‌شماری جلالی ← یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان است و گاه‌شماری هجری خورشید براساس آن تنظیم شده است.
۱۰- کرونولوژی ← منظم و مرتب کردن رویدادها یا منظم کردن و چینش وقایع از ابتدا به انتها را «کرونولوژی» می‌گویند.
۱۱- کتاب العِبر ← این کتاب نوشتهٔ ابن خلدون و در رابطه با تاریخ می‌باشد.
۱۲- جغرافیای تاریخی ← جغرافیای تاریخی علم مطالعهٔ ارتباط میان تاریخ و جغرافیا و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی بر رویدادهای تاریخی می‌باشد.

تاریخ ۱۰

درس ۲: تاریخ؛ زمان و مکان

۱۶۹۲. دو رکن مهم علم تاریخ کدام است؟

۱) انسان و طبیعت　۲) محیط طبیعی و محیط انسانی　۳) زمان و مکان　۴) گذشته و حال

۱۶۹۳. نخستین پرسشی که برای یک تاریخ‌نگار مطرح می‌شود، چیست؟

۱) یک رویداد تاریخی در چه زمان و کجا رخ داده است.
۲) رویدادهای تاریخی چرا و چگونه رخ داده‌اند.
۳) از چه منابع و روشی باید استفاده کند.
۴) مکان جغرافیایی رویداد کجا بوده است.

۱۶۹۴. چرا دانش تاریخ بدون توجه به زمان، معنایی ندارد؟ «چون بدون آگاهی از زمان رویدادها .....»

۱) سلسلهٔ وقایع به‌صورت مجزا و بی‌معنا می‌باشند.
۲) نمی‌توان به درک منطقی و درستی از تاریخ دست یافت.
۳) نمی‌توان به مطالعهٔ بستر جغرافیایی آن‌ها پرداخت.
۴) نمی‌توان درک منطقی و درستی از مکان آن‌ها داشت.

۱۶۹۵. در رابطه با تعریف گاه‌شماری کدام گزینه کامل‌تر است؟

۱) گاه‌شماری، نظامی است برای مشخص کردن تقویم و مبدأهای مختلف نجومی.
۲) گاه‌شماری، یعنی وقایع تاریخی را با توجه به مکان آن‌ها مورد بررسی قرار دهیم.
۳) گاه‌شماری، به معنای منظم کردن رویدادهای تاریخی و شکل‌گیری خط زمان است.
۴) گاه‌شماری، نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (ماه و سال) ابداع کرده است.

۱۶۹۶. اسطرلاب وسیله‌ای است برای .....

۱) رصد خورشید، ماه و دیگر سیارگان و ستارگان　۲) رصد خورشید و به‌دست آوردن فاصله‌های نجومی و کهکشانی
۳) اندازه‌گیری سال‌های خورشیدی ـ قمری و مقایسهٔ آن با سال‌های میلادی　۴) اندازه‌گیری مرزهای کشورهای مختلف و مشخص کردن حدود و ثغور کشورها

۱۶۹۷. کدام ملت‌ها (مردمان) در تنظیم و تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند؟

۱) ایرانیان و چینی‌ها　۲) بین‌النهرین و مصریان　۳) هندی‌ها و چینی‌ها　۴) رومیان و یونانیان

۱۶۹۸. در میان رودان چه نوع تقویمی مرسوم بوده است؟

۱) بابلی　۲) رومی　۳) خورشیدی ـ قمری　۴) اوستایی

۱۶۹۹. کدام گزینه در رابطه با گاه‌شماری «خورشیدی ـ قمری» نادرست است؟

۱) در این گاه‌شماری، سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد.
۲) در بین‌النهرین و به خصوص در میان بابلی‌ها، گاه‌شماری «خورشیدی ـ قمری» رایج بود.
۳) مردم بین‌النهرین برای رفع مشکل ثابت نبودن ماه‌های خود هر چهار سال یک روز به سال می‌افزودند.
۴) از آن‌جایی که سال قمری ۳۵۴ شبانه‌روز و سال خورشیدی ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز است، برای رفع این اختلاف، هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند.

۱۷۰۰. کدام گزینه در رابطه با گاه‌شماری مصریان درست است؟

۱) مصریان سال را ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز محاسبه می‌کردند.
۲) گاه‌شماری مصریان دارای ۱۰ ماه، ۳۰ یا ۳۵ روز بوده است.
۳) مصریان به آخر ماه دهم خود ۵ روز اضافه می‌کردند.
۴) مصریان گاه‌شماری قمری دقیق و منظمی داشتند.

۱۷۰۱. بابلی‌ها برای رفع اختلاف بین تعداد روزهای سال قمری و سال خورشیدی چه اقدامی می‌کردند؟

۱) ماه‌های تقویم خود را ۳۲ روزه کردند.
۲) هر سه سال یک ماه به تقویم اضافه می‌کردند.
۳) هر پنج سال یک ماه به تقویم می‌افزودند.
۴) از کبیسه استفاده می‌کردند.

۱۷۰۲. در کدام گاه‌شماری، سال ۳۵۴ شبانه‌روز و در سال‌های کبیسه ۳۵۵ محاسبه می‌شود؟ (سراسری ۹۳)

۱) اوستایی　۲) هجری قمری　۳) دوازده حیوانی　۴) شمسی ـ قمری بابلی

۱۷۰۳. کدام گزینه در رابطه با گاه‌شماری رومیان نادرست است؟

۱) در آغاز، گاه‌شماری دقیقی نداشتند.
۲) در سال ۴۶ ق.م. امپراتور روم (ژولیوس سزار) دستور داد گاه‌شماری رومی بر اساس گاه‌شماری مصری اصلاح شود.
۳) حدود دو قرن پس از آن‌که امپراتوری روم دین مسیحیت را رسمیت بخشید، تولد حضرت عیسی (ع) به عنوان مبدأ گاه‌شماری رومیان تعیین شد.
۴) در حدود هزار سال پس از ژولیوس سزار، پاپ اوربان دوم به کمک منجّمان بار دیگر گاه‌شماری مسیحیان را اصلاح کرد.

۱۷۰۴. پاپ گرگوار سیزدهم در اروپا به کدام مورد اقدام کرد؟ (سراسری ۷۷)

۱) رفع اشکال تقویم رومی ۲) اصلاح گاه‌شماری مسیحیان ۳) مبنا قرار دادن تقویم مصری ۴) مبنا قرار دادن تقویم قیصری

۱۷۰۵. آخرین اصلاح در تقویم غرب (مسیحی) به همت چه کسی انجام شد؟

۱) ژولیوس سزار ۲) پاپ گرگوار سیزدهم ۳) ناپلئون ۴) کنستانتین

۱۷۰۶. تقویم ژولیوس سزار اصلاح شدهٔ کدام تقویم است؟

۱) بابلی ۲) مصری ۳) جلالی ۴) رومی

۱۷۰۷. کدام گزینه در رابطه با گاه‌شماری هجری قمری درست است؟

۱) این گاه‌شماری تقویم رایج بیش‌تر کشورهای آفریقایی و اروپایی است.

۲) این گاه‌شماری بر پایهٔ چرخش زمین به دور خورشید تنظیم شده است.

۳) مبدأ این گاه‌شماری، اول محرّم سالی است که پیامبر (ص) از مکه به مدینه هجرت کرده است.

۴) در این گاه‌شماری سال ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز محاسبه شده است و هر چهار سال یک شبانه‌روز به آن اضافه می‌شود.

۱۷۰۸. کدام منبع تاریخی نشان‌دهندهٔ این مطلب است که گاه‌شماری خورشیدی ـ قمری بابلی در قلمرو هخامنشیان رواج داشته است؟

۱) کتاب اوستا و گاتاهای زرتشت ۲) محتوای سنگ‌نوشته‌های بیستون و تخت جمشید

۳) شاهنامهٔ فردوسی ۴) خدای نامک‌ها

۱۷۰۹. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ ماه اول تقویم هجری قمری و ماه آخر تقویم میلادی است؟

۱) رمضان ـ دسامبر ۲) رمضان ـ فوریه ۳) محرم ـ فوریه ۴) محرم ـ دسامبر

۱۷۱۰. در دورهٔ کدام سلسلهٔ ایرانی گاه‌شماری‌های بابلی، سلوکی و اوستایی متداول بود؟

۱) اشکانیان ۲) سلوکیان ۳) مادها ۴) هخامنشیان

۱۷۱۱. در دورهٔ ساسانیان، گاه‌شماری ..... که گاه‌شماری دینی زرتشتیان محسوب می‌شد در ایران رایج گردید.

۱) شمسی ـ قمری ۲) بابلی ۳) اوستایی ۴) شمسی

۱۷۱۲. در عصر ساسانیان از کدام مورد به عنوان مبدأ گاه‌شماری استفاده می‌شد؟

۱) تأسیس سلسلهٔ هخامنشی ۲) به تخت نشستن هر پادشاه

۳) پیروزی‌های بزرگ در جنگ‌ها ۴) وقوع حوادث طبیعی نظیر ماه گرفتگی

۱۷۱۳. کدام گزینه از ویژگی‌های تقویم اوستایی نمی‌باشد؟

۱) در این گاه‌شماری، سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. ۲) پنج روز اضافی را به نام «اندرگاه» به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.

۳) مبدأ گاه‌شماری اوستایی به تخت نشستن هر پادشاه بود. ۴) این تقویم در دوران حکومت مادها در ایران رایج بود.

۱۷۱۴. نام ماه‌های سال خورشیدی از کدام تقویم باستانی در ایران اقتباس شده است؟ (سراسری ۸۱)

۱) اوستایی ۲) مصری ۳) دوازده حیوانی ۴) بابلی

۱۷۱۵. کدام گاه‌شماری در هر ۱۲۰ سال، ۳۰ شبانه‌روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد؟

۱) اوستایی ۲) شمسی ـ قمری ۳) قمری ـ شمسی ۴) بابلی

۱۷۱۶. در گاه‌شماری اوستایی، نام ماه‌ها و روزها چگونه انتخاب می‌شد؟

۱) بر اساس عوامل طبیعی ۲) بر اساس عناصر نجومی

۳) بر اساس نام ایزدان و فرشتگان ۴) بر اساس نام پهلوانان و سرداران جنگی

۱۷۱۷. در تعریف جغرافیای تاریخی کدام مطلب مورد توجه نیست؟ (سراسری ۷۵)

۱) تأثیر مداخله در طبیعت ۲) تأثیر محیط‌های جغرافیایی در پدیده‌های تاریخی

۳) تأثیر تحولات سیاسی بر زندگی مادی بشر ۴) تأثیر گذشت زمان در طبیعت

۱۷۱۸. سال ۱۲۱۰ هجری قمری برابر با چه سال میلادی است؟ (سراسری ۷۶)

۱) ۱۷۵۹ ۲) ۱۷۹۵ ۳) ۱۸۳۲ ۴) ۱۸۷۴

۱۷۱۹. سال ۱۲۶۸ هجری قمری برابر با کدام سال هجری شمسی است؟

۱) ۱۳۲۰ ۲) ۱۲۶۰ ۳) ۱۲۳۰ ۴) ۱۲۱۳

۱۷۲۰. سال ۱۳۲۴ هجری قمری برابر با کدام سال میلادی است؟ (سراسری ۷۵)

۱) ۱۹۰۵ ۲) ۱۹۰۷ ۳) ۱۹۱۹ ۴) ۱۹۲۱

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۱۷۲۱. سال ۱۹۱۴ میلادی، آغاز جنگ جهانی اول، مطابق کدام سال هجری قمری است؟

۱) ۱۲۸۵　۲) ۱۳۳۲　۳) ۱۳۸۵　۴) ۱۲۳۳

۱۷۲۲. در رابطه با کرونولوژی کدام گزینه درست است؟

۱) ترتیب مکانی رویدادهای تاریخی را کرونولوژی می‌گویند.

۲) کرونولوژی علم مطالعهٔ نسبت افراد مهم در شکل‌گیری وقایع تاریخی است.

۳) به بررسی رویدادها بر اساس زمان وقوع آن‌ها و توصیف و تحلیل آن کرونولوژی می‌گویند.

۴) به بررسی عوامل شکل‌گیری یک رویداد تاریخی کرونولوژی می‌گویند.

۱۷۲۳. ..... ابزار مناسبی است که به وسیلهٔ آن می‌توان رویدادهای یک دوره یا دوران‌های مختلف تاریخی را به ترتیب زمان وقوع آن‌ها نشان داد.

۱) خط زمان　۲) اسطرلاب　۳) نقشه‌های تاریخی　۴) نقشه‌های قدیمی

۱۷۲۴. کدام مورخ، به منظور نگارش کتاب تاریخ خود به مصر، فینیقیه و جاهای دیگر مسافرت کرده و از نزدیک شرایط طبیعی و اقلیمی آن سرزمین‌ها را بررسی نموده است؟

۱) ابن خلدون　۲) استخری　۳) هرودت　۴) ابن بطوطه

۱۷۲۵. کتاب «العِبَر» نوشتهٔ کیست؟

۱) ابن‌حوقل　۲) استخری　۳) یاقوت حَمَوی　۴) ابن‌خلدون

۱۷۲۶. ابن خلدون در مقدمهٔ کتاب العبر خود، تأثیر کدام عوامل را بر روی اخلاق و رفتار آدمیان مورد بررسی قرار داده است؟

۱) تأثیر پوشش گیاهی و شرایط آب و هوایی بر روی اخلاق و رفتار آدمیان

۲) تأثیر شکل‌گیری جنگ‌ها و راه‌های تجاری بر اخلاق و رفتار آدمیان

۳) تأثیر زمان بر تاریخ، اخلاق و رفتار آدمیان

۴) تأثیر جغرافیا و اقلیم بر تاریخ، اخلاق و رفتار آدمیان

۱۷۲۷. منظور از جغرافیای تاریخی چیست؟

۱) بیان وقایع و حوادث با ذکر زمان وقوع آن‌ها　۲) توصیف وقایع و محل وقوع آن‌ها

۳) ترسیم خط زمان برای پدیده‌های تاریخی　۴) توصیف وقایع تاریخی و نتیجه‌گیری از آن‌ها

۱۷۲۸. جغرافیای تاریخی چیست؟

۱) بررسی ویژگی‌های طبیعی از قبیل آب و هوا، ناهمواری‌ها و پوشش گیاهی

۲) شرح تغییرات عوامل جغرافیایی در طول زمان و مداخلهٔ بشر در طبیعت و تأثیر محیط‌های جغرافیایی از آن

۳) شرح تغییرات و شیوهٔ زندگی انسان‌ها و گرایش به یکجانشینی در طبیعت

۴) شرح تغییرات عوامل جغرافیایی در طول زمان بدون در نظر گرفتن تاریخ

۱۷۲۹. یکی از پیامدهای ارتباط جغرافیا و تاریخ، اهمیت یافتن ..... در مطالعهٔ تاریخ است.

۱) تقویم　۲) گاه‌شماری　۳) نقشه　۴) راه‌ها

۱۷۳۰. کدام عامل یا عوامل سبب شد تا نقشه در مطالعات تاریخی اهمیت زیادی پیدا کند؟

۱) ارتباط آب و هوا و زندگی انسان ۲) ارتباط جغرافیا و تاریخ　۳) ارتباط آب‌ها و زندگی انسان　۴) ارتباط انسان و محیط

۱۷۳۱. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ اطلاعات نقشه‌های تاریخی است؟

۱) سیاست کشورها، قلمرو حکومت‌ها، مرزها، پایتخت‌ها و شهرها

۲) نظام اجتماعی حکومت‌ها، قلمرو حکومت‌ها، مرزها، لشکرکشی‌ها و مسیر مهاجرت‌ها

۳) فرهنگ مردم، تقسیمات سیاسی، تقسیمات اداری، مسیر مهاجرت‌ها و شهرها

۴) شهرها، محل دقیق رویدادها، بناهای مهم، لشکرکشی‌ها و تقسیمات اداری و مالیاتی

۱۷۳۲. امروزه از نقشه‌های تاریخی برای ارائهٔ اطلاعات .....

۱) اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و دیگر جلوه‌های حیات اجتماعی انسان در گذشته استفاده می‌شود.

۲) اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و اندیشه‌های سیاسی و نظامی انسان در گذشته استفاده می‌شود.

۳) اقتصادی، فرهنگی، جمعیتی، آموزشی، تربیتی و اعتقادی استفاده می‌شود.

۴) فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، ادبی و دیگر جلوه‌های حیات اجتماعی انسان استفاده می‌شود.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس ســوم: در جست و جوی میراث فرهنــگی

باستان‌شناسی چیست؟

- باستان‌شناسی، علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به منظور شناخت فرهنگ و شیوهٔ زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته، مطالعه و بررسی می‌کند.
- برخی از صاحب نظران، باستان‌شناسی را علمی می‌شمارند که هدف آن | شناخت انسان / پژوهش در فرهنگ | ← انسان‌هاست.

باستان‌شناس کیست؟

❖ باستان‌شناس، کسی است که براساس آثار باقی مانده از بشر، گذشته انسان‌ها و جوامع انسانی و به ویژه تغییرات فرهنگی آن‌ها را در طول زمان، بررسی و تجزیه و تحلیل می‌نماید.

تاریخ چند کشف مهم باستان‌شناسی در منطقهٔ جنوب غرب آسیا

۱۹۲۲ م- حفاری مهم در شهر سومی اور (عراق)

۱۸۹۹ م- حفاری در بابل (عراق)

۱۸۴۲ م- اولین مرحلهٔ کاوش در خورساباد- کاربوتا باستان‌شناس ایتالیایی بود. (عراق)

۱۸۹۷ م- دسته جامی به شکل بزکوهی بالدار از نقره و طلا (شوش – ایران)

تاریخ چند کشف مهم باستان‌شناسی در منطقهٔ دریای مدیترانه و اروپا

۱۸۷۱ م- کاوش‌های شلیمان در تروا (آسیای صغیر)

۱۸۷۹ م- نخستین کشف هنر غارنشینان در آلتامیرا (اسپانیا)

۱۷۹۹م- کشف سنگی که سبب آشنایی با خط هیروگلیف شد. (مصر)

۱۸٤٦ م-آغاز حفاری در هالشتات مربوط به عصر آهن (آلمان)

۱۹۲۲ م- کشف پر آوازهٔ قبر فرعون تونتخامون، در قرن ۱۲ قبل از میلاد (مصر)

۱۹۰۷ م- آغاز کاوش در جریکو (اریحا) کهن‌ترین شهر شناخته‌شده (فلسطین)

۱۹۰۰ م- آغاز حفاری در کرت (یونان)

۱۸۷۵ م- حفاری آلمانی‌ها در المپ (یونان)

۱۸۸۹-۱۸۷٦ م- کاوش‌های شلیمان در میسنا (یونان)

۱۸٥٤ م- کاوش در دهکده‌های ساحل دریاچه در سویس

۱۹۵۱ م- تجدید کاوش در ساردنی، دهکده‌های برج‌دار ماقبل تاریخ

۱۹٤۰ م- کشف هنر غارنشینان در لاسکو (فرانسه)

درس سوم | باستان‌شناسی: در جست و جوی میراث فرهنگی

آثار باستان‌شناسی و تاریخ

- آثار باستانی به تمامی (اشیاء، ابزارها، بناها، مکان‌ها) ← می‌گویند که ساختهٔ دست بشر و محصول اندیشهٔ او هستند.

مکان یا محوّطهٔ باستانی

- به جاهایی که باستان‌شناسان در آن‌جا آثار باستانی و تاریخی را مطالعه و در مواردی کشف می‌کنند، مکان باستانی گفته می‌شود.
- مکان‌های باستانی و تاریخی از نظر شکل و وسعت متفاوت‌اند.
- برخی از مکان‌های تاریخی، سکونتگاه روستایی یا شهری هستند که چند هکتار وسعت دارند، مانند شهر سوخته در [سیستان] ایران و شهر پمپئی در ایتالیا که توسط باستان‌شناسان از زیر خاکسترهای آتشفشانی بیرون کشیده شد.
- غارها، گورستان‌ها و آرامگاه‌ها نیز از جمله مکان‌های باستانی مورد توجه و علاقهٔ باستان‌شناسان هستند.
- اشیای داخل گورها(از جذاب‌ترین و پربیننده‌ترین آثار موزه‌ای هستند)، شیوهٔ تدفین مردگان، معماری ومصالح آرامگاه‌ها، اطلاعات ارزنده‌ای را در دربارهٔ (نظام اجتماعی، باورها، فرهنگ، وضعیت اقتصادی، میزان پیشرفت‌های فنی) ← مردمان و جوامع گذشته ارائه می‌دهند.
- نقاشی‌ها و اشیای کشف شده از غارها نیز منبع ارزشمندی برای مطالعه و شناخت زندگی مردمان دوران پیش از تاریخ به شمار می‌روند.

غار لاسکو- فرانسه

از اشیای آرامگاه توتنخامون می‌توان به هنر، صنعت، اهمیت زندگی پس از مرگ و اعتقادات مذهبی مصریان باستان پی برد. و از نقاشی غار لاسکو که نشان‌دهندهٔ شکار حیوانی به دست انسان است، می‌توان به اعتقاد انسان‌های نخستین به قدرت‌های جادویی پی برد.
آثار تاریخی به محقق این امکان را می‌دهد که از دریچهٔ آن با دوران‌های گذشته ارتباط برقرار کند و اختصاصی‌ترین ویژگی‌های یک جامعه را در آن زمان مشخص، آشکار سازد.
برخی دیگر از آثارتاریخی بر سینهٔ کوه‌ها و صخره‌ها، کنده شده‌اند.

- ✓ در گوشه و کنار ایران به ویژه (فارس، همدان، کرمانشاه) ← سنگ نوشته‌ها، نقش برجسته‌ها و گوردخمه‌های متعددی بر دیوارهٔ کوه‌ها و صخره‌ها نقش بسته‌اند و گوشه‌ای از فرهنگ و تمدن ایران را به نمایش گذارده-

- ✓ تپه‌های باستانی نیز، یکی دیگر از مکان‌های مهم باستان شناختی به شمار می‌روند.
- ✓ هنگامی که در دوره‌های زمانی مختلف، به تناوب، مردمانی در یک مکان سکونت نمایند، به تدریج چند لایهٔ باستانی روی هم قرار می‌گیرند وتپه‌های باستانی را تشکیل می‌دهند.

مراحل کار باستان‌شناسان

به طور کلّی مراحل کار باستان‌شناسان عبارت است از: شناسایی و کشف ← حفاری ← استخراج و تنظیم

درس سوم | باستان‌شناسی: در جست و جوی میراث فرهنگی

الف) شناسایی و کشف

- نخستین گام باستان‌شناسان، شناسایی و کشف مکان‌ها و محوطه‌های باستانی و تاریخی است.

- انواع شناسایی و کشف آثار باستان‌شناسی
  - شناسایی و کشف در سطح زمین
    - تخت جمشید در فارس
    - طاق بستان در کرمانشاه
  - راه‌های شناسایی و کشف آثارباستانی در زیر خاک و یا در اعماق دریاها و رودخانه‌ها
    - رجوع به کتاب‌های تاریخی، سفرنامه‌ها
    - ابزار و فناوری‌های جدید
      - پهپادها
      - رادارها
      - عکس‌های هوایی
      - تصاویر ماهواره‌ای
      - روش‌های الکترومغناطیسی
      - سامانهٔ اطلاعات جغرافیایی
    - کشف تصادفی در نتیجهٔ
      - فعالیت‌های کشاورزی
      - فعالیت‌های عمرانی
      - بروز پدیده‌های طبیعی مانند سیل و زمین‌لرزه

- آرامگاه شی‌هوانگ‌تی، امپراتور چین باستان با ۸۰۰۰ مجسمهٔ سرباز، به صورت تصادفی توسط تعدادی از کشاورزان چینی کشف شد، مردان نمکی زنجان و تمدن عظیم جیرفت در استان کرمان نیز تصادفی کشف شدند. برخی از کشفیات تصادفی همانند آن‌چه در جیرفت رخ داد، توام با حفاری‌های غیرقانونی و قاچاق گستردهٔ آثار ارزشمند باستانی بود.

ب) حفاری

- گام دوم فعالیّت باستان‌شناسی است.
- حفاری برای بیرون آوردن و نمایان کردن آثاری است که در دل خاک قرار گرفته‌اند.
- حفاری، یکی از مراحل حساس کار باستان‌شناسی به شمار می‌رود. این مرحله نیاز به دانش، تجربه، دقت ← فراوان دارد.
- در این مرحله با کوچک‌ترین اشتباه، آسیب بزرگی به آثار و بناهای تاریخی در حال کاوش وارد می‌شود.
- باستان‌شناسان پس از حفاری و خاک‌برداری، هنگامی که به یک بنای تاریخی برخورد کنند نخست نقشهٔ آن بنا را مشخص می‌نمایند.
- در این مرحله اگر باستان‌شناسان به شیئی برخورد کنند، در همان وضعیت از آن عکس‌برداری و تمامی مشخصاتش را به طور دقیق

- **حفاری و خاک برداری (در یک نگاه)**
  - در صورت برخورد به یک بنا ← تهیهٔ نقشهٔ آن
  - در صورت برخورد به یک شیئی ← عکس‌برداری ← ثبت مشخصات ← بیرون آوردن ← انتقال به کارگاه و آزمایشگاه

سنگ‌نوشتهٔ مشهور روزتا که با خطوط مصر باستان (هیروگلیف و دموتیک) و نیز خط یونانی نگارش یافته، به طور اتفاقی توسط سربازان فرانسوی که در زمان ناپلئون مصر را اشغال کرده بودند، کشف شد.

آرامگاه شی‌هوانگ‌تی، امپراتور چین باستان با ۸۰۰۰ مجسمهٔ سرباز؛ این آرامگاه در سال ۱۹۷۴ م. به طور تصادفی توسط تعدادی کشاورزان چینی که مشغول کندن چاه بودند، کشف شد.

درس سوم | باستان‌شناسی: در جست و جوی میراث فرهنگی

پ) استخراج و تنظیم اطلاعات

در این مرحله باستان‌شناسان آثار یا بناهای باستان‌شناسی کشف شده را به لحاظ قدمت / مواد / مصالح ← به کار رفته در آن‌ها و نیز کاربردهایی که داشته‌اند، مورد بررسی و مطالعه قرار می‌دهند.

- باستان‌شناسان با مقایسهٔ آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف، می‌کوشند تا مسیر پیشرفت‌های فنی / هنری / فرهنگی ← مردمان گذشته را درک کنند.
- باستان‌شناسان از طریق مقایسهٔ آثار و بناهای باستانی سرزمین‌ها و تمدن‌های گوناگون به روابط جوامع گذشته / تأثیر فرهنگی و اقتصادی ← آن‌ها به یکدیگر پی می‌برند.

تعیین سن آثار باستانی

امروزه باستان‌شناسان برای تاریخ‌گذاری سن آثار باستانی، از روش‌های علمی پیشرفته‌ای مانند رادیو کربن / شیوهٔ پیشرفته‌تر «پتاسیم- آرگون» ← استفاده می‌کنند.

- در روش‌های نوین برای تعیین سن آثار باستانی از دانش‌های شیمی / فیزیک / گیاه‌شناسی / زمین‌شناسی / و... ← کمک گرفته می‌شود.

«یک توضیح»

روش‌های مختلف تعیین قدمت آثار باستانی

روش	کاربرد	توضیح
رادیو کربن	تاریخ‌گذاری بناها و اشیایی با قدمت ۷۵۰۰۰ تا ۴۰۰ سال پیش با توجه به میزان تجزیهٔ کربن ۱۴ به نیتروژن، برای تعیین سن اشیایی چون زغال / استخوان / بقایای دانه‌های گیاهی / پوست / چرم ← استفاده می‌شود.	تعیین سن آثار باستانی، با روش رادیو کربن جزو معتبرترین روش‌هاست.
پتاسیم- آرگون	این روش برای تاریخ‌گذاری مکان‌ها و اشیای بسیار کهن و سال‌یابی صخره‌ها / فسیل‌ها ← با بیش از دو میلیون سال قدمت استفاده می‌شود.	ـــــ
تشعشع حرارتی	برای تعیین قدمت تکه سفال‌ها استفاده می‌شود.	ـــــ
شکاف هسته‌ای با اندازه‌گیری حجم اورانیوم	ـــــ	ـــــ
روش مقاومت چرخشی الکترون و اورانیوم	ـــــ	ـــــ
شمارش حلقه‌های تنهٔ درخت	ـــــ	هر یک از حلقه‌های تنهٔ بریده شدهٔ درخت بیانگر یک‌سال است.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس سوم | باستان‌شناسی: در جست و جوی میراث فرهنگی

موزه‌ها، گنجینه‌های آثار باستانی:

❖ موزه‌ها، مهم‌ترین مکان (گردآوری، نگه‌داری، مرمت، مطالعه، نمایش) ← آثار باستانی هستند.

❖ موزهٔ ایران باستان از جمله بزرگ‌ترین موزه‌های ایران است.

❖ بسیاری از آثار باستانی گران‌بهای ایرانی، زینت‌بخش موزه‌های متعددی در کشورهای مختلف جهان به خصوص ← می‌باشند.

موزه		شهر		کشور
لوور	←	پاریس	←	فرانسه
بریتانیا	←	لندن	←	انگلستان
آرمیتاژ	←	سن‌پترزبورگ	←	روسیه
متروپولیتن	←	نیویورک	←	آمریکا

ساختمان موزهٔ ملی ایران به سبک معماری ایرانی با سر در ورودی مشابه ایوان بلند طاق کسری طراحی شده است.

باستان‌شناسی و تاریخ

▪ باستان‌شناسی و علم تاریخ ارتباط تنگاتنگی با هم دارند

- از یک سو، باستان‌شناس از نوشته‌های مورّخان برای (شناسایی، کشف، مطالعه) ← آثار و مکان‌های باستانی بهره می‌برند.
- از سوی دیگر نتایج کاوش‌های باستان‌شناس، منبع ارزشمندی برای تحقیقات مورّخان به شمار می‌رود.

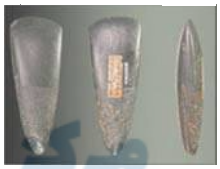

ابزارهای سنگی صیقل یافته مربوط به دورهٔ نوسنگی – موزهٔ تولوز فرانسه

ابزارهای کشاورزی ساخته شده از شاخ گوزن، شرق اروپا، دوران نوسنگی

اهمیت باستان‌شناسی در مطالعات تاریخ

اهمیت باستان‌شناسی در شناخت دوران پیش از تاریخ	شناخت دوران پیش از تاریخ عمدتاً متکی به کاوش‌های باستان‌شناسی است. بیش‌تر آگاهی و اطلاعاتی که تاکنون دربارهٔ زندگی انسان‌ها و جوامع دوران پیش از تاریخ به دست آمده، حاصل تحقیقات علمی باستان‌شناسی است.
اهمیت باستان‌شناسی در شناخت دوران تاریخی	منابع نوشتاری (مکتوبات) برای شناخت کامل این دوره مخصولاً اوایل آن، کافی نیستند. عمدهٔ اطلاعات منابع نوشتاری، مربوط به رویدادهای سیاسی، نظامی و شرح اقدامات فرمانروایان است. کاوش‌های باستان‌شناسی و یافته‌های علمی باستان‌شناسان به مورّخان کمک زیادی می‌کند که ابعاد مختلف زندگی (اجتماعی، اقتصادی، علمی، فرهنگی) ← مردمان جوامع دورهٔ تاریخی را بهتر بشناسند.

- به طور کلی باستان‌شناسی علاوه بر آن‌که میراث فرهنگی بشر را کشف و معرفی کرده است، نقش مهم‌تری در مرمت و نگهداری این میراث گران‌بها دارد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس سوم | باستان‌شناسی: در جست و جوی میراث فرهنگی

تعاریف و اصطلاحات و اسامی خاص:

۱- باستان‌شناسی ← علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به منظور شناخت فرهنگ و شیوهٔ زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته، مطالعه و بررسی می‌کند.

۲- باستان‌شناس ← کسی است که براساس آثار باقی مانده از بشر، گذشتهٔ انسان‌ها و جوامع انسانی و به ویژه تغییرات فرهنگی آن‌ها را در طول زمان بررسی و تحلیل نماید.

۳- هدف باستان‌شناسی ← شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ اوست.

۴- آثار باستانی و تاریخی ← به تمامی اشیاء، بناها و مکان‌هایی می‌گویند که ساختهٔ دست بشر و محصول اندیشهٔ او هستند.

۵- مکان یا محوطهٔ باستانی ← به مکان‌هایی که باستان‌شناسان در آن‌جا آثار باستانی و تاریخی را مطالعه و در مواردی کشف می‌کنند، محوطهٔ باستانی گفته می‌شود.

۶- توتنخامون ← از فراعنهٔ مصر بود.

۷- غار لاسکو ← غار لاسکو در فرانسه قرار دارد و نقاشی‌های انسان‌های اولیه در دیوار این غار یافت شد.

۸- غار آلتامیرا ← غار آلتامیرا در اسپانیا قرار دارد و نقاشی‌های انسان‌های اولیه در آن یافت شد.

۹- کشف و شناسایی ← اولین مرحلهٔ کار باستان‌شناس می‌باشد.

۱۰- شی‌هوانگ‌تی ← از پادشاهان چین می‌باشد. آرامگاه او با ۸۰۰۰ مجسمهٔ سرباز به طور تصادفی کشف شد.

۱۱- سنگ نوشتهٔ روزتا ← سنگ نوشتهٔ روزتا که با خطوط مصر باستان (هیروگلیف و دموتیک) و نیز خط یونانی نگارش یافته، به طور اتفاقی توسط سربازان فرانسوی که در زمان ناپلئون مصر را اشغال کرده بودند، کشف شد.

۱۲- حفاری ← دومین گام فعالیت باستان‌شناس، حفاری است. این مرحله بسیار مهم و نیاز به دانش، تجربه و دقت فراوان دارد.

۱۳- مرحلهٔ استخراج و تنظیم اطلاعات ← در این مرحله باستان‌شناس قدمت، مواد و مصالح به کار رفته را مشخص می‌کند.

۱۴- موزهٔ ایران باستان ← بزرگ‌ترین موزهٔ ایران است که آثار باستانی ارزشمندی در آن حفظ و به نمایش گذارده شده است.

۱۵- موزهٔ لوور پاریس ← از موزه‌های بزرگ دنیا است که در کشور فرانسه می‌باشد.

۱۶- موزهٔ بریتانیا ← از موزه‌های بزرگ دنیا است که در شهر لندن، در کشور انگلستان می‌باشد.

۱۷- موزهٔ آرمیتاژ ← این موزه در شهر سن پترزبورگ، در کشور روسیه می‌باشد.

۱۸- موزهٔ متروپولیتن ← این موزه در شهر نیویورک، در کشور آمریکا می‌باشد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

تاریخ ۱۰ درس ۳: باستان‌شناسی ؛ در جست‌وجوی میراث فرهنگی

۱۷۳۳. کدام گزینه در رابطه با تعریف علم باستان‌شناسی درست است؟

۱) علم مطالعهٔ رابطهٔ متقابل تاریخ با محیط طبیعی است.

۲) علم جمع‌آوری، ترمیم و طبقه‌بندی اشیا و آثار گذشتگان می‌باشد.

۳) علم مطالعهٔ تأثیر زمان بر روی شکل‌گیری پدیده‌های تاریخی است که به آن کرونولوژی نیز می‌گویند.

۴) علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به منظور شناخت فرهنگ و شیوهٔ زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته، مطالعه می‌کند.

۱۷۳۴. باستان‌شناس به چه کسانی اطلاق می‌شود؟

۱) به افرادی که به بررسی دوران‌های بسیار کهن می‌پردازند و در کوه و دشت به کاوش و تحقیق می‌پردازند.

۲) به کسانی که در پی کشف تأثیر وقایع تاریخی بر محیط‌های جغرافیایی هستند.

۳) به افرادی که به بررسی افسانه‌ها و حماسه‌ها و زندگی گذشتگان می‌پردازند.

۴) کسانی که بر اساس آثار باقی مانده از بشر، گذشتهٔ انسان‌ها و جوامع انسانی به ویژه تغییرات فرهنگی آن‌ها را در طول زمان بررسی و تحلیل می‌نماید.

۱۷۳۵. هدف باستان‌شناسی چیست؟

۱) شناخت تمدن‌ها و مسائل اقتصادی و اجتماعی انسان

۲) شناخت انسان و پژوهش در مسائل اقتصادی او

۳) شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ او

۴) شناخت تمدن‌ها و فرهنگ‌ها

۱۷۳۶. کدام گزینه صحیح است؟

۱) در ۱۸۹۷ م ← دستهٔ جامی به شکل بز کوهی بالدار از نقره و طلا در شوش به‌دست آمد.

۲) در ۱۹۲۲ م ← حفاری مهم در شهر لاگاش بابل شکل گرفت.

۳) در ۱۹۰۷ م ← کاوش در جریکو (اریحا) کهن‌ترین شهر شناخته‌شدهٔ لبنان آغاز شد.

۴) در ۱۷۹۹ م ← کشف سنگی که سبب آشنایی با خط هیروگلیف در یونان شد.

۱۷۳۷. به چه آثاری، آثار باستانی می‌گویند؟

۱) آثار ساختهٔ دست و اندیشهٔ انسان

۲) بناها و کاخ‌ها

۳) سنگ‌نوشته‌ها و مجسمه‌ها

۴) فسیل‌های انسانی

۱۷۳۸. به چه مکانی، مکان یا محوطهٔ باستانی گفته می‌شود؟

۱) جاهایی که باستان‌شناسان در آن‌جا آثار باستانی و تاریخی را مطالعه و در مواردی کشف می‌کنند.

۲) مکان‌هایی که باستان‌شناسان در آن‌جا تمدن‌های باستانی و قدیمی را مورد مطالعه و کشف قرار می‌دهند.

۳) مکان‌هایی که در امتداد آبراهه‌ها و سواحل قرار گرفته‌اند و دارای آثار متعدد باستانی و تاریخی می‌باشند.

۴) جاهایی که باستان‌شناسان آثار باستانی را پس از کشف و شناسایی مورد ترمیم و طبقه‌بندی قرار می‌دهند.

۱۷۳۹. چرا غارها، گورستان‌ها و آرامگاه‌ها از جمله مکان‌های باستانی می‌باشند؟

۱) چون از روی آثار موجود در گورستان‌ها، آرامگاه‌ها و غارها می‌توان به شکل‌گیری نظام اجتماعی، نظام سیاسی و فرهنگ حاکم بر جوامع و مردمان گذشته پی‌برد.

۲) چون اشیای موجود در گورستان‌ها و هم‌چنین شیوهٔ تدفین مردگان، معماری و مصالح آرامگاه‌ها، اطلاعات ارزنده‌ای را دربارهٔ نظام اجتماعی، باورها، فرهنگ و وضعیت اقتصادی مردمان و جوامع گذشته ارائه می‌دهند.

۳) چون اشیا و آثار موجود در غارها، آرامگاه‌ها و گورستان‌ها برای مطالعهٔ گذشتگان و شناخت باورهای ادبی، سیاسی و اجتماعی و فرهنگی آنان بسیار ارزشمند و دارای بار علمی است.

۴) چون از روی آثار موجود در گورستان‌ها و آرامگاه‌های تمدن یونان و روم به رشد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی این جوامع پی می‌بریم، این آثار دارای ارزش علمی و اقتصادی بسیار بالایی است.

۱۷۴۰. در کدام مناطق و استان‌های ایران سنگ‌نوشته‌ها، نقش برجسته‌ها و گوردخمه‌های متعددی دیده می‌شود؟

۱) تهران، همدان، یزد، خراسان جنوبی

۲) تهران، فارس، همدان، البرز

۳) فارس، همدان، کرمانشاه

۴) همدان، البرز، قزوین، خراسان شمالی

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا ارشاد

۱۷۴۱. کدام گزینه در رابطه با شکل‌گیری تپه‌های باستانی درست است؟

۱) تپه‌هایی که در دوره‌های زمانی مختلف به تناوب مردمانی در یک مکان سکونت کرده‌اند و به تدریج چند لایهٔ باستانی روی هم قرار گرفته است.

۲) تپه‌هایی که دارای قلعه‌ها، برج‌ها و باروهای باستانی باشند.

۳) تپه‌هایی که دارای شهرها و یا روستاهای مدفون‌شده در داخل خود باشند.

۴) تپه‌هایی که در روی آن‌ها نبردهای تاریخی شکل گرفته باشد.

۱۷۴۲. در رابطه با تصویر مقابل، کدام گزینه درست است؟

۱) غار لاسکو ـ اسپانیا　　۲) غار آلتامیرا ـ فرانسه

۳) غار لاسکو ـ فرانسه　　۴) غار آلتامیرا ـ اسپانیا

۱۷۴۳. مراحل کار باستان‌شناسان عبارت است از:

۱) کشف و شناسایی آثار باستانی ← مرحلهٔ استخراج و تنظیم اطلاعات ← مرحلهٔ کاوش و حفاری

۲) مرحلهٔ استخراج و تنظیم اطلاعات ← مرحلهٔ مطالعات ثانویه ← مرحلهٔ کاوش و حفاری

۳) کاوش و حفاری ← مرحلهٔ مطالعات ثانویه ← مرحلهٔ استخراج و تنظیم اطلاعات

۴) کشف و شناسایی آثار باستانی ← مرحلهٔ کاوش و حفاری ← مرحلهٔ استخراج و تنظیم اطلاعات

۱۷۴۴. کدام گزینه اولین مرحلهٔ کار باستان‌شناسان است؟

۱) شناسایی و استخراج　　۲) کشف و استخراج　　۳) کشف و تنظیم اطلاعات　　۴) شناسایی و کشف

۱۷۴۵. در رابطه با تخت جمشید و طاق بستان کدام گزینه اطلاعات درست ارائه داده است؟

۱) تخت جمشید در استان فارس و طاق بستان در استان خوزستان قرار دارد.

۲) این دو اثر بر روی سطح زمین قرار داشته و به آسانی قابل شناسایی هستند.

۳) هر دو اثر توسط باستان‌شناسان فرانسوی در قرن هجدهم میلادی کشف شده است.

۴) تخت جمشید در سطح زمین می‌باشد ولی طاق بستان به وسیلهٔ حفاری کشف شده است.

۱۷۴۶. کدام‌یک از گزینه‌های زیر نشان‌دهندهٔ ابزارها و فناوری‌های جدید کشف و شناسایی آثار باستانی می‌باشد؟

۱) کربن ۱۴، پهپادها، عکس‌های هوایی، عکس‌های ماهواره‌ای، روش‌های الکترومغناطیسی و سیستم اطلاعات جغرافیایی

۲) پتاسیم و آرگون، پهپادها، رادارها، عکس‌های هوایی و ماهواره‌ای، روش‌های الکترومغناطیسی و سیستم اطلاعات جغرافیایی

۳) کربن ۱۴، پتاسیم و آرگون، عکس‌های هوایی، نقشه‌ها، پهپادها، تصاویر ماهواره‌ای و سیستم اطلاعات جغرافیایی

۴) پهپادها، رادارها، عکس‌های هوایی، تصاویر ماهواره‌ای، روش‌های الکترومغناطیسی و سیستم اطلاعات جغرافیایی

۱۷۴۷. تپهٔ باستانی کُنار صندل در کجاست؟

۱) جهرم　　۲) جیرفت　　۳) شوش　　۴) همدان

۱۷۴۸. در چه شرایطی آثار و بناهای تاریخی به‌صورت اتفاقی کشف می‌شوند؟

۱) در نتیجهٔ فعالیت‌های کشاورزی و عمرانی و یا بروز پدیده‌های طبیعی

۲) در نتیجهٔ جنگ‌های بزرگ، فعالیت‌های راه‌سازی و فعالیت‌های کشاورزی

۳) در نتیجهٔ زلزله، فعالیت‌های عمرانی و یا بروز پدیده‌های طبیعی درون زمین مثل آتشفشان

۴) در نتیجهٔ فعالیت‌های کشاورزی و دامداری و یا بروز پدیده‌های طبیعی درونی و بیرونی زمین

۱۷۴۹. همهٔ موارد زیر، از روش‌های کشف و شناسایی آثار باستانی محسوب می‌گردند؛ به‌جز .....

۱) رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها　　۲) استفاده از ابزارها و فناوری‌های جدید

۳) کشف به‌صورت تصادفی و اتفاقی　　۴) استفاده از روش رادیوکربن

۱۷۵۰. کدام گزینه در رابطه با شکل مقابل درست است؟

۱) آرامگاه سربازان جنگ چین با تبت که در سال ۱۹۷۴ به وسیلهٔ حفاری باستان‌شناسان کشف شد.

۲) آرامگاه امپراتور چو در چین باستان که در سال ۱۹۷۴ کشف شد.

۳) آرامگاه شی‌هوانگ‌تی، امپراتور چین باستان با ۸۰۰۰ مجسمهٔ سرباز که به طور اتفاقی کشف شد.

۴) آرامگاه شی‌هوانگ‌تی که توسط باستان‌شناسان کشف شد.

۱۷۵۱. کدام گزینه درست است؟

۱) مردان نمکی در زنجان و تمدن جیرفت در استان فارس هر دو توسط باستان‌شناسان آلمانی کشف شده‌اند.

۲) مردان نمکی در استان کرمان و تمدن عظیم جیرفت در استان فارس به طور تصادفی کشف شده‌اند.

۳) مردان نمکی زنجان و تمدن عظیم جیرفت در استان کرمان توسط باستان‌شناسان کشف شده‌اند.

۴) مردان نمکی زنجان و تمدن عظیم جیرفت در استان کرمان به طور تصادفی کشف شده‌اند.

مرکز مشاوره تحصیلی
تیمور افشار

۱۷۵۲. کدام‌یک از آثار زیر به‌صورت اتفاقی کشف شده‌اند؟

۱) تخت جمشید و تخت سلیمان ۲) طاق‌بستان و پاسارگاد

۳) مردان نمکی زنجان و تمدن جیرفت ۴) تمدن جیرفت و طاق بستان

۱۷۵۳. دومین مرحلهٔ عملیات باستان‌شناسی چیست؟

۱) کشف مکان‌های تاریخی ۲) تنظیم اطلاعات ۳) حفاری ۴) مطالعهٔ آثار باستانی

۱۷۵۴. یکی از مراحل حساس و مهم کار باستان‌شناسان کدام است؟

۱) کشف و شناسایی مکان‌های باستانی ۲) حفاری

۳) استخراج و تنظیم اطلاعات ۴) بررسی قدمت آثار باستانی

۱۷۵۵. در کدام‌یک از مراحل کار باستان‌شناسی، دانش و تجربهٔ باستان‌شناس محک زده می‌شود؟

۱) کشف و شناسایی مکان‌ها و آثار ۲) استخراج

۳) حفاری ۴) تنظیم اطلاعات

۱۷۵۶. باستان‌شناسان پس از حفاری و خاک‌برداری، هنگامی که به یک بنای تاریخی برخورد کنند، نخست .....

۱) بنا را مستحکم می‌کنند. ۲) نقشهٔ آن بنا را مشخص می‌نمایند. ۳) رادیوکربن در محل پخش می‌کنند. ۴) از آن‌جا فیلم‌برداری می‌کنند.

۱۷۵۷. اگر باستان‌شناسان به شیئی برخورد کنند، نخست .....

۱) نقشهٔ آن را تهیه می‌نمایند. ۲) از آن عکس‌برداری می‌کنند.

۳) قدمت آن شیء را مشخص می‌کنند. ۴) ارزش اقتصادی شیء را مشخص می‌نمایند.

۱۷۵۸. مرحلهٔ اول کار باستان‌شناسان ..... و مرحلهٔ سوم کار آن‌ها ..... می‌باشد.

۱) شناسایی و کشف، حفاری ۲) استخراج و تنظیم اطلاعات، شناسایی و کشف

۳) شناسایی و کشف، استخراج و تنظیم اطلاعات ۴) حفاری، استخراج و تنظیم اطلاعات

۱۷۵۹. کار باستان‌شناسان در مرحلهٔ استخراج و تنظیم اطلاعات چیست؟

۱) در این مرحله، باستان‌شناسان آثار باستانی را مرمت و ترمیم کرده سپس استخراج می‌کنند.

۲) در این مرحله از کار باستان‌شناسان، آثار باستانی از نظر اصالت و یا جعلی بودن مورد نقد قرار می‌گیرد.

۳) در این مرحله، باستان‌شناسان آثار باستانی را از دل خاک و یا آب استخراج می‌کنند و سپس آن را تنظیم می‌کنند.

۴) در این مرحله، باستان‌شناسان آثار یا بناهای باستانی را به لحاظ قدمت و مواد و مصالح به کار رفته، مورد بررسی قرار می‌دهند.

۱۷۶۰. در کدام مرحله باستان‌شناسان به کارهایی مانند تاریخ‌گذاری و شناسایی مواد به کار رفته در آثار می‌پردازند؟

۱) استخراج و تنظیم اطلاعات ۲) کشف و شناسایی ۳) حفاری ۴) حفاظت و مرمت

۱۷۶۱. باستان‌شناسان از طریق مقایسهٔ آثار و بناهای باستانی سرزمین‌ها و تمدن‌های گوناگون چه مسائلی را توضیح می‌دهند؟

۱) قدمت، مواد و مصالح به کار گرفته شده و کاربرد آن ۲) شیوهٔ فرهنگی و اجتماعی تمدن‌ها

۳) قدمت و پایداری تمدن‌ها ۴) روابط جوامع گذشته و تأثیرات فرهنگی و اقتصادی آن‌ها بر یکدیگر

۱۷۶۲. باستان‌شناسان با مقایسهٔ آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف، می‌کوشند تا .....

۱) بفهمند چرا برخی از تمدن‌ها شکل گرفته و برخی از آن‌ها نابود شده‌اند.

۲) سیر پیشرفت‌های فنی، هنری و فرهنگی مردمان گذشته را درک کنند.

۳) علت توسعه و رشد برخی از تمدن‌ها و نابودی و اضمحلال برخی دیگر را درک کنند.

۴) سیر پیشرفت تمدن‌های اروپای غربی و آمریکای شمالی را نسبت به آسیا و آفریقا درک کنند.

۱۷۶۳. امروزه باستان‌شناسان برای تاریخ‌گذاری و تعیین سن آثار باستانی از چه روش‌هایی استفاده می‌کنند؟

۱) از روش‌های پیشرفته‌ای مانند روش رادیوکربن و شیوهٔ پیشرفته‌تری موسوم به پتاسیم ـ آرگون استفاده می‌کنند.

۲) از روش‌های پیشرفته‌ای مانند اورانیوم ۱۴ و روش پیشرفته‌تری موسوم به رادیوکربن استفاده می‌کنند.

۳) از روش‌های پیشرفته‌ای مانند پتاسیم ـ آرگون و روش پیشرفته‌تری موسوم به رادیم استفاده می‌کنند.

۴) از روش‌های پیشرفته‌ای مانند رادیم و روش پیشرفته‌تری موسوم به کربن ۱۴ استفاده می‌کنند.

۱۷۶۴. با پیدایش کدام اثر باستانی خط مصری (هیروگلیف) شناسایی شد؟

۱) کتیبهٔ روزتا
۲) سنگ نوشتهٔ موجود در موزهٔ لوور
۳) کتیبهٔ فرعون
۴) سنگ نوشتهٔ حمورابی

۱۷۶۵. مهم‌ترین مکان برای گردآوری، نگهداری، مرمت، مطالعه و نمایش آثار باستانی کدام است؟

۱) تپه‌های باستانی
۲) سازمان میراث فرهنگی
۳) موزه‌ها
۴) خزانهٔ بانک مرکزی

۱۷۶۶. موزه‌های «آرمیتاژ»، «متروپولیتن» و «لوور» به ترتیب در کدام شهرها قرار دارند؟

۱) نیویورک ـ سن پترزبورگ ـ لندن
۲) سن پترزبورگ ـ لندن ـ پاریس
۳) سن پترزبورگ ـ نیویورک ـ پاریس
۴) نیویورک ـ پاریس ـ لندن

۱۷۶۷. موزهٔ «آرمیتاژ» در کدام شهر واقع شده است؟

۱) سن پترزبورگ
۲) استراسبورگ
۳) نیویورک
۴) لندن

۱۷۶۸. کدام گزینه از جمله کارکردهای موزه‌ها محسوب نمی‌شود؟

۱) مکان گردآوری آثار باستانی
۲) نگهداری آثار باستانی
۳) مرمت آثار باستانی
۴) قیمت‌گذاری آثار باستانی

۱۷۶۹. استفاده از روش رادیوکربن در مورد تاریخ‌گذاری کدام دسته از آثار باستانی است؟

۱) فقط برای بقایای موجودات زنده مناسب است.
۲) بناها و اشیایی که قدمت ۴۰۰ تا ۷۵،۰۰۰ سال پیش را دارند.
۳) فقط برای بقایای موجودات زنده تا ۷۵،۰۰۰ سال مناسب است.
۴) بناها و اشیایی که قدمت آن‌ها ۱۰،۰۰۰ تا ۷۰،۰۰۰ می‌باشد.

۱۷۷۰. برای تاریخ‌گذاری مکان‌ها و اشیای بسیار کهن، از چه روشی استفاد ه می‌شود؟

۱) کربن ۱۴
۲) رادیم
۳) پتاسیم ـ آرگون
۴) از روش لایه‌ای استفاده می‌شود.

۱۷۷۱. باستان‌شناسان از نوشته‌های مورخان چه استفاده‌ای می‌کنند؟

۱) برای شناسایی و کشف آثار باستانی
۲) برای حفاری تپه‌های باستانی
۳) برای استخراج زمانی پدیده‌های تاریخی
۴) برای استخراج مکانی پدیده‌های تاریخی

۱۷۷۲. مورخان برای مطالعه و شناخت دوران بسیار طولانی پیش از تاریخ، عمدتاً متکی به چه منبعی هستند؟

۱) استفاده از ستون تاریخی
۲) استفاده از کتاب‌های مقدس ادیان
۳) استفاده از پتاسیم ـ آرگون
۴) استفاده از کاوش‌های باستان‌شناسی

۱۷۷۳. بیش‌تر آگاهی و اطلاعاتی که تاکنون دربارهٔ زندگی انسان‌ها و جوامع دوران پیش از تاریخ به‌دست آمده، حاصل تحقیقات علمی ..... است.

۱) مورخان
۲) باستان‌شناسان
۳) جغرافیای تاریخی
۴) تاریخ جغرافیایی

۱۷۷۴. باستان‌شناسی چه کمکی به مطالعهٔ دورهٔ تاریخی کرده است؟

۱) منابع مکتوب برای شناخت کامل این دوره، مخصوصاً اوایل آن، کافی نیست.
۲) چون در دورهٔ تاریخی منابع مکتوب وجود نداشت، باستان‌شناسی کمک شایانی کرده است.
۳) باستان‌شناسی با کشفیات خود کمک زیادی به حل تمام خلأهای موجود در علم تاریخ کرده است.
۴) باستان‌شناسان با کشفیات خود کمک زیادی برای پاسخ دادن به تمام سؤالات دورهٔ تاریخی کرده‌اند.

۱۷۷۵. عمدهٔ اطلاعات منابع نوشتاری دورهٔ تاریخی در چه رابطه‌ای است؟

۱) رویدادهای فرهنگی و سیاسی و شرح زندگی فرمانروایان
۲) رویدادهای سیاسی و نظامی و شرح زندگی مردمان روستایی
۳) رویدادهای فرهنگی و اجتماعی و زندگی عامهٔ مردم
۴) رویدادهای سیاسی و نظامی و شرح اقدامات فرمانروایان

۱۷۷۶. کاوش‌های باستان‌شناسی در دورهٔ تاریخی به شناخت کدام ابعاد از زندگی جوامع گذشته کمک می‌کند؟

۱) سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی
۲) اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی
۳) سیاسی، نظامی، اجتماعی و اقتصادی
۴) نظامی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی

۱۷۷۷. به طور کلی، باستان‌شناسی علاوه‌بر آن‌که میراث فرهنگی بشر را کشف و معرفی کرده است، نقش مهم‌تری در .....

۱) حفاری و استخراج این میراث داشته است.
۲) مرمت و ترمیم این میراث داشته است.
۳) مرمت و نگهداری این میراث گران‌بها دارد.
۴) مرمت و حفاری این میراث گران‌بها دارد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس چهارم: پیدایش تمدن؛ بین‌النهرین و مصر

«و زمین را گسترانیدیم و در آن کوه‌های استوار افکندیم و از هر چیز سنجیده‌ای در آن رویاندیم و برای شما و هر کسی که شما روزی‌دهندهٔ او هستید، در آن وسایل زندگانی قرار دادیم». (حجر:۲۰-۱۹)

سیر پیدایش تمدن:

- ✓ یکی از مهم‌تری تحولات زندگی بشر، پیدایش و گسترش تمدن است.
- ✓ تقسیم‌بندی گذشتهٔ بشر (براساس خط) | دورهٔ پیش از تاریخ: • دورهٔ گردآوری خوراک • دورهٔ تولید خوراک | • دورهٔ تاریخی
- ✓ پیش از تاریخ، به دورانی طولانی از زندگی انسان گفته می‌شود که با ظهور او در پهنهٔ گیتی آغاز شد و تا اختراع خط وگسترش تمدن در حدود ۵۰۰۰ سال پیش به طول انجامید.
- ✓ آگاهی ما از دوران پیش از تاریخ ← متکی بر کاوش‌های باستان‌شناسی است.
- ✓ شواهد باستان‌شناسی دلالت بر آن دارد که نخستین انسان‌واره‌ها حدود ۴ میلیون سال پیش در علفزارهای آفریقا می‌زیستند و بعدها گروه‌هایی از آنان به | اروپا / آسیا ← کوچ
- ✓ براساس نوع اقتصاد معیشتی و ابزارها، دوران پیش از تاریخ به دو دورهٔ | گردآوری خوراک / تولید خوراک ← تقسیم می‌شود.

دوره‌های مختلف دوران پیش از تاریخ:

۱- دورهٔ گردآوری خوراک

- شیوهٔ زندگی انسان در این دوره برای تأمین خوراک بر پایهٔ | دوره‌گردی / شکار جانوران / گردآوری دانه، میوهٔ و ریشهٔ گیاهان و درختان ← استوار بود.
- شیوهٔ ابتدای زندگی تا چند میلیون سال دوام آورد و تغییر و تکامل آن بسیار کند و محدود بود.
- تقسیم وظایف در این دوران | مردان ← در دسته‌های کوچک به شکار می‌رفتند. / زنان ← به جمع‌آوری بقایای خوردنی گیاهان و میوهٔ درختان می‌پرداختند.
- پناه‌گاه‌های انسان‌های اوّلیه | غارها / کلبه‌هایی از شاخ و برگ درختان و گیاهان
- یکی از اتفاقات مهم دوران پیش از تاریخ، افروختن آتش و به کار گرفتن آن بود ← تأثیر بسزایی بر زندگی انسان و ارتباط او با محیط گذاشت. (این اتفاق)
- سنگ، اصلی‌ترین ماده‌ای بود که انسان‌های نخستین از آن برای ساختن ابزار استفاده می‌کردند.
- در ابتدا ابزارهای سنگی بسیار ساده بود ولی با گذشت زمان این ابزارها کامل‌تر شد و بشر توانست | تبر / زوبین / کارد ← بسازد.
- انسان اولیه برای ساخت ابزارهایش از | سنگ / استخوان / چوب ← استفاده می‌کرد.
- انسان‌های نخستین در آغاز، قادر به حرف زدن نبودند اما برای این که بتوانند به صورت گروهی به شکار بروند، باید به گونه‌ای با هم ارتباط برقرار می‌کردند. به تدریج تا اواخر دورهٔ گردآوری خوراک، توانایی بشر در سخن گفتن و اندیشیدن تکامل یافت و به حدّی رسید که هنر نقاشی را برای نشان دادن احساس و اندیشهٔ خود به کار گرفت.
- مطالعهٔ وضعیت دین و اعتقادات مردم در دورهٔ گردآوری خوراک به دلیل فقدان | شواهد / مدارک ←بسیار دشوار است.
- امروز باستان‌شناسان میکوشند از طریق بررسی اعتقادات جوامع شکارگر مانند | بومیان استرالیا / قبیله‌های سرخ پوست آمریکای جنوبی ← به معتقدات دینی انسان‌های نخستین پی

درس چهارم | پیدایش تمدن: بین النهرین و مصر

- اعتقادات انسان‌های اولّیه با مشکلات و مخاطرات زندگی آنان مانند: بیماری، مرگ، سیل، خشکسالی ← ارتباط داشته است.
- انسان‌های اولیه به نیروهای مرموز و فراطبیعی باور داشتند که در نظر آنان نگه‌دارندهٔ: زمین، آسمان، زندگی ← محسوب می‌شدند.

غار تاریخی آلتامیرا در اسپانیا

«یک توضیح»
در اعماق غارهایی در فرانسه و اسپانیا، تصویرهایی از گاو وحشی، سایر جانوران کشف شده که قدمت آن‌ها به ۲۰۰۰۰ سال پیش می‌رسد.

- تقسیم‌بندی تاریخ بشر براساس ابزار و ابداعات
  - دورهٔ پارینه سنگی
    - در فاصلهٔ ۱،۰۰۰،۰۰۰تا ۲۰۰،۰۰۰ سال پیش: تراشیدن سنگ، ساخت ابزارهای سادهٔ سنگی، کشف آتش
    - در فاصلهٔ ۲۰۰،۰۰۰تا ۴۰،۰۰۰ سال پیش: گسترش استفاده از غار، ساخت ابزارهای نوک تیر و خراشنده از سنگ چخماق
    - در فاصلهٔ ۴۰،۰۰۰تا ۱۸،۰۰۰ سال پیش: ساخت ابزارهای سنگی تیغه‌دار، ساخت اشیای تزیینی سنگی، ساخت ابزار از استخوان
  - دورهٔ فراپارینه سنگی ← در فاصلهٔ ۴۰،۰۰۰ تا ۱۸،۰۰۰ سال پیش: ابداع تیروکمان و ابزارهای ترکیبی، گسترش صید آبزیان و پرندگان
  - دورهٔ نوسنگی
    - در فاصلهٔ ۱۲،۰۰۰ تا ۱۱،۰۰۰ سال پیش: آغاز اهلی کردن حیوانات، آغاز کشاورزی، ساخت ظروف
    - در فاصلهٔ ۱۱،۰۰۰ تا ۶۵۰۰ سال پیش: آغاز روستانشینی، آغاز سفالگری، استفاده از مس به روش چکش کاری
  - دورهٔ مس و سنگ ← در فاصلهٔ ۶۵۰۰ تا ۵۵۰۰ سال پیش: استفاده از فلز مس، استخراج طلا و نقره، آغاز شهرنشینی
  - دورهٔ مفرغ ← در فاصلهٔ ۵۵۰۰ تا ۳۵۰۰ سال پیش: ابداع خط و نگارش، گسترش شهرنشینی، شکل‌گیری نخستین تمدن‌ها

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس چهارم | پیدایش تمدن: بین النهرین و مصر

۲- دورهٔ تولید خوراک

- از حدود ۱۲۰۰۰ سال پیش، گروه‌هایی از مردمان گردآورندهٔ خوراک با استفاده از تجربیات گذشته، شروع به کشت برخی گیاهان و اهلی ساختن حیوانات کردند و برای نخستین بار، موفق به تولید خوراک شدند.
- باستان‌شناسان دربارهٔ تقدّم کشاورزی بر اهلی کردن حیوانات یا بالعکس نظرهای متفاوتی دارند.
- در مورد خاستگاه دیرینهٔ کشاورزی میان باستان‌شناسان اختلاف‌نظر است، اما کاوش‌های باستان‌شناسی اخیر، بیش‌تر نگاه‌ها را متوجه مناطق کوهپایه‌ای زاگرس در غرب ایران کرده است.
- یافته‌ها به دست آمده از کاوش‌های تپه چُغاگلان در شهرستان مهران واقع در استان ایلام، نشان می‌دهد که ساکنان این سکونتگاه جزو نخستین گردآورندگان خوراک بودند که به کشت گندم و جو روی آوردند.
- در فاصلهٔ ۱۲۰۰۰ تا۶۵۰۰سال پیش (عصرنوسنگی) کشت غلّات و رام کردن جانوران در بیش‌تر نقاط جهان رواج یافت.
- از آن‌جایی که زنان مسئولیت گردآوری دانه‌های گیاهان را بر عهده داشتند، به احتمال زیاد، کشت دانه توسط آنان شروع شده باشد.

- در عصر نوسنگی، انسان توانست
  - فن ساخت ابزارها و ظروف سنگی را ترقی دهد.
  - با ابداع چرخ سفال اقدام به تولید ظروف گلی کند.
  - با استفاده از پشم حیوانات، موفق به تولید پارچه شد.

- ابداع کشاورزی، رویدادی مهم و سرنوشت ساز در زندگی انسان به شمار می‌رود. برخی از باستان‌شناسان از این پدیده به عنوان «انقلاب کشاورزی» یاد می‌کنند و اهمیت و تأثیر آن را در تاریخ بشر هم‌چون «انقلاب صنعتی» در قرن ۱۸م می‌دانند.

- مهم‌ترین پیامدهای کشاورزی
  - ۱- کشاورزان به منظور کاشت، داشت و برداشت محصول، از دوره‌گردی دست برداشتند و نخستین روستاها را به عنوان سکونتگاه‌های دائمی ایجاد کردند.
  - ۲- به دلیل تولید اضافه بر نیاز، عده‌ای به فعالیت دیگری غیر از تولید خوراک مانند ابزارسازی، سفالگری، پارچه‌بافی ← روی آوردند و در تولید این محصولات مهارت و تخصص یافتند.
  - ۳- در نتیجهٔ تولید مازاد بر نیاز، داد و ستد میان روستاهای دور و نزدیک به تدریج آغاز شد. رونق داد و ستد باعث شد تا زمینهٔ آشنایی مردم مناطق مختلف با آداب و رسوم، مهارت‌ها، اندیشه‌های یکدیگر ← فراهم شود.

سیر تکامل و شکل‌گیری نخستین شهرها و تمدن‌های بشری:

کشاورزی و دامداری ← یک جانشینی به وجود آمدن روستاها ← تولید مازاد برنیاز ← تخصصی شدن کار ← شکل گیری تجارت ← شکل گیری شهرها و تاسیس تمدن

تمدن‌های نخستین

۱- بین النهرین

- بین‌النهرین یا میان رودان به معنای سرزمین‌های میان دو رود دجله و فرات در کشور عراق کنونی است.
- بین‌النهرین فقط محدود به سرزمین‌های میان دجله و فرات نیست و شامل تمامی سرزمین‌های پست غرب فلات ایران نیز می‌شود.
- رودهای دجله و فرات از مناطق کوهستانی ترکیه و ارمنستان سرچشمه می‌گیرند و پس از طی کردن مسافتی طولانی در کشور عراق به هم می‌پیوندند سپس با پیوستن به کارون در نزدیکی بندر خرمشهر، اروند رود را تشکیل می‌دهند و به سمت خلیج فارس جریان می‌یابند.
- رسوبات این رودها (دجله، فرات و کارون) موجب به وجود آمدن دشت‌های حاصلخیزی شده است که مهد یکی از کهن‌ترین تمدن‌ها بوده‌اند.

شکل‌گیری تمدن

- کاوش‌های باستان‌شناسی در کشور عراق کنونی و جلگهٔ خوزستان ایران نشان می‌دهد که نخستین مراکز تمدنی در حدود ۳۵۰۰ ق.م در این مناطق شکل گرفته است.
- یافته‌های برخی از باستان‌شناسان دلالت بر این دارد که کشاورزان کوهپایه‌ای زاگرس برای نخستین بار در دشت‌ها و جلگه‌های مجاور از جمله بین‌النهرین، شروع به کشاورزی کردند.
- از آن‌جایی که در بین‌النهرین به دلیل کمبود بارش، امکان کشت دیم وجود نداشت، ساکنان این منطقه با حفر آبراه‌ها و ایجاد آبگیرهای متعدد، زمین‌های وسیعی را در اطراف رودهای دجله و فرات به زیر کشت بردند و محصولات فراوان و مازاد بر نیاز تولید کردند.

مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس چهارم | پیدایش تمدن: بین النهرین و مصر

❖ افزایش جمعیت و تولید مازاد بر خوراک، موجب شد که روستاها گسترش پیدا کنند و سرانجام نخستین شهرها در این منطقه پدید آیند.

لوح گلی یکی از فرمانروایان سومری در ۲۴۰۰ ق.م
در بارهٔ ساخت شهرها و حفر آبراه

سومر

- اوّلین شهرها در ناحیهٔ جنوبی بین‌النهرین، معروف به سومر به وجود آمدند. سومر نام یکی از اقوام کهن ساکن بین‌النهرین بود.
- مهم‌ترین شهرهای سومر: اور، اوروک، لاگاش، کیش
- هر یک از شهرهای سومری به همراه روستاهای پیرامون خود، دارای حکومتی مستقل بودند که به آن‌ها دولت- شهر یا کشور- شهر گفته می‌شد.
- دولت شهرهای سومر اغلب با یکدیگر در حال رقابت و جنگ بودند.
- مردم بین‌النهرین از جمله سومریان، خدایان متعددی را می‌پرستیدند و اعتقاد داشتند که هر شهر از آن خدایی است.
- مردم بین‌النهرین برای خدای شهر خویش پرستشگاه با شکوهی برپا می‌نمودند و قربانی و هدایای زیادی نثار خدایان خود می‌کردند.
- مردم بین‌النهرین معتقد بودند که خدایان، انسان‌ها را برای خدمت به خود آفریده‌اند و اگر انسان‌ها در این کار کوتاهی کنند، خدایان آنان را با فرو فرستادن سیل و طوفان یا خشکسالی تنبیه خواهند کرد.
- نقش کاهنان در بین‌النهرین: کاهنان و به ویژه کاهنان اعظم معمولاً از دانش‌های عصر خود مطلع بودند و به عنوان واسطهٔ میان مردم و خدایان عمل می‌کردند. کاهنان از قدرت و ثروت زیادی برخوردار بودند. در آغاز کاهنان، پیشوایی دینی را به همراه فرمانروایی سیاسی بر عهده داشتند.
- سرانجام فرماندهان نظامی، قدرت را به دست گرفتند و حکومت را در خانوادهٔ خود موروثی کردند.

صنعت در بین‌النهرین

- صنعت‌گران سومری مهارت زیادی در سفالگری، ساخت ابزارها، ساخت جنگ افزارهای مفرغین ← داشتند.
- در آن زمان مردمان جنوب غربی آسیا، کاربرد فلزات مختلفی مانند مس و قلع را آموخته بودند و از ترکیب این دو فلز، اشیای مفرغین می‌ساختند که بسیار مقاوم و محکم بودند.

پیکرهٔ بز مفرغی کشف‌شده از گورستان شاهی اور در سومر

درس چهارم | پیدایش تمدن: بین النهرین و مصر

خط و نگارش در بین‌النهرین (سومر)

- ✓ لوحه‌های گلی فراوانی به خط میخی و زبان سومری در بقایای شهرهای سومری کشف شده است.
- ✓ به گمان برخی از باستان‌شناسان، سومریان مخترع خط بوده‌اند و نخستین نوشته‌های جهان متعلق به آنان است.
- ✓ برخی از لوحه‌های سومری حاوی آثار ادبی بلند، مانند افسانهٔ گیل گمش است.
- ✓ حضـرت ابراهیم (ع) احتمالاً حدود چهار هزارسـال پیش در اور، یکی از شهرهای سومر به دنیا آمده است، او در این شهر، مبـارزهٔ خود را بر ضد ستاره‌پرستی و بت‌پرستی آغاز کرد.

اکّد و بابل

اکّد

- ➢ در حدود ۲۴۰۰ ق.م قوم اکّدی که در مرکز بین‌النهرین می‌زیست به فرماندهی سارگن بر کشور سومری مسلط شدند.
- ➢ سارگن سرتاسر بین‌النهرین را به زیر فرمان خود آورد و امپراتوری بزرگی را تشکیل داد که از سواحل شرقی دریای مدیترانه تا کوه‌های زاگرس امتداد داشت.
- ➢ امپراتوری سارگن، مردمان و اقوامی را که دارای اندیشه، آداب و رسوم، صنعت و هنر گوناگونی بودند را یکپارچه و متحّد ساخت و موجب تبادل بیش‌تر فرهنگ و تمدن بین‌النهرین شد.

سردیس مفرغی سارگن

بابل

- امپراتوری سارگن حدود دو قرن دوام آورد و در پی آن، دورانی از بی‌ثباتی و ضعف فرا رسید.
- از حدود ۱۹۰۰ ق.م به تدریج قوم دیگری به نام اموری، قدرت خود را در مرکز بین‌النهرین گسترش داد و سلسله‌ای را تأسیس کرد که به بابل قدیم معروف است.
- مشهورترین فرمانروای سلسلهٔ اموری، حمورابی است.
- حمورابی مناطق وسیعی از بین‌النهرین را فتح و ضمیمهٔ قلمرو خود کرد.
- حمورابی اقدامات مهمی در زمینهٔ: کشورداری، کشاورزی، قانون‌گذاری ← انجام داده است.
- شیوهٔ حکومتی حمورابی مبتنی بر: قدرت و اختیارات فراوان شاه، اطاعت کامل حاکمان ولایت از او ← بود.
- حمورابی مقام پادشاهی را هدیه‌ای از جانب خداوند به خود می‌پنداشت.
- بخش عمده‌ای از شهرت حمورابی در تاریخ به خاطر قانون نامه‌ای است که از او برجا مانده و به عنوان نخستین سند قانون‌گذاری جهان به شمار می‌رود.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس چهارم | پیدایش تمدن: بین النهرین و مصر

خط و نگارش در بین‌النهرین (سومر)

- ✓ لوحه‌های گلی فراوانی به خط میخی و زبان سومری در بقایای شهرهای سومری کشف شده است.
- ✓ به گمان برخی از باستان‌شناسان، سومریان مخترع خط بوده‌اند و نخستین نوشته‌های جهان متعلق به آنان است.
- ✓ برخی از لوحه‌های سومری حاوی آثار ادبی بلند، مانند افسانهٔ گیل گمش است.
- ✓ حضـرت ابراهیم (ع) احتمالاً حدود چهار هزارسـال پیش در اور، یکی از شهرهای سومر به دنیا آمده است، او در این شهر، مبـارزهٔ خود را بر ضد ستاره‌پرستی و بت‌پرستی آغاز کرد.

اکّد و بابل

اکّد

- ➢ در حدود ۲۴۰۰ ق.م قوم اکّدی که در مرکز بین‌النهرین می‌زیست به فرماندهی سارگن بر کشور سومری مسلط شدند.
- ➢ سارگن سرتاسر بین‌النهرین را به زیر فرمان خود آورد و امپراتوری بزرگی را تشکیل داد که از سواحل شرقی دریای مدیترانه تا کوه‌های زاگرس امتداد داشت.
- ➢ امپراتوری سارگن، مردمان و اقوامی را که دارای اندیشه، آداب و رسوم، صنعت و هنر گوناگونی بودند را یکپارچه و متحّد ساخت و موجب تبادل بیش‌تر فرهنگ و تمدن بین‌النهرین شد.

سردیس مفرغی سارگن

بابل

- امپراتوری سارگن حدود دو قرن دوام آورد و در پی آن، دورانی از بی‌ثباتی و ضعف فرا رسید.
- از حدود ۱۹۰۰ ق.م به تدریج قوم دیگری به نام اموری، قدرت خود را در مرکز بین‌النهرین گسترش داد و سلسله‌ای را تأسیس کرد که به بابل قدیم معروف است.
- مشهورترین فرمانروای سلسلهٔ اموری، حمورابی است.
- حمورابی مناطق وسیعی از بین‌النهرین را فتح و ضمیمهٔ قلمرو خود کرد.
- حمورابی اقدامات مهمی در زمینهٔ: کشورداری، کشاورزی، قانون‌گذاری ← انجام داده است.
- شیوهٔ حکومتی حمورابی مبتنی بر: قدرت و اختیارات فراوان شاه، اطاعت کامل حاکمان ولایت از او ← بود.
- حمورابی مقام پادشاهی را هدیه‌ای از جانب خداوند به خود می‌پنداشت.
- بخش عمده‌ای از شهرت حمورابی در تاریخ به خاطر قانون نامه‌ای است که از او برجا مانده و به عنوان نخستین سند قانون‌گذاری جهان به شمار می‌رود.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس چهارم | پیدایش تمدن: بین النهرین و مصر

- قانون نامهٔ حمورابی، شامل مجموعه‌ای از قوانین (زراعت، آبیاری، کشتیرانی، خرید و فروش برده، ارث، ازدواج، مجازات‌های انوع جرم‌ها و جنایت‌ها) ← بوده است.
- شهر بابل، پایتخت اموری‌ها به واسطهٔ داشتن موقعیت مناسب سیاسی و جغرافیایی، به یکی از مراکز بزرگ تجارت بین‌المللی در جهان باستان تبدیل شد و از ثروت و رفاه فراوانی برخوردار گردید.
- بابل در دوران سلسله‌های بعدی نیز هم‌چنان شهری بزرگ و آباد بود.

تمدن آشور:

❖ پس از آن‌که حکومت بابل قدیم، دچار ضعف و زوال شد، آشوریان که قومی جنگجو در شمال بین‌النهرین بودند به قدرت رسیدند.

❖ حکومت آشور با لشکرکشی‌های پیاپی به سرزمین‌های همجوار و غارت و ویران کردن آن‌ها بر قلمرو و ثروت خود افزود.

میزان تمدن بین‌النهرین

ساکنان بین‌النهرین، تمدنی عظیم را پی‌ریزی کردند که در زمین‌های مختلف از جمله (سیاست و حکومت، قانون‌گذاری، معماری و شهرسازی، هنر، صنعت، خط) ← به موفقیت‌هایی دست یافتند.

مهر استوانه‌ای مربوط به دوران اکّد

لوح سنگی قانون‌نامهٔ حمورابی موزهٔ لوور پاریس

✓ تمدن بین‌النهرین برتمدن‌های پس از خود از جمله تمدن‌های (ایران در زمان هخامنشیان، یونان باستان) ←تأثیر بسزایی گذاشت.

۲- مصر، هدیهٔ رود نیل

مدتی پس از آن که سومریان زندگی در شهرها را آغاز کردند، در مصر نیز تمدن شروع به جوانه زدن کرد.

➢ در مصر، جریان زندگی به رود پرآب و طویل نیل وابسته بود که از دریاچه‌های آفریقای مرکزی به سمت شمال جاری می‌شود و به دریای مدیترانه می‌ریزد.

➢ علاوه بر رود نیل، که محیط مساعدی برای زندگی در مصر ایجاد کرده بود، موانع طبیعی مانند (صحراهای گرم در شرق وغرب، دریای مدیترانه در شمال، صخره‌های شمالی) ← این کشور را از تهاجم‌های خارجی حفظ می‌کرد

➢ مصر اغلب از طریق شبه جزیرهٔ سینا در شمال شرق این کشور، در معرض هجوم بیرونی قرار داشت و عاقبت هم فاتحان، از همین مسیر به آن سرزمین دست یافتند.

سیاست و حکومت در مصر:

➢ مورّخان، تاریخ مصر باستان را به سه دورهٔ (امپراتوری قدیم، امپراتوری میانه، امپراتوری جدید) ← تقسیم می‌کنند.

درس چهارم | پیدایش تمدن: بین النهرین و مصر

- در دورهٔ امپراتوری قدیم
  - قدرت فرعون‌ها در اوج بود.
  - اهرام سه گانهٔ مصر به عنوان یکی از شاهکارهای معماری جهان باستان به دستور آنان ساخته شد.
  - فرعون‌ها برای ادامهٔ امور کشور از وزیر یا شخصی به عنوان «کارگزار کل کشور» استفاده می‌کردند.
- کارگزار کل کشور در مصر باستان وظیفهٔ ادارهٔ امور (اداری، مالی، قضایی) ← کشور را بر عهده داشت.

- فرعون از قدرت فوق‌العاده‌ای برخوردار بود و اعتبار زیادی در میان مردم داشت. آن چه او انجام می‌داد، ارادهٔ خدایان شمرده می‌شد و آن چه می‌گفت از زبان یکی از خدایان بود و فرمان‌های او می‌بایست بی‌چون و چرا اجرا شود.
- پسر یا هرکدام از اعضای خانوادهٔ فرعون، حتی همسر او می‌توانست جانشین او شود.

دین در تمدن مصر:

- مصریان باستان، خدایان زیادی را می‌پرستیدند. حداقل نام چندین هزار خدا در نوشته‌های مصری شناسایی شده است.
- مصریان خدایانشان را مهربان‌تر و دوستانه‌تر از خدایان سومری می‌پنداشتند، شاید به این سبب که زندگی در اطراف نیل آسان‌تر و مطبوع‌تر از زندگی در کناره‌های دجله و فرات بود.
- یکی از فرعون‌های دورهٔ جدید به نام آمن هوتپ چهارم کوشید که یگانه‌پرستی را در شکل پرستش خدای خورشید در مصر ترویج نماید، اما پس از مرگ او، کاهنان که نقش مهمی در فرهنگ مصر داشتند، دوباره پرستش چندخدایی را رایج کردند.
- حضرت یوسف (ع) و حضرت موسی (ع) به احتمال بسیار در دوران امپراتوری جدید، مردم مصر را به پرستش خدای یگانه دعوت کردند.
- مصریان به زندگی پس از مرگ باور داشتند و معتقد بودند که روح پس از مرگ مدتی سرگردان می‌ماند و سپس به جسم انسان باز می‌گردد. به همین دلیل، اجساد فرعون‌ها را برای جلوگیری از فاسد شدن جسم، مومیایی می‌کردند.

جامعه و اقتصاد در تمدن مصر:

- اساس زندگی در مصر باستان بر کشاورزی استوار بود. اکثریت جمعیت مصر را کشاورزان تشکیل می‌دادند.
- کشاورزان در کشتزارهای اطراف نیل که متعلق به (فرعون‌ها، کاهنان، مقام‌های حکومتی) ← بود. گندم، جو، خرما و دیگر میوه‌ها را کشت می‌کردند.
- مصریان مردمی صبور و فرمان‌بر بودند. آموزه‌های دینی، آنان را به اطاعت بی‌چون و چرا از فرمان فرعون‌ها و مأموران او فرا می‌خواند.
- توده‌های مردم علاوه‌بر پرداخت مالیات ناگزیر بودند، در ساختن آرامگاه‌ها، کاخ‌ها، معابد و نیز با حضور در جنگ‌ها، برای حکومت بیگاری نمایند.

- وقایع مهم مصر باستان، بر روی خط زمان
  - ۳۰۰۰ ق.م ← دورهٔ آغازین ← اتحاد مصر
  - ۲۵۰۰ ق.م ← پادشاهی قدیم ← (ساخت اهرام سه‌گانه، اختراع چرخ کوزه‌گری)
  - ۲۰۰۰ ق.م ← پادشاهی میانه (پیشرفت شیوه‌های آبیاری، هجوم هکیوس‌ها به مصر)
  - ۱۵۰۰ ق.م ← پادشاهی جدید (اخراج هیسکوس‌ها از مصر توسط فرعون جدید، برپایی معابد زیبا و مجسمه‌های بزرگ)
  - ۱۰۰۰ ق.م ← (۵۲۵ ق.م) فتح مصر توسط هخامنشیان
  - ۵۰۰ ق.م ← (۳۳۳ ق.م) فتح مصر توسط اسکندر

درس چهارم | پیدایش تمدن: بین النهرین و مصر

ادبیات و هنر در تمدن مصر:

❖ یکی از دستاوردهای برجستهٔ تمدن مصر باستان، ابداع خط‌های مختلف «هیروگلیف» و «دموتیک» بود.

❖ مصریان با استفاده از نی، کاغذی به نام پاپیروس ابداع کردند. شماری از پاپیروس‌ها،حاوی مطالب
- ادبی
- دینی
- شرح حال فرعون
- اقدامات فرعون‌ها

← بوده است.

❖ تمدن مصر بیش از هر چیزی به خاطر بناهای باستانی مانند
- اهرام سه‌گانه
- معابد
- کاخ‌ها
- آثار هنری به ویژه
- مجسمه‌ها

← شهرت دارد.

❖ معماران مصری برای ساختن هرم‌ها و بناهای خود از سنگ آهک و سنگ خارا استفاده می‌کردند.

❖ مصریان برای ساختن بناهای عظیم نیازمند دانش و مهارت بالایی بودند و در دو علم ریاضی و هندسه رشد زیادی کرده بودند.

❖ مصر باستان در
- نقاشی
- مجسمه‌سازی
- ساخت جنگ افزارها
- ساخت ابزارها

← خلاقیت و مهارت زیادی از خود نشان دادند و آثار زیبا و ظریفی را خلق کردند.
آنان برای ساخت این اشیاء، از معادن دوردست مس و طلا را استخراج می‌نمودند.

صفحه‌ای از پاپیروس به خط هیروگلیف

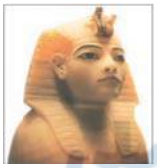

درپوش مرمرین کوزه ای که محتوای امعا و احشای مومیایی شده فرعون (توت عنخ آمون) بوده و آن را به شکل سر و صورت خود او ساخته بودند .

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس چهارم | پیدایش تمدن: بین النهرین و مصر

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص:

۱- پیش از تاریخ ← به دورانی از زندگی انسان گفته می‌شود که با ظهور او در پهنهٔ گیتی آغاز شد و تا اختراع خط و گسترش تمدن در حدود ۵۰۰۰ سال پیش به طول انجامید.

۲- دورهٔ گردآوری خوراک ← انسان‌های نخستین، شیوه‌ای از زندگی را پدید آوردند که به دوره‌گردی، شکار جانوران و گردآوری دانه، میوه و ریشهٔ گیاه و درختان برای تأمین خوراک استوار بود.

۳- دورهٔ تولید خوراک ← از حدود ۱۲۰۰۰ سال پیش، گروه‌هایی از مردم گردآورندهٔ خوراک با استفاده از تجربیات گذشته، شروع به کشت برخی از گیاهان و اهلی ساختن حیوانات کردند و برای نخستین بار، موفق به تولید خوراک شدند.

۴- چغاگلان ← تپه‌ای باستانی در شهرستان مهران واقع در استان ایلام است که ساکنان آن جزو نخستین گردآورندگان خوراک بودند.

۵- عصر نوسنگی ← در فاصلهٔ ۱۲۰۰۰ تا ۷۰۰۰ سال پیش کشت غلات و رام کردن جانوران در بیش‌تر نقاط جهان رواج یافت.

۶- انقلاب کشاورزی ← ابداع کشاورزی، رویدادی مهم و سرنوشت ساز در زندگی انسان به شمار می‌رود. برخی از باستان‌شناسان از این پدیده به عنوان انقلاب کشاورزی یاد می‌کنند.

۷- بین‌النهرین ← سرزمین‌های میان دو رود دجله و فرات در کشور عراق کنونی است.

۸- سومر ← نام منطقه و قومی در بین‌النهرین است.

۹- (دولت-شهر) یا (کشور- شهر) ← هر یک از شهرهای سومری به همراه روستاهای پیرامون خود، دارای حکومتی مستقل بودند که به آن‌ها (دولت- شهر) یا (کشور- شهر) می‌گفتند.

۱۰- اکّد← در حدود ۲۴۰۰ ق.م قوم اکّد که در مرکز بین‌النهرین می‌زیست به فرماندهی سارگن بر کشور- شهرهای سومری مسلط شدند.

۱۱- اَموری ← این قوم قدرت خود را در مرکز بین‌النهرین گسترش داد و سلسله‌ای به فرماندهی سارگن را تأسیس کرد که به بابل قدیم معروف است.

۱۲- قانون نامهٔ حمورابی ← نخستین سند قانون‌گذاری جهان به شمار می‌رود که توسط حمورابی پادشاه بابل تدوین شد.

۱۳- آشوریان ← قومی جنگجو در شمال بین‌النهرین بودند که توانستند در بین‌النهرین حکومت تأسیس کنند.

۱۴- اهرام سه‌گانه ← اهرام سه‌گانه از شاهکارهای معماری جهان باستان است که به دستور فرعون‌ها ساخته شد.

۱۵- کارگزار کل کشور ← فرعون‌ها برای ادارهٔ امور کشور، از وزیر یا شخصی با عنوان کارگزار کل کشور استفاده می‌کردند که مسئولیت ادارهٔ امور ادارای، مالی و قضایی را برعهده داشت.

۱۶- آمن هوتپ چهارم ← از فرعون‌های مصر بود، کوشید که یگانه‌پرستی را در شکل پرستش خدای خورشید در مصر ترویج کند.

۱۷- هیروگلیف و دموتیک ← یکی از دستاوردهای برجستهٔ تمدن مصر باستان، ابداع خط‌های مختلف هیروگلیف (برای طبقات بالای جامعه) و دموتیک (برای مردم عادی) بود.

۱۸- پاپیروس ← مصریان با استفاده از نی، کاغذی به نام پاپیروس ابداع کردند.

علیرضا افشار

تاریخ ۱۰ درس ۴: پیدایش تمدّن؛ بین‌النهرین و مصر

۱۷۷۸. یکی از مهم‌ترین تحولات زندگی بشر، پیدایش و گسترش ..... است.

۱) تمدن ۲) شهر ۳) کشاورزی ۴) آتش

۱۷۷۹. در یک تقسیم‌بندی کلی، گذشتهٔ بشر به دورهٔ ..... و دورهٔ ..... تقسیم می‌شود.

۱) پیش از آتش ـ استفاده از آتش ۲) پیش از تاریخ ـ تاریخی ۳) پیش از سنگ ـ سنگی ۴) پیش از کشاورزی ـ کشاورزی

۱۷۸۰. کدام گزینه در رابطه با دوران پیش از تاریخ صحیح است؟

۱) پیش از تاریخ به دورانی طولانی از زندگی بشر گفته می‌شود که تا اختراع خط ادامه داشت.

۲) آگاهی ما در مورد دوران پیش از تاریخ متکی به اسناد مکتوب است.

۳) پیش از تاریخ شامل ۵۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح می‌باشد.

۴) پیش از تاریخ شامل دوره‌های مفرغ، مس و سنگ می‌باشد.

۱۷۸۱. آگاهی ما از دورهٔ پیش از تاریخ، متکی بر چیست؟

۱) منابع مکتوب ۲) منابع گفتاری ۳) کاوش‌های باستان‌شناسی ۴) کتاب‌های مقدس ادیان مختلف

۱۷۸۲. تقسیم دوران پیش از تاریخ به دورهٔ گردآوری خوراک و دورهٔ تولید خوراک بر چه اساسی است؟

۱) بر اساس استفاده از خط و مدارک کتبی

۲) بر اساس استفادهٔ بشر از آتش و آهن

۳) بر اساس نوع اقتصاد معیشتی و ابزارها

۴) بر اساس روابط اجتماعی و فرهنگی

۱۷۸۳. نخستین انسان‌واره‌ها حدود ..... میلیون سال پیش در علفزارهای ..... می‌زیستند.

۱) ۲ ـ آسیا ۲) ۲ ـ آفریقا ۳) ۴ ـ آسیا ۴) ۴ ـ آفریقا

۱۷۸۴. کدام گزینه از ویژگی‌های دورهٔ گردآوری خوراک نمی‌باشد؟

۱) در این دوره شیوه‌ای از زندگی پدید آمد که بر دوره‌گردی، شکار جانوران و گردآوری دانه و میوه استوار بود.

۲) این دوره از حدود ۱۲۰۰۰ سال پیش آغاز گردید و مردم شروع به کشت برخی گیاهان و اهلی کردن حیوانات کردند.

۳) این شیوه از زندگی، تا چندین میلیون سال دوام آورد و تغییر و تکامل آن بسیار کند و محدود بود.

۴) در این دوره مردان در دسته‌های کوچک به شکار می‌رفتند و زنان به جمع‌آوری بقایای خوردنی گیاهان و میوهٔ درختان می‌پرداختند.

۱۷۸۵. کدام مورد از ویژگی‌های دورهٔ پارینه سنگی می‌باشد؟

۱) ابداع تیر و کمان و ابزارهای ترکیبی ـ گسترش صید آبزیان و پرندگان ۲) گسترش استفاده از غار ـ ساخت ابزارهای نوک‌تیز و خراشنده از سنگ چخماق

۳) آغاز اهلی کردن حیوانات ـ کشاورزی ـ ساخت ظروف ۴) ساخت ابزار از استخوان ـ گسترش صید آبزیان و پرندگان

۱۷۸۶. کدام گزینه از اتفاقات مهم دوران پیش از تاریخ است؟

۱) شکل‌گیری نخستین تمدن‌های بزرگ در اروپا

۲) شکل‌گیری نخستین شهرها در کنار رودهای دجله و فرات

۳) اختراع خط که این اختراع زندگی انسان را متحول کرد.

۴) افروختن آتش و به کار گرفتن آن که تأثیر بسزایی بر زندگی انسان و ارتباط او با محیط گذاشت.

۱۷۸۷. مهم‌ترین موادی که در دورهٔ گردآوری خوراک برای ساخت ابزارها استفاده می‌شد، کدام است؟

۱) سنگ ـ مفرغ ـ چوب ۲) آهن ـ مفرغ ـ سنگ ۳) سنگ ـ استخوان ـ چوب ۴) مفرغ ـ آهن ـ چوب

۱۷۸۸. چه عاملی سبب شد تا انسان‌های اولیه مجبور به برقراری ارتباط با یکدیگر شوند؟

۱) رفتن به شکار به‌صورت گروهی

۲) تبادل اطلاعات و ایجاد داد و ستد

۳) گفت‌وگو دربارهٔ مسائل و معاشرت انسانی

۴) برقراری رابطهٔ تجاری

۱۷۸۹. انسان اولیه از هنر نقاشی به چه منظوری استفاده می‌کرد؟

۱) بیان اعتقادات مذهبی و فکری

۲) نشان دادن احساس و اندیشه

۳) بیان افکار اعتقادی و اقتصادی

۴) نشان دادن حس دوستی و عاطفه

۱۷۹۰. کدام گزینه در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) غار تاریخی لاسکو در اسپانیا　　۲) غار تاریخی آلتامیرا در اسپانیا

۳) غار تاریخی آلتامیرا در فرانسه　　۴) غار تاریخی لاسکو در فرانسه

۱۷۹۱. مطالعهٔ وضعیت دین و اعتقادات مردمان دورهٔ گردآوری خوراک، به دلیل ..... بسیار دشوار است.

۱) فقدان شواهد و مدارک　　۲) نداشتن اعتقادات ثابت

۳) دوری جوامع اولیه از یکدیگر　　۴) وجود اعتقاد به چند خدایی در میان آن‌ها

۱۷۹۲. امروزه باستان‌شناسان از چه طریقی به دنبال پی‌بردن به اعتقادات دینی انسان‌های نخستین هستند؟

۱) از طریق خواندن و کشف رموز خطوط بابلی و آشوری در کتیبه‌های بین‌النهرین و نیل

۲) از روی مطالعه و مطابقت کتاب‌های مقدس ادیان یکتاپرست و ادیان غیریکتاپرست

۳) از طریق حفاری در مناطق باستانی جنوب شرقی آفریقا و شمال غربی آسیا و خواندن لوح حمورابی

۴) از طریق بررسی اعتقادات جوامع شکارگر کنونی، مانند بومیان استرالیا و قبیله‌های سرخ‌پوست آمریکای جنوبی

۱۷۹۳. اعتقادات انسان‌های اوّلیه با چه اصول و عواملی ارتباط داشت؟

۱) آنان به نیروهای زمینی اعتقاد داشتند و تمام اصول مذهبی و دینی خود را بر اساس نیکی و بدی تدوین می‌کردند.

۲) با محیط جغرافیایی و اقوام همسایهٔ آنان در ارتباط نزدیک بود؛ هم‌چنین آنان با مسائل فراطبیعی ارتباط داشتند.

۳) با مشکلات و مخاطرات زندگی آنان مانند بیماری، مرگ، سیل، خشکسالی و ... ارتباط داشت.

۴) با محیط جغرافیایی و جغرافیای انسانی آنان ارتباط و همبستگی کامل داشت.

۱۷۹۴. کدام مورد از ویژگی‌های دورهٔ تولید خوراک می‌باشد؟

۱) از حدود ۱۲۰۰۰ سال پیش گروه‌هایی از مردمان گردآورندهٔ خوراک با استفاده از تجربیات گذشته، شروع به کشت کردند.

۲) در فاصلهٔ ۷۰۰۰ تا ۱۲۰۰۰ سال پیش در دورهٔ فراپارینه سنگی اهلی کردن حیوانات رایج شد.

۳) در این دوره زنان به جمع‌آوری بقایای خوردنی گیاهان و میوهٔ درختان می‌پرداختند.

۴) یکی از اتفاقات مهم این دوره افروختن آتش و به کار گرفتن آن بود.

۱۷۹۵. با توجه به کاوش‌های باستان‌شناسی اخیر، خاستگاه دیرینهٔ کشاورزی کدام مناطق بوده است؟

۱) مناطق شمالی بین‌النهرین در شمال عراق کنونی　　۲) مناطق کوهپایه‌ای زاگرس در غرب ایران

۳) سواحل دو رودخانهٔ گنگ و براهماپوترا در هند　　۴) سواحل رودخانهٔ سند در پاکستان کنونی

۱۷۹۶. یافته‌های به‌دست آمده از کاوش‌های تپهٔ چغاگلان در شهرستان مهران واقع در استان ایلام، نشان می‌دهد که ساکنان این سکونتگاه جزو .....

۱) نخستین گردآورندگان خوراک بودند که به کشت گندم و جو روی آوردند.　　۲) نخستین انسان‌هایی بودند که توانستند از گل، سفال تولید کنند.

۳) نخستین انسان‌هایی بودند که توانستند از فلز مس استفاده کنند.　　۴) نخستین گردآورندگان خوراک بودند و فلز قلع را کشف کردند.

۱۷۹۷. کشت دانه توسط کدام قوم یا گروه و چگونه شکل گرفت؟

۱) از آن‌جایی که بین‌النهرین از نظر آب و خاک شرایط مناسبی داشت، به احتمال زیاد کشت دانه توسط قوم بابل شروع شده است.

۲) از آن‌جایی که بین‌النهرین از نظر خاک و آب شرایط مناسبی داشت، به احتمال زیاد کشت دانه توسط قوم سومر شروع شده است.

۳) از آن‌جایی که زنان مسئولیت گردآوری دانه‌های گیاهان را بر عهده داشتند، به احتمال زیاد کشت دانه توسط آنان شروع شده است.

۴) از آن‌جایی که مردان مسئولیت گردآوری دانه‌های گیاهان را بر عهده داشتند، به احتمال زیاد کشت دانه توسط آنان شروع شده است.

۱۷۹۸. کدام مورد از یافته‌های انسان‌های اولیه در عصر نوسنگی می‌باشد؟

۱) ساخت ابزارهای سنگی تیغه‌دار ـ ساخت اشیای تزئینی سنگی

۲) گسترش استفاده از غار ـ ساخت ابزارهای نوک‌تیز و خراشنده از سنگ چخماق

۳) آغاز روستانشینی ـ آغاز سفالگری ـ کشف آتش

۴) ترقّی فن ساخت ابزار و ظروف سنگی ـ ابداع چرخ سفال و تولید ظروف گلی

۱۷۹۹. کدام گزینه از مهم‌ترین پیامدهای کشاورزی می‌باشد؟

۱) کشاورزان به منظور کاشت، داشت و برداشت محصول از دوره‌گردی دست برداشتند و نخستین روستاها شکل گرفت.

۲) به دلیل تولید اضافه بر نیاز، عده‌ای به فعالیت کشاورزی متمایل شدند.

۳) رشد کشاورزی باعث از بین رفتن ابزارسازی، سفالگری و پارچه‌بافی شد.

۴) در نتیجهٔ تولید مازاد بر نیاز، رونق داد و ستد از میان رفت.

۱۸۰۰. چه عاملی سبب شد تا عده‌ای به فعالیت‌های دیگری مانند ابزارسازی، سفالگری و پارچه‌بافی روی آورند؟

۱) کاهش بارش و رکود کشاورزی
۲) تولید اضافه بر نیاز در کشاورزی
۳) رشد ارتباطات و حمل و نقل دریایی
۴) شکل‌گیری پول‌های فلزی

۱۸۰۱. کدام گزینه سیر تکاملی را به‌صورت صحیح نشان می‌دهد؟

۱) کشاورزی و دامداری ← یک‌جانشینی و به وجود آمدن روستاها ← تولید مازاد بر نیاز ← تخصصی شدن کار
۲) یک‌جانشینی و به وجود آمدن روستاها ← کشاورزی و دامداری ← تولید مازاد بر نیاز ← تخصصی شدن کار
۳) کشاورزی و دامداری ← یک‌جانشینی و به وجود آمدن روستاها ← تخصصی شدن کار ← تولید مازاد بر نیاز
۴) یک‌جانشینی و به وجود آمدن روستاها ← کشاورزی و دامداری ← تخصصی شدن کار ← تولید مازاد بر نیاز

۱۸۰۲. کدام عامل، زمینهٔ آشنایی مردم مناطق مختلف را با آداب و رسوم، مهارت‌ها و اندیشه‌های یکدیگر فراهم آورد؟

۱) شکل‌گیری داد و ستد
۲) شکل‌گیری راه‌ها
۳) شکل‌گیری امپراتوری‌های بزرگ
۴) شکل‌گیری جنگ‌های بزرگ

۱۸۰۳. کدام گزینه در رابطه با بین‌النهرین نادرست است؟

۱) افزایش جمعیت و تولید مازاد بر خوراک موجب شد که روستاها گسترش پیدا کنند و سرانجام نخستین شهرها در این منطقه پدید آیند.
۲) رسوبات دجله و فرات موجب به وجود آمدن دشت‌های حاصلخیز در این منطقه شده است.
۳) بین‌النهرین مناطق واقع در بین دو رود دجله و فرات است.
۴) از آن جایی‌که در بین‌النهرین بارندگی کم بود، امکان کشاورزی وجود نداشت.

۱۸۰۴. نخستین مراکز تمدنی، در حدود ۳۵۰۰ سال ق.م، در کدام مناطق شکل گرفت؟

۱) کشور مکزیک و جلگهٔ می‌سی‌سی‌پی
۲) کشور هند و جلگهٔ براهماپوترا
۳) کشور چین و جلگهٔ یانگ تسه
۴) کشور عراق کنونی و جلگهٔ خوزستان ایران

۱۸۰۵. نخستین شهرهای میان دو رود در ..... پدید آمد.

۱) بابل
۲) سومر
۳) ایلام
۴) آشور

۱۸۰۶. مفاهیم و اسامی «دولت - شهر»، «سارگن»، «اور» و «حمورابی» مربوط به کدام تمدن‌ها می‌باشد؟

۱) سومر ـ بابل ـ سومر ـ اکد
۲) سومر ـ اکد ـ سومر ـ بابل
۳) سومر ـ اکد ـ بابل ـ سومر
۴) سومر ـ سومر ـ سومر ـ بابل

۱۸۰۷. کدام گزینه در رابطه با اعتقادات دینی مردم بین‌النهرین نادرست است؟

۱) آنان خدایان متعددی را می‌پرستیدند.
۲) آنان اعتقاد داشتند که هر شهر از آن خدایی است.
۳) آنان اعتقاد داشتند که خدایان برای خدمت به انسان‌ها می‌باشند و در این کار کوتاهی نمی‌کنند.
۴) آنان برای خدای شهر خویش پرستشگاه باشکوهی برپا نموده و قربانی و هدایایی اهدا می‌کردند.

۱۸۰۸. پیکرهٔ بز مفرغی در تصویر روبه‌رو، از زیباترین آثار به جا ماندهٔ کدام سلسلهٔ باستانی در جهان می‌باشد؟ (سراسری ۹۱)

۱) سومریان
۲) آشوریان
۳) هخامنشیان
۴) ایلامیان

۱۸۰۹. کدام گزینه در رابطه با کاهنان بین‌النهرین درست می‌باشد؟

۱) کاهن اعظم در بین‌النهرین مردم را به پرستش خدای یگانه دعوت می‌کرد و از طرف مردم برای خدا قربانی می‌کرد.
۲) کاهن اعظم از دانش‌های عصر خود مطلع بود و به عنوان واسطهٔ میان مردم و خدایان عمل می‌کرد.
۳) در آغاز کاهنان فقط نقش مذهبی داشتند ولی با گذشت زمان پادشاه شدند.
۴) کاهنان توانستند قدرت را از دست فرماندهان نظامی بگیرند.

۱۸۱۰. صنعتگران سومری علاوه‌بر مهارت در سفالگری، در ساخت ابزارها و جنگ‌افزارها نیز تبحر خوبی داشتند. در آن زمان مردمان ..... ، کاربرد فلزات مختلفی مانند مس و قلع را آموخته بودند و از ترکیب این دو فلز اشیای ..... می‌ساختند.

۱) جنوب غربی آسیا ـ مفرغین
۲) جنوب شرقی آسیا ـ مفرغین
۳) جنوب غربی آسیا ـ مسین
۴) جنوب شرقی آسیا ـ مسین

۱۸۱۱. باستان‌شناسان کدام قوم را مخترع خط می‌دانند و افسانهٔ گیلگمش متعلق به کدام قوم است؟

۱) سومر ـ بابل　　۲) بابل ـ سومر　　۳) سومر ـ سومر　　۴) بابل ـ بابل

۱۸۱۲. قوم اکّد در کدام منطقه می‌زیست و به فرماندهی چه کسی توانست بر کشور ـ شهرهای سومر مسلط شود؟

۱) در شرق بین‌النهرین ـ حمورابی　　۲) در شرق بین‌النهرین ـ سارگن

۳) در مرکز بین‌النهرین ـ حمورابی　　۴) در مرکز بین‌النهرین ـ سارگن

۱۸۱۳. امپراتوری سارگن شامل چه مناطقی می‌باشد؟

۱) شمال بین‌النهرین ـ از سواحل شرقی دریای مدیترانه تا خلیج فارس

۲) سرتاسر بین‌النهرین ـ از سواحل شرقی دریای مدیترانه تا کوه‌های زاگرس

۳) جنوب بین‌النهرین ـ از خلیج فارس تا دریای خزر

۴) سرتاسر بین‌النهرین ـ از خلیج فارس تا دریای خزر

۱۸۱۴. کدام گزینه از پیامدهای شکل‌گیری امپراتوری سارگن می‌باشد؟

۱) او با یکپارچه و متحد ساختن مردم امپراتوری خود، موجب تبادل بیش‌تر فرهنگ و تمدن در بین‌النهرین شد.

۲) او با یکپارچه کردن اقوام ساکن در بین‌النهرین توانست قلمرو خود را تا رود سند در هند توسعه دهد.

۳) او موفق شد تجارت را در دریای مدیترانه و خلیج فارس تحت کنترل و رهبری خود درآورد.

۴) او موفق شد در امپراتوری خود ضرب سکه کند و رونق تجارت داخلی و خارجی را فراهم آورد.

۱۸۱۵. تصویر مقابل، مجسمهٔ سر فرمانروای مقتدر ..... میان دو رود باستان می‌باشد. (سراسری ۸۹)

۱) اکدی　　۲) آشوری

۳) سومری　　۴) کلدانی

۱۸۱۶. در رابطه با اموری‌ها کدام گزینه درست است؟

۱) اموری‌ها جایگزین قوم اکد شدند.

۲) اموری‌ها قدرت خود را در شرق و شمال شرقی بین‌النهرین گسترش دادند.

۳) مشهورترین پادشاه اموری‌ها، سارگن است که مناطق وسیعی از بین‌النهرین را فتح کرد.

۴) سومریان در خاتمه توانستند با یک لشکرکشی گسترده امپراتوری اموری‌ها را از شرق و شمال شرقی بین‌النهرین برچینند.

۱۸۱۷. کدام گزینه از اقدامات حمورابی پادشاه بابل نمی‌باشد؟

۱) فتح مناطق وسیعی از بین‌النهرین　　۲) اقدامات مناسب در زمینهٔ کشاورزی

۳) نابود کردن حکومت سومریان　　۴) اقدامات مناسب در زمینهٔ قانون‌گذاری

۱۸۱۸. شیوهٔ حکومت‌داری حمورابی چگونه بود؟

۱) حکومت او مبتنی بر عدم تمرکز بود، او نیز مانند سومریان بر پایهٔ دولت ـ شهرها کشورداری می‌کرد.

۲) در شیوهٔ حکومتی حمورابی مجلس اقوام در رأس قرار داشت و پادشاه زیر نظر این مجلس فعالیت می‌کرد.

۳) او مقام پادشاهی را هدیه‌ای از جانب مردم به خود می‌دانست و آن را امانت می‌پنداشت.

۴) مبتنی بر قدرت و اختیارات فراوان شاه و اطاعت کامل حاکمان ولایت از او بود.

۱۸۱۹. بخش عمده‌ای از شهرت حمورابی به خاطر چه چیزی است؟

۱) شیوهٔ حکومتی منحصر به فرد او　　۲) تواضع و فروتنی او در امر پادشاهی

۳) تدوین قانون‌نامه　　۴) جنگ‌های بسیار

۱۸۲۰. پایتخت اموری‌ها که به واسطهٔ داشتن موقعیت مناسب سیاسی و جغرافیایی، به یکی از مراکز بزرگ تجارت بین‌المللی در جهان باستان تبدیل شد، چه نام داشت؟

۱) نینوا　　۲) اور　　۳) اکد　　۴) بابل

۱۸۲۱. کدام گزینه در رابطه با «آشوریان» درست است؟

۱) پس از حکومت بابل قدیم به قدرت رسیدند.　　۲) در جنوب بین‌النهرین ساکن بودند.

۳) قومی تجارت پیشه بودند.　　۴) حمورابی از پادشاهان این قوم بود.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۱۸۲۲. با زوال کدام دولت در میان دو رود، اقوام آشوری به قدرت دست یافتند؟ (سراسری ۹۳)

۱) اکدی‌ها ۲) سومری‌ها ۳) آموری‌ها ۴) کلدانی‌ها

۱۸۲۳. تمدن بین‌النهرین بر تمدن‌های پس از خود، از جمله تمدن ..... و ..... تأثیر بسزایی گذاشت.

۱) ایران ـ روم ۲) ایران ـ یونان ۳) یونان ـ روم ۴) یونان ـ مصر

۱۸۲۴. کدام عامل، تمدن مصر را از تهاجم‌های خارجی حفظ می‌کرد؟

۱) جمعیت زیاد مصر ۲) تجارت پر رونق آن ۳) موانع طبیعی ۴) قدرت خدایان مصر

۱۸۲۵. تقسیم‌بندی تاریخ مصر باستان چگونه است؟

۱) قبل از خط و پس از آن ۲) دورهٔ فرعون‌ها و خدایان

۳) مصر باستان، مصر قدیم و میانه ۴) دورهٔ امپراتوری قدیم، میانه و جدید

۱۸۲۶. فرعون‌ها برای ادارهٔ امور کشور از چه فردی استفاده می‌کردند؟

۱) وزیر یا کارگزار کل کشور ۲) فرماندهٔ ارتش نظامی

۳) قاضی‌القضات کشور ۴) کارگزار بخش سیاسی کشور

۱۸۲۷. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ جایگاه فرعون در مصر می‌باشد؟

۱) فرعون از قدرت فوق‌العاده‌ای برخوردار بود، ولی امتیاز زیادی در میان مردم نداشت.

۲) فرعون قدرت خود را ناشی از خواست مردم می‌دانست و آن‌چه می‌گفت از زبان یکی از خدایان بود.

۳) فرمان‌های فرعون بی‌چون و چرا اجرا می‌شد و آن‌چه می‌گفت از زبان یکی از خدایان بود.

۴) فرعون از قدرت فوق‌العاده‌ای برخوردار بود و آن‌چه او انجام می‌داد ارادهٔ مردم بود.

۱۸۲۸. این تمدن خدایانشان را مهربان‌تر و دوستانه‌تر از خدایان سومری می‌پنداشتند؟

۱) اکد ۲) آشور ۳) بابل ۴) مصر

۱۸۲۹. آمن هوتپ چهارم در چه دوره‌ای فرعون مصر بود و مهم‌ترین اقدام مذهبی او چه بود؟

۱) دورهٔ جدید ـ یگانه‌پرستی را در شکل پرستش خدای خورشید در مصر ترویج کرد.

۲) دورهٔ میانه ـ یگانه‌پرستی را در شکل پرستش خدای خورشید در مصر ترویج کرد.

۳) دورهٔ میانه ـ در دورهٔ او مجدداً پرستش چند خدایی رایج شد.

۴) دورهٔ جدید ـ در دورهٔ او مجدداً پرستش چند خدایی رایج شد.

۱۸۳۰. حضرت ..... و ..... در دوران امپراتوری جدید، مردم مصر را به پرستش خدای یگانه دعوت کردند.

۱) یوسف ـ نوح ۲) یوسف ـ موسی ۳) عیسی ـ موسی ۴) عیسی ـ نوح

۱۸۳۱. یکی از دستاوردهای برجستهٔ تمدن مصر باستان، ابداع خط‌های مختلف ..... و ..... بود.

۱) میخی ـ دموتیک ۲) میخی ـ اوستایی ۳) هیروگلیف ـ اوستایی ۴) هیروگلیف ـ دموتیک

۱۸۳۲. نام کاغذی که مصریان با استفاده از نی ابداع کردند، چه بود؟

۱) پاپیروس ۲) سارگن ۳) پازیریک ۴) دموتیک

۱۸۳۳. اساس زندگی در مصر باستان بر ..... استوار بود. زمین‌های اطراف نیل متعلق به ..... ، ..... و ..... بود.

۱) کشاورزی ـ فرعون‌ها ـ کاهنان ـ ثروتمندان ۲) کشاورزی ـ فرعون‌ها ـ کاهنان ـ مقام‌های حکومتی

۳) دامداری ـ کاهنان ـ ثروتمندان ـ مقام‌های حکومتی ۴) دامداری ـ فرعون‌ها ـ نظامیان ـ کاهنان

۱۸۳۴. دلیل عمدهٔ شهرت تمدن مصر باستان و سرزمین فراعنه کدام است؟

۱) اهرام سه گانهٔ مصر ۲) میراث‌های فرهنگی به یادگار مانده

۳) لشکرکشی به سرزمین آشور ۴) رفتن به جنگ سکاها

۱۸۳۵. کدام گزینه در رابطه با «کارگزاری کل کشور» درست است؟

۱) این عنوان برای وزیر اعظم تمدن سومر به کار برده می‌شد.

۲) عنوانی بود که قوم اکد برای پادشاه بزرگ خود حمورابی انتخاب کرده بود.

۳) استفاده از این عنوان در تمدن بابل رایج بود و کسی که به این عنوان می‌رسد از طرف مردم به عنوان پادشاه انتخاب می‌شد.

۴) فرعون‌ها برای ادارهٔ امور کشور، از وزیر یا شخصی با عنوان «کارگزار کل کشور» استفاده می‌کردند که مسئولیت ادارهٔ امور اداری، مالی و قضایی را بر عهده داشت.

درس پنجم: هند و چیـــــن

جلگه‌ها و دشت‌های پیرامون رودهای بزرگ در هند و چین در جنوب و شرق آسیا، زادگاه تمدن‌های کهن بودند.

هند باستان

- سرزمین پهناور هند دارای تاریخ و تمدن کهن و پرباری است.
- هند باستان، سرزمین پهناور و متنوعی است که شامل | هندوستان / بنگلادش / بخش وسیعی از پاکستان ← بوده است.

تمدن درهٔ سند

- کاوش‌های باستان‌شناسی در اوایل سدهٔ بیستم نشان داد که در حدود ۵ هزار سال پیش، تمدن پیشرفته‌ای در کنار رود سند وجود داشته است.
- باستان‌شناسان پس از سال‌ها حفاری و کاوش، بقایای شهرهای بزرگ و پرجمعیت | موهنجودارو / هاراپا ← را کشف کردند. (در پاکستان امروزی)
- شواهد و یافته‌های باستان‌شناسی نشان داد که ساکنان متمدن درهٔ سند، شهرهای خود را براساس نقشه‌ای دقیق و معماری تقریباً یکسان ساخته بودند.
- ویژگی شهرهای درهٔ سند | خیابان‌های و معابر اصلی و فرعی دارای پهنای معینی بود، که یکدیگر را قطع می‌کردند. / ساختمان‌ها را با معماری همسان و آجرهایی به اندازه‌های مشخصی بنا می‌کردند.
- شهرهای موهنجودارو و هاراپا دارای چندین بنای عمومی بودند که به عنوان | پرستشگاه / حمام / انباره غله ← استفاده می‌شد.
- شهرهای هاراپا و موهنجودارو مجهز به شبکهٔ فاضلاب بودند.
- تمدن سند به کشاورزی متکی بود.
- و ساکنان این منطقه در جلگه‌های آبرفتی و حاصلخیز اطراف رود سند به کشت محصولاتی چون | گندم / جو / پنبه / پرورش دام به ویژه گاومیش ← می‌پرداختند.
- در درهٔ سند نشانه‌هایی از رواج صنعت سفالگری و نساجی به دست آمده است.
- وجود برخی اشیای متعلق به مراکز تمدنی ایران و بین‌النهرین در کشفیات موهنجودار و هاراپا، نشان می‌دهد که این مراکز با یکدیگر داد و ستد داشته‌اند.
- از تمدن سند | ابزارها / ظرف‌ها / آثار هنری / مجسمه‌ها / زیورآلات ← کشف شده است که بیانگر شکوفایی صنعت و هنر است.
- از تمدن درهٔ سند، لوح‌ها و نوشته‌هایی به دست آمده است که تاکنون رمزگشایی و خوانده نشده‌اند. از این رو دربارهٔ اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی این تمدن، چیزی نمی‌دانیم.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس پنجم | هند و چین

مهاجرت آریاییان به هند

- در حدود ۱۵۰۰ ق.م در زمانی که تمدن سند رو به انحطاط نهاده بود، دسته‌هایی از اقوام آریایی از سمت شمال غرب وارد هند شدند.
- آریاییان مردمان جنگجو و دارای اسب و ارابه بودند. آن‌ها بر بخش‌های شمالی هند مسلط شدند و قدرت و نفوذ خود را تا نواحی مرکزی هند گسترش دادند.
- نواحی استوایی و مرطوب جنوب هند، زیر سلطهٔ مهاجران آریایی در نیامد و قومی تیره‌پوست موسوم به دراویدی‌ها تا قرن‌ها در آن‌جا به زندگی مستقل خود ادامه داد.

آیین برهمنی

اعتقادات مذهبی آریاییان مهاجر به هند

- آریاییان هند نیز همانند سایر اقوام هند و اروپایی، خدایان گوناگونی را به عنوان یکی از مظاهر طبیعت، مانند
  - آسمان
  - ماه
  - خورشید
  - باد
  - آتش

  ← می‌پرستیدند.
- آریاییان هند همچون آریایی‌های ایرانی، به خدای غیرمادی و مافوق طبیعت نیز عقیده داشتند.
- مهم‌ترین اثر بر جای مانده دربارهٔ عقاید آریاییان هند، سروده‌هایی در ستایش آفرینش و خدایان با عنوان «وداها» است.
- کهن‌ترین بخش وادها «ریگ ودا» نام دارد که به زبان سانسکریت، که زبان مهاجران آریایی هند بود، سروده شده است.

آیین برهمنی

- به مرور زمان، آیین پیچیده‌ای در هند پدید آمد که به آیین برهمنی مشهور شد.
- آیین برهمنی، به خدایان متعددی که در وادها ستایش شده بودند، باور داشت و آداب ومناسک دشواری را بر پیروان خود تحمیل می‌کرد. قربانی کردن، از جملهٔ رسوم سخت و پیچیدهٔ آن بود.
- وظیفهٔ برهمنان
  - حفظ سروده‌های وداها از گزند فراموشی
  - تعلیم آموزه‌های دینی
  - اجرای آداب مذهبی
- رهبران دینی آیین برهمنی را «برهمن» می‌گفتند.
- برهمنان به واسطهٔ مقام و موقعیت مذهبی خویش، قدرت و ثروت فراوانی کسب کرده و «کاست» یا «طبقهٔ ممتازی» را تشکیل داده بودند.

آیین بودایی:

- مناسک طاقت‌فرسای آیین برهمنی به تدریج موجب روی گردانی از پیروان آن شد و زمینه را برای شکل‌گیری و رواج آیین و اندیشه‌های دیگر در هند فراهم آورد.
- آیین بودایی مهم‌ترین آیینی بود که در برابر باورهای آمیخته با خرافات و رسوم دشوار کیش برهمایی ظهور کرد و برای چند قرن حیات فکری و فرهنگی هند باستان را تحت تأثیر خود قرارداد.

«یک توضیح»

– بودا به معنی «روشن» و «روشنی بافته» است و آیین بودا یا بودایی، دین وفلسفه‌ای مبتنی بر تعالیم شاهزاده‌ای هندی به نام سیدهارتاگوتاما است. در فرهنگ بودایی منظور از «نیروانا» روشنی است.

معبد بودایی ماهابادی در استان بیهار هند، به اعتقاد بوداییان، بودا در همین مکان و در زیر درخت مقدس به روشنایی رسید.

پیکرهٔ بودا در سارنات هند

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس پنجم | هند و چین

- ۱- زندگی سراسر رنج و درد بی‌پایان است.
- ۲- سرچشمهٔ این درد، آرزو و خواستن است.
- ۳- تنها با رسیدن به «نیروانا» می‌توان بر آرزو خواستن غلبه کرد.

❖ بودا، از چهار حقیقت عالی سخن به میان آورد

۴- از هشت راه مقدس می‌توان به نیروانا رسید

۱- صداقت‌ورزی در ایمان
۲- نیت
۳- گفتار
۴- کردار
۵- زندگانی
۶- کوشش
۷- پندار
۸- مراقبه

❖ تعالیم بودا با وجود مخالفت و دشمنی برهمنان در هند رواج پیدا کرد و سپس از آن‌جا به مناطق دیگر آسیا از جمله تبت و چین راه یافت.

«یک توضیح»

✓ با استقرار آریایی‌ها در هند و شکل‌گیری آیین‌برهمنی، نظام طبقاتی بسته و تبعیض‌آمیزی در آن کشور به وجود آمد که به «کاست» معروف شده است.

✓ نظام کاستی و برهمنی، دو عامل بسیار مهم و مؤثر در تاریخ هند بود.

✓ طبقات اجتماعی در هند، عبارتند از

۱- برهمنان ← روحانیان
۲- کشاتریا ← جنگاوران
۳- ویش‌ها ← گله‌داران، کشاورزان و بازرگان
۴- شودراها ← کارگران و کشاورزان فاقد زمین که همراه با زمین خرید و فروش می‌شدند.

✓ در نظام کاستی جابه‌جایی عمودی طبقات اجتماعی وجود نداشت.

سلسله پادشاهی هند:

- قبایل آریایی مهاجر به هند، تا چندین قرن به صورت پراکنده می‌زیستند و حکومت فراگیری را تأسیس نکردند.
- داریوش بزرگ، پادشاه هخامنشی، قسمت‌هایی از شمال غرب هند را تصرف و خراج‌گزار خویش کرد.
- اسکندر مقدونی نیز پس از آن‌که حکومت هخامنشیان را برانداخت، بخش‌های وسیعی از هند را فتح کرد.
- پس از مرگ اسکندر، یکی از فرماندهان هندی به نام چندراگوپتا بر ضدیونانیان سر به شورش برداشت.
- چندراگوپتا با به اطاعت درآوردن شماری از حاکمان محلی شمال هند، سلسلهٔ موریا را بنیان گذاشت.
- حکومت موریا در دوران فرمانروایی آشوکا به اوج قدرت رسید و قلمرو خود را به سرتاسر هند به جز قسمت‌های جنوبی آن گسترش داد.
- حکومت موریا پس از آشوکا ضعیف شد و کم‌کم سلسلهٔ دیگری به نام گوپتا برسر کار آمد و چندین قرن بر هند فرمان راند.

سلسله‌های پادشاهی هند در یک نگاه

ورود آریایی های مهاجر به هند، نداشتن حکومت فراگیر ← تصرف شمال غرب هند توسط داریوش بزرگ ← تصرف هند توسط اسکندر مقدونی

پس از مرگ اسکندر قیام چندراگویتا بر ضد یونانیان و تأسیس سلسلهٔ موریا ← ضعیف شدن حکومت موریا پس از آشوکا و شکل گیری سلسلهٔ گویتا

درس پنجم | هند و چین

چین باستان:

- چین کشوری پهناور در شرق آسیا و دارای ویژگی‌های سرزمینی و آب و هوایی بسیار متنوع است.

- موانع طبیعی چین را از | تایلند، برمه، هند، آسیای مرکزی ← جدا می‌کند، اما درهٔ پهناور رود هوانگ‌هو در شمال، این کشور را در معرض یورش اقوام بیابان‌گرد قرار می‌داد.
- جلگه‌ها و دشت‌های پیرامون رودهای بزرگ در چین محیط مناسبی برای | کشاورزی و برپایی سکونتگاه‌های دائمی ← بود.

ظهور تمدن در چین:

- در دوران نوسنگی و حدود ۸ هزار سال پیش، گروه‌هایی از مردم روستانشین چینی در اطراف رودهای بزرگ | هوانگ‌هو (رود زرد)، یانگ تسه ← مشغول کشاورزی بودند.
- مهم‌ترین محصولات کشاورزی چین | ارزن، گندم، برنج، ابریشم
- در چین نیز مانند دیگر جاها، با تولید مازاد بر نیاز محصولات کشاورزی و دامی، جمعیت رو به افزایش نهاد و به تدریج زمینهٔ پیدایش نخستین شهرها را در حدود ۱۵۰۰ ق.م فراهم آورد.
- در میان تمدن‌های نخستین، تمدن چین به سبب موقعیت ویژه جغرافیایی خود، کم‌تر تحت تأثیر و نفوذ خارجی بوده است.
- چینیان زمانی با هند و ایران ارتباط برقرار کردند که فرهنگ و هنر آنان شکوفا شده و ویژگی‌های خاص خود را پیدا کرده بود.
- چین نیز مانند سومر و مصر، در آغاز شامل چندین دولت- شهر بود که بر هر قسمت از آن، جنگاورانی حکومت می‌کردند. به تدریج حاکمان محلی تحت فرمان یک دودمان قرار گرفتند . سلسله‌های حکومتی به وجود آمد.
- سلسله‌های اولیهٔ چین تا قرن‌ها نتوانستند، این کشور را از نظر سیاسی و جغرافیایی به طور کامل متحد و یکپارچه کنند، بنابراین، چین هم‌چنان با تفرقهٔ سیاسی و یورش‌های پیاپی اقوام کوچ‌رو در مرزهای شمالی روبه‌رو بود.

نخستین امپراتور (چین):

- ژِنگ
  ۱- یکی از فرمانروایان سلسلهٔ «چه این» است.
  ۲- پیروزی بر حاکمان محلی و اشراف زمین‌دار
  ۳- پایان دادن به تفرقه و تجزیهٔ سیاسی چین
  ۴- تأسیس حکومت نیرومند در چین
  ۵- نام شی‌هوانگ‌تی به معنای امپراتور اوّل را که پیش از آن مخصوص خدایان و قهرمانان اساطیری بود، برای خود برگزید.

- مهم‌ترین اقدامات (شی‌هوانگ‌تی) ژنگ
  - نوسازی تشکیلات اداری و مالیاتی، ایجاد شبکهٔ گسترده‌ای از جاده‌ها ← (با هدف) تسلط بیش‌تر حکومت مرکزی بر سرزمین چین بود.
  - یکسان کردن مقیاس وزن‌ها، اندازه‌ها و عیار سکه ← (با هدف) رونق تجارت
  - تکمیل دیوار بزرگ چین ← (با هدف) ایجاد دژّ در شمال کشور برای جلوگیری از هجوم اقوام صحراگرد

درس پنجم | هند و چین

نمایش تاریخ چین به واسطهٔ خط زمان از سال ۱۵۲۳ تا ۵۰۰ م

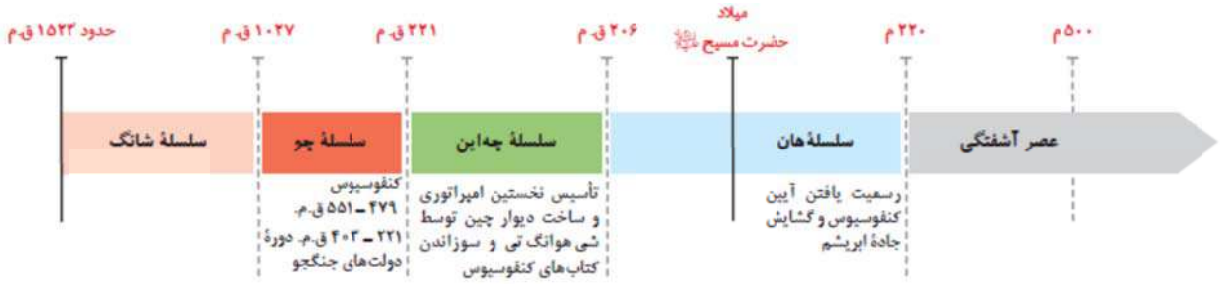

- شی‌هوانگ‌تی بخش‌های مختلف دیوار چین را به یکدیگر متصل کرد تا دژی به طول ۲۴۰۰ کیلومتر با ۲۵۰۰۰ برج نگهبانی در مرز شمالی چین شکل بگیرد.
- برای ساخت دیوار چین، افراد زیادی به بیگاری گرفته شدند که بسیاری از آن‌ها در حین کار جان سپردند.

سلسلهٔ هان:

❖ پس از مرگ شی‌هوانگ‌تی، چین دچار آشوب و جنگ داخلی شد و اندکی بعد سلسلهٔ هان روی کار آمد.

❖ تغییرات و تحولات ایجاد شدهٔ دوران فرمانروایی در سلسلهٔ هان
- پیشرفت کشاورزی
- پیشرفت صنعت
- پیشرفت علم و فرهنگ
- پیشرفت ابداعات و اختراعات

❖ سلسلهٔ هان با گسترش قلمرو خود از سمت جنوب و غرب با کشورها و تمدن‌های دیگر از جمله ایران، ارتباط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برقرار کرد.

❖ جادهٔ ابریشم که چین را از طریق ایران به اروپا متصل می‌کرد، در دورهٔ هان گشایش یافت(این جاده در قرون جدید به عنوان جاده ابریشم نامیده شد)

آیین و اندیشهٔ کنفوسیوس:

❖ در عصر باستان تعدادی از اندیشمندان و فیلسوفان چینی، اصول و آیینی برای ادارهٔ جامعه و حکومت عرضه کردند. یکی از برجسته‌ترین این اندیشمندان کنفوسیوس بود که چند قرن پیش از شی‌هوانگ‌تی می‌زیست.

❖ عقاید و تعالیم کنفوسیوس
- کنفوسیوس بیش از هر چیز به رفتار اخلاقی توجه داشت.
- او دربارهٔ دین یا خدایان چینی خیلی کم سخن گفته است.
- اساس تعالیم او این بود که مردم چطور باید رفتار کنند.
- حاکمان چگونه رفتار مناسب را در جامعه ترویج دهند.

«یک توضیح»

✓ کنفوسیوس از پنج نوع رابطه که نیاز به توجه دارد، یعنی رابطهٔ
- فرمانروا و فرمانبر
- والدین و فرزند
- برادر بزرگ‌تر و کوچک‌تر
- زن و شوهر
- دوست با دوست

← سخن گفته است.

✓ کنفوسیوس اعتقاد داشت که خانواده، اساس نظام اجتماعی و سیاسی است.

درس پنجم | هند و چین

- ❖ شی‌هوانگ‌تی به شدت با اندیشه‌های کنفوسیوس مخالفت کرد و دستور داد آثارش را بسوزانند و حکیمان پیرو او را نابود کنند.
- ❖ پس از مرگ شی‌هوانگ‌تی و در دوران حکومت هان، اندیشه و آیین کنفوسیوس دوباره رواج یافت و تعلیم داده شد.
- ❖ یکی از اقدامات مؤثر حکومت هان که به سنتی ماندگار در تاریخ چین تبدیل شد، انتخاب مأموران دولتی بر پایهٔ اصول و تعلیمات کنفوسیوس بود.
- ❖ در چارچوب اصول کنفوسیوس، افراد براساس توانمندی و شایستگی‌هایی خویش و نه بر مبنای ثروت و وابستگی‌های خانوادگی به خدمت گرفته می‌شدند.
- ❖ با توجه به اصول کنفوسیوس، کسانی که داوطلب خدمات دولتی بودند، به منظور اثبات استعداد و صلاحیت خود، لازم بود در آزمون‌های مختلفی شرکت کنند.
- ❖ در دوران سلسلهٔ هان، آیین بودا به چین راه یافت و به تدریج در کنار آیین کنفوسیوس و دیگر آیین‌ها، مورد پذیرش بخشی از مردم چین قرار گرفت.

تعارف، اصطلاحات و اسامی خاص:

۱- موهنجودارو و هاراپا ← دو شهر بزرگ و پرجمعیت در کنار رود سند بود.
۲- دراویدی‌ها ← قومی تیره‌پوست که در مناطق جنوبی هند زندگی می‌کردند.
۳- وداها ← مهم‌ترین اثر بر جا مانده دربارهٔ عقاید آریاییان هند است، شامل سروده‌هایی در ستایش آفرینش و خدایان می‌باشد.
۴- ریگ ودا ← کهن‌ترین بخش وداها ریگ ودا نام دارد که به زبان سانسکریت سروده شده است.
۵- آیین برهمنی ← آیین پیچیدهٔ مردمان هند باستان
۶- آیین بودا ← مناسک طاقت فرسای آیین برهمنی باعث رواج آیین بودا شد.
۷- موریا ← سلسله‌ای که پس از مرگ اسکندر توسط چنداراگوپتا در هند تأسیس شد.
۸- گوپتا ← این سلسلهٔ پس از موریا در هند شکل گرفت.
۹- چه‌این ← یکی از سلسله‌های حکومت‌گر چین باستان
۱۰- شی‌هوانگ‌تی ← به معنای امپراتور اوّل است. این نام را ژنگ یکی از فرمانروایان چین بر خود نهاد.
۱۱- سلسلهٔ هان ← پس از مرگ شی‌هوانگ‌تی، سلسلهٔ هان ایجاد شد.
۱۲- کنفوسیوس ← از اندیشمندان چینی بود که قبل از شی‌هوانگ‌تی می‌زیست، او بیش از هر چیزی به رفتار اخلاقی توجه داشت.

مرکز مشاوره تحصیلی خیرخانه انشار

تاریخ ۱۰

درس ۵: هند و چین

۱۸۳۶. هند باستان، شامل کدام کشورهای امروزی بوده است؟

۱) هندوستان، بنگلادش و بخش وسیعی از پاکستان امروزی　۲) مالدیو، برمه، هندوستان

۳) هندوستان، بنگلادش، برمه　۴) برمه، هندوستان، افغانستان

۱۸۳۷. کدام گزینه دو شهر بزرگ و پرجمعیت تمدن هند باستان می‌باشد؟ (سراسری ۹۰ با تغییر)

۱) دهلی، بمبئی　۲) هاراپا، دهلی　۳) موهنجودارو، دهلی　۴) هاراپا، موهنجودارو

۱۸۳۸. در رابطه با شهرسازی در تمدن درهٔ سند کدام گزینه صحیح است؟

۱) نقشهٔ دقیق و معماری تقریباً یکسانی داشتند. آنان خیابان‌ها و معابر اصلی و فرعی را با پهنای معینی طراحی می‌کردند.

۲) دارای نقشهٔ دقیق و معماری متفاوت بودند و اغلب این شهرها به شکل شطرنجی ساخته می‌شدند.

۳) شهرهای آن‌ها به شکل دایره‌ای بود و اغلب نقشهٔ نامنظم داشتند.

۴) در درهٔ سند، شهرها به شکل قلعه ساخته می‌شد.

۱۸۳۹. فعالیت ساکنان تمدن سند بر چه چیزی متکی بود؟

۱) دامپروری　۲) سفال‌گری　۳) کشاورزی　۴) نساجی

۱۸۴۰. کدام کشفیات نشان‌دهندهٔ این مطلب است که تمدن‌های ایران و بین‌النهرین با تمدن‌های موهنجودارو و هاراپا در ارتباط بوده‌اند؟

۱) از ترجمهٔ کتیبه‌های آشور و بیستون به رابطهٔ دو منطقهٔ متمدن هند و بین‌النهرین پی‌برده شد.

۲) پیدا کردن برخی اشیای متعلق به تمدن‌های ایران و بین‌النهرین در هاراپا و موهنجودارو.

۳) اشاره شدن در کتاب مقدس هندوها (وداها) به رابطهٔ دو منطقهٔ تمدنی

۴) با توجه به یکسانی آداب و رسوم دو منطقهٔ تمدنی هند و بین‌النهرین

۱۸۴۱. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ شکوفایی صنعت و هنر تمدن سند است؟

۱) کشف ابزارها، ظروف، آثار هنری، مجسمه‌ها و زیورآلات　۲) کشف فلزات قلع و مس و آثار نقاشی

۳) کشف باروت، ساخت سلاح و آثار مجسمه‌سازی　۴) ادوات کشاورزی، جنگی و آثار هنری

۱۸۴۲. چرا در مورد اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی تمدن سند، اطلاعات زیادی نداریم؟

۱) چون آثار باستانی و کتاب‌های این تمدن پس از حملهٔ مغول از بین رفته است.

۲) به‌خاطر پذیرش دین بودا توسط این تمدن آثار آن توسط آشوکا از بین رفته است.

۳) لوح‌ها و نوشته‌های به‌دست آمده از این تمدن تاکنون رمزگشایی و خوانده نشده‌اند.

۴) پس از طغیان رودخانه‌های گنگ و براهماپوترا بسیاری از کتیبه‌ها و آثار باستانی این تمدن نابود شده است.

۱۸۴۳. کدام منطقهٔ هند توسط مهاجران آریایی تصرف نشد؟

۱) نواحی مرطوب جنوب و نواحی استوایی　۲) غرب و مرکز

۳) حاشیهٔ رودخانهٔ براهماپوترا　۴) جلگهٔ گنگ و سند

۱۸۴۴. کدام گزینه در رابطه با دراویدی‌ها صحیح است؟

۱) آن‌ها پیرو آیین هند و در مناطق کوهستانی شمال هند، ساکن بودند.　۲) آن‌ها زردپوستانی بودند که با آریایی‌ها متحد شدند.

۳) آن‌ها مردمی تیره‌پوست و ساکن نواحی مرطوب جنوب هند بودند.　۴) آن‌ها مردمی تیره‌پوست و ساکن مناطق کوهستانی شمال هند بودند.

۱۸۴۵. وجه اشتراک آریاییان هند با آریایی‌های ایرانی چه بوده است؟

۱) هر دو اعتقادات مشترکی در رابطه با جهنم داشتند.　۲) هر دو اعتقادات مشترکی در رابطه با بهشت داشتند.

۳) هر دو به ظهور منجی اعتقاد داشتند.　۴) هر دو به خدای غیرمادی و مافوق طبیعت عقیده داشتند.

۱۸۴۶. مهم‌ترین اثر بر جای مانده دربارهٔ عقاید آریاییان هند، سروده‌هایی در ستایش آفرینش و خدایان با عنوان ..... است، کهن‌ترین بخش آن ..... نام دارد.

۱) گاتاها ـ وداها　۲) وداها ـ ریگ ودا　۳) ریگ ودا ـ وداها　۴) وداها ـ گاتاها

۱۸۴۷. کدام گزینه از اعتقادات و ویژگی‌های آیین برهمنی نیست؟

۱) آیین برهمنی بسیار پیچیده می‌باشد.　۲) این آیین خدایان متعددی را که در وداها ستایش شده بودند، باور داشت.

۳) در آیین برهمنی از چهار حقیقت عالی سخن به میان آورده شده است.　۴) قربانی کردن از جمله رسوم سخت و پیچیدهٔ آیین برهمنی بوده است.

۱۸۴۸. کدام گزینه وظایف برهمنان را نشان می‌دهد؟

۱) وظیفهٔ نگه‌داری معابد، قضاوت بین مردم، انجام مناسک عبادی

۲) وظیفهٔ حفظ سرودهای وداها، قضاوت بین مردم، تعلیم آموزه‌های دینی

۳) وظیفهٔ حفظ سرودهای وداها از گزند فراموشی، تعلیم آموزه‌های دینی و اجرای آداب دینی

۴) وظیفهٔ انجام مناسک دینی، حفظ گات‌ها و مشورت دادن به پادشاه

۱۸۴۹. چه عاملی موجب روی‌گردانی برخی از مردم از آیین برهمنی شد و پیامد این روی‌گردانی چه بود؟

۱) شکل‌گیری جنگ‌های پی‌درپی با بودائیان، زمینه را برای دگرگونی و آسان‌سازی مناسک برهمنی فراهم کرد.

۲) شکل‌گیری جنگ‌های پی‌درپی با بودائیان، زمینه را برای شکل‌گیری و رواج آیین‌ها و اندیشه‌های دیگر فراهم کرد.

۳) مناسک طاقت‌فرسای آیین برهمنی، زمینه را برای دگرگونی و آسان‌سازی مناسک برهمنی فراهم کرد.

۴) مناسک طاقت‌فرسای آیین برهمنی، زمینه را برای شکل‌گیری و رواج آیین‌ها و اندیشه‌های دیگر فراهم کرد.

۱۸۵۰. مهم‌ترین آیینی که مخالف خرافات آیین برهمنی بود، کدام است؟

۱) بودایی ۲) شینتویی ۳) ودایی ۴) گاتایی

۱۸۵۱. کدام گزینه در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) معبد هندو در استان بیهار هند ۲) معبد بودایی ماهابادی در استان بیهار هند

۳) معبد شینتو ماهابادی در استان اگرای هند ۴) معبد بنارس در شمال ناحیهٔ تبت در چین

۱۸۵۲. در مورد چهار حقیقت عالی در آیین بودایی، کدام گزینه درست می‌باشد؟

۱) از هفت راه مقدس می‌توان به نیروانا رسید و رستگاری کاری بس سخت است.

۲) سرچشمهٔ تمام دردها و آرزوهای انسان کشف حقیقت است.

۳) زندگی سراسر رنج و درد بی‌پایان است.

۴) تنها با قدرت تفکر می‌توان به آرزوها دست یافت.

۱۸۵۳. از راه‌های رسیدن به نیروانا می‌باشد؟

۱) صداقت‌ورزی در ایمان ـ نیت ـ گفتار ـ کردار ـ زندگانی ـ کوشش ۲) ایمان ـ فداکاری ـ پندار ـ گفتار ـ زندگانی ـ مراقبه

۳) اعتقاد ـ صداقت‌ورزی ـ پندار ـ مراقبه ـ کوشش ـ کردار ۴) فداکاری ـ نیت ـ گفتار ـ مراقبه ـ انجام ـ احیا

۱۸۵۴. تعالیم بودا با وجود مخالفت و دشمنی ..... در ..... رواج پیدا کرد.

۱) کنفوسیوس ـ چین ۲) برهمنان ـ چین ۳) کنفوسیوس ـ هند ۴) برهمنان ـ هند

۱۸۵۵. کدام مناطق هند توسط داریوش، خراج‌گزاری حکومت هخامنشیان شد؟

۱) قسمت‌هایی از شمال غرب هند ۲) قسمت‌هایی از غرب هند ۳) قسمت‌هایی از جنوب هند ۴) قسمت‌هایی از شمال شرق هند

۱۸۵۶. با انتشار خبر مرگ اسکندر کدام فرماندهٔ هندی علیه یونانیان قیام کرد و چه سلسله‌ای را بنیان نهاد؟

۱) آشوکا ـ موریا ۲) آشوکا ـ هان ۳) چندرا گوپتا ـ موریا ۴) چندرا گوپتا ـ هان

۱۸۵۷. کدام گزینه در رابطه با حکومت موریا صحیح است؟

۱) حکومت موریا پس از آشوکا ضعیف شد و کم کم سلسلهٔ دیگری به نام گوپتا بر سر کار آمد.

۲) حکومت موریا یک حکومت کاملاً مذهبی بود و در دورهٔ چندرا گوپتا به اوج رسید.

۳) حکومت موریا پس از آشوکا ضعیف شد و بنیان‌گذار آن سیدهارتا می‌باشد.

۴) حکومت موریا را آشوکا بنیان نهاد و در زمان چندرا گوپتا به اوج رسید.

۱۸۵۸. اقوام بیابان‌گرد از کدام منطقه به چین یورش می‌آوردند؟

۱) از دامنهٔ کوه‌های آلتایی و تیان‌شان ۲) از درهٔ پهناور رود هوانگ‌هو در شمال

۳) از درهٔ رود براهماپوترا در غرب ۴) از دامنهٔ کوه‌های فوجی در جنوب

۱۸۵۹. بر اساس کاوش‌های باستان‌شناسی، در چه دورانی گروه‌هایی از مردم چین در اطراف رودهای بزرگ این کشور مثل هوانگ‌هو و یانگ‌تسه به کشاورزی مشغول بودند؟

۱) دوران نوسنگی ۲) دوران باستان ۳) دوران پارینه سنگی ۴) دوران میان سنگی

۱۸۶۰. کدام عامل سبب شد تا جمعیت در کشور چین افزایش یابد؟

۱) مساعد شدن شرایط اقلیمی از نظر بارش ۲) تصرف سرزمین‌های ثروتمند هم‌جوار

۳) تشویق آیین بودا به افزایش جمعیت ۴) شکل‌گیری تولید مازاد بر نیاز در کشاورزی و پرورش دام

۱۸۶۱. کدام گزینه در رابطه با پیدایش نخستین شهرهای تمدن چین درست است؟

۱) در حدود ۳۰۰۰ سال ق.م تجارت ابریشم و ادویه در چین گسترش فراوانی پیدا کرد و باعث شکل‌گیری جادهٔ ابریشم شد، در امتداد این جاده جمعیت افزایش یافت و نخستین شهرهای چین به‌وجود آمدند.

۲) در حدود ۵۰۰۰ سال ق.م تولید برنج جایگزین تولید گندم در روستاهای چین شد. این عامل رشد جمعیت در چین را به شدت افزایش داد و باعث شکل‌گیری نخستین شهرها در چین شد.

۳) با تولید مازاد بر نیاز محصولات کشاورزی و دامی، جمعیت رو به افزایش نهاد و به تدریج زمینهٔ پیدایش نخستین شهرها را در حدود ۱۵۰۰ ق.م فراهم آورد.

۴) با فتح سرزمین تبت توسط حکومت هان سیل جمعیت به سمت چین روانه شد، این عامل باعث پیدایش نخستین شهرها در کشور چین شد.

۱۸۶۲. چرا تمدن چین، نسبت به دیگر تمدن‌های نخستین، کم‌تر تحت تأثیر خارجیان بوده است؟

۱) به سبب یکپارچگی فرهنگی و نژادی خود
۲) به سبب موقعیت ویژهٔ جغرافیایی خود
۳) به سبب وجود جادهٔ ابریشم و تجارت ادویه
۴) به سبب موقعیت نظامی و برتری فرهنگی خود

۱۸۶۳. چینیان چه زمانی با هند و ایران ارتباط برقرار کردند؟

۱) زمانی که امپراتوری ایران در اوج شکوه و عظمت بود.
۲) زمانی که فرهنگ و هنر چینیان شکوفا شده بود.
۳) زمانی که امپراتوری هند در اوج شکوه و عظمت بود.
۴) زمانی که امپراتوری مغول بر غرب و جنوب آسیا مسلط شده بود.

۱۸۶۴. گزینهٔ صحیح کدام است؟

۱) چین نیز مانند سومر و مصر، در آغاز شامل چندین دولت ـ شهر بود. ۲) شی‌هوانگ‌تی مؤسس سلسلهٔ هان در چین بود.
۳) آشوکا در چین برای ایجاد رونق تجارت عیار سکه‌ها را یکسان کرد. ۴) دیوار چین توسط شی‌هوانگ‌تی در مناطق جنوبی چین ساخته شد.

۱۸۶۵. چرا سلسله‌های حکومتی در چین نتوانستند جلوی یورش‌های پیاپی اقوام کوچ‌رو در مرزهای شمالی را بگیرند؟

۱) چون این سلسله‌ها تا قرن‌ها نتوانستند، چین را از نظر سیاسی و جغرافیایی به طور کامل متحد و یکپارچه کنند.
۲) به خاطر طغیان رودخانه‌های هوانگ‌هو و یانگ‌تسه قسمت اعظمی از دیوار چین نابود شده بود.
۳) با شکل‌گیری جادهٔ ابریشم و درآمد سرشار تجارت ابریشم دولت‌های همسایه از مرزهای شمالی دائماً به چین حمله می‌کردند.
۴) با شکل‌گیری اولین سلسله‌های حکومتی در چین، دین بودا رسمیت پیدا کرد ولی همسایه‌های شمالی چین پیرو دین هندو بودند. به این خاطر یورش‌های پیاپی به چین آغاز شد.

۱۸۶۶. کدام فرمانروای سلسلهٔ «چه این» در ۲۶۴ ق.م به تخت نشست و با پیروزی بر حاکمان محلی و اشراف زمین دار به تفرقه و تجزیهٔ سیاسی چین پایان داد و حکومت نیرومندی را به‌وجود آورد؟

۱) چه‌این ۲) هان ۳) ژنگ ۴) کنفوسیوس

۱۸۶۷. در رابطه با شی‌هوانگ‌تی کدام گزینه نادرست است؟

۱) ژنگ از امپراتوران سلسلهٔ چه‌این لقب شی‌هوانگ‌تی را برای خود برگزید.
۲) شی‌هوانگ‌تی به معنای امپراتور اوّل است که در گذشته مخصوص خدایان و قهرمانان اساطیری بوده است.
۳) شی‌هوانگ‌تی به منظور تسلط بیش‌تر حکومت مرکزی بر سرزمین چین، تشکیلات اداری و مالیاتی را نوسازی کرد.
۴) او با گسترش قلمرو خود از سمت جنوب و غرب با کشورها و تمدن‌های دیگر از جمله ایران، ارتباط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برقرار کرد.

۱۸۶۸. کدام گزینه در رابطه با سلسلهٔ هان درست است؟

۱) سلسلهٔ هان قبل از شکل‌گیری سلسلهٔ «چه‌این» در غرب و جنوب چین شکل گرفته بود.
۲) پس از مرگ شی‌هوانگ‌تی، چین دچار آشوب و جنگ داخلی شد و اندکی بعد سلسلهٔ هان روی کار آمد.
۳) پس از شکل‌گیری سلسلهٔ هان، چین دچار افت شدیدی در کشاورزی، صنعت، علم و فرهنگ شد و از اختراعات دوران شی‌هوانگ‌تی دیگر خبری نبود.
۴) سلسلهٔ هان قلمرو خود را در سمت شمال و شرق چین گسترش داد و با کشورها و تمدن‌های دیگر از جمله ایران ارتباط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی پیدا کرد.

۱۸۶۹. جادهٔ مشهور ابریشم که چین را از طریق ایران به اروپا متصل می‌کرد، در دورهٔ کدام سلسله گشایش یافت؟

۱) شی‌هوانگ‌تی ۲) ژنگ ۳) چه‌این ۴) هان

۱۸۷۰. در رابطه با آیین و اندیشهٔ کنفوسیوس کدام گزینه درست است؟

۱) کنفوسیوس از برجسته‌ترین اندیشمندان چین بود، او چند قرن پیش از شی‌هوانگ‌تی می‌زیست.
۲) کنفوسیوس بیش از هر چیز به رفتار اقتدارگر توجه داشت و دربارهٔ خدایان چینی بسیار سخن می‌گفت.
۳) اساس تعالیم کنفوسیوس این بود که پادشاهان چطور باید رفتار کنند تا خدایان چینی از آن‌ها راضی باشند.
۴) شی‌هوانگ‌تی به شدت اندیشه‌های کنفوسیوس را در چین گسترش می‌داد و با مخالفان این آیین رفتار سخت و شدیدی می‌کرد.

۱۸۷۱. اندیشه‌های کنفوسیوس در دوران حکومت هان چه شرایطی پیدا کرد؟

۱) حکومت هان به شدت با اندیشه‌های کنفوسیوس مخالف بود.
۲) اندیشه و آیین کنفوسیوس در دوران حکومت هان دوباره رواج یافت.
۳) حکومت هان قبل از کنفوسیوس در چین حکمرانی می‌کرد.
۴) آیین کنفوسیوس در زمان حکومت هان ظهور کرد.

۱۸۷۲. از اقدامات مؤثر حکومت هان که به سنتی ماندگار تبدیل شد، چه بود؟

۱) کشیدن دیوار چین در مرزهای شمالی این کشور برای مقابله با اقوام کوچ‌رو
۲) کشیدن جادهٔ ابریشم و برقراری مبادلهٔ تجاری با ایران و بین‌النهرین
۳) انتخاب مأموران دولتی بر پایهٔ اصول و تعلیمات کنفوسیوس
۴) رسمی کردن آیین بودایی در امپراتوری چین

۱۸۷۳. انتخاب مأموران حکومتی در دوران حکومت هان چگونه صورت می‌گرفت؟

۱) بر پایهٔ اصول و تعالیم کنفوسیوس
۲) بر پایهٔ ثروت و پایگاه اجتماعی خانواده
۳) بر پایهٔ اصول و اندیشه‌های شی‌هوانگ‌تی
۴) بر پایهٔ اعتقادات مذهبی به آیین برهما

۱۸۷۴. در دوران حکومت هان، داوطلبان خدمات دولتی برای نشان دادن لیاقت و صلاحیت خود چه اقدامی انجام می‌دادند؟

۱) آنان باید رشادت نظامی خود را نمایش می‌دادند.
۲) آنان باید کتاب وداها را حفظ می‌کردند.
۳) آنان باید اندیشه‌های بودا را توضیح و تفسیر می‌کردند.
۴) آنان باید در آزمون‌های مختلف شرکت می‌کردند.

۱۸۷۵. آیین بودا در چه زمانی به چین راه یافت؟

۱) در زمان امپراتوری ژنگ
۲) در زمان امپراتوری چه‌این
۳) در زمان سلسلهٔ هان
۴) در زمان امپراتوری شانگ

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس ششم: یونان و روم

❖ جزیره‌ها و شبه‌جزیره‌های شمال دریای مدیترانه خاستگاه تمدن‌ها کهنی بوده‌اندکه تأثیر عظیمی برتاریخ و فرهنگ جهان وبه ویژه قارهٔ اروپا گذاشته‌اند.

یونان باستان

❖ یکی از کانون‌های مهم تمدنی قارهٔ اروپا، در سرزمین‌های جنوب شبه جزیرهٔ بالکان و جزیره‌های مجاور آن در دریاهای مدیترانه و اژه که یونان نامیده می‌شود، به وجود آمد.

❖ وضعیت جغرافیایی یونان ← تأثیر بسزایی در زندگی یونانیان داشته است.

❖ بخش وسیعی از یونان را ← کوه‌های صخره‌ای فرا گرفته است که در میان آن‌ها فقط دشت‌های حاصلخیز کوچکی به چشم می‌خورد.

❖ دو عامل سبب شد که یونان شرایط مناسبی برای کشتیرانی و دریانوردی داشته باشد
- موقعیت شبه جزیره‌ای یونان
- برخورداری از سواحل طولانی با خلیج‌ها و بریدگی‌های مناسب برای ایجاد لنگرگاه

شکل‌گیری دولت شهرهای یونانی

- حدود ۴۰۰۰ سال پیش گروه‌هایی از اقوام هند و اروپایی از سمت شمال به یونان مهاجرت کردند.
- اطلاعات موجود دربارهٔ دوران اولیهٔ سکونت مهاجران هستند و اروپایی در یونان، متکی به حفاری‌های باستان‌شناسان و دو منظومهٔ حماسی یعنی در «ایلیاد و اودیسه» سرودهٔ هومر، شاعر مشهور قرن ۸ ق.م است.
- وجود جزیره‌های پراکنده و دیگر عوامل طبیعی که سرزمین یونان را از هم جدا می‌کند. مانع مهمی بر سر راه اتحاد سیاسی و اجتماعی آن کشور در دورهٔ باستان بود و موجبات شکل‌گیری دولت- شهرهای مستقل را فراهم اورد.

تمدن مینوسی

✓ در پی کاوش‌های باستان شناختی در اوایل قرن بیستم، آثار تمدنی کهن در جزیرهٔ کرت واقع در جنوب یونان کشف گردید که به واسطهٔ مینوس، شاه افسانه‌ای آن جزیره، تمدن مینوسی نامیده شد.

✓ تمدن مینوسی
- قرن‌ها پیش از مهاجرت اقوام هند و اروپایی به یونان، شهرهای خود را پایه‌گذاری کرده بود.
- مینوسیان قومی دریانورد بودند
- مینوسیان با مصر و دیگر مناطق هم‌جوار خود، روابط بازرگانی داشتند.
- بقایای کاخ شاهی مینوسیان، حکایت از قدرت رفاه معماری ←پیشرفته آنان دارد.
- به احتمال زیاد، تمدن مینوسی در اثر کشمکش با اقوام مهاجر از بین رفته باشد.

نقاشی دیواری کاخ کنوسوس که مراسم ورزشی را نشان می‌دهد – جزیرهٔ کِرت

دروازهٔ شیر در میس

درس ششم | یونان و روم

تمدن میسنی

- در حدود ۲۰۰۰ ق.م طایفه‌های بیابانگرد از دشت‌های اروپای شرقی به شبه جزیرهٔ یونان آمدند. این طایفه‌ها به تدریج و احتمالاً تحت تأثیر مینوسی، شهرهایی را برپا کردند که مهم‌ترین آن‌ها میسن نام داشت.
- به واسطهٔ همین شهر (میسن) است که اولین دورهٔ تمدن یونان را عصر میسنی می‌گویند.
- اطلاعات موجود در مورد دوره میسنی، عمدتا از کشفیات باستان شناسان و نیز ((ایلیاد و اُدیسه)) دو کتاب حماسی یونان باستان، سورده هومر شاعد بلند آوازه قرن ۸ ق.م به دست می آید.
- ایلیاد جنگ های میسن را با ساکنان شهر تروا روایت می کند و ادیسه ماجراهای اولیس قهرمان را پس از جنگ تروا باز می گوید.

عصر دولت – شهرها

- تمدن میسن به دلیل رقابت شهرها و جنگ‌های داخلی ضعیف شد و از حدود ۱۱۰۰ تا ۸۰۰ ق.م یونان دچار چنان انحطاطی شد که مورخان آن را عصر تاریکی نامیده‌اند.
- پس از عصر تاریکی به تدریج دولت– شهرهای مختلفی در یونان سربرآوردند و به قدرت رسیدند.
- دولت– شهرهای یونان غالباً با یکدیگر در حال رقابت و جنگ بودند.

- دولت– شهرهای یونان
  - آتن
    - مرکز فعالیت‌های
      - فلسفی
      - علمی
      - هنری
    - زادگاه مردم سالاری (دموکراسی)به شمار می‌رفت.
  - اسپارت
    - جامعه‌ی نظامی‌گرا و جنگ‌آور
    - بی‌توجه به امور فرهنگی و هنری
- آتن و اسپارت
  - مهم‌ترین دولت– شهرهای یونان به شمار می‌رفتند.
  - از دیگر دولت– شهرهای یونان نفوذ و قدرت بیشتری داشتند.
- فرمانروایان دولت– شهرهای یونانی همواره می‌کوشیدند نفوذ و سلطهٔ سیاسی / اقتصادی / فرهنگی ← خود را تا آن سوی مرزهای این کشور گسترش دهند.

- آسیای صغیر (ترکیهٔ امروزی) از جمله مناطقی بود که دولت – شهرهای یونانی به منظور گسترش قلمرو و توسعهٔ نفوذ فرهنگی و اقتصادی خود، بدانجا یورش بردند.
- رقابت دولت– شهرهای یونانی با حکومت هخامنشیان برای تسلط بر منطقهٔ آسیای صغیر، موجب بروز کشمکش‌های طولانی و جنگ‌های بزرگی میان دو طرف در قرن ۵ ق.م شد.

جنگ‌های داخلی یونان و برآمدن اسکندر مقدونی

- جنگ‌های پلوپونزی
  - پس از پایان جنگ‌های یونان و ایران، دولت– شهرها آتن به رهبری پریکلس، سیاستمدار آزادی‌خواه به سرعت در مسیر پیشرفت و توسعه‌طلبی سیاسی و نظامی گام برداشت.
  - در آن زمان دولت– شهرهای مختلف یونانی به دو گروه رقیب و دشمن تبدیل شده بودند که آتن بر یکی و اسپارت بر دیگری فرمان می‌راند.
  - در فاصلهٔ ۴۰۴ تا ۴۳۱ ق.م سلسله جنگ‌هایی میان دو گروه رقیب رخ داد که به جنگ‌های پلوپونزی مشهور است.
  - در جریان این جنگ‌ها حکومت هخامنشی، به طور پنهانی به اسپارت کمک مالی می‌کرد.
  - جنگ‌های پلوپونزی سرانجام با پیروزی اسپارت‌ها پایان یافت.

پیاده نظام یونانی

درس ششم | یونان و روم

➢ مقدونیه و فیلیپ دوم
- در دورانی که دولت- شهرهای یونانی سرگرم رقابت و جنگ بودند، قدرت جدید در مرزهای شمالی یونان یعنی مقدونیه در حال ظهور بود.
- مقدونیان به زبان یونانی صحبت می‌کردند، اما از زندگی شهری و تمدن توسعه یافته‌ای برخوردار نبودند.
- فیلیپ دوم، شاه مقدونیه با تشکیل ارتشی نیرومند از طوایف جنگجوی مقدونی، دولت- شهرهای خسته و متفرق یونان را مطیع خود کرد و بر این کشور مسلط شد.
- فیلیپ قصد داشت به ایران نیز حمله کند، اما بیش از آن که اقدامی انجام دهد، به قتل رسید.

➢ اسکندر مقدونی و اقداماتش
- اسکندر مقدونی، پسر و جانشین فیلیپ که در محیطی نظامی پرورش یافته بود، بسیار شیفتهٔ جنگ و فتح سرزمین‌های جدید بود.
- اسکندر پس از آن که شورش یکی از دولت – شهرهای یونانی را فرونشاند، با سپاهی آماده به قلمرو هخامنشیان هجوم آورد.
- سپاهیان اسکندر در چندین نبرد بر سپاه هخامنشی پیروز شدند و مصر، آسیای مرکزی، بین‌النهرین، ایران ← را فتح کردند.
- اسکندر پس از فتح ایران به هند نیز لشکرکشی کرد و تا رود سند پیش رفت.
- در نتیجهٔ لشکرکشی‌ها و فتوحات اسکندر، ارتباط و تعامل فرهنگی میان تمدن‌ها و مردمان قلمرو تحت فرمان او بیشتر شد.

فرهنگ و تمدن یونان باستان

- یونان در عهد باستان به ویژه در عصر شکوفایی مردم‌سالاری (دموکراسی) در آتن (۳۳۸ تا ۵۰۰ ق.م) شاهد دوران درخشانی از رشد فکری، علمی، هنری، ادبی ← بود.
- یونانیان از دستاوردهای تمدن‌های مصر، بین‌النهرین، ایران ← بهرهٔ بسیاری بردند و در عرصه‌های مختلف پیشرفت کردند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

دین:

❖ دین در یونان باستان
- یونانیان به خدایان متعددی اعتقاد داشتند.
- مهم‌ترین خدایان یونانی، دوازده خدایی بودند که در کوه المپ جای داشتند و در رأس آنان «زئوس» خدای آسمان و آذرخش بود.
- مردم هر دولت- شهر یکی از خدایان مستقر در المپ را به عنوان خدای محافظ شهر خود ستایش می‌کردند. مثلاً آتنا، خدابانوی خرد، محافظ شهر آتن به شمار می‌رفت.
- یونانیان دارای معابد و پرستشگاه‌هایی بودند.
- نیایش در یونان با تقدیم هدایا و قربانی به خدایان انجام می‌گرفت.
- در یونان باستان، نفوذ و قدرت کاهنان به مراتب کم‌تر از مصر و بین‌النهرین بود.
- یونانیان به احترام خدایان و برای بزرگداشت قهرمانان خویش، جشن‌ها و مسابقه‌های مختلفی را برگزار می‌کردند، که مشهورترین آن‌ها، بازی‌های المپیک بودکه هر چهارسال یکبار در دولت- شهر المپیا برگزار می‌گردید. اولین دورهٔ این بازی‌ها در ۷۷۶ ق.م انجام شد.

درس ششم | یونان و روم

معبد پارتنون- آکروپولیس

حکومت و سیاست

- یکی از ویژگی‌های برجستهٔ تمدن یونان باستان، شیوهٔ متفاوتی از حکمرانی بود که توسط یونانیان به وجود آمده بود.
- در یونان باستان مانند بسیاری از کشورهای دیگر، نخست شاهان به صورت موروثی حکومت می‌کردند، اما در نتیجهٔ توسعهٔ دریانوردی و گسترش تجارت خارجی، طبقه‌ای از ثروتمندان و اشراف برآمدند و به جای شاهان، قدرت را در دست گرفتند.
- در قرن‌های ششم و پنجم قبل از میلاد، نوعی مردم سالاری در یونان و به ویژه در دولت- شهرهای آتن شکل گرفت که البته با نظام‌های مردم سالای امروزی تفاوت داشت.

✓ حکومت و سیاست در یونان باستان

- در آتن فقط مردان بالغی که از پدر و مادری آتنی به دنیا آمده بودند و شهروند آن‌جا محسوب می‌شدند، حق رأی داشتند و می‌توانستند در ادارهٔ امور دولت- شهر مشارکت کنند.
- اکثریت جمعیت دولت- شهر آتن را { زنان / بردگان / بیگانگان } ← تشکیل می‌دادند که از حق رأی و شرکت در ادارهٔ امور سیاسی محروم بودند.
- سولون نخستین قانون یونان را نوشت،این کار در عصر دولت-شهرها انجام شد.

فلسفه

- یونان و به ویژه شهر آتن، زادگاه فلسفه و پیشگام تفکر فلسفی محسوب می‌گردد.
- فلسفهٔ یونان در قرن‌های پنجم و چهارم پیش از میلاد، با ظهور فیلسوفان بزرگی مانند سقراط، افلاطون و ارسطو به اوج خود رسید.

o فلسفه در یونان باستان

- فیلسوفان یونان با تکیه بر استدلال‌های عقلانی و منطقی، دربارهٔ موضوع‌های گوناگون فلسفی به بحث و گفت و گو پرداختند و آثار فراوانی تألیف کردند.
- فلسفهٔ یونان، تأثیر زیادی بر فیلسوفان مسلمان به ویژه فیلسوفان ایرانی مانند فارابی و ابن سینا داشتند.
- واژهٔ فلسفه، معرب واژهٔ یونانی فیلوسوفیا است که از دو کلمهٔ فیلو به معنای دوستداری و سوفیا به معنای دانایی تشکیل شده است.

علوم

■ علوم در یونان باستان

- در یونان باستان، علوم مختلفی مانند { ریاضی / فیزیک / پزشکی / تاریخ‌نگاری } ← شکوفا شد.
- دانشمندان یونانی براساس { روش‌های علمی / تکیه بر خرد } ← به مطالعهٔ پدیده‌های مختلف می‌پرداختند.
- بقراط ← پزشک معروف یونانی ← معروف به پدر علم پزشکی است.
- بقراط نشانه‌های بیماری در بیمارانش را به دقت یادداشت می‌کرد و از این اطلاعات برای درمان بیماران دیگر استفاده می‌کرد، او اعتقاد داشت که بیماری‌ها علت‌های طبیعی دارند و مجازات‌هایی نیستند که خدایان فرستاده باشند.

درس ششم | یونان و روم

تندیس بقراط

هنر و ادبیات

- در یونان باستان
  - ادبیات
    - شعر
    - نمایشنامه‌نویسی
  - هنرهای تجسمی
    - مجسمه‌سازی
    - معماری

} شکوفا و پر رونق بود.

پیش تاریخ یونان به وسیلهٔ فقط زمان از ۳۰۰۰ ق.م تا ۱۰۰ ق

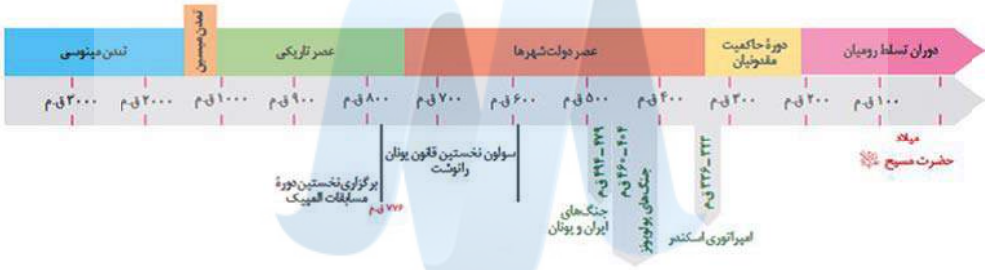

روم

- شبه جزیرهٔ ایتالیا در شمال دریای مدیترانه، کانون شکل‌گیری تمدن و امپراتوری نیرومندی به نام روم در عهد باستان بود. این شبه جزیره از شمال به جنوب به طول حدود ۱۲۰۰ کیلومتر گسترده است و عرض آن زیاد نیست.
- کوه‌های آلپ در شمال ایتالیا، مانع طبیعی به وجود اورده و گذرگاه‌های فراوان آن، معبر رخنهٔ اقوام مختلف به شمال ایتالیا بوده است.
- کوه‌های مرکزی آپنین، شرق و غرب این کشور را از هم جدا می‌کند.
- ایتالیا دارای سواحل طولانی مناسب برای کشتیرانی و دشت‌های حاصلخیز وسیعی است.

از رم تا روم:

- دربارهٔ تاریخ ایتالیا و ایتالیایی‌های نخستین، آگاهی کمی در دست است.

در حدود ۱۵۰۰ سال ق.م گروهی از اقوام هند و اروپایی به ایتالیا پا نهادند و مزارع و روستاهایی را به وجود آوردند. ← ورود اقوام دیگر از یونان به سرزمین ایتالیا ← شکل گیری تمدن روم

کولوسئوم (تماشاخانه یا آمفی تئاتر رم)

درس ششم | یونان و روم

- شهر رم در مرکز ایتالیا از ادغام تعدادی از روستاها در کرانهٔ رود تیبر پدید آمد.
- در سال ۵۰۹ ق.م رومیان بر شاه این شهر شوریدند و حکومت جمهوری رم را تأسیس کردند.
- جمهوری رم در سال‌های میان ۵۰۹ تا ۲۶۴ ق.م با شکست رقیبان و دشمنان خود گسترش پیدا کرد و بر سرتاسر شبه جزیرهٔ ایتالیا مسلط شد. در این دوره تشکیلات حکومتی و نهادهای سیاسی جمهوری رم تکامل یافت.

- جمهوری رم سیاست توسعه طلبانهٔ نظامی گسترده‌ای را در خارج از مرزهای شبه جزیرهٔ ایتالیا در پیش گرفت و سلسله جنگ‌های بزرگی میان آن جمهوری از یک سو و حکومت کارتاژ / مقدونی ← رخ داد.

- قلمرو کارتاژها و مقدونیان
  - کارتاژیان بر بخش‌هایی از دریای مدیترانه / شمال آفریقا ← حکومت می‌کردند.
  - مقدونیان بر مقدونیه / یونان ← حکومت می‌کردند.

- سرانجام رومیان رقیبان خود را شکست دادند و بر دریای مدیترانه و سرزمین‌های پیرامون آن مسلط شدند.
- نتیجهٔ فتوحات رم ← تبدیل شدن جمهوری رم به قدرت بزرگ در مدیترانه شد و به توسعه‌طلبی خود در اروپا / آفریقا / آسیا ← ادامه داد.
- رومیان با لشکرکشی به سرزمین‌های شرق مدیترانه در غرب آسیا ← بقایای حکومت سلوکیان را برانداختند ← و به سوی [مرزهای] ایران پیشروی کردند.
- حکومت اشکانی در مقابل سپاه قدرتمند روم ایستادگی کرد و مانع پیشروی بیشتر آنان به سوی ایران شد.

- وقایع مهم در امپراتوری روم
  - پادشاهی رم ۸۰۰ تا ۵۰۰ ق.م
  - جمهوری رم ۵۰۰ تا ۱۰۰ ق.م
    - تسلط جمهوری رم بر سراسر ایتالیا
    - جنگ‌های کارتاژی
    - قیام بردگان به رهبری اسپارتاکوس
    - دیکتاتوری ژولیوس سزار و قتل او
  - امپراتوری روم از میلاد مسیح تا ۵۰۰ م
    - گسترش مسیحیت
    - امپراتور کنستانتین با صدور فرمان میلان رسما موجودیت دین مسیح را اعلام کرد.
    - کنستانتین شهر بیزانتیوم را رسماً به پایتختی امپراتوری روم برگزید.
    - در زمان تئودوسیوس کبیر مسیحیت مذهب رسمی امپراتوری روم شد.
    - امپراتوری روم غربی سقوط کرد.

✓ پس از آن‌که امپراتور کنستانتین، شهر بیزانتیوم (قسطنطنیه/ استانبول) را به پایتختی برگزید، به تدریج زمینهٔ تقسیم امپراتوری روم به دو بخش شرقی و غربی فراهم آورد.

✓ روم غربی در ۴۷۵ م. در اثر هجوم اقوام بیابان‌گرد نابود شد.

✓ روم شرقی تا سال ۱۴۵۳ م. که پایتخت آن توسط امپراتوری مسلمان عثمانی فتح شد، دوام آورد.

درس ششم | یونان و روم

سیاست و حکومت درامپراتوری روم:

سیاست و حکومت در امپراتوری روم باستان

- رومیان با درآمیختن فرهنگ کهن طایفه‌ای و نظام دولت- شهری، جمهوری رم را تأسیس کردند.
- ساختار حکومت روم شامل: چند مجلس، شماری از مقام‌های اجرایی ← بود.
- نحوهٔ مشارکت در امور کشور: اشراف ← به واسطهٔ مجلس سنا؛ عامهٔ مردم ← از طریق مجمع نمایندگان
- ریاست قوهٔ اجرایی: به دو کنسول اعطا می‌شد که از میان اعضای سنا برای یک دورهٔ یکساله، بدون تکرار انتخاب می‌شدند.
  - دو کنسول سنا: یکی از کنسول‌ها در میدان جنگ، نیروهای جمهوری را هدایت می‌کرد. کنسول دیگر ادارهٔ امور داخل را برعهده می‌گرفت.
- ارتش روم برای دولت مردان رومی عرصهٔ: آموزش، اثبات لیاقت ← بود.
- مناصب دولتی ← هیچ شهروند رومی به منصب دولتی برگزیده نمی‌شد، مگر این‌که در ده نبرد شرکت کرده باشد.

✓ با گسترش قلمرو جمهوری رم ← معلوم شد که قانون اساسی و نهادهای این جمهوری برای ادارهٔ سرزمین‌های پهناور از کارایی لازم برخوردار نیستند.

✓ در قرن اوّل قبل از میلاد، جمهوری رم بر اثر رقابت سرداران جاه‌طلب دچار جنگ داخلی شد و سرانجام اکتاویان آگوستوس بر رقیبانش غلبه کرد و تغییراتی در نظام حکومتی جمهوری رم به وجود آورد.

✓ تغییرات اکتاویان در جمهوری رم:
- قدرت اجرایی در دست یک فرد به عنوان شخص اوّل مملکت قرار گرفت که به «اگوستوس» و بعداً «امپراتور» معروف شد.
- مجلس سنا نیز به عنوان مجلس اصلی مشورتی باقی ماند و در انتخاب امپراتور ایفای نقش کرد.

✓ به مرور زمان امپراتورها بر اختیارت و قدرت خود افزودند و برخی از آنان هم‌چون پادها مستبد حکومت کردند.

شکل زندگی در روم

- به طور کلی فرهنگ روم از میراث یونانی در زمینهٔ: تعلیم و تربیت، دین، فلسفه، علوم، هنر ← تأثیر فراوانی پذیرفت.

درس ششم | یونان و روم

- شرایط فرهنگی، اجتماعی، هنری و اقتصادی روم باستان
  - دین
    - رومیان خدایان متعددی را می‌پرستیدند و مانند یونانیان جشنواره‌ها و بازی‌های عمومی و مذهبی مختلفی را به احترام و بزرگداشت خدایان برگزار می‌کردند.
    - برخی از باورهای کهن ایرانی مانند پرستش ایزدمهر (میترا) در قلمرو روم رواج داشت و بر فرهنگ و هنر رومی تأثیر چشمگیری گذاشت.
  - آموزش
    - خانواده‌های رومی مسئولیت‌های شهروندی را به فرزندان خود از سنین کودکی می‌آموختند.
    - فرزندان رومی به کار سخت، شجاعت برای جنگیدن و وفاداری به شهرشان تشویق می‌شدند.
  - زنان
    - زنان رومی نسبت به زنان یونانی آزادتر بودند.
    - زنان رومی حضور مؤثر و گسترده‌تری در زندگی عمومی و اجتماعی داشتند.
  - برده‌داری
    - برده‌داری پدیده‌ای بسیر رایج در قلمرو امپراتوری روم بود.
    - شمار بردگان و اختلاف میان فقیر و ثروتمند چنان افزایش یافت که در سال ۷۳ ق.م بردگان به رهبری اسپارتاکوس قیام کردند و حکومت روم به زحمت و پس از دوسال، قیام را سرکوب کرد.
  - هنر
    - برجسته‌ترین دستاورد هنر روم، معماری و مجسمه‌سازی بود.
    - رومیان به افتخار پیروزی‌های نظامی خود بناهای یادبود زیادی را برپا کردند.
    - رومیان در شهرهای: انطاکیه، دمشق، اسکندریه، آتن، مارسی ← ساختمان‌های عمومی فراوانی ساختند که حکایت از مهارت در معماری و طراحی در مهندسی دارد.
  - راه‌ها و راه‌سازی
    - رومیان شبکهٔ پیشرفته‌ای از جاده‌ها ایجاد کردند.
    - مهندسان و کارگران رومی برای احداث جاده‌های سنگ‌فرش شده: دامنهٔ تپه را می‌بریدند. / تونل می‌کندند. / پل می‌ساختند. / باتلاق‌ها را پُر می‌کردند.
    - بسیاری از جاده‌های رومیان تا قرن‌ها مورد استفاده بود.

موزائیکی با نقش بازی گلادیاتورهای رومی

سردیس امپراتور کنستانتین

ظهور و گسترش مسیحیت:

- در دورهٔ سلطهٔ رومیان بر سرزمین فلسطین ← حضرت عیسی (ع) در آن‌جا به تبلیغ دین جدیدی پرداخت.
- پیشوایان یهود با آموزه‌های حضرت عیسی (ع) به مخالفت برخاستند و با همدستی رومیان، علیه او به دسیسه پرداختند و درصدد نابودی ایشان برآمدند.
- دین مسیحیت با وجود دشمنی و سخت‌گیری‌های شدید پیشوایان یهود / حاکمان رومی ← به تدریج گسترش یافت.
- دین مسیحیت در زمان امپراتور کنستانتین رونق بی‌سابقه‌ای یافت زیرا
  - کنستانتین خود مسیحیت را پذیرفت.
  - آزادی این دین را در محدودهٔ امپراتوریش تضمین کرد.
- حدود ۵۰ سال بعد از کنستانتین، مسیحیت دین رسمی امپراتوری روم شد.

درس ششم | یونان و روم

- تعالیم حضرت عیسی (ع) به خدای یکتا را، جایگزین عقاید شرک‌آمیز رومیان کرد و فرهنگ واخلاق جامعهٔ رومی را به شدّت تحت تأثیر قرار داد.

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص:

۱- دولت- شهرهای یونان ← در یونان باستان شهرها به همراه روستاهای پیرامون خود، دارای حکومتی مستقل بودند.
۲- ایلیاد و اودیسه ← دو منظومهٔ حماسی سروده شده توسط هومر شاعر معروف یونان است.
۳- آتن و اسپارات ← مهم‌ترین دولت- شهرهای یونان بودند.
۴- تمدن مینوسی ← تمدنی کهن در جزیرهٔ کرت واقع در جنوب یونان
۵- پلوپونزی ← سلسلهٔ جنگ‌های داخلی یونان که بین آتن و اسپارت بود.
۶- پریکلس ← سیاستمدار آزادی‌خواه یونانی که باعث حرکت یونان به سمت پیشرفت و توسعه طلبی شد.
۷- فیلیپ دوم ← شاه مقدونی که با تشکیل ارتشی نیرومند از طوایف جنگجوی مقدونی، دولت- شهرها یونان را مطیع خود کرد.
۸- اسکندر مقدونی ← پسر و جانشین فیلیپ که موفق شد ایران، مصر، یونان و بین‌النهرین را تصرف کند.
۹- زئوس ← خدای آسمان و آذرخش که در کود المپ جای داشت.
۱۰- بقراط ← پزشک نامدار یونانی که به پدر علم پزشکی معروف است.
۱۱- فیثاغورث ← فیلسوف و ریاضی‌دان مشهور یونانی
۱۲- بیزانتیوم ← بیزانتیوم (قسطنطنیه/ استانبول) پایتخت روم شرقی
۱۳- اوکتاویان ← فاتح جنگ‌های داخلی روم
۱۴- آوگوستوس ← پس از جنگ‌های داخلی روم، قدرت اجرایی در اختیار یک فرد به عنوان شخص اوّل ممکلت قرار گرفت که به آوگستوس و بعداً امپراتور معروف شد.
۱۵- اسپارتاکوس ← رهبر، قیام بردگان علیه حکومت و اشراف رومی
۱۶- کنستانتین ← امپراتور روم بود و دین مسیحیت در زمان او رونق بی‌سابقه‌ای یافت.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

تاریخ ۱۰ — درس ۶: یونان و روم

۱۸۷۶. کدام گزینه از کانون‌های مهم تمدنی در قارهٔ اروپا می‌باشد؟

۱) سرزمین‌های جنوب شبه‌جزیرهٔ بالکان و جزایر مجاور آن در دریاهای مدیترانه و اژه

۲) سرزمین‌های حد فاصل کوه‌های مرتفع راکی در غرب و آند در شرق

۳) جلگهٔ حاصلخیز و پرآب می‌سی‌سی‌پی در شمال دریای مدیترانه

۴) سرزمین‌های ساحلی دو رودخانهٔ بزرگ یانگ و هوانگهو

۱۸۷۷. کدام عامل تأثیر بسزایی بر زندگی یونانیان داشت؟

۱) وضعیت جغرافیایی ۲) آب و هوا ۳) وجود جزایر متعدد ۴) مردم‌سالاری

۱۸۷۸. در رابطه با موقعیت جغرافیایی سرزمین یونان کدام گزینه درست است؟

۱) موقعیت جغرافیایی مناسب، باعث گسترش کشاورزی و دامداری در سرزمین یونان شده است.

۲) سرزمین کوهستانی یونان باعث توسعهٔ فعالیت‌های نظامی و ارتش‌سالاری در این کشور شده است.

۳) وجود سرزمینی پست و هموار و خاک‌هایی حاصلخیز باعث رشد کشاورزی در امتداد خط ساحلی یونان شده است.

۴) موقعیت شبه‌جزیره‌ای این کشور و برخورداری از سواحل طولانی با خلیج‌ها و بریدگی‌های مناسب برای ایجاد لنگرگاه‌ها، شرایط مناسبی را برای کشتیرانی و دریانوردی فراهم کرده است.

۱۸۷۹. در مورد مهاجرت گروه‌هایی از اقوام هند و اروپایی به یونان کدام گزینه صحیح است؟

۱) در حدود ۴۰۰۰ ق.م. از سمت شرق وارد یونان شدند. ۲) در حدود ۴۰۰۰ ق.م. از سمت شمال وارد یونان شدند.

۳) در حدود ۲۰۰۰ سال پیش، از سمت شرق یونان وارد شدند. ۴) در حدود ۲۰۰۰ سال پیش، از سمت شمال وارد یونان شدند.

۱۸۸۰. کدام منابع اطلاعات زیادی دربارهٔ دوران اوّلیهٔ سکونت مهاجران هند و اروپایی به یونان می‌دهد؟

۱) اطلاعات موجود در کتاب تاریخ هرودت، پدر علم تاریخ

۲) کشف کتیبهٔ روزت در دهانهٔ کانال سوئز و وجود کتیبه‌های آتن و اسپارت

۳) حفاری‌های باستان‌شناسان و دو منظومهٔ حماسی ایلیاد و اودیسه، سرودهٔ هومر شاعر مشهور قرن ۸ ق.م

۴) وجود اطلاعات مکتوب در کتاب تورات و انجیل و شکل‌گیری حفاری‌های باستان‌شناسی در آغاز قرن نوزدهم

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۱۸۸۱. مهم‌ترین موانعی که بر سر راه اتحاد جزایر و سرزمین‌های یونانی بود، کدام است؟

۱) وجود رودخانه‌های پرآب و سیلابی
۲) تفاوت در زبان و ادیان
۳) وجود همسایهٔ قدرتمندی به نام روم
۴) وجود جزیره‌های پراکنده و دیگر عوامل طبیعی

۱۸۸۲. در مورد دولت ـ شهرهای یونان کدام گزینه صحیح است؟

۱) دو دولت ـ شهر آتن و اسپارت رابطهٔ سیاسی خوبی با هم داشتند.
۲) دو دولت ـ شهر مینوسی و المپیا از دولت ـ شهرهای مهم یونان بودند.
۳) دولت ـ شهر اسپارت از نظر مردم سالاری، علوم و فنون دارای اهمیت بود.
۴) دولت ـ شهر آتن از نظر فعالیت‌های فلسفی، علمی و هنری اهمیت ویژه‌ای داشت.

۱۸۸۳. کدام گزینه در رابطه با نقش و اهمیت دولت ـ شهرهای آتن و اسپارت درست است؟

۱) اسپارت به عنوان مهم‌ترین شهر و پایتخت کشور یونان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود.
۲) آتن مرکز فعالیت‌های فلسفی، علمی و هنری و نیز زادگاه مردم‌سالاری (دمکراسی) به شمار می‌رفت.
۳) اسپارت یک جامعهٔ علمی و فرهنگی بود که بر مبنای مردم‌سالاری غربی پایبند بود و همین عامل باعث برتری آن شده بود.
۴) آتن از قدرت سیاسی و نظامی بالاتری برخوردار بود، چون این شهر جامعهٔ نظامی و جنگاور داشت.

۱۸۸۴. در رابطه با کشف آثار تمدن مینوسی کدام گزینه صحیح است؟

۱) سفرنامه‌ها، اشیای به جای مانده و کتاب گیبون
۲) متکی به حفاری‌های باستان‌شناختی در قرن نوزدهم
۳) متکی به حفاری‌های باستان‌شناختی در اوایل قرن بیستم
۴) کتیبه‌ها و سفرنامه‌های موجود و دو منظومهٔ ایلیاد و اودیسهٔ هومر

۱۸۸۵. کدام تمدن، در پی کاوش‌های باستان‌شناسی در اوایل قرن بیستم، در جزیرهٔ کرت کشف گردید؟

۱) کرت
۲) مینوسی
۳) هاراپا
۴) اسپارت

۱۸۸۶. علت نام‌گذاری تمدن مینوسی چیست؟

۱) به واسطهٔ مینوس، شاه افسانه‌ای آن جزیره
۲) به واسطهٔ وجود کوه‌های مینوس در شمال یونان
۳) به واسطهٔ رودخانهٔ مقدس مینوس
۴) به واسطهٔ مینوس، الههٔ جنگ در یونان

۱۸۸۷. کدام گزینه از ویژگی‌های تمدن مینوسی نیست؟

۱) مینوسیان قرن‌ها پیش از مهاجرت اقوام هند و اروپایی به یونان، شهرهای خود را پایه‌گذاری کرده بودند.
۲) آنان قومی دریانورد بودند و با مصر و دیگر مناطق هم‌جوار خود، روابط بازرگانی داشتند.
۳) بقایای کاخ شاهی مینوسیان، حکایت از قدرت، رفاه و معماری پیشرفتهٔ آنان دارد.
۴) به احتمال بسیار زیاد، تمدن مینوس در اثر آتشفشان مینوس از میان رفته است.

۱۸۸۸. فرمانروایان دولت ـ شهرهای یونانی همواره به دنبال بسط و گسترش سلطهٔ سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود در کدام منطقه بودند؟

۱) ارمنستان
۲) آسیای صغیر
۳) خلیج فارس
۴) اقیانوس اطلس

۱۸۸۹. افسانهٔ جنگ تروا در رابطه با کدام تمدن است؟

۱) روم
۲) روم شرقی
۳) یونان
۴) ایلام

۱۸۹۰. افسانهٔ جنگ تروا در کدام‌یک از منابع زیر ذکر شده است؟

۱) در کتیبه‌های باقی‌مانده از تمدن روم
۲) در کتاب حماسی ایلیاد اثر هومر
۳) در انجیل، کتاب مقدس مسیحیان
۴) در کاوش‌های باستان‌شناسی در اطراف کانال سوئز

۱۸۹۱. رقابت دولت ـ شهرهای یونانی با حکومت هخامنشیان برای تسلط بر کدام منطقه بود؟

۱) مدیترانه
۲) ارمنستان
۳) آسیای میانه
۴) آسیای صغیر

۱۸۹۲. در رابطه با پادشاهی پریکلس کدام گزینه درست است؟

۱) پس از پایان جنگ‌های یونان و روم، دولت ـ شهر آتن به رهبری پریکلس در مسیر پیشرفت قرار گرفت.
۲) پس از پایان جنگ‌های یونان و روم، دولت ـ شهر اسپارت به رهبری پریکلس در مسیر پیشرفت قرار گرفت.
۳) پس از پایان جنگ‌های یونان و ایران، دولت ـ شهر آتن به رهبری پریکلس در مسیر پیشرفت قرار گرفت.
۴) پس از پایان جنگ‌های یونان و ایران، دولت ـ شهر اسپارت به رهبری پریکلس در مسیر پیشرفت قرار گرفت.

۱۸۹۳. در مورد جنگ‌های پلوپونزی کدام گزینه صحیح است؟

۱) در جریان این جنگ‌ها حکومت هخامنشیان از آتن حمایت می‌کرد.
۲) جنگ‌های پلوپونزی سرانجام با پیروزی اسپارت پایان یافت.
۳) این جنگ‌ها بین دو امپراتوری یونان و روم بود.
۴) این جنگ‌ها بین دو امپراتوری یونان و ایران بود.

۱۸۹۴. در دوران جنگ‌های پلوپونزی، کدام قدرت جدید در مرزهای شمالی یونان، در حال ظهور بود؟

۱) اسلاوها ۲) رومیان ۳) اسکندر ۴) مقدونیان

۱۸۹۵. کدام گزینه از ویژگی‌های مقدونیان نمی‌باشد؟

۱) در مناطق جنوبی دولت ـ شهرهای یونانی می‌زیستند.

۲) به زبان یونانی صحبت می‌کردند ولی از زندگی شهری برخوردار نبودند.

۳) از نظر زندگی شهری و تمدن با دولت ـ شهرهای یونان قابل مقایسه نبودند.

۴) فیلیپ دوم، شاه مقدونیه با تشکیل ارتشی نیرومند از طوایف جنگجوی مقدونی، دولت ـ شهرهای یونان را مطیع خود کرد.

۱۸۹۶. اسکندر پس از تصرف ایران به کدام نواحی یورش برد؟

۱) مصر و بین‌النهرین ۲) یونان و مقدونیه ۳) هند و سند ۴) کارتاژ و تروا

۱۸۹۷. کدام گزینه در رابطه با لشکرکشی‌های اسکندر درست است؟

۱) اسکندر مانند مردمان سرزمین آتن بیش‌تر شیفتهٔ فلسفه و سیاست بود تا جنگ.

۲) لشکریان اسکندر پس از فتح ایران، مصر و آسیای صغیر به سمت چین لشکرکشی کردند و تا هوانگ‌هو پیش رفتند.

۳) در نتیجهٔ لشکرکشی‌ها و فتوحات اسکندر، ارتباط و تعامل فرهنگی میان تمدن‌ها و مردمان قلمرو تحت فرمان او بیش‌تر شد.

۴) اسپارت‌ها به رهبری اسکندر توانستند رقیب دیرینهٔ خود یعنی آتن را شکست دهند و برای قرن‌ها بر آتن و مدیترانه حکمرانی کنند.

۱۸۹۸. مقدونیان تا چه زمانی در یونان حکومت می‌کردند؟

۱) تا مرگ اسکندر ۲) حملهٔ اشکانیان به قلمرو آن‌ها ۳) تصرف یونان توسط رومیان ۴) حملهٔ ترکان عثمانی به قلمرو آن‌ها

۱۸۹۹. یونانیان برای رسیدن به رشد فکری و پیشرفت‌های فرهنگی، علمی، هنری و ادبی از دستاوردهای کدام سرزمین‌ها استفاده کردند؟

۱) روم، ایران، مصر ۲) مصر، بین‌النهرین، ایران ۳) ایران، بین‌النهرین، چین ۴) بین‌النهرین، شمال اروپا، ایران

۱۹۰۰. در رابطه با اعتقادات مذهبی یونانیان کدام گزینه صحیح نمی‌باشد؟

۱) یونانیان به خدایان متعدد اعتقاد داشتند. مهم‌ترین این خدایان، دوازده خدایی بودند که در کوه اُلمپ جای داشتند و در رأس آنان زئوس خدای آسمان و آذرخش بود.

۲) در یونان باستان نفوذ و قدرت کاهنان به مراتب بیش‌تر از مصر و بین‌النهرین بود.

۳) نیایش در یونان غالباً با تقدیم هدایا و قربانی به خدایان انجام می‌شد.

۴) آتنا، خدابانوی خرد، محافظ شهر آتن بود.

۱۹۰۱. در رأس خدایان کوه المپ ..... خدای آسمان و آذرخش قرار داشت.

۱) امشاسپندان ۲) زئوس ۳) هرکول ۴) کرونوس

۱۹۰۲. یونانیان برای احترام به خدایان و بزرگداشت قهرمانان خویش، چه می‌کردند؟

۱) جشن‌ها و مسابقه‌های مختلفی را برگزار می‌کردند. ۲) معابد بزرگ و باشکوهی می‌ساختند.

۳) سرودهای دسته‌جمعی می‌خواندند. ۴) هدیه و قربانی به خدایان تقدیم می‌کردند.

۱۹۰۳. کدام گزینه در رابطه با بازی‌های المپیک در یونان درست است؟

۱) اولین دورهٔ این بازی‌ها در قرن نهم میلادی بود. ۲) این بازی‌ها به پاس قدردانی از اتحاد آتن و اسپارت شکل گرفت.

۳) در شروع این بازی‌ها قربانی‌های فراوانی انجام می‌شد. ۴) این بازی‌ها هر چهار سال یک‌بار در دولت ـ شهر المپیا برگزار می‌شد.

۱۹۰۴. کدام گزینه در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) دروازهٔ معروف در شهر میسن یونان

۲) بقایای منسوب به شهر تروا در اسپارت

۳) معبد پارتنون در آکروپولیس آتن

۴) بقایای کاخ کنسوس در منطقهٔ اسپارت

۱۹۰۵. شیوهٔ حکومت‌داری در یونان چگونه بود؟

۱) شاهان به‌صورت موروثی انتخاب می‌شدند. ۲) شاهان به وسیلهٔ کاهنان انتخاب می‌شدند.

۳) طبقه‌ای از ثروتمندان و اشراف به جای شاهان، قدرت را در دست گرفتند. ۴) پادشاه به روش مردم‌سالاری و با رأی تمام مردم انتخاب می‌شد.

۱۹۰۶. کدام عامل سبب شد تا در یونان طبقه‌ای از ثروتمندان و اشراف به جای شاهان قدرت را به دست گیرند؟

۱) رشد مردم‌سالاری و شکل‌گیری حکومت دموکراسی ۲) توسعهٔ دریانوردی و گسترش تجارت خارجی

۳) رشد مکاتب سیاسی و فلسفی ۴) کشورگشایی‌های فلیپ دوم

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا استاد

۱۹۰۷. در دولت ـ شهر آتن، چه کسانی حق رأی داشتند؟

۱) فقط طبقهٔ اشراف و زمین‌داران بزرگ آتن حق رأی داشتند.

۲) صرفاً طبقهٔ جنگ‌آوران و نظامیانی که در جنگ‌ها حضور داشتند حق مشارکت در تصمیمات را داشتند.

۳) تمام مردم ساکن دولت ـ شهر آتن حق انتخاب شدن و انتخاب کردن را داشتند.

۴) فقط مردان بالغی که از پدر و مادر آتنی به دنیا آمده بودند و شهروند آن‌جا محسوب می‌شدند.

۱۹۰۸. در قرون ششم و پنجم قبل از میلاد، اکثریت جمعیت آتن را چه کسانی تشکیل می‌دادند؟

۱) زنان، بردگان و بیگانگان مقیم آتن که از حق رأی محروم بودند.

۲) نظامیان آتنی و اسپارتی که دارای حق رأی بودند.

۳) اشراف و خانواده‌های اصیل یونانی که مدیریت دولت ـ شهر را بر عهده داشتند.

۴) در درجهٔ اول یونانیان اصیل و پس از آن زنان و بردگان بیش‌ترین جمعیت را داشتند.

۱۹۰۹. زادگاه فلسفه و پیشگام تفکر فلسفی کدام شهر است؟

۱) آتن　　۲) اسپارت　　۳) مینوسی　　۴) کرت

۱۹۱۰. با توجه به خط کرونولوژی یونان کدام گزینه از اتفاقات عصر تاریکی یونان است؟

۱) جنگ‌های پلوپونزی　　۲) برگزاری نخستین دورهٔ مسابقات المپیک

۳) جنگ‌های ایران و یونان　　۴) قانون‌گذاری سولون

۱۹۱۱. به ترتیب پدر علم پزشکی، فیلسوف و ریاضی‌دان می‌باشند؟

۱) افلاطون ـ هرودت　　۲) هرودت ـ افلاطون　　۳) فیثاغورث ـ بقراط　　۴) بقراط ـ فیثاغورث

۱۹۱۲. روش مطالعهٔ دانشمندان یونانی چگونه بود؟

۱) بر اساس روش مطالعهٔ گذشتگان خود　　۲) بر اساس روش علمی و با تکیه بر خرد

۳) بر اساس روش فلسفی　　۴) بر اساس ماهیت ذهنی و ماورایی علوم

۱۹۱۳. کانون شکل‌گیری امپراتوری روم، کدام نواحی بود؟

۱) شبه‌جزیرهٔ ایتالیا در شمال دریای مدیترانه　　۲) منطقهٔ ژرمن‌نشین مرکز اروپا

۳) جزیرهٔ سیسیل در شمال دریای مدیترانه　　۴) منطقهٔ پالرمو در سواحل مدیترانه

۱۹۱۴. در رابطه با شکل‌گیری شهر روم کدام گزینه درست است؟

۱) این شهر در امتداد رود راین شکل گرفت.　　۲) این شهر از ادغام چندین شهر بزرگ به‌وجود آمد.

۳) این شهر در امتداد رود تیبر پدید آمد.　　۴) این شهر در دامنه‌های کوه‌های آلپ شکل گرفت.

۱۹۱۵. رومیان با شکست دادن کدام رقیبان، توانستند بر دریای مدیترانه و سرزمین‌های پیرامون آن مسلط شوند؟

۱) با شکست یونانیان که بر دریای اژه و مدیترانه تسلط داشتند و کارتاژیان که بر دریای سیاه مسلط بودند.

۲) با شکست کارتاژیان و مقدونیان که بر بخش‌هایی از دریای مدیترانه، شمال آفریقا و مقدونیه تسلط داشتند.

۳) با شکست فرانک‌ها که بر دریای مدیترانه تسلط داشتند و شکست انگلوها در غرب دریای مانش

۴) با شکست امپراتور هخامنشی که بر شرق دریای مدیترانه تسلط داشت و شکست فرانک‌ها

۱۹۱۶. کدام‌یک از اقوام زیر، از تأثیرگذاران ابتدایی بر تمدن روم می‌باشند؟

۱) هند و اروپایی ـ یونان　　۲) ایران ـ اسلاو　　۳) کارتاژ ـ یونان　　۴) ایران ـ یونان

۱۹۱۷. رومیان با لشکرکشی به سرزمین‌های شرقی دریای مدیترانه در غرب آسیا، بقایای کدام حکومت را برانداختند؟

۱) یونان　　۲) کارتاژیان　　۳) تروا　　۴) سلوکیان

۱۹۱۸. کدام گزینه از علل اصلی تجزیهٔ امپراتوری روم به شرقی و غربی می‌باشد؟

۱) شکل‌گیری جنگ‌های داخلی پلوپونزی　　۲) پس از حملهٔ اقوام مهاجم شمالی به روم

۳) پس از شکست رومیان از کارتاژها　　۴) پس از انتخاب شهر بیزانتیوم به عنوان پایتخت کنستانتین

۱۹۱۹. کدام حکومت توانست در برابر پیش‌روی سپاه قدرتمند روم مقاومت کند و مانع پیش‌روی آنان به ایران شود؟

۱) ساسانیان　　۲) هخامنشیان　　۳) اشکانیان　　۴) مادها

۱۹۲۰. رومیان با درآمیختن فرهنگ کهن ..... و ..... جمهوری رم را تأسیس کردند.

۱) طایفه‌ای، نظام دولت ـ شهری　　۲) طایفه‌ای، مردم سالاری　　۳) مردم سالاری، نظام دولت ـ شهری　　۴) نظام دولت ـ شهری، دمکراسی

۱۹۲۱. اشراف و عامهٔ مردم در ادارهٔ امور کشور روم چگونه مشارکت داشتند؟

۱) اشراف به واسطهٔ مجلس سنا و عامهٔ مردم از طریق مجمع نمایندگان خود ۲) هر دو از طریق شرکت در انتخابات

۳) اشراف از طریق مجمع نمایندگان و عامهٔ مردم از طریق مجلس سنا ۴) هر دو از طریق مجمع نمایندگان

۱۹۲۲. در رابطه با ادارهٔ امور در امپراتوری روم کدام گزینه نادرست است؟

۱) ریاست قوهٔ اجرایی به دو کنسول اعطا می‌شد که از میان اعضای سنا برای دورهٔ یک ساله انتخاب می‌شدند.

۲) هیچ شهروند رومی به منصب دولتی برگزیده نمی‌شد، مگر آن‌که از طبقهٔ اشراف و زمین‌داران بزرگ باشد.

۳) وقتی یکی از کنسول‌ها در میدان جنگ بود، کنسول دیگر ادارهٔ امور داخلی را بر عهده می‌گرفت.

۴) ارتش روم برای دولت مردان رومی عرصهٔ آموزش و اثبات لیاقت بود.

۱۹۲۳. کدام عامل ناکارایی قانون اساسی و نهادهای جمهوری روم را مشخص کرد؟

۱) گسترش قلمرو جمهوری رم ۲) افزایش جمعیت جمهوری رم ۳) شکل‌گیری جنگ‌های داخلی ۴) افزایش ثروت جمهوری رم

۱۹۲۴. اکتاویان چه تغییری در قانون اساسی جمهوری رم ایجاد کرد؟

۱) قدرت اجرایی را به مجلس سنا سپرد. ۲) اختیارات شخص اول مملکت را کاهش داد.

۳) قدرت اجرایی را به مجلس نمایندگان داد. ۴) اختیارات شخص اول مملکت را افزایش داد.

۱۹۲۵. منظور از آوگوستوس چیست؟

۱) منظور مجلس سنا است. ۲) ترکیب دو مجلس سنا و مجلس نمایندگان می‌باشد.

۳) همان امپراتور است. ۴) الههٔ برتری در امپراتوری روم است.

۱۹۲۶. به طور کلی فرهنگ ..... از میراث ..... در زمینهٔ تعلیم و تربیت تأثیر پذیرفت.

۱) یونان ـ کارتاژ ۲) روم ـ یونان ۳) کارتاژ ـ یونان ۴) یونان ـ روم

۱۹۲۷. وجه اشتراک اعتقادات مذهبی یونانیان و رومیان در چیست؟

۱) هر دو به خدای آپولون اعتقاد داشتند. ۲) هر دو برای خدایان خود معابد بزرگ و باشکوه می‌ساختند.

۳) هر دو برای خدایان خود قربانیان فراوانی می‌کردند. ۴) برای احترام به خدایان، جشنواره‌ها و بازی‌های عمومی برپا می‌کردند.

۱۹۲۸. کدام باور کهن ایرانی در قلمرو تمدن روم رواج یافت؟

۱) آیین مزدک ۲) زردشت ۳) پرستش ایزدمهر (میترا) ۴) ستایش آناهیتا

۱۹۲۹. خانواده‌های رومی کدام مسائل را به فرزندان خود آموزش می‌دادند؟

۱) مسئولیت‌های شهروندی، کار سخت، شجاعت ۲) آموزه‌های دینی و اعتقادی

۳) فعالیت‌های تجاری و اقتصادی ۴) اصول زندگی جمعی و فردی

۱۹۳۰. در رابطه با جایگاه زنان در امپراتوری روم کدام گزینه درست است؟

۱) زنان رومی نسبت به زنان یونانی از آزادی کم‌تری برخوردار بودند. ۲) زنان رومی نسبت به زنان یونانی از آزادی بیش‌تری برخوردار بودند.

۳) در امپراتوری روم زنان نه حق رأی داشتند و نه حق انتخاب شدن. ۴) زنان در امپراتوری روم حضور مؤثری در اجتماع نداشتند.

۱۹۳۱. قیام اسپارتاکوس در کدام امپراتوری و چرا شکل گرفت؟

۱) یونان ـ اختلاف میان فقیر و ثروتمند ۲) یونان ـ اختلافات سیاسی

۳) روم ـ اختلاف میان فقیر و ثروتمند ۴) روم ـ اختلافات سیاسی

۱۹۳۲. برجسته‌ترین دستاورد هنری تمدن روم چه بود؟

۱) خط و نقاشی ۲) نقاشی و معماری ۳) ادبیات و شعر ۴) معماری و مجسمه‌سازی

۱۹۳۳. رومیان به افتخار پیروزی‌های نظامی خود چه می‌کردند؟

۱) قربانی می‌کردند. ۲) بناهای یادبود برپا می‌کردند. ۳) بردگان را آزاد می‌کردند. ۴) سرودهای مذهبی می‌خواندند.

۱۹۳۴. کدام‌یک از دشمنان اولیهٔ دین مسیحیت می‌باشند؟

۱) پیشوایان اسلام ـ پیشوایان یهود ۲) پیشوایان یهود ـ حاکمان یونان

۳) پیشوایان یهود ـ حاکمان روم ۴) حاکمان روم ـ حاکمان یونان

۱۹۳۵. دین مسیحیت در زمان کدام امپراتور روم رونق بی‌سابقه‌ای یافت؟

۱) کنستانتین ۲) اکتاویان ۳) آگوستوس ۴) ژولیوس سزار

۱۹۳۶. کدام عامل سبب شد تا فرهنگ و اخلاق جامعهٔ رومی به شدت تحت تأثیر قرار گیرد؟

۱) تبادل فرهنگ با امپراتوری یونان ۲) تعالیم حضرت موسی

۳) تبادل فرهنگ با امپراتوری ایران ۴) تعالیم حضرت عیسی

درس هفتم: مطالعه و کاوش در گذشته های دور

پیشینهٔ پژوهش در تاریخ ایران باستان:

الف) آگاهی تاریخی آمیخته با افسانه

- تا حدود دو قرن پیش و قبل از این‌که | خط میخی رمزگشایی و خوانده شود / کاوش‌های باستان‌شناسی آغاز گردد ← آگاهی و درکی که ایرانیان از ادوار کهن تاریخ و تمدن خود داشتند، به مراتب متفاوت از آگاهی و شناختی بود که امروزه وجود دارد.
- تا حدود دوقرن پیش مورخان ایرانی بر پایهٔ | ترجمهٔ خدای‌نامه‌های متعلق به دوران ساسانی / داستان‌های شاهنامهٔ فردوسی ← تاریخ ایران عهد باستان را می‌نوشتند.
- تا حدود دو قرن پیش‌نوشته‌های مورخان ایرانی، ترکیبی از | افسانه‌ها / واقعیت‌ها ← بود.
- تا حدود دو قرن پیش، مورخان، تاریخ عصر باستان را به چهار دوره تقسیم می‌کردند | پیشدادیان / کیانیان / اشکانیان / ساسانیان

پیشدادیان و کیانیان	اشکانیان	ساسانیان
مطالب مربوط به این دو سلسله آمیخته با افسانه‌های کهن بود.	مطالب مربوط به این سلسله بسیار کم و محدود به بعضی اسامی بود.	در خصوص ساسانیان اطلاعات و آگاهی‌های تاریخی قابل توجهی وجود داشت.

تاریخ و افسانه:

- امروزه سلسله‌های | پیشدادیان / کیانیان ← به عنوان دوران افسانه‌ای (اساطیری) تاریخ ایران شناخته می‌شوند.
- تاریخ بسیاری از اقوام و جوامع کهن از جمله تاریخ ایران زمین با ← افسانه‌ها و اسطوره‌ها آغاز می‌گردد.
- واژه‌هایی مانند | افسانه / قصه / اسطوره / داستان ← گرچه هر کدام معنای خاص و ریشهٔ لغوی مخصوص خود را دارند، اما تقریباً همگی به معنا و مفهوم داستان با سرگذشت خیالی و غیر واقعی به کار می‌روند.
- امروزه اسطوره‌شناسان، مورخان و دیگر محققان دربارهٔ این‌که محتوای افسانه‌ای به کلّی غیرواقعی است یا نه، اتفاق‌نظر دارند.
- بیشتر مورخان و محققان بر این باور هستند که افسانه‌ها براساس واقعیت‌های تاریخی ساخته شده‌اند، اما با گذشت زمان تغییر کرده و به شکل افسانه و اسطوره درآمدند.
- تمام مورخان تا دویست سال پیش، در میان سلسله‌های حکومتی ایران باستان، تنها از تاریخ سلسلهٔ ساسانیان اطلاع و شناخت نسبتاً درخور توجهی داشتند و سلسلهٔ شاهان اشکانی را تا حدودی می‌شناختند.

- مورخان چندان شناختی از سلسله‌های | ایلام / ماد / هخامنشیان ← نداشتند.
- مورخان پادشاهان بزرگی چون کورش و داریوش هخامنشی را به درستی نمی‌شناختند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس هفتم | مطالعه و کاوش در گذشته های دور

- برخی از برداشت‌های نادرست مورخان تا دو قرن پیش
  - ●پارسه یا پرسه پلیس که پایتخت هخامنشیان بود را به اشتباه ← به جمشید، پادشاه افسانه‌ای ایران نسبت می‌دادند و این مکان تاریخی را تخت جمشید می‌نامیدند.
  - ●پاسارگاد، پایتخت کورش را به اشتباه ← به حضرت سلیمان منسوب می‌نمودند.
  - ●آرامگاه بنیان‌گذار سلسلهٔ هخامنشی کورش را به اشتباه ← قبر مادر حضرت سلیمان می‌شمردند.
- شاردن، جهانگرد فرانسوی در زمان صفویه به ایران سفر کرد. بقایای تخت جمشید در سفرنامهٔشاردن نقاشی شده است.

ب) آگاهی تاریخی متکی به پژوهش و کاوش‌های جدید

➢ در دو قرن گذشته توجه و علاقه به تاریخ ایران در عهد باستان به طور چشمگیری افزایش یافت و شمار زیادی از باستان‌شناسان و مورخان ایرانی و خارجی، تحقیقات گسترده‌ای را دربارهٔ تاریخ ایران در دورهٔ باستان آغاز کردند.

➢ آگاهی‌های تاریخی تازه‌ای که در نتیجهٔ خوانده شدن خط‌های باستانی کاوش‌های باستان‌شناسی ← به دست آمده، نقش بسزایی در توجه و گرایش این گروه از محققان به تاریخ باستان ایران داشته است.

پیشینهٔ تحقیقات جدید دربارهٔ تاریخ ایران باستان

دورهٔ صفویه

✓ علت و پیشینهٔ تحقیقات جدید دربارهٔ تاریخ ایران باستان در دورهٔ صفویه

۱- تمایل و علاقهٔ اروپاییان برای مسافرت به ایران و شناخت تاریخ و فرهنگ آن

۲- نویسندگان و محققان اروپایی به واسطهٔ نوشته‌های، هرودت و سایر مورخان یونانی و رومی عهد باستان، اخبار و آگاهی قابل توجهی دربارهٔ سلسله‌ها و شاهان ایران در دورهٔ باستان کسب کردند.

۳- ورود برخی از جهانگردان اروپایی به ایران در دوران صفویه

۴- محققان و جهانگردان با کنجکاوی زیاد، در جست‌وجوی بناها و آثار تاریخی دورهٔ هخامنشی به خصوص در فارس بودند.

۵- برخی از این محققان و جهانگردان اقدام به تهیهٔ گزارش و تصویر از آثار مذکور کردند.

دورهٔ قاجار

✓ مراحل حضور جهانگردان و محققان تاریخ به ایران در دورهٔ قاجار

۱- گسترش روابط سیاسی و اقتصادی ایران و اروپا در دورهٔ قاجار

۲- حضور اروپاییان بیشتری به عنوان جهانگرد، بازرگان، سفیر، باستان‌شناس و ... به کشور ما

۳- افزایش تعداد بازدیدکنندگان خارجی از آثار و مکان‌های تاریخی به خصوص تخت جمشید، پاسارگاد و شوش

۴- فراهم شدن زمینه برای انجام کاوش‌های باستان‌شناسی در ایران

۵- در زمان محمدشاه قاجار یک افسر انگلیسی به نام سِر هنری راولینسون موفق به خواندن خط میخی شد و سنگ نوشتهٔ داریوش هخامنشی را در بیستون ترجمه کرد.

۶- با خوانده شدن خط میخی، علاقهٔ اروپاییان به فعالیت‌های باستان‌شناسی در ایران بیشتر شد و دولت فرانسه اجازهٔ حفاری و سپس امتیار انحصاری کاوش‌های باستانی را در سرتاسر ایران به دست آورد.

۷- باستان‌شناسانی از فرانسه به کشور ما آمدند و در محوطهٔ باستانی شوش به حفاری و کاوش مشغول شدند.

✓ فعالیت‌های باستان‌شناسی در ایران از سال ۱۳۰۶ ش. به بعد

۱- در سال ۱۳۰۶ ش.کاوش‌ها باستان‌شناسی از انحصار فرانسویان خارج شد.

۲- ورود باستان‌شناسان برجسته‌ای از کشورهای مختلف مانند ارنست هرتسفلد آلمانی و آرتور پوپ آمریکایی

۳- وسیع‌تر شدن دامنهٔ کاوش‌های باستان‌شناسی

۴- پرورش یافتن نسلی زبده از باستان‌شناسان ایرانی و شروع به کار آن‌ها

درس هفتم | مطالعه و کاوش در گذشته های دور

«یک توضیح»
- کمپفر، جهانگرد آلمانی بود که در زمان صفویه به ایران سفر کرد و خاطراتش از این سفر را در کتابی با عنوان سفرنامهٔ کمپفر نوشت.
- کمپفر خطوط سنگ نوشته‌های هخامنشی در تخت جمشید را به میخ تشبیه کرد و آن را خط میخی نامید.

کتاب	نویسنده	مترجم
ایران از آغاز تا اسلام	رومن کیرشمن	دکتر محمد معین
تاریخ ایران باستان	حسن پیرنیا	ـــــــ

نتایج ودستاوردهای کاوش‌ها و تحقیقات جدید:

➢ کاوش‌های باستان‌شناسی و تحقیقات دربارهٔ تاریخ ایران در دویست سال گذشته، نتایج گوناگونی داشته است. اگرچه در جریان کاوش‌های باستان شناسی، بخشی از آثار تاریخی کشف شده به موزه‌های اروپا و آمریکا انتقال یافت، اما در نتیجهٔ این کاوش‌ها، اطلاعات تاریخی بسیار ارزشمندی به دست آمده است.

➢ نتایج کاوش‌های باستان‌شناسی و پژوهش‌های جدید
۱- سلسله‌های ماد تا ساسانیان را بهتر بشناسیم.
۲- امکان تشخیص تاریخ واقعی از افسانه، تا حدودی فراهم شد.
۳- این نکته را روشن کرد که چندین هزار سال پیش از مهاجرت اقوام آریایی، ساکنان فلات ایران به یک جانشینی و کشاورزی روی آورده و تمدن نسبتاً پیشرفته‌ای داشتند.
۴- تقسیم‌بندی جدیدی از تاریخ ایران ارائه شد.

دوران پیش از تاریخ (از حدود ۱ میلیون تا ۵ هزار سال پیش)	دوران تاریخی (از ۵ هزار سال پیش تاکنون)					
	دوران پیش آریایی (۳۰۰۰ق.م تا حدود ۷۰۰ ق.م)	دوران حکومت آریاییان (۷۰۰ ق.م تا ۶۵۱ م.)				
	ایلام	ماد	هخامنشیان	سلوکیان	اشکانیان	ساسانیان

منابع تحقیق تاریخ ایران در دوران باستان:

- منابع تحقیق در تاریخ
  - منابع دست اوّل (اصلی)
    - الف) منابع غیرنوشتاری
    - ب) منابع نوشتاری
  - منابع دست دوم
    - کتاب‌ها
    - پایان‌نامه‌های تحصیلی
    - طرح‌های پژوهشی

۱- منابع دست اوّل

الف) منابع غیرنوشتاری

- این دسته از منابع، شامل تمامی آثار مادی و دست ساخته‌هایی می‌شود که از ایرانیان باستان بر جای مانده است. ابزارها، ظروف، اشیا و ...
- بقایای بناهای مختلف مانند: کاخ‌ها، آتشکده‌ها، پل‌ها، آب‌بندها، کاروانسراها و...

- منابع دست اول حاوی اطلاعات ارزشمندی دربارهٔ وضعیت (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی) ← ایران باستان می‌باشد.

درس هفتم | مطالعه و کاوش در گذشته های دور

- منابع دست اول باعث آشکار شدن ابعاد مختلف | دانش، فنون، مهارت‌ها، خلاقیت‌ها ← ایرانیان در عصر باستان است.

نمونه‌ای از آثار سفالی و فلزی دوران باستان- ایران

بقایای کاخ اردشیر بابکان- فیروزآباد- استان فارس

ب) منابع نوشتاری

- منظور از منابع نوشتاری، تمامی نوشته‌هایی است که دربارهٔ رویدادهای تاریخی ایران در عهد باستان نگارش یافته‌اند و یا این‌که می‌توان از آن‌ها اطلاعات و شواهد تاریخی به دست آورد مانند: سنگ‌نوشته‌ها، گل‌نوشته‌ها، سالنامه‌ها، کتاب‌های (تاریخی، ادبی، دینی، جغرافیایی)

- منابع نوشتاری ایران در عصر باستان را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد | نوشته‌های ایرانی، نوشته‌های غیر ایرانی
- عمدهٔ منابع نوشتاری غیرایرانی را کتاب‌های مورخان | یونانی، رومی ← تشکیل می‌دهند.
- در صدر منابع غیرایرانی کتاب ← تاریخ هرودت قراردارد.
- در تورات ← کتاب دینی یهودیان مطالبی دربارهٔ هخامنشیان و به خصوص کورش بزرگ وجود دارد.

«یک توضیح»

✓ مورخان غیر ایرانی | کسنفن(گزنفون) ← یونانی ← کتاب کورش‌نامه را نوشته است که آمیخته با پند و افسانه است.
پروکوپیوس ← رومی ← کتاب او شامل چندین مجلّد است که جلدهای اول و دوم آن در مورد جنگ‌های ایران و روم نوشته است.

منابع نوشتاری ایرانی:

- اگرچه ایرانیان در عصر باستان هم‌چون یونانیان و رومیان در نوشتن کتاب‌های تاریخی موفق نبودند، اما شواهدی وجود داردکه به ثبت و ضبط وقایع و حوادث مهم، توجّه داشتند و دبیران مخصوصی به این کار اشتغال داشته‌اند.
- به گفتهٔ هرودت، ایرانیان از شعور و آگاهی تاریخی بالایی برخوردار بوده‌اند.
- یکی از دلایل ضعف تاریخ‌نگاری ایرانیان در عصر باستان این بود که ← ایرانیان سنّت شفاهی را بسیار مقبول‌تر از سنت کتابت می‌دانستند.
- ایرانیان علاقه و عادت داشتند، وقایع را به صورت سینه به سینه حفظ کنند. این روند باعث شد که آن‌ها قرن‌ها و حتی هزاره‌ها، لزوم ثبت و نگارش را در درجهٔ اهمیت کم‌تری قرار دهند.

درس هفتم | مطالعه و کاوش در گذشته های دور

سنگ‌نوشته‌ها و لوح‌های گلی:

- سنگ‌نوشته ها و لوح‌های گلی مهم‌ترین منابع نوشتاری ایرانی دردورهٔ هخامنشیان هستند.
- پنج ستون از سنگ نوشت بیستون که در حقیقت گزارشی تاریخی محسوب می‌شود، به شرح وقایع دوران آغازین فرمانروایی داریوش بزرگ و سرکوب شورش‌های نواحی گوناگون اختصاص دارد.
- علاوه بر سنگ‌نوشته‌ها در کاوش‌های تخت جمشید، بیش از سی‌هزار لوح گلی به زبان ایلام کشف گردیده است که تاکنون حدود چهار تا پنج هزار لوح خوانده و ترجمه شده‌اند. این لوح‌ها، اطلاعات سودمندی دربارهٔ اوضاع اقتصادی، اجتماعی و تشکیلات اداری دورهٔ هخامنشیان ارائه می‌دهند.

سنگ نوشتهٔ خشایارشا هخامنشی- شهر وان- ترکیه

- از دورهٔ ساسانی نیز تعداد زیادی سنگ نوشته بر جای مانده که رویدادهای تاریخی را گزارش می‌کنند. از آن جمله است؛ سنگ‌نوشتهٔ شاپور یکم در کعبهٔ زرتشت در نقش رستم شرح جنگ‌های این پادشاه با رومیان را بازگو می‌نماید.

- در دورهٔ ساسانیان کتاب‌هایی در موضوعات
  - تاریخی
  - دینی
  - ادبی
  - جغرافیایی

  ← نگارش شده که برخی از بین رفته و برخی به جا مانده‌اند.

خدای‌نامه:

- خدای‌نامه‌ها، از مهم‌ترین نوشته‌های تاریخی دورهٔ ساسانی به شمار می‌روند و در واقع تاریخ عمومی سرزمین و مردم ایران از آغاز آفرینش تا اواخر حکومت ساسانی بودند.
- محتوای خدای‌نامه‌ها، آمیخته با افسانه و قصه‌های کهن بوده و مطالب راجع به دورهٔ ساسانی در آن‌ها با واقعیت تاریخی انطباق دارد.
- در قرون نخستین هجری، مورخان مسلمان ایرانی مانند طبری، دینوری و... با استفاده از ترجمه‌ای که از خدای‌نامه‌ها به عربی شده بود، اقدام به نگارش تاریخ ایران باستان کردند. نوشته‌های این مورخان تا دویست سال پیش هم‌چنان منبع اصلی مطالعه و شناخت ایران، باستان به حساب می‌آمد.
- متن اصلی خدای‌نامه‌ها و ترجمهٔ عربی آن‌ها از بین رفته و چیزی از آن‌ها باقی نمانده است.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

رساله‌ای کوچک به زبان پهلوی در موضوع جغرافیای تاریخی شهرهای ایران در دورهٔ ساسانی

این کتاب که در اواخر دورهٔ ساسانی نوشته شده، شرحی آمیخته با افسانه در بارهٔ اردشیر یکم بنیان‌گذار سلسلهٔ ساسانی است.

۲- منابع دست دوم

منابع دست دوم (تحقیقات) عمدتاً شامل انواع مختلفی از
- کتاب‌ها
- مقاله‌ها
- پایان نامه‌های تحصیلی
- طرح‌های پژوهشی

← می‌شود.

منابع دست دوم، در دویست سال اخیر توسط محققان، اعم از مورخان، باستان‌شناسان، زبان شناسان ایرانی و غیرایرانی نوشته شده است.

درس هفتم | مطالعه و کاوش در گذشته های دور

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص:

۱- پیشدادیان و کیانیان ← این دو سلسله مربوط به عصر باستان ایران می‌باشند و تاریخ آن‌ها آمیخته با افسانه‌های کهن می‌باشد.

۲- دوران افسانه‌ای (اساطیری) ← تاریخ جوامع کهن از جمله تاریخ ایران زمین با افسانه‌ها و اسطوره‌ها آغاز می‌گردد.

۳- پارسه یا پرسه پلیس← پایتخت هخامنشیان می‌باشد که در قدیم به اشتباه آن را به جمشید پادشاه افسانه‌ای ایران نسبت می‌دادند.

۴- پاسارگاد ← پایتخت کورش بود که در قدیم آن را به اشتباه به سلیمان پیامبر منسوب می‌نمودند و آرامگاه بنیان‌گذار سلسلهٔ هخامنشی را قبر مادر حضرت سلیمان می‌شمردند.

۵- سر هنری راولینسون ← این افسر انگلیسی در زمان محمدشاه قاجار موفق به خواندن خط میخی شد و سنگ نوشتهٔ داریوش هخامنشی را در بیستون ترجمه کرد.

۶- منابع غیرنوشتاری ← این دسته از منابع، شامل تمامی آثار مادی و دست‌ساخته‌هایی می‌شود که از ایرانیان بر جا مانده است. مانند، ابزارها، ظروف، کاخ‌ها و...

۷- منابع نوشتاری ← منظور از منابع نوشتاری، تمامی نوشته‌هایی است که دربارهٔ رویدادهای تاریخی ایران در عهد باستان نگارش یافته‌اند و می‌توان از آن‌ها طلاعات و شواهد تاریخی به دست آورد. مثل، سنگ، گل نوشته‌ها و ...

۸- تورات ← کتاب آسمانی یهودیان است که در آن مطالبی دربارهٔ هخامنشیان و به خصوص کورش بزرگ وجود دارد.

۹- هرودت ← این مورخ یونانی پدر علم تاریخ است و در مورد ایرانیان گفته «ایرانیان از شعور و آگاهی تاریخی بالایی برخوردار می‌باشند».

۱۰- سنگ‌نوشته‌ها و لوح‌های گلی ← این دو منبع مهم‌ترین منابع نوشتاری ایرانی در دورهٔ هخامنشیان هستند.

۱۱- سنگ نوشتهٔ شاپور یکم ← این سنگ نوشته در کعبهٔ زرتشت، در نقش رستم است و شرح جنگ‌های شاپور یکم با رومیان را بازگو کرده است.

۱۲- خدای‌نامه‌ها ← از مهم‌ترین نوشته‌های تاریخی دورهٔ ساسانی به شمار می‌روند و در واقع تاریخ عمومی سرزمین و مردم ایران از آغاز آفرینش تا اواخر حکومت ساسانی بودند.

۱۳- منابع دست دوم ← منابع دست دوم (تحقیقات) عمدتاً شامل انواع مختلفی از کتاب‌ها، مقاله‌ها، پایان نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی می‌باشد.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

تاریخ ۱۰ — درس ۷: مطالعه و کاوش در گذشته‌های دور

۱۹۳۷. کدام رویدادها باعث شد که درک ایرانیان از تاریخ باستان خود بهتر و دقیق‌تر شود؟

۱) رمزگشایی خط میخی، کاوش‌های باستان‌شناسی　　۲) رمزگشایی خط ایلامی، کاوش‌های باستان‌شناسی

۳) رمزگشایی خط میخی، خدای‌نامه‌ها　　۴) رمزگشایی خط ایلامی، خدای‌نامه‌ها

۱۹۳۸. مورخان ایرانی تا حدود دو قرن پیش، تاریخ ایران در عهد باستان را بر چه اساسی می‌نوشتند؟

۱) بر اساس کتیبه‌های باقی‌مانده از سومریان　　۲) بر اساس ترجمهٔ خدای‌نامه‌ها و داستان‌های شاهنامهٔ فردوسی

۳) بر اساس کتیبه‌های کاخ بیستون و طاق بستان　　۴) بر اساس ترجمهٔ کتاب تاریخ هرودت

۱۹۳۹. تا دویست سال پیش مورخان، تاریخ ایران را ترکیبی از کدام عوامل می‌دانستند؟

۱) افسانه، حماسه　　۲) حماسه، واقعیت　　۳) دین، واقعیت　　۴) افسانه، واقعیت

۱۹۴۰. مورخان، تاریخ باستان ایران را تا دویست سال پیش چگونه تقسیم‌بندی می‌کردند؟

۱) قبل از اسلام، پس از اسلام　　۲) قبل از خط، پس از خط

۳) پیشدادیان، کیانیان، اشکانیان، ساسانیان　　۴) ماد، هخامنشیان، اشکانیان، ساسانیان

۱۹۴۱. گزینهٔ درست کدام است؟

۱) در گذشته مطالب مربوط به سلسله‌های پیشدادیان و کیانیان آمیخته با افسانه‌های کهن بود.

۲) در گذشته در رابطه با سلسلهٔ اشکانیان مطالب بسیار زیاد و کاملی وجود داشت.

۳) در گذشته در خصوص ساسانیان اطلاعات و آگاهی‌های تاریخی قابل توجهی وجود نداشت.

۴) در گذشته، کیانیان را قدیمی‌ترین سلسلهٔ تاریخی ایران می‌دانستند.

۱۹۴۲. سلسله‌های پیشدادیان و کیانیان در کدام دوران تاریخ ایران جای می‌گیرند؟

۱) طلایی　　۲) حماسه‌ای　　۳) افسانه‌ای　　۴) تاریخی

۱۹۴۳. تاریخ بسیاری از اقوام و جوامع کهن از جمله تاریخ ایران‌زمین با ..... و ..... آغاز می‌گردد.

۱) محسوسات ـ افسانه‌ها　　۲) افسانه‌ها ـ اسطوره‌ها　　۳) افسانه‌ها ـ محسوسات　　۴) اسطوره‌ها ـ حماسه‌ها

۱۹۴۴. بیش‌تر مورخان دربارهٔ افسانه چه عقیده‌ای دارند؟

۱) اغلب آن را سخنی سراسر پوچ و بی‌اهمیت می‌دانند.

۲) اغلب بر این عقیده هستند که افسانه‌ها بر اساس واقعیت‌های تاریخی ساخته شده‌اند.

۳) اغلب اعتقاد دارند افسانه‌ها به‌خاطر ترس انسان از بلایای طبیعی به‌وجود آمده‌اند.

۴) اغلب بر این باورند که افسانه‌ها، آرزوها و آرمان‌های ملل باستانی می‌باشند.

۱۹۴۵. عموم مورخان تا دویست سال پیش، در میان سلسله‌های حکومتی ایران باستان، تنها از تاریخ کدام سلسله اطلاع و شناخت نسبتاً درخور توجهی داشتند؟

۱) هخامنشیان　　۲) مادها　　۳) ساسانیان　　۴) اشکانیان

۱۹۴۶. گزینهٔ درست کدام است؟

۱) تا حدود دو قرن پیش مورخان اطلاعات درخور توجهی در مورد تاریخ سلسلهٔ ساسانیان نداشتند.

۲) تا حدود دو قرن پیش مورخان پادشاهان بزرگی چون کورش و داریوش هخامنشی را به درستی می‌شناختند.

۳) اطلاعات مورخان در رابطه با سلسله‌های ایلام، ماد و هخامنشیان نسبتاً کامل بود.

۴) در گذشته مورخان سلسله و شاهان اشکانی را تا حدودی می‌شناختند.

۱۹۴۷. کدام گزینه معرّف عبارت «در گذشته این مکان را به سلیمان منسوب می‌نمودند.» می‌باشد؟

۱) تخت جمشید　　۲) پاسارگاد　　۳) پارسه　　۴) هگمتانه

۱۹۴۸. پرسپولیس پایتخت چه سلسله‌ای بود؟ و مورخان تا حدود دو قرن پیش دربارهٔ پرسپولیس چه نظری داشتند؟

۱) هخامنشیان ـ آن را به جمشید، پادشاه افسانه‌ای ایران نسبت می‌دادند.　　۲) ساسانیان ـ آن را به سلیمان پیامبر منسوب می‌نمودند.

۳) ساسانیان ـ آن را قبر مادر حضرت سلیمان می‌شمردند.　　۴) هخامنشیان ـ آن را به سلیمان پیامبر منسوب می‌کردند.

مرکز مشاوره تحصیلی

۱۹۴۹. در دو قرن گذشته باستان‌شناسان و مورخان ایرانی و غیرایرانی، تحقیقات گسترده‌ای را دربارهٔ تاریخ ایران در دورهٔ باستان آغاز کردند و آگاهی‌هایی کسب کردند. این آگاهی‌ها نتیجهٔ چه بود؟

۱) خوانده شدن رموز خط آشوری در نینوا
۲) کشف نسخهٔ اصلی اوستا، کتاب مقدس زرتشتیان
۳) خوانده شدن خط‌های باستانی و کاوش‌های باستان‌شناسی
۴) حفاری‌های صورت گرفته در منطقهٔ سیلک و جیرفت

۱۹۵۰. منبع اصلی نویسندگان و محققان اروپایی در رابطه با تاریخ ایران باستان در دورهٔ صفویه چه بود؟

۱) نوشته‌های هرودت و سایر مورخان یونانی و رومی عهد باستان
۲) سفرنامه‌ها و کتاب‌های دینی مسلمانان و اروپاییان
۳) کتاب‌های بر جای مانده از مورخان ایران باستان
۴) ابزارهای بر جای مانده از تمدن‌های باستانی ایران

۱۹۵۱. در دورهٔ صفویان، باستان‌شناسان اروپایی برای کشف بناها و آثار تاریخی دورهٔ هخامنشیان بیشترین تمرکز خود را به کدام منطقهٔ ایران معطوف کردند؟

۱) خوزستان ۲) فارس ۳) شوش ۴) همدان

۱۹۵۲. شاردن سفرنامه‌نویس ..... در زمان ..... به ایران سفر کرد.

۱) آلمانی ـ صفویه ۲) آلمانی ـ قاجار ۳) فرانسوی ـ صفویه ۴) فرانسوی ـ قاجار

۱۹۵۳. با گسترش روابط سیاسی و اقتصادی ایران و اروپا در دورهٔ قاجار، اروپاییان بیشتری برای بازدید از اماکن تاریخی به ایران آمده بودند، آنان بیشتر در کدام مناطق شروع به فعالیت باستان‌شناسی کردند؟

۱) تخت جمشید، شوش، همدان ۲) همدان، خوزستان، ایلام ۳) تخت جمشید، پاسارگاد، همدان ۴) تخت جمشید، پاسارگاد، شوش

۱۹۵۴. در رابطه با کشف رموز خط میخی کدام گزینه درست است؟

۱) در زمان محمدشاه قاجار یک افسر انگلیسی به نام سرهنری راولینسون موفق به خواندن خط میخی شد.
۲) در زمان محمدشاه قاجار یک افسر فرانسوی به نام شاردن موفق به خواندن خط میخی شد.
۳) در زمان ناصرالدین شاه قاجار یک افسر انگلیسی به نام سرهنری راولینسون موفق به خواندن خط میخی شد.
۴) در زمان ناصرالدین شاه قاجار یک افسر انگلیسی به نام شاردن موفق به خواندن خط میخی شد.

۱۹۵۵. سرهنری راولینسون پس از کشف رموز خط میخی ابتدا کدام اثر باستانی را ترجمه کرد؟

۱) خدای‌نامه‌های زمان ساسانیان
۲) سنگ‌نوشتهٔ داریوش هخامنشی در بیستون
۳) سنگ‌نوشتهٔ حمورابی در بابل
۴) سنگ‌نوشتهٔ کورش کبیر در پاسارگاد

۱۹۵۶. با خوانده شدن خط میخی، دولت فرانسه چه امتیازی در ایران به‌دست آورد؟

۱) اجازه یافت کتیبهٔ بیستون را به موزهٔ لوور انتقال دهد.
۲) امتیاز فروش آثار باستانی ایران در بازارهای اروپایی و امریکایی را به‌دست آورد.
۳) اجازهٔ حفاری و سپس امتیاز انحصاری کاوش‌های باستانی را در سرتاسر ایران به‌دست آورد.
۴) اجازهٔ حفاری در تخت جمشید و مناطقی از شهر باستانی شوش را کسب کرد.

۱۹۵۷. در سال ..... ش، کاوش‌های باستان‌شناسی از انحصار ..... خارج شد و ..... آلمانی و آرتور پوپ ..... در ایران شروع به فعالیت باستان شناسی کردند.

۱) ۱۳۰۶ ـ انگلیس ـ هرتسفلد ـ آلمانی
۲) ۱۳۰۴ ـ انگلیس ـ راولینسون ـ امریکایی
۳) ۱۳۰۶ ـ فرانسه ـ هرتسفلد ـ امریکایی
۴) ۱۳۰۴ ـ فرانسه ـ راولینسون ـ آلمانی

۱۹۵۸. کدام عامل سبب شد تا پژوهش و نگارش آثار مستقلی دربارهٔ تاریخ ایران باستان آغاز شود؟

۱) با گسترش روابط سیاسی و اقتصادی ایران با اروپا
۲) با بیرون آوردن تخت جمشید و پاسارگاد از دل خاک
۳) با توسعهٔ روابط فرهنگی و نظامی ایران با اروپا
۴) به دنبال خوانده شدن خطوط کهن و انجام کاوش‌های باستان‌شناسی

۱۹۵۹. کدام گزینه، به ترتیب نشان‌دهندهٔ پیامد منفی و مثبت حضور باستان‌شناسان غیرایرانی در ایران است؟

۱) بخشی از آثار تاریخی کشف‌شده به موزه‌های اروپا و امریکا انتقال یافت. ـ اطلاعات تاریخی بسیار ارزشمندی به‌دست آمد.
۲) قسمتی از تاریخ سیاه و منفی ایران در گذشته بازگو شد. ـ بسیاری از دستاوردهای مثبت ایرانیان به جهان معرفی شد.
۳) رابطهٔ ایران با جهان غرب توسعهٔ چشمگیری پیدا کرد. ـ درآمد ارزی ایران افزایش یافت.
۴) فعالیت و حفاری‌های غیرمجاز در مناطق باستانی گسترش یافت. ـ درآمد ارزی ایران افزایش یافت.

۱۹۶۰. کدام گزینه در مورد کاوش‌های باستان‌شناسی و تحقیقاتی که دربارهٔ تاریخ ایران در دورهٔ باستان در دویست سال گذشته صورت گرفت، صحیح می‌باشد؟

۱) این آگاهی‌ها کمک کرد تا سلسله‌های ماد تا ساسانیان بهتر و بیشتر شناخته شوند.
۲) این آگاهی‌ها تقسیم‌بندی گذشتهٔ مورخان از تاریخ باستان ایران را تأیید کرد.
۳) نشان داد که تا قبل از ورود آریایی‌ها ایرانیان زندگی کوچ‌رو داشتند.
۴) این آگاهی‌ها کمک کرد تا سلسله‌های ایلامی و شهر سوخته بهتر و بیشتر شناخته شوند.

مرجع مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۱۹۶۱. کدام گزینه از نتایج کاوش‌های باستان‌شناسی و پژوهش‌های جدید مورخان است؟ مورخان به این نتیجه رسیدند که .....

۱) تخت جمشید در اصل توسط خشایارشا ساخته شده بود.

۲) دورهٔ حکومت هخامنشیان بسیار طولانی‌تر از دورهٔ حکومت اشکانیان بوده است.

۳) هزار سال پیش از مهاجرت اقوام آریایی، ساکنان فلات ایران به یک‌جانشینی و کشاورزی روی آورده بودند.

۴) ایرانیان اولین کسانی بودند که دامداری را در حاشیهٔ شهرها رواج و گسترش دادند.

۱۹۶۲. در مورد سلسله‌های حکومت‌گر در ایران بین سال‌های ۷۰۰ ق.م تا ۶۵۱ م کدام گزینه ترتیب را رعایت کرده است؟

۱) ماد ـ هخامنشیان ـ اشکانیان ـ سلوکیان ـ ساسانیان ۲) هخامنشیان ـ اشکانیان ـ ماد ـ ساسانیان

۳) ماد ـ هخامنشیان ـ سلوکیان ـ اشکانیان ـ ساسانیان ۴) هخامنشیان ـ اشکانیان ـ ماد ـ سلوکیان

۱۹۶۳. منابع دست اول یا اصلی تاریخ ایرانیان باستان به چند دسته تقسیم می‌شوند؟

۱) منابع غیرنوشتاری و منابع نوشتاری ۲) محسوسات، مکتوبات و منقولات

۳) منابع زیرزمینی و منابع زمینی ۴) منابع درست و منابع نادرست

۱۹۶۴. کدام دسته از منابع، شامل تمامی آثار مادی و دست‌ساخته‌هایی می‌شود که از ایرانیان باستان بر جای مانده است؟

۱) منابع دست اول ـ نوشتاری ۲) منابع دست اول ـ غیرنوشتاری

۳) منابع دست دوم ـ نوشتاری ۴) منابع دست دوم ـ غیرنوشتاری

۱۹۶۵. ابزارها، ظروف، اشیا و بقایای بناهای مختلف، جزو کدام منبع تحقیقی تاریخی می‌باشد؟

۱) دست اول ـ غیرنوشتاری ۲) دست دوم ـ نوشتاری ۳) دست اول ـ نوشتاری ۴) دست دوم ـ غیرنوشتاری

۱۹۶۶. بقایای کاخ اردشیر ساسانی در کجاست؟

۱) مرودشت ـ خوزستان ۲) فیروزآباد ـ استان فارس ۳) مرودشت ـ فارس ۴) فیروزآباد ـ خوزستان

۱۹۶۷. منظور از منابع نوشتاری چیست؟

۱) تمامی نوشته‌هایی که از سلاطین و درباریان سلسله‌های باستانی ایران به‌دست آمده است و می‌توان از آن‌ها اطلاعات تاریخی استخراج کرد.

۲) تمامی نوشته‌هایی که از سلاطین و وزیران سلسله‌های باستانی ایران به‌دست آمده است و می‌توان از آن‌ها اطلاعات و شواهد تاریخی به‌دست آورد.

۳) تمامی نوشته‌هایی است که دربارهٔ رویدادهای تاریخی ایران در عهد باستان نگارش یافته‌اند و می‌توان از آن‌ها اطلاعات و شواهد تاریخی به‌دست آورد.

۴) تمامی نوشته‌هایی است که دربارهٔ رویدادهای سیاسی و نظامی تاریخ ایران در عهد باستان نگارش یافته‌اند و می‌توان از آن‌ها اطلاعات و شواهد تاریخی به‌دست آورد.

۱۹۶۸. عمدهٔ منابع نوشتاری غیرایرانی را کتاب‌های مورخان ..... و ..... تشکیل می‌دهند.

۱) ایرانی ـ مسلمان ۲) ایرانی ـ عرب ۳) یونانی ـ ایرانی ۴) یونانی ـ رومی

۱۹۶۹. در مورد تاریخ ایران باستان، کتاب تورات به چه مسائلی اشاره کرده است؟

۱) تورات، کتاب دینی یهودیان مطالبی دربارهٔ هخامنشیان و به خصوص کورش بزرگ دارد.

۲) تورات، کتاب دینی یهودیان مطالبی دربارهٔ هخامنشیان و به خصوص داریوش بزرگ دارد.

۳) تورات، کتاب مقدس مسیحیان مطالبی دربارهٔ اشکانیان و به خصوص اشک اول دارد.

۴) تورات، کتاب مقدس مسیحیان مطالبی دربارهٔ اشکانیان و به خصوص مهرداد دارد.

۱۹۷۰. از منابع نوشتاری عهد باستان ایران می‌باشد؟

۱) سفرنامه‌ها ـ زندگی‌نامه‌ها ۲) سفرنامه‌ها ـ سالنامه‌ها ۳) گل‌نوشته‌ها ـ سالنامه‌ها ۴) گل‌نوشته‌ها ـ زندگی‌نامه‌ها

۱۹۷۱. در مورد منابع نوشتاری ایران، پیرامون تاریخ باستان کدام گزینه صحیح است؟

۱) ایرانیان همپای یونانیان و رومیان در نوشتن کتاب‌های تاریخی موفق بوده‌اند.

۲) ایرانیان مانند یونانیان و رومیان در نوشتن کتاب‌های تاریخی موفق نبوده‌اند.

۳) ایرانیان از رومیان موفق‌تر بودند ولی نسبت به یونانیان موفق نبوده‌اند.

۴) ایرانیان علاقه‌ای به تاریخ باستان خود نداشتند.

۱۹۷۲. نظر هرودت پیرامون رابطهٔ ایرانیان با تاریخ چیست؟

۱) ایرانیان به دنبال حفظ تاریخ افسانه‌ای خود می‌باشند. ۲) ایرانیان به حفظ گذشتهٔ تاریخ خود علاقه نداشتند.

۳) ایرانیان تاریخ خود را به‌صورت مکتوب حفظ می‌کردند. ۴) ایرانیان از شعور و آگاهی تاریخی بالایی برخوردار بوده‌اند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۱۹۷۳. ..... و ..... مهم‌ترین منابع نوشتاری ایرانی در دورهٔ هخامنشیان است.

۱) سفرنامه‌ها ـ لوح‌های گلی ۲) سفرنامه‌ها ـ سنگ‌نوشته‌ها

۳) سنگ‌نوشته‌ها ـ لوح‌های گلی ۴) متون مقدس ـ لوح‌های گلی

۱۹۷۴. کدام گزینه در مورد سنگ‌نوشتهٔ بیستون درست است؟

۱) سنگ‌نوشتهٔ بیستون در رابطه با پیروزی کورش بزرگ بر فرورتیش پادشاه ماد می‌باشد و این ماجرا را به تفصیل مورد بررسی و کنکاش تاریخی قرار داده است.

۲) پنج ستون از سنگ‌نوشتهٔ بیستون که در حقیقت گزارشی تاریخی محسوب می‌شود، به شرح وقایع دوران آغازین فرمانروایی داریوش بزرگ می‌پردازد.

۳) سنگ‌نوشتهٔ بیستون در رابطه با جنگ‌های خشایارشا با مصریان می‌باشد و داستان این پیروزی را بیان کرده است.

۴) این سنگ‌نوشته در رابطه با پیروزی نیروی دریایی داریوش کبیر بر یونانیان در نبرد بزرگ سالامیس است.

۱۹۷۵. کدام اثر باستانی هخامنشیان در شهر وان ترکیه می‌باشد؟

۱) سنگ‌نوشتهٔ خشایارشا ۲) سنگ‌نوشتهٔ داریوش ۳) سنگ‌نوشتهٔ کورش ۴) سنگ‌نوشتهٔ اردشیر

۱۹۷۶. کدام گزینه در مورد سنگ‌نوشتهٔ شاپور یکم در کعبهٔ زرتشت، در نقش رستم درست است؟

۱) در مورد قتل گئوماتای مغ به وسیلهٔ شاپور یکم در کاخ سلطنتی خشایارشا می‌باشد.

۲) در مورد پیروزی شاپور یکم بر اردشیر بابکان است و به تفصیل این داستان را بیان کرده است.

۳) در مورد ظهور زرتشت در قفقاز و گرویدن ایرانیان به او می‌باشد.

۴) شرح جنگ‌های این پادشاه با رومیان را بازگو می‌نماید.

۱۹۷۷. کدام‌یک از موارد زیر، از مهم‌ترین نوشته‌های تاریخی دورهٔ ساسانی به شمار می‌روند؟

۱) خدای‌نامه‌ها ۲) گل‌نوشته‌ها ۳) کتیبه‌ها ۴) سنگ‌نوشته‌ها

۱۹۷۸. در مورد خدای‌نامه‌ها کدام گزینه کامل‌تر است؟

۱) خدای‌نامه‌ها از مهم‌ترین متون مذهبی و اعتقادی اشکانیان و در رابطه با ستایش خداوند می‌باشند.

۲) خدای‌نامه‌ها از مهم‌ترین متون مذهبی و اعتقادی ساسانیان و در رابطه با ستایش خداوند می‌باشند.

۳) خدای‌نامه‌ها از مهم‌ترین نوشته‌های تاریخ دورهٔ ساسانی به شمار می‌روند و در واقع تاریخ عمومی سرزمین و مردم ایران از آغاز تا اواخر حکومت ساسانی بودند.

۴) خدای‌نامه‌ها از مهم‌ترین نوشته‌های تاریخ دورهٔ اشکانیان به شمار می‌روند و در واقع تاریخ عمومی سرزمین و مردم ایران از آغاز تا اواخر حکومت اشکانیان بودند.

۱۹۷۹. در قرون نخستین هجری مورخان مسلمان ایرانی مانند ..... و ..... با استفاده از ترجمه‌ای که از خدای‌نامه‌ها به عربی شده بود، اقدام به نگارش تاریخ ایران باستان کردند.

۱) طبری ـ ابن‌حوقل ۲) ابن عربی ـ دینوری ۳) ابن عربی ـ ابن‌حوقل ۴) طبری ـ دینوری

۱۹۸۰. از منابع دست دوم، مطالعات تاریخی می‌باشد؟

۱) کتاب‌ها، سنگ‌نوشته‌ها ۲) پایان‌نامه‌ها، گل‌نوشته‌ها ۳) مقاله‌ها، طرح‌های پژوهشی ۴) گل‌نوشته‌ها و سنگ‌نوشته‌ها

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس هشتم: سپیده دم تمدن ایرانی

✓ فلات ایران مهد یکی از کهن‌ترین و غنی‌ترین تمدن‌هاست.

جغرافیای تمدنی ایران

■ شرایط و عوامل جغرافیایی تأثیر به سزایی در پیدایش تمدن‌های نخستین و سیر رویدادها و تحولات تاریخی در سرزمین‌ها و کشورهای مختلف جهان داشته است.

■ تاریخ و تمدن کهن ایران نیز به طور چشمگیری از شرایط و عوامل جغرافیایی تأثیر پذیرفته است.

محدودهٔ فلات ایران

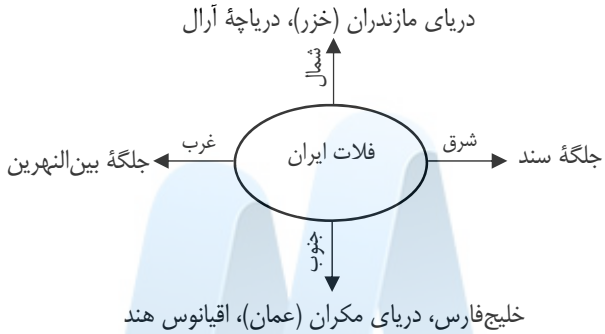

● نواحی کوهپایه‌ای و سرزمین‌های پست ایران، براساس میزان بارندگی و رطوبت آن‌ها از گذشته‌های بسیار دور محیط مناسبی برای زندگی انسان‌ها و برپایی سکونتگاه‌های روستایی و شهری بوده‌اند.

موقعیت جغرافیایی فلات ایران

● موقعیت جغرافیایی فلات ایران، تأثیر زیادی بر تاریخ و تمدن آن داشته است.

● ایران به واسطهٔ موقعیت جغرافیایی خاص خود در جنوب غرب آسیا، پل ارتباطی میان شرق و غرب جهان باستان محسوب می‌شود.

● در عصر باستان، مهم‌ترین راه‌های زمینی و دریایی که تمدن‌ها و کشورهای بزرگ را به یکدیگر متصل می‌کردند، از میهن ما می‌گذشتند.

● خلیج فارس و دریای مکران نقش مهمی در برقراری ارتباط
تجاری
سیاسی
نظامی
فرهنگی
← میان سرزمین‌های دور ونزدیک جهان آن روز داشتند.

● موقعیت‌های جغرافیایی، ایران را به کانون مبادلات
فرهنگی
هنری
اقتصادی
← در جهان باستان تبدیل کرده و موجب شده بود که ایرانیان نقش فعال و مؤثری در انتشار و گسترش فرهنگ و تمدن به عهده گیرند.

● کشور ما به خاطر موقعیت جغرافیایی خود، پیاپی در معرض
مهاجرت‌ها
هجوم اقوام مختلف
حمله‌های نظامی حکومت‌های خارجی
← قرار داشت.

● مهاجرت‌ها و هجوم‌ها به کشور ما، تأثیر فوق‌العاده‌ای بر جنبه‌های گوناگون زندگی
سیاسی
اجتماعی
فکری
فرهنگی
اقتصادی
← ایرانیان در طول تاریخ گذاشته است.

درس هشتم | سپیده دم تمدن ایرانی

ایران در دوران پیش از تاریخ

الف) کهن‌ترین ساکنان فلات ایران

- سابقهٔ حضور انسان در فلات ایران به طور دقیق روشن نیست.
- بعضی از پژوهشگران احتمال مهاجرت گروه‌هایی از جمعیت‌های انسانی را از
  - آفریقا
  - آسیای مرکزی
  - قفقاز
  - شبه قارهٔ هند

  ← به سوی سرزمین ما، در دوران پارینه سنگی قدیم مطرح کرده‌اند.
- کهن‌ترین نشانه و آثاری که از حضور انسان در ایران تاکنون کشف شده مربوط به ← بستر کشف رود در نزدیکی مشهد در خراسان رضوی است. قدمت ابزارهای سنگی یافت شده در این مکان را حدود ۱ میلیون سال تخمین زده‌اند.
- به جز کشف رود از دیگر مناطق ایران، به ویژه غارها نیز ابزارهای سنگی مختلفی با قدمت کم‌تری به دست آمده است.
- تا ۱۲ هزار سال پیش، نواحی پایکوهی و دشت‌های ایران جولانگاه انسان‌هایی بوده که در پی شکار جانوران و گردآوری مواد خوراکی گیاهی بوده‌اند.

ابزار کشف شده	مربوط به دورهٔ	محل کشف	شهرستان، استان
ابزار سنگی	پارینه سنگی قدیم	شیوهٔ تو	مهاباد
ابزار سنگی	پارینه سنگی قدیم	کشف رود	خراسان رضوی
سنگ نوک‌تیز	فراپارینه سنگی (۱۸ تا ۱۲۰۰۰سال پیش)	هلیلان	ایلام
تیغهٔ سنگی	پارینهٔ سنگی جدید (۴۰ تا ۱۸۰۰۰ سال پیش)	غار یافته	لرستان
سنگ خراشنده	پارینهٔ سنگی میانی (۲۰۰تا ۴۰۰۰۰ سال پیش)	غار دو آشکفت	کرمانشاه

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

ب) از نخستین روستاها تا نخستین شهرها

- کاوش‌های باستان‌شناسی اخیر در محوطهٔ باستانی چُغاگلان در شهرستان مهران نشان داده است که ساکنان نواحی کوهپایه‌ای زاگرس جزء نخستین مردمانی در جهان بوده‌اند، که در حدود ۱۲ هزار سال پیش شروع به کشت گیاهانی مانند گندم و جو و اهلی نمودن جانورانی مثل بز و گوسفند کردند.
- کاشت گیاهان و اهلی نمودن جانوران به منزلهٔ ورود انسان از دورهٔ شکار و گردآوری خوراک به دورهٔ یک جانشینی و تولید خوراک در فلات ایران محسوب می‌شود.

درس هشتم | سپیده دم تمدن ایرانی

- با روی آوردن گروه‌هایی از مردم به کشاورزی دامپروری ← به تدریج سکونتگاه‌ها و روستاهایی نخست در غرب و سپس در دیگر نقاط ایران پدید آمد.
- ساکنان سکونتگاه اولیه با گسترش و پیشرفت مهارت‌های ابزارسازی‌شان باعث تحول در
  - گسترش فعالیت‌های کشاورزی
  - گسترش دامداری
  - پیشرفت در صنایع
  - رشد هنرهای گوناگونی مثل (سفالگری، فلزکاری، بافندگی) ← شدند.
  - خانه‌سازی

➢ نخستین صنایع و هنرهای ایرانیان

۱- سفالگری
- مردم ایران از حدود ۸ هزار سال پیش در ساختن ظروف و ابزارهای سفالی پیشرفت قابل توجهی یافتند.
- با اختراع چرخ سفال ، دگرگونی بزرگی در ساخت ظروف سفالی ساده و نقش‌دار به وجود آمد.
- ظروف سفالی ایران در سرزمین‌های دیگر، از جمله بین‌النهرین مشتریان فراوانی داشت.

۲- فلزکاری
- یافته‌های باستان‌شناسی نشان می‌دهد که مردم ایران از حدود ۸ هزار سال پیش با چکش‌کاری بر روی رگه‌های طبیعی مس، برخی از ابزارها و به ویژه زیورالات مسی می‌ساختند.
- بقایای کوره‌های ذوب و قالب‌گیری مس در برخی سکونتگاه‌های کهن مانند (شهداد- کرمان، تل ابلیس- کرمان، تپهٔ یحیی- کرمان، تپهٔ زاغه- قزوین) ←یافت شده است.
- یافته‌ها بیانگر آن است که در حدود ۵ تا ۷ هزار سال پیش ساکنان این سکونت‌گاه به فنون ذوب و قالب‌گیری مس دست یافته بودند.
- آثاری از معدن بزرگ مس در شهرستان بافت در استان کرمان نیز کشف شده است.
- ساکنان فلات ایران، ساخت اشیا و ابزارهای مفرعی، از طریق آمیختن مس با مادهٔ قلع را آموخته بودند.
- مفرع‌های لرستان، بهترین نمونه از صنعت و هنر فلزکاری ایران به شمار می‌روند.
- اشیا و ظروف سنگ صابونی، یکی دیگر از مصنوعات است که توسط مردم برخی از سکونتگاه‌های کهن به ویژه جیرفت و تپهٔ یحیی در استان کرمان، با مهارت و ظرافت تمام ساخته می‌شد.

۳- خانه‌سازی
- به نظر می‌رسد که ساکنان فلات ایران نیز مانند مناطق دیگر جهان، در ابتدای یک جانشینی، سرپناه و کلبه‌هایی نه چندان مقاوم از (سنگ، چوب، شاخ و برگ) ← می‌ساختند.
- ساکنان فلات ایران به تدریج آموختند که از (گل، سنگ، خشت) ← بناهای محکم‌تری بسازند.
- آنان سطح دیوارها را با کاهگل می‌پوشاندند و گاه رنگ‌آمیزی می‌کردند و سقف خانه‌ها را معمولاً با تیرهای چوبی می‌پوشاندند.

درس هشتم | سپیده دم تمدن ایرانی

دهنهٔ اسب نمونه‌ای از ابزارهای مفرغی (برنزی)- لرستان- ۷۰۰ ق.م

نمونه‌ای از اشیای سنگ صابونی تپهٔ یحیی- بافت

ظرفی از جنس صابونی- جیرفت

کاسهٔ سفالی، ۴۰۰۰ ق.م – تپهٔ حصار دامغان

ظرف سفالی ۳۰۰۰ ق.م- تپهٔ گیان نهاوند

پدیدآمدن شهرها

✓ در حدود ۵ هزار سال پیش، نخستین شهرها در فلات ایران به وجود آمد.

✓ نخستین شهرهای فلات ایران
- در خوزستان: شوش، چغامیش
- در کرمان: شهداد، جیرفت
- در سیستان ← شهر سوخته
- در کاشان ← سیلک

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

«یک توضیح»

- در ۵ هزار سال پیش از میلاد ← در شرق فلات ایران ← شهر سوخته در سیستان شکل گرفت.
- شهر سوخته در ← مصب رود هیرمند و در کنر دریاچهٔ هامون قرارا گرفته بود.

دوران تاریخی

«یک توضیح»

- دوران تاریخی، با اختراع خط شکل گرفت.
- ساکنان نواحی غربی و جنوب غربی فلات ایران، یعنی جلگهٔ خوزستان و کوهپاه‌های زاگرس، با توجه به ارتباطشان با مردمان بین‌النهرین که دارای خط بودند، زودتر از سایر نواحی ایران، وارد دورهٔ تاریخی شدند.

درس هشتم | سپیده دم تمدن ایرانی

تمدن ایلام

- دوران تاریخی فلات ایران با تاریخ ایلام که اطلاعات مکتوبی دربارهٔ آن وجود دارد، آغاز می‌شود.
- سرزمین اصلی ایلامیان شامل جلگهٔ خوزستان و مناطق کوهستانی زاگرس جنوبی و میانی بود.

- تمدن ایلام
  - نحوهٔ شکل‌گیری
    - از آن‌جا که اقتصاد بین‌النهرین نیازمند منابع طبیعی و معدنی فلات ایران بود. فرمانروایان سومری و اکدی پیاپی به سرزمین ایلامی‌ها سرلشکرکشی می‌کردند.
    - تاخت و تازهای سومر، اکدی ← باعث شد تا حاکمان کوچک و مستقل ایلامی در حدود ۲۶۰۰ ق.م با یکدیگر متحد شوند و پادشاهی ایلام را تأسیس کنند.
  - همسایگان حکومت و تمدن ایلام، همواره با همسایگان بین‌النهرین خود مانند سومریان، اکدیان، بابلیان، آشوریان ← ارتباط تنگاتنگ سیاسی، فرهنگی، تجاری ← داشت.
  - هجوم و درگیری
    - قلمرو ایلامیان بارها مورد هجوم سپاهان بین‌النهرین قرار گرفت و استقلال خود را از دست داد، اما ایلامیان دوباره قدرت می‌گرفتند.
    - پادشاهی ایلام نیز هرگاه فرصتی به دست می‌آورند به بین‌النهرین لشکرکشی می‌کردند.
  - روابط تجاری← ایلامیان نیز با دیگر مناطق فلات ایران و سرزمین‌های مجاور مانند آسیای صغیر، هندر ← روابط تجاری داشتند.
  - فرهنگ ← تماس‌ها و ارتباط‌های سیاسی و تجاری موجب شکل‌گیری روابط فرهنگی میان سرزمین ایلام با همسایگان شد و دین، فرهنگ، خط، زبان ← آن‌ها را تحت تأثیر قرار داد.
  - حکومت ایلام بر اثر یورش ویرانگر آشوریان در قرن ۷ ق.م دچار انحطاط و فروپاشی شد
  - شهر و شهرنشینی (پایتخت)
    - در قلمرو ایلام، شهرنشینی رونق داشت.
    - شوش در مرکز جلگهٔ خوزستان، یکی از پایتخت‌های ایلامیان بود.
    - شوش یکی از کهن‌ترین شهرها و مراکز تمدنی جهان به شمار می‌رود و در دوران حکومت ایلامیان به اوج شکوفایی رسید.
    - شهر بزرگ و آباد شوش در نتیجهٔ یورش آشوربانیپال با خاک یکسان شد.
    - شهر شوش در زمان هخامنشیان دوباره شکوه و عظمت دیرین خود را بازیافت.
    - ایلامیان در بخش شرقی قلمرو خود در ایتان فارس امروزی، پایتخت دیگری به نام «آنشان»یا «آنزان» داشتند.
    - از دیگر شهرهای ایلام، می‌توان به سیمَش اشاره کرد که احتمالاً به جای خرم‌آباد کنونی قرار داشته است.
  - اقتصاد و صنعت ← در تمدن ایلام پیشه‌ها و صنایع مختلفی مانند سفالگری، فلزکاری، بافندگی ← رونق داشت.
  - معماری
    - در دورهٔ ایلام، معماری پیشرفت چشمگیری داشت و استفاده از آجر در ساخت بناها رایج شد.
    - معبد چغازنبیل در نزدیکی شهر شوش، شاهکار معماری آن دوره به شمار می‌رود.
    - معبد چغازنبیل با استفاده از خشت خام در چند طبقه بنا شده است و روکشی از آجرهای لعاب دار دارد.

درس هشتم | سپیده دم تمدن ایرانی

- تمدن ایلام
  - دین و اعتقادات
    - ایلامیان به خدایان متعددی اعتقاد داشتند و از آنان برای پیشرفت در کار خود کمک می‌خواستند.
    - به عقیدهٔ مردمان ایلام قدیم، خدایان دارای نیروی ماوراء طبیعی بودند که آنان را بر انجام هر کاری قادر و توانا می‌ساخت.
    - از جمله محبوب‌ترین خدایان ایلام، اینشوشیناک به معنای خدای شهر شوش بود.
    - معبد چغازنبیل، ستایشگاه این خدا محسوب می‌شود.
    - الهه‌های مادر نیز بسیار مقدس بودند و مقام رفیعی در سلسله مراتب خدایان ایلامی داشتند.
    - ایلامیان الهه‌های مادر را به عنوان مادر خدایان می‌پرستیدند و برای آنان معابدی ساخته بودند.
    - در کاوش‌های باستانی شوش، پیکره‌های گلی فراوانی که به الهه معروف‌اند، کشف شده که دلالت بر احترام و تقدس آن‌ها نزد مردم دارد.
    - از دیگر مراکز تمدنی ایران نیز پیکره‌هایی از الهه‌های مادر به دست آمده که نشان می‌دهد عقیده به الهه‌های مادر در ایران فراگیر بوده است.
    - در ایلام، کاهنان آداب و تشریفات دینی را زیر نظر کاهن بزرگ به جا می‌آوردند.
  - مقام و جایگاه زنان
    - یکی از ویژگی‌های تمدن ایلامی و در واقع تمدن کهن ایرانی، مقام و منزلت والایی است که زنان داشته‌اند.
    - به طور کلی در جوامع باستانی فلات ایران، زنان موقعیت اجتماعی ممتازی داشتند و دارای قدرت و نفوذ فراوان بودند.
    - زنان در عمده‌ترین کارهای جامعه، دارای نقش اساسی و تعیین‌کننده بودند.
    - نقوش و پیکره‌های بر جای مانده از دورهٔ ایلامی نشان می‌دهد که زنان در امور اجتماعی و اقتصادی و مراسم رسمی سیاسی و دینی حضور چشمگیری داشتند.

سنگ نگارهٔ ویرانی شوش به دست آشوربانیپال، فرمانروای آشور

نقش برجستهٔ برنزی هفت جنگجو شوش- قرن ۱۲ ق.م

آجر نوشتهٔ چغازنبیل

طرحی از معبد چغازنبیل- شوش

پیکرهٔ الههٔ نارونديِ؛ در اسناد حقوقی و قضایی ایلام، سندها و تعهدات با سوگند به این الهه ضمانت می‌شد.

پیکرهٔ ملکه نپیرآسو، همسر اونتش گل پادشاه ایلام

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس هشتم | سپیده دم تمدن ایرانی

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص

۱- کشف رود ← کهن‌ترین نشانه و آثاری که از حضور انسان در ایران تاکنون کشف شده، مربوط به بستر کشف‌رود در نزدیکی مشهد در خراسان رضوی است.
۲- چغاگلان ← محوطهٔ باستانی در شهرستان مهران می‌باشد و از نخستین مناطقی است که کشاورزی در آن شکل گرفت.
۳- شهداد، تل ابلیس و تپهٔ یحیی ← این سه نقطه در استان کرمان بوده است و در آن بقایای کوره‌های ذوب و قالب‌گیری مس یافت شده است.
۴- شوش و چغامیش ← از نخستین شهرهای فلات ایران می‌باشند (خوزستان).
۵- شهر سوخته ← از نخستین شهرهای فلات ایران می‌باشد (سیستان)
۶- سیلک ← در کاشان از جملهٔ نخستین شهرها بوده است.
۷- تمدن ایلام ← تمدن ایلام از نخستین تمدن‌های دوران تاریخی فلات ایران بوده است.
۸- شوش و انشان ← این دو شهر پایتخت‌های تمدن ایلام بوده‌اند.
۹- معبد چغازنبیل ← معبد چغازنبیل در نزدیکی شهر شوش، شاهکار معماری ایلامیان است.
۱۰- اینشوشیناک ← از محبوب‌ترین خدایان ایلام است، به معنی خدای شهر شوش است.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

تاریخ ۱۰ درس ۸: سپیده دم تمدن ایران

۱۹۸۱. کدام عامل تأثیر به‌سزایی در پیدایش تمدن‌های نخستین و سیر رویدادها و تحولات تاریخی در سرزمین‌ها و کشورهای مختلف جهان داشته است؟

۱) جنگ‌ها و قراردادها ۲) ظهور پیامبران و فلاسفه ۳) شرایط و عوامل جغرافیایی ۴) اقتصاد و راه‌ها

۱۹۸۲. برای مطالعه و شناخت کامل تاریخ و تمدن ایران، ناگزیر از توجه به کدام مورد هستیم؟

۱) جغرافیا ۲) راه‌ها ۳) منابع ۴) آب‌ها

۱۹۸۳. در مورد محدودهٔ جغرافیایی فلات ایران کدام گزینه صحیح است؟

۱) فلات ایران از شمال به دریای مازندران و دریاچهٔ بایکال منتهی می‌شود.

۲) سمت شرق فلات ایران، بیابان ماشکل و جلگهٔ پنجاب است.

۳) فلات ایران از سمت غرب به رشته‌کوه زاگرس منتهی می‌شود.

۴) فلات ایران از جنوب به خلیج فارس، دریای مکران و اقیانوس هند ختم می‌شود.

۱۹۸۴. کدام عوامل باعث شده است که مناطق کوهپایه‌ای و سرزمین‌های پست ایران شرایط مناسبی برای ایجاد سکونتگاه‌ها داشته باشند؟

۱) شرایط مناسب پوشش گیاهی و منابع آب ۲) مناسب بودن میزان بارندگی و رطوبت

۳) شرایط مناسب راه‌ها و آب‌ها ۴) مناسب بودن دما و ارتفاع

۱۹۸۵. ..... فلات ایران تأثیر زیادی بر تاریخ و تمدن آن داشته است.

۱) رودهای پرآب ۲) جادهٔ ابریشم ۳) موقعیت جغرافیایی ۴) کوهستان‌ها و جلگه‌ها

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۱۹۸۶. کدام عامل باعث شده بود که ایران پل ارتباطی میان شرق و غرب جهان باستان محسوب شود؟

۱) موقعیت جغرافیایی خاص خود در جنوب غربی آسیا ۲) داشتن منابع عظیم نفت و گاز در جنوب شرقی آسیا

۳) موقعیت جغرافیایی خاص خود در جنوب شرقی آسیا ۴) داشتن منابع عظیم نفت و گاز در جنوب غربی آسیا

۱۹۸۷. علت اهمیت تمدن ایران در عصر باستان چیست؟

۱) مهم‌ترین صنایع و صنعتگران در کشور ما می‌زیستند.

۲) مهم‌ترین منابع فلز آهن و مس در نواحی غربی و شمال غرب ایران قرار داشت.

۳) ارتباط تجاری و بازرگانی با همسایگان و رشد پیشه‌ها و صنایع مختلف مانند سفال‌گری و فلزکاری

۴) مهم‌ترین راه‌های زمینی و دریایی که تمدن‌ها و کشورهای بزرگ را به یکدیگر متصل می‌کردند، از میهن ما می‌گذشتند.

۱۹۸۸. کدام گزینه در رابطه با پیامد مهاجرت‌ها و هجوم‌ها به فلات ایران مناسب‌تر است؟

۱) تأثیر فوق‌العاده‌ای بر جنبه‌های گوناگون زندگی داشت.　　۲) باعث رونق زندگی سیاسی و اجتماعی شده بود.

۳) تأثیر فوق‌العاده‌ای بر تحولات فکری گذاشت.　　۴) باعث رونق زندگی اقتصادی و فرهنگی شده بود.

۱۹۸۹. نخستین جمعیت‌های انسانی از کدام مناطق و در کدام دوره وارد فلات ایران شدند؟

۱) آفریقا، آسیای مرکزی، قفقاز، شبه‌قارهٔ هند ـ پارینه‌سنگی　　۲) آسیای شمالی، آسیای جنوبی، شبه‌قارهٔ هند ـ پارینه‌سنگی

۳) شمال سیبری، تایگا، سند ـ نوسنگی　　۴) شمال سیبری، شرق آسیا، جنوب خلیج فارس ـ نوسنگی

۱۹۹۰. کهن‌ترین نشانه‌های حضور انسان در ایران، مربوط به کدام مکان باستانی کشف شده می‌باشد؟

۱) شهر شوش در خوزستان　　۲) سیلک در کاشان　　۳) کشف‌رود در نزدیکی مشهد　　۴) چغازنبیل در شوش

۱۹۹۱. مهم‌ترین فعالیت اقتصادی ساکنان مناطق پایکوهی و دشت‌های ایران تا ۱۲ هزار سال پیش چه بود؟

۱) تجارت و دریانوردی　　۲) شکار و پرورش دام

۳) شکار جانوران و گردآوری مواد خوراکی گیاهی　　۴) کشاورزی و دانه‌چینی

۱۹۹۲. در رابطه با دورهٔ زمانی ابزار سنگی یافت‌شده در شیوه‌تو (مهاباد)، کشف‌رود (خراسان رضوی) و هلیلان (ایلام) کدام گزینه درست است؟

۱) پارینه‌سنگی ـ پارینه‌سنگی ـ پارینه‌سنگی　　۲) پارینه‌سنگی ـ پارینه‌سنگی ـ فراپارینه‌سنگی

۳) فراپارینه‌سنگی ـ فراپارینه‌سنگی ـ فراپارینه‌سنگی　　۴) پارینه‌سنگی ـ فراپارینه‌سنگی ـ پارینه‌سنگی

۱۹۹۳. در رابطه با محوطهٔ باستانی چغاگلان کدام گزینه صحیح است؟

۱) محوطهٔ باستانی چغاگلان به واسطهٔ کشف اولین بقایای انسانی دارای اهمیت است.

۲) محوطهٔ باستانی چغاگلان از معابد اصلی ایلامیان در منطقهٔ فارس می‌باشد.

۳) محوطهٔ باستانی چغاگلان در شهرستان مهران، از نظر استخراج منابع مس دارای اهمیت بود.

۴) محوطهٔ باستانی چغاگلان در نواحی پایکوهی زاگرس می‌باشد و از اولین مناطق کشاورزی است.

۱۹۹۴. با روی آوردن گروه‌هایی از مردم به کشاورزی و دامپروری، نخستین سکونتگاه‌ها در کدام مناطق فلات ایران شکل گرفت؟

۱) نواحی پایکوهی و دشت‌های شرق کشور　　۲) نواحی مرکزی ایران در دامنه‌های شرقی زاگرس

۳) نخست در شمال کشور و سپس در دیگر مناطق ایران　　۴) نخست در غرب کشور و سپس در دیگر مناطق ایران

۱۹۹۵. ساکنان فلات ایران علاوه‌بر کشاورزی و دامداری در چه زمینه‌هایی رشد و پیشرفت کرده بودند؟

۱) صنایع و هنرهای سفالگری، فلزکاری، بافندگی　　۲) خانه‌سازی، معماری، ابزارهای جنگی

۳) سفالگری، ابزارهای جنگی، سیستم‌های آبیاری　　۴) شیشه‌گری، سفالگری، فلزکاری

۱۹۹۶. کدام گزینه در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) کاسهٔ سفالی ـ ۳۰۰۰ ق. م ـ منطقهٔ مارلیک گیلان　　۲) کاسهٔ سفالی ـ ۲۰۰۰ ق. م ـ تپهٔ سیلک کاشان

۳) کاسهٔ سفالی ـ ۴۰۰۰ ق. م ـ تپهٔ حصار دامغان　　۴) کاسهٔ سفالی ـ ۱۰۰۰ ق. م ـ تپهٔ گیان نهاوند

۱۹۹۷. در رابطه با فعالیت سفالگری کدام گزینه صحیح است؟

۱) ایرانیان در زمینهٔ سفالگری رشدی نداشتند.
۲) ظروف سفالی ساخت مردم ایران به چین صادر می‌شد.
۳) با اختراع سفال در ۸ هزار سال پیش، این فعالیت پیشرفت کرد.
۴) مردم ایران از حدود ۸ هزار سال پیش در ساختن ظروف سفالی پیشرفت کردند.

۱۹۹۸. کدام تحول در ۶۰۰۰ سال پیش باعث دگرگونی بزرگی در ساخت ظروف سفالی شد؟

۱) استفاده از خاک رس
۲) اختراع چرخ سفال
۳) استفاده از لعاب در ظروف سفالی
۴) استفاده از کوره برای پخت سفال

۱۹۹۹. گزینهٔ درست کدام است؟

۱) یافته‌های باستان‌شناسی نشان می‌دهد که مردم ایران در حدود ۵ هزار سال پیش با استخراج سنگ مس و ذوب آن موفق به تهیهٔ فلز مس شده بودند و از این فلز در جنگ‌ها استفادهٔ فراوان می‌کردند.
۲) باستان‌شناسان با توجه به ترجمهٔ لوح‌های تخت جمشید، به این نتیجه رسیدند که ایرانیان در حدود ۸ هزار سال پیش فن استخراج مس را آموخته بودند.
۳) یافته‌های باستان‌شناسی نشان می‌دهد که مردم ایران از حدود ۸ هزار سال پیش با چکش‌کاری بر روی رگه‌های طبیعی مس، برخی ابزارها به ویژه زیورآلات مسی می‌ساختند.
۴) با توجه به ترجمهٔ لوح‌های تخت جمشید، باستان‌شناسان به این نتیجه رسیدند که ایرانیان در حدود ۵ هزار سال پیش با چکش‌کاری بر ورق مس ظروف مسی می‌ساختند.

۲۰۰۰. بقایای کوره‌های ذوب و قالب‌گیری مس، در کدام سکونتگاه‌های ایران یافت شد؟

۱) شوش و چغازنبیل ۲) شهداد، تل ابلیس و تپهٔ یحیی ۳) چغامیش و چغازنبیل ۴) جیرفت، تپهٔ یحیی

۲۰۰۱. ..... لرستان، بهترین نمونه از صنعت و هنر ..... ایران به شمار می‌روند.

۱) مفرغ‌های ـ فلزکاری ۲) مس‌های ـ فلزکاری ۳) سفال‌های ـ معماری ۴) معابد ـ معماری

۲۰۰۲. علت اهمیت جیرفت و تپهٔ یحیی در استان کرمان از نظر کدام فعالیت اقتصادی است؟

۱) صنایع قلع و مس
۲) سفالگری و ساخت ظروف گلی
۳) اشیا و ظروف از جنس سنگ صابونی
۴) شیشه‌گری و فلزکاری

۲۰۰۳. در رابطه با تصویر مقابل، کدام گزینه درست است؟

۱) دهنهٔ اسب، چغازنبیل ـ ۵۰۰ ق.م
۲) دهنهٔ اسب، برنز لرستان ـ ۷۰۰ ق.م
۳) دهنهٔ اسب، تپهٔ یحیی ـ ۵۰۰ ق.م
۴) دهنهٔ اسب، برنز کرمان ـ ۷۰۰ ق.م

۲۰۰۴. کدام گزینه در رابطه با خانه‌سازی در فلات ایران درست است؟

۱) مردم فلات ایران سطح دیوارها را با کاهگل می‌پوشاندند و گاه رنگ‌آمیزی می‌کردند و سقف خانه‌ها را معمولاً با نیزه‌های چوبی می‌پوشاندند.
۲) مردم فلات ایران ابتدا، خانه‌هایشان را با خشت می‌ساختند و سپس دیوارهای آن را با سنگ تزیین می‌کردند.
۳) مردم فلات ایران از لعاب برای پوشاندن دیوارهای خانه‌های خود استفاده می‌کردند و سقف آن را با آهن می‌پوشاندند.
۴) مردم فلات ایران از مس برای ساخت دیوارهای خانه‌های خود استفاده می‌کردند و سقف آن را با آهن می‌پوشاندند.

۲۰۰۵. در رابطه با نخستین شهرها در فلات ایران کدام گزینه صحیح است؟

۱) شوش و چغامیش در خوزستان ۲) شهداد، جیرفت و مارلیک در کرمان ۳) سیلک و تپه‌کشی در کاشان ۴) شهر سوخته و سیلک در سیستان

۲۰۰۶. کدام گزینه در خصوص نخستین شهرهای فلات ایران درست است؟

۱) شوش و چغامیش در فارس، شهداد و جیرفت در کرمان، تپه‌کشی در ری و تپهٔ مارلیک در غرب گیلان
۲) شوش و چغامیش در خوزستان، شهداد و جیرفت در کرمان، شهر سوخته در سیستان و سیلک در کاشان
۳) شوش و چغامیش در خوزستان، شهداد در فارس، شهر سوخته در سیستان و گیان در نهاوند
۴) شوش و چغامیش در فارس، شهداد و جیرفت در خوزستان، شهر سوخته در نهاوند و گیان در کرمان

۲۰۰۷. دوران تاریخی فلات ایران با تاریخ کدام تمدن آغاز می‌شود؟

۱) ماد ۲) سیلک ۳) ایلام ۴) سیستان

۲۰۰۸. سرزمین اصلی ایلامیان شامل چه مناطقی بود؟

۱) بخش شمال غربی رشته‌کوه‌های زاگرس
۲) استان کرمانشاه فعلی و غرب استان ایلام
۳) جلگهٔ خوزستان و مناطق کوهستانی زاگرس جنوبی و میانی
۴) جلگهٔ خوزستان و دشت‌های شرقی استان فارس و قسمتی از زاگرس شمال غربی

۲۰۰۹. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ وابستگی اقتصاد بین‌النهرین به فلات ایران است؟

۱) اقتصاد بین‌النهرین نیازمند منابع طبیعی و معدنی فلات ایران بود.
۲) اقتصاد بین‌النهرین نیازمند نیروی کار و کشاورزی فلات ایران بود.
۳) اقتصاد بین‌النهرین نیازمند منابع آب و دامداری فلات ایران بود.
۴) اقتصاد بین‌النهرین نیازمند کشاورزی و دامداری فلات ایران بود.

۲۰۱۰. پادشاهی ایلام چگونه تأسیس شد؟

۱) تاخت‌وتازهای اقوام همسایه باعث شد تا ایلامیان با هم متحد و پادشاهی ایلام را تأسیس کنند.

۲) با سقوط حکومت آشور، ایلامیان با هم متحد و حکومت ایلام تأسیس شد.

۳) پادشاهی ایلام نتیجهٔ تاخت‌وتازهای سومریان و بابلیان به فلات ایران بود.

۴) از تجزیهٔ امپراتوری بزرگ بابل، پادشاهی ایلام به‌وجود آمد.

۲۰۱۱. کدام گزینه همسایگان بین‌النهرینی تمدن ایلام را نشان می‌دهد؟

۱) کیانیان، سومریان، بابلیان، اکدیان　　۲) سومریان، اکدیان، بابلیان، آشوریان

۳) مارلیک، سومریان، آشوریان، اکدیان　　۴) سومریان، کرتی‌ها، بابلیان، آشوریان

۲۰۱۲. کدام گزینه در رابطه با انحطاط ایلام صحیح است؟

۱) حکومت ایلام بر اثر یورش ویرانگر آشوریان در قرن ۷ ق.م دچار فروپاشی شد.

۲) حکومت ایلام بر اثر نبردهای داخلی پی‌درپی و ضعف نیروی نظامی رو به زوال رفت.

۳) حکومت ایلام بر اثر هرج و مرج داخلی و ضعف پادشاهان آن سقوط کرد.

۴) حکومت ایلام بر اثر خشکسالی و قحطی و شورش فرماندهان سقوط کرد.

۲۰۱۳. در رابطه با سنگ‌نگارهٔ مقابل، کدام گزینه درست است؟

۱) ویرانی شهر گیان به دست خشایارشا، پادشاه هخامنشیان

۲) ویرانی شهر سوخته به دست فرورتیش، فرمانروای ایلام

۳) ویرانی شوش به دست آشوربانیپال، فرمانروای آشور

۴) ویرانی شهر سومر به دست دیااکو، فرمانروای مادی‌ها

۲۰۱۴. کدام گزینه در رابطه با حکومت ایلام درست است؟

۱) در قلمرو ایلام، شهرنشینی شکل پیدا نکرده بود و تنها شهر متمدن ایلام شهر باستانی شوش در فارس است.

۲) در قلمرو ایلام، شهرنشینی رونق داشت. شوش در مرکز جلگهٔ خوزستان، یکی از پایتخت‌های ایلامیان بود.

۳) مردم تمدن ایلام تنها با تمدن‌های هند در شرق، مصر در غرب و اسلاوها در شمال غربی، رابطهٔ اقتصادی داشتند.

۴) مردم تمدن ایلام موفق شدند تمدن باستانی آشور را نابود کنند و شهر هگمتانه را به عنوان پایتخت خود انتخاب کردند.

۲۰۱۵. کدام گزینه از ویژگی‌های شهر شوش در دوران تمدن ایلام می‌باشد؟

۱) در دوران حکومت ایلامی‌ها شهر شوش از نظر سیاسی اهمیت خود را از دست داد و تنها به یک شهر اقتصادی تبدیل شد.

۲) در دوران حکومت ایلامی‌ها شهر شوش ابهت خود را از دست داد و پایتخت از این شهر به شهر استخر انتقال پیدا کرد.

۳) در دوران حکومت ایلامی‌ها شهر شوش به اوج شکوفایی اقتصادی رسید و حِرَف و صنایع در این شهر رونق گرفت.

۴) در دوران حکومت ایلامی‌ها شهر شوش مجدداً به اوج شکوفایی اقتصادی رسید ولی از نظر سیاسی جای خود را به شهر گیان در جلگهٔ خوزستان داد.

۲۰۱۶. ایلامیان در بخش شرقی قلمرو خود، واقع در استان ..... امروزی پایتخت دیگری به نام ..... یا ..... داشتند.

۱) فارس ـ انشان ـ انزان　　۲) خوزستان ـ شوش ـ سیمش　　۳) فارس ـ سیمش ـ انزان　　۴) خوزستان ـ سیمش ـ انزان

۲۰۱۷. کدام شهر تمدن ایلام، احتمالاً به جای خرم‌آباد کنونی قرار داشته است؟

۱) شوش　　۲) انشان　　۳) انزان　　۴) سیمش

۲۰۱۸. در رابطه با معماری در دورهٔ ایلامیان کدام گزینه درست است؟

۱) معماری افت شدیدی پیدا کرد چون آن‌ها صحراگرد بودند.

۲) معماری پیشرفت چشمگیری کرد و استفاده از آجر در ساختن بناها رایج شد.

۳) معماری افت شدیدی پیدا کرد چون آن‌ها دامدار بودند.

۴) معماری پیشرفت چشمگیری کرد و استفاده از لعاب در تزیین رایج شد.

۲۰۱۹. کدام گزینه در رابطه با چغازنبیل صحیح است؟

۱) معبد چغازنبیل در نزدیکی شهر انشان بود و بنای چوبی آن شاهکار معماری است.

۲) معبد بزرگ ایلامیان بود که شاهکار معماری آن دوره به شمار می‌رفت.

۳) این معبد با استفاده از آجرهای پخته در انزان ساخته شده است.

۴) این معبد در دورهٔ ایلام، با استفاده از سنگ و چوب ساخته شد.

۲۰۲۰. کدام گزینه پیرامون دین و اعتقادات ایلامیان درست است؟

۱) ایلامیان برای زن و الههٔ مادر هیچ قدر و منزلتی قائل نبودند و جایگاه زن را در حد اشیا تنزل داده بودند.

۲) ایلامیان خدایان متعددی داشتند که در بین آن‌ها خدای اُنتیش از جایگاه و قدرت بالاتری برخوردار بود.

۳) ایلامیان اعتقاد داشتند که قدرت خدایان غیرماورایی است و فقط در امور جادویی دارای قدرت هستند.

۴) ایلامیان به خدایان متعدد اعتقاد داشتند و از آنان برای پیشرفت در کار خود کمک می‌خواستند.

۲۰۲۱. ..... از جمله محبوب‌ترین خدایان ایلامی بود که ستایشگاه او ..... بود.

۱) امشاسپندان ـ معبد چغازنبیل ۲) اینشوشیناک ـ معبد چغازنبیل

۳) اینشوشیناک ـ معبد آناهیتا ۴) امشاسپندان ـ معبد آناهیتا

۲۰۲۲. در ایلام، کاهنان آداب و تشریفات دینی را زیر نظر کدام مقام به جا می‌آوردند؟

۱) مغ مغان ۲) موبد موبدان ۳) الههٔ اعظم ۴) کاهن بزرگ

۲۰۲۳. جایگاه زنان در تمدن ایلام چگونه بود؟

۱) زنان دارای نفوذ فراوان بودند. ۲) وظیفهٔ زن تنها حفظ کیان خانواده بود.

۳) زنان به‌عنوان برده نگه‌داری می‌شدند. ۴) زنان از مقام و منزلت بالایی برخوردار نبودند.

۲۰۲۴. الههٔ مادر نزد ایرانیان دارای چه جایگاهی بود؟

۱) ایرانیان در تمام ادوار تاریخی خود دارای الههٔ زن بودند و زن جایگاه بالایی در تفکر ایرانیان داشت.

۲) در تمدن ایران زن موجود درجهٔ دوم محسوب می‌شد ولی در برخی از تمدن‌ها الههٔ زن مورد پرستش قرار داشت.

۳) در زمان ایلامیان تقدس الههٔ مادر نزد ایرانیان رواج داشت و عقیده به این الهه در مراکز تمدنی ایران رایج بوده است.

۴) ایرانیان برای زن جایگاه و منزلت بالایی در نظر می‌گرفتند ولی الههٔ مادر در مراکز تمدنی ایران هیچ زمان وجود نداشته است.

۲۰۲۵. کدام گزینه در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) پیکرهٔ سنگی ملکه ناپیرآسو، همسر اونتاش‌گال پادشاه ایلام است.

۲) پیکرهٔ الههٔ ناروندی، در اسناد حقوقی و قضایی ایلام، سندها و تعهدات با سوگند به این الهه ضمانت می‌شد.

۳) پیکرهٔ الههٔ مادر، در زمان آشوربانیپال است که بالاترین الههٔ آن سرزمین بوده است.

۴) پیکرهٔ سنگی ملکه اونتاش‌گال می‌باشد و مربوط به تمدن سیلک در شمال شرقی ایران است.

۲۰۲۶. کدام گزینه در رابطه با جایگاه زن در تمدن کهن ایران درست است؟

۱) در تمدن ایلام و به طور کلی در تمدن ایران زن مقام و منزلت والایی داشت.

۲) به طور کلی در جوامع باستان فلات ایران، زنان موقعیت اجتماعی مناسبی نداشتند.

۳) به طور کلی به‌جز در تمدن ایلام در جوامع باستان فلات ایران، زنان موقعیت اجتماعی مناسبی نداشتند.

۴) به طور کلی به‌جز در تمدن هخامنشیان در جوامع باستان فلات ایران، زنان موقعیت اجتماعی مناسبی نداشتند.

۲۰۲۷. از نقوش و پیکره‌های برجای مانده از زنان دورهٔ ایلامیان به چه نکاتی پی‌می‌بریم؟

۱) زنان تنها در مراسم مذهبی دیده می‌شدند.

۲) زنان در امور اجتماعی و مذهبی حضور چشمگیری داشتند.

۳) زنان در امور اجتماعی و اقتصادی مراسم سیاسی حضور چشمگیری داشتند.

۴) زنان در امور اجتماعی و اقتصادی و مراسم رسمی سیاسی و دینی حضور چشمگیری داشتند.

۲۰۲۸. در رابطه با تصویر مقابل کدام گزینه درست است؟

۱) پیکرهٔ ملکه ناروندی کشف‌شده در شهر شوش

۲) پیکرهٔ ملکه ناروندی کشف‌شده در معبد چغازنبیل

۳) پیکرهٔ ملکه ناپیرآسو، همسر اونتاش‌گال پادشاه ایلام

۴) پیکرهٔ ملکه ناپیرآسو کشف‌شده در تپهٔ گیان شهرستان نهاوند

۲۰۲۹. کدام گزینه در رابطه با دین و اعتقادات ایلامیان درست است؟

۱) از جمله محبوب‌ترین خدایان ایلامی، اینشوشیناک به معنی خدای شهر شوش بود.

۲) معبد پاسارگاد، ستایشگاه اینشوشیناک و محل اجرای مراسم دینی بود.

۳) ایلامیان اینشوشیناک را مادر خدایان می‌دانستند.

۴) اینشوشیناک در هگمتانه نگهداری می‌شد.

درس نهم: ورود آریایی‌ها تا پایان هخامنشیان

- مهاجرات اقوام آریایی به فلات ایران نقطهٔ عطفی در تاریخ ایران به شمار می‌رود.
- آریایی‌ها با تأسیس حکومت‌های نیرومند، موجب تغییر و تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی گسترده‌ای نه تنها در ایران، بلکه در بخش وسیعی از جهان آن روز شدند.

اقوام آریایی از مهاجرت تا تشکیل حکومت در ایران

- واژه ایران ← از واژهٔ آریایی گرفته شده و به معنی | سرزمین آریاییان / سرزمین مردمان شریف وآزاده ← است.
- واژهٔ آریایی به معنی | شریف / آزاده ← است.

- آریاییان، گروهی از اقوام هند و اروپایی بودند که از زمان‌های بسیار کهن و به تدریج در فلات ایران و شبه قارهٔ هند مستقر شدند و خود را آریایی نامیدند.
- کاربرد واژهٔ آریایی برای دیگر اقوام هند و اروپایی، جز ایرانیان و هندیان درست نیست.

سکونتگاه آریاییان

- دربارهٔ سکونتگاه اولیهٔ اقوام هند و اروپایی و زمان و مسیر مهاجرت آریاییان به ایران و هند اتفاق نظر وجود ندارد.
- عده‌ای از مورخان احتمال می‌دهند که اقوام هند و اروپایی، نخست در علفزارهای واقع در شمال شرق فلات ایران و جنوب روسیه در حوالی دریاچهٔ آرال می‌زیسته‌اند.
- اقوام آریایی در حدود ۱۵۰۰ ق.م وارد فلات ایران شدند | • گروهی از آنان به سمت مرکز و غرب فلات ایران پیشروی کردند | مادی‌ها / پارسی‌ها / پارتی‌ها

ماد، نخستین حکومت آریایی ایران

- ✓ ایرانیان از دوران باستان تا دو قرن پیش | پیشدادیان / کیانیان ← را به ترتیب نخستین و دومین سلسلهٔ پادشاهی می‌دانستند.
- ✓ ایرانیان از دوران باستان تا دو قرن پیش براین باور بودند که پیشدادیان و کیانیان پیش از اشکانیان و ساسانیان بر ایران حکومت کرده بودند و اطلاعی از مادی‌ها و هخامنشیان نداشتند.
- ✓ تحقیقات جدید تاریخی که در دو قرن اخیر انجام گرفته، آگاهی و شناخت نسبت به تاریخ ایران در دوران باستان را متحول کرده است. بر پایهٔ این تحقیقات، مادی‌ها بنیان‌گذار نخستین حکومت آریایی در ایران شناخته می‌شوند.

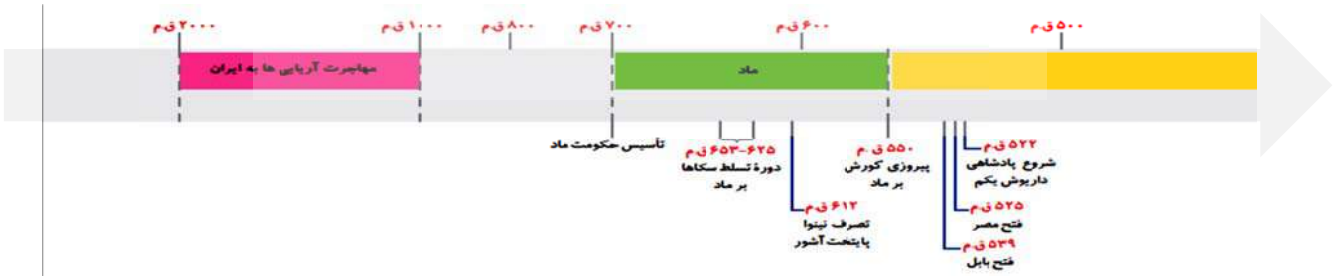

- ✓ قبایل گوناگون ماد از جمله اقوام آریایی بودند که در بخش وسیعی از مناطق غربی و مرکزی ایران استقرار یافتند و در کنار بومیان ساکن این مناطق به زندگی پرداختند.
- ✓ برای اولین بار در قرن ۹ ق.م در سالنامه‌های شاهان آشوری به مادی‌ها اشاره شده است.
- ✓ آشور در آن زمان حکومت نسبتاً نیرومندی در شمال بین‌النهرین بود که برای به دست آوردن فلزات، سنگ‌های قیمتی و غنائم دیگر، دائماً به سرزمین‌های همسایه، از جمله نواحی غربی ایران هجوم می‌آورد.

درس نهم | ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان

- ✓ یورش‌ها و غارت‌گری‌های پیاپی آشوریان ← زمینهٔ اتحاد قبایل پراکندهٔ ماد را فراهم آورد.
- ✓ رؤسای قبایل ماد ← یکی از بزرگان مادی به نام دهیوک که به اشتباه دیااُکو می‌خوانند، را به پادشاهی برگزیدند.
- ✓ دهیوک شهر هگمتانه یا اکباتان (همدان امروزی) را بنا کرد و مرکز حکومت خود قرار داد.

روند شکل‌گیری حکومت ماد

یورش های پی در پی آشوریان ← اتحاد قبایل ماد ← بناکردن هگمتانه یا اکباتان به عنوان پایتخت ماد ← انتخاب دهیوک به عنوان پادشاه ماد

ماد در اوج قدرت

- حکومت ماد در زمان هووخشتر
  - هووخشتر
    - سومین پادشاه ماد است.
    - در زمان او پادشاهی ماد به اوج قدرت رسید.
    - او نخست با تشکیل سپاه منظم و کارآمدی از قبایل مختلف ماد و پارس و...، قدرت خود را بر مناطق وسیعی از ایران تثبیت کرد.
  - اقدامات هووخشتر
    - اتحاد با حکومت بابل، علیه حکومت آشور
    - پایان دادن به حکومت آشوریان
    - با پیروزی بر آشور، قلمرو ماد به شمال بین‌النهرین و بخش‌های وسیعی از آسیای صغیرگسترش یافت.

سقوط حکومت ماد

- سقوط حکومت ماد در زمان آستیاگ
  - آستیاگ
    - پسر و جانشین هووخشتر بود.
    - او لیاقت و درایت پدر را نداشت.
    - آستیاگ، دوران طولانی سلطنت خو را صرف خوشگذرونی و گردآوری ثروت کرد.
  - سقوط آستیاگ
    - بزرگان طوایف ماد و تودهٔ مردم که از عملکرد آستیاگ ناخشنود بودند و بر ضد او با کورش هخامنشی همدست شدند.
    - با فتح هگمتانه به دست کورش، حکومت ماد بر افتاد.

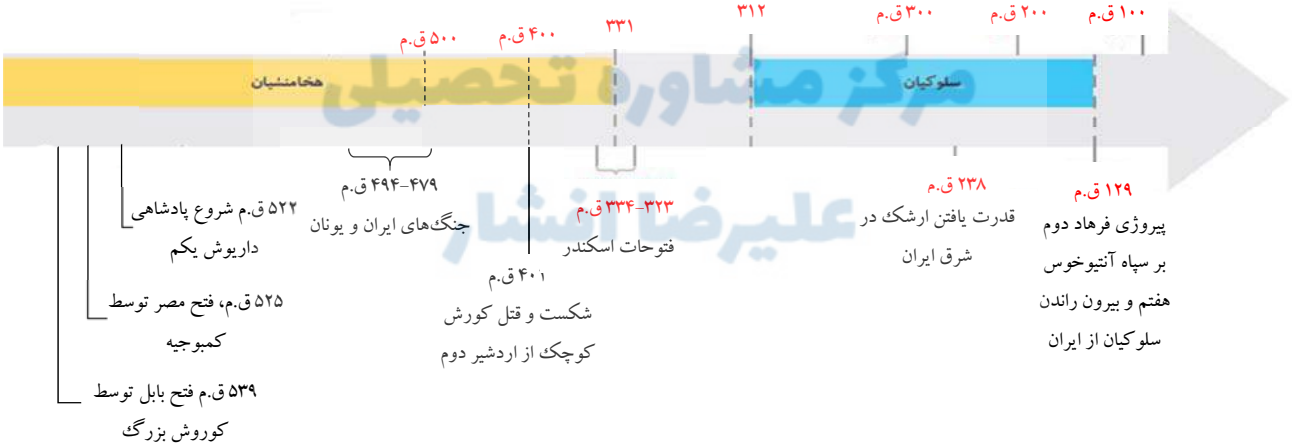

هخامنشیان؛ بزرگ‌ترین حکومت عصر باستان

- ❖ سلسلهٔ هخامنشی
  - سلسلهٔ هخامنشی منسوب به ← هخامنش جد کورش کبیر است.
  - هخامنش ← رئیس قبیلهٔ پاسارگاد بود.
  - قبیلهٔ پاسارگاد ← یکی از قبایل مهم قوم پارسی به شمار می‌رفت.
  - پارسی‌ها ← هم‌زمان با قدرت یافتن مادی‌ها، در قسمت‌های جنوبی فلات ایران یعنی سرزمین پارس (استان فارس کنونی) و نواحی مجاور آن مستقر بودند.
  - حکومت ماد ← قوم بزرگ پارس را تحت فرمان خود در آورد.
  - اَنشان ← در آن زمان شاخه‌ای از خاندان هخامنشی، در فارس به مرکزیت شهر اَنشان (انزان)، حکومت محلی کوچکی تشکیل داده بودند.

درس نهم | ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان

تأسیس حکومت هخامنشیان

❖ پادشاهی کورش کبیر یا کورش دوم

- به قدرت رسیدن کورش
  - یکی از نوادگان هخامنشی، به نام کورش (کورش دوم)، که بر آنشان حکومت می‌کرد، قبایل پارسی را که از سلطهٔ مادها ناراضی بودند، باهم متحد کرد.
  - کورش، با جلب حمایت بزرگان مادی، آستیاگ را از میان برداشت و پادشاهی هخامنشیان را بنیان نهاد.
- کورش در آسیای صغیر
  - پس از به قدرت رسیدن، به آسیای صغیر لشکرکشی کرد.
  - در آسیای صغیر، حکومت لیدی و سایر دولت – شهرهای آن‌جا را شکست داد.
  - شهر ثروتمند سارد، پایتخت لیدی و تمامی آسیای صغیر را به تصرف خود درآورد.
  - در نتیجهٔ تصرف آسیای صغیر (لیدی)
    - حکومت هخامنشیان به ثروت هنگفتی دست یافت.
    - با دولت –شهرهای یونانی همسایه شد.
  - مؤسس سلسلهٔ هخامنشی پس از تصرف آسیای صغیر، چند سالی در مناطق شرقی فلات ایران سرگرم کشورگشایی بود و مناطق وسیعی را به قلمرو خود افزود.
- کورش در بابل
  - فتح بابل
    - یکی از انسانی‌ترین و شکوهمندترین فتوحات تاریخ جهان، فتح مسالمت‌آمیز بابل توسط کورش است.
    - کورش در سال ۵۳۹ ق.م بدون جنگ و خونریزی وارد بابل شد.
    - بابل یکی از بزرگترین شهرهای روزگار باستان بود.
    - در شهر بابل مردمان و اقوامی با خاستگاه اجتماعی و فرهنگی گوناگون زندگی می‌کردند.
  - دلایل اهمیت بابل
    - داشتن بناها و پرستشگاه‌های باشکوه
    - داشتن مراکز اقتصادی ثروتمند
    - داشتن نهادهای سیاسی و اداری متعدد
    - در اختیار داشتن راه‌های ارتباطی با سرزمین‌های دور و نزدیک
  - منشور کورش
    - کورش فرمان داد تا ماجرای فتح صلح‌آمیز بابل را بر لوحی استوانه‌ای از گل رس به زبان بابلی بنویسند.
    - این لوح در سال ۱۸۷۹ م/ ۱۲۵۸ ش. در بابل کشف شد.
    - این لوح هم‌اکنون در موزهٔ بریتانیا در لندن نگه‌داری می‌شود و به «منشور کورش» معروف است.
    - بیانیه یا منشور کورش، نماد فرهنگ انسانی و مداراجویانهٔ ایرانیان است.
    - بسیاری از محققان، منشور کورش را نخستین منشور حقوق بشر می‌دانند.
    - متن منشور کورش به ابتکار سازمان ملل متحد به شش زبان رسمی این نهاد جهانی ترجمه شد.
    - نسخهٔ بدلی از منشور کورش در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک به نمایش گذاشته شده است.
- پیامد تصرف بابل ← در پی تسخیر بابل، تمامی بین‌النهرین و سرزمین‌های
  - سوریه
  - فلسطین
  - فنیقیه (لبنان)

  ← تحت فرمان هخامنشیان درآمد.
- شخصیت برجستهٔ کورش
  - کورش نه تنها به عنوان یک جهانگشا و یا به علت فتوحاتی که انجام داد، بلکه به خاطر شخصیت انسانیش همواره مورد تحسین و تکریم بوده است.
  - در روزگاری که قتل و غارت و کشتار، روش معمول فرمانروایان و فاتحان بود، کورش با پرهیز از چنین رفتاری شکل جدیدی از فرمانروایی را به جهان معرفی کرد.
  - رفتار مداراجویانه و انسانی کورش، الگوی مناسبی شد که پس از او، برخی از شاهان هخامنشی نیز از آن پیروی می‌کردند.

درس نهم | ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان

- پادشاهی کمبوجیه
  - کمبوجیه، پسر و جانشین کورش بزرگ است.
  - در زمان پادشاهی کمبوجیه، مصر به تصرف هخامنشیان درآمد.
  - مصر، کشوری بزرگ و با تمدنی با شکوه بود.
  - با فتح مصر قلمرو هخامنشیان تا قارهٔ آفریقا گسترش یافت.
  - با فتح مصر، قلمرو هخامنشیان به قارهٔ آفریقا گسترش یافت و به نهایت وسعت و عظمیت خود رسید.

منشور کورش- موزهٔ بریتانیا- لندن

آرامگاه کورش بنیان‌گذار حکومت هخامنشیان- پاسارگاد

تثبیت شاهنشاهی هخامنشیان

- پس از مرگ مشکوک کمبوجیه ← داریوش یکم که از شاخهٔ دیگر خاندان هخامنشی بود به پادشاهی رسید.

- پادشاهی داریوش یکم
  - **به قدرت رسیدن داریوش**
    - با مرگ کمبوجیه، داریوش یکم با همراهی تعدادی از سران خاندان‌های بزرگ پارسی، گوماتهٔ مُغ و دیگر شورشیان و مدعیان قدرت را سرکوب کرد.
    - پس از کمبوجیه، داریوش به پادشاهی رسید.
  - **اقدامات داریوش**
    - فرونشاندن شورش‌های داخلی و برقراری آرامش و امنیت در سرتاسر شاهنشاهی هخامنشی
    - لشکرکشی به شرق، تصرف قسمت‌هایی از غرب و شمال غربی هند
    - لشکرکشی به مناطق دوردست در شمال دریای سیاه و جنوب روسیهٔ کنونی به منظور دفع حملات قبایل صحراگرد سکایی
  - **اهمیت و شهرت فوق‌العادهٔ داریوش در تاریخ ایران**
    - انجام اقدامات اساسی و کم‌نظیر جهت ایجاد تشکیلات نوین اداری، نظامی و اقتصادی
    - تأسیس سپاه جاویدان
    - احداث جادهٔ شاهی
    - برپایی کاخ‌ها و بناهای مجلل، به ویژه در شوش و تخت جمشید
    - بنیان نهادن اصول و شیوهٔ نوین در کشورداری ← زمینه‌ساز رونق اقتصادی و شکوفایی تمدن ایران

رقابت و درگیری یونان با ایران در زمان هخامنشیان

✓ داریوش بزرگ در اواخر پادشاهی خود با دشواری‌هایی در غرب قلمرو خود روبه‌رو شد که در نهایت به بروز جنگ با یونانیان انجامید که تا روزگار جانشینش، خشایارشا نیز ادامه داشت.

- ✓ **جنگ ماراتن**
  - **علت** ← دولت- شهرهای یونانی، مخصوصاً آتن، از تسلط ایران بر آسیای صغیر و سواحل شرقی دریای اژه ناخشنود بودند.
  - **چگونگی شروع**
    - آتنی‌ها یکی از شهرهای یونانی‌نشین آسیای صغیر به نام میلتوس (ملطیه) را تشویق به شورش علیه هخامنشیان کردند.
    - آتنی‌ها به همراه شورشیان به شهر سارد هجوم آورده، آن‌جا را آتش زدند.
    - داریوش تصمیم به تنبیه آتنی‌ها گرفت و به دنبال آن ناوهای ایرانی نخست جزایر دریای اژه را تصرف کردند.
    - با تصرف جزایر دریای اژه، سپاه ایران وارد خاک یونان شد و در جایی به نام ماراتن موضع گرفت.
    - آتنی‌ها مدتی در اظهار اطاعت و یا جنگ تردید داشتند، بیشتر دولت- شهرهای یونانی از جمله اسپارت که سربازانش به جنگاوری و دلاوری مشهور بودند، در پشتیبانی از آتن جدّی نبودند.
    - یورش یونانیان به قدری ناگهانی بود که کاری از تیراندازان پارسی برنیامد و سپاه ایران عقب‌نشینی
  - **نتیجهٔ جنگ**
    - یورش یونانیان به قدری ناگهانی بود که کاری از تیراندازان پارسی برنیامد و سپاه ایران عقب‌نشینی کرد.
    - مورخان یونان باستان و تاریخ‌دانان جدید اروپایی، جنگ ماراتن را با آب و تاب فراوان نقل کرده‌اند.

درس نهم | ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان

تخت جمشید- نقش برجستهٔ داریوش بزرگ

تخت جمشید- دروازهٔ ملل نماد حکومت جهانی هخامنشیان

- خشایارشا
  - پسر و جانشین داریوش است.
  - پس از فرونشاندن شورش‌های مصر و بابل، به یونان لشکر کشید.
  - آتن را تصرف کرد.
  - در نبرد دریایی، در تنگهٔ سالامیس توفیقی به دست نیاورد.
  - یونانیان دربارهٔ پیروزی خود در نبرد سالامیس بزرگ‌نمایی بسیار کردند.
  - اگرچه هخامنشیان از لشکرکشی به یونان، موفقیت نظامی چندانی به دست نیاوردند، اما دولت- شهرهای یونانی تا زمان تسلط مقدونیان بر آن کشور، هم‌چنان حکومت هخامنشی ایران را به عنوان بزرگ‌ترین قدرت جهانی می‌شناختند.
  - حکومت هخامنشی نقش فعالی را در روابط دولت- شهرهای یونانی، به خصوص در جریان جنگ‌های پلوپونزی ایفا کرد.

انحطاط و فروپاشی هخامنشیان

- اردشیر دوم
  - خاندان هخامنشی از زمان پادشاهی اردشیر دوم دچار تفرقهٔ درونی شد.
  - در ابتدای زمامداری او، برادرش، کورش کوچک در آسیای صغیر سر به شورش برداشت و با سپاهی از مزدوران یونانی راهی پایتخت گردید.
  - در جنگ میان دو برادر، کورش کوچک شکست خورد و کشته شد.
  - اردشیر دوم به خوش‌گذرانی و راحت‌طلبی مشهور بود، در دوران فرمانروایی او مصر از سیطرهٔ هخامنشیان خارج شد.
- اردشیر سوم
  - وی پسر و جانشین اردشیر دوم است.
  - او در ابتدای حکومتش به قتل عام افراد خاندان سلطنتی پرداخت و کسانی را که احتمال می‌داد ادعای شاهی کنند، به قتل رساند.
  - او پادشاهی جاه‌طلب و جنگجو بود و مصر را دوباره ضمیمهٔ قلمرو هخامنشی کرد.
  - اردشیر سوم در آستانهٔ حملهٔ اسکندر مقدونی به ایران، به دست یکی از خدمتکاران کاخ شاهی به قتل رسید.
- داریوش سوم
  - داریوش سوم، آخرین فرمانروای هخامنشی است که مدتی پس از قتل اردشیر سوم به تخت نشست.
  - داریوش سوم، دلیر و جوانمرد بود، اما تدبیر و درایت شاهان نخست هخامنشی را نداشت.
  - در زمان او، اسکندر با سپاهی بسیار قوی که آموزش دیده و تشنهٔ قتل و غارت بودند، به ایران تاخت.
  - اسکندر در سه نبرد
    - گرانیکوس
    - ایسوس
    - گوگمل

    ← سپاه هخامنشی را شکست داد و پس از آن شوش، یکی از پایتخت‌های هخامنشیان را تسخیر کرد.
  - با وجود دلاوری و رشادت آریوبرزن، سردار شجاع ایرانی،سپاهیان مقدونی و یونانی به تخت جمشید رسیدند و مشهور است که به دستور اسکندر تخت جمشید به آتش کشیده شد.
  - داریوش سوم که از برابر اسکندر گریخته بود در سال ۳۳۰ ق.م نزدیک دامغان کنونی به قتل رسید.

درس نهم | ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان

آرامگاه داریوش سوم- تخت جمشید

تندیس آریو برزن

بررسی شواهد و مدارک، اسلحهٔ طلایی

«... در حالی‌که جنگ‌های پلوپونزی [جنگ‌های داخلی یونان] به اوج شدت رسیده بود، اسپارت می‌کوشید تا برای از بین بردن حریف نیرومند خویش آتن، از طلای داریوش [دوم] استفاده کند. اما داریوش می‌دانست از طلاهای خویش چگونه باید همچون یک حربهٔ سیاسی استفاده نماید. در عین حال می‌دانست که حفظ نوعی موازنه در بین حریفان جنگ پلوپونزی ... برای ایران سودمندتر خواهد بود ... از این رو، ... طلای ایران را طوری به آن‌ها می‌رسانید که جنگ به درازا کشد و غالب و مغلوبی معلوم نشود. حاصل این سیاست موازنه، آن شد که اشتغال حریفان در منازعات پلوپونزی به ایران فرصت داد تا شهرهای یونانی آسیای صغیر را دوباره به انقیاد خویش درآورد، پادگان‌های ایرانی را در آنجاها مستقر سازد و حتی مالیات‌های معوق را بازستاند». (تاریخ مردم ایران قبل از اسلام، دکتر عبدالحسین زرین کوب، صص ۱۸۱-۱۸۰)

میراث هخامنشی در یک نگاه کلّی

❖ با مرگ داریوش سوم، سلسلهٔ هخامنشی به پایان رسید.

❖ میراث و یادگاری هخامنشیان
- آیین کشورداری و فنون سیاست
- شیوه‌های عمرانی، اقتصادی و تجاری
- ساخت بناهای باشکوه
- ابداع هنرهای جهانی
- مداراجویی فرهنگی و دینی

❖ آنان ایران را به نخستین حکومت بزرگ جهانی تبدیل کردند.

❖ به واسطهٔ تدبیر و سیاست شاهان هخامنشی بود که ایرانیان به تأثیر گذارترین مردم در جهان متمدن و شناخته شدهٔ آن روزگار تبدیل شدند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس نهم | ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص

۱- آریایی ← به معنی شریف و آزاده
۲- ایران ← سرزمین مردمان شریف و آزاده
۳- آریاییان ← گروهی از اقوام هند و اروپایی بودند که از زمان‌های بسیار کهن به تدریج در فلات ایران و شبه قارهٔ هند مستقر شدند.
۴- مادی‌ها ← بنیان‌گذار نخستین حکومت آریایی در ایران
۵- دهیوک ← یکی از بزرگان مادی بود که به پادشاهی این قوم رسید.
۶- هگمتانه ← هگمتانه یا اکباتان (همدان امروزی) مرکز حکومت مادی‌ها می‌باشد.
۷- هووخشتر ← سومین پادشاه ماد بود، حکومت ماد در زمان او به اوج قدرت رسید.
۸- آستیاگ ← پسر و جانشین هووخشتر بود، او لیاقت و درایت پدر را نداشت، در زمان او حکومت ماد سقوط کرد.
۹- هخامنش ← سلسلهٔ هخامنش منسوب به هخامنش جد کورش کبیر است، هخامنش رئیس قبیلهٔ پاسارگاد بود.
۱۰- کورش ← یکی از نوادگان هخامنش بود که بر اَنشان حکومت می‌کرد، او توانست آستیاگ را از میان بردارد و پادشاهی هخامنشیان را بنیان کند.
۱۱- بابل ← یکی از تمدن‌های باشکوه بین‌النهرین بود، این تمدن توسط کورش فتح شد.
۱۲- منشور کورش ← کورش فرمان دادتا ماجرای فتح صلح‌آمیز بابل را بر لوحی استوانه‌ای از گل رس به زبان بابلی بنویسند. این لوح به منشور کورش معروف است.
۱۳- کمبوجیه ← پس از مرگ کورش پسرش کمبوجیه به پادشاهی ایران رسید.
۱۴- داریوش یکم ← داریوش یکم از شاخهٔ دیگر خاندان هخامنشی بود که پس از مرگ کمبوجیه به پادشاهی رسید.
۱۵- گوماتهٔ مُغ ← همان بردیای دروغین است که توسط داریوش به قتل رسید.
۱۶- میلتوس (ملطیه) ← شهری یونانی‌نشین در آسیای صغیر بود که به تحریک آتنی‌ها علیه هخامنشیان شورش کرد.
۱۷- سارد ← پایتخت تمدن لودیه است.
۱۸- ماراتن ← یکی از جنگ‌های حکومت هخامنشی و یونان
۱۹- خشایارشا ← پسر و جانشین داریوش یکم
۲۰- سالامیس ← نبرد دریایی ناوهای خشایارشا با یونانیان در تنگهٔ سالامیس شکل گرفت.
۲۱- اردشیر دوم ← از زمان این پادشاه حکومت هخامنشی دچار تفرقهٔ درونی شد.
۲۲- کورش کوچک ← برادر اردشیر دوم، در جنگی که میان دو برادر رخ داد، کورش کوچک شکست خورد و کشته شد.
۲۳- اردشیر سوم ← پسر و جانشین اردشیر دوم بود، در زمان او مصر مجدداً تصرف شد.
۲۴- داریوش سوم ← آخرین پادشاه هخامنشی است، او از اسکندر مقدونی شکست خورد.
۲۵- گرانیکوس، ایسوس و گوگمل ← اسکندر در این سه نبرد سپاه هخامنشی را شکست داد.
۲۶- آریوبرزن ← سردار شجاع ایرانی که در برابر سپاه مقدونی مقاومت کرد.

تاریخ ۱۰ درس ۹: ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان

۲۰۳۰. کدام گزینه در رابطه با واژهٔ ایران درست است؟

۱) واژهٔ ایران از واژهٔ آریایی گرفته شده است و به معنی سرزمین آریاییان است.
۲) واژهٔ ایران از نام پادشاه باستانی ایران، ایریان گرفته شده است.
۳) واژهٔ ایران از واژهٔ آریایی گرفته شده است و به معنی سرزمین خدایان است.
۴) واژهٔ ایران از نام پادشاه باستانی ایران، ایران‌مزدا گرفته شده است.

۲۰۳۱. کدام گزینه در رابطه با واژهٔ ایران کامل‌تر است؟

۱) سرزمین پاکان و راستگویان ۲) سرزمین جنگجویان و دلاوران
۳) سرزمین مردمان شریف و آزاده ۴) سرزمین مردمان شریف و راستگو

۲۰۳۲. آریاییان از کدام اقوام بودند و به تدریج در کدام مناطق ساکن شدند؟

۱) گروهی از اقوام هند و اروپایی بودند که از زمان‌های بسیار کهن و به تدریج در فلات ایران و آناتولی ساکن شدند.
۲) گروهی از اقوام هند و اروپایی بودند که از زمان‌های بسیار کهن و به تدریج در فلات ایران و شبه‌قارهٔ هند مستقر شدند.
۳) گروهی از اقوام دراویدی بودند که از زمان‌های بسیار کهن و به تدریج در فلات ایران و آناتولی ساکن شدند.
۴) گروهی از اقوام دراویدی بودند که از زمان‌های بسیار کهن و به تدریج در فلات ایران و هند ساکن شدند.

۲۰۳۳. کاربرد واژهٔ آریایی برای کدام اقوام درست است؟

۱) ایرانیان، ژرمن‌ها و هندیان ۲) ایرانیان و ژرمن‌ها ۳) ایرانیان، هندیان و سامی‌ها ۴) ایرانیان و هندیان

۲۰۳۴. اقوام هند و اروپایی نخست در کدام مناطق ساکن بودند؟

۱) در علفزارهای شمال شرق فلات ایران و جنوب روسیه در حوالی دریاچهٔ آرال ۲) در علفزارهای سیبری، شمال غرب اروپا و جنوب هند
۳) در جنوب هند، شمال غرب فلات ایران و دریاچهٔ آرال ۴) در جنوب روسیه، جلگهٔ ولگا و شمال فلات دکن

۲۰۳۵. بر اساس فرضیه‌ای که مورد قبول تعداد قابل توجهی از باستان‌شناسان و مورخان قرار گرفته است، آریایی‌ها چه زمانی وارد ایران شدند و در کدام مناطق تمرکز یافتند؟

۱) اقوام آریایی در حدود ۲۵۰۰ ق. م. وارد فلات ایران شدند، گروهی از آنان به سمت شرق و جنوب فلات ایران پیشروی کردند.
۲) اقوام آریایی در حدود ۱۵۰۰ ق. م. وارد فلات ایران شدند، گروهی از آنان به سمت مرکز و غرب فلات ایران پیشروی کردند.
۳) اقوام آریایی در حدود ۲۵۰۰ ق. م. وارد فلات ایران شدند، گروهی از آنان در جزایر جنوبی ایران ساکن شدند.
۴) اقوام آریایی در حدود ۱۵۰۰ ق. م. وارد فلات ایران شدند، گروهی از آنان در مناطق کوهستانی آرارات ساکن شدند.

۲۰۳۶. بر پایهٔ تحقیقات صورت گرفته، ..... بنیان‌گذار نخستین حکومت آریایی در ایران شناخته می‌شوند.

۱) ساسانیان ۲) اشکانیان ۳) هخامنشیان ۴) مادی‌ها

۲۰۳۷. مادی‌ها از کدام اقوام بودند و در کدام بخش‌های فلات ایران ساکن شدند؟

۱) آریایی ـ شمال و شرق ۲) آریایی ـ غرب و مرکز ۳) گوتی ـ شمال و شرق ۴) گوتی ـ غرب و مرکز

۲۰۳۸. اولین بار در کدام‌یک از منابع زیر به مادی‌ها اشاره شده است؟

۱) انجیل ۲) تورات ۳) قرآن ۴) سالنامه‌های آشوری

۲۰۳۹. علت حملات دائمی آشوریان به سرزمین‌های همسایه، از جمله نواحی غربی ایران چه بود؟

۱) به‌دست آوردن برده و غنائم ۲) به‌دست آوردن فلزات، طلا و نقره
۳) به‌دست آوردن فلزات، سنگ‌های قیمتی و غنائم ۴) تصرف سرزمین‌های بیش‌تر و به‌دست آوردن ثروت

۲۰۴۰. ایرانیان در مقابل حملات مکرر آشوریان چه اقدامی کردند؟

۱) زمینهٔ اتحاد قبایل پراکندهٔ ماد را فراهم کردند. از این رو، رؤسای قبایل ماد، یکی از بزرگان به نام دهیوک را به پادشاهی انتخاب کردند.
۲) این حملات باعث شد قبایل پراکندهٔ ماد تسلیم آشوریان شوند و هر سال سنگ‌های قیمتی به آشور بفرستند.
۳) باعث شکل‌گیری جنگ بزرگ و طولانی شد که در خاتمه با شکست ایرانیان همراه بود.
۴) با بابلی‌ها متحد شدند و علیه آشوریان قیام کردند.

۲۰۴۱. در رابطه با دهیوک کدام گزینه کامل‌تر است؟

۱) دهیوک، رهبر اقوام هند و اروپایی بود که پس از شکست از اسلاوها این قوم را به مناطق غربی ایران وارد کرد.

۲) دیااکو بنیان‌گذار سلسلهٔ مادی است و هگمتانه را به عنوان پایتخت انتخاب کرد که به اشتباه دهیوک خوانده می‌شد.

۳) دهیوک بنیان‌گذار اقوام هند و اروپایی است و همدان را به عنوان پایتخت انتخاب کرد.

۴) دهیوک یکی از بزرگان مادی است که به اشتباه دیااکو خوانده می‌شد.

۲۰۴۲. کدام گزینه از جمله رویدادهای ۶۰۰ ق.م نمی‌باشد؟

۱) پیروزی کورش بر ماد ۲) دورهٔ تسلط سکاها بر ماد ۳) شروع پادشاهی داریوش یکم ۴) تصرف نینوا پایتخت آشور

۲۰۴۳. کدام گزینه جزو فعالیت‌های هووخشتر نمی‌باشد؟

۱) حکومت ماد در زمان فرمانروایی هووخشتر، سومین پادشاه مادی به اوج قدرت رسید.

۲) هووخشتر به آسیای صغیر لشکرکشی کرد و حکومت لیدی و سایر دولت ـ شهرهای آن‌جا را شکست داد.

۳) او نخست با تشکیل سپاه منظم و کارآمدی از قبایل مختلف ماد، پارس و ... قدرت خود را بر مناطق وسیعی از ایران تثبیت کرد.

۴) هووخشتر، با حکومت بابل، علیه آشور متحد شد و به حاکمیت آشوریان پایان داد. در پی این موفقیت نظامی، قلمرو ماد به شمال بین‌النهرین رسید.

۲۰۴۴. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ شخصیت و اقدامات آستیاگ است؟

۱) پسر و جانشین هووخشتر بود که لیاقت و درایت پدر را نداشت و دوران سلطنت خود را صرف خوشگذرانی کرد.

۲) در زمان او حکومت مادی‌ها به اوج قدرت و عظمت رسید و قلمرو مادها تا غرب رودخانهٔ سند گسترش یافت.

۳) در زمان حکومت آستیاگ، ارتش ماد به سه نیروی پیاده، سواره‌نظام و سنگین‌زره تقسیم شد.

۴) در زمان حکومت آستیاگ، مادی‌ها توانستند بر حکومت آشوریان غلبه کنند.

۲۰۴۵. در مورد دوران اوج حکومت مادی‌ها کدام گزینه صحیح می‌باشد؟

۱) حکومت ماد در زمان آستیاگ، سومین پادشاه مادی با داشتن قدرت نظامی بالا به اوج رسید.

۲) مادی‌ها پس از اتحاد با آشوریان در زمان دهیوک به اوج قدرت خود رسیدند.

۳) حکومت ماد در زمان هووخشتر، سومین پادشاه مادی به اوج قدرت رسید.

۴) اوج قدرت مادی‌ها در زمان حملهٔ کورش به سرزمین آن‌ها بود.

۲۰۴۶. سرانجام حکومت ماد چه شد؟

۱) با فتح هگمتانه به دست کورش برافتاد. ۲) با فتح شوش به دست کورش برافتاد.

۳) به وسیلهٔ حملهٔ آشوریان در زمان آستیاگ نابود شد. ۴) به وسیلهٔ حملهٔ اسکندر مقدونی در زمان آستیاگ از بین رفت.

۲۰۴۷. سلسلهٔ هخامنشی منسوب به ..... جدّ ..... است و او رئیس قبیلهٔ ..... بود.

۱) کورش کبیر ـ داریوش کبیر ـ پاسارگاد ۲) هخامنش ـ کورش کبیر ـ پاسارگاد

۳) کورش کبیر ـ کورش دوم ـ پارس ۴) هخامنش ـ داریوش کبیر ـ پارس

۲۰۴۸. هم‌زمان با قدرت گرفتن مادی‌ها، پارسی‌ها در چه مناطقی مستقر بودند؟

۱) شمال خلیج فارس و ناحیهٔ سند ۲) جنوب فلات ایران و غرب رودخانهٔ کارون

۳) شمال خلیج فارس و بین‌النهرین ۴) جنوب فلات ایران و نواحی مجاور آن

۲۰۴۹. قبایل پارسی چگونه علیه مادی‌ها متحد شدند؟

۱) یکی از نوادگان هووخشتر به نام آستیاگ توانست قبیله‌های پارسی را که از سلطهٔ مادی‌ها ناراضی و به تنگ آمده بودند، با هم متحد کند.

۲) یکی از نوادگان هخامنش به نام کورش (کورش دوم)، که بر انشان حکومت می‌کرد، توانست قبیله‌های پارسی را که از سلطهٔ مادی‌ها ناراضی بودند، باهم متحد کند.

۳) یکی از نوادگان کورش کبیر که بر انشان حکومت می‌کرد، توانست قبیله‌های پاسارگاد را که از سلطهٔ مادی‌ها ناراضی بودند، با هم متحد کند.

۴) یکی از نوادگان هووخشتر که بر هگمتانه حکومت می‌کرد، توانست قبیله‌های پارسی را که از سلطهٔ مادی‌ها ناراضی بودند، با هم متحد کند.

۲۰۵۰. نتیجهٔ فتح لیدی و آسیای صغیر برای حکومت کورش چه بود؟

۱) حکومت هخامنشیان به ثروت هنگفتی دست یافت و با دولت ـ شهرهای یونانی همسایه شد.

۲) حکومت هخامنشیان بر آسیای صغیر تسلط پیدا کرد و اسیران زیادی با خود به شوش آورد.

۳) حکومت هخامنشیان بر آسیای صغیر تسلط پیدا کرد و ثروت‌های زیادی به‌دست آورد.

۴) حکومت هخامنشیان به ثروت هنگفتی دست یافت و با رومیان همسایه شد.

۲۰۵۱. کدام گزینه در رابطه با فتح سرزمین بابل توسط کورش بزرگ درست است؟

۱) یکی از پیروزی‌های بزرگ کورش کبیر فتح بابل است. او توانست از طریق دریا و خشکی و طی یک جنگ طولانی بابل را فتح کند.

۲) فتح مسالمت‌آمیز بابل توسط کورش بزرگ در سال ۵۳۹ م است که در این سال مؤسس سلسلهٔ هخامنشی با جنگ بابل را فتح کرد.

۳) یکی از بزرگ‌ترین و طولانی‌ترین جنگ‌های باستان، جنگ بابل است که بین کورش و نبونید پادشاه بابل شکل گرفت.

۴) یکی از انسانی‌ترین و شکوهمندترین فتوحات تاریخ جهان، فتح مسالمت‌آمیز بابل توسط کورش بزرگ است.

۲۰۵۲. کدام گزینه در رابطه با «منشور کورش» صحیح است؟

۱) این لوح از جنس گل رس می‌باشد که به فرمان کورش ماجرای فتح آتن بر روی آن حک شده است.

۲) این لوح از جنس سنگ صابونی است و به داستان پیروزی کورش بر آستیاگ اشاره دارد.

۳) این لوح در بابل کشف شد و هم‌اکنون در موزهٔ بریتانیا در لندن نگه‌داری می‌شود.

۴) این لوح در رابطه با قوانین اقتصادی کورش در سرزمین آریاییان می‌باشد.

۲۰۵۳. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ ویژگی‌های خاص و مزیت‌های شهر بابل است؟

۱) بابل یکی از بزرگ‌ترین شهرهای آن روزگار بود و مردمان و اقوامی با خاستگاه اجتماعی و فرهنگی گوناگون در آن‌جا می‌زیستند.

۲) در این شهر مراکز سیاسی و اداری متعدد ساخته شده بود ولی در تمامی شهر حتی یک معبد و پرستشگاه دیده نمی‌شد.

۳) شهر بابل از نظر داشتن بناها و پرستشگاه‌های باشکوه و مراکز اقتصادی ثروتمند دارای اهمیت بود ولی مراکز سیاسی و مذهبی نداشت.

۴) این شهر فقط از نظر سیاسی و اقتصادی دارای اهمیت بود و اهمیت دیگری نداشت.

۲۰۵۴. کدام گزینه از ویژگی‌ها و دلایل اهمیت منشور کورش نیست؟

۱) بیانیه یا منشور کورش، نماد فرهنگ انسانی و مداراجویانهٔ ایرانیان است.

۲) کورش فرمان داد تا ماجرای شکست آستیاگ پادشاه ماد را بر آن نوشتند.

۳) بسیاری از محققان، منشور کورش را نخستین منشور حقوق بشر می‌دانند.

۴) این لوح که در سال ۱۸۷۹ م. در بابل کشف شد، هم‌اکنون در موزهٔ بریتانیا در لندن است.

۲۰۵۵. در پی تسخیر بابل، کدام سرزمین‌ها تحت فرمان هخامنشیان درآمد؟

۱) سرزمین‌های آسیای صغیر و تمامی حکومت‌های بین‌النهرین
۲) سوریه، فلسطین، فنیقیه و تمامی بین‌النهرین
۳) تمامی بین‌النهرین و قسمت‌های شمالی شبه جزیرهٔ عربستان
۴) سوریه، فلسطین، لیدی و سرزمین‌های آسیای صغیر

۲۰۵۶. چرا کورش مورد تحسین و تکریم بود؟

۱) چون جهانگشایی با تدبیر بود و توانست فتوحات زیادی انجام دهد.

۲) چون توانست سرزمین ثروتمند بابل را به تصرف خود درآورد.

۳) به خاطر شخصیت و رفتار انسانی‌اش، در زمانی که قتل و غارت عرف بود.

۴) چون با درایت توانسته بود بر یونان حکومت کند.

۲۰۵۷. کدام گزینه در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) آرامگاه کورش ـ پاسارگاد

۲) آرامگاه داریوش ـ تخت جمشید

۳) آرامگاه داریوش ـ پاسارگاد

۴) آرامگاه کورش ـ تخت جمشید

۲۰۵۸. در زمان پادشاهی ..... ، پسر و جانشین کورش بزرگ، ..... به تصرف هخامنشیان درآمد.

۱) داریوش ـ بابل ۲) کمبوجیه ـ بابل ۳) داریوش ـ مصر ۴) کمبوجیه ـ مصر

۲۰۵۹. با فتح کدام سرزمین قلمرو هخامنشیان به قارهٔ آفریقا گسترش یافت و به نهایت وسعت و عظمت خود رسید؟

۱) بابل ۲) بین‌النهرین ۳) لودیه ۴) مصر

۲۰۶۰. داریوش چگونه بر تخت پادشاهی نشست؟

۱) داریوش ابتدا آستیاگ، پادشاه مادی را شکست داد و با لشکری از سربازان پارتی و پارسی خود به پرسپولیس لشکرکشی کرد و در آن‌جا گئومات مغ را کشت و بر تخت پادشاهی نشست.

۲) داریوش ابتدا نبونید پادشاه و متحد کمبوجیه را شکست داد و سپس با بزرگان و موبدان پارسی و پارتی متحد شد و به بارگاه کمبوجیه حمله کرد و با کشتن وی بر تخت پادشاهی نشست.

۳) پس از مرگ مشکوک کمبوجیه، داریوش یکم که از شاخهٔ دیگر خاندان هخامنشی بود با همراهی تعدادی از سران خاندان‌های بزرگ پارسی، گئومات مغ و دیگر شورشیان و مدعیان قدرت را سرکوب کرد و بر تخت شاهی نشست.

۴) داریوش ابتدا کمبوجیه را شکست داد و سپس به همراهی تعدادی از سران و بزرگان خاندان‌های پارس و پارت توانست گئومات مغ و دیگر شورشیان و مدعیان قدرت را سرکوب کند و بر تخت شاهی بنشیند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۰۶۱. داریوش بزرگ پس از سرکوب شورشیان و مدعیان قدرت و ایجاد آرامش و امنیت در سرتاسر شاهنشاهی هخامنشی به چه اقدامی دست زد؟

۱) به شرق لشکرکشی کرد و قسمت‌هایی از غرب و شمال غرب هند را به قلمرو خود افزود.

۲) به اقدامات اساسی برای بسط توسعهٔ ایران در آسیای صغیر پرداخت.

۳) به یونان حمله کرد و آتن و اسپارت را تنبیه کرد.

۴) برای فتح مصر با سپاه خود عازم آن کشور شد.

۲۰۶۲. علت لشکرکشی داریوش به مناطق دوردست شمال دریای سیاه و جنوب روسیهٔ کنونی چه بود؟

۱) سرکوب ازبک‌ها　۲) سرکوب سکایی‌ها　۳) سرکوب اسلاوها　۴) سرکوب یونانیان

۲۰۶۳. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ اقدامات داریوش بزرگ است؟

۱) نوشتن قانون‌نامهٔ ایران، تأسیس سپاه جاویدان، ایجاد جادهٔ شاهی　۲) اتحاد با فرعون مصر و یونانیان، تصرف هند و ایجاد جادهٔ شاهی

۳) اتحاد با یونان، ساخت کاخ ها و بناهای مجلل، لشکرکشی به مصر　۴) تأسیس سپاه جاویدان، کاخ‌ها و بناهای مجلل، احداث جادهٔ شاهی

۲۰۶۴. علت ناخشنودی دولت ـ شهرهای یونانی مخصوصاً آتن از هخامنشیان چه بود؟

۱) تسلط ایران بر بین‌النهرین و رسیدن ایران به رود نیل　۲) تسلط ایران بر آسیای صغیر و شرق دریای اژه

۳) حملهٔ ایران به بابل و برانداختن حکومت نبونید　۴) قدرت و ثروت فراوان ایران و تسلّط بر غرب

۲۰۶۵. چرا داریوش تصمیم به تنبیه آتنی‌ها گرفت؟ زیرا .....

۱) آتنی‌ها یکی از شهرهای یونانی‌نشین آسیای صغیر به نام میلتوس را تشویق به شورش علیه هخامنشیان کردند و سپس به همراه شورشیان به شهر سارد هجوم آورده و آن‌جا را آتش زدند.

۲) آتنی‌ها بر اسپارت‌ها که متحد هخامنشیان بودند، یورش بردند و سرزمین اسپارت را به آتش کشیدند و به شهر مرزی ملیله تجاوز کردند.

۳) آتنی‌ها با متحد شدن با لودی‌ها به سرزمین ارمنستان که در آن زمان خراج‌گزار حکومت هخامنشیان بود، یورش بردند و آن‌جا را به آتش کشیدند.

۴) آتنی‌ها از پرداخت خراج سالانهٔ خود به حکومت هخامنشیان سرباز زدند و فرستادگان داریوش بزرگ را کشتند. بدین جهت داریوش به فکر تنبیه آن‌ها افتاد.

۲۰۶۶. مهم‌ترین هدف داریوش از لشکرکشی به یونان در سال‌های پایانی عمر خود کدام است؟ (خارج از کشور ۹۲)

۱) به حمایت از اسپارت به این ناحیه لشکرکشی کرد.　۲) تنبیه کسانی که محرک و همدست شورشیان بودند.

۳) سرکوب مردم آتن که علیه وی شورش کردند.　۴) برای جبران شکست ماراتن عازم این منطقه شد.

۲۰۶۷. در دورهٔ کدام پادشاه هخامنشی، جنگ ماراتن بین سپاهیان ایران و یونان در گرفت؟ (سراسری ۹۵)

۱) کمبوجیه　۲) خشایارشا　۳) داریوش یکم　۴) اردشیر دوم

۲۰۶۸. کدام گزینه در رابطه با جنگ ماراتن نادرست است؟

۱) در این جنگ آتنی‌ها مدتی در اظهار اطاعت و یا جنگ تردید داشتند.

۲) بیشتر دولت ـ شهرهای یونانی از جمله اسپارت که سربازانش به جنگ‌آوری و دلاوری مشهور بودند نیز در پشتیبانی از آتن جدی نبودند.

۳) سرانجام سرداران آتنی‌ها تنها راه چاره را در حملهٔ سریع و جنگ تن به تن دیدند و با یورش ناگهانی کار را برای تیراندازان پارسی سخت کردند.

۴) جنگ ماراتن در زمان خشایارشا و در تنگهٔ سالامیس بین سپاه هخامنشیان و یونانیان درگرفت، در این جنگ سپاهیان هخامنشی به پیروزی بزرگی دست پیدا کردند.

۲۰۶۹. در رابطه با اقدامات خشایارشا کدام گزینه صحیح است؟

۱) او پس از فرونشاندن شورش‌های بابل و لیدی به یونان لشکرکشی کرد.　۲) او پس از فرونشاندن هندی‌ها به سمت مصر لشکرکشی کرد.

۳) او شورش‌های مصر و بابل را فرونشاند و به یونان لشکر کشید.　۴) او شورش‌های بین‌النهرین را فرونشاند و به سمت هند لشکرکشی کرد.

۲۰۷۰. خشایارشا، پسر و جانشین ..... ، پس از فرونشاندن شورش‌های ..... و ..... ، به یونان لشکرکشی کرد و آتن را تصرف کرد، اما در نبرد دریایی تنگهٔ ..... توفیقی به‌دست نیاورد.

۱) داریوش ـ مصر و بابل ـ سالامیس　۲) کورش ـ مصر و بابل ـ ماراتن

۳) داریوش ـ مصر و هند ـ ماراتن　۴) کورش ـ مصر و هند ـ سالامیس

۲۰۷۱. کدام گزینه در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) تخت جمشید ـ یادبود تصرف بابل و شکست نبونید در سال ۲۲۰۰ ق. م

۲) تخت جمشید ـ دروازهٔ ملل، نماد حکومت جهانی هخامنشیان

۳) پاسارگاد ـ دروازهٔ ملل، نماد حکومت جهانی هخامنشیان

۴) پاسارگاد ـ یادبود تصرف بابل و شکست نبونید

درس دهم: اشکانیان و ساسانیان

- از سقوط هخامنشیان تا فروپاشی ساسانیان و به پایان رسیدن عصر باستان تاریخ ایران، نزدیک به هزار سال طول کشید.

اوضاع ایران پس از سقوط هخامنشیان

- سلطهٔ اسکندر بر ایران
  - سلطهٔ اسکندر با قساوت و خشونت همراه بود.
  - مردم ایران نسبت به این کشورگشای بی رحم و سربازان مقدونی و یونانی او، به چشم بیگانه نگاه می‌کردند.
  - مردم ایران از سلطهٔ بیگانگان بر سرزمینشان ناخرسند بودند.
  - مردم ایران در برابر اسکندر شروع به مقاومت، نافرمانی و شورش کردند
- شورش‌های مردم در زمان اسکندر به دو دلیل به نتیجهٔ مطلوب نرسید
  - پراکنده بودن این شورش‌ها
  - عدم هماهنگی و ارتباط بین آن‌ها

اسکندر مقدونی در سال ۳۲۳ ق.م در بابل در گذشت ← پس از مرگ اسکندر قلمرو او تجزیه شد. ← با مرگ اسکندر، جنگ های داخلی میان سردارانش بر سر قدرت آغاز شد.

سلوکیان

- چند سال پس از مرگ اسکندر، یکی از سرداران او به نام سلوکوس، بر
  - بین‌النهرین
  - بخش‌هایی از آسیای صغیر
  - سوریه
  - فلات ایران

← حاکم شد و سلسلهٔ پادشاهی سلوکیان را تشکیل داد.

- سلوکوس
  - خود را نیکاتور، یعنی فاتح می‌خواند.
  - ابتدا شهری را که به نام او سلوکیه نامیده شد و در سال غرب رود دجله قرار داشت، به عنوان پایتخت برگزید.
  - چند سال بعد پایتخت خود را به شهر انطاکیه در شمال سوریه منتقل کرد.

- سلوکیان با ساخت شهرهای جدید در قلمرو خود این اهداف را دنبال می‌کردند
  - کوچاندن یونانی‌ها به شهرهای جدید
  - رواج فرهنگ یونانی در متصرفات اسکندر
  - این شهرها براساس معماری یونانی برپا شده بود.
  - ساکنان یونانی این شهرها وظیفه داشتند از وقوع شورش‌های احتمالی و هجوم طوایف کوچ‌رو جلوگیری کنند.
  - این شهرها، زمینهٔ گسترش فعالیت‌های تجاری با سرزمین‌های دور و نزدیک را فراهم می‌آورد.

- سلوکیان از اوایل تشکیل حکومت خود، با جانشینان اسکندر در مصر، وارد رقابت و درگیری شدند ← از این رو، عمدهٔ توجه شاهان سلوکی به مناطق غربی قلمرو خودشان بود و بر متصرفات شرقی خویش نظارت و سلطهٔ‌کامل نداشتند. عدم نظارت کامل سلوکیان بر متصرفات شرقی خود باعث شد ← افراد یا خاندان‌هایی در نواحی شمال شرقی فلات ایران قدرت را به دست گیرند و به فکر استقلال از حکومت سلوکیان بیفتند.
- اشکانیان ← سرانجام پس از سال‌های طولانی مبارزه و مقاوم، به سلطهٔ سلوکیان بر ایران پایان دادند.

- پایه‌های حاکمیت سیاسی و نظامی سلوکیان بر ایران سست و لرزان بود، زیرا
  - سلوکیان اقوام گوناگون را تنها به زور زیر فرمان خود نگاه داشته بودند.
  - آن‌ها هیچ‌گاه نتوانستند حس هم‌زیستی و یگانگی با اقوام ایرانی را در قلمرو خود ایجاد کنند.
  - فرهنگ یونانی نتوانست در ایران گسترش و نفوذ عمیق پیدا کند.

درس دهم | اشکانیان و ساسانیان

خط زمان تأسیس و رخدادهای دورهٔ اشکانیان

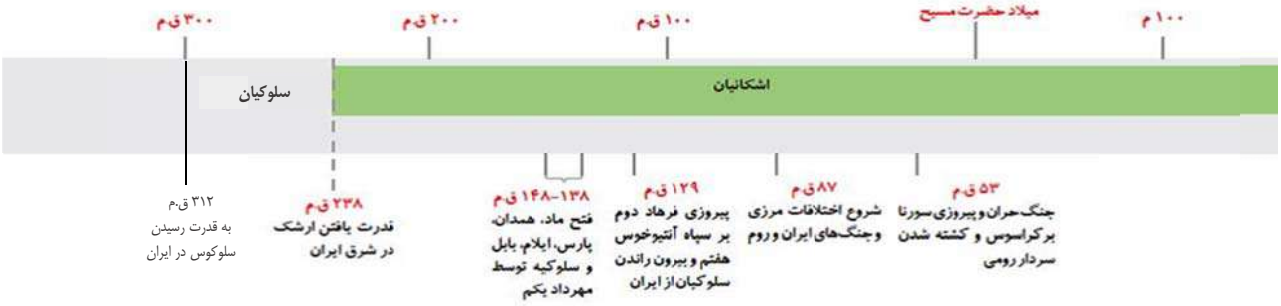

تأسیس سلسلهٔ اشکانیان

- ✓ بنیان‌گذار سلسلهٔ اشکانی ← اَرشَک، از قبیلهٔ پَرنی یا اَپرنی در شرق ایران بود.
- ✓ اَرشَک ← بر فرمانروای سلوکی در ناحیه‌ای در حوالی قوچان امروز شورید و پارت و گرگان را از دست سلوکیان خارج کرد (۳۲۸ ق.م)
- ✓ به احترام اَرشک ← جانشینان وی، عنوان اَرشک را به نام خود افزودند و بدین ترتیب این سلسله ارشکانیان و بعداً اشکانیان نامیده شد.
- ✓ ویژگی جنگاوران اشکانی
  - مهارت در سوارکاری
  - مهارت در تیراندازی با کمان

مراحل پیروزی اشکانیان بر سلوکیان

تشکیل سپاه ورزیده از جنگجویان شرق ایران ← حرکت به سمت غرب ایران ← بیرون راندن سلوکیان پس از صد سال جنگ و گریز

سکهٔ ونون دوم- پادشاه اشکانی

پایتخت اشکانیان در طول ۴۷۰ سال حکومت

- شهر نسا در ترکمنستان امروزی
- شهر تیسفون در نزدیکی بغداد امروزی
- شهر صددروازه که یونانیان به آن هکاتم‌پولس می‌گفتند در حوالی دامغان کنونی

گسترش و تثبیت قدرت اشکانیان

- ❖ نخستین فرمانروایان اشکانی، برای حفظ قلمرو خود گاهی ناچار به اطاعت از سلوکیان بودند.
- ❖ مهرداد یکم
  - او با تسلط بر مناطق وسیعی در سرتاسر ایران، قدرت و قلمرو حکومت اشکانی را به طور چشمگیری افزایش داد.
  - در دوران فرمانروایی او، سلسلهٔ اشکانیان از یک حکومت محلی در شرق فلات ایران به یک پادشاهی قدرتمند تبدیل شد.
- ❖ مهرداد دوم
  - از جمله پادشاهان لایق و با تدبیر اشکانی بود.
  - با فتوحات مهرداد دوم، وسعت قلمرو اشکانیان به نهایت خود رسید و پایه‌های قدرت و سلطنت آنان استوار گردید.
  - در روزگاران مهرداد دوم، سفیرانی از سوی چین به ایران آمدند و در پی این روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جادهٔ ابریشم توسعه پیدا کرد.
  - در دوران مهرداد دوم، اشکانیان تا رود فرات پیش رفتند و با امپراتور روم همسایه شدند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس دهم | اشکانیان و ساسانیان

اشکانیان و روم

- یکی از مسائل مهم در سیاست خارجی اشکانیان، اختلافات و جنگ‌های مکرر با امپراتوری روم شرقی بود.
- در آن زمان امپراتوری قدرتمند روم، در پی گسترش قلمرو خود به سمت شرق بود و گهگاهی سپاه بزرگی را روانهٔ ایران می‌کرد.
- اشکانیان با تمام قوا از مرزها غربی ایران دفاع می‌کردند و اجازه نمی‌دادند که بیگانگان بر کشور تسلط یابند.

- جنگ‌های ایران و روم
  - حرّان
    - محل جنگ ← حرّان
    - پادشاه ایران ← اُرُد دوم
    - فرماندهٔ سپاه روم ← کراسوس
    - فرماندهٔ سپاه ایران ← سورنا
    - نتیجهٔ جنگ ← فرماندهٔ سپاه ایران با اجرای فنون گوناگون جنگی، سپاه روم را شکست داد.
  - پس از جنگ حرّان، اشکانیان و رومیان بارها بر سر تسلط بر ارمنستان و مرزهای سوریه، با هم جنگیدند. سپاه اشکانی اگرچه در برخی از این جنگ‌ها ناکام بود، اما در نبردهای بعدی با پایمردی و دلاوری، شکست را جبران و دشمن را عقب می‌راند.

سنگ نگارهٔ سواره نظام اشکانی

سقوط اشکانیان

- نظام حکومتی اشکانیان مجموعه‌ای از حکومت‌های نیمه مستقل بود که به حکومت مرکزی اشکانی، مالیات و نیروی نظامی می‌دادند ← این نوع حکومت را «ملوک طوایفی» می‌گفتند.

- علت سقوط حکومت اشکانی
  - داشتن حکومت ملوک طوایفی
  - جنگ‌های پیاپی با امپراتوری روم در مرزهای غربی در اوایل قرن سوم میلادی
  - درگیری‌های نظامی در مرزهای شرقی در اوایل قرن سوم میلادی
  - نافرمانی برخی حاکمان محلی

- اردوان چهارم
  - آخرین پادشاه اشکانیان بود، او نیروهای مهاجم رومی را شکست دادو آنان را مجبور به پرداخت غرامت کرد.
  - اردوان در برابر مشکلات داخلی موفق نبود و نتوانست خاندان ساسانی را که در فارس بر او شوریده بودند، آرام کند.
  - سرانجام، اردوان در جنگ با اردشیر بابکان ساسانی شکست خورد و کشته شد و سلسلهٔ اشکانیان از هم پاشید.

میراث اشکانیان

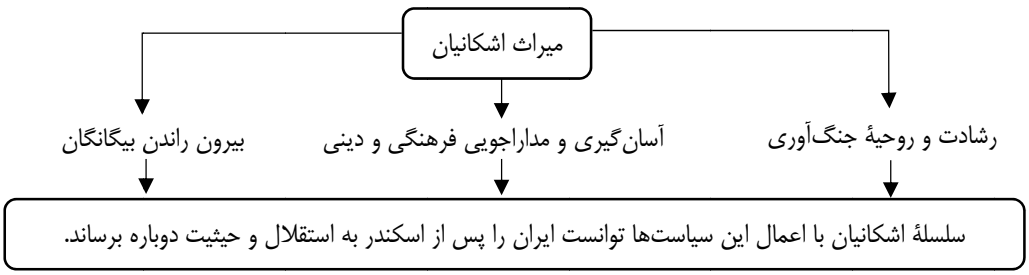

❖ اشکانیان به تدریج با پیوند دادن اجزای مختلف فرهنگ ایرانی و ترویج ایران‌گرایی، ایران را احیا کردند.

درس دهم | اشکانیان و ساسانیان

ساسانیان

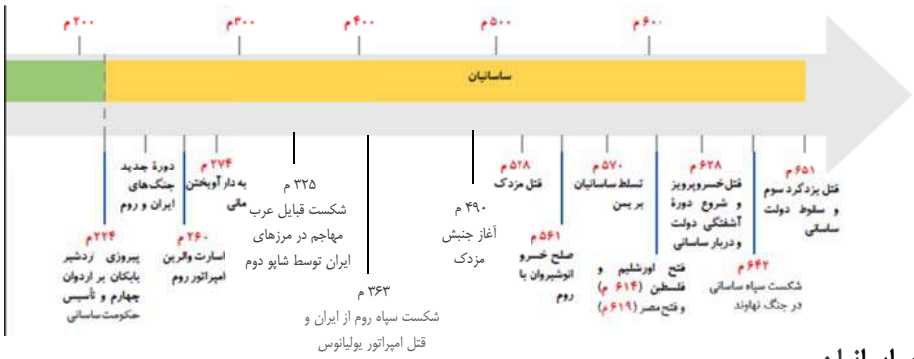

شکل‌گیری حکومت ساسانیان

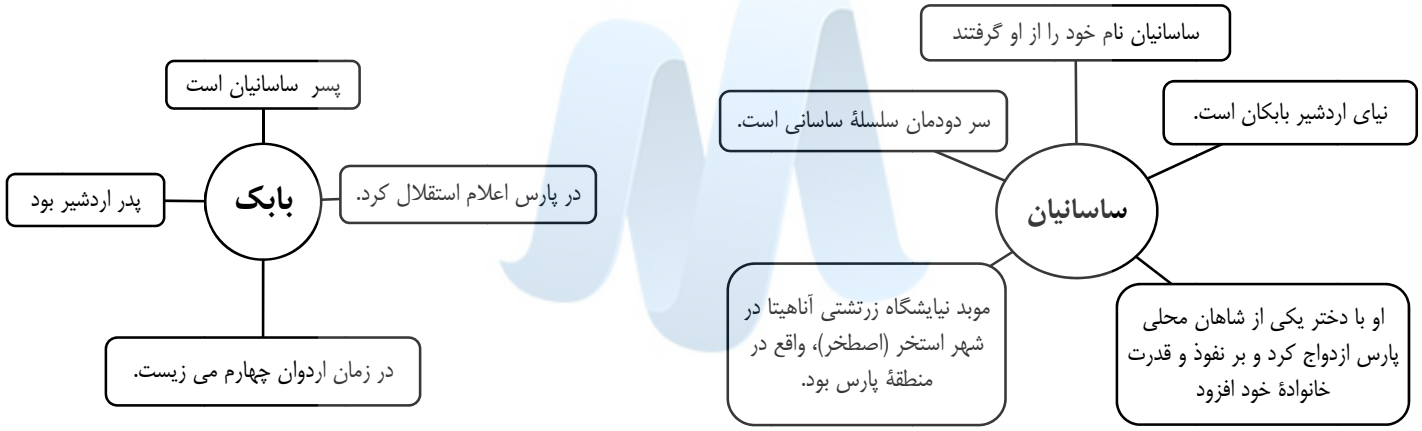

❖ **اردشیر بابکان**
- او توانست اردوان چهارم را شکست دهد.
- بنیان‌گذار سلسلهٔ ساسانیان است.
- او در تیسفون تاج‌گذاری کرد.
- او مانند اشکانیان این شهر را پایتخت خود کرد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

تثبیت قدرت ساسانیان

- ساسانیان مصمم بودند به جای حکومت ملوک طوایفی اشکانی ← حکومتی متمرکز و قدرتمند ایجاد کنند ← که دستورات و قوانین آن در سرتاسر ایران اطاعت شود.
- اردشیر بابکان در آغاز کار با مشکلات متعدد داخلی روبه‌رو شد ← بسیاری از حاکمان محلی که نمی‌خواستند استقلال نسبی خود را از دست بدهند با حکومت جدید به مخالفت برخاستند.
- اردشیر بسیاری از مخالفان را با جنگ بر سرجای خود نشاند ← او برخی دیگر از حاکمان را با نامه‌نگاری و ارائه دلیل‌های گوناگون با خود همراه کرد.
- مشکلات و مسائل حکومت ساسانی در خارج از مرزها
  - یکی از این مشکلات امپراتوری روم شرقی به شمار می‌رفت که پی‌درپی به سرزمین‌های ایرانی حمله می‌کرد.
  - از طرفی، یورش‌های مکرر قبایل بیابان‌گرد به مرزهای ایران بود.
- حکومت ساسانیان با اقدامات مهم پادشاهانی مانند شاپور یکم، شاپور دوم ← که موفقیت‌های سیاسی، نظامی ← بزرگی که در داخل و خارج کسب کردند گسترش و تثبیت یافت.

درس دهم | اشکانیان و ساسانیان

نقش برجستهٔ شاپور یکم- نقش رجب، استان

- **قباد یکم و مزدک**
  - در زمان پادشاهی قباد یکم ← حکومت ساسانی با جنبشی اجتماعی و اقتصادی به رهبری مزدک مواجه شد.
  - عقاید مزدک
    - طرفدار برابری مردم در بهره‌مندی از منابع اقتصادی و اجتماعی بود.
    - اعتقاد داشت که مردم باید در زندگی از امکانات یکسان برخوردار باشند و خواهان آن بود که زمین و دارایی طبقات بالا، میان تهیدستان تقسیم شود.
    - با وجود آن‌که مزدک پیروان خو را از ستیز با طبقات بالا منع کرد، اما اموال بسیاری از بزرگان غارت شد و کار به خشونت و افراط کشید.
  - هدف قباد در حمایت از مزدک
    - قباد که در آغاز زمامداری خود قصد داشت از قدرت اشراف، نجبا و موبدان بکاهد و دست آنان را از امور کشوری کوتاه کند به حمایت از مزدک برخاست، اما اشراف و نجبا، او را از پادشاهی برکنار و زندانی کردند.
  - قباد دوباره به قدرت بازگشت و برای حفظ موقعیت خود با مخالفان مزدک همراهی کرد.
  - سرانجام در پایان دوران قباد، مزدک با هدایت خسرو، پسر و جانشین قباد ، به مناظره‌ای ساختگی دعوت شد و در پایان آن، به همراه تعدادی از هوادارانش به قتل رسید.
- **خسرو انوشیروان**
  - او یکی از پادشاهان مشهور ساسانی به شمار می‌رفت.
  - این پادشاه برای سامان بخشیدن به اوضاع کشور، اصلاحاتی در زمینهٔ اداری / نظامی / اقتصادی ← انجام داد.
  - اصلاحات او نتوانست مسائل و مشکلات داخلی حکومت ساسانی را برای همیشه حل کند.
- **هرمز چهارم**
  - او جانشین خسرو انوشیروان است.
  - در زمان او اختلاف و نزاع سیاسی دربار ساسانیان به اوج رسید.
  - بهرام چوبین (یکی از سرداران مشهور ساسانی) با پشتیبانی بزرگان علیه او شورش کرد و او را از قدرت برکنار نمود.
  - پس از او بهرام چوبین به پادشاهی رسید.
- ❖ **خسرو پرویز**
  - پسر هرمز است.
  - او به بیزانس (امپراتوری روم شرقی) گریخت.
  - او با حمایت امپراتوری روم به تاج و تخت رسید.

سکهٔ خسرو انوشیروان

نقش برجستهٔ خسرو پرویز- طاق بستان- کرمانشاه

مرکز مشاوره تحصیلی

درس دهم | اشکانیان و ساسانیان

ساسانیان و روم

- ✓ رقابت، اختلاف و دشمنی میان دو قدرت بزرگ جهان آن روزگار، یعنی روم و ایران در دوران ساسانیان نیز هم‌چنان ادامه داشت.
- ✓ دلیل اختلاف ایران و روم ← تسلط بر برخی سرزمین‌های سرحدی به ویژه منطقهٔ ارمنستان بود.
- ✓ یکی از اهداف رومیان از لشکرکشی به ایران
  - تسلط بر مسیرهای تجاری بود که به هند و چین می‌رسید.
  - رومیان می‌خواستند به طور مستقیم با هند و چین رابطه داشته باشند.
- ✓ شاهان اشکانی و ساسانی با آگاهی از اهمیت و منافعی که مسیرهای تجاری (هندو چین) برای ایران دشت، اجازهٔ رابطهٔ مستقیم به رومیان نمی‌دادند، ساسانیان بارها ناچار به جنگ با رومیان شدند.
- ✓ جنگ‌های ایران و روم
  - دومورد از این جنگ‌ها در زمان شاپور یکم اتفاق افتاد.
    - در یکی از این جنگ‌ها گردیانوس امپراتور روم کشته شد.
    - در جنگ دیگر، والریانوس، امپراتور روم به اسارت درآمد.
  - در زمان خسرو پرویز نبردهای بزرگی میان ایران و روم رخ داد.
    - در آغاز ساسانیان پیروز شدند.
    - در پایان، به سختی شکست خوردند.

شاهان ایران و روم در برخی اوقات مذاکره و سازش را به ستیز ترجیح می‌دادند و با امضای پیمان صلح، آرامش بر روابط آن‌ها حاکم می‌شد.

نقش برجستهٔ شاپور یکم و والرین، امپراتور اسیر روم- نقش رستم

بنایی در نقش رستم که به کعبهٔ زرتشت معروف شده
سنگ نوشتهٔ شاپور یکم بر دیوان آن قرار گرفته است.

مقابله با بیابان‌گردان

- ✓ یکی از مسائلی که همواره ساسانیان را به زحمت می‌انداخت، هجوم مکرر اقوام بیابان‌گرد به شهرها و آبادی‌های ایران در مناطق سرحدی بود.
- ✓ هجوم اقوام بیابان‌گرد مهاجر به قلمرو ساسانیان
  - صحراگردان آسیای مرکزی ← این قبایل به مرزهای شمال شرقی ایران در منطقهٔ خراسان هجوم می‌آوردند. شاهان ساسانی برای مقابله با تهاجم ویرانگر این قبایل، اقدام به لشکرکشی کردند و هزینه‌های زیادی را متقبل شدند.
  - قبایل بیابان‌گرد ← این قبایل دائماً به شهرها و آبادی‌های ایران در حاشیهٔ جنوبی خلیج‌فارس و دریای عمّان دستبرد می‌زدند. به همین جهت شاپور دوم ساسانی در جریان یک عملیات نظامی، اعراب متجاوز را به سختی گوش‌مالی داد.
  - حکومت ساسانی برای جلوگیری از غارتگری اعراب، حکومتی دست‌نشانده به ریاست اعراب لخمی (لخمیان) در جنوب غربی ایران به مرکزیت شهر حیره تأسیس کرد.
- ✓ برخی از مورخان اقدام خسرو پرویز در برانداختن حکومت لخمیان را اشتباه بزرگی می‌شمارند که باعث شد مرزهای جنوب غربی ایران در برابر هجوم اعراب، بی دفاع بماند.

درس دهم | اشکانیان و ساسانیان

انحطاط و فروپاشی ساسانیان

❖ یکی از مسائل و مشکلات اساسی حکومت ساسانی، بروز اختلاف و دشمنی میان پادشاه و بزرگان کشور بود. اختلاف شاه با بزرگان در دورهٔ ساسانی، گاهی چنان شدت می‌یافت که به برکناری و حتی قتل پادشاه می‌انجامید.

❖ اتحاد اشراف و موبدان ← باعث برکناری و به زندان افتادن قباد از حکومت شد.

❖ اقدامات خسرو انوشیروان برای حل اختلاف و نزاع بزرگان و شاه بی‌نتیجه بود و هرمز چهارم، پسر و جانشین او نیز با همدستی بهرام چوبین (سردار برکنار شده) و بزرگان از تخت به زیر کشیده شد و به قتل رسید.

❖ خسرو پرویز، برای رسیدن به تاج و تخت و سرکوب سرداران و اشراف مخالف خود، از امپراتوری روم، رقیب دیرین ساسانیان کمک گرفت. سرانجام بزرگان بر خسرو پرویز شوریدند و به دستیاری پسرش شیرویه او را از بین بردند.

❖ پس از قتل خسرو پرویز، رقابت و کشمکش در درون دربار ساسانی با شدت بیش‌تری ادامه یافت.

❖ شیرویه جانشین خسرو، بیش‌تر افراد خاندان ساسانی را که ممکن بود وارث تاج و تخت شوند، کشت.

❖ در اواخر حکومت ساسانی، وضعیت سیاسی حکومت چنان بی‌ثبات گردید که در فاصلهٔ چهار سال، بیش از ده تن بر تخت پادشاهی نشستند که دو تن آنان از دختران خسرو پرویز بودند.

❖ یزدگرد سوم آخرین پادشاه ساسانی بود.

❖ در زمان یزدگرد سوم، اعراب مسلمان به ایران حمله کردند و در چند جنگ بزرگ مانند قادسیه، جلولا، نهاوند ← سپاه ساسانی را مغلوب کردند.

❖ یزدگرد به خراسان گریخت و سرانجام در اطراف شهر مرو کشته شد.

❖ با مرگ یزدگرد سوم، سلسلهٔ ساسانیان به پایان رسید و ایران وارد دوران اسلامی تاریخ خود شد.

❖ برخی از عوامل مؤثر در سقوط ساسانیان

۱- ضعف قدرت سیاسی پادشاهان ساسانی به دلیل اختلاف و درگیری پیاپی با اشراف و بزرگان

۲- شورش مکرر فرماندهان نظامی و دخالت آنان در کشمکش‌های سیاسی

۳- نارضایتی تودهٔ مردم از حکومت ساسانی به سبب وجود تبعیض‌ها، نابرابری‌ها اجتماعی و اقتصادی و عدم مقاومت جدی آنان در برابر اعراب

۴- کاهش توان اقتصادی حکومت ساسانی به سبب طغیان رودخانه‌های دجله و فرات، شکسته شدن سدها و به زیر آب رفتن زمین‌های حاصل‌خیز آسورستان (بین‌النهرین)

۵- پیام جذاب دین اسلام که جهانیان را به پرستش خدای یگانه و برابری و برادری فرا می‌خواند.

۶- انگیزه و روحیهٔ قوی اعراب مسلمان در جریان جنگ

درس دهم | اشکانیان و ساسانیان

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص

۱- سلوکیان ← چند سال پس از مرگ اسکندر، یکی از سرداران او به نام سلوکوس بر بین‌النهرین، بخش‌هایی از آسیای صغیر، سوریه و فلات ایران حاکم شد و سلسلهٔ پادشاهی سلوکیان را تشکیل داد.

۲- نیکاتور ←سلوکوس خود را نیکاتور، یعنی فاتح می‌خواند.

۳- سلوکیه ← پایتخت سلوکیان می‌باشد.

۴- انطاکیه ← پایتخت سلوکیان که در شمال سوریه واقع بود.

۵- اَرشک ← بنیان‌گذار سلسلهٔ اشکانیان بود، او از قبیلهٔ پرنی یا اپرنی درشرق ایران بود.

۶- شهر نسا ← پایتخت سلسلهٔ اشکانیان واقع در ترکمنستان امروزی

۷- شهر صددروازه ← پایتخت سلسلهٔ اشکانیان بود و یونانیان به آن هکاتُم پولس می‌گفتند.

۸- مهرداد یکم ← از پادشاهی اشکانی بود که توانست قدرت و قلمرو اشکانیان را به طور چشمگیری افزایش دهد.

۹- مهرداد دوم ← او توانست وسعت قلمرو اشکانیان را به نهایت خود برساند و پایه‌های قدرت و سلطنت آنان را استوار کرد.

۱۰- حرّان ← یکی از جنگ‌های بین ایران و روم بود. در این جنگ ایرانیان به فرماندهی سورنا در زمان پادشاهی اُرد دوم موفق شدند کراسوس، سردار معروف رومی را شکست دهند.

۱۱- ملوک طوایفی ← نظام حکومتی اشکانیان مجموعه‌ای از حکومت‌های نیمه مستقل بود که به حکومت مرکزی اشکانی، مالیات و نیروی نظـامی می‌دادند، این نوع حرکت را ملوک طوایفی می‌نامند.

۱۲- اردشیر بابکان ← بنیان‌گذار سلسلهٔ ساسانیان است. او توانست اردوان چهارم پادشاه اشکانی را شکست دهد.

۱۳- ساسان ← ساسانیان، نام خود را از ساسان، نیای اردشیر بابکان، سر دودمان آن سلسله گرفته‌اند.

۱۴- شاپور یکم و دوم ← این دو از پادشاهان ساسانی بودند و توانستند موفقیت‌های سیاسی و نظامی بزرگی در داخل و خارج کسب کنند.

۱۵- قباد یکم ← در زمان این پادشاه ساسانی، حکومت ساسانی با جنبشی اجتماعی و اقتصادی به رهبری مزدک مواجه شد.

۱۶- مزدک ← طرفدار برابری مردم در بهره‌مندی از منافع اقتصادی و اجتماعی بود.

۱۷- خسرو انوشیروان ← این پادشاه معروف ساسانی برای سامان بخشیدن به اوضاع کشور اصلاحاتی را در زمینهٔ اداری، نظامی و اقتصادی انجام داد.

۱۸- بهرام چوبین ← از سرداران مشهور ساسانی بود، او توانست با پشتیبانی بزرگان ساسانی علیه هرمز چهارم دست به شورش بزند و قدرت را به دست گیرد.

۱۹- خسرو پرویز← پسر هرمز بود، او به بیزانس گریخت و با حمایت امپراتوری روم، به تاج و تخت رسید.

۲۰- گردیانوس و والریانوس ← این دو از پادشاهان روم بودند که از شاپور یکم شکست خوردند.

۲۱- اعراب لخمی ← حکومت ساسانی برای جلوگیری از غارتگری اعراب، حکومتی دست‌نشانده به ریاست اعراب لخمی در جنوب غربی ایران به مرکزیت شهر حیره تأسیس کرد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا امشار

تاریخ ۱۰ درس ۱۰: اشکانیان و ساسانیان

۲۰۸۴. چرا مردم ایران در برابر اسکندر و سپاهیان او، نافرمانی و شورش کردند؟

۱) چون اسکندر قصد داشت فرهنگ یونانی را در ایران رواج دهد.
۲) چون سپاه اسکندر نسبت به اهورامزدا بی‌احترامی می‌کرد.
۳) چون از سلطهٔ بیگانگان بر سرزمینشان ناخرسند بودند.
۴) به‌خاطر این‌که سپاه اسکندر مورد حمایت موبدان بود.

۲۰۸۵. چرا شورش‌ها و نافرمانی‌های ایرانیان علیه اسکندر مقدونی به نتیجهٔ مطلوب نرسید؟

۱) این حرکت‌ها پراکنده بود و بین آن‌ها ارتباط وجود نداشت.
۲) بدین خاطر که برخی از اقوام ایرانی با سلوکیان همدست بودند.
۳) قدرت نظامی سپاهیان اسکندر بسیار قوی‌تر از این حرکت‌ها بود.
۴) کاهنان ایرانی از اسکندر و سپاهیانش حمایت می‌کردند.

۲۰۸۶. اسکندر مقدونی در سال ..... در ..... درگذشت و قلمرو پهناور او تجزیه شد.

۱) ۱۰۲ ق. م ـ بابل
۲) ۳۲۳ ق. م ـ بابل
۳) ۱۰۲ ق. م ـ شوش
۴) ۳۲۳ ق. م ـ شوش

۲۰۸۷. سلوکوس بر چه مناطقی حکومت می‌کرد؟

۱) بین‌النهرین، مصر، آسیای شمالی
۲) مصر، سوریه، ایران، هند
۳) بین‌النهرین، بخش‌هایی از آسیای صغیر، سوریه، ایران
۴) بین‌النهرین، بخش‌هایی از آسیای صغیر، سوریه، هند

۲۰۸۸. سلوکوس خود را ..... ، یعنی ..... می‌خواند.

۱) فغفور ـ فرمانروا
۲) نیکاتور ـ فاتح
۳) سزار ـ پادشاه
۴) آلبا ـ قدرتمند

۲۰۸۹. در رابطه با پایتخت‌های سلوکوس کدام گزینه درست است؟

۱) سلوکوس ابتدا شهر انطاکیه در شمال سوریه را به عنوان پایتخت خود انتخاب کرد، او سپس شهر سلوکیه را در شمال بین‌النهرین ساخت و آن‌جا را پایتخت قرار داد.
۲) سلوکوس ابتدا شهر انطاکیه در شمال سوریه را به عنوان پایتخت خود انتخاب کرد، او سپس شهر شوش در غرب ایران را به عنوان پایتخت خود برگزید.
۳) سلوکوس ابتدا شهر شوش را که در خوزستان قرار داشت به عنوان پایتخت خود انتخاب کرد، او سپس شهر سلوکیه را ساخت و این شهر را پایتخت خود کرد.
۴) سلوکوس ابتدا شهری را که با نام او سلوکیه نامیده شد و در ساحل غربی رود دجله قرار داشت، به عنوان پایتخت برگزید، اما چند سال بعد، پایتخت خود را به شهر انطاکیه در شمال سوریه منتقل کرد.

۲۰۹۰. کدام گزینه از دلایل ایجاد شهرهای جدید توسط سلوکیان نمی‌باشد؟

۱) جلوگیری از شورش‌های احتمالی و هجوم طوایف کوچ‌رو
۲) گسترش فرهنگ یونانی در ایران و دیگر قلمروهای اسکندر
۳) گسترش فعالیت‌های تجاری با سرزمین‌های دور و نزدیک
۴) کوچاندن رومیان به این شهرها و بالا بردن جمعیت آن‌ها

۲۰۹۱. سلوکیان برای گسترش فرهنگ یونانی و هم‌چنین گسترش فعالیت‌های تجاری با سرزمین‌های دور و نزدیک، چه اقدامی انجام دادند؟

۱) آن‌ها شروع به ساخت شهرهای جدید کردند.
۲) بسیاری از حاکمان شهرها را عزل و حاکمان یونانی را به جای آن‌ها گماردند.
۳) سلوکیان برای گسترش حضور خود دست به کشورگشایی زدند.
۴) راه‌های ارتباطی را در قلمرو خود گسترش دادند.

۲۰۹۲. سلوکیان در اوایل تشکیل حکومت خود، با جانشینان اسکندر در کدام منطقه، وارد رقابت و درگیری شدند؟

۱) عراق
۲) شام
۳) مصر
۴) یونان

۲۰۹۳. عمدهٔ توجه شاهان سلوکی به مناطق ..... قلمرو خودشان بود.

۱) غربی
۲) شرقی
۳) شمالی
۴) جنوبی

۲۰۹۴. توجه زیاد سلوکیان به مناطق غربی قلمرو خود چه پیامدی به دنبال داشت؟

۱) این مسئله باعث شد که مهاجران یونانی از ایران کوچ کرده و به مناطق غربی قلمرو سلوکیان در دشت‌های شمال سوریهٔ فعلی بروند.
۲) این مسئله باعث شد که به تدریج افراد یا خاندان‌هایی در نواحی شمال شرقی فلات ایران قدرت را به دست گیرند و به استقلال برسند.
۳) این مسئله باعث شد که مناطق شمالی قلمرو سلوکیان دست به شورش گسترده‌ای بزنند و مستقل شوند.
۴) این مسئله باعث شد تا امپراتوری سلوکی به دو نیمهٔ شرقی و غربی تقسیم شود.

۲۰۹۵. کدام گزینه در رابطه با نحوهٔ حکومت کردن سلوکیان درست است؟

۱) سلوکیان توانسته بودند فرهنگ یونانی را در ایران و دیگر متصرفات خود گسترش دهند و پایه‌های حاکمیت خود را مستحکم کنند.
۲) سلوکیان توانسته بودند با ایجاد حس همزیستی و یگانگی با اقوام ایرانی در قلمرو خود یکپارچگی ایجاد کنند.
۳) سلوکیان اقوام گوناگون را تنها به زور، زیر فرمان خود نگاه داشته بودند.
۴) سلوکیان در هر منطقه از حکام محلی برای حکمرانی استفاده می‌کردند.

۲۰۹۶. چرا پایه‌های حاکمیت سیاسی و نظامی سلوکیان بر ایران سست و لرزان بود؟

۱) چون سلوکیان نتوانسته بودند حس همزیستی و یگانگی با اقوام ایرانی را در قلمرو خود ایجاد کنند.

۲) به خاطر درگیری‌های سلوکیان در شمال و توجه بیش از حد به شرق قلمروشان، ایران را فراموش کرده بودند.

۳) چون سلوکیان نتوانسته بودند بر نیروی نظامی و لشکری هخامنشیان در شرق تسلط پیدا کنند.

۴) چون فرهنگ ساسانیان بسیار قوی‌تر و غنی‌تر از فرهنگ حاکم بر امپراتوری سلوکیان بود.

۲۰۹۷. نخستین اقدام ارشک برای تأسیس سلسلهٔ اشکانیان چه بود؟

۱) ایجاد یک سپاه سواره‌نظام مجهز در شمال ایران

۲) ایجاد یک دین مشترک در سرزمین ایران

۳) حرکت به سمت ماوراءالنهر برای جذب سرباز

۴) شورش بر فرمانروای سلوکی در حوالی قوچان امروزی و خارج کردن پارت و گرگان از دست سلوکیان

۲۰۹۸. علت نام‌گذاری سلسلهٔ اشکانیان، به این نام چیست؟

۱) جانشینان ارشک به احترام او، عنوان ارشک را به نام خود افزودند و ابتدا، ارشکانیان و بعداً اشکانیان نامیده شدند.

۲) سرزمین اولیهٔ سلسلهٔ اشکانیان، ارشک نامیده می‌شد و بدین‌خاطر خود را اشکانیان نامیدند.

۳) اشکان نام قبیله‌ای بود که اشکانیان از آن برخاسته بودند.

۴) اشکانیان نام خود را از کتاب مقدسشان گرفته بودند.

۲۰۹۹. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ اولین اقدام اشکانیان است؟

۱) اشکانیان ابتدا بر فرمانروای سلوکی که در ناحیه‌ای در حوالی قوچان امروزی حکمرانی می‌کرد، شوریدند و پارت و گرگان را از دست سلوکیان خارج کردند.

۲) اشکانیان ابتدا به سمت هند لشکرکشی کردند و توانستند آن‌جا را از دست حکمران سلوکی خارج کنند و سپس به سمت غرب حرکت کردند.

۳) اشکانیان ابتدا بر حاکم محلی سیستان شوریدند و توانستند آن‌جا را از یوغ حاکمان محلی نجات دهند و سپس به سمت شمال قلمرو سلوکیان حرکت کردند.

۴) اشکانیان ابتدا فارس را تصرف کردند و سپس با سپاهی گران راهی مناطق جنوبی امپراتوری سلوکی شدند و تا خلیج فارس پیشروی کردند.

۲۱۰۰. برتری سپاه ورزیدهٔ اشکانیان در چه بود؟

۱) از سوارکاران سنگین اسلحه تشکیل شده بود که باعث هراس دشمن می‌شدند.

۲) اولین سپاهی بود که به سه قسمت سواره، پیاده و کمان‌دار تقسیم شده بود.

۳) در سوارکاری و تیراندازی با کمان، مهارت فراوانی داشتند.

۴) از اقوام گوناگونی تشکیل شده بود.

۲۱۰۱. در مورد پایتخت اشکانیان، کدام گزینه صحیح است؟

۱) ابتدا شهر صددروازه را که یونانیان به آن هکاتم‌پلیس می‌گفتند، به عنوان پایتخت برگزیدند.

۲) ابتدا شهر نسا در ترکمنستان امروزی را به عنوان پایتخت انتخاب کردند.

۳) ابتدا شهر تیسفون در نزدیکی بغداد را برای پایتخت انتخاب کردند.

۴) ابتدا شهر پارس را در نزدیکی استخر به عنوان پایتخت برگزیدند.

۲۱۰۲. فرمانروایان نخستین اشکانی، برای حفظ قلمرو خود چه سیاستی را اتخاذ می‌کردند؟

۱) اتحاد با اقوام همسایه و اعراب بیابان‌گرد

۲) اتحاد با امپراتوری روم و دادن ارمنستان به آن‌ها

۳) اظهار اطاعت از سلوکیان

۴) اظهار اطاعت نسبت به امپراتوری روم شرقی

۲۱۰۳. کدام گزینه در رابطه با اقدامات مهرداد یکم صحیح است؟

۱) او با سلوکیان صلح کرد و به شرق لشکرکشی کرد.

۲) او قدرت و قلمرو اشکانیان را به طور چشمگیری افزایش داد.

۳) او تمام شاهزاده‌های اشکانی را به قتل رساند.

۴) در زمان او ارمنستان توسط ایران فتح شد.

۲۱۰۴. در زمان کدام پادشاه وسعت قلمرو اشکانیان به نهایت خود رسید و پایه‌های قدرت و سلطنت آنان استوار گردید؟

۱) تیرداد اول ۲) تیرداد دوم ۳) مهرداد اول ۴) مهرداد دوم

۲۱۰۵. در رابطه با تصویر روبه‌رو کدام گزینه درست است؟

۱) سکهٔ بلاش ـ پادشاه اشکانی

۲) سکهٔ مهرداد دوم ـ پادشاه اشکانی

۳) سکهٔ بلاش ـ پادشاه سلوکی

۴) سکهٔ مهرداد دوم ـ پادشاه ساسانی

مرکز مشاوره تحصیلی نسیما افشار

۲۱۰۶. **در روزگار کدام پادشاه اشکانی، سفیرانی از سوی چین به ایران آمدند و در پی این سفیران بود که روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جادهٔ ابریشم توسعه پیدا کرد؟**

۱) تیرداد اول ۲) تیرداد دوم ۳) مهرداد اول ۴) مهرداد دوم

۲۱۰۷. **در دوران مهرداد دوم، اشکانیان تا رود ..... پیش رفتند و با امپراتوری ..... همسایه شدند.**

۱) فرات ـ روم ۲) دجله ـ روم ۳) فرات ـ یونان ۴) دجله ـ یونان

۲۱۰۸. **کدام عامل باعث گسترش روابط تجاری میان دو کشور ایران و چین و هم‌چنین تکمیل جادهٔ ابریشم شد؟**

۱) گسترش قلمرو اشکانیان و تصرف چین ۲) گسترش قلمرو چین به مناطق شرقی ایران

۳) ورود سفیرانی از چین به ایران ۴) یکپارچگی چین و ایران در قلمرو سلوکیان

۲۱۰۹. **کدام مورد از مسائل مهم در سیاست خارجی حکومت اشکانی می‌باشد؟**

۱) اختلاف و جنگ‌های مکرر با امپراتوری یونان ۲) اختلاف و جنگ‌های مکرر با امپراتوری روم شرقی

۳) اختلاف و جنگ‌های مکرر با امپراتوری مقدس روم ۴) اختلاف و جنگ‌های مکرر با امپراتوری سکاها در شمال

۲۱۱۰. **در مورد جنگ حرّان کدام گزینه صحیح است؟**

۱) این جنگ در زمان اُرد دوم و به فرماندهی سردار ایرانی فرخزاد بود. ۲) این جنگ در زمان ارد دوم شکل گرفت و سردار ایرانیان سورنا بود.

۳) این جنگ در زمان مهرداد دوم بود و سردار رومیان کراسوس بود. ۴) این جنگ در زمان مهرداد دوم بود و سردار یونانیان کراسوس بود.

۲۱۱۱. **در جنگ حران سردار رومیان که بود و این جنگ در کدام منطقه شکل گرفت؟**

۱) سورنا ـ خوزستان ۲) سورنا ـ بین‌النهرین ۳) کراسوس ـ خوزستان ۴) کراسوس ـ بین‌النهرین

۲۱۱۲. **پس از جنگ حرّان، اشکانیان و رومیان بر سر تسلط بر چه مناطقی بارها با هم درگیر شدند؟**

۱) ارمنستان و مرزهای سوریه ۲) بین‌النهرین و شام ۳) عربستان و بحرین ۴) شام و نجد

۲۱۱۳. **سنگ‌نگارهٔ مقابل در رابطه با کدام سلسله است؟**

۱) هخامنشیان

۲) سلوکیان

۳) اشکانیان

۴) ساسانیان

۲۱۱۴. **منظور از حکومت ملوک طوایفی چیست؟**

۱) مجموعه‌ای از حکومت‌های نیمه‌مستقل ۲) به قدرت رسیدن خاندان‌های حکومتگر مستقل

۳) قدرت گرفتن صحرانشینان ۴) مجموعه‌ای از حکومت‌های قبایل

۲۱۱۵. **چرا حکومت اشکانیان در اوایل قرن سوم میلادی به سستی گرایید؟**

۱) بر اثر جنگ‌های پیاپی با امپراتوری چین در غرب و رومیان در شرق امپراتوری اشکانیان

۲) بر اثر جنگ‌های پیاپی با امپراتوری روم در مرزهای غربی و نیز درگیری‌های نظامی در مرزهای شرقی

۳) به‌خاطر جنگ‌های داخلی که از اوایل قرن دوم میلادی آغاز شده بود.

۴) به‌خاطر از بین رفتن جادهٔ ابریشم و کاهش درآمد حکومت اشکانیان

۲۱۱۶. **آخرین پادشاه اشکانی ..... بود که در جنگ با نیروهای ..... شکست خورد.**

۱) اردوان چهارم ـ یونانی ۲) یزدگرد سوم ـ اعراب ۳) اردوان چهارم ـ اردشیر بابکان ۴) یزدگرد سوم ـ اردوان چهارم

۲۱۱۷. **کدام گزینه در رابطه با دوران حکومت اردوان چهارم درست است؟**

۱) او آخرین پادشاه اشکانی است که در جنگ با رومیان پیروز شد. ۲) او آخرین پادشاه اشکانی است که در جنگ با رومیان شکست خورد.

۳) او در برابر مشکلات داخلی موفق بود ولی در برابر رومیان شکست خورد. ۴) او در برابر رومیان شکست خورد ولی در برابر یورش سپاه هند پیروز شد.

۲۱۱۸. **کدام گزینه از ویژگی‌ها و اقدامات اشکانیان است؟**

۱) حکومت اشکانی با رشادت و روحیهٔ جنگاوری، ایران را از دست یونانیان خارج کرد.

۲) حکومت اشکانی با رشادت و روحیهٔ جنگاوری، ایران را از چنگ بیگانگان بیرون آورد.

۳) حکومت اشکانی توانست با مدیریت و حکومت متمرکز، یکپارچگی ایران را مجدداً به وجود آورد.

۴) حکومت اشکانی، اولین حکومتی بود که در ایران به ضرب سکه اقدام کرد و باعث گسترش و توسعهٔ تجارت شد.

۲۱۱۹. **کدام گزینه از میراث اشکانیان است؟**

۱) آسان‌گیری مالیاتی، اتحاد با قبایل دشمن، صلح با روم ۲) تصرف ارمنستان، بهبود نسبی شرایط اقتصادی، بخشش مالیات‌ها

۳) آسان‌گیری مالیاتی، اتحاد مذهبی، ایجاد حکومت ملوک‌طوایفی ۴) آسان‌گیری و مداراجویی فرهنگی و دینی با اقوام و فرقه‌های گوناگون

مرکز مشاوره تحصیلی علیزاده

۲۱۲۰. پیامد سیاست آسان‌گیری و مداراجویی فرهنگی اشکانیان، پس از بیرون راندن سلوکیان چه بود؟

۱) آنان به ایران قدرت اقتصادی و پویایی صنعتی دادند.
۲) آنان توانستند فرهنگ ایران و ایرانی را در شمال مدیترانه گسترش دهند.
۳) آنان توانستند به ایران استقلال و حیثیت دوباره ببخشند.
۴) آنان با این کار باعث شکل‌گیری حکومت متمرکز شدند.

۲۱۲۱. کدام گزینه در رابطه با دودمان ساسانی درست است؟

۱) ساسانیان، نام خود را از منطقهٔ محل زندگی خود در جنوب ایران یعنی سرزمین پارسی گرفته‌اند.
۲) ساسانیان، نام خود را از الههٔ خوبی‌های زرتشتیان گرفتند و محل زندگی دودمان این سلسله در کنارهٔ غربی دریای خزر بود.
۳) ساسانیان، نام خود را از اردشیر بابکان، نیای ساسان گرفتند. اردشیر بابکان، موبد نیایشگاه زرتشتی آناهیتا در شهر همدان واقع در غرب ایران بود.
۴) ساسانیان، نام خود را از ساسان، نیای اردشیر بابکان، سر دودمان آن سلسله گرفته‌اند. ساسان، موبد نیایشگاه زرتشتی آناهیتا در شهر استخر، واقع در منطقهٔ پارس بود.

۲۱۲۲. کدام گزینه درست است؟

۱) اردوان چهارم، آخرین شهریار اشکانی که از استقلال‌طلبی ساسانیان احساس خطر می‌کرد، در جنگ با اردشیر بابکان شکست خورد.
۲) اردوان پنجم، آخرین شهریار اشکانی که از استقلال‌طلبی اشکانیان احساس خطر می‌کرد و در جنگ با اردشیر بابکان شکست خورد.
۳) اردوان چهارم، آخرین شهریار اشکانی که از استقلال‌طلبی اشکانیان احساس خطر می‌کرد و در جنگ با ساسان شکست خورد.
۴) اردوان پنجم، آخرین شهریار اشکانی که از استقلال‌طلبی ساسانیان احساس خطر می‌کرد و در جنگ با ساسان شکست خورد.

۲۱۲۳. اردشیر در ..... تاج‌گذاری کرد و مانند ..... این شهر را به پایتختی خود برگزید.

۱) استخر ـ اشکانیان
۲) استخر ـ سلوکیان
۳) تیسفون ـ اشکانیان
۴) تیسفون ـ سلوکیان

۲۱۲۴. در رابطه با سیاست حکومتی ساسانیان (نحوهٔ کشورداری) کدام گزینه درست است؟

۱) ساسانیان مصمّم بودند به جای شکل‌گیری یک حکومت متمرکز مانند اشکانیان، یک حکومت ملوک طوایفی با قدرت پراکنده در ایران ایجاد کنند.
۲) ساسانیان مصمّم بودند به جای حکومت ملوک طوایفی اشکانی، حکومتی متمرکز و قدرتمند ایجاد کنند که دستورات و قوانین آن در سرتاسر ایران اطاعت شود.
۳) ساسانیان مصمّم بودند با تکیه بر آیین زرتشت تمام اقوام و قبایل ایران را تحت لوای یک حکومت واحد درآورند.
۴) ساسانیان می‌خواستند ایران را به‌صورت ایالت‌های مستقل، ولی هماهنگ اداره کنند.

۲۱۲۵. اردشیر بابکان چگونه حاکمان محلی را به اطاعت درآورد؟

۱) برخی را با دادن طلا و نقره و برخی دیگر را با دادن نامه
۲) برخی را با جنگ و برخی دیگر را با نامه‌نگاری و ارائهٔ دلیل‌های گوناگون
۳) برخی را با خود متحد کرد و به آن‌ها قول شراکت در حکومت را داد.
۴) برخی را با جنگ و برخی دیگر را با دادن طلا و نقره

۲۱۲۶. مهم‌ترین مشکلات خارجی حکومت ساسانیان چه بود؟

۱) تهاجمات ازبکان در شرق ـ جنگ‌های پیاپی با رومیان در غرب
۲) تهاجمات مغولان از شرق ـ جنگ‌های پیاپی با رومیان در غرب
۳) تهاجم امپراتوری یونان ـ یورش‌های مکرّر قبایل بیابان‌گرد به مرزهای ایران
۴) تهاجم امپراتوری روم شرقی ـ یورش‌های مکرّر قبایل بیابان‌گرد به مرزهای ایران

۲۱۲۷. پیامد اقدامات مفید پادشاهانی مانند شاپور یکم و شاپور دوم چه بود؟

۱) موفقیت‌های سیاسی و نظامی بزرگ این دو پادشاه باعث گسترش و تثبیت حکومت ساسانی شد.
۲) موفقیت‌های اقتصادی و اجتماعی این دو پادشاه باعث رشد احساسات میهن‌پرستی در ایران باستان شد.
۳) موفقیت‌های تجاری و صنعتی این دو پادشاه، باعث افزایش رفاه اجتماعی و اقتصادی در ایران باستان شد.
۴) موفقیت‌های سیاسی و نظامی این دو پادشاه باعث گسترش آیین زرتشت به مرزهای شرقی و غربی ایران شد.

۲۱۲۸. کدام گزینه در رابطه با قیام و حرکت مزدک صحیح است؟

۱) او در زمان بهرام چوبین، جنبشی اجتماعی و اقتصادی را آغاز کرد.
۲) او در زمان قباد یکم، جنبشی نظامی به راه انداخت و طبقات پایین را علیه طبقات بالا شوراند.
۳) او در زمان قباد یکم، جنبشی اجتماعی و اقتصادی به راه انداخت و طرفدار برابری مردم از نظر اقتصادی و اجتماعی بود.
۴) او در زمان بهرام چوبین، جنبشی نظامی به راه انداخت ولی به دلیل عدم حمایت عامهٔ مردم و زمین‌داران بزرگ از او شکست خورد.

۲۱۲۹. چرا قباد از مزدک حمایت کرد؟

۱) در آغاز زمامداری خود می‌خواست با استفاده از تفکرات مزدک یکپارچگی سیاسی و اجتماعی در ایران ایجاد کند.
۲) قصد داشت از قدرت اشراف و نجبا و موبدان بکاهد و دست آنان را از امور کشوری کوتاه کند.
۳) می‌خواست با حمایت از مزدک نظر مساعد اشراف را جلب کند.
۴) به یگانگی و اتحاد با تودهٔ مردم اعتقاد داشت.

۲۱۳۰. در رابطه با عاقبت مزدک کدام گزینه درست است؟

۱) در دوران حکومت شاپور یکم، مزدک و بسیاری از هوادارانش در آتش سوزانده شدند.

۲) در دوران حکومت خسرو پسر و جانشین قباد، مزدک از اندیشه‌های خود اعلان دوری کرد و مورد عفو پادشاه قرار گرفت.

۳) در پایان دوران قباد، مزدک به همراه عدهٔ زیادی از هواداران خود از ایران فرار کرد و به هند رفت و در آن سرزمین مذهب مزدکی را گسترش داد.

۴) در پایان دوران قباد، با هدایت خسرو، پسر و جانشین او، مزدک به مناظره‌ای ساختگی دعوت شد که در پایان آن، به همراه تعدادی از هوادارانش به قتل رسید.

۲۱۳۱. در زمان ..... ، اختلاف و نزاع سیاسی در دربار ساسانیان اوج گرفت و یکی از سرداران مشهور به نام ..... ، با پشتیبانی بزرگان علیه پادشاه سر به شورش برداشت و او را از قدرت برکنار نمود.

۱) هرمز چهارم ـ بهرام چوبین ۲) هرمز چهارم ـ سورنا ۳) خسروپرویز ـ بهرام چوبین ۴) خسروپرویز ـ سورنا

۲۱۳۲. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ علل اصلی جنگ‌های ایران و روم می‌باشد؟

۱) اختلاف بر سر ارمنستان، تسلط بر مسیرهای دریایی مدیترانه و گسترش مسیحیت در شرق

۲) تسلط بر مسیرهای تجاری هند و چین برای کسب سود بیشتر

۳) اختلاف بر سر نفوذ و گسترش آیین زرتشتی در مناطق شرقی اروپا

۴) اختلاف بر سر ارمنستان و حمایت ایران از اقوام اسپارتی در حوزهٔ دریای مدیترانه

۲۱۳۳. نتیجهٔ جنگ‌های ایران و روم در زمان شاپور یکم چه بود؟

۱) در جنگ اول سپاهیان شاپور یکم شکست سختی خوردند و در جنگ دوم، دو طرف به صلح تن دادند.

۲) در جنگ اول گردیانوس امپراتور روم کشته شد، در جنگ دوم نیز والریانوس کشته شد.

۳) در جنگ اول شاپور پیروز شد و والریانوس کشته شد ولی در جنگ دوم سپاهیان ایران شکست خوردند.

۴) در یکی از جنگ‌ها گردیانوس امپراتور روم کشته شد و در جنگ دیگر والریانوس امپراتور روم به اسارت درآمد.

۲۱۳۴. نتیجهٔ نبردهای خسرو پرویز با سپاه روم چه بود؟

۱) در این دوره یک صلح طولانی و دائمی بین رومیان و ساسانیان شکل گرفت و آرامش بر روابط آن‌ها حکم فرما شد.

۲) در این دوره هر دو کشور درگیر مسائل داخلی بودند و جنگی شکل نگرفت.

۳) رومیان شکست سختی از ساسانیان خوردند، اما در نهایت مذاکره و سازش کردند.

۴) در آغاز ساسانیان پیروز شدند، اما در پایان به سختی از رومیان شکست خوردند.

۲۱۳۵. در رابطه با نقش برجستهٔ مقابل، کدام گزینه درست است؟

۱) نقش برجستهٔ خسروپرویز ـ نقش رستم، استان کرمان

۲) نقش برجستهٔ خسروپرویز ـ نقش رجب، استان فارس

۳) نقش برجستهٔ شاپور یکم ـ نقش رجب، استان فارس

۴) نقش برجستهٔ شاپور یکم ـ نقش رستم، استان کرمان

۲۱۳۶. شاپور دوم برای حل مشکل قبایل بیابان‌گرد غرب که به شهرها و آبادی‌های ایران در حاشیهٔ جنوبی خلیج فارس و دریای عمان دستبرد می‌زدند، چه اقدامی انجام داد؟

۱) در جریان یک عملیات نظامی اعراب متجاوز را به سختی گوش‌مالی داد.

۲) با آنان پیمان صلح امضا کرد.

۳) عده‌ای از یونانیان را که به اسارت ایران درآمده بودند در آن ناحیه ساکن کرد.

۴) حکومت دست‌نشاندهٔ اعراب بنی‌سعید را با خود متحد کرد.

۲۱۳۷. مورخان کدام اقدام خسرو پرویز را اشتباهی بزرگ می‌خوانند؟

۱) صلح با رومیان ۲) برانداختن حکومت لخمیان ۳) صلح با اعراب بادیه‌نشین ۴) جنگ با رومیان

۲۱۳۸. خسروپرویز برای رسیدن به تاج و تخت چه کرد؟

۱) از امپراتور روم کمک گرفت. ۲) از امپراتور یونان کمک گرفت. ۳) با قبایل شمال ایران متحد شد. ۴) با بهرام چوبین متحد شد.

۲۱۳۹. کدام پادشاه ساسانی بیشتر افراد خاندان ساسانی را که ممکن بود وارث تاج و تخت شوند، کشت و پیامد این اقدام چه بود؟

۱) قباد ـ ثبات سیاسی ۲) شیرویه ـ ثبات سیاسی ۳) قباد ـ بی‌ثباتی سیاسی ۴) شیرویه ـ بی‌ثباتی سیاسی

۲۱۴۰. اعراب مسلمان در کدام جنگ‌ها سپاه ساسانی را شکست دادند؟

۱) قادسیه، جسر و نهاوند ۲) جسر، قادسیه، نهاوند و جلولا ۳) قادسیه، جلولا و نهاوند ۴) جلولا، قادسیه، نهاوند و دندانقان

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۱۴۱. عاقبت یزدگرد سوم، پس از شکست از اعراب چه بود؟

۱) به خوزستان گریخت و در اطراف شوش کشته شد.
۲) به خراسان گریخت و در اطراف مرو کشته شد.
۳) به کشور روم پناهنده شد.
۴) به چین رفت و در آن‌جا پناهنده شد.

۲۱۴۲. علت کاهش توان اقتصادی حکومت ساسانی چه بود؟

۱) طغیان رودخانه‌های دجله و فرات، شکسته شدن سدها و به زیر آب رفتن زمین‌های حاصل‌خیز آسورستان
۲) جنگ‌های دائمی با رومیان و غارت اعراب بادیه‌نشین جنوب ایران
۳) بسته شدن جادهٔ ابریشم و کاهش بارندگی در مناطق غربی ایران
۴) نافرمانی مردم از حکومت و ندادن مالیات به مأموران دولتی

۲۱۴۳. کدام گزینه از عوامل مؤثر در سقوط ساسانیان نمی‌باشد؟

۱) انگیزه و روحیهٔ قوی اعراب مسلمان
۲) شورش مکرر فرماندهان نظامی و دخالت آنان در کشمکش‌های سیاسی
۳) از بین بردن سیستم کشاورزی اقطاع در منطقهٔ حاصلخیز جلگهٔ خوزستان و فارس
۴) ضعف قدرت سیاسی پادشاهان ساسانی به دلیل اختلاف و درگیری پیاپی با اشراف و بزرگان

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس یازدهم: آیین کشورداری

نظام سیاسی و اداری

- ✓ ارائه تصویری روشن و کامل از نحوهٔ ادارهٔ کشور و تشکیلات اداری در دوران ماد به دلیل | کمبود اسناد / شواهد کتبی ← بسیار دشوار است.
- ✓ به نظر می‌رسد که شاهان ماد ← به تقلید از شاهان پیشین و معاصر خود، حکومت می‌کردند.
- ✓ احتمالاً دربار و تشکیلات ادارای ماد ← محدود و کوچک بود، که شامل | پادشاه / برخی صاحب منصبان درباری / فرماندهی نظامی / حاکمان محلی ← می‌شد.

هخامنشیان

❖ دربارهٔ شیوهٔ کشورداری دوران هخامنشیان به مراتب آگاهی بیش‌تری داریم.

❖ در رابطه با نظام حکومتی و اداری هخامنشیان می‌توان از | سنگ نوشته‌ها / لوح‌های گلی / نوشته‌های مورّخان یونانی عهد باستان ← استفاده کرد و اطلاعات ارزشمندی به‌دست آورد.

❖ در رأس تشکیلات سیاسی و اداری هخامنشیان، پادشاه قرار داشت که از اختیارات فراوانی در ادارهٔ امور کشور برخوردار بود.

❖ پادشاهان هخامنشی و به ویژه داریوش یکم، ادعا می‌کردند که به خواست اهوره مزدا به مقام پادشاهی دست یافته‌اند و به یاری او بر کشور فرمان می‌رانند. این ادعا به نوعی به حکومت آنان جنبهٔ دینی می‌داد و مردم را تشویق و ترغیب می‌کرد که از آنان فرمان‌بری کنند.

❖ شاهان هخامنشی خود را بی‌نیاز از مشورت با بزرگان و مشاوران نمی‌دانستند.

❖ شاهان هخامنشی یک گروه مشورتی داشتند که شامل بلندپایگان | سیاسی / نظامی / اداری ← و احتمالاً | مذهبی / حقوقی ← می‌شد.

❖ شاهان هخامنشی در مورد مسائل مهم حکومتی به ویژه | جنگ / صلح ← با مشاوران، مشورت می‌کردند.

❖ هخامنشیان برای ادارهٔ قلمرو پهناور حکومت خود که شامل سرزمین‌های گوناگون با | اقوام / فرهنگ‌ها / آداب و رسوم ← متفاوتی می‌شد، نیازمند شیوه‌های مدیریتی تازه و تشکیلات حکومتی کارآمد بودند.

❖ اصول و شیوه‌های کشورداری کورش
- استفاده از تشکیلات و تجربه‌های اداری حکومت‌های پیشین
- استفاده از شیوه‌های جدیدی از فرمانروایی خردمندانه
- احترام به دین و فرهنگ سرزمین‌های فتح‌شده
- مشارکت دادن مردم سرزمین‌های فتح‌شده در حکومت

❖ کورش شیوه‌ای جدید از فرمانروایی خردمندانه را که مبتنی بر | احترام به دین و فرهنگ مردم سرزمین‌های فتح‌شده / مشارکت دادن مردم سرزمین‌های فتح‌شده در حکومت بود ← را ارائه داد.

❖ سیاست کورش بزرگ این بود که از طریق مشارکت دادن اقوام و ملت‌های تابعه در ادارهٔ حکومت هخامنشی ← وفاداری و پشتیبانی آنان را نسبت به خود جلب کند.

❖ در زمان داریوش اوّل ← حکومت هخامنشی به نهایت گسترش خود رسید.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس یازدهم | آیین کشورداری

❖ داریوش که پادشاهی هوشمند و لایق بود. برای | سامان دادن به امور / ادارهٔ بهتر قلمرو پهناور تحت فرمان خود ← نظام اداری منظم و کارآمدی را پدید آورد.

❖ داریوش اول را می‌توان به عنوان بنیان‌گذار و طراح نظام سیاسی- اداری حکومت هخامنشیان شناخت.

❖ دیوان شاهی وظیفهٔ مهم | نگارش / تنظیم / ثبت / نگهداری ← نامه‌ها، اسناد و نوشته‌های دولتی را برعهده داشت.

❖ در دیوان شاهی، تعداد زیادی از دبیران و منشیان کار می‌کردند که به زبان‌ها و خط‌های رایج در سرزمین‌های تابعهٔ هخامنشیان آشنا بودند.

❖ مسئول بازرسی و مأموران تحت فرمانش، به عنوان «چشم و گوش شاه» معروف بودند.

❖ چشم و گوش شاه ← به طور منظم به بخش‌های مختلف قلمرو سر می‌کشیدند تا اطمینان پیدا کنند که صاحب منصبان حکومتی وظایف خود را به درستی انجام می‌دهند و اوضاع کشور به سامان است.

❖ داریوش تشکیلات استانی یا ساتراپی و شیوهٔ ادارهٔ آن‌ها را نیز، از نو سامان داد و قواعد تازه‌ای را برای نظارت و تسلط بیش‌تر حکومت مرکزی بر ساتراپ‌ها به وجود آورد.

❖ فواید نظام سیاسی و اداری داریوش یکم | وحدت بیش‌تر قلمرو هخامنشیان / به وجود آوردن حکومتی متمرکز و نیرومند

سنگ نگارهٔ داریوش یکم و درباریان- تخت جمشید

مهر دورهٔ هخامنشی، نامه‌های اداری هخامنشیان به خط و زبان آرامی، نگارش و مُهر می‌شد. منصب مُهرداری یکی از مناصب دیوان شاهی بود.

«یک توضیح»

- داریوش یکم قلمرو وسیع هخامنشیان را به ۲۳ شهربی تقسیم کرد که یونانیان آن‌ها را «ساتراپی» و حاکم آن را «ساتراپ» می‌نامیدند.
- به فرمان داریوش در کنار هر شهربی، یک فرماندهٔ نظامی و یک مدیر امور مالی و اداری قرار داشت.
- داریوش بزرگ به منظور نظارت دقیق و کامل بر کار حاکمان شهربی‌ها و اطمینان از روند درست امور، شبکهٔ برید را پدید آورد. این شبکه شامل تعداد زیادی از پیک‌های تیزپای پیاده و سواره بودکه کار خبرگیری و خبررسانی را میان پایتخت و دیگر نقاط کشور بر عهده داشتند.

مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس یازدهم | آیین کشورداری

سلوکیان

- در دوران حکومت سلوکی، قدرت و مناصب مهم سیاسی، اداری و نظامی در اختیار یونانیان بود.
- سلوکیان برای تحکیم سلطهٔ خود
  - یونانیان زیادی را به ایران کوچاندند.
  - آنان را در شهرهای جدیدی که بیش‌تر به شهرک‌ها و پادگان‌های نظامی شباهت داشت جای دادند.
- سلوکیان برای کشورداری از هخامنشیان تقلید کردند، مانند
  - استفاده از تشکیلات دیوانی (اداری و مالی) هخامنشیان
  - استفاده از تقسیمات کشوری هخامنشیان
  - تقسیم کشور به شهربی (ساتراپی)
  - گرفتن مالیات به روش هخامنشیان
  - اجرای سیاست آزادی و مدارای دینی پادشاهان هخامنشی

اشکانیان

- خاندان اشکانی به اتکای جنگاوران قبایل صحراگرد شرق ایران، به قدرت رسیدند.
- پادشاه اشکانی بالاترین مقام سیاسی و نظامی کشور به شمار می‌رفت.
- در دورهٔ اشکانیان، علاوه‌بر خاندان شاهی، خاندان‌های بزرگ دیگری نیز در قدرت وحکومت سهیم بودند. معروف‌ترین آن‌ها
  - کارِن یا قارِن ← در نهاوند
  - سورِن ← در سیستان
  - مهران ← در ری
- در زمان اشکانیان دو مجلس وجود داشت
  - مجلس شاهزادگان، بزرگان درباری و نمایندگان هفت خاندان بزرگ
  - مجلس پیشوایان دینی یا مغان
- وظایف دو مجلس در دورهٔ اشکانی
  - کمک به پادشاه اشکانی برای ادارهٔ امور کشور
  - تعیین جانشین پادشاه
  - تصمیم‌گیری برای جنگ و صلح
- حکومت اشکانی به شکل غیرمتمرکز اداره می‌شد و ادارهٔ برخی از سرزمین‌ها و مناطق کشور به صورت موروثی در اختیار پادشاهان کوچک و حاکمان محلی بود که تا حدودی در قلمرو خویش استقلال داشتند.
- سیستم حکومت اشکانیان (ملوک طوایفی)
  - استقلال حاکمان محلی در رابطه با این موارد بود
    - ضرب سکه برای خود
    - داشتن استقلال در قلمرو خود
    - داشتن سپاه برای خود
  - وظایف حاکمان محلی در قبال حکومت اشکانیان
    - سالانه باج و خراج به حکومت اشکانی می‌پرداختند.
    - در هنگام جنگ به حکومت اشکانی سپاه می‌دادند.
- شیوهٔ غیرمتمرکز ادارهٔ حکومت اشکانیان، شیوهٔ حکومت ملوک طوایفی نامیده شده است.

ساسانیان

- در دورهٔ ساسانی نیز پادشاه در رأس هرم قدرت سیاسی جای داشت.
- پادشاهان ساسانی همانند پادشاهان هخامنشی ادعا می‌کردند که بنابه خواست اهوره مزدا به مقام شاهی رسیده و حکومت آنان مورد تأیید اوست.

اردشیر بابکان بنیان گزار سلسله ساسانیان (سمت چپ)، هنگام دریافت حلقهٔ شاهی از اهوره مزدا (سمت راست)- نقش رستم

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس یازدهم | آیین کشورداری

❖ در حکومت ساسانی علاوه بر پادشاه، افراد و گروه‌های دیگری از قبیل
- اعضای خاندان شاهی
- سران خاندان‌های قدیمی
- وزیران
- رؤسای روستاها

← در قدرت و ادارهٔ کشور سهیم بودند و مقامات بالای کشوری و لشکری را در اختیار داشتند.

❖ پادشاهان ساسانی به منظور ایجاد تمرکز و افزایش دامنهٔ نظارت و تسلط خود بر مناطق مختلف کشور، دو اقدام انجام دادند
- ایجاد سپاهی دائمی و نیرومند
- اقدام به توسعه و تقویت تشکیلات اداری (دیوان سالاری) منسجم و منظم

❖ اقدامات شاهان ساسانی دو نتیجه به همراه داشت
- از تعداد حکومت‌های موروثی محلی به طور محسوسی کاسته شد.
- مناطق مختلف کشور به ویژه نواحی جنوبی، مرکزی وغربی، تحت نظارت و سلطهٔ مستقیم حکومت ساسانی قرار گرفت.

❖ تشکیلات اداری یا دیوان سالاری ساسانیان از اداره‌ها یا دیوان‌های مختلفی تشکیل شده بود که در رأس آن‌ها، وزیر بزرگ قرار داشت.

❖ وزیر بزرگ در دربار ساسانیان (بزرگ فرمادار)
- ساسانیان به وزیر بزرگ خود، بزرگ فرمادار می‌گفتند.
- وزیر بزرگ تحت نظارت مستقیم پادشاه کار می‌کرد.
- وزیر بزرگ مجری فرامین پادشاه بود.
- زمانی که پادشاه به جنگ یا سفر می‌رفت، وزیر به عنوان جانشین او کشور را اداره می‌کرد.
- وزیر گاهی فرماندهی سپاه را نیز در جنگ برعهده می‌گرفت.

❖ ویژگی و وظایف دبیران در دستگاه اداری ساسانیان
- این گروه نقش ممتاز و بسیار مهمی در تشکیلات اداری ساسانی داشتند.
- آن‌ها در مرکز آموزشی به نام دبیرستان آموزش می‌دیدند.
- کار اصلی دبیران نگارش فرمان‌ها، نامه‌ها، اسناد و ثبت و ضبط آن‌ها بود.
- گردآوری و تألیف خدای نامک از وظایف دبیران بود.
- در بخش‌های مختلف تشکیلات اداری مالیاتی، قضایی و نظامی کار می‌کردند.
- برخی از آن‌ها به چند زبان و خط رایج آشنا بودند.

❖ به رئیس دبیران و کاتبان، ایران دبیربد یا دبیران مهست می‌گفتند، که از جمله صاحب منصبان عالی رتبهٔ تشکیلات اداری ساسانی محسوب می‌شدند.

❖ دربار شاهان تشکیلات و تشریفات زیادی داشت و افراد و گروه‌های مختلفی به عنوان
- ندیمان
- پزشکان
- موسیقی‌دانان

← در آن‌جا خدمت می‌کردند.

❖ قلمرویی که ساسانیان بر آن فرمان می‌راندند، ایرانشهر نامیده می‌شد.

❖ قلمرو ایرانشهر به چندین کوره (استان) تقسیم شده بود.

❖ حاکمان کوره‌ها (استان‌ها) عبارت بودند از
- اعضای خاندان شاهی
- افرادی از خاندان‌های بزرگ
- فرماندهان نظامی

قضاوت و دادرسی

✓ براساس باور کهن ایرانیان، مهر (میترا) ایزد
- پیمان و قانون
- پشتیبان نظم اجتماعی

← بود.

✓ یکی از اصول مهم اندیشهٔ ایرانی ← پایبندی به عهد و پیمان بود.

✓ ایرانیان باستان هم‌چنین به
- عدالت
- راستی

← اهمیت بسیار می‌دادند.

درس یازدهم | آیین کشورداری

- ✓ یکی از آرمان‌های ایرانیان این بود که فرمانروایی عادل بر آن‌ها حکومت کند.
- ✓ در ایران باستان قوانین بیش‌تر، ریشه در (عرف / عادت / اعتقادات قومی) ← و به ویژه کتاب اوستا داشت.
- ✓ اوستا کتاب دینی زرتشتیان است.
- ✓ در برخی از کتاب‌های دینی آن زمان، مطالب بسیاری دربارهٔ انواع جرم و مجازات دیده می‌شود.
- ✓ در ایران باستان قضاوت به دو شکل بود
  - قضاوت غیررسمی ← اغلب به وسیلهٔ ریش سفیدان و بزرگان قبایل صورت گرفت.
  - قضاوت رسمی ← این قضاوت بیش‌تر به عهدهٔ روحانیون زرتشتی و نیز قضائی بود که از طرف شاه و یا حاکمان مناطق منصوب می‌شدند.
- ✓ قضاوت روحانیون زرتشتی عمدتاً در رابطه با ← اختلافات حقوقی و مدنی بودن.
- ✓ قضات شاهی به جرایم ← سیاسی و نظامی رسیدگی می‌کردند.
- ✓ قوانین مربوط به (نظم عمومی / نافرمانی از شاه / خیانت به شاه و کشور) ← حتی در مورد شاهزادگان و دیگر اعضای خاندان شاهی خیلی سخت بود و بدون ملاحظه اجرا می‌شد.
- ✓ معمولاً شاه ← بالاترین مرجع قضایی و قاضی‌القضات به شمار می‌رفت و در محاکمه‌های مهم، اغلب، حکم نهایی را او صادر می‌کرد.
- ✓ برخی از پادشاهان در روزهای معینی از سال، شخصاً به شکایت و دادخواهی مردم عادی رسیدگی می‌کردند.

قضاوت در دوران هخامنشی

- در سنگ نوشته‌هایی که از شاهان هخامنشی به ویژه داریوش یکم بر جایی مانده، نکته‌ها و مطالبی دربارهٔ (انصاف / عدالت / راستی / اجتناب از دروغ / دوری از بیدادگری) ← به چشم می‌خورد.
- اشارات نویسندگان یونانی دربارهٔ سیستم قضایی هخامنشیان
  - وجود قوانینی که قدرت و اختیارات پادشاه را محدود می‌کرده است.
  - هرودت به قانونی در ایران اشاره می‌کند که براساس آن، شاه نباید کسی را به سبب یک‌بار مرتکب به جرمی شدن، به مرگ محکوم کند.
  - برخی از پادشاهان هخامنشی مانند کمبوجیه و خشایارشا دربارهٔ قانونی بودن برخی از کارهای خود با قضات شاهی مشورت می‌کرده‌اند.

مبنای قضاوت در دورهٔ هخامنشیان

- در دورهٔ هخامنشی ترکیبی از قوانین و شیوه‌های دادرسی اقوام ایرانی و نیز اقوام و ملت‌های غیرایرانی تابع امپراتوری هخامنشیان، مبنای قضاوت بوده است.
- قرن‌ها پیش از هخامنشیان، به دستور حمورابی پادشاه بابل، مجموعه‌ای از قوانین در زمینه‌های گوناگون زندگی اجتماعی تدوین شده بود که لوح سنگی آن قوانین در شوش، پایتخت سلسله‌های ایلام و هخامنشی کشف شده است.
- پادشاه هخامنشی ملل تابع خود را در تبعیت از قوانین و آداب و رسوم خود آزاد می‌گذاشتند.

قضاوت در دورهٔ ساسانیان

- دربارهٔ قضاوت و دادرسی در دورهٔ ساسانیان اطلاعات و مدارک بیش‌تری باقی مانده است.
- ویژگی کتاب «مادیان هزاردادستان»
  - مجموعه‌ای از قوانین و محاکمات عصر ساسانی است.
  - به زبان پهلوری می‌باشد.
  - منبع ارزشمندی برای حقوق و دادرسی دورهٔ ساسانی است.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس یازدهم | آیین کشورداری

- تشکیلات قضایی در این دوره گسترش یافت و نقش روحانیون زرتشتی بیش‌تر شد.
- روحانیون و تشکیلات قضایی ساسانی
  - نقش روحانیون زرتشتی در امور قضایی بیش‌تر شد.
  - گروهی از روحانیون زرتشتی که با قوانین دینی و احکام عرفی آشنایی داشتند، عهده‌دار امور قضاوت بودند.

«یک توضیح»
✓ پرسش نامک ← در محاکم قضایی عصر ساسانی معمولاً سخنان طرفین دعوا در دفترهایی به نام پرسش‌نامک ثبت می‌شد.

سپاه و جنگ‌افزارها

مادی‌ها

- شکل‌گیری و گسترش حکومت‌های بزرگ در ایران باستان که هر کدام به مدت چندین قرن دوام آوردند، بدون وجود ارتشی منظم، مجهز، آموزش دیده ← امکان‌پذیر نبود.
- اقدامات دهیوک، مؤسس حکومت ماد
  - گردآوری جنگاوران قبایل متحد خود
  - اقدام به تشکیل سپاه
  - آمادگی برای مقابله با هجوم آشوری
  - تبدیل هگمتانه (همدان کنونی) به دژی نظامی
  - احداث قلعه‌ها و استحکامات متعدد

❖ اقدامات نظامی هووخشتر سومین پادشاه ماد
- تقسیم سپاه خود به دسته‌های کمان‌داران، نیزه‌داران، سواران
- ایجاد دسته‌های پشتیبانی، تدارکات و یگان‌های بارکش

❖ سلاح‌های سپاه ماد شامل خنجر، سرنیزه، سپر، شمشیر، تیروکمان، زوبین ← بوده است.

هخامنشیان

✓ سپاه هخامنشی تا زمان داریوش یکم متکی بر واحدهای مختلف پیاده نظام بود که از قبایل، اقوام و ملل تابعه، به آن پیوسته بودند.

✓ اقدامات نظامی داریوش یکم
- تشکیل سپاه جاویدان ← یک سپاه ویژهٔ ده‌هزار نفری
- سپاه جاویدان به این سبب این اسم را گرفته بود که هیچ‌گاه از تعداد نفرات این سپاه کم نمی‌شد.
- هرگاه سرباز یا فرماندهی کشته یا بازنشسته می‌شد، سریعاً فردی جایگزینش می‌شد.
- اعضای سپاه جاویدان ← جوانان برومند پارسی بودند که تحت آموزش‌های ویژه قرار می‌گرفتند.
- سواره نظام در سپاه پارسیان نقش مهمی در جنگ‌ها داشتند و سلاح اصلی آن‌ها نیزه بود.
- پس از سواره نظام، خیل عظیمی از پیاده نظام بود.
- در ارتش هخامنشی به جز پارسی‌ها، دیگر اقوام ایرانی و غیرایرانی نیز حضور داشتند. هر کدام از این اقوام، لباس جنگی و جنگ‌افزارهای مخصوص خود را داشتند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس یازدهم | آیین کشورداری

✓ تأسیس نیروی دریایی
- به تدبیر داریوش چندمین پایگاه دریایی در خلیج‌فارس، دریای سرخ و دریای مدیترانه به وجود آمد.
- دریانوردان ملل مختلف تابع امپراتوری هخامنشی عبارت بودند از: فنیقی‌ها، سوری‌ها، مصری‌ها، قبرسی‌ها، مردمان آسیای صغیر
- فرماندهی ناوهای جنگی هخامنشیان را پارسیان و مادی‌ها برعهده داشتند.

سنگ نگارهٔ سربازان سپاه جاویدان- تخت جمشید

نگارهٔ کمان‌داران هخامنشی- کاخ آپادانای شوش

اشکانیان

❖ اشکانیان به نیروی سواره نظام اهمیت فراوان می‌دادند و در سپاه اشکانی، نیروی پیاده نظام نقش چندانی نداشت.
❖ اساس تشکیلات نظامی اشکانیان سواره نظام چابکی بود که در هنگام سواری تیراندازی می‌کرد و باعث از هم پاشیدن لشکر دشمن می‌شد.
❖ مهم‌ترین جنگ‌افزارهای سواره نظام اشکانی تیر و کمان و نیزه بود.
❖ دلیل توانمندی سواره نظام اشکانی، پیشینهٔ صحراگردی آن‌ها بود.
❖ اشکانیان به تدریج، سواره نظام سنگین اسلحه نیز تشکیل دادند که مجهز به زره و کلاه‌خود بود.
❖ استفاده از صدای طبل در آغاز حملات سپاه اشکانی معمولاً وحشت بسیاری در لشکر دشمن ایجاد می‌کرد و نظم آن‌ها را به هم می‌ریخت.
❖ سورنا سردار معروف اشکانی با همین روش (استفاده از طبل) هراس بزرگی در سپاه کراسوس رومی ایجاد کرد و در نبرد حرّان (۵۳ ق.م) پیروز شد.

ساسانیان

❖ با به قدرت رسیدن خاندان ساسانی، سپاه دائمی و مجهزی به وجود آمد.
❖ اصلی‌ترین بخش سپاه ساسانی، سواره نظام سنگین اسلحهٔ زره‌پوش بود که به آن اَسواران گفته می‌شد.
❖ سرتا پای اَسواران با زره‌های فلزی پوشیده شده بود و حتی اسب‌هایشان نیز پوشش زرهی داشتند.
❖ بخش دیگری از سپاه ساسانی را سواره نظام سبک اسلحه که افراد آن مجهز به کمان بودند، تشکیل می‌داد.
❖ اعضای سواره نظام ساسانیان از میان جوانان طبقهٔ اشراف و نجبا برگزیده می‌شدند.
❖ پیاده نظام ساسانی عمدتاً شامل روستاییانی بود که اسلحه و تجهیزات مناسبی نداشتند و به لحاظ نظامی، چندان اهمیتی به آنان داده نمی‌شد.
❖ از جمله ابتکارات نظامی ساسانیان، استفاده از فیل در جنگ‌ها بود.

❖ نیروی دریایی ساسانیان
- نیروی دریایی ساسانی از ابتدای تأسیس این سلسله به وجود آمد.
- اردشیر بابکان و جانشینان او، از نیروی دریایی برای برقراری امنیت و تحکیم سلطهٔ خود بر خلیج‌فارس، دریای عمان، سواحل جنوبی ← استفاده می‌کردند.
- خسرو انوشیروان با استفاده از نیروی دریایی، یمن را از اشغال حبشیان که از سوی امپراتوری روم شرقی حمایت می‌شدند، نجات داد و باب‌المنداب و خلیج عدن را تحت تسلط خود درآورد.

درس یازدهم | آیین کشورداری

مدارس نظامی ساسانیان

- در دوران ساسانی، مدارسی به نام ارتشتارستان وجود داشت که افراد ارتش در آن‌جا آموزش می‌دیدند.
- در زمان ساسانیان کتابچه‌هایی با موضوع‌های تخصصی دربارهٔ آموزش‌های نظامی از قبیل ← وجود داشت.
  - تشکیلات قشون
  - فنون جنگی
  - تیراندازی باکمان
  - تغذیهٔ سپاهیان
  - مراقبت از اسبان

سواره نظام سنگین اسلحهٔ اشکانی

سنگ نگارهٔ سواره نظام ساسانی- بیشاپور- استان فارس

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص

۱- دیوان شاهی ← در زمان هخامنشیان این دیوان، وظیفهٔ مهم نگارش، تنظیم و ثبت و نگه‌داری نامه‌ها، اسناد و نوشته‌های دولتی را بر عهده داشت.
۲- مغان ← پیشوایان دینی، در دوران اشکانیان بود.
۳- دیوان سالاری ← تشکیلات اداری ساسانیان است.
۴- دبیربد یا دبیران مهست ← در دوران ساسانی به رئیس دبیران و کاتبان، ایران دبیربد یا دبیران مهست می‌گفتند.
۵- ایرانهشر ← قلمرویی که ساسانیان بر آن فرمان می‌راندند، ایرانشهر نامیده می‌شد.
۶- مهر یا میترا ← ایزد پیمان، قانون و پشتیبان نظم اجتماعی بود.
۷- مادیان هزار دادستان ← در این کتاب، مجموعه‌ای از قوانین و محاکمات عصر ساسانی به زبان پهلوی گردآوری شده است.
۸- سپاه جاویدان ← یک سپاه ده‌هزار نفری مجهز که داریوش ایجاد کرده بود.
۹- ارتشتارستان ← در دوران ساسانی، مدارسی به نام ارتشتارستان وجود داشت که افراد ارتش در آن‌جا آموزش می‌دیدند.

مرکز مشاوره تحصیلی رضا افشار

تاریخ ۱۰ درس ۱۱: آیین کشورداری

۲۱۴۴. چرا نمی‌توان تصویری روشن و کامل از نحوهٔ کشورداری مادی‌ها داشت؟

۱) کمبود اسناد و شواهد مکتوب
۲) عدم وجود آثار باستانی کافی
۳) عدم شناخت خط و زبان آن‌ها
۴) آتش گرفتن اسناد مربوط به این حکومت

۲۱۴۵. نحوهٔ حکومت شاهان مادی چگونه بود؟

۱) شاهان ماد به تقلید از حکومت‌های شرق دور و به شکل ملوک طوایفی حکومت می‌کردند.
۲) شاهان ماد به تقلید از شاهان پیشین و معاصر خود، حکومت می‌کردند و احتمالاً دربار و تشکیلات اداری محدود و کوچکی داشتند.
۳) شاهان ماد، برای کشورداری از شورایی از بزرگان، نظامیان و روحانیان مذهبی مشورت و کمک می‌گرفتند.
۴) شاهان ماد در ابتدا هم پیشوای مذهبی مردم بودند و هم در رأس امور سیاسی، نظامی و اقتصادی کشور قرار داشتند.

۲۱۴۶. مهم‌ترین منابع دست اول، در رابطه با حکومت هخامنشیان کدام است؟

۱) کتاب‌ها، اسناد، نوشته‌های مورخان رومی
۲) سنگ‌نوشته‌ها، کتیبه‌ها و نوشته‌های مورخان رومی
۳) سنگ‌نوشته‌ها و لوح‌های گلی، نوشته‌های مورّخان یونانی
۴) کتاب‌ها، اسناد و نوشته‌های مورّخان یونانی

۲۱۴۷. پادشاهان هخامنشی به‌ویژه داریوش یکم در مورد پادشاهی خود چه ادعایی داشتند؟

۱) آنان ادعا داشتند با نیروی برتر یا اهوره‌مزدا در ارتباط هستند و قدرت خود را ماورایی می‌دانستند.
۲) آنان خود را نمایندهٔ تمام اقوام و اقشار جامعه می‌دانستند و پادشاهی خود را خواست مردم قلمداد می‌کردند.
۳) آنان حکومت را حق خود می‌دانستند و ادعا می‌کردند به‌خاطر پیشینهٔ خانوادگی پادشاهی حق آن‌هاست.
۴) آنان ادعا می‌کردند که به خواست اهوره‌مزدا به مقام پادشاهی دست یافته‌اند و به یاری او بر کشور فرمان می‌رانند.

۲۱۴۸. ادعای شاهان هخامنشی به ویژه داریوش که خواست اهوره‌مزدا را بر پادشاهی خود می‌دانستند چه پیامد مثبتی بر آنان داشت؟

۱) به حکومت آنان جنبهٔ روحانی می‌داد و باعث می‌شد موبدان و آتشگاه از آنان حمایت کنند.
۲) به حکومت آنان جنبهٔ دینی می‌داد و مردم را تشویق و ترغیب می‌کرد که از آنان فرمان‌بری کنند.
۳) این ادعا به آنان اجازه می‌داد که بر آتشکده و جامعه به‌صورت توأمان حکومت کنند.
۴) این ادعا باعث گسترش دادگری در بین شاهان هخامنشی می‌شد.

۲۱۴۹. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ گروه مشورتی شاهان هخامنشی می‌باشد؟

۱) بلندپایگان سیاسی، نظامی، اداری و احتمالاً مذهبی و حقوقی
۲) شاهزادگان، دبیران، عالمان و بلندپایگان سیاسی
۳) دبیران، وزیران، سرداران جنگی و خاندان شاهی
۴) شاهزادگان، عالمان، فلاسفه و موبدان

۲۱۵۰. چرا هخامنشیان نیازمند شیوه‌های مدیریتی تازه و تشکیلات حکومتی کارآمدی بودند؟

۱) چون حکومت هخامنشیان در داخل با شورش‌های پیاپی اقوام مختلف روبه‌رو بود.
۲) چون حکومت هخامنشیان همیشه از طرف امپراتوری یونان و چین در معرض خطر بود.
۳) چون قلمرو پهناور حکومت هخامنشی از سرزمین‌های گوناگون با اقوام، فرهنگ‌ها و آداب و رسوم متفاوت تشکیل شده بود.
۴) در آن زمان ایران مهم‌ترین راه ارتباطی شرق و غرب بود و دو جادهٔ ابریشم و ادویه از ایران می‌گذشت. بدین خاطر حکومت هخامنشی باید مدیریت جدیدی اتخاذ می‌کرد.

۲۱۵۱. سیاست کورش برای جلب وفاداری اقوام و ملت‌های تابعه چه بود؟

۱) به خدایان آن‌ها احترام می‌گذاشت و با طلا و نقره بزرگان را جلب می‌کرد و با ارتش و قدرت نظامی خود اقوام را به خود وفادار می‌کرد.

۲) شیوهٔ کهن و مرسوم فرمانروایی خردمندانه، مبتنی بر احترام به دین و فرهنگ مردمان سرزمین‌های فتح‌شده را اجرا می‌کرد.

۳) کورش از یک تشکیلات اداری و یک ارتش قوی و سیستم اطلاعاتی مناسب برای جلب وفاداری اقوام استفاده می‌کرد.

۴) از طریق مشارکت دادن اقوام و ملت‌های تابعه در ادارهٔ حکومت هخامنشی، وفاداری و پشتیبانی آنان را نسبت به خود جلب می‌کرد.

۲۱۵۲. در زمان کدام پادشاه هخامنشی امپراتوری آنان به نهایت گسترش خود رسید؟

۱) کورش　　۲) داریوش اول　　۳) کمبوجیه　　۴) خشایارشا

۲۱۵۳. داریوش برای سامان دادن به امور و ادارهٔ بهتر قلمرو پهناور هخامنشی چه کرد؟

۱) جادهٔ شاهی و سپاه جاویدان را ایجاد کرد.　　۲) به تقویت ارتش و سواره نظام خود پرداخت.

۳) نظام اداری منظم و کارآمدی را پدید آورد.　　۴) از هر قوم و ملت نماینده‌ای خواست و یک مجلس بزرگ ایجاد کرد.

۲۱۵۴. در رابطه با اقدامات داریوش بزرگ، کدام گزینه نادرست است؟

۱) سرزمین بابل در زمان پادشاهی داریوش یکم توسط هخامنشیان فتح شد.

۲) وی را به عنوان بنیان‌گذار و طراح اصلی نظام سیاسی ـ اداری حکومت هخامنشیان می‌شناسند.

۳) نظام سیاسی ـ اداری که داریوش یکم ایجاد کرد به دو بخش تشکیلات اداری مرکزی و تشکیلات استانی تقسیم می‌شد.

۴) داریوش تشکیلات استانی یا ساتراپی را از نظر شیوهٔ اداره سامان داد و قواعد تازه‌ای را برای نظارت بر آن‌ها ایجاد کرد.

۲۱۵۵. اجزای اصلی تشکیلات اداری مرکزی هخامنشیان در زمان داریوش چه بود؟

۱) ارتش شاهی، خزانهٔ شاهی، دربار شاهی　　۲) خزانهٔ شاهی، انبار شاهی، دیوان شاهی

۳) خزانهٔ شاهی، سپاه جاویدان، ارتش شاهی　　۴) ارتش شاهی، دربار شاهی، انبار شاهی

۲۱۵۶. کدام گزینه در رابطه با دیوان شاهی هخامنشیان صحیح است؟

۱) در این دیوان تعداد زیادی از دبیران و منشیان کار می‌کردند.　　۲) وظیفهٔ این دیوان رسیدگی به امور لشکری و کشوری بود.

۳) در این دیوان اسناد خدای‌نامه‌ها جمع می‌شد.　　۴) در این دیوان خط و زبان آرامی حاکم بود.

۲۱۵۷. در رابطه با مسئولیت بازرسی و نظارت دقیق و کامل برعملکرد مقام‌ها و مأموران دولتی در حکومت هخامنشی کدام گزینه صحیح است؟

۱) این نظارت توسط بزرگان ماد و پارسی شکل می‌گرفت.

۲) این نظارت توسط شخص پادشاه و خاندان سلطنتی شکل می‌گرفت.

۳) این نظارت بر عهدهٔ یکی از درباریان مورد اعتماد و وفادار به شاه بود.

۴) این نظارت بر عهدهٔ یکی از خویشاوندان نزدیک شاه و یا یکی از درباریان مورد اعتماد او بود.

۲۱۵۸. با توجه به تصویر مقابل کدام گزینه درست است؟

۱) پیروزی کورش کبیر بر پادشاهان بابل و سکاها

۲) نامه‌های اداری هخامنشیان که به خط و زبان آرامی، نگارش و مهر می‌شد.

۳) اهوره‌مزدا خدای هخامنشیان به همراه دو بال عقل و تجربه را نشان می‌دهد.

۴) گسترش قلمرو هخامنشیان از شرق تا سند و از غرب تا نیل را نشان می‌دهد.

۲۱۵۹. مسئول بازرسی و مأمورانی تحت فرمانِ شاه در زمان هخامنشیان به چه چیزی معروف بودند؟

۱) بازرسان شاه　　۲) چشم و گوش شاه　　۳) ساتراپی　　۴) سپاه شاهی

۲۱۶۰. پیامد مثبت نظام سیاسی ـ اداری داریوش یکم چه بود؟

۱) موجب وحدت بیش‌تر قلمرو هخامنشیان شد و حکومتی متمرکز پدید آورد.　　۲) باعث گسترش قلمرو هخامنشیان در شرق امپراتوری شد.

۳) باعث گسترش قلمرو هخامنشیان در غرب امپراتوری شد.　　۴) باعث ایجاد حکومت ملوک طوایفی گردید.

۲۱۶۱. در رابطه با تصویر مقابل کدام گزینه درست است؟

۱) کورش کبیر در حال دادن حلقهٔ شاهی به کمبوجیه ـ نقش رستم

۲) کورش کبیر در حال دادن حلقهٔ شاهی به کمبوجیه ـ بیستون

۳) اردشیر ساسانی، دریافت حلقهٔ شاهی از اهوره‌مزدا ـ نقش رستم

۴) اردشیر ساسانی، دریافت حلقهٔ شاهی از اهوره‌مزدا ـ بیستون

۲۱۶۲. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ روش تحکیم سلطهٔ سلوکیان بر ایران بود؟

۱) اقوام مختلف را با زور در ایران جابه‌جا کردند.

۲) رومیان زیادی را به ایران آوردند و آنان را در پایتخت ساکن کردند.

۳) تمام منابع و اسناد هخامنشیان را نابود کردند و پایتخت را نیز تغییر دادند.

۴) یونانیان زیادی را به ایران کوچاندند و آنان را در شهرهای جدیدی که بیش‌تر شبیه پادگان بود، جای دادند.

۲۱۶۳. در رابطه با سیستم حکومت‌داری سلوکیان کدام گزینه درست است؟

۱) سلوکیان برای ادارهٔ حکومت خود، سیستم حکومتی رومیان را سرلوحهٔ خود قرار دادند و فقط از ساتراپ‌های هخامنشی استفاده کردند.

۲) سلوکیان بخش عمده‌ای از تشکیلات دیوانی هخامنشیان را به خدمت گرفتند و قلمرو خود را به تعداد زیادی ساتراپی تقسیم کردند.

۳) سلوکیان بخش عمده‌ای از تشکیلات مادی‌ها را مورد استفاده قرار دادند و به شیوهٔ متمرکز حکومت می‌کردند.

۴) سلوکیان بخش عمده‌ای از تشکیلات اشکانیان را مورد استفاده قرار دادند و به شیوهٔ غیرمتمرکز حکومت می‌کردند.

۲۱۶۴. سیاست دینی سلوکیان چگونه بود و برگرفته از کدام حکومت بوده است؟

۱) آزادی و مدارای دینی ـ پادشاه هخامنشی

۲) آزادی و مدارای دینی ـ پادشاهان روم

۳) تمرکز دینی ـ پادشاهان هخامنشی

۴) تمرکز دینی ـ پادشاهان روم

۲۱۶۵. خاندان اشکانی چگونه به قدرت رسید؟

۱) به اتکای سربازان سواره نظام خود

۲) به اتکای جنگاوران قبایل صحرا گرد شرق ایران

۳) با ایجاد یکپارچگی دینی در مناطق شرقی و شمالی فلات ایران

۴) با ایجاد یک ارتش منظم و اتحاد با قبایل شمال شرق و غرب ایران

۲۱۶۶. معروف‌ترین خاندان‌هایی که در کنار خاندان شاهی به پادشاهان اشکانی مشورت می‌دادند، کدام‌اند؟

۱) کارن یا قارن در ری، سورن در سیستان، پارت در خراسان

۲) ساسان در فارس، پارت در خوزستان، مهران در ری

۳) کارن یا قارن در نهاوند، سورن در سیستان، مهران در ری

۴) مهران در ری، سورن در خوزستان، فارس در پارس

۲۱۶۷. در رابطه با مجالس دوران اشکانی کدام گزینه درست است؟

۱) در دوران اشکانیان سه مجلس وجود داشت که در یکی از آن‌ها نمایندگان شاه و بزرگان درباری حضور داشتند.

۲) در دوران اشکانیان سه مجلس وجود داشت که در یکی از آن‌ها نمایندگان روحانیون و پیشوایان مذهبی بودند.

۳) در دوران اشکانیان دو مجلس وجود داشت که در یکی از آن‌ها مردم عادی و نمایندگان مشاغل مختلف بودند.

۴) در دوران اشکانی دو مجلس وجود داشت که در یکی از مجالس، شاهزادگان، بزرگان درباری و نمایندگان هفت خاندان بزرگ بودند.

۲۱۶۸. کدام حکومت، کشور را به‌صورت غیرمتمرکز اداره می‌کرد؟

۱) اشکانی ۲) ساسانی ۳) هخامنشی ۴) ماد

۲۱۶۹. در قلمرو پادشاهی اشکانیان، پادشاهان کوچک دارای چه اختیارات و وظایفی بودند؟

۱) دارای سپاه بودند ولی حق ضرب سکهٔ طلا را نداشتند و فقط می‌توانستند سکه‌های نقره‌ای یا مسی ضرب کنند.

۲) دارای سپاه بودند و حتی به نام خود سکه ضرب می‌کردند و به پادشاه اشکانی باج و خراج سالانه می‌دادند.

۳) آنان در انجام امور داخلی آزاد بودند ولی حق داشتن سپاه و یا ضرب سکه‌های طلا و نقره را نداشتند.

۴) آنان در انجام امور داخلی آزاد بودند، برای خود سکه ضرب می‌کردند ولی حق داشتن سپاه را نداشتند.

۲۱۷۰. شیوهٔ غیرمتمرکز ادارهٔ حکومت اشکانیان، شیوهٔ حکومت ..... نامیده شده است.

۱) ساتراپی ۲) شهربی ۳) ملوک طوایفی ۴) دولت محوری

۲۱۷۱. ویژگی مشترک پادشاهان ساسانی و هخامنشی در چه بود؟

۱) هر دو از طبقهٔ نظامیان بودند.

۲) هر دو از طبقهٔ زحمت‌کش جامعه بودند.

۳) هر دو از طبقهٔ روحانیان بودند.

۴) هر دو پادشاهی خود را بنا به خواست اهوره‌مزدا می‌دانستند.

۲۱۷۲. پادشاهان ساسانی به منظور ایجاد تمرکز و افزایش دامنهٔ نظارت و تسلط خود بر مناطق مختلف کشور چگونه عمل می‌کردند؟

۱) از یک سو سپاهی دائمی و نیرومند تشکیل دادند و از سوی دیگر اقدام به توسعه و تقویت تشکیلات اداری منسجم کردند.

۲) از یک سو به سرکوب دشمنان داخلی پرداختند و از سوی دیگر به صلح با دشمنان خارجی مبادرت کردند.

۳) از یک سو به سرکوب دشمنان خارجی پرداختند و از سوی دیگر با اقوام داخلی متحد شدند.

۴) از یک سو به نظامی‌گری پرداختند و از سوی دیگر سفیرانی به کشورهای همسایه فرستادند.

۲۱۷۳. پیامد استفادهٔ ساسانیان از یک سپاه دائمی و نیرومند، هم‌چنین توسعه و تقویت تشکیلات اداری منسجم چه بود؟

۱) شکل‌گیری یک حکومت ملوک طوایفی ۲) کاهش حکومت‌های موروثی محلی

۳) افزایش قدرت پادشاهان محلی ۴) افزایش قدرت ساتراپی‌ها

۲۱۷۴. تشکیلات اداری یا دیوان‌سالاری ساسانیان از اداره‌ها یا دیوان‌های مختلفی تشکیل شده بود که در رأس آن‌ها، ..... قرار داشت که به او ..... می‌گفتند.

۱) شاه ـ شاه شاهان ۲) شهربی ـ شهربان ۳) وزیر بزرگ ـ بزرگ فرمادار ۴) دبیران ـ دبیربد

۲۱۷۵. دبیران حکومت ساسانی در کجا آموزش می‌دیدند و کار اصلی آنان چه بود؟

۱) مهستان ـ محاسبهٔ مالیات روستاها و شهرها و نوشتن نامه‌های اداری ۲) دبیرستان ـ محاسبهٔ مالیات روستاها و شهرها و نوشتن نامه‌های اداری

۳) مهستان ـ نگارش فرمان‌ها، نامه‌ها، اسناد و ثبت و ضبط آن‌ها ۴) دبیرستان ـ نگارش فرمان‌ها، نامه‌ها، اسناد و ثبت و ضبط آن‌ها

۲۱۷۶. خدای نامک‌ها توسط چه کسانی گردآوری و تألیف می‌شد؟

۱) دبیران ۲) نمایندگان ۳) وزیران ۴) موبدان

۲۱۷۷. به رئیس دبیران و کاتبان، ..... یا ..... می‌گفتند که از جمله صاحب منصبان عالی‌رتبهٔ تشکیلات اداری ساسانی محسوب می‌شد.

۱) محتسب ـ دبیرستان ۲) ایران دبیربد ـ دبیران مهست ۳) دبیران ایران ـ دبیران موبد ۴) دبیرستان ـ دبیربد

۲۱۷۸. تقسیم‌بندی قلمروی ساسانیان چگونه بود؟

۱) قلمرویی که ساسانیان بر آن فرمان می‌راندند کوره نامیده می‌شد و قلمرو کوره به چندین ساتراپ تقسیم می‌شد.

۲) قلمرویی که ساسانیان بر آن فرمان می‌راندند ساتراپ نامیده می‌شد و قلمرو ساتراپ‌ها به چندین کوره تقسیم می‌شد.

۳) قلمرویی که ساسانیان بر آن فرمان می‌راندند، ایرانشهر نامیده می‌شد و قلمرو ایرانشهر به چندین کوره یا استان تقسیم می‌شد.

۴) قلمرویی که ساسانیان بر آن فرمان می‌راندند، کشورشهر نامیده می‌شد و قلمرو کشورشهر به چندین ساتراپ تقسیم می‌شد.

۲۱۷۹. از اصول مهم اندیشهٔ ایرانیان ..... می‌باشد و مظهر آن وجود ایزد ..... در باورهای کهن ایرانی است.

۱) عدالت و سخاوت ـ آناهیتا ۲) عدالت و سخاوت ـ آناهیتا

۳) پایبندی به عهد و پیمان ـ آناهیتا ۴) پایبندی به عهد و پیمان ـ مهر یا میترا

۲۱۸۰. قوانین در ایران باستان از کدام منابع گرفته می‌شدند؟

۱) عرف و عادات و اعتقادات قومی ایرانیان به ویژه کتاب اوستا ۲) فرامین پادشاه، دستورات موبدان و عرف جامعه

۳) عرف و عادات هر قوم و قبیله‌ای ۴) کتاب اوستا و عرف اقوام و ملل مختلف

۲۱۸۱. در ایران باستان قضاوت به چند شکل انجام می‌شد؟

۱) به دو شکل عرفی و رسمی انجام می‌شد و شکل رسمی آن بر عهدهٔ دبیران و محتسبان بود که توسط حکومت تربیت و معرفی می‌شدند.

۲) به دو شکل غیررسمی و رسمی انجام می‌گرفت و شکل غیررسمی قضاوت را اغلب ریش‌سفیدان و بزرگان خانواده‌ها و قبایل بر عهده داشتند.

۳) به سه شکل رسمی، غیررسمی و عرفی بود که شکل رسمی آن بر عهدهٔ روحانیان زرتشتی و نیز قضاتی بود که شاه انتخاب می‌کرد.

۴) به سه شکل رسمی، غیررسمی و عرفی بود، شکل عرفی آن بر اساس کتاب‌های خدای نامک انجام می‌شد.

۲۱۸۲. در مورد قاضی‌القضات کدام گزینه صحیح است؟

۱) بالاترین روحانی معبد زرتشتیان قاضی‌القضات بود. ۲) بالاترین قاضی بود که از طرف شاه منصوب می‌شد.

۳) شاه بالاترین مرجع قضایی و قاضی‌القضات بود. ۴) بالاترین روحانی بود که توسط شاه مشخص می‌شد.

۲۱۸۳. کدام منابع به این مورد اشاره دارد که در دوران هخامنشی قوانینی وجود داشت که قدرت و اختیارات پادشاه را محدود می‌کرده است؟

۱) کتیبه‌ای در شهر شوش ۲) اوستا

۳) گات‌های زرتشت ۴) کتاب‌های نویسندگان یونانی مانند هرودت

۲۱۸۴. در دورهٔ هخامنشیان مبنای قضاوت چه بود؟

۱) فرمان شاه

۲) دستورات زرتشت در کتاب اوستا

۳) قوانین مصوب شاهزادگان هخامنشی

۴) ترکیبی از قوانین و شیوه‌های دادرسی اقوام ایرانی و ملت‌های تابع امپراتوری

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۱۸۵. کدام توضیح دربارهٔ کتاب «مادیان هزاردادستان» درست است؟

۱) مجموعه‌ای از پندها و اندرزهای اجتماعی است که در دورهٔ ساسانی به زبان ایلامی گردآوری شده است.

۲) مجموعه‌ای از پندها و اندرزهای اجتماعی است که در دورهٔ ساسانی به زبان پهلوی گردآوری شده است.

۳) مجموعه‌ای از قوانین و محاکمات عصر ساسانی است و به زبان پهلوی گردآوری شده است.

۴) مجموعه‌ای از قوانین و محاکمات عصر ساسانی است و به زبان ایلامی گردآوری شده است.

۲۱۸۶. کدام گزینه از ویژگی‌های نظام قضایی ساسانیان می‌باشد؟

۱) در دورهٔ ساسانی، تشکیلات قضایی گسترش یافت و نقش روحانیان زرتشتی در امور قضایی بیشتر شد.

۲) در دورهٔ ساسانی، تشکیلات قضایی ضعف شدیدی پیدا کرد و نقش شاهزادگان در امور قضایی افزایش یافت.

۳) در دورهٔ ساسانی، تشکیلات قضایی گسترش یافت و نقش دبیران در امور قضایی افزایش پیدا کرد.

۴) در دورهٔ ساسانی، تشکیلات قضایی ضعف شدیدی پیدا کرد و نقش مستوفیان در امور قضایی افزایش یافت.

۲۱۸۷. کدام گزینه از اقدامات نظامی دهیوک، مؤسس حکومت ماد نمی‌باشد؟

۱) او با گردآوری جنگاوران قبایل متحد خود، اقدام به تشکیل سپاهی بزرگ کرد.

۲) او سپاه خود را به دسته‌های کمان‌داران، نیزه‌داران و سواران تقسیم کرده بود.

۳) او به منظور مقابله با هجوم آشوری‌ها، هگمتانه را به‌صورت دژی نظامی درآورد.

۴) او در اطراف هگمتانه استحکامات و قلعه‌های متعددی بنا کرد.

۲۱۸۸. کدام پادشاه ماد، سپاه خود را بر اساس سلاح تقسیم‌بندی کرد؟

۱) دهیوک ۲) هووخشتر ۳) آستیاگ ۴) فرورتیش

۲۱۸۹. کدام گزینه در رابطه با سپاه جاویدان نادرست است؟

۱) نیروی ویژهٔ ده‌هزار نفری که توسط داریوش ایجاد شد.

۲) علت این نام‌گذاری این بود که هیچ‌گاه از شمار آن‌ها کم نمی‌شد.

۳) وظیفهٔ این سپاه حفاظت از پادشاهان هخامنشی بود.

۴) اعضای آن را، جوانان برومند پارسی تشکیل می‌دادند.

۲۱۹۰. ..... در سپاه پارسیان نقش مهمی در جنگ‌ها داشته و سلاح اصلی آن‌ها ..... بود.

۱) پیاده نظام ـ نیزه ۲) پیاده نظام ـ کمان ۳) سواره نظام ـ کمان ۴) سواره نظام ـ نیزه

۲۱۹۱. کدام گزینه در رابطه با نیروی دریایی هخامنشیان نادرست است؟

۱) یکی از اقدام‌های بزرگ داریوش یکم، تأسیس نیروی دریایی بود.

۲) به تدبیر داریوش چندین پایگاه دریایی در خلیج فارس، دریای سرخ و دریای مدیترانه به‌وجود آمد.

۳) فرماندهی ناوهای جنگی نیروی دریایی هخامنشیان را پارسیان و لیدی‌ها بر عهده داشتند.

۴) دریانوردان ملل مختلف تابع امپراتوری، از جمله فنیقی‌ها، سوری‌ها، مصری‌ها و قبرسی‌ها در نیروی دریایی هخامنشیان خدمت می‌کردند.

۲۱۹۲. اشکانیان به نیروی ..... اهمیت فراوانی می‌دادند و در سپاه اشکانی، نیروی ..... نقش چندانی نداشت.

۱) سواره نظام ـ پیاده نظام ۲) پیاده نظام ـ سواره نظام ۳) پارس‌ها ـ مادها ۴) مادها ـ پارس‌ها

۲۱۹۳. در رابطه با تصویر مقابل، کدام گزینه درست است؟

۱) نگارهٔ کمان‌داران اشکانی ـ کاخ آپادانای شوش

۲) نگارهٔ کمان‌داران هخامنشی ـ کاخ آپادانای شوش

۳) سنگ‌نگارهٔ سربازان سپاه جاویدان ـ بیستون

۴) سنگ‌نگارهٔ ارتش اشکانیان ـ شوش

۲۱۹۴. تیراندازی سواره نظام اشکانیان در هنگام سواری، برای دشمن چه مشکلی ایجاد می‌کرد؟

۱) سپاه دشمن را به محاصرهٔ خود درمی‌آوردند.

۲) باعث ترس لشکر دشمن می‌شد.

۳) به قلب سپاه دشمن نفوذ می‌کردند.

۴) باعث از هم پاشیدن لشکر دشمن می‌شد.

۲۱۹۵. دلیل توانمندی سواره نظام اشکانیان چه بود؟

۱) تمرین زیاد در زمان صلح

۲) زیاد اهمیت دادن اشکانیان به اسب‌سواری

۳) پیشینهٔ صحراگردی آنان

۴) داشتن اسب‌های آموزش‌دیده

۲۱۹۶. در مورد سپاه اسواران کدام گزینه صحیح است؟

۱) سر تا پای اسواران با زره‌های فلزی پوشیده شده بود.

۲) اسواران، سواره نظام سپاه جاویدان داریوش بودند.

۳) اسواران توسط اشکانیان برای مقابله با رومیان ایجاد شدند.

۴) اسواران اصلی‌ترین بخش سپاه مادها را تشکیل می‌دادند.

۲۱۹۷. سپاهیان اشکانی برای ایجاد رعب و وحشت در سپاه دشمن، چه می‌کردند و کدام سردار اشکانی برای ایجاد ترس در دل رومیان از این روش استفاده کرد؟

۱) استفاده از آتش ـ قباد　۲) استفاده از صدای طبل ـ کرانوس　۳) محاصرهٔ دشمن ـ بهرام چوبین　۴) استفاده از صدای طبل ـ سورنا

۲۱۹۸. اعضای سواره نظام ساسانیان از کدام طبقات انتخاب می‌شدند؟

۱) از میان ورزشکاران و قهرمانان　۲) از میان جوانان طبقهٔ اشراف و نجبا

۳) از میان اقوام پارس و پارت　۴) از میان جوانان شهری و پایتخت

۲۱۹۹. از جمله ابتکارات نظامی کدام سلسله، استفاده از فیل در جنگ‌ها بود؟

۱) ایلامیان　۲) اشکانیان　۳) ساسانیان　۴) مادی‌ها

۲۲۰۰. علت استفادهٔ اردشیر بابکان و جانشینان او از نیروی دریایی چه بود؟

۱) برقراری امنیت و تحکیم سلطهٔ خود بر خلیج فارس، دریای عمان و سواحل جنوبی آن

۲) برقراری امنیت در سواحل شمالی خلیج فارس و سواحل جنوبی دریای خزر

۳) برقراری امنیت در سواحل شمالی ایران و تسلط بر شرق مدیترانه

۴) برقراری امنیت بر خلیج فارس، دریای عمان و شرق مدیترانه

۲۲۰۱. خسرو انوشیروان از نیروی دریایی خود چه استفاده‌ای کرد؟

۱) توانست شبه‌جزیرهٔ عربستان را تصرف کند.

۲) یمن را از اشغال نیروهای چینی نجات داد و تنگهٔ هرمز و باب‌المندب را تصرف کرد.

۳) عمان را از اشغال نیروهای هندی که از سوی امپراتوری روم شرقی حمایت می‌شدند، نجات داد و باب‌المندب و خلیج عدن را تحت تسلط خود درآورد.

۴) یمن را از اشغال حبشیان که از سوی امپراتوری روم شرقی حمایت می‌شدند، نجات داد و باب‌المندب و خلیج عدن را تحت تسلط خود درآورد.

۲۲۰۲. کدام گزینه در مورد ارتشتارستان درست است؟

۱) در دورهٔ ساسانیان مدارسی به نام ارتشتارستان وجود داشت که در آن مردم عادی آموزش‌های نظامی می‌دیدند.

۲) در دورهٔ اشکانیان مدارسی به نام ارتشتارستان وجود داشت که در آن افراد ارتش آموزش‌های نظامی می‌دیدند.

۳) در دورهٔ ساسانیان مدارسی به نام ارتشتارستان وجود داشت که افراد ارتش در آن‌جا آموزش می‌دیدند.

۴) در دورهٔ اشکانیان مدارسی به نام ارتشتارستان وجود داشت که مردم عادی در آن‌جا آموزش می‌دیدند.

۲۲۰۳. استفاده از کتابچه‌هایی برای آموزش موضوعات تخصصی جنگی، مربوط به کدام دوره است؟

۱) مادی‌ها　۲) ساسانیان　۳) اشکانیان　۴) هخامنشیان

۲۲۰۴. کدام گزینه در مورد سنگ‌نگارهٔ مقابل درست است؟

۱) سواره نظام اشکانی ـ بیشابور، استان فارس

۲) سواره نظام ساسانی ـ بیستون، استان کرمانشاه

۳) سواره نظام اشکانی ـ بیستون، استان کرمانشاه

۴) سواره نظام ساسانی ـ بیشابور، استان فارس

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس دوازدهم: جامعه و خانواده

- دو رکن اساسی هر تمدن یا کشور، مردم و جامعه می‌باشند.

قشرها و طبقات اجتماعی

- اقوام آریایی مهاجر به ایران از قبیله‌های گوناگونی تشکیل می‌شدند
  - از نظر تبار و زبان خویشاوند بودند.
  - باورهای دینی مشترکی داشتند.
- قبایل آریایی پس از استقرار در مناطق مختلف ایران ← جامعه‌ای شبانی و روستایی را به وجود آوردند.
- قبایل آریایی پس از مهاجرت به ایران ← پیوندهای قبیله‌ای خود را حفظ کردند.
- هر قبیلهٔ آریایی شامل تعدادی طایفه بود ← و طایفه نیز خود به چندین خانوادهٔ بزرگ تقسیم می‌شد.
- تقسیم‌بندی اجتماعی آریاییان بر پایهٔ شغل و پیشهٔ افراد بود، که میراث مشترک آریاییان هند و ایرانی به شمار می‌رفت.
- در تقسیم‌بندی اجتماعی آریاییان، افراد جامعه به سه قشر تقسیم می‌شدند
  - روحانیون
  - جنگجویان
  - کشاورزان وشبانان
- وجود قشرهای سه‌گانهٔ آریایی در آغاز، معرّف نوعی تقسیم‌کار و دسته‌بندی حرفه‌ای بود و به نظر نمی‌رسد که قشری بر قشر دیگر، برتری و امتیاز خاصی داشته است.

دورهٔ ماد و هخامنشی

- پس از آن‌که اقوام آریایی حکومت تشکیل دادند، سرزمین‌های مختلف را فتح کردند و به تدریج افراد و خاندان‌هایی که ادارهٔ حکومت را برعهده داشتند به قدرت و ثروت بیشتر و منزلت بالاتری دست یافتند. تمرکز قدرت و ثروت در دست عده‌ای خاص موجب ایجاد نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی و شکل‌گیری طبقات اجتماعی به معنای واقعی شد.
- سرآغاز شکل‌گیری طبقات اجتماعی به دورهٔ فرمانروایی مادها مربوط می‌شود.
- در دورهٔ هخامنشیان با افزایش فتوحات و توسعهٔ تشکیلات حکومتی ← نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی میان گروه حاکم و مردم عادی افزایش یافت.

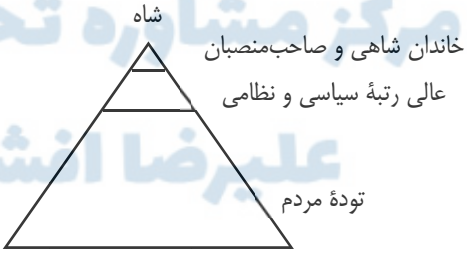

هرم اجتماعی دوران هخامنشی

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا انشار

«یک توضیح»

❖ در کتاب اوستا نیز به قشرهای اجتماعی سه‌گانه اشاره شده است. این‌که چرا در اوستا از سه قشر، سخن به میان آمده، گفته شده که سه پسر زرتشت به ترتیب نخستین موبد، نخستین کشاورز و نخستین رزم‌جو بوده‌اند.

بزرگان مادی و پارسی در سنگ‌نگاره‌ها- تخت جمشید

درس دوازدهم | جامعه و خانواده

- امتیازات و اختیارات اعضای خاندان‌های بزرگ و در رأس آن‌ها خاندان شاهی در دوران هخامنشی
  - حکومت شهربی‌ها
  - فرماندهی ارتش
  - ریاست مناصب مهم
  - کسب دارایی‌های هنگفت
  - مالک زمین‌های وسیع
  - مالک زمین‌های فتح‌شده
- به قول هرودت این خاندان‌ها امتیازات ویژه‌ای داشتند که دیگران از آن محروم بودند.
- در زمان هخامنشیان طبقه‌ای از اشراف و بزرگان شکل گرفت که علاوه بر امتیازات ویژهٔ اقتصادی، از مقام و منزلت اجتماعی بالاتری برخودار بودند.
- هرودت و دیگر مورخان یونانی به نمونه‌های گوناگونی از تفاوت‌ها و نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی در میان ایرانیان در زمان هخامنشیان اشاره کرده‌اند، از جمله نابرابری در
  - خوراک
  - پوشاک
  - آداب معاشرت
  - تحصیل
- در دورهٔ هخامنشیان به دلیل اهمیت فتوحان نظامی، قشر جنگجویان نسبت به دو قشر دیگر برتری داشت.

دورهٔ اشکانیان

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

❖ جنگ‌های پیاپی با دشمنان موجب گردآمدن شمار چشمگیری از اسیران جنگی شده بود که در فعالیت‌های مثل
- کشاورزی
- ساختمان‌سازی
- معادن شاهی
- خدمات خانگی

← به کار گرفته می‌شدند.

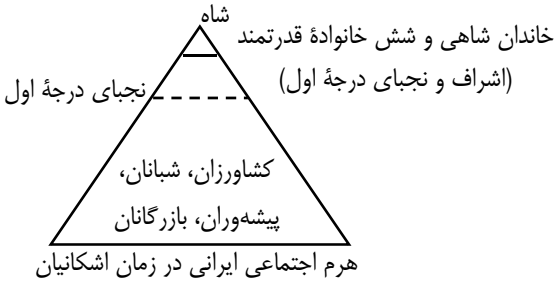

درس دوازدهم | جامعه و خانواده

دورهٔ ساسانیان

- دربارهٔ سازمان اجتماعی ایران در زمان ساسانیان، مدارک و اطلاعات بیش‌تری در دست است.
- نظام طبقاتی جامعهٔ ایران در عصر ساسانی تحت تأثیر دو عامل گسترش یافت و تثبیت شد
  - **عامل اول:** تأسیس حکومت مرکزی قدرتمندی بود که خاندان ساسانی با توسعهٔ تشکیلات اداری و دیوانی به وجود آوردند. از این رو قشر جدید به نام دبیران در این دوره به طبقهٔ حاکم افزوده شد.
  - **عامل دوم:** رسمیت یافتن دین زرتشتی و افزایش نفوذ و اختیارات موبدان آن
- نظام طبقاتی عصر ساسانی بر اصالت نسب / اصالت خون ← استوار بود.
- ویژگی‌های مهم نظام اجتماعی دورهٔ ساسانیان
  - اشراف و بزرگان نسب و خون خود را برتر از نسب و خون مردم عادی می‌دانستند.
  - اشراف و بزرگان برخورداری از امتیازات ویژه را حق مسلم خویش می‌شمردند.
  - حکومت ساسانی، طبقات و قشرهای اجتماعی را به شدت زیر نظر داشت.
  - در حکومت ساسانی، تحرک اجتماعی و رفتن از طبقه‌ای به طبقهٔ دیگر، ممنوع و یا دست‌کم بسیار دشوار بود.
  - رشد طبقهٔ فرداست و حاکم، در مقایسه با گذشته، گسترش چشمگیری یافت و در درون خود دارای مراتب و درجات متفاوت گردید.
  - در دوران ساسانیان نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی میان طبقهٔ حاکم یعنی خاندان ساسانی و اشرافیت سیاسی، نظامی و دینی وابسته به آن از یک سو و تودهٔ مردم عادی از سوی دیگر افزایش یافت.
- طبقهٔ فرادست و حاکم
  - صاحب مشاغل و مناصب عالی رتبهٔ کشوری بودند.
  - مالک زمین‌های فراوان بودند.
- اشراف زادگان ساسانی فقط به امور جنگی / دیوانی / ورزش‌های رزمی / شکار / بزم ← می‌پرداختند و معمولاً دیگر فعالیت‌ها را دور از شأن و مقام خویش می‌دانستند.
- زنان طبقهٔ اشراف در دورهٔ ساسانی ← با نوع لباس و زیورآلات، از دیگر زنان متمایز بودند.
- در دورهٔ ساسانی طبقهٔ فرودست یا عامهٔ مردم، شامل قشرهای مختلفی می‌شد که به طور موروثی به فعالیت‌های تولیدی و خدماتی مانند کشاورزی / دامداری / پیشه‌وری / تجارت ← و امثال آن مشغول بودند و بار سنگین مالیات‌های گوناگون را بر دوش می‌کشیدند.
- عقاید موبدان زرتشتی در رابطه با نابرابری‌های اجتماعی و طبقاتی
  - ۱- آنان، مدافع نابرابری‌های اجتماعی و امتیازات طبقهٔ حاکم بودند.
  - ۲- چنین وانمود می‌کردند که این تفاوت‌ها و تمایزها برای حفظ نظم و ثبات کشور لازم است.
  - ۳-رفتن از طبقه‌ای به طبقهٔ دیگر را موجب فاسد شدن جامعه می‌دانستند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس دوازدهم | جامعه و خانواده

روند حرکت اجتماعی و اقتصادی مزدک

در زمان پادشاهی قباد ← جنبش بزرگی علیه نابرابری ها و تبعیض های اجتماعی و اقتصادی به رهبری مزدک پدید آمد. ← این جنبش، پایه های نظام طبقاتی ساسانی را به شدت لرزاند.

خسرو انوشیروان پسر و جانشین قباد برای اصلاح امور اجتماعی و اقتصادی اقداماتی انجام داد. ← در نتیجهٔ این اقدامات، قدرت و نفوذ اشراف و نجبای درجهٔ اول کاهش یافت و بر قدرت و نفوذ اشراف و نجبای درجهٔ دوم افزوده شد.

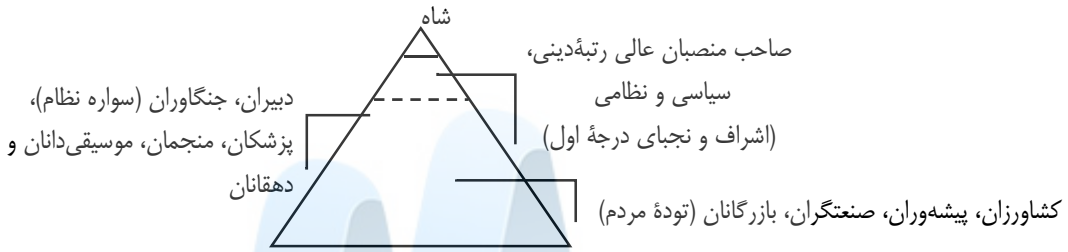

هرم اجتماعی ایران در عصر باستان

خانواده

- دو ویژگی خانواده در جامعهٔ آریایی
  - خانواده هستهٔ اصلی جامعهٔ آریایی به شمار می‌رفت.
  - خانواده در آغاز، بسیار گسترده است.
- جایگاه و وظایف پدر در خانوادهٔ آیایی
  - سلطهٔ پدر بر اعضای خانواده نامحدود بود.
  - پدر نقش قاضی خانواده را داشت.
  - مجری آداب و رسوم دینی بود.
  - نگهبان آتشِ خانه به حساب می‌آمد.
- در خانوادهٔ آریایی، مادر اگرچه اختیاراتی در حد پدر نداشت ← اما بانوی خانه محسوب می‌شد و مورد احترام همه بود.
- در خانوادهٔ کهن آریایی
  - ازدواج درون گروهی بود.
  - اعضای خانواده تحت نظارت پدر، با یکدیگر پیمان ازدواج می‌بستند.
- اقتصاد خانوادهٔ آریایی
  - اقتصاد خانوادهٔ آریایی به صورت معیشتی بود.
  - دسترنج تمام افراد خانواده برای رفع نیازمندی‌های مشترک مصرف می‌شد.
  - دارایی‌های خانواده در اختیار پدر قرار داشت.
  - دارایی‌های خانواده قابل تقسیم یا انتقال نبوده و پس از مرگ پدر در اختیار پسر ارشد به عنوان رئیس جدید خانواده قرار می‌گرفت.
- خانوادهٔ گسترده تا عهد هخامنشی تداوم داشت، اما پس از آن تحت تأثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی، به تدریج کوچک‌تر و محدودتر شد.
- با گسترش شهرها، مخصوصاً در دورهٔ ساسانیان ← بخشی از خانواده‌های روستایی به شهر مهاجرت کردند و در پیشه‌های گوناگونی اشتغال یافتند.
- پیامد رشد شهرنشینی در دورهٔ ساسانیان ← تبدیل خانوادهٔ بزرگ با املاک و دارایی‌های مشترک، به خانواده‌های کوچک‌تر با اموال مستقل تجزیه شد.
- توسعهٔ تشکیلات حکومتی و گسترش قشرهای اجتماعی ← دامنهٔ اختیارات و قدرت پدر در خانواده را کاهش داد.
- تشکیلات قضایی و قشر روحانیون ← بخشی از اختیارات پدر مانند قضاوت و اجرای مراسم و تشریفات دینی را برعهده گرفتند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس دوازدهم | جامعه و خانواده

زنان

- دربارهٔ زنان و موقعیت و حقوق آنان در ایران باستان، مدارک و اطلاعات پراکنده‌ای وجود دارد که بیش‌تر مربوط به زنان طبقهٔ اشراف و مقام‌های حکومتی است.
- جایگاه و حقوق زنان به عنوان نیمی از جامعه در دوران باستان تحت تأثیر | آموزه‌های دین زرتشت / فرهنگ عمومی ← قرار داشت.
- در قسمت‌هایی از کتاب اوستا که منسوب به زرتشت است ← تفاوت چندانی میان مرد و زن وجود ندارد.
- شعار اصلی زرتشت یعنی گفتار نیک، پندار نیک و کردار نیک به یکسان برای زنان و مردان توصیه شده است. تنها در بخش‌های از اوستا که احتمالاً در زمان ساسانیان توسط موبدان تدوین شده، موقعیت اجتماعی زن پایین‌تر از مرد قرار می‌گیرد.
- دو ویژگی زن خوب در آیین زرتشتی | پارسایی / عفت
- به طور کلی در ایران باستان، زن به عنوان | مادر / کدبانو ← همواره از عزت و احترام والایی برخوردار بوده است. شواهد و مدارک متعددی وجود دارد که بر حضور زنان در فعالیت‌های اقتصادی بیرون از منزل دلالت دارد.
- لوح‌های گلی کشف‌شده از تخت جمشید بیانگر آن است که در زمان هخامنشیان، زن و مرد در کنار هم با حقوقی برابر کار می‌کردند. تعدادی از کارکنان کارگاه‌های شاهی را زنان تشکیل می‌دادند و حتی مدیریت برخی از این کارگاه‌ها را برعهده داشتند و مردان زیردست آنان کار می‌کردند.

لوح‌گلی به زبان ایلامی دربارهٔ جیرهٔ مادران شاغل در کارگاه شاهی هخامنشیان

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

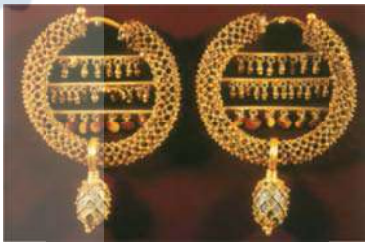

نمونه‌ای از زیورآلات زنان دورهٔ هخامنشی

نمونه‌ای از زیورآلات زنان دورهٔ اشکانی

- در رابطه با موقعیت اجتماعی و حقوقی زنان در عصر ساسانی ← اطلاعات مکتوب و غیرمکتوب بیش‌تری به جای مانده است.
- در سلسلهٔ ساسانی تنی چند از زنان خاندان شاهی مانند همسر یزدگرد دوم و دو دختر خسرو پرویز به نام‌های بوران (پوران) و آزرمی‌دخت بر تخت سلطنت نشستند. اینان از جمله نخستین شاهان زن یکی از بزرگ‌ترین حکومت‌های جهان باستان هستند.
- برخی از حقوق اجتماعی و اقتصادی زنان در متون دینی و حقوقی دورهٔ ساسانی و قرون نخستین اسلامی
  - زنان از حقوق اجتماعی و اقتصادی برخوردار بودند.
  - زن حق مالکیت و فعالیت اقتصادی داشت.
  - زنان می‌توانستند درآمد کسب کنند.
  - زنان می‌توانستند در اموال همسر خود شریک شوند.
  - زن می‌توانست در دادگاه به سود خود اقامهٔ دعوا کند.

درس دوازدهم | جامعه و خانواده

سکهٔ بوران یا پوران دختر خسرو پرویز
ملکهٔ ساسانی که حدود یک‌سال و چند ماه
بر تخت شاهی نشست.

بازسازی چهرهٔ بوران از روی سکه‌اش

جشن و سوگواری

جشن

✓ گاه‌شماری ایران باستان، مملو از جشن‌هایی بود که در طول سال برگزار می‌گردید، این جشن‌ها پیوند تنگاتنگی با باورهای دینی، زندگی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی مردم ایران، به ویژه فعالیت‌های کشاورزی داشت.

✓ ویژگی برجستهٔ جشن‌های باستانی: عبادت، شکرگزاری ← به درگاه خداوند بزرگ بود.

✓ مشهورترین جشن‌های ایران باستان:
- گاهنبارها
- نوروز
- مهرگان
- سده

✓ گاهنبارها عبارت بودند از شش جشن که به شکرانهٔ آفریده شدن عناصر اصلی خلقت: آسمان، آب، زمین، گیاه، جانوران، انسان ← در شش وقت معین از ماه‌های سال برگزار می‌شود.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

✓ جشن نوروز ← از کهن‌ترین جشن‌های ایرانی است که به جمشید، نخستین پادشاه افسانه‌ای نسبت داده می‌شود.

✓ ایرانیان و ملت‌های هم‌فرهنگ با آنان، هم‌چنان نوروز را گرامی داشته و با آداب و رسوم ویژه‌ای جشن می‌گیرند.

✓ برگزاری جشن‌های گوناگون، فرصتی برای مردم بود که ضمن شادی، تفریح و معاشرت با یکدیگر، وفاداری خود را به پادشاه ابراز کنند.

✓ تأثیر جشن‌های باستانی برروی مردم:
- باعث اتحاد و انسجام مردم می‌شد.
- باعث تقویت هویت جمعی آنان می‌شد.

سوگواری

- در ایران باستان، علاوه‌بر گرامیداشت جشن‌ها، مراسم سوگواری برای مردگان را نیز با آداب و تشریفات ویژه‌ای برگزار می‌کردند.
- در مراسم سوگواری درگذشتگان، ضمن خواندن دعا، نیکی‌های شخص از دنیا رفته را یادآوری می‌کردند.
- ایرانیان احترام خاصی برای ارواح پدران ومادرانشان قائل بودند، از این رو، در برخی از جشن‌ها، مراسم ویژه‌ای را برای آرامش ارواح آنان انجام می‌دادند.

درس دوازدهم | جامعه و خانواده

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص

۱- سه قشر جامعهٔ آریایی ← «روحانیون»، «جنگجویان» و «کشاورزان و شبانان»
۲- قشر دبیران ← این طبقه در دوران ساسانی به طبقهٔ حاکم اضافه شد.
۳- قباد ← از پادشاهان ساسانی است. در زمان او جنبش بزرگ مزدک پدید آمد.
۴- خسروانوشیروان ← او پسر و جانشین قباد بود و برای اصلاح امور اجتماعی و اقتصادی اقداماتی انجام داد.
۵- مزدک ← در زمان پادشاهی قباد، مزدک رهبری جنبش اجتماعی و اقتصادی را به دست گرفت.
۶- اوستا ← کتاب مقدسی که منسوب به زرتشت است.
۷- شعار اصلی زرتشت ← گفتار نیک، کردار نیک و پندار نیک
۸- بوران(پوران) و آزرمیدخت ← دو دختر خسرو پرویز بودند که بر تخت پادشاهی نشستند.
۹- گاهنبارها، نوروز، مهرگان و سده ← از مشهورترین جشن‌های ایران باستان به شمار می‌روند.
۱۰- جمشید ← جشن نوروز به جمشید نخستین پادشاه افسانه‌ای ایران نسبت داده می‌شود.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

تاریخ ۱۰

درس ۱۲: جامعه و خانواده

۲۲۰۷. در مورد بافت اجتماعی و پیوندهای قبیله‌ای آریایی‌ها کدام گزینه درست است؟

۱) هر قبیله چندین طایفه داشت و هر طایفه به چندین عشیره تقسیم می‌شد.

۲) هر قبیله چندین عشیره داشت و هر عشیره خود به چندین ایل تقسیم می‌شد.

۳) هر قبیله شامل چند ایل بود و ایلات نیز خود به چندین طایفه تقسیم می‌شدند.

۴) هر قبیله شامل تعدادی طایفه بود و طایفه نیز خود، به چندین خانوادهٔ بزرگ تقسیم می‌شد.

۲۲۰۸. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ تقسیم‌بندی اجتماعی سه‌گانه بر اساس شغل در جامعهٔ آریایی می‌باشد؟

۱) روحانیان، پادشاه، خاندان شاهی　　۲) جنگجویان، کاهنان، پیشه‌وران

۳) روحانیان، جنگجویان، کشاورزان و شبانان　　۴) روحانیان، خاندان شاهی، جنگجویان

۲۲۰۹. وجود قشرهای سه‌گانهٔ آریایی در آغاز، معرف چه چیزی بود؟

۱) تقسیم‌بندی بر اساس قدرت جنگی　　۲) تقسیم‌بندی بر اساس تقسیم کار و دسته‌بندی حرفه‌ای

۳) تقسیم‌بندی بر اساس پایگاه اجتماعی　　۴) تقسیم‌بندی بر اساس عشیره‌ها

۲۲۱۰. چه عواملی باعث شد تا خاندان‌هایی که ادارهٔ حکومت را بر عهده داشتند، به ثروت بیش‌تر و منزلت بالاتری دست یابند؟

۱) با تشکیل حکومت و فتح سرزمین‌های جدید　　۲) کشف فلز و استفاده از پول مشترک

۳) تسلط بر اسب و ارابه در اقوام آریایی　　۴) به قدرت رسیدن داریوش و کشورگشایی او

۲۲۱۱. ..... سرآغاز شکل‌گیری طبقات اجتماعی به معنای واقعی می‌باشد.

۱) شکست قوم آشور　　۲) حمله به قلمرو بابل　　۳) مهاجرت آریایی‌ها به ایران　　۴) دورهٔ کوتاه فرمانروایی مادی‌ها

۲۲۱۲. پیامد اجتماعی افزایش فتوحات و توسعهٔ تشکیلات حکومتی در زمان هخامنشیان چه بود؟

۱) افزایش قدرت موبدان در جامعه

۲) شکل‌گیری خاندان‌های درجه دو در خاندان شاهی

۳) افزایش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی میان گروه حاکم و مردم عادی

۴) شکل‌گیری گروه‌های جدید اجتماعی در درون شهرهای هخامنشی

۲۲۱۳. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ امتیازات خاندان شاهی در زمان هخامنشیان است؟

۱) از طرف پادشاه به سِمَت حکومت شهربی‌ها، فرماندهی ارتش و سایر مناصب مهم حکومتی منصوب می‌شدند.

۲) به هیچ عنوان در جنگ‌ها حضور پیدا نمی‌کرد.

۳) از پرداخت مالیات‌های خاص و عام معاف بودند.

۴) از امتیاز قضایی برخوردار بودند.

۲۲۱۴. هرودت پدر علم تاریخ، در مورد خاندان‌های شاهی هخامنشی چه می‌گوید؟

۱) در جامعهٔ هخامنشی فقط بستگان درجهٔ اول پادشاه به درجهٔ موبد موبدان می‌رسیدند.

۲) تمام قضات و پیشوایان مذهبی حکومت هخامنشی از خاندان شاهی انتخاب می‌شدند.

۳) در زمان هخامنشیان هیچ تفاوتی بین خاندان شاهی و خاندان‌های دیگر نبود.

۴) خاندان شاهی امتیازات ویژه‌ای داشتند که دیگران از آن محروم بودند.

۲۲۱۵. در دورهٔ هخامنشیان به دلیل اهمیت فتوحات نظامی، قشر ..... نسبت به دو قشر دیگر، در جایگاه بالاتری قرار گرفت.

۱) روحانیان　　۲) صنعتگران　　۳) جنگجویان　　۴) سیاستمداران

۲۲۱۶. کدام گزینه در رابطه با سنگ‌نگارهٔ مقابل درست است؟

۱) بزرگان مادی و پارسی ـ نقش رستم

۲) بزرگان مادی و پارسی ـ تخت جمشید

۳) بزرگان پارت و پارسی ـ بیستون

۴) بزرگان پارت، پارسی و مادی ـ تخت جمشید

۲۲۱۷. جامعهٔ ایران در دوران اشکانیان شامل چند گروه می‌شدند؟

۱) خاندان شاهی، جنگجویان و تودهٔ مردم　　۲) دربار، روحانیان و تودهٔ مردم

۳) گروه حاکم و تودهٔ مردم　　۴) خاندان شاهی، روحانیان و جنگجویان

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۲۱۸. در دورهٔ اشکانیان کدام گروه‌ها شامل گروه حاکم می‌شدند؟

۱) اعضای گروه حاکم، خود به دو دسته تقسیم می‌شدند، در مرتبهٔ اول اعضای خاندان‌های شاهی و دیگر خاندان‌های قدرتمند قدیمی بودند.

۲) شخص شاه و خانوادهٔ درجه یک او این گروه را تشکیل می‌دادند.

۳) خانوادهٔ شاه و خاندان اشکانی

۴) شاه، پسران و برادرانش

۲۲۱۹. در زمان اشکانیان اسیران جنگی به کدام فعالیت‌ها اشتغال داشتند؟

۱) تنها در معادن سنگ استفاده می‌شدند.

۲) اسیران جنگی مانند مردم عادی در تمام فعالیت‌ها شرکت می‌کردند.

۳) تنها در جنگ به عنوان سپر انسانی استفاده می‌شدند.

۴) آنان در فعالیت‌های کشاورزی، ساختمان‌سازی، معادن شاهی و خدمات خانگی به کار گرفته می‌شدند.

۲۲۲۰. نظام طبقاتی جامعهٔ ایران در عصر ساسانی تحت تأثیر کدام عوامل گسترش و تثبیت یافت؟

۱) تأسیس حکومت مرکزی قدرتمند و رسمیت یافتن دین زرتشت

۲) تأسیس حکومت ملوک طوایفی و اهمیت دادن به قشر جنگجو

۳) تأسیس جامعهٔ دبیران، روحانیان و نظامیان

۴) رسمیت یافتن دین زرتشت و فتوحات خارجی آن‌ها

۲۲۲۱. علت شکل‌گیری طبقهٔ دبیران در دورهٔ ساسانیان چه بود؟

۱) شکل‌گیری فتوحات، افزایش سطح سواد و رواج زبان‌های گوناگون

۲) شکل‌گیری حکومت مرکزی به دنبال توسعهٔ تشکیلات اداری و دیوانی

۳) از بین بردن نظام اجتماعی کاستی و افزایش سطح رفاه جامعه

۴) گسترش دین زرتشت و به رسمیت شناخته شدن این دین

۲۲۲۲. نظام طبقاتی عصر ساسانی بر اصالت ..... و ..... استوار بود.

۱) دین ـ ملیت ۲) نسب ـ خون ۳) دین ـ خاک ۴) نسب ـ دین

۲۲۲۳. در کدام دوره، تحرک اجتماعی و رفتن از طبقه‌ای به طبقهٔ دیگر، ممنوع و یا دست کم، بسیار دشوار بود؟

۱) ماد ۲) هخامنشیان ۳) اشکانیان ۴) ساسانیان

۲۲۲۴. تضاد طبقاتی در دورهٔ ساسانیان چگونه بود؟

۱) در دوران ساسانیان نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی میان طبقهٔ حاکم یعنی خاندان ساسانی و اشرافیت سیاسی، نظامی و دینی وابسته به آن از یک سو و تودهٔ مردم عادی از سوی دیگر افزایش یافت.

۲) در دوران ساسانی فقط طبقهٔ حاکم و خاندان‌های درجهٔ یک از اولویت‌های اقتصادی و اجتماعی خاص برخوردار بودند و مردم عادی شرایط خوبی نداشتند.

۳) حکومت ساسانی موفق شده بود فاصلهٔ بین طبقات مرفه و فقیر جامعه را به حداقل خود برساند و تفاوت این دو قشر بسیار محدود بود.

۴) در دوران ساسانی تنها زرتشتیان از امتیازات خاص اجتماعی برخوردار بودند و دیگر مذاهب و ادیان شرایط نامناسبی داشتند.

۲۲۲۵. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ فعالیت اشراف‌زادگان در دورهٔ ساسانی است؟

۱) فعالیت‌های جنگی، سیاسی، دیوانی، اداری و رزمی

۲) فعالیت‌های نظامی، اداری، دیوانی، شکار و بزم

۳) فعالیت‌های سیاسی، نظامی، آموزشی، تخصصی

۴) فعالیت‌های جنگی، دیوانی، ورزش‌های رزمی، شکار و بزم

۲۲۲۶. نقش برجستهٔ مقابل در مورد کیست و در کجا می‌باشد؟

۱) اردشیر بابکان و وزیران ـ نقش رستم

۲) بهرام دوم ساسانی و درباریان ـ نقش رستم

۳) اردشیر بابکان و وزیران ـ تخت جمشید

۴) بهرام دوم ساسانی و درباریان ـ تخت جمشید

۲۲۲۷. وجه تمایز زنان طبقهٔ اشراف با دیگر زنان در دورهٔ ساسانی چه بود؟

۱) زبان و آرایش

۲) انجام فعالیت‌های مذهبی خاص

۳) نوع لباس و زیورآلات

۴) محل زندگی و تفاوت در آیین ازدواج

۲۲۲۸. به طور کلی، طبقهٔ فرودست یا عامهٔ مردم به‌صورت موروثی به کدام فعالیت‌ها مشغول بودند؟

۱) فعالیت‌های لشکری و کشوری ۲) فعالیت‌های کشاورزی و دامداری ۳) فعالیت‌های پیشه‌وری و تجاری ۴) فعالیت‌های تولیدی و خدماتی

۲۲۲۹. چرا موبدان طرفدار نابرابری‌های اجتماعی بودند؟

۱) آن‌ها این تمایز را برای حفظ نظم و ثبات کشور لازم می‌دانستند.

۲) قدرت آن‌ها به این نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی وابسته بود.

۳) آن‌ها این تفاوت را برگرفته از دستورات زرتشت در اوستا می‌دانستند.

۴) آن‌ها اعتقاد داشتند تحرک اجتماعی باعث فاسد شدن طبقهٔ فرودست می‌شود.

۲۲۳۰. کدام گزینه در رابطه با تنسر (یکی از روحانیان برجستهٔ زرتشتی) درست است؟

۱) او مخالف نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی بود.
۲) او تنها طبقهٔ موبدان را ممتاز می‌دانست.
۳) او مشاور و حامی اردشیر بابکان بود.
۴) او مشاور و حامی قباد یکم بود.

۲۲۳۱. قیام مزدک، در زمان کدام پادشاه ساسانی شکل گرفت و علت آن چه بود؟

۱) خسرو انوشیروان ـ جنگ‌های پیاپی
۲) قباد ـ نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی
۳) قباد ـ جنگ‌های پیاپی
۴) خسرو انوشیروان ـ نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی

۲۲۳۲. پیامد اصلاحات اجتماعی و اقتصادی خسرو انوشیروان چه بود؟

۱) قدرت و نفوذ اشراف و نجبا افزایش یافت و قدرت خاندان‌های درجهٔ دوم کاهش یافت.
۲) قدرت خاندان شاهی بیشتر شد و حق تودهٔ مردم بر مالکیت و ثروت کاسته شد.
۳) قدرت روحانیان و نظامیان کاسته شد و بر قدرت دبیران و دیوانیان افزوده شد.
۴) قدرت و نفوذ اشراف و نجبای درجهٔ اول کاهش یافت و بر قدرت و نفوذ اشراف و نجبای درجهٔ دوم افزوده شد.

۲۲۳۳. ..... ، هستهٔ اصلی جامعهٔ آریایی نخستین به شمار می‌رفت.

۱) پدر
۲) خانواده
۳) مادر
۴) دین

۲۲۳۴. ..... از ویژگی خانوادهٔ گسترده در عصر آریایی‌ها می‌باشد.

۱) تقسیم ارث بین فرزندان
۲) تقسیم ارث بین پسران
۳) نقش کم‌رنگ مادر در خانواده
۴) سلطهٔ پدر بر اعضای خانواده

۲۲۳۵. پدر در خانوادهٔ ساسانی چه وظایف و اختیاراتی داشت؟

۱) در خانوادهٔ ساسانی وظایف اقتصادی بین اعضای خانواده تقسیم می‌شد.
۲) او مجری آداب و رسوم دینی و هم‌چنین بازوی اقتصادی خانواده بود.
۳) او قاضی و مجری آداب و رسوم دینی و نگهبان آتش‌خانه به حساب می‌آمد.
۴) پدر خانواده نقش مجری آداب و رسوم دینی و هم‌چنین نمایندهٔ پادشاه در خانه به حساب می‌آمد.

۲۲۳۶. در مورد ازدواج در خانوادهٔ کهن ایرانی کدام گزینه صحیح است؟

۱) ازدواج درون گروهی بود و اعضای خانواده تحت نظارت پدر، با یکدیگر پیمان ازدواج می‌بستند.
۲) ازدواج خارج از خانواده صورت می‌گرفت و موبدان زرتشتی بر آن نظارت داشتند.
۳) ازدواج جنبهٔ رسمی نداشت و تحت نظارت قشر دبیران صورت می‌گرفت.
۴) ازدواج بین قبایل بود و در آتشکده رسمیت پیدا می‌کرد.

۲۲۳۷. در رابطه با شرایط اقتصادی حاکم بر خانوادهٔ کهن آریایی کدام گزینه صحیح است؟

۱) اقتصاد بر اساس شبانی بود و انتقال ثروت باعث سرافکندگی خانواده می‌شد.
۲) پدر مسئول اقتصاد خانواده بود و پس از مرگ او ثروت بین اعضا تقسیم می‌شد.
۳) اقتصاد خانواده بر اساس کشاورزی بود و پس از مرگ پدر ثروت خانواده به پسران می‌رسید.
۴) اقتصاد خانواده به‌صورت معیشتی بود و دسترنج تمام افراد خانواده برای رفع نیازمندی‌های مشترک صرف می‌شد.

۲۲۳۸. در خانوادهٔ کهن ایرانی، دارایی‌های خانواده در اختیار چه کسی بود و پس از او چگونه تقسیم می‌شد؟

۱) در اختیار تمامی اعضای خانواده قرار داشت و پس از مرگ هر یک از اعضا به فرزندان او انتقال پیدا می‌کرد.
۲) در اختیار پدر قرار داشت، قابل تقسیم و یا انتقال نبود و پس از مرگ او در اختیار پسر ارشد به عنوان رئیس جدید خانواده قرار می‌گرفت.
۳) در اختیار خاندان سلطنتی و به‌صورت خاص در اختیار پادشاه قرار داشت و به پادشاه بعد انتقال پیدا می‌کرد.
۴) در اختیار مادر قرار داشت و بعد از مرگ مادر بین اعضای خانواده تقسیم می‌شد.

۲۲۳۹. خانوادهٔ گسترده تا عهد ..... تداوم داشت.

۱) ساسانیان
۲) اشکانیان
۳) هخامنشیان
۴) ماد

۲۲۴۰. چرا پس از هخامنشیان خانوادهٔ گسترده از میان رفت؟

۱) تحت تأثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی
۲) تحت تأثیر عوامل قضایی و دیوانی
۳) تحت تأثیر عوامل حقوقی و مذهبی
۴) تحت تأثیر عوامل درونی و بیرونی

۲۲۴۱. مهم‌ترین نتیجهٔ گسترش شهرها و مهاجرت بخشی از خانواده‌های روستایی به شهر در دورهٔ ساسانیان چه بود؟

۱) خانواده‌های بزرگ با املاک و دارایی‌های مشترک، به تدریج به خانواده‌های کوچک‌تر با اموال مستقل تجزیه شد.
۲) خانواده‌های گسترده شکل گرفت و نظام خانواده تحت تأثیر شرایط اقتصادی دگرگون شد.
۳) خانواده کوچک‌تر، ولی قدرتمندتر از گذشته شد و نقش مادر پررنگ‌تر گردید.
۴) خانواده به واحد کوچک‌تر تبدیل شد.

۲۲۴۲. در دورهٔ ساسانی توسعهٔ تشکیلات حکومتی و گسترش قشرهای اجتماعی بر قدرت پدر چه تأثیری گذاشت؟

۱) قدرت در خانواده بین اعضای آن تقسیم شد و از نفوذ پدر کاسته شد.
۲) بخشی از اختیارات پدر مانند قضاوت و اجرای مراسم و تشریفات دینی از او گرفته شد.
۳) دامنهٔ اختیارات پدر گسترش یافت و پس از او به پسر ارشد رسید.
۴) این روند تأثیر چندانی بر قدرت و تسلط پدر نداشت.

۲۲۴۳. بیش‌تر اطلاعات به جا مانده از موقعیت و حقوق زنان در ایران باستان، مربوط به کدام طبقه است؟

۱) زنان نظامی و زنان سیاسی
۲) زنانی که کارهای خاصی کرده باشند.
۳) زنان موبد و زنان خاندان‌های درجهٔ یک
۴) زنان طبقهٔ اشراف و مقام‌های حکومتی

۲۲۴۴. جایگاه و حقوق زنان در دوران باستان تحت تأثیر چه عواملی قرار داشت؟

۱) آموزه‌های دین زرتشت و فرهنگ عمومی
۲) دستورات خاندان شاهی و دبیران
۳) آموزه‌های دین زرتشت و دبیران
۴) دستورات خاندان شاهی و فرهنگ عمومی

۲۲۴۵. کدام گزینه نظر اوستا را نسبت به زن و مرد بیان می‌کند؟

۱) مردان از زنان برترند.
۲) مردان و زنان تفاوت چندانی با هم ندارند.
۳) زنان و مادران برترند.
۴) مردان جنگجو از حق و امتیاز بیش‌تری برخوردارند.

۲۲۴۶. توجه خاص در شعار اصلی زرتشت ــ گفتار نیک، کردار نیک و پندار نیک ــ به کدام گروه است؟

۱) موبدان ۲) مردان ۳) زنان ۴) زنان و مردان

۲۲۴۷. تنها در بخش‌هایی از اوستا که احتمالاً در زمان ساسانیان توسط موبدان تدوین شده، موقعیت اجتماعی ..... قرار می‌گیرد.

۱) زن پایین‌تر از مرد ۲) موبدان بالاتر از مردم ۳) پادشاه بالاتر از همه ۴) جنگجوها بالاتر از همه

۲۲۴۸. آیین زرتشت دو خصلت و ویژگی زن خوب را چه می‌داند؟

۱) خانه‌داری و تربیت فرزندان
۲) فرمان‌برداری و اطاعت از آیین زرتشت
۳) پارسایی و عفت
۴) قناعت و پرهیز از آلودگی

۲۲۴۹. کدام منابع به این نکته اشاره دارد که در زمان هخامنشیان، زن و مرد در کنار هم و با حقوقی برابر کار می‌کردند؟

۱) گات‌های زرتشت
۲) کتاب اوستا
۳) کتیبه‌های بر جای مانده از هخامنشیان در شهر شوش
۴) لوح‌های گلی کشف‌شده از تخت جمشید

۲۲۵۰. در رابطه با لوح گلی مقابل، کدام گزینه درست است؟

۱) این لوح گلی به زبان پهلوی در رابطه با برابری زنان و مردان در نزد قاضی است.
۲) این لوح گلی به زبان ایلامی دربارهٔ جیرهٔ مادران شاغل در کارگاه شاهی است.
۳) این لوح گلی به زبان پهلوی در رابطه با کشورگشایی‌های اردشیر بابکان است.
۴) این لوح گلی به زبان ایلامی در رابطه با برتری مردان بر زنان می‌باشد.

۲۲۵۱. کدام‌یک از زنان خاندان ساسانی بر تخت سلطنت نشستند؟

۱) همسر یزدگرد دوم و دو دختر خسرو پرویز
۲) همسر یزدگرد دوم و دختران یزدگرد سوم
۳) همسر خسرو پرویز و دختران یزدگرد سوم
۴) همسر خسرو پرویز و دختران یزدگرد سوم

۲۲۵۲. علت اهمیت دو دختر خسروپرویز به نام‌های پوران‌دخت و آزرمی‌دخت در چیست؟

۱) هر دوی آن‌ها از هنرمندان زمان خویش بودند.
۲) هر دوی آنان از صنعتگران بزرگ عصر خود بودند.
۳) هر دو بر تخت سلطنت نشستند.
۴) هر دوی آنان الههٔ مهربانی و عطوفت بودند.

۲۲۵۳. کدام منبع در رابطه با حقوق اجتماعی و اقتصادی زنان در دورهٔ ساسانی می‌باشد؟

۱) آثار و متون دینی و حقوقی مربوط به دورهٔ ساسانی
۲) آثار و متون دینی و حقوقی مربوط به دورهٔ ساسانی و قرون نخستین اسلامی
۳) آثار و متون دینی و آموزه‌های اوستا
۴) آثار قرون نخستین اسلامی و کتیبه‌های تخت جمشید

۲۲۵۴. در رابطه با حقوق اجتماعی و اقتصادی زنان در عصر ساسانی کدام گزینه درست است؟

۱) در دورهٔ ساسانیان زنان حقوق اجتماعی داشتند ولی حقوق اقتصادی نداشتند.

۲) در دورهٔ ساسانیان زنان از هیچ حقوق اقتصادی و اجتماعی برخوردار نبودند.

۳) زن حق مالکیت نداشت ولی می‌توانست در دادگاه به سود خود اقامهٔ دعوا کند.

۴) زن حق مالکیت و فعالیت اقتصادی داشت و می‌توانست درآمد کسب کند و در اموال همسر خود شریک باشد و در دادگاه به سود خود اقامهٔ دعوا کند.

۲۲۵۵. جشن‌های باستانی ایران با کدام عوامل پیوند تنگاتنگی دارد؟

۱) باورهای دینی، زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مردم ایران، به ویژه فعالیت‌های کشاورزی

۲) باورهای دینی، زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مردم ایران، به ویژه فعالیت‌های دامداری

۳) باورهای مکتوب در اوستا و زندگی کشاورزان

۴) باورهای مکتوب در اوستا و زندگی دامداران

۲۲۵۶. ویژگی برجستهٔ جشن‌های باستانی ایرانیان چه بود؟

۱) شکرگزاری و تجلیل از پادشاه ۲) تشکر و قدردانی از پدران

۳) عبادت و شکرگزاری به درگاه خداوند بزرگ ۴) تشکر و قدردانی از جنگجویان و موبدان

۲۲۵۷. کدام‌یک از جشن‌های مشهور ایران باستان به شمار نمی‌رود؟

۱) گاهنبارها ۲) مهرگان ۳) سده ۴) سووشون

۲۲۵۸. جشن ..... به شکرانهٔ آفریده‌های شش‌گانه شکل می‌گرفت.

۱) مهرگان ۲) گاهنبارها ۳) سده ۴) نوروز

۲۲۵۹. کدام گزینه عناصر اصلی خلقت را نشان می‌دهد؟

۱) آسمان، آب، زمین، گیاه، جانوران و انسان ۲) آتش، باد، خاک، آسمان، گیاهان و جانوران

۳) انسان، حیوان، گیاه، آب، خاک و آتش ۴) انسان، حیوان، گیاه، خاک، خورشید و نور

۲۲۶۰. گاهنبارها چه زمان‌هایی از سال برپا می‌شد؟

۱) ابتدای بهار و انتهای پاییز

۲) در آغاز هر فصل

۳) ابتدای پاییز با آغاز برداشت محصول و انتهای پاییز با آغاز کشت دانه‌های گیاهان

۴) در شش وقت معین از ماه‌های سال

۲۲۶۱. جشن ..... به جمشید، نخستین پادشاه افسانه‌ای ایران نسبت داده می‌شود.

۱) سده ۲) مهرگان ۳) نوروز ۴) گاهنبارها

۲۲۶۲. کدام‌یک از گزینه‌های زیر، از پیامدهای مثبت شکل‌گیری جشن‌های ایرانی می‌باشد؟

۱) ضمن شادی، تفریح و معاشرت با یکدیگر، وفاداری خود را به پادشاه ابراز می‌کردند.

۲) ضمن شادی، تفریح و معاشرت با یکدیگر، رابطهٔ دوستانه با همسایگان ایجاد می‌کردند.

۳) ایجاد شادی در جامعه و برقراری رابطهٔ دوستانه با همسایگان و مقابله کردن با خشکسالی

۴) ایجاد شادی در جامعه و برقراری رابطهٔ دوستانه با همسایگان

۲۲۶۳. برپایی جشن‌ها چه تأثیری بر جامعهٔ ایرانیان در طول تاریخ داشته است؟

۱) باعث می‌شد که جامعهٔ ایرانی از رنج و عذابی که در طول تاریخ کشیده‌اند، فارغ شوند و به آیندهٔ خود و سرزمین امیدوارتر باشند.

۲) تأثیر به‌سزایی بر اتحاد و انسجام ایرانیان در طول تاریخ داشته و عامل مؤثری در تقویت هویت جمعی آنان بوده است.

۳) باعث ایجاد وحدت ملی در سطح کلان می‌شد ولی جامعهٔ ایرانی را به سمت سستی می‌کشاند.

۴) تأثیر این جشن‌ها در ادوار مختلف تاریخی متفاوت است و نمی‌توان برای آن حکم کلی داد.

۲۲۶۴. کدام‌یک از موارد زیر، از آداب و تشریفات ایرانیان باستان برای مردگان می‌باشد؟

۱) برپایی رقص و آواز و خواندن دعا

۲) برپایی هفت روز مراسم عزاداری و خواندن دعا

۳) خواندن دعا، یادآوری نیکی‌های شخص از دنیارفته

۴) برپایی هفت روز مراسم عزاداری و یادآوری نیکی‌های شخص از دنیارفته

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا فشار

درس سیزدهم: اقتصاد و معیشت

کشاورزی و دامداری

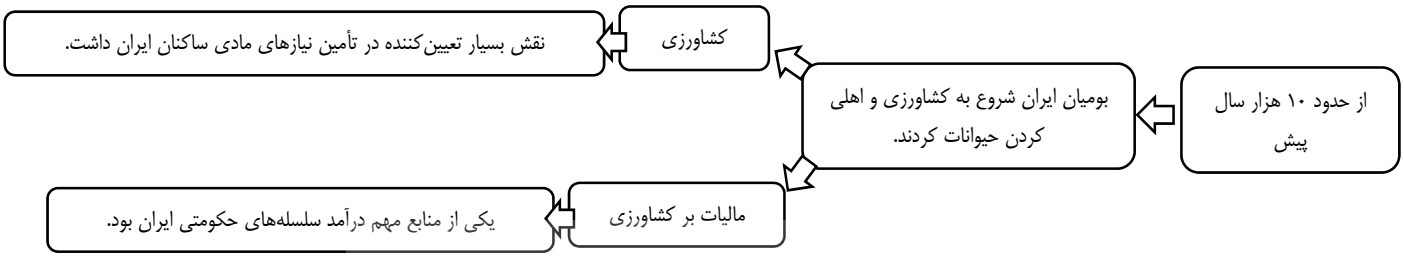

❖ اقوام و طایفه‌های صحراگرد و دامدار آریایی ← هنگام ورود به ایران، اطلاع چندانی از روش‌ها و فنون کشاورزی و صنعت نداشتند.

❖ اقوام آریایی مهاجر به ایران در نتیجهٔ تماس و همزیستی با بومیان ایران و همسایگان خود در بین‌النهرین ← کم‌کم با شیوهٔ زندگی روستایی و شهری آشنا شدند ← و به یک جانشینی و کشاورزی روی آوردند.

❖ آموزه‌های زرتشت با تشویق مردم به کشت وکار ← تأثیر بسزایی بر انتقال تدریجی آریاییان از زندگی شبانی به زندگی مبتنی بر کشاورزی داشت.

رونق و پیشرفت کشاورزی

- در عصر باستان ← کشاورزی اساس زندگی اقتصادی ایرانیان بود.
- شغل بیشتر مردم ایران ← کشاورزی بود.
- عمدهٔ جمعیت ایران باستان ← روستاییان بودند.
- مهم‌ترین محصولات کشاورزی در ایران باستان: گندم، جو، برنج، میوه، سبزی ← این محصولات به دو شکل: آبی، دیمی ← کشت می‌شد.
- منبع آب کشاورزان: رودخانه‌ها، قنات‌ها، چشمه‌ها ← بودند.
- روستاییان در کنار فعالیت‌های زراعتی خود معمولاً تعدادی دام، شامل: گوسفند، بز، گاو، اسب، شتر ← پرورش می‌دادند.
- در آن دوره بیشتر زمین‌های کشاورزی و حتی گله‌های دام متعلق به: شاه، خاندان شاهی، مقام‌های حکومتی، اشراف، روحانیون بزرگ، متولیان معبدها و یا آتشکده‌ها ← بود.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس سیزدهم | اقتصاد و معیشت

- در ایران باستان دامداری در سطح وسیع‌تر توسط کوچ‌نشینان انجام می‌شد.
- صاحبان املاک کشاورزی و گله‌های دام اغلب در شهرها زندگی می‌کردند و از طریق نمایندگان خود، املاکشان را اداره می‌کردند و یا اجاره می‌دادند.
- در ایران باستان، بیش‌تر کشاورزان فاقد زمین بودند. آنان بر روی زمین‌های متعلق به بزرگان، کار می‌کردند و سهمی از محصول را دریافت می‌کردند.
- در ایران باستان، شمار معدودی از کشاورزان قطعه زمین کوچکی داشتند.

مهری منقش به تصویر گاو آهن از دورهٔ هخامنشی

- شاهان هخامنشی نسبت به امور کشاورزی توجه زیاد داشتند و به منظور پیشرفت و توسعهٔ آن، اقدام‌های مفیدی انجام دادند.
- اقدامات هخامنشیان برای توسعهٔ کشاورزی:
  - آنان به منظور تشویق کشاورزی، افرادی را که اقدام به آبادانی زمین‌های بایر می‌نمودند، تا پنج نسل، از پرداخت مالیات معاف می‌کردند.
  - کندن قنات
  - احداث سد و بند بر روی رودها
  - حفر نهرهای انتقال آب در سرتاسر قلمرو خود
- کندن قنات، از جمله ابتکارات برجستهٔ ایرانیان باستان برای تأمین آب در نواحی خشک و کم باران بود.
- از دوران باستان تا حدود ۵۰ سال پیش، آب مصرفی بسیاری از شهرها و روستاها در نواحی (مرکزی / شرقی / جنوبی) ← کشور ما از طریق قنات‌ها تأمین می‌شد.

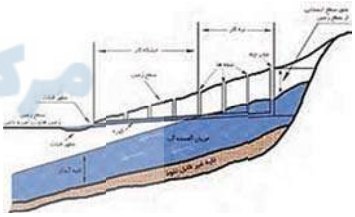

نقشهٔ قنات

دهانهٔ (مظهر) قنات

- احداث و نگه‌داری قنات‌ها، سدها و آبراهه‌ها نیازمند (دانش و مهارت بسیار پیچیده / مخارج خیلی سنگین) ← بود که معمولاً حاکمان و مالکان بزرگ از عهدهٔ آن برمی‌آمدند.
- فنون کندن قنات از ایران به سایر نقاط و کشورهای جهان انتقال یافت.

پیشرفت کشاورزی در حکومت ساسانیان

- ❖ حکومت ساسانیان برای پیشرفت کشاورزی، کوشش زیادی کرد.
- ❖ یکی از مقام‌های عالی مرتبهٔ دربار ساسانی که عنوان واستریوشان سالار داشت، رئیس روستاییان و کشاورزان به شمار می‌رفت.

بقایای بند شادُروان- شوشتر متعلق به دورهٔ ساسانی

درس سیزدهم | اقتصاد و معیشت

❖ وظایف واستریوشان سالار
- رئیس روستاییان و کشاورزان به شمار می‌رفت.
- مسئولیت گردآوری مالیات‌های بخش کشاورزی را برعهده داشت.
- برای توسعه و ترویج آبادانی و کشت و کار تلاش می‌کرد.

❖ در دورهٔ ساسانیان، سدها و آب‌بندهای متعددی بر روی رودها به خصوص رودهای دجله، فرات، کارون ← بسته و آبراهه‌های (نهرهای) متعددی با هدف آبیاری زمین‌های کشاورزی ایجاد شد.

❖ در دورهٔ ساسانی کشاورزی به خصوص در زمین‌های حاصل‌خیز بین‌النهرین (آسورستان/ سودا)، خوزستان، سیستان ← توسعهٔ زیادی پیدا کرد.

❖ مالیات و اجاره‌بهای کشتزارهای آسورستان منبع ← درآمد هنگفتی برای ساسانیان به حساب می‌آمد.

❖ در اواخر دورهٔ ساسانی دو عامل، ضربهٔ سنگینی بر اقتصاد آنان وارد کرد
- طغیان رودخانه‌های دجله و فرات
- خراب شدن آب‌بندها و سدها

❖ در عصر باستان بر اثر گسترش راه‌ها، توسعهٔ تجارت ← کشت گونه‌های جدیدی از گیاهان و درختان در سرتاسر قلمرو پهناور سلسله‌های ایرانی، معمول گردید.

❖ در عصر باستان گونه‌هایی از گیاهان و درختان از ایران به اروپا و چین رفت و یا از آن‌جا به ایران آمد.

راه و حمل و نقل

✓ راه‌ها و وسایل حمل و نقل از نظر سیاسی، نظامی، اقتصادی، مخصوصاً تجاری ← دارای ارزش و اهمیت فوق‌العاده بودند.

✓ در دورهٔ هخامنشیان شبکهٔ وسیعی از جاده‌ها ساخته شد که
- مراکز اصلی حکومت را به یکدیگر وصل می‌کرد.
- امپراتوری هخامنشی را به کشورهای همسایه مرتبط می‌کرد.

✓ مهم‌ترین جادهٔ ساخته شد در دورهٔ هخامنشیان ← جادهٔ شاهی است که به دستور داریوش بزرگ احداث گردید.

✓ ویژگی‌های جادهٔ شاهی
- این جاده به فرمان داریوش ساخته شد.
- طول این جاده بیش از ۲۴۰۰ کیلومتر بود.
- این جاده شهر شوش، یکی از پایتخت‌های هخامنشی را به شهر سارد در آسیای صغیر متصل می‌کرد.
- به گفتهٔ هرودت در طول جادهٔ شاهی، به فاصلهٔ هر ۲۵ تا ۳۰ کیلومتر، ایستگاه‌های با امکانات فراوان برای مسافران و کاروان‌ها ایجاد شده بود.

✓ در دورهٔ هخامنشی فنون و مهارت‌های جاده‌سازی پیشرفت کرد به گونه‌ای که
- در جاهایی که زمین سست یا باتلاقی بود، جاده را سنگ‌فرش می‌کردند
- جاده‌ها به گونه‌ای ساخته می‌شد که ارابه‌ها به آسانی بتوانند در آن‌ها حرکت کنند.

✓ چارپایانی که در دوران هخامنشی در حمل و نقل مورد استفاده قرار می‌گرفتند
- اسب
- الاغ
- شتر

درس سیزدهم | اقتصاد و معیشت

✓ ابزارهای مهم حمل و نقل ایرانیان باستان
- ارّابه
- گاری‌های دوچرخ و چهار چرخ اسبی

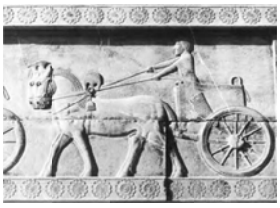

نقش برجستهٔ ارابهٔ چرخ‌دار- تخت جمشید

سکهٔ دورهٔ هخامنشی با نقش کشتی

کشف راه‌های دریایی

❖ داریوش بزرگ، پادشاهی هخامنشی ← در جریان لشکرکشی به هندوستان وقتی که به رود سند رسید ← یکی از اهالی آسیای صغیر به نام اسکیلاس را مأمور کشف مسیرهای آبی کرد.

❖ اسکیلاکس ← مسیر رود سند را تا اقیانوس هند ادامه داد ← سپس با عبور از دریای سرخ به مصر رسید.

❖ در جریان سفر اسکیلاکس ← برای نخستین بار مسیر دریایی میان هند و مصر شناسایی شد.

❖ یکی دیگر از اقدامات مهم و مدبّرانهٔ داریوش در زمینهٔ توسعهٔ راه‌های دریایی ← اتصال دریای سرخ به رود نیل بود.

❖ داریوش هنگام سفر به مصر دستور داد ← با حفر آبراهه‌ای (کانالی)، دریای سرخ به رود نیل متصل گردد تا امکان تردّد کشتی‌ها میان این رود و دریا فراهم آید.

❖ در دوران فرمانروایی هخامنشیان، دریانوردی و حمل و نقل دریایی به این دلایل رونق گرفت. (مهم‌ترین تحولات دریانوردی در دورهٔ هخامنشیان)
- رونق چشمگیر دریانوردی و حمل و نقل دریایی
- توسعهٔ بنادر
- ایجاد بنادر جدید
- ساخت کشتی‌هایی با ظرفیت حمل چندصد تن کالا

سنگ نوشتهٔ داریوش یکم در کنار آبراهه‌ای که به دستور او در مصر کنده شد.

نقشهٔ آبراهه‌ای که به دستور داریوش هخامنشی در مصر کنده شد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس سیزدهم | اقتصاد و معیشت

وضعیت راه‌ها در دوران اشکانیان و ساسانیان

- راه‌ها و وسایل ارتباطی، از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار بودند.
- توجه زیادی به نگه‌داری و امنیت جاده‌ها صورت می‌گرفت.
- در این دوران همانند زمان هخامنشیان، چاپارخانه‌ها هم‌چنان دایر بودند.
- در این زمان کاروانسرهای جدیدی در مسیر راه‌ها ساخته شد.
- چاه‌ها و قنات‌هایی برای تأمین آب‌کاروان‌سراها حفر شد.
- بقایای کاروانسراها و پل‌های برجامانده از دورهٔ ساسانی نشان می‌دهد ← که در آن زمان، توجه خاصّی به بازسازی و توسعهٔ جاده‌ها می‌شده است.
- وضعیت بنادر و دریانوردی در زمان ساسانیان
  - در این دوران دریانوردی و کشتی‌رانی پیشرفت زیادی کرد.
  - به دستور شاهان ساسانی، بنادر و اسکله‌های متعددی به خصوص در خلیج‌فارس و دریای عمان ساخته شد.
  - کشتی‌ها و دریانوردان ایرانی حضور چشمگیری در دریاها و اقیانوس‌ها داشتند.
- بندر سیراف ← از جمله بندرهای مهم خلیج‌فارس بود که به گفتهٔ مورخان، اهالی آن‌جا در دریانوردی و صیّادی مهارت زیادی داشتند.
- دلایل اهمیت راه‌ها در عصر باستان
  - جابه‌جایی کالاها
  - جابه‌جایی مسافران
  - انتقال اندیشه‌ها و فرهنگ‌ها
- از طریق مسیرهای ارتباطی زمینی و دریایی بود که
  - فرهنگ
  - هنر
  - معماری
  - آیین‌ها و ادیان

← اقوام و جوامع عصر باستان در بخش‌های وسیعی از جهان آن روزگار بر یکدیگر تأثیر گذاشتند.

بنای تاریخی پل دزفول متعلق به دورهٔ

- بسیاری از آیین‌ها و دین‌های باستانی ← از طریق جاده‌ها، از شرق به غرب عالم و یا بالعکس راه یافتند.

پول

❖ پول

- تا زمان داریوش بزرگ
  - در بیشتر نواحی تحت فرمان حکومت هخامنشی، سکه (پول) رواج چندانی نداشت.
  - تا این زمان مبادلهٔ کالا به صورت پایاپای انجام می‌گرفت.
  - تا این زمان حقوق و دستمزدها نیز به صورت کالا پرداخت می‌شد.
  - سکه‌های طلا و نقره بیشتر در مناطقی مثل بابل، لیدی و شهرهای فنیقی‌نشین سواحل شرقی دریای مدیترانه رایج بود.
- در زمان فرمانروایی داریوش بزرگ
  - داریوش سکه‌هایی با وزن و عیار مشخص ضرب کرد که در سراسر قلمرو هخامنشیان و حتی فراتر از آن اعتبار داشت.
  - سکهٔ طلایی داریوش موسوم به دَریک شهرت فراوان داشت.
  - ضرب سکهٔ طلا در انحصار شاهان بود و شهرب‌ها (ساتراپ‌ها) با اجازهٔ پادشاه می‌توانستید، سکهٔ نقره ضرب کنند.

درس سیزدهم | اقتصاد و معیشت

❖ اهمیت نظام پولی داریوش هخامنشی
- معیاری برای ارزش‌گذاری کالاها و خدمات در نواحی مختلف پادشاهی هخامنشی شد.
- عامل مهمی در بسط و گسترش تجارت داخلی و خارجی بود.

❖ وضعیت نظام پولی در دوران اشکانیان و به ویژه ساسانیان
- گسترش کاربرد پول به ویژه در شهرها
- سکه‌های نقره‌ای و مسی در مبادلات تجاری در منطقهٔ وسیعی به جریان افتاد.
- تعداد فراوانی از سکه‌های ساسانی، در ایران و سرزمین‌های هم‌جوار یافته شده است.

دُریک، سکهٔ طلای هخامنشی

اوزان و مقیاس‌ها

وضعیت اوزان و مقیاس‌ها در دوران هخامنشیان
- هخامنشیان واحدهای وزن و اندازه‌گیری ایلامیان را حفظ کردند و واحدهای تازه‌ای به آن افزودند.
- به دستور داریوش بزرگ، واحدهای وزن و اندازه‌گیری مشخصی برای شهریاری هخامنشی تعیین شد.
- پیمانه یاکیل در زندگی اقتصادی دوران هخامنشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود. چون در آن زورگار میزان و مقدار مواد خوراکی را به جای وزن کردن، با پیمانه تعیین می‌کردند.

سنگ وزنه، از جنس سنگ آذرین با نوشته‌ای به سه زبان فارسی باستان، ایلامی و بابلی از دورهٔ داریوش

صنعت هخامنشیان

حکومت هخامنشی ← با یکپارچه ساختن سرزمین‌های ثروتمند و متمدنی که مردمان آن دارای تجربیات فراوانی در تولید کالاهای مختلف بودند در دو زمینه کمک شایانی کرد.
- رونق اقتصادی
- توسعهٔ

■ آثار و اشیای برجا مانده از دورهٔ هخامنشیان بیانگر پیشرفت صنایع فلزکاری، سفالگری، بافندگی ← است.

■ از محتوای لوح‌های گلی کشف‌شده از خزانهٔ تخت جمشید معلوم می‌شودکه در زمان هخامنشیان، کارگاه‌هایی وجود داشت که متعلق به شاه بودند و اشیا و مواد خوراکی موردنیاز کاخ شاهی را تولید می‌کردند.

■ در کارگاه‌های شاهی، استادکاران و صنعتگرانی از سرتاسر قلمرو پهناور هخامنشی مشغول به کار بودند.

■ براساس شواهد و مدارک تاریخی، در دوران سلوکیان و مخصوصاً اشکانیان تولیدات صنعتی و کارگاهی دارای رونق نسبی بوده‌اند.

درس سیزدهم | اقتصاد و معیشت

ساسانیان

■ در دوران فرمانروایی ساسانیان ← همگام با توسعهٔ شهرنشینی صنعت نیز رشد کرد و کیفیت کالاهای تولیدی بهتر شد.

قسمتی از قالی پازیرک منسوب به دورهٔ هخامنشی

■ در دورهٔ ساسانی صنعت بافندگی ← به خصوص بافت پارچه‌های ابریشمی ترقی شایانی کرد.

■ حکومت ساسانی از طریق
- در اختیار گرفتن واردات ابریشم خام از چین
- کوچاندن بافندگان ماهر از قلمرو روم در شام (سوریه) به ایران

← کارگاه‌های بافندگی متعددی ایجاد کرد.

■ حکومت ساسانی کارگاه‌های بافندگی متعددی در شهرهای
- شوش
- جندی شاپور (کُندی شاپور)
- شوشتر

← ایجاد کرد.

■ کارگاه‌های پارچه‌بافی ساسانی نوعی از پارچه‌های زربافت و ابریشمی تولید می‌کردندکه در آن زمان شهرت فراوانی داشت. حتی چین که خود پایه‌گذار صنعت ابریشم بود، پارچه‌های ابریشمی ایرانی را می‌خرید.

■ چینیان تا قرن‌ها، فنون تولید ابریشم را از مردم دیگر کشورها مخفی نگه داشتند اما سرانجام ایرانیان و رومیان توانستند به این فنون پی ببرند.

■ در دورهٔ ساسانی نیز کارگاه‌های متعددی وجود داشت که متعلق به حکومت بود و کالاهای موردنیاز شاه، دربار، سپاه و تشکیلات اداری را تأمین می‌کردند.

تجارت

هخامنشیان

✓ پس از شکل‌گیری حکومتی قدرتمند توسط اقوام آریایی در ایران، به خصوص در پی روی کار آمدن شهریاری هخامنشیان، تجارت داخلی و خارجی ایران توسعه پیدا کرد.

✓ مدارک مورد استناد پیرامون اوضاع تجاری ایران در دوران هخامنشیان
- شواهد باستان‌شناسی
- لوح‌های گلی
- گزارش‌های مورخان یونانی (مخصوصاً هرودت)

← این منابع از رشد بازرگانی میان شهرها و مناطق تحت فرمانروایی این سلسله خبر می‌دهند.

✓ پیدا شدن سکه‌های هخامنشی و مصنوعات نواحی تابعهٔ این سلسله در
- سواحل رودهای دانوب و رُن در مرکز اروپا
- سیلان در جنوب آسیا

← نشانه‌ای از برقراری روابط بازرگانی با سرزمین‌های دور است.

✓ در زمان هخامنشیان ← شهر بابل در قلب پادشاهی هخامنشی، مرکز تجاری مهمی به شمار می‌رفت.

✓ مراکز اصلی تجارت دریایی هخامنشیان
- بنادر خلیج‌فارس
- بنادر واقع در سواحل شرقی دریای مدیترانه

← بود.

✓ تجارت در زمان هخامنشیان
- ●تنها منحصر به اشیای تجملی و گران قیمت نبود.
- ●شامل انواع مختلف مواد اولیه مانند
  - فلزات و چوب
  - محصولات کشاورزی ودامی
  - تولیدات صنعتی

  ← بود.
- ●بخش قابل توجهی از کالاهای تجاری را اجناس موردنیاز مردم مانند
  - اثاث منزل
  - ظروف آشپزخانه
  - مواد خوراکی

  ← تشکیل می‌داد.

درس سیزدهم | اقتصاد و معیشت

سلوکیان

■ تجارت در دوران حکومت سلوکیان
- تجارت رونق گذشته را نداشت.
- از حجم مبادلهٔ کالاهای ارزان قیمت کاسته شد
- تجارت اشیای تجملی افزایش یافت..

اشکانیان

❖ با به قدرت رسیدن اشکانیان، بار دیگر جریان داد و ستد به خصوص بازرگانی خارجی رونق اساسی گرفت.

❖ عوامل مؤثر بر گسترش تجارت در دورهٔ اشکانیان
- برقراری روابط سیاسی و تجاری میان ایران و چین
- گشایش جادهٔ معروف ابریشم

❖ در دورهٔ اشکانیان، ایران به عنوان واسطهٔ تجاری میان چین و هند از یک سو واروپا از سوی دیگر عمل می‌کرد.

❖ در دورهٔ اشکانیان، ابریشم چین و ادویهٔ هند مشتریان زیادی در روم داشت. به این دلیل، درآمد زیادی از
- حقوق گمرکی
- عوارض حمل و نقل
- عوارض راهداری

← نصیب اشکانیان می‌شد.

❖ امپراتوری روم، نخست در دورهٔ اشکانی و سپس در عهد ساسانی، تلاش کرد که به طور مستقیم با هند و چین ارتباط تجاری برقرار نماید، اما اشکانیان و ساسانیان هوشمندانه مانع موفقیت رومیان شدند.

پیکرک سفالی از کاروانیان جادهٔ ابریشم

ساسانیان

o در دوران فرمانروایی ساسانیان، تجارت در مسیرهای زمینی و دریایی گسترش چشمگیری پیدا کرد.
o بازرگانان ایران در مناطق وسیعی از جهان آن روزگار، از چین تا شرق آفریقا و مرکز اروپا، مشغول داد و ستد بودند.
o سکه‌های نقرهٔ ساسانی در بیشتر این مناطق، رایج و معتبر بود.
o ساسانیان به مراتب بیشتر از حکومت‌های پیشین بر کار تجارت نظارت می‌نمودند.
o حکومت ساسانی قوانین و مقررات مربوط به خرید و فروش را اجرا می‌کرد.

درآمدها و مخارج

● حکومت‌ها برای
- ادارهٔ قلمرو
- حفظ قدرت
- تأمین هزینه‌های گوناگون
- اقتدار و استواری خود

← همواره نیازمند منابع درآمد پایدار و مطمئنی بودند.

● اقتدار و استواری حکومت‌ها بستگی به
- منابع مالی
- موجودی خزانهٔ حکومت

← داشت.

● از اهداف اصلی شکل‌گیری تشکیلات اداری (نظام دیوان سالاری) در ایران باستان
- رسیدگی به وضعیت دخل و خرج کشور
- سامان دادن به منابع درآمد و مخارج عمومی

درس سیزدهم | اقتصاد و معیشت

- عمده‌ترین منابع درآمد حکومت در ایران باستان
  - انواع مالیات‌ها، شامل مالیات بر
    - کشاورزی
    - دام
    - پیشه‌وران
    - مالیات سرانه
  - انواع عوارض، مانند
    - عوارض گمرکی
    - عوارض حمل و نقل و راهداری
    - حق بهره‌برداری از معادن وجنگل
- وضعیت اقتصاد و معیشت ایران در دوران باستان همواره تحت تأثیر عوامل سیاسی، مدیریتی و اقلیمی قرار داشت.
- در زمان‌هایی که صلح، آرامش و امنیت حاکم بود و زمامداران لایق و کاردان حکومت می‌کردند. فعالیت‌های اقتصادی شرایط مطلوبی داشت و مردم با خیال آسوده به کسب و کار می‌پرداختند و از حداقل امکانات رفاهی و معیشتی برخوردار بودند.
- در دورانی که حکومت مرکزی ضعیف و آشوب و ناامنی فراگیر می‌شد و یا دشمنان خارجی به ایران هجوم می‌آوردند، اوضاع و شرایط اقتصادی به هم می‌ریخت و رونق و آبادانی رخت برمی‌بست.
- عوامل طبیعی و اقلیمی به خصوص خشکسالی، سیل و طغیان رودخانه‌ها و تخریب سدها نیز گاهی بر وضعیت اقتصادی تأثیر منفی می‌گذاشت.
- گاهی نیز بروز بیماری‌های فراگیر و کشنده‌ای چون طاعون و وبا موجب مرگ و میر گستردهٔ نیروی کار و در نتیجه رکود و اُفت تولید می‌شد.
- عوامل مؤثر بر وضعیت اقتصادی و معیشتی مردم در ایران باستان (در یک نگاه)
  - عوامل سیاسی
    - صلح، آرامش و امنیت
    - آشوب، جنگ و درگیری
  - عوامل حکومتی و مدیریتی
    - پادشاهان لایق و کاردان
    - پادشاهان ضعیف و ناتوان
  - عوامل طبیعی و اقلیمی
    - خشکسالی
    - سیل
    - طغیان رودخانه‌ها
    - تخریب سدها
  - عوامل پزشکی و بهداشتی ← بیماری‌های واگیردار و فراگیر

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص

۱- واستر یوشان سالار ← از مقام‌های عالی مرتبهٔ دربار ساسانیان بودند که رئیس روستاییان و کشاورزان به شمار می‌رفتند.
۲- آسورستان (سواد) ← منطقهٔ حاصل‌خیز بین‌النهرین
۳- جادهٔ شاهی ← مهم‌ترین جادهٔ ساخته‌شده توسط حکومت هخامنشیان که در دورهٔ داریوش بزرگ احداث شد.
۴- اسکیلاکس ← داریوش او را مأمور کشف مسیرهای آبی کرد.
۵- سیراف ← سیراف از جمله بندرهای مهم خلیج‌فارس بود که اهالی آن در صیادی و دریانوردی مهارت داشتند.
۶- دَریک ← سکهٔ طلایی داریوش موسوم به دَریک است.
۷- کیل ← پیمانهٔ اندازه‌گیری مواد خوراکی در دورهٔ هخامنشیان بود.
۸- شهر بابل ← این شهر در قلب پادشاهی هخامنشی بود و مرکز تجاری مهمی به شمار می‌رفت.

تاریخ ۱۰

درس ۱۳: اقتصاد و معیشت

۲۲۶۵. کدام گزینه در رابطه با بومیان ایران قبل از آریایی‌ها صحیح است؟

۱) از جمله نخستین مردمانی بودند که از ۱۰ هزار سال پیش شروع به کشاورزی و اهلی کردن حیوانات کردند.

۲) آموزه‌های بودایی کمک زیادی به رشد کشاورزی این افراد در فلات ایران کرده بود.

۳) اقوام ایرانی قبل از آریایی‌ها شروع به پرورش اسب کرده بودند.

۴) آریایی‌ها کشاورزی را به بومیان ایران یاد دادند.

۲۲۶۶. کدام گزینه در رابطه با شرایط اقوام و طایفه‌های صحراگرد و دامدار آریایی، هنگام ورود به ایران درست است؟

۱) آنان از کشاورزی اطلاع چندانی نداشتند ولی اطلاعات آنان در رابطه با صنعت خوب بود.

۲) آنان اطلاع چندانی از روش‌ها و فنون کشاورزی و صنعت نداشتند.

۳) آنان در ارتباط با اقوام هندی کم‌کم با شیوهٔ زندگی روستایی آشنا شدند.

۴) آنان از دامداری اطلاع چندانی نداشتند ولی اطلاعات آنان در رابطه با صنعت خوب بود.

۲۲۶۷. کدام مورد با تشویق مردم به کشت و کار، تأثیر بسزایی بر انتقال تدریجی آریاییان از زندگی شبانی به زندگی مبتنی بر کشاورزی داشت؟

۱) آموزه‌های مزدک با تشویق مردم به کشت و کار　　۲) آموزه‌های اسلام با تشویق مردم به کشت و کار

۳) آموزه‌های اجتماعی و عرفی مادها با تشویق مردم به کشت و کار　　۴) آموزه‌های زرتشت با تشویق مردم به کشت و کار

۲۲۶۸. در رابطه با تصویر مقابل، کدام گزینه درست است؟

۱) الههٔ باروری زمین در دورهٔ مادی‌ها

۲) مهری منقش به تصویر گاوآهن از دورهٔ اشکانی

۳) مهری منقش به تصویر گاوآهن از دورهٔ هخامنشی

۴) الههٔ باروری زمین در دورهٔ اشکانیان

۲۲۶۹. در عصر باستان، ..... اساس زندگی اقتصادی ایرانیان به شمار می‌رفت و ..... عمدهٔ جمعیت ایران را تشکیل می‌دادند.

۱) کشاورزی ـ شهرنشینان　　۲) دامداری ـ کوچ‌نشینان　　۳) کشاورزی ـ روستاییان　　۴) بازرگانی ـ روستاییان

۲۲۷۰. در دوران ایران باستان، دامداری در سطح وسیع‌تر توسط کدام جامعه صورت می‌گرفت؟

۱) جامعهٔ روستایی　　۲) جامعهٔ کوچ‌نشین　　۳) جامعهٔ مهاجر　　۴) جامعهٔ جلگه‌نشین

۲۲۷۱. کدام گروه در عصر ایران باستان از جمله صاحبان بیشترین زمین‌های کشاورزی و حتی گله‌های دام بودند؟

۱) متولیان معابد، متولیان آتشکده‌ها، جنگ‌جویان و روحانیان　　۲) شاه، خاندان شاهی، مقام‌های حکومتی، اشراف و روحانیان

۳) وزیر اعظم، خاندان شاهی، موبدان و جنگ‌جویان　　۴) روستاییان، عشایر، روحانیان و اشراف

۲۲۷۲. در رابطه با مالکان بزرگ زمین‌های کشاورزی و گله‌های بزرگ ایران در عصر باستان، کدام گزینه درست است؟

۱) اغلب مالکان زمین‌های بزرگ کشاورزی مردم عادی بودند.

۲) تمام زمین‌های وسیع و گله‌های بزرگ، در مالکیت موبدان بود.

۳) تمام زمین‌های وسیع در مالکیت پادشاه و گله‌های بزرگ در مالکیت آتشکده بود.

۴) مالکان زمین‌های وسیع و گله‌های بزرگ، غالباً در شهرها زندگی می‌کردند و از طریق نمایندگان خود املاکشان را اداره می‌کردند.

۲۲۷۳. سیاست شاهان هخامنشی برای پیشرفت و توسعهٔ کشاورزی چه بود؟

۱) به کسانی‌که زمین‌های بایر را آباد می‌کردند، تا پنج نسل معافیت مالیاتی می‌دادند.

۲) کشاورزان را با دادن زمین‌های حکومتی تشویق می‌کردند.

۳) کشاورزان از حضور در میدان جنگ معاف بودند.

۴) کشاورزان را از پرداخت مالیات معاف می‌کردند.

۲۲۷۴. کدام گزینه از اقدامات مهم هخامنشیان برای توسعهٔ کشاورزی است؟

۱) مسطح کردن زمین‌های ناهموار برای روستاییان　　۲) خرید محصولات کشاورزان برای دربار و ارتش

۳) انتقال تکنولوژی کشاورزی از سرزمین‌های تحت سلطه به ایران　　۴) کندن قنات، احداث بند و سد بر روی رودها و حفر نهرهای انتقال آب

۲۲۷۵. کدام گزینه از جمله ابتکارات برجستهٔ ایرانیان باستان برای تأمین آب در نواحی خشک و کم‌باران است؟

۱) حفر چاه‌های نیمه‌عمیق ۲) حفر چاه‌های عمیق ۳) قنات ۴) آبیاری قطره‌ای

۲۲۷۶. کدام گزینه از مقام‌های عالی‌رتبهٔ دربار ساسانی است که در رابطه با پیشرفت کشاورزی فعالیت می‌کرد؟

۱) مستوفی الممالک ۲) واستریوشان سالار ۳) دبیربد ۴) محتسب شهربی

۲۲۷۷. در رابطه با وظایف و مسئولیت‌های واستریوشان سالار کدام گزینه صحیح است؟

۱) وظیفهٔ آن‌ها آماده کردن سپاه ده هزار نفری حکومت هخامنشی بود.

۲) وظیفهٔ حفظ مرزهای حکومت ساسانی بر عهدهٔ آن‌ها و سربازانشان بود.

۳) مهم‌ترین وظیفهٔ آن‌ها جاسوسی کردن از دولت‌های همسایهٔ حکومت ساسانی بود.

۴) آن‌ها، رئیس روستاییان و کشاورزان به شمار می‌رفتند و مسئولیت گردآوری مالیات‌های بخش کشاورزی را بر عهده داشتند.

۲۲۷۸. تصویر مقابل، کدام پدیده را نشان می‌دهد و مربوط به کدام دوره است؟

۱) بقایای پل مدائن ـ شوشتر، متعلق به دورهٔ ساسانی

۲) بقایای پل مدائن ـ ایلام، متعلق به دورهٔ اشکانی

۳) بقایای بند شادّروان ـ شوشتر، متعلق به دورهٔ ساسانی

۴) بقایای بند شادّروان ـ شوشتر، متعلق به دورهٔ اشکانی

۲۲۷۹. کدام گزینه جزو زمین‌های حاصل‌خیز ایران در دورهٔ ساسانی می‌باشد؟

۱) بین‌النهرین، خوزستان و سیستان ۲) سواد، آسورستان و بین‌النهرین

۳) لودیه، فارس و بین‌النهرین ۴) خوزستان، ری، فارس

۲۲۸۰. کدام‌یک از گزینه‌های زیر از منابع درآمدی هنگفت ساسانیان به حساب می‌آمد؟

۱) مالیات و اجاره‌بهای کشتزارهای ری ۲) مالیات و اجاره بهای کشتزارهای آسورستان

۳) مالیات بر دام‌های منطقهٔ خراسان ۴) مالیات بر دام‌های منطقهٔ زابلستان

۲۲۸۱. کدام مورد از عوامل ضعف و انحطاط حکومت ساسانی می‌باشد که ضربهٔ سنگینی بر اقتصاد آنان وارد کرد؟

۱) طغیان دجله و فرات و خراب شدن آب‌بندها و سدها ۲) حملهٔ غزان به سرزمین‌های حاصل‌خیز خراسان و ری

۳) جنگ‌های متعدد با امپراتوری یونان و لودیه ۴) حملهٔ گستردهٔ مغولان از شرق به ایران

۲۲۸۲. کدام عامل سبب شد تا در عصر باستان کشت گونه‌های جدیدی از گیاهان و درختان در سرتاسر قلمرو پهناور سلسله‌های ایران، معمول گردد؟

۱) یکپارچگی اراضی کشاورزی در خوزستان ۲) وجود امنیت و افزایش درآمد

۳) گسترش راه‌ها و توسعهٔ تجارت ۴) جنگ با امپراتوری‌های همسایه

۲۲۸۳. ابعاد اهمیت راه‌ها و وسایل حمل و نقل، در دوران باستان چه بود؟

۱) اهمیت سیاسی، نظامی و جنبهٔ اقتصادی مخصوصاً تجاری ۲) اهمیت جنگی و اقتصادی مخصوصاً برای کشاورزی

۳) اهمیت سیاسی و فرهنگی مخصوصاً برای دامداری ۴) اهمیت سیاسی و اقتصادی مخصوصاً برای کشاورزی

۲۲۸۴. جادهٔ شاهی توسط کدام پادشاه احداث شد و این جاده کدام نقاط را به هم متصل می‌کرد؟

۱) کورش ـ شوش را به سارد ۲) داریوش ـ ری را به شوش ۳) کورش ـ ری را به شوش ۴) داریوش ـ شوش را به سارد

۲۲۸۵. این گفته مربوط به کدام مورخ است؟ «در طول جادهٔ شاهی، به فاصلهٔ هر ۲۵ یا ۳۰ کیلومتر، ایستگاه‌هایی با امکانات فراوان برای مسافران و کاروان‌ها ایجاد شده بود.»

۱) گیبون ۲) توین‌بی ۳) هرودت ۴) استرابون

۲۲۸۶. مسیر دریایی میان هند و مصر باستان چگونه شکل گرفت؟

۱) به فرمان داریوش و توسط اسکیلاس شکل گرفت.

۲) به فرمان داریوش و توسط واستریوشان سالار شکل گرفت.

۳) به فرمان کورش و توسط اسکیلاس شکل گرفت.

۴) به فرمان کورش و توسط واستریوشان سالار شکل گرفت.

۲۲۸۷. کدام گزینه از نتایج سفر دریایی اسکیلاس است؟

۱) موفق شد قارهٔ آفریقا را دور بزند.

۲) برای نخستین بار مسیر دریایی میان هند و مصر را شناسایی کرد.

۳) موفق شد قارهٔ آسیا را دور بزند.

۴) برای نخستین بار مسیر دریایی میان هند و چین را شناسایی کرد.

۲۲۸۸. از اقدامات مهم و مدبّرانهٔ داریوش در زمینهٔ توسعهٔ راه‌های دریایی کدام است؟

۱) اتصال دریای سرخ به رود نیل
۲) اتصال دریای خزر به دریای سیاه
۳) اتصال کارون به خلیج فارس
۴) اتصال خلیج فارس به دریای عمان

۲۲۸۹. کدام مورد از اقدامات دریایی هخامنشیان نمی‌باشد؟

۱) رونق دریانوردی و حمل و نقل دریایی
۲) توسعه پیدا کردن بندرهای قدیمی و شکل‌گیری بندرهای جدید
۳) ساخت کشتی‌هایی با ظرفیت حمل چند صد تن کالا
۴) اتصال دریای پارس به اقیانوس هند

۲۲۹۰. در رابطه با تصویر مقابل، کدام گزینه درست است؟

۱) مهر دورهٔ ساسانی با نقش کشتی
۲) فسیل پیداشده در تخت جمشید
۳) سکهٔ دورهٔ هخامنشی با نقش کشتی
۴) فسیل پیداشده در بیستون

۲۲۹۱. به چه دلیل می‌توان ادعا کرد که ساسانیان، توجه خاصی به بازسازی و توسعهٔ جاده‌ها داشتند؟

۱) بقایای کاروان‌سراها و پل‌های برجا مانده
۲) از محتویات خدای‌نامک‌ها
۳) مطالبی که در کتاب اوستا آمده است.
۴) از کتیبهٔ بیستون و گنج‌نامه

۲۲۹۲. به دستور پادشاهان ساسانی، بنادر و اسکله‌های متعددی به خصوص در ..... و ..... ساخته شد.

۱) دریای خزر ـ امتداد کارون　۲) خلیج فارس ـ دریای عمان　۳) دریای سرخ ـ دریای خزر　۴) دریای سرخ ـ دریای عمان

۲۲۹۳. کدام گزینه از جمله بنادر مهم خلیج فارس بود که به گفتهٔ مورخان، اهالی آن‌جا در دریانوردی و صیّادی مهارت زیادی داشتند؟

۱) چارک　۲) سیراف　۳) بندرعباس　۴) بندر ساسانی

۲۲۹۴. فرهنگ، هنر و معماری اقوام و جوامع عصر باستان از کدام طریق در محدودهٔ وسیعی از جهان آن دوران جابه‌جا می‌شد؟

۱) از طریق سواحل دریای عمان و جلگهٔ بین‌النهرین
۲) از طریق مسیرهای ارتباطی زمینی و دریایی
۳) از طریق جادهٔ ابریشم و جادهٔ ادویه
۴) از طریق مسیر هند به بین‌النهرین

۲۲۹۵. کدام گزینه در رابطه با سیستم اقتصادی دورهٔ هخامنشیان صحیح است؟

۱) ضرب سکهٔ طلا توسط حاکمان محلی صورت می‌گرفت.
۲) سکه‌های طلا و نقره بیشتر در مناطقی مثل فارس و کرمان رواج داشت.
۳) تا زمان داریوش بزرگ در بیشتر نواحی تحت فرمان حکومت هخامنشی، سکه رواج چندانی نداشت.
۴) در زمان کورش پادشاه هخامنشی سکهٔ طلا، دریک، سکهٔ نقره و شِکِل در پایتخت آن‌ها (پارس) ضرب می‌شد.

۲۲۹۶. سکهٔ طلایی داریوش موسوم به ..... ، شهرت فراوان یافت و ضرب سکهٔ طلا در انحصار ..... بود و شهربی‌ها (ساتراپ‌ها) با اجازهٔ پادشاه می‌توانستند سکهٔ ..... ضرب کنند.

۱) دریک ـ شاه ـ نقره　۲) دریک ـ شاه ـ طلا　۳) شکل ـ وزیر ـ نقره　۴) شکل ـ وزیر ـ طلا

۲۲۹۷. از پیامدهای مثبت نظام پولی داریوش هخامنشی چه بود؟

۱) دگرگونی تجارت داخلی از مبادلهٔ کالا به کالا به مبادله با کالاهای خاص
۲) رواج استفاده از سکه‌های طلا برای اولین بار
۳) وارد کردن طلا از سرزمین‌های اشغالی به ایران
۴) بسط و گسترش تجارت داخلی و خارجی

۲۲۹۸. کدام گزینه در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) دریک، سکهٔ طلای ساسانی
۲) دریک، سکهٔ طلای هخامنشی
۳) شکل، سکهٔ طلای ساسانی
۴) شکل، سکهٔ طلای هخامنشی

۲۲۹۹. هخامنشیان واحدهای وزن و اندازه‌گیری ..... را حفظ کردند و واحدهای تازه‌ای به آن افزودند.

۱) یونانیان　۲) سلوکیان　۳) مادها　۴) ایلامیان

۲۳۰۰. پیمانه یا ..... در زندگی اقتصادی دوران ..... از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود.

۱) مضراب ـ ساسانی　۲) مضراب ـ هخامنشی　۳) کیل ـ هخامنشی　۴) کیل ـ ساسانی

۲۳۰۱. حکومت هخامنشی با یکپارچه ساختن سرزمین‌های ثروتمند و متمدنی که مردمان آن‌ها دارای تجربیات فراوانی در تولید کالاهای مختلف بودند، کمک شایانی به ..... و ..... کرد.

۱) رونق تجارت ـ توسعهٔ کشاورزی
۲) رونق تجارت ـ توسعهٔ فرهنگ
۳) رونق اقتصادی ـ توسعهٔ کشاورزی
۴) رونق اقتصادی ـ توسعهٔ صنعت

۲۳۰۲. در زمان هخامنشیان کالاها و مواد خوراکی کاخ شاهی چگونه تأمین می‌شد؟ و منبع اطلاعات ما در این رابطه چیست؟

۱) از سرزمین‌های فتح‌شده ـ کتیبهٔ بیستون
۲) کارگاه‌هایی که متعلق به شاه بود. ـ لوح‌های گلی
۳) از سرزمین‌های فتح‌شده ـ لوح‌های گلی
۴) کارگاه‌هایی که متعلق به شاه بود. ـ کتیبهٔ بیستون

۲۳۰۳. کدام گزینه در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) قسمتی از قالی پازریک منسوب به دورهٔ هخامنشی
۲) قسمتی از قالی پازریک منسوب به ساسانیان
۳) قسمتی از قالی بهارستان متعلق به عصر هخامنشی
۴) قسمتی از قالی بهارستان متعلق به عصر ساسانیان

۲۳۰۴. شواهد و مدارک تاریخی، دلالت بر رونق نسبی تولیدات صنعتی و کارگاهی در کدام دوران‌هاست؟

۱) دوران سلوکیان و ساسانیان
۲) دوران سلوکیان و خصوصاً اشکانیان
۳) دوران اشکانیان و خصوصاً ساسانیان
۴) دوران هخامنشیان و سلوکیان

۲۳۰۵. حکومت ساسانی چگونه توانست تولید پارچه‌های ابریشمی را ارتقاء دهد؟

۱) با تسلط بر جادهٔ ابریشم و پیروزی بر امپراتوری روم
۲) با حمایت مالیاتی از پرورش‌دهندگان کرم ابریشم و کوچاندن چینی‌ها به ایران
۳) با در اختیار گرفتن واردات ابریشم خام از چین و کوچاندن بافندگان ماهر از قلمرو روم
۴) با تولید ابریشم در منطقهٔ بین‌النهرین و سواد و فروش آن در کل قلمرو ساسانی

۲۳۰۶. کدام شهرهای حکومت ساسانی مهم‌ترین قطب بافندگی ابریشم بود؟

۱) شوش، جندی شاپور، شوشتر ۲) فارس، مدائن، تیسفون ۳) همدان، شوش، مدائن ۴) فارس، همدان، مدائن

۲۳۰۷. چینی‌ها که خود پایه‌گذار صنعت پارچه‌بافی بودند، کدام نوع پارچه را از ایران وارد می‌کردند؟

۱) پارچه‌های رنگی ۲) پارچه‌های ابریشمی ۳) پارچه‌های کتانی ۴) پارچه‌های زربافت

۲۳۰۸. چینیان تا قرن‌ها، فنون تولید ابریشم را از مردم دیگر کشورها مخفی نگه داشتند، اما سرانجام ..... و ..... توانستند به این فنون پی ببرند.

۱) ایران ـ یونان ۲) یونان ـ روم ۳) ایران ـ هند ۴) ایران ـ روم

۲۳۰۹. کدام عامل باعث شد تا تجارت داخلی و خارجی ایران توسعه پیدا کند؟

۱) پس از شکل‌گیری امپراتوری بزرگ سلوکیان در ایران و گسترش تجارت دریایی توسط دریانوردان یونانی و سلوکی
۲) پس از شکل‌گیری حکومت قدرتمند مادی‌ها به خصوص گسترش راه‌های دریایی به سمت آفریقا، چین و هندوستان
۳) پس از شکل‌گیری حکومت قدرتمند توسط اقوام آریایی در ایران، به خصوص در پی روی کار آمدن شهریاری هخامنشیان
۴) پس از شکل‌گیری حکومت قدرتمند توسط ایلامیان به خصوص فتح سرزمین ثروتمند بابل

۲۳۱۰. کدام‌یک از منابع زیر اطلاعات ارزشمندی دربارهٔ اوضاع تجاری ایران، در دوران سلسلهٔ هخامنشیان ارائه می‌دهند؟

۱) شواهد باستان‌شناسی، لوح‌های گلی، گزارش مورخان یونانی
۲) شواهد باستان‌شناسی، سفرنامه‌ها، سکه‌ها
۳) سکه‌ها، لوح‌های گلی، گزارش مورخان پیشین
۴) سکه‌ها، کتیبه‌ها، سنگ نوشته‌ها

۲۳۱۱. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ روابط بازرگانی هخامنشیان با مناطق دوردست می‌باشد؟

۱) گسترش زبان فارسی در مناطقی از شبه قارهٔ هند و چین
۲) استفاده از خط فارسی میانه در مناطق شرقی اروپا و غرب چین
۳) پیدا شدن واحدهای وزنی هخامنشیان در منطقهٔ بالکان و سواحل مدیترانه
۴) پیدا شدن سکه‌های هخامنشی و مصنوعات نواحی تابعهٔ این سلسله در سواحل رودهای دانوب و رن

۲۳۱۲. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ مراکز مهم تجاری پادشاهی هخامنشیان می‌باشد؟

۱) ری، فارس و سواحل خلیج فارس
۲) ری، سواحل خلیج فارس و سواحل جنوبی مدیترانه
۳) بابل، بنادر خلیج فارس و سواحل شرقی مدیترانه
۴) بابل، فارس و سواحل جنوبی مدیترانه

۲۳۱۳. کدام مورد از ویژگی‌های تجارت در دوران هخامنشیان می‌باشد؟

۱) تجارت داخلی در دست مردم عادی ولی تجارت خارجی در دست خاندان شاهی بود.

۲) تجارت منحصر به اشیای تجملی و گران‌قیمت نبود.

۳) تجارت تنها منحصر به اشیای تجملی بود.

۴) تجارت فقط مخصوص خاندان شاهی بود.

۲۳۱۴. در دوران حکومت ..... ، تجارت رونق گذشته را نداشت و در دوران ..... از حجم مبادلهٔ کالاهای ارزان قیمت کاسته شد و در عوض اشیای تجملی، جای آن‌ها را گرفت.

۱) ساسانیان، سلوکیان ۲) سلوکیان، ساسانیان ۳) ساسانیان، ساسانیان ۴) سلوکیان، سلوکیان

۲۳۱۵. به کدام دلیل تجارت خارجی در زمان اشکانیان رونق گرفت؟

۱) برقراری روابط سیاسی و تجاری میان ایران و بین‌النهرین ۲) برقراری روابط سیاسی و تجاری میان ایران و روم

۳) برقراری روابط سیاسی و تجاری میان ایران و هند ۴) برقراری روابط سیاسی و تجاری میان ایران و چین

۲۳۱۶. ایران در عصر اشکانی به عنوان واسطهٔ تجاری بزرگ بین کدام قطب‌های تجاری بود؟

۱) چین و هند با اروپا ۲) هند با بین‌النهرین ۳) بین‌النهرین با اروپا ۴) چین با اروپا

۲۳۱۷. فعال شدن جادهٔ ابریشم چگونه باعث افزایش درآمد حکومت اشکانی شد؟

۱) عوارض حمل و نقل، دریافت مالیات ۲) حقوق گمرکی، ضرب سکه‌های طلا و نقره

۳) حقوق گمرکی، عوارض حمل و نقل و راهداری ۴) ضرب سکه‌های طلا و نقره، عوارض حمل و نقل

۲۳۱۸. امپراتوری روم در کدام دوره‌ها سعی داشت تجارت خود را مستقیم با هند و چین انجام دهد؟

۱) هخامنشی، سلوکی ۲) ماد، هخامنشی ۳) اشکانی، ساسانی ۴) ساسانی، سلوکی

۲۳۱۹. کدام گزینه در رابطه با تجارت در عصر ساسانیان درست است؟

۱) در دوران فرمانروایی ساسانیان، تجارت در مسیرهای زمینی و دریایی گسترش چشمگیری پیدا کرد و بازرگانان ایرانی در مناطق وسیعی از جهان آن روزگار، از چین تا شرق آفریقا و مرکز اروپا، مشغول داد و ستد بودند.

۲) در دوران فرمانروایی ساسانیان، تجارت ادویه و ابریشم رونق پیدا کرد و باعث گسترش و شکل‌گیری جادهٔ ابریشم شد، در این دوره ساسانیان موفق شدند راه‌های تجاری جدید به سمت شمال اروپا باز کنند.

۳) در دوران ساسانیان، تجارت به شدت دچار ضعف شد، چون از یک طرف جنگ‌های داخلی گسترش پیدا کرد و از طرف دیگر تعلیمات دین زرتشت مخالف کسب درآمد از راه تجارت بود.

۴) در دوران سلسلهٔ ساسانی، تجارت با رکود شدید مواجه شد، چون از یک طرف جادهٔ ابریشم از تسلط ایران خارج و تحت کنترل اعراب درآمد و از طرف دیگر جنگ‌های داخلی شرایط را نامناسب کرده بود.

۲۳۲۰. سکه‌های نقرهٔ کدام سلسلهٔ ایرانی از چین تا شرق آفریقا و مرکز اروپا رایج و معتبر بود؟

۱) اشکانی ۲) ساسانی ۳) سلوکیان ۴) هخامنشیان

۲۳۲۱. حکومت‌ها برای ادارهٔ قلمرو، حفظ قدرت و تأمین هزینه‌های گوناگون خود به چه عاملی نیاز دارند؟

۱) ارتش و نیروی دریایی ۲) نیروی دریایی و راه‌ها ۳) ارتش و راه‌ها ۴) درآمد پایدار و مطمئن

۲۳۲۲. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ عمده‌ترین منابع درآمد حکومت در ایران باستان می‌باشد؟

۱) مالیات‌ها، عوارض گمرکی، حمل و نقل، حق بهره‌برداری از معادن ۲) ضرب سکه‌های طلا و نقره، وقف، حق بهره‌برداری از معادن

۳) ضرب سکه‌های طلا و نقره، مالیات، گرفتن خراج ۴) مالیات، خراج، وقف، حق بهره‌برداری از جنگل‌ها

۲۳۲۳. وضعیت اقتصاد و معیشت ایران در دوران باستان تحت تأثیر چه عواملی بود؟

۱) باران، سیل، زلزله ۲) عوامل سیاسی، مدیریتی، اقلیمی

۳) عوامل طبیعی، عوامل انسانی ۴) جنگ، غنیمت، اقلیم

۲۳۲۴. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ کاهش وسیع نیروی کار و در نتیجه رکود و اُفت تولید می‌باشد؟

۱) مهاجرت دسته‌جمعی ایلات و عشایر ۲) بروز جنگ‌های داخلی و گسترش فتوحات

۳) شکل‌گیری طغیان رودها و خرابی سدها و آب‌بندها ۴) بروز بیماری‌های فراگیر و کشنده‌ای چون طاعون و وبا

درس چهاردهم: دین و اعتقادات

- دین و باورهای دینی در طول تاریخ، جایگاه مهمی در زندگی اجتماعی و شکل دادن به اندیشه و رفتار انسان‌ها داشته‌اند.
- باورهای دینی در پیدایش و فراز و فرود تمدن‌ها بسیار اثرگذار بوده‌اند.

باورهای کهن آریایی

- چنان‌که از (اساطیر کهن / مندرجات اوستا / سنگ‌نوشته‌ها) ← برمی‌آید، اقوام آریایی مهاجر به ایران هم‌چون آریایی‌های هند، خدایان متعددی را می‌پرستیدند.
- آریایی‌های ایران خدایان خود را (بغ ← خدا/ خدایگان / اهوره ← سرور / امرتا ← بی‌مرگ) ← می‌خواندند.
- آریایی‌های ایران برای خشنودی خدایان خود (حیوانات را قربانی می‌کردند. / سرود می‌خواندند / نیایش می‌کردند.)
- مراسم و تشریفات دینی آریایی‌ها را ← مغ‌ها اجرا می‌کردند.
- خدایان و معابد آریایی‌ها (اقوام آریایی‌ها برخلاف مردمان ایلام، بین‌النهرین، یونان و... برای خدایان خویش معابد، باشکوه نمی‌ساختند. / اقوام آریایی اعتقاد داشتند که نفوذ و قدرت خدایانشان محدود به ناحیه و شهر خاصی نمی‌شود، بلکه تمام قلمرو گیتی را در بر می‌گیرد.)
- آریایی‌ها برخی از عناصر طبیعی مانند (آب / آتش / خاک) ← را مقدس می‌شمردند.

زرتشت و تعالیم او

- زرتشت پیام‌آور دین زرتشتی در میان ایرانیان باستان ظهور کرد.
- اطلاع دقیقی دربارهٔ زمان و مکان تولد و مرگ این پیامبر ایران باستان در دست نیست.
- اخبار پراکنده‌ای دربارهٔ زندگی و سرنوشت، زرتشت در کتاب اوستا و دیگر متون زرتشتیان آمده است.
- اطلاعاتی که در مورد زرتشت در متون دینی زرتشتیان آمده است، اغلب جنبهٔ افسانه‌ای دارد تا تاریخی.
- بیشتر پژوهشگران احتمال می‌دهند که زرتشت در قرن‌های هفتم و ششم پیش از میلاد می‌زیسته است.

تعالیم زرتشت

- اساس تعالیم زرتشت بر ← یگانگی و پرستش اهوره مزدا قرار دارد.
- اهوره مزدا ← آفریدگار آسمان‌ها و زمین، خورشید، ماه و ستارگان، آب‌ها و گیاهان، روشنایی و تاریکی است.
- اَمشاسپَندان (جاودان مقدس) ← مطابق با تعالیم زرتشت، گروهی از موجودات الهی که اَمشاسپندان یا جاودانان مقدس خوانده می‌شوند، اهوره مزدا را در آفرینش و ادارهٔ امور جهان یاری می‌کنند.
- دو نیرو (مینوی) در جهان (نیک و خیر ← آن‌کس که نیک را برگزیند، پیرو اهوره مزداست. / بد و شر ← آن‌کس که بد را انتخاب کند، پیرو اهریمن شمرده می‌شود.)
- سفارش زرتشت ← زرتشت به پیروانش سفارش می‌کرد که مینوی نیک را برگزینند و (پندار نیک / گفتار نیک / کردار نیک) ← را سرمشق زندگی خود قرار دهند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس چهاردهم | دین و اعتقادات

■ جهان آخرت ← از دیگر آموزه‌های زرتشت، اعتقاد به جهان آخرت و روز واپسین است، روزیکه دربارهٔ اعمال انسان در جهان داوری خواهد شد. نیکان، به گروه یاران اهوره مزدا خواهند پیوست و بدان به دوزخ افکنده و بردهٔ اهریمن خواهند شد.

■ زرتشت با برخی از آداب نیایش رایج در جامعهٔ خود، که میراث دوران گذشته بود، مانند قربانی کردن و کشتار بی‌رویهٔ حیوانات به ویژه گاو مخالف بود و برگزارکنندگان آن‌ها را نکوهش کرده است.

نگارهٔ خیالی زرتشت در آتشکدهٔ یزد

اوستا

- اوستا ← کتاب مقس ایرانیان باستان و زرتشتیان می‌باشد.
- برپایهٔ داستان‌های باستانی نسخه‌ای از اوستا که در زمان هخامنشیان بر پوست گاو نوشته شده بود، بر اثر آتش‌سوزی تخت جمشید به دست اسکندر مقدونی از بین رفت.
- بلاش یکم ← پادشاه اشکانی اقدام به گردآوری اوستا نمود.
- چنین به نظر می‌رسد که اوستا تا قرن‌ها به صورت شفاهی و سینه به سینه نقل می‌شده است. تا آن‌که در قرن ۴ م. در زمان شاپور دوم ساسانی به خط و زبان اوستایی نگارش یافت.

دین و عقاید ایرانیان باستان از دوران ماد تا ساسانیان

مادی‌ها

■ دین و عقاید مادی‌ها
- دین مادی‌ها ← دربارهٔ دین مادی‌ها اخبار چندانی در دست نیست.
- شواهد موجود در رابطه با دین مادی‌ها ← در این رابطه شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد مادی‌ها، اهوره‌مزدا و برخی از خدایان کهن ایرانی هم‌چون میترا را ستایش می‌کرده‌اند.
- روحانیون مادی ← روحانیون مادی مغ نامیده می‌شدند، آن‌ها برگزاری آیین‌های دینی از جمله خواندن نیایش‌ها و سروده و رسم قربانی کردن را برعهده داشتند.
- مغان
  - آن‌ها دین زرتشتی را پذیرفتند و به پیشوایان دینی جامعهٔ زرتشتی تبدیل شدند.
  - آن‌ها نقش مهمی در آمیختن باورهای دینی کهن خود با تعالیم زرتشت داشتند.

هخامنشیان

روند شکل‌گیری دین وعقاید دینی در دورهٔ هخامنشیان

سنگ نوشته ها، نوشته های یونانی به ویژه تاریخ هرودت و کاوش های باستان شناسی ← آگاهی های ارزشمندی دربارهٔ باورها، آداب و مراسم دینی پارسیان ارائه می کنند. ← پژوهشگران برجستهٔ ایرانی و غیرایرانی در خصوص پیروی هخامنشیان از دین زرتشتی، اختلاف نظر

عده‌ای از پژوهشگران بر پایهٔ برخی از مندرجات سنگ‌نوشته‌ها و دیگر شواهد تاریخی، استدلال می‌کنند که هخامنشیان زرتشتی بوده‌اند. ← گروهی دیگر بر این باورند که هخامنشیان زرتشتی نبوده‌اند و می‌گویند شاهان هخامنشی به باورهای کهن ایرانی اعتقاد داشته‌اند.

■ در قلمرو پهناور حکومت هخامنشیان، گروه‌ها و اقوام متعدد با فرهنگ و اعتقادات گوناگون زندگی می‌کردند.

درس چهاردهم | دین و اعتقادات

- رفتار پادشاهان هخامنشی در برخورد بااعتقادات مردم
  - پادشاهان هخامنشی مردم را در پیروی از دین خود آزاد می‌گذاشتند.
  - پادشاهان هخامنشی فرهنگ و عقاید اقوام تابع حکومت خود را محترم می‌شمردند.
  - رفتار آزادمنشانهٔ کورش بزرگ با مردمان مغلوب و احترام او به دین و آداب و رسوم این مردمان در آن زمان پدیدهٔ جدیدی بود.
  - سطرهایی از منشور کورش، به این مطلب اشاره دارد که او وقتی بابل را بدون خونریزی و غارت فتح کرد، به نیایش و ستایش مردوک، خدای بزرگ بابلیان پرداخت.
  - پادشاهان حکومت‌های دیگر در زمان کورش، معمولاً پس از تسخیر شهر یا کشوری، ساکنان آن‌جا را قتل عام، معابدشان را غارت و به خدایان آن‌ها اهانت می‌کردند.

سلوکیان و اشکانیان

- ✓ اسکندر مقدونی و شاهان سلوکی کوشش بسیار کردند تا زبان، فرهنگ، باورهای ← یونانی را در ایران ترویج دهند.
- ✓ در زمان اسکندر و شاهان سلوکی ← بیشتر ایرانیان بر دین، سنت‌ها، آداب و رسوم نیاکان خود باقی ماندند.
- ✓ در دوران سلوکیان و اشکانیان، علاوه‌بر اهوره مزدا، خدایان کهن ایرانی هم‌چون مهر و آناهیتا هم ستایش می‌شدند.
- ✓ برخی از پادشاهان اشکانی به تقلید از یونانیان، معابدی را برای آناهیتا ساختند.

بقایای معبد آناهیتا در کنگاور

- ✓ وضعیت و شرایط دین زرتشت در دوران اشکانیان
  - در اواسط دورهٔ اشکانیان، دین زرتشتی نفوذ و گسترش چشمگیری یافت.
  - برخی از پادشاهان اشکانی به دین زرتشت گرویدند و یا از آن پشتیبانی کردند.
  - گفته می‌شود یکی از شاهان اشکانی به نام بلاش یکم دستور داد تا متون پراکندهٔ اوستا گردآوری شود.
  - برخی از شاهان اشکانی تصویر آتشدانی را که نشانهٔ گرایش آنان به کیش زرتشتی بود، بر روی سکه‌های خود نقش کرده‌اند.
- ✓ در عهد اشکانی ستایش ایزدمهر (میترا) ← به قلمرو روم در آسیای صغیر راه یافت و در آن‌جا به کیشی مستقل تبدیل شد و سپس به اروپا رسید.

اشکانیان نیز همانند هخامنشیان حامی سیاست آزادی دینی بودند. ایرانیان و دیگر مردمانی که در سرزمین‌های تحت فرمانروایی حکومت اشکانی زندگی می‌کردند، در ستایش خدایان و انجام مراسم دینی خود، آزاد بودند.

⇐

آزادی دینی اشکانیان زمینهٔ مناسبی را برای همزیستی مسالمت آمیز پیروان دین‌ها و عقاید مختلف فراهم

- ✓ آزادی دینی اشکانیان
  - یونانی تباران مقیم ایران ← یونانی تبارانی که در ایران می‌زیستند، بدون هیچ مزاحمتی خدایان خود را می‌پرستیدند، مجسّمه‌هایی از این خدایان در کاوش‌های باستان‌شناسی پیدا شده است.
  - یهودیان ← یهودیان نیز هم‌چون دورهٔ هخامنشی، حکومت ایران را پناهگاه مناسبی برای خود می‌شمردند.
  - مسیحیان ← پیروان دین مسیح هم که در معرض آزاد و اذیت حکومت روم قرار داشتند، در قلمرو اشکانیان احساس امنیت و آزادی می‌کردند.
  - بودائیان ← آیین بودایی از آیین‌هایی بود که در آن دوره به ایران نفوذ کرد و مبلغان بودایی در سرزمین‌های شرقی حکومت اشکانی به تبلیغ اندیشه و آموزه‌های بودا می‌پرداختند. براساس گزارش یکی از مورخان چینی، شاهزاده‌ای از خاندان اشکانی برای نخستین بار کتاب‌های بودایی را به زبان چینی ترجمه کرد.

درس چهاردهم | دین و اعتقادات

تندیس بودا در بامیان در شمال افغانستان کنونی که توسط طالبان تخریب شد.

ساسانیان

- دربارهٔ وضعیت دین در دورهٔ ساسانی و سیاست دینی ساسانیان، اخبار و آگاهی بیش‌تری در دسترس است.
- منابع اخبار و اطلاعات در مورد وضعیت دین در دورهٔ ساسانیان:
  - سنگ‌نوشته‌ها
  - نقش برجسته
  - شواهد باستان‌شناسی
  - سکه‌ها
  - کتاب‌های دینی و اندرزنامه‌های زرتشتیان
  - برخی از آثار مورخان مسلمان
  - آثار یونانیان و رومیان
  - شاهنامهٔ فردوسی

طاق بستان، اهوره مزدا (سمت راست) هنگام اعطای حلقهٔ قدرت به اردشیر دوم یا به قولی شاپور دوم ساسانی، ایزد میترا (سمت

- دین زرتشت در زمان ساسانیان:
  - دورهٔ ساسانیان اهمیت بسزایی در تاریخ دین زرتشت دارد.
  - حکومت ساسان دین زرتشت را دین رسمی ایران اعلام کرد.
  - در دورهٔ ساسانی با رسمی شدن دین زرتشت، دین و سیاست به هم گره خوردند.
  - در دورهٔ ساسانی از یک سو، پادشاهان ساسانی به پشتیبانی کامل از دین رسمی پرداختند و از سوی دیگر روحانیون زرتشتی، قدرت و حاکمیت پادشاهان ساسانی را تأیید کردند.
  - گسترش و رسمیت یافتن دین زرتشت، نفوذ و قدرت روحانیون زرتشتی را به طرز چشمگیری افزایش داد/
  - موبدان:
    - در رأس موبدان زرتشتی، روحانی برجسته‌ای با عنوان موبدان موبدا قرار داشت که از جایگاه بلندی در دربار ساسانی برخوردار بود.
    - پادشاهان ساسانی معمولاً برای تصمیم‌گیری در مسائل مهم حکومتی، با موبدان مشورت می‌کردند.

- پس از موبدان موبد، سلسله مراتبی از روحانیون جای می‌گرفتند که عهده‌دار مسئولیت‌هایی مانند ← بودند:
  - قضاوت و دادرسی
  - ادارهٔ آتشکده‌ها
  - اجرای مراسم و آداب مذهبی
  - تعلیم اموزه‌های زرتشتی

- تازمان ساسانیان موبدان ترجیح می‌دادند که مطالب کتاب اوستا را به حافظه بسپارند و به صورت شفاهی به دیگران منتقل کنند، ولی تحولات دینی این عصر، از جمله پیشرفت دین مسیح در قلمرو ساسانی و در گرفتن مباحثات اعتقادی میان پیروان ادیان مختلف، موجب شد موبدان برای این‌که در مقام بحث و جدل، سند و مدرک قابل استنادی در اختیار داشته باشند، اقدام به مکتوب کردن اوستای شفاهی کنند؛ هرچند هم‌چنان به نقل شفاهی آن رغبت داشتند.

درس چهاردهم | دین و اعتقادات

- تحولات دینی عصر ساسانیان (در یک نگاه)
  - پیشرفت دین مسیح در قلمرو ساسانیان
  - در گرفتن مباحثات اعتقادی میان پیروان ادیان
  - ← که باعث مکتوب شدن اوستا شد.

سکهٔ ساسانی با نقش آتشدان

کرتیر موبد بزرگ در سنگ نگارهٔ بهرام دوم- نقش رستم

- اهمیت آتش در دین زرتشت
  - در دین زرتشت، آتش عنصری مقدس بود.
  - زرتشتیان با نیایش در برابر آتش اهوره مزدا را ستایش می‌کردند.
- سه آتشکدهٔ مهم زرتشتی
  - آذربرزین مهر ← در خراسان ← مخصوص کشاورزان
  - آذر گُشنَسپ ← در آذربایجان ← ویژهٔ شاهان
  - آذر فَرنبَغ ← در فارس ← خاص موبدان
  - ← این سه آتشکده بزرگ‌تر و شکوهمندتر از دیگر آتشکده‌ها بود.
- در عصر ساسانیان، اوستا به زبان پهلوی ترجمه و شرح و تفسیرهایی بر آن نوشته شد.
- در عصر ساسانیان، کتاب‌های اعتقادی براساس تعالیم زرتشت به زبان پهلوی تألیف گردید. از جمله مهم‌ترین و مفصل‌ترین این کتاب‌ها باید از دینکرد، نام برد که دانشنامه‌ای مشتمل بر عقاید زرتشتی است. کتاب بُندهش از جمله دیگر کتاب‌های آن دوره به شمار می‌آید.

آتشکدهٔ یزد

آتشکده‌ای نزدیک مشهد متعلق به دورهٔ ساسانی

- در آغاز دورهٔ ساسانیان، پیروان دیگر دین‌ها در آرامش زندگی می‌کردند؛ اما با رسمیت یافتن دین زرتشت و نیرومند شدن موبدان برخی گروه‌های غیرزرتشتی، هم‌چون مانویان با مسیحیان و مشکلاتی روبه رو شدند.

- مانی ← (۲۷۴-۲۱۶ م.) با ترکیب آموزه‌هایی از دین‌های زرتشتی، مسیحی و بودایی، آیین جدیدی را عرضه کرد.
- مانی و مانویان
  - مانویان ← پیروان آیین مانی بودند.
  - مانی از شاپور یکم اجازه گرفت که عقاید خود را تبلیغ کند.
  - عقیدهٔ مانی ← مانی عقیده داشت که او و پیامبران پیش از وی آمده‌اند تا روح را که از دنیای نور است، از جهان مادی و تاریکی برهانند و انسان را به رستگاری برسانند.
  - کتاب‌های مانویان ← مانی و پیروان او، کتاب‌های خود را به زبان‌های مختلف می‌نوشتند و گاه برای تفهیم مطالب، از نقاشی استفاده می‌کردند.
  - شاپورگان ← مانی عقاید خود را در کتابی با عنوان شاپورگان نوشت و به شاپور هدیه کرد. اما این پادشاه ساسانی بر دین زرتشتی باقی ماند.
  - موبدان و مانی ← موبدان به شدت با آیین مانوی مخالف بودند.
  - موبدان پس از شاپور ← اقدامات خود را برای نابودی مانی و مانویان تشدید کردند.
  - سرانجام در زمان بهرام یکم ← مانی به زندان افتاد و اندکی بعد اعدام شد.
  - پس از اعدام مانی، پیروان او نیز تحت تعقیب و شکنجه قرار گرفتند و بدین خاطر به مناطق مرزی امپراتوری ساسانی و سرزمین‌های دیگر گریختند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس چهاردهم | دین و اعتقادات

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص

۱- اهوره، بغ و امرتا ← خدایان آریایی‌ها می‌باشند.
۲- مغ ← اجرا کنندهٔ مراسم و تشریفات دینی در میان آریاییان و مادی‌ها
۳- زرتشت ← پیام آور دین زرتشتی در میان ایرانیان باستان
۴- امشاسپندان ← مطابق تعالیم زرتشتی گروهی از موجودات الهی که امشاسپندان (جاودانان مقدس) خوانده می‌شوند، که اهوره‌مزدا را در امر آفرینش و ادارهٔ امور جهان یاری می‌کنند.
۵- نیرو یا مینو ← به اعتقاد زرتشت دو نیرو یا مینوی نیک و بد در جهان وجود دارد.
۶- اوستا ← کتاب مقدس ایرانیان باستان و زرتشتیان می‌باشد.
۷- بلاش یکم ← یکی از پادشاهان اشکانی بود که اقدام به گردآوری اوستا نمود.
۸- شاپور دوم ← در زمان شاپور دوم ساسانی اوستا به خط و زبان اوستایی نگارش یافت.
۹- مردوک ← خدای بابلیان بود، کورش پس از فتح بابل به نیایش و ستایش مردوک پرداخت.
۱۰- آناهیتا ← برخی از پادشاهان اشکانی به تقلید از یونانیان، معابدی را برای آناهیتا ساختند.
۱۱- ایزدمهر (میترا) ← در عهد اشکانی، ستایش ایزدمهر (میترا) به قلمرو روم در آسیای صغیر راه یافت و در آن‌جا به کیشی مستقل تبدیل شد و سپس به اروپا رسید.
۱۲- موبدان موبد ← در رأس موبدان زرتشتی روحانی برجسته‌ای با عنوان موبدان موبد قرار داشت.
۱۳- موبد ← اجرا کنندهٔ آیین‌های مذهبی زرتشتیان است.
۱۴- آذربرزین مهر، آذرگُشنَسب و آذرفرنبغ ← سه آتشکدهٔ مهم عصر ساسانیان است.
۱۵- دینکرد ← دانشنامه‌ای مشتمل بر عقاید زرتشتی است.
۱۶- بندهش ← از جمله کتاب‌های زرتشتی است.
۱۷- مانویان ← پیروان آیین مانی بودند.
۱۸- مانی ← مانی از ترکیب آموزه‌های دینی زرتشتی، مسیحی و بودایی، آیین جدیدی را عرضه کرد.
۱۹- شاپورگان ← مانی عقاید خود را در کتابی با عنوان شاپورگان نوشت و به شاپور هدیه کرد.
۲۰- بهرام یکم ← در زمان این پادشاه مانی به زندان افتاد و اندکی بعد اعدام شد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

تاریخ ۱۰ — درس ۱۴: دین و اعتقادات

۲۳۲۵. با توجه به کدام منابع می‌توان به وجه اشتراک اقوام آریایی مهاجر به ایران با آریایی‌های هند پی برد؟

۱) از اساطیر کهن، مندرجات اوستا و سنگ‌نوشته‌ها
۲) از لوح‌های باقی مانده از سومریان و قانون حمورابی
۳) از نقاشی‌های مانی و کتیبه‌های فارس
۴) از کتاب شاهنامهٔ فردوسی و اساطیر بین‌النهرین

۲۳۲۶. وجه اشتراک اقوام آریایی مهاجر به ایران با آریایی‌های هند در چیست؟

۱) داشتن رهبری مشترک ۲) پرستش دئوس ۳) اهمیت نقش اسب ۴) پرستش خدایان متعدد

۲۳۲۷. کدام گزینه صحیح است؟

۱) بغ (بخشنده)، اهوره (سرور)، امرتا (بی‌مرگ)
۲) بغ (سرور)، اهوره (خدایگان)، امرتا (بی‌مرگ)
۳) بغ (بی‌مرگ)، اهوره (سرور)، امرتا (خدایگان)
۴) بغ (خدایگان)، اهوره (بی‌مرگ)، امرتا (سرور)

۲۳۲۸. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ آداب مذهبی آریایی‌ها می‌باشد؟

۱) آریایی‌ها به کتاب مقدس پندنیک عمل می‌کردند و برای خدایان خود سرود می‌خواندند.
۲) آنان برای خشنودی خدایان، حیوانات را قربانی می‌کردند و در روزهای شنبه نیایش می‌کردند.
۳) آریایی‌ها به کتاب مقدس امشاسپندان اعتقاد داشتند و برای خدایان خود سرود می‌خواندند.
۴) آنان برای خشنودی خدایان، حیوانات را قربانی می‌کردند و سرودها و نیایش‌های گوناگونی می‌خواندند.

۲۳۲۹. مراسم و تشریفات دینی آریایی‌ها توسط چه افرادی اجرا می‌شد؟

۱) راهب ۲) خاخام ۳) مغ ۴) مرجع مذهبی خاصی نداشتن

۲۳۳۰. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ تفاوت باورهای دینی آریایی‌ها با مردمان ایلام و بین‌النهرین می‌باشد؟

۱) آریایی‌ها برای خدایان خویش معابد باشکوه می‌ساختند ولی مردم ایلام و بین‌النهرین نمی‌ساختند.
۲) آریایی‌ها برای خدایان خویش معابد باشکوه نمی‌ساختند ولی مردم ایلام و بین‌النهرین می‌ساختند.
۳) آریایی‌ها کتاب مقدس مشخصی نداشتند ولی مردمان ایلام و بین‌النهرین داشتند.
۴) آریایی‌ها کتاب مقدس مشخصی داشتند ولی مردمان ایلام و بین‌النهرین نداشتند.

۲۳۳۱. از اعتقادات مذهبی آریایی‌ها کدام است؟

۱) آنان اعتقاد داشتند که نفوذ و قدرت خدایانشان محدود به ناحیه و شهر خاصی می‌باشد.
۲) آنان اعتقاد داشتند که قلمرو خدایانشان تمام گیتی را دربرمی‌گیرد.
۳) در اعتقادات آریایی فقط عنصر خاک و آب دارای تقدس بود.
۴) در اعتقادات آریایی فقط عنصر آتش دارای تقدس بود.

۲۳۳۲. ..... پیام‌آور دین زرتشتی در ..... باستان ظهور کرد.

۱) مانی ـ قفقاز ۲) مانی ـ ایران ۳) زرتشت ـ توران ۴) زرتشت ـ ایران

۲۳۳۳. در رابطه با زرتشت کدام گزینه درست است؟

۱) زرتشت در میان تورانیان ظهور کرد.
۲) اطلاعات در رابطه با ظهور زرتشت دقیق و کامل است.
۳) دربارهٔ زندگی زرتشت اخبار پراکنده‌ای در اوستا آمده است.
۴) زرتشت پیامبر مردم آسیای صغیر و اقوام سامی است.

۲۳۳۴. بیشتر پژوهشگران احتمال می‌دهند که زرتشت در قرن‌های ..... و ..... پیش از میلاد می‌زیسته است.

۱) هفتم ـ ششم ۲) هشتم ـ هفتم ۳) ششم ـ پنجم ۴) نهم ـ هشتم

۲۳۳۵. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ اساس تعالیم زرتشت می‌باشد؟

۱) پرستش آتش و اهوره مزدا ۲) یگانگی و پرستش اهوره مزدا ۳) اعتقاد به خدای تاریکی و روشنی ۴) پرستش آتش، آب و خاک

۲۳۳۶. مطابق تعالیم زرتشتی، گروهی از موجودات الهی که ..... یا جاودانان مقدس خوانده می‌شوند، اهوره مزدا را در آفرینش و ادارهٔ امور جهان یاری می‌کنند.

۱) امشاسپندان ۲) انگرمینو ۳) واسپوهر ۴) سپنتامینو

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۳۳۷. کدام گزینه در رابطه با نگارهٔ مقابل درست است؟

۱) نگارهٔ حضرت عیسی در واتیکان

۲) نگارهٔ زرتشت در آتشکدهٔ فارس

۳) کرتیر موبد موبدان در نقش رستم

۴) نگارهٔ زرتشت در آتشکدهٔ یزد

۲۳۳۸. سفارش زرتشت به پیروانش چه بود؟

۱) پندار نیک، کردار نیک، گفتار نیک　　۲) گسترش دین زرتشت در جهان

۳) تعامل باطل با ادیان دیگر　　۴) عبادت دائمی در آتشکده

۲۳۳۹. در رابطه با آموزه‌های زرتشت پیرامون جهان آخرت و روز واپسین، کدام گزینه درست است؟

۱) زرتشت انسان‌ها را به زندگی دنیوی دعوت می‌کند و در آموزه‌هایش به آخرت توجهی ندارد.

۲) روزی که دربارهٔ اعمال انسان در جهان، داوری خواهد شد، نیکان به جرگهٔ یاران اهوره‌مزدا خواهند پیوست.

۳) زرتشت، بهشت و جهنم انسان‌ها را در همین دنیا می‌داند، او می‌گوید گناه باعث تاریکی روح انسان می‌شود.

۴) او روز واپسین را روزی می‌داند که انسان‌های بد به جرگهٔ امرتا می‌روند و انسان‌های خوب به جرگهٔ اهوره‌مزدا

۲۳۴۰. زرتشت با کدام‌یک از آداب، نیایش رایج در جامعهٔ خود، که میراث دوران گذشته بود مخالفت می‌کرد؟

۱) خواندن سرود و آواز برای خدایان　　۲) بی‌احترامی به آب، خاک و آتش

۳) قربانی کردن و کشتار بی‌رویهٔ حیوانات به ویژه گاو　　۴) دوری از جامعه برای انجام عبادت

۲۳۴۱. بر پایهٔ داستان‌های باستانی، نسخه‌ای از اوستا که در زمان هخامنشیان بر پوست گاو نوشته شده بود، چگونه نابود شد و از بین رفت؟

۱) بر اثر حملهٔ مغولان در قرن هفتم　　۲) بر اثر آتش‌سوزی تخت جمشید به‌دست اسکندر

۳) بر اثر جنگ‌های داخلی ایرانیان　　۴) بر اثر سوءظن پادشاهان اشکانی به زرتشت

۲۳۴۲. کتاب مقدس ایرانیان باستان و زرتشتیان، ..... نام دارد که یکی از پادشاهان اشکانی به نام ..... اقدام به گردآوری آن نمود.

۱) خدای نامک ـ اردشیر دوم　　۲) اوستا ـ اردشیر دوم　　۳) خدای نامک ـ بلاش یکم　　۴) اوستا ـ بلاش یکم

۲۳۴۳. چنین به نظر می‌رسد که اوستا تا قرن‌ها به‌صورت شفاهی و سینه به سینه نقل می‌شده است تا آن‌که در قرن ..... م. و در زمان ..... ساسانی به خط و زبان ..... نگارش یافت.

۱) ۴ ـ شاپور دوم ـ اوستایی　　۲) ۴ ـ شاپور اول ـ اوستایی　　۳) ۳ ـ شاپور دوم ـ آرامی　　۴) ۳ ـ شاپور اول ـ اوستایی

۲۳۴۴. شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد مادی‌ها ..... و برخی از خدایان کهن ایرانی هم‌چون ..... را ستایش می‌کرده‌اند. روحانیون مادی که ..... نامیده می‌شدند، برگزاری آیین‌های دینی را برعهده داشتند.

۱) مانی ـ میترا ـ مغ　　۲) اهوره مزدا ـ مانی ـ مغ　　۳) اهوره مزدا ـ میترا ـ خاخام　　۴) اهوره مزدا ـ میترا ـ مغ

۲۳۴۵. کدام گروه به پیشوایان دینی جامعهٔ زرتشتی تبدیل شدند و نقش مهمی در آمیختن باورهای دینی کهن خود با تعالیم زرتشت داشتند؟

۱) مغان　　۲) مانویان　　۳) مزدکیان　　۴) موبدان

۲۳۴۶. کدام گزینه در رابطه با باورهای دینی هخامنشیان درست می‌باشد؟

۱) پژوهشگران برجستهٔ ایرانی و غیرایرانی اعتقاد دارند که هخامنشیان زرتشتی بودند و سپس به دین مانوی پیوستند.

۲) از جمله منابع ما برای بررسی باورهای دینی هخامنشیان سنگ‌نوشته‌ها و نوشته‌های یونانی به ویژه هرودت است.

۳) شاهان هخامنشی هیچ‌گونه اعتقاد مذهبی مشخص و یکپارچه‌ای نداشتند.

۴) در زمان هخامنشیان دین زرتشت دین رسمی ایران بود.

۲۳۴۷. کدام گزینه در رابطه با باورهای مذهبی شاهان هخامنشی درست است؟

۱) شاهان هخامنشی هیچ گرایش دینی و مذهبی نداشتند.　　۲) شاهان هخامنشی به اعتقادات سیدارتا پایبند بودند.

۳) شاهان هخامنشی به باورهای کهن ایرانی اعتقاد داشتند.　　۴) شاهان هخامنشی به اعتقادات بودایی پایبند بودند.

۲۳۴۸. سیاست مذهبی هخامنشیان چگونه بوده است؟

۱) شاهان هخامنشی مردم را در پیروی از دین خود آزاد می‌گذاشتند.

۲) در داخل ایران از دین زرتشت حمایت می‌شد ولی در خارج از قلمرو، مردم آزاد بودند.

۳) شاهان هخامنشی پرستش میترا را برای مردم ایران و مردوک را برای بابل تعیین کرده بودند.

۴) سیاست مشخصی در زمینهٔ دینی حاکم نبود و به‌صورت غیرمستقیم از دین زرتشت حمایت می‌شد.

۲۳۴۹. وقتی کورش سرزمین ..... را بدون خونریزی و غارت فتح کرد، به نیایش و ستایش ..... خدای بزرگ آن‌ها پرداخت.

۱) یونان ـ زئوس　　۲) لودیه ـ دئوس　　۳) یونان ـ آمون　　۴) بابل ـ مردوک

۲۳۵۰. در دوران سلوکیان و اشکانیان، علاوه‌بر اهوره مزدا، کدام خدایان در ایران پرستش می‌شدند؟

۱) میترا و مهر ۲) دئوس و مهر ۳) مهر و آناهیتا ۴) دئوس و میترا

۲۳۵۱. برخی از پادشاهان اشکانی به تقلید از ..... ، معابدی را برای ..... ساختند. در اواسط دورهٔ اشکانیان، دین ..... نفوذ و گسترش چشمگیری یافت.

۱) ایلامیان ـ آناهیتا ـ مانی ۲) یونانیان ـ میترا ـ مانی ۳) یونانیان ـ آناهیتا ـ زرتشت ۴) ایلامیان ـ میترا ـ زرتشت

۲۳۵۲. کدام‌یک از شاهان اشکانی دستور داد تا متون پراکندهٔ اوستا گردآوری شود؟ و نقش آتش بر روی سکه‌های دورهٔ اشکانی نشان‌دهندهٔ کدام گرایش دینی می‌باشد؟

۱) بلاش یکم ـ زرتشت ۲) بلاش یکم ـ مانی ۳) قباد دوم ـ زرتشت ۴) قباد دوم ـ مانی

۲۳۵۳. در عهد اشکانی، ستایش ایزدمهر (میترا) به کدام مناطق گسترش یافت؟

۱) به قلمرو یونان در آسیای صغیر، حوزهٔ دریایی بالتیک در شمال غربی اروپا رسید.

۲) به قلمرو روم در آسیای صغیر راه یافت و سپس به اروپا رسید.

۳) به قلمرو امپراتوری چین از طریق رود سند و گنگ رسید.

۴) به قلمرو شبه‌جزیرهٔ عربستان از طریق خوزستان رسید.

۲۳۵۴. وجه اشتراک سیاست مذهبی اشکانیان و هخامنشیان چه بود؟

۱) هر دو دین مهر (میترا) را حمایت می‌کردند. ۲) هر دو سیاست خشن مذهبی داشتند.

۳) هر دو حامی سیاست آزادی دینی بودند. ۴) هر دو دین زرتشت را دین رسمی اعلام کردند.

۲۳۵۵. کدام عامل باعث شد تا در زمان اشکانیان همزیستی مسالمت‌آمیزی بین پیروان ادیان به وجود آید؟

۱) وجود جنگ‌های مختلف با یونانیان و ازبکان ۲) یکپارچگی مذهبی در قلمرو اشکانیان

۳) اقتدار و قدرت اشکانیان ۴) سیاست آزادی دینی اشکانیان

۲۳۵۶. کدام گزینه بازگوکنندهٔ آزادی مذهبی در ایران عصر اشکانیان است؟

۱) آزادی مذهبی مانویان ساکن در شرق ایران و مسلمانان ساکن در غرب ایران

۲) آزادی مذهبی یونانی‌تباران ساکن در ایران و هم‌چنین یهودیان نیز مانند دورهٔ هخامنشی حکومت ایران را پناهگاه خود می‌دانستند.

۳) آزادی مذهبی مسیحیان ساکن در شمال غربی ایران و یونانی‌تباران غرب ایران که به خاطر ظلم رومیان به ایران آمده بودند.

۴) آزادی مذهبی حنفا در شمال شرق ایران یعنی خراسان امروزی و هم‌چنین مسیحیان ساکن در جنوب غربی ایران یعنی خوزستان امروزی.

۲۳۵۷. چرا پیروان دین مسیح از اروپا به قلمرو اشکانیان آمدند؟

۱) به خاطر آزار و اذیت حکومت روم ۲) به خاطر تبلیغ دین خود

۳) به خاطر حمایت از مسیحیان ایران ۴) به خاطر آزار و اذیت حکومت یونان

۲۳۵۸. در سرزمین‌های شرقی حکومت اشکانیان، کدام آیین شروع به تبلیغ و گسترش کرد؟

۱) مانوی ۲) بودایی ۳) یهودی ۴) مسیحی

۲۳۵۹. کدام گزینه در رابطه با منابع و اخبار دینی حکومت ساسانیان صحیح است؟

۱) سنگ‌نوشته‌ها، سفرنامه‌ها، آثار مورخان مسلمان، یونانیان و رومیان، کتاب‌های آداب الملوک ساسانیان، شهر آشوب‌ها و سکه‌ها

۲) سنگ‌نوشته‌ها، لوح حمورابی، منشور کورش، سکه‌ها و سفرنامه‌ها، کتاب‌های آداب الملوک ساسانیان، شهر آشوب‌ها و زندگی‌نامه‌ها

۳) لوح حمورابی، منشور کورش، سکه‌ها و کتاب‌های اندرزنامهٔ زرتشتیان، آداب الملوک زرتشتیان، سفرنامه‌های اروپاییان و اشعار حماسی و رزمی

۴) سنگ‌نوشته‌ها، نقش برجسته‌ها، شواهد باستان‌شناسی، سکه‌ها، کتاب‌های دینی و اندرزنامه‌های زرتشتیان، برخی آثار مورخان مسلمان و شاهنامهٔ فردوسی

۲۳۶۰. کدام توضیح در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) تندیس مانی در خراسان که بر اثر عوامل طبیعی از بین رفت.

۲) تندیس مزدک در تاجیکستان امروزی که توسط یونانیان تخریب شد.

۳) تندیس بودا در بامیان در شمال افغانستان که توسط طالبان تخریب شد.

۴) تندیس اهوره‌مزدا در خوزستان که در جریان جنگ ایران و عراق تخریب شد.

۲۳۶۱. چرا دورهٔ ساسانیان اهمیت بسزایی در تاریخ دین زرتشتی دارد؟

۱) چون حکومت ساسانی دین زرتشت را دین رسمی ایران اعلام کرد و با این اقدام، دین و سیاست به هم گره خوردند.

۲) چون حکومت ساسانیان آزادی مذهبی و دینی را سیاست مذهبی خود قرار داد.

۳) چون زرتشت در زمان ساسانیان در منطقهٔ آذربایجان ظهور کرد.

۴) چون حکومت ساسانی گرایش دینی مشخصی نداشت.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا انشار

۲۳۶۲. در دین زرتشت بالاترین مقام روحانی چیست؟

۱) موبد　۲) موبدان موبد　۳) مغ　۴) مغ مغان

۲۳۶۳. روحانیان زرتشتی در دورهٔ ساسانیان عهده‌دار چه مسئولیت‌هایی بودند؟

۱) قضاوت و دادرسی، ادارهٔ آتشکده‌ها، اجرای مراسم و آداب مذهبی و تعلیم دین زرتشت

۲) قضاوت و دادرسی، ادارهٔ آتشکده‌ها، مسئولیت مالی خزانهٔ شاهی، آداب مذهبی

۳) ادارهٔ آتشکده‌ها، گرفتن مالیات، اجرای مراسم و آداب دینی، تعلیم دین زرتشت

۴) قضاوت و دادرسی، تعیین اصول کلی نظام ساسانی، ادارهٔ آتشکده‌ها، آداب مذهبی

۲۳۶۴. چرا موبدان در دورهٔ ساسانیان مجبور به مکتوب کردن اوستا شدند؟

۱) تحولات دینی این عصر، از جمله پیشرفت دین مسیح در قلمرو ساسانی

۲) تحولات دینی این عصر، از جمله پیشرفت دین بودایی در مناطق شرق ایران

۳) در گرفتن مباحثات اعتقادی میان پیروان ادیان مختلف و ترس از تحریف اوستا

۴) دگرگونی در تحولات دینی شرق آسیا و گسترش دین بودایی در مناطق شرقی ایران

۲۳۶۵. کدام توضیح در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) سکهٔ اشکانی با نقش ترازو، نشانهٔ عدالت و دادگری

۲) سکهٔ ساسانی با نقش ترازو، نشانهٔ عدالت و دادگری

۳) سکهٔ ساسانی با نقش آتشدان، نشانهٔ زرتشتی بودن

۴) سکهٔ اشکانی با نقش آتشدان، نشانهٔ زرتشتی بودن

۲۳۶۶. در مورد سه آتشکدهٔ مهم دورهٔ ساسانی کدام گزینه صحیح است؟

۱) آذر برزین مهر در خراسان مخصوص کشاورزان و آذرگشنسپ در آذربایجان ویژهٔ شاهان

۲) آذر فرنبغ در فارس مخصوص پادشاهان و آذرگشنسپ در آذربایجان مخصوص کشاورزان

۳) آذر برزین مهر در فارس مخصوص کشاورزان و آذرگشنسپ در خراسان مخصوص کشاورزان

۴) آذرگشنسپ مخصوص پادشاهان و آذر برزین مهر در آذربایجان مخصوص روحانیان زرتشتی

۲۳۶۷. در عصر ساسانیان، اوستا به زبان ..... ترجمه و شرح و تفسیرهایی بر آن نوشته شد.

۱) بابلی　۲) آرامی　۳) پهلوی　۴) فارسی

۲۳۶۸. کدام‌یک از عبارات داده‌شده، نادرست می‌باشند؟

الف) کتاب‌های اعتقادی بر اساس تعالیم زرتشت به زبان آرامی تألیف گردیدند.

ب) از مهم‌ترین و مفصل‌ترین کتاب‌های اعتقادی دینکرد می‌باشد.

ج) بندهش دانشنامه‌ای مشتمل بر عقاید زرتشتی است.

۱) فقط الف　۲) الف و ج　۳) الف و ب　۴) ب و ج

۲۳۶۹. چه عاملی باعث شد تا در دورهٔ ساسانیان، برخی گروه‌های غیر زرتشتی، هم‌چون مانویان و مسیحیان با مسائل و مشکلاتی روبه‌رو شوند؟

۱) با جنگ بین ایران و یونان و جاسوسی کردن مسیحیان برای یونان　۲) با رسمی شدن دین زرتشت در دورهٔ ساسانیان و جنگ ایران و روم

۳) با رسمی شدن دین زرتشت در دورهٔ ساسانیان و نیرومند شدن موبدان　۴) با افزایش تعداد زرتشتیان در ایران و کم شدن مانویان و مسیحیان

۲۳۷۰. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ اعتقادات مذهبی مانی می‌باشد؟

۱) دین او ترکیبی از آموزه‌های زرتشتی، مسیحی و بودایی بود.　۲) دین او ترکیبی از نور و تاریکی بود.

۳) دین او اعتقاد به آخرت دنیوی داشت.　۴) او عقاید خود را در کتاب بندهش نوشت.

۲۳۷۱. رهبر کدام آیین اعتقاد داشت، که پیامبران پیش از او آمده‌اند تا روح را که از دنیای نور است، از جهان مادی و تاریکی برهانند و انسان را به رستگاری برسانند؟

۱) بودا　۲) مزدک　۳) زرتشت　۴) مانی

۲۳۷۲. مانی و پیروان او برای تفهیم اعتقادات خود به مردم از چه روش خاصی استفاده می‌کردند؟

۱) دستورات دینی خود را بسیار ساده و به دور از پیچیدگی بیان می‌کردند.

۲) کتاب‌های خود را به زبان مردم عامه می‌نوشتند و از کاربرد اصطلاحات سخت دوری می‌کردند.

۳) کتاب‌های خود را به زبان‌های مختلف می‌نوشتند و گاه برای تفهیم مطالب از نقاشی استفاده می‌کردند.

۴) مسائل و دیدگاه‌های خود را به‌صورت داستان و افسانه‌ها بیان می‌کردند و از تعداد زیادی مبلغ برای ترویج دین خود استفاده می‌کردند.

مشاور تحصیلی
علیرضا افشار

۲۳۷۳.کدام گزینه صحیح است؟

۱) مزدک عقاید خود را در کتابی با عنوان شاپورگان نوشت و به شاپور هدیه کرد.

۲) مانی عقاید خود را در کتابی با عنوان شاپورگان نوشت و به شاپور هدیه کرد.

۳) مانی عقاید خود را در کتابی با عنوان شاپورگان نوشت و به شاهان ایران و روم هدیه کرد.

۴) مزدک عقاید خود را در کتابی با عنوان شاپورگان نوشت و به شاهان ایران و روم هدیه کرد.

۲۳۷۴. رابطهٔ موبدان و آیین مانوی چگونه بود؟

۱) موبدان به شدت با آیین مانوی مخالف بودند و پس از شاپور اقدامات خود را برای نابودی مانی تشدید کردند.

۲) موبدان به شدت با آیین مانوی مخالف بودند و پس از قباد، مانی را به قتل رساندند.

۳) موبدان نسبت به آیین مانوی هیچ عکس‌العمل شدیدی نشان ندادند.

۴) موبدان با آیین مانوی و مانی رابطهٔ خوبی داشتند.

۲۳۷۵. در مورد عاقبت مانی و مانویان کدام گزینه صحیح است؟

۱) در زمان شاپور یکم، مانی به زندان افتاد و اندکی بعد اعدام شد، پیروان او نیز به امپراتوری روم رفتند.

۲) در زمان بهرام یکم، مانی به زندان افتاد و اندکی بعد اعدام شد، پیروان او نیز به امپراتوری روم رفتند.

۳) در زمان شاپور یکم، مانی به زندان افتاد و اندکی بعد اعدام شد، پیروان او نیز به مناطق مرزی امپراتوری ساسانی رفتند.

۴) در زمان بهرام یکم، مانی به زندان افتاد و اندکی بعد اعدام شد، پیروان او نیز به مناطق مرزی امپراتوری ساسانی رفتند.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس پانزدهم: زبان و آموزش

- ستون‌های استوار آموزشی عبارتند از: خط، زبان، علم و آموزش ← این عوامل نقش مهمی در انتقال میراث فرهنگی و تمدن یک جامعه به نسل‌های بعدی و ملت‌های دیگر دارند.

زبان

❖ دربارهٔ زبان ساکنان اوّلیه ایران بیش از مهاجرت اقوام آریایی، به جز ایلامیان، اطلاعات مکتوبی وجود ندارد.

❖ زبان ایلامی
- زبان مردمان جنوب غربی فلات ایران بود.
- زبان رسمی و نوشتاری حکومت و تمدن ایلام بود.
- این زبان تا مدتی پس از ورود آریاییان، هم‌چنان رواج داشت.
- زبان دوم نوشتاری در دوران هخامنشی بود.
- در برخی از سنگ‌نوشته‌های دورهٔ هخامنشیان، ترجمهٔ ایلامی نوشته‌ها نیز آمده است.
- تقریباً تمامی هزاران لوح‌گلی کشف شده از تخت جمشید، به خط و زبان ایلامی است.

برخی از شاخه‌های زبان‌های هند و اروپایی

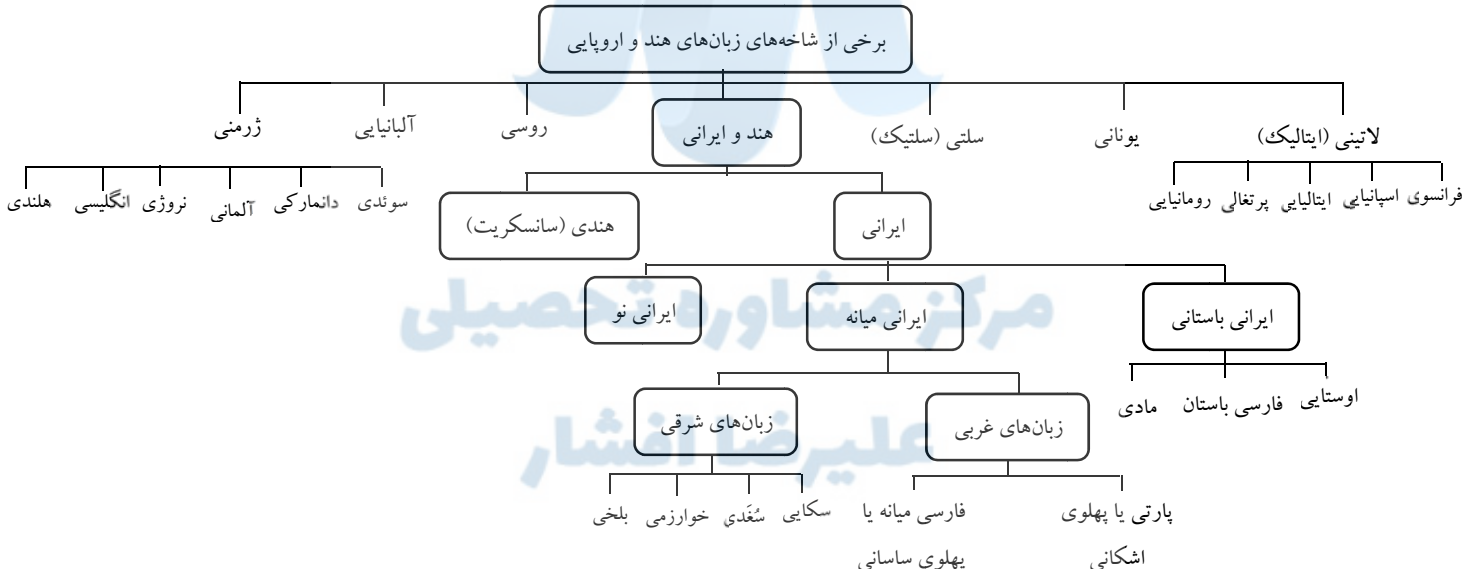

نمونه‌ای از لوح‌های گلی به خط میخی ایلامی
این خط با حدود ۱۳۰ نشانه از خط میخی اکدی اقتباس شده بود و از چپ به راست نوشته می‌شد. این خط در دوران هخامنشی هم‌چنان رایج بود.

زبان‌های هند و اروپایی ← زبان‌های هند و ایرانی؛ زبان‌های اقوام هند و ایرانی بیش از جداشدن از یکدیگر و سکونت در هند و ایران ← زبان‌های ایرانی؛ پس از استقرار تدریجی آریایی‌ها در ایران، زبان‌ها و گویش‌های گوناگونی که شباهت های زیادی به یکدیگر داشتند، متداول شد.

درس پانزدهم | زبان و آموزش

دوره‌های تغییر و تحول زبان‌های ایرانی

■ زبان‌شناسان مراحل تغییر و تحول زبان‌های ایرانی را از آغاز تاکنون به دورهٔ زبان‌های کهن، میانه، نو ← تقسیم کرده‌اند.

■ مراحل تغییر تحول زبان‌های ایرانی در طول زمان

۱- زبان‌های کهن ایرانی

- فارسی باستان
- اوستایی

- از قدیمی‌ترین زمان تا پایان هخامنشیان (۳۳۰ ق.م) در مناطق مختلف فلات ایران رواج داشته‌اند.
- در مآخذ باستانی به تعدادی از این زبان‌ها اشاره شده است که از میان آن‌ها، تنها از دو زبان فارسی باستان و اوستایی آثار مکتوبی بر جای مانده است.
- فارسی باستان، نیای زبان فارسی امروزی، زبان قوم پارس بوده و در دورهٔ هخامنشی به آن سخن می‌گفته‌اند.
- مهم‌ترین مدارکی که از زبان فارسی باستان مانده، سنگ‌نوشته‌های پادشاهان هخامنشی است که به خط میخی نوشته شده‌اند.
- اوستایی، زبانی بوده که مردمان بخشی از نواحی شرقی ایران به آن سخن می‌گفتند.
- کتاب دینی زرتشتیان اوستا، به زبان اوستایی است.
- از زبان اوستایی جز کتاب اوستا و آثار وابسته به آن، اثر دیگری بر جا نمانده است.

۲- زبان‌های ایرانی دورهٔ میانه

- تقریباً از زمان سقوط هخامنشیان تا فروپاشی حکومت ساسانیان (۶۵۱ م./ ۳۱ ق.) و حتی قرون نخستین اسلامی در مناطق مختلف ایران متداول بودند.
- از این گروه زبان‌ها آثار بیش‌تری به جا مانده است.

- زبان‌های ایرانی دورهٔ میانه
  - زبان‌های غربی
    - پارتی یا پهلوی اشکانی
      - در مناطق شمال و شمال شرقی ایران رایج بودند.
      - زبان رسمی دربار حکومت اشکانی بود.
    - فارسی میانه یا پهلوی ساسانی
      - در نواحی جنوب و جنوب غربی ایران رایج بود.
      - زبان رسمی دربار حکومت ساسانی بود.
  - زبان‌های شرقی
    - سکایی
    - سغدی
    - خوارزمی
    - بلخی

۳- زبان‌های ایرانی نو

- زبان‌هایی که در دوران اسلامی به تدریج در مناطق مختلف ایران رواج یافتند.

ادبیات

❖ در ایران باستان، نقل شفاهی داستان‌ها و تعالیم دینی و ادبی، بر کتابت و نوشتن ترجیح داده می‌شد.

❖ به خاطر اهمیت نقل شفاهی ← نوشتن متن‌های ادبی و دینی، چندان معمول نبود و تنها اسناد مربوط به سیاست و تا حدودی اقتصاد را کتابت می‌کردند.

❖ مورخان یونانی و ادبیات ایران باستان

- مورخان یونانی به داستان‌ها حماسی و عاشقانهٔ مادی و نیز برخی اشعار آن دور اشاره کرده‌اند که به صورت شفاهی نقل می‌شده است.
- این مورخان اشاره دارند که در زمان هخامنشیان، قصّه‌های متعددی به زبان فارسی باستان وجود داشته و مردم، آن‌ها را از حفظ می‌خوانده‌اند.
- مورخان یونانی اشاره کرده‌اند که مردم ایران «هزار افسان» که داستان مشهور «هزار و یک شب» براساس آن شکل گرفته است را از حفظ می‌خوانده‌اند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس پانزدهم | زبان و آموزش

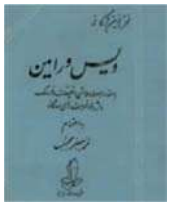

منظومهٔ عاشقانهٔ ویس و رامین، اصل و ریشهٔ پارتی دارد.

ادبیات در دورهٔ اشکانیان

- از دورهٔ اشکانی تقریباً هیچ نوشتهٔ ادبی به زبان و خط پارتی بر جای نمانده است.
- شواهد بسیاری دلالت بر وجود ادبیات شفاهی پُرباری در دورهٔ اشکانی دارد.
- در زمان اشکانی، نقل داستان‌های ملّی و پهلوانی، رواج فراوان یافت و شاعران و موسیقی‌دانان دوره‌گردی که به گوسان‌ها معروف بودند، با شور و هیجان بسیار، این داستان‌ها را از حفظ برای مردم می‌خواندند.
- در حقیقت گوسان‌ها بودند که داستان‌ها ملّی و پهلوانی را سینه به سینه به نسل‌های بعدی منتقل کردند.
- داستان‌های شفاهی در تدوین خدای‌نامه‌ها و سرودن شاهنامه توسط فردوسی مورد استفاده قرار گرفت.
- سنت نقّالی و قصه‌گویی حتی پس از تدوین خدای‌نامه و شاهنامه، هم‌چنان در ایران تا دوران معاصر ادامه یافت.
- به نظر برخی از زبان‌شناسان، منظومه‌های داستانی «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» که به خط و زبان پهلوی ساسانی و متعلق به قرن (۵ م.) می‌باشد، ابتدا به زبان پارتی سروده شده بودند.
- به احتمال بسیار زیاد برخی ازداستان‌های شاهنامه مانند «بیژن و منیژه» اصل و ریشهٔ اشکانی دارد.

ادبیات در دورهٔ ساسانیان

✓ از دوران ساسانیان، آثار بیش‌تری به خط و زبان فارسی میانه (پهلوی ساسانی) در موضوع‌های ادبی، دینی، پند و اندرز، حقوق، تاریخ و جغرافیا به دست ما رسیده است و اغلب آن‌ها به نثر هستند.

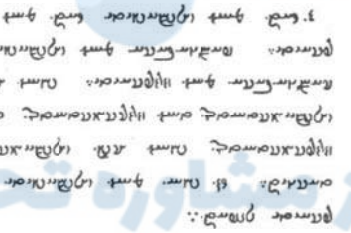

متن یکی از بندهای ماه یَشت دربارهٔ نیایش ماه از کتاب اوستا به خط اوستایی که «دین دبیری» نامیده می‌شود. الفبای این خط در دورهٔ ساسانی از روی الفبای پهلوی ساخته شد. الفبای اوستایی از راست به چپ نوشته می‌شود و هر کلمه با یک نقطه از کلمهٔ دیگر جدا می‌گردد.

آموزش

❖ دربارهٔ وضعیت تعلیم و تربیت در دوران پیش از ساسانیان اطلاعات کامل و دقیقی در دست نداریم.

❖ گزارش‌ها و آگاهی‌های پراکنده‌ای که در آثار نویسندگان یونانی معاصر با هخامنشیان آمده است، بیش‌تر بازتاب‌دهندهٔ شیوهٔ تعلیم و تربیت فرزندان خاندان شاهی و درباریان است.

❖ از دورهٔ ساسانیان، به دلیل باقی ماندن آثار و منابع مکتوب متعدد، اطلاعات قابل توجهی دربارهٔ وضعیت و شرایط تعلیم و تربیت وجود دارد.

❖ ایرانیان باستان به تعلیم و تربیت و پرورش فرزندانی ← توجه جدی داشتند.
- دانا
- پرهیزگار
- دلیر
- بردبار
- فرمانبر
- سخت‌کوش

❖ آیین و فرهنگ ایرانی نیز، بر اهمیت تربیت و ارزش دانایی و خردورزی تأکید می‌کرد.

درس پانزدهم | زبان و آموزش

❖ در دورهٔ باستان، آموزش و پرورش در ایران ابعاد گسترده‌ای داشت که شامل تربیت در بُعد (جسمانی، اخلاقی، اجتماعی، دینی، شغلی، حرفه‌ای) ← می‌شد.

❖ مراحل تعلیم و تربیت در ایران باستان
- مرحلهٔ اول ← در این مرحله کودکان تا پنج یا هفت سالگی در درون خانواده، پرورش می‌یافتند. در این مرحله مادران نقش مهمی در آشنایی فرزندان خود با آداب و رسوم خانوادگی، اجتماعی، دینی و میهنی و آموختن راه و رسم پسندیدهٔ زندگی به آنان داشتند.
- مرحلهٔ دوم ← در این مرحله آموزش و پرورش اغلب در خارج از خانه و در مدرسه یا آموزشگاه انجام می‌گرفت.

❖ به نظر بسیاری از محققان، در عهد باستان و مخصوصاً در زمان ساسانیان، تنها فرزندان (خاندان شاهی، درباریان، اشراف، موبدان) ← می‌توانستند به مدرسه بروند و تحصیل کنند.

❖ در عهد باستان مخصوصاً در زمان ساسانیان فرزندان (کشاورزان، پیشه‌وران، صنعتگران) ← از امکان تحصیل برخوردار نبودند و به طور معمول، حرفهٔ پدران خود را می‌آموختند.

❖ بنا به نوشتهٔ «کریستن سن»، نویسندهٔ کتاب «ایران در زمان ساسانیان»، گروه بسیاری از بازرگانان شهرها، دست‌کم، خواندن و نوشتن و حساب می‌دانستند.

❖ تقسیم‌بندی آموزشی در دورهٔ باستان
- آموزش‌های عمومی و همگانی که شامل (آموختن اصول دین زرتشت، فراگیری آداب و رسوم دینی و میهنی، مختصری خواندن و نوشتن) ← بود.
- آموزش‌های ویژه
  - شاهزادگان و فرزندان صاحب منصبان سیاسی و نظامی به فراگیری (دانش‌های سیاسی، کشورداری، فنون رزمی، زبان‌های خارجی) ← می‌پرداختند.
  - فرزندان موبدان ← تعلیمات دینی و اوستای را آموزش می‌دیدند.
  - فرزندان دبیران (آموزش خط، آموزش زبان، آموزش ادبیات، آموزش حساب)

❖ نقش موبدان در آموزش (دورهٔ ساسانی)
- در دوران ساسانی، آموزگاری به عنوان یک شغل رسمی به موبدان اختصاص داشت.
- موبدان بر معارف دین زرتشتی، ادبیات پهلوی و برخی دیگر از علوم زمان خود تسلط داشتند.
- ادارهٔ آموزشگاه‌ها و مدارس نیز، عموماً در اختیار موبدان بود.

❖ کودکان و نوجوانان خاندان شاهی و صاحب منصبان حکومتی، زیر نظر مربیان انواع ورزش‌ها، از جمله سوارکاری را فرامی‌گرفتند

علوم و مراکز آموزش عالی

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس پانزدهم | زبان و آموزش

- اگرچه در ایران باستان با نام فیلسوفان و دانشمندان مشهوری هم‌چون
  - افلاطون
  - ارسطو ← روبه‌رو نمی‌شویم، اما از مندرجات
  - بقراط
  - اوستا
  - شاهنامه
  - کتیبه‌ها
  - گزارش‌های تاریخ‌نویسان یونان و رومی

  می‌توان استنباط کرد که ←دانش و فرهنگ ایرانیان در سطح بالایی بوده است.

- به چند دلیل می‌توان گفت ایرانیان در عصر باستان از سطح بالای علمی و فرهنگی برخوردار بودند.
  ۱-استناد به مندرجات اوستا، شاهنامه، کیتبه‌ها و...
  ۲-اختصاص یافتن بخشی از کتاب اوستا به علم و دانش
  ۳- ایران در دورهٔ هخامنشیان، مرکز دانش‌ها و مبادلات فرهنگی بین کشورهای متمدن بود.
  ۴-بسیاری از علوم و فنون کشورهای متمدن متأثر از رشد علم ودانش در ایران بود.

- در کتاب اوستا مطالب گوناگونی دربارهٔ ارزش دانش و بزرگداشت دانشمندان وجود دارد.
- در کتاب اوستا، فصلی به دانش، اختصاص یافته و در آن مطالبی دربارهٔ پزشکی، دامپزشکی، ستاره‌شناسی، حکمت، امور اجتماعی، حقوقی و علوم طبیعی بیان شده است.

- علوم و مراکز آموزش عالی در دورهٔ هخامنشیان
  - ایران در آن دوران، مرکز دانش‌ها و مبادلات فرهنگی بین کشورهای متمدن بود.
  - علوم و فنون بین‌النهرین، مصر، ایلام، هند و آسیای صغیر که جزو قلمرو شاهنشاهی ایران بودند، با دانش‌های ایرانی آمیخته شده بود.
  - مندرجات کتیبه‌ها و پاره‌ای از گزارش‌های مورخان یونانی، به روشنی نشان می‌دهند که خاندان هخامنشی، پشتیبان و مشوّق جدی دانش و هنر بوده‌اند.

- پیشرفت علمی و فرهنگی ایران در دورهٔ ساسانی
  - پیشرفت علمی و فرهنگی ایران در دورهٔ ساسانی، به مراتب بیش‌تر از دوره‌های قبل بود.
  - شهریاران ساسانی به نشر علوم و بزرگداشت دانشمندان و رفاه حال آنان، علاقه و توجه زیادی داشتند.
  - ایرانیان همواره علاقه‌مند بودند که از دانش و دستاوردهای علمی مردم دیگر سرزمین‌ها استفاده می‌کردند.
  - مبادلات فرهنگی با هند و روم در زمان خسرو انوشیروان گسترش یافت و در نتیجهٔ آن، جنبش علمی نیرومندی در ایران پدید آمد.
  - تأسیس دانشگاه جندی شاپور

- وضعیت علم و فرهنگ در زمان خسرو انوشیروان
  - گسترش مبادلات فرهنگی با هند و روم ← پدید آمدن جنبش‌های علمی نیرومند در ایران
  - علاقهٔ زیاد انوشیروان به مباحث فلسفی و دینی ← پناه دادن به تعدادی از فیلسوفان یونانی که بر اثر تنگ نظری امپراتوری روم، به ایران پناهنده شده بودند.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا انشار

درس پانزدهم | زبان و آموزش

- دانشگاه جندی شاپور
  - یکی از برجسته‌ترین مراکز علمی جهان باستان بود.
  - این دانشگاه در زمان ساسانیان در شهر جندی شاپور پدید آمد.
  - شهر جندی شاپور در حوالی دزفول کنونی، در استان خوزستان قرار داشته است.
  - در دانشگاه جندی شاپور دانش‌های مختلفی مانند پزشکی، فلسفه، نجوم و الهیات تدریس می‌شد.
  - مهم‌ترین رشتهٔ دانشگاه جندی شاپور، پزشکی بود و پزشکان از ایران، هند و یونان در آن‌جا مشغول به کار بودند.
  - این دانشگاه هم‌چون دانشگاه‌های امروزی، دارای بیمارستانی بود که دانشجویان در کنار آموزش‌های نظری، در آن‌جا به صورت علمی با درمان بیماران آشنا می‌شدند.
  - دانشگاه جندی شاپور تا قرون نخستین اسلامی به فعالیت خود ادامه داد.

تعاریف، اصطلاحات و اسامی خاص

۱- زبان ایلامی ← مردمان جنوب غربی فلات ایران به این زبان سخن می‌گفتند، زبان رسمی و نوشتاری حکومت و تمدن ایلام بود.

۲- زبان‌های هند و اروپایی ← زبان‌های هند و ایرانی از شاخه‌های زبان‌های هند و اروپایی است.

۳- اوستا ← کتاب دینی زرتشتیان می‌باشد.

۴- زبان پارتی یا پهلوی اشکانی ← در مناطق شمالی و شمال شرق ایران متداول بود و زبان رسمی و درباری حکومت اشکانیان به شمار می‌رفت.

۵- زبان فارسی میانه یا پهلوی ساسانی ← این زبان جزو زبان فارسی باستان به حساب می‌آید. در نواحی جنوب و جنوب غربی ایران رایج بود و زبان رسمی و درباری حکومت ساسانی شمرده می‌شد.

۶- زبان‌های ایرانی نو ← به زبان‌هایی گفته می‌شود که در دوران اسلامی به تدریج در مناطق مختلف ایران رواج یافتند.

۷- هزار افسان ← در زمان هخامنشیان، قصّه‌های متعددی به زبان فارسی وجود داشته است و مردم آن‌ها را از حفظ می‌خواندند. هزار افسان که داستان مشهور «هزار ویک شب» براساس آن شکل گرفته است، از آن جمله است.

۸- گوسان‌ها ← در زمان حکومت اشکانی، نقل داستان‌های ملّی پهلوانی، رواج فراوان یافت و شاعران و موسیقی‌دانان دوره‌گردی که به گوسان‌ها معروف بودند، با شور و هیجان بسیار، این داستان‌ها را از حفظ برای مردم می‌خواندند.

۹- کریستن سن ← نویسندهٔ کتاب «ایران در زمان ساسانیان» است.

۱۰- جندی شاپور ← یکی از برجسته‌ترین مراکز علمی جهان باستان است، این دانشگاه در عصر ساسانی در شهر جندی شاپور در حوالی دزفول کنونی در استان خوزستان پدید آمد.

تاریخ ۱۰

درس ۱۵: زبان و آموزش

۲۳۷۶. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ علت اهمیت خط، زبان، علم و آموزش است؟

۱) این عوامل باعث قدرت گرفتن یک دولت می‌شود و تسلط یک دولت را بر جهان باستان امکان‌پذیر می‌کرد.

۲) این عوامل ستون‌های استوار تمدن محسوب می‌شوند و نقش مهمی در انتقال میراث فرهنگی دارند.

۳) این عوامل از ستون‌های استوار فرهنگ می‌باشند و نقش مهمی در قدرت‌یابی تمدن‌ها دارد.

۴) این عوامل باعث رفاه ملت‌ها می‌شود و می‌تواند در بلندمدت عامل برتری دولت‌ها شود.

۲۳۷۷. دربارهٔ زبان ساکنان اولیهٔ ایران، پیش از مهاجرت اقوام آریایی، به‌جز ..... ، اطلاعات مکتوبی وجود ..... .

۱) ایلامیان ـ ندارد　　۲) ایلامیان ـ دارد　　۳) مادی‌ها ـ ندارد　　۴) مادی‌ها ـ دارد

۲۳۷۸. از ویژگی‌های زبان ایلامی می‌باشد؟

۱) مردمان شمال شرق فلات ایران به آن سخن می‌گفتند و با ورود آریاییان از بین رفت.

۲) مردمان شمال فلات ایران به آن سخن می‌گفتند و با ورود آریاییان از رونق آن کاسته شد.

۳) مردمان جنوب شرقی فلات ایران به آن سخن می‌گفتند و با ورود آریاییان کماکان مورد استفاده قرار گرفت.

۴) مردمان جنوب غربی فلات ایران با آن سخن می‌گفتند و این زبان تا مدتی پس از ورود آریاییان، هم‌چنان رواج داشت.

۲۳۷۹. از کدام زبان به عنوان زبان دوم نوشتاری در دوران هخامنشی استفاده می‌شد؟

۱) دری　　۲) پهلوی　　۳) ایلامی　　۴) بابلی

۲۳۸۰. تقریباً تمامی هزاران لوح گلی کشف‌شده در تخت جمشید به خط و زبان ..... است.

۱) دری　　۲) پهلوی　　۳) ایلامی　　۴) بابلی

۲۳۸۱. از زیرشاخه‌های زبان‌های لاتین (ایتالیک) می‌باشد؟

۱) فرانسوی، اسپانیایی، ایتالیایی، پرتغالی، نروژی　　۲) فرانسوی، اسپانیایی، ایتالیایی، پرتغالی، رومانیایی

۳) فرانسوی، اسپانیایی، دانمارکی، آلمانی، نروژی　　۴) سوئدی، دانمارکی، نروژی، هلندی، پرتغالی

۲۳۸۲. از ویژگی‌های خط ایلامی می‌باشد؟

۱) این خط ۳۰ نشانه و ۵ علامت داشت.　　۲) نگارش این خط از راست به چپ است.

۳) این خط در زبان هخامنشیان منسوخ شد.　　۴) این خط با حدود ۱۳۰ نشانه از خط میخی اکدی اقتباس شده بود.

۲۳۸۳. «پس از استقرار تدریجی آریایی‌ها در ایران، زبان‌ها و گویش‌های گوناگونی که شباهت‌های بسیاری به یکدیگر داشتند شکل گرفت.» این مطلب در رابطه با کدام زبان است؟

۱) زبان‌های میانه　　۲) زبان‌های ایرانی　　۳) زبان‌های قدیمی　　۴) زبان‌های غربی

۲۳۸۴. در رابطه با زبان‌های ایرانی، کدام گزینه درست است؟

۱) زبان‌های ایرانی، شاخه‌ای از گروه زبان‌های «هند و ایرانی» به شمار می‌روند که اقوام هندی و ایرانی، پیش از جدا شدن از یکدیگر و سکونت در هند و ایران، با آن تکلم می‌کردند.

۲) زبان‌های ایرانی، شاخه‌ای از گروه زبان‌های «هند و ایرانی» به شمار می‌روند که اقوام آریایی، پیش از جدا شدن از یکدیگر و سکونت در غرب و جنوب ایران، با آن تکلم می‌کردند.

۳) زبان‌های ایرانی، شاخه‌ای از گروه زبان‌های «هند و اروپایی» به شمار می‌روند که اقوام آریایی، پیش از جدا شدن از یکدیگر و سکونت در غرب و شرق ایران، با آن تکلم می‌کردند.

۴) زبان‌های ایرانی، شاخه‌ای از گروه زبان‌های «هند و اروپایی» به شمار می‌روند که اقوام هند و ایرانی، پیش از جدا شدن از یکدیگر و سکونت در غرب و جنوب، با آن تکلم می‌کردند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۳۸۵. در رابطه با تغییر و تحول زبان‌های ایرانی از آغاز تاکنون، کدام گزینه صحیح است؟

۱) زبان‌های تاریخی و ماقبل تاریخ ۲) زبان‌های باستان و نوین ۳) زبان‌های کهن، میانه و نو ۴) زبان‌های کهن، باستان و نو

۲۳۸۶. زبان اوستایی جزو کدام دسته از زبان‌های ایرانی است؟

۱) زبان‌های کهن ایرانی ۲) زبان‌های دینی ایرانی ۳) زبان‌های میانهٔ ایرانی ۴) زبان‌های نوین ایرانی

۲۳۸۷. کدام گزینه در رابطه با زبان‌های کهن ایرانی درست است؟

۱) زبان‌های کهن ایرانی از قدیمی‌ترین زمان تا پایان اشکانیان، در مناطق مختلف ایران رواج داشته‌اند و تنها شاخهٔ زندهٔ این زبان‌ها اوستایی است.

۲) زبان‌های کهن ایرانی از قدیمی‌ترین زمان تا پایان اشکانیان، در مناطق مختلف ایران رواج داشته‌اند و از میان آن‌ها تنها دو زبان پهلوی و پارسی در حال حاضر رواج دارند.

۳) زبان‌های کهن ایرانی از قدیمی‌ترین زمان تا پایان هخامنشیان، در مناطق مختلف فلات ایران رواج داشته‌اند و از میان آن‌ها تنها زبان پهلوی دارای آثار مکتوبی است.

۴) زبان‌های کهن ایرانی از قدیمی‌ترین زمان تا پایان هخامنشیان در مناطق مختلف فلات ایران رواج داشته‌اند. از میان زبان‌های کهن تنها از دو زبان فارسی باستان و اوستایی آثار مکتوبی برجای مانده است.

۲۳۸۸. ..... ،نیای زبان فارسی امروزی زبان قوم پارس بوده و در دورهٔ ..... به آن سخن می‌گفته‌اند. مهم‌ترین مدارکی که از این زبان برجای مانده، سنگ‌نوشته‌های پادشاهان آن دوره است که به خط ..... نوشته شده است.

۱) فارسی باستان ـ اشکانیان ـ پهلوی ۲) اوستایی ـ هخامنشی ـ پهلوی

۳) فارسی باستان ـ هخامنشی ـ میخی ۴) اوستایی ـ اشکانیان ـ میخی

۲۳۸۹. مردمان کدام بخش ایران به زبان اوستایی سخن می‌گفتند؟

۱) نواحی جنوبی ایران ۲) نواحی شرقی ایران ۳) نواحی شمالی ایران ۴) نواحی غربی ایران

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

۲۳۹۰. زبان‌های ایرانی دورهٔ میانه در کدام محدودهٔ زمانی در ایران متداول بودند؟

۱) با ورود آریاییان به ایران رایج شدند و تا پایان حکومت ساسانیان

۲) از زمان شکل‌گیری تمدن ایلام تا پایان دورهٔ حکومت اشکانیان

۳) با شکل‌گیری حکومت هخامنشیان در ایران رایج شدند و تا پایان حکومت ساسانیان

۴) تقریباً از زمان سقوط هخامنشیان تا فروپاشی حکومت ساسانیان و حتی قرون نخستین اسلامی

۲۳۹۱. از کدام گروه زبان‌های ایرانی آثار بیشتری به جا مانده است و این گروه از زبان‌ها در چه دوره‌ای در مناطق مختلف ایران متداول بودند؟

۱) ایرانی میانه ـ از سقوط هخامنشیان تا قرون نخستین اسلام ۲) ایرانی باستان ـ از سقوط هخامنشیان تا قرون نخستین اسلام

۳) ایرانی میانه ـ از سقوط مادی‌ها تا پایان ساسانیان ۴) ایرانی باستان ـ از سقوط مادی‌ها تا پایان ساسانیان

۲۳۹۲. زبان رسمی و درباری حکومت اشکانیان، کدام زبان بود و این زبان در کدام مناطق ایران رواج داشت؟

۱) زبان پارسی یا پارسی اشکانی ـ در مناطق جنوب شرقی و جنوب ایران متداول بود.

۲) زبان پارسی یا پارسی اشکانی ـ در مناطق شمال و شمال شرقی ایران متداول بود.

۳) زبان پارتی یا پهلوی اشکانی ـ در مناطق جنوب شرق و جنوب ایران متداول بود.

۴) زبان پارتی یا پهلوی اشکانی ـ در مناطق شمال و شمال شرقی ایران متداول بود.

۲۳۹۳. زبان فارسی میانه یا پهلوی ساسانی دنبالهٔ زبان فارسی ..... به حساب می‌آید، در نواحی ..... و ..... ایران رایج بود و زبان رسمی و درباری حکومت ساسانی شمرده می‌شد.

۱) دری ـ جنوب ـ جنوب غربی　　۲) باستان ـ جنوب ـ جنوب غربی

۳) اشکانی ـ شمال ـ شمال شرقی　　۴) ایلامی ـ شمال ـ شمال شرقی

۲۳۹۴. به زبان‌هایی گفته می‌شود که در دوران اسلامی به تدریج در مناطق مختلف ایران رواج یافتند؟

۱) پهلوی　　۲) اوستایی　　۳) ایرانی نو　　۴) ایرانی میانه

۲۳۹۵. در رابطه با ادبیات ایران باستان، کدام گزینه درست است؟

۱) نقل شفاهی داستان‌ها بر کتابت و نوشتن ترجیح داده می‌شد.　　۲) مکتوب کردن داستان‌ها بر نقل شفاهی ترجیح داده می‌شد.

۳) استفاده از نظم ادبی نسبت به نثر ادبی بیش‌تر بود.　　۴) استفاده از داستان‌های حماسه ترجیح داده می‌شد.

۲۳۹۶. کدام‌یک از کتاب‌های زیر اصل و ریشهٔ پارتی دارد؟

۱) منظومهٔ عبادی پازریک　　۲) کتاب تاریخی خدای نامک　　۳) کتاب اوستا　　۴) منظومهٔ عاشقانهٔ ویس و رامین

۲۳۹۷. کدام دسته از اسناد در ایران باستان کتابت می‌شد؟

۱) سیاسی ـ اقتصادی　　۲) دینی ـ سیاسی　　۳) اقتصادی ـ اجتماعی　　۴) اقتصادی ـ دینی

۲۳۹۸. در رابطه با داستان‌های مشهور هزار و یک شب کدام گزینه درست است؟

۱) این داستان‌ها مربوط به زمان مادها می‌باشد و به زبان فارسی اوستایی بوده است.

۲) این داستان‌ها مربوط به زمان مادها می‌باشد و به زبان فارسی باستان بوده است.

۳) این داستان‌ها مربوط به زمان هخامنشیان می‌باشد و به زبان فارسی اوستایی بوده است.

۴) این داستان‌ها مربوط به زمان هخامنشیان می‌باشد و به زبان فارسی باستان بوده است.

۲۳۹۹. در زمان کدام سلسله، نقل داستان‌های ملّی و پهلوانی، رواج فراوان یافت؟

۱) مادی‌ها　　۲) ایلامی‌ها　　۳) ساسانیان　　۴) اشکانیان

۲۴۰۰. کدام گزینه شاعران و موسیقی‌دانان دوره‌گردی بودند که داستان‌های ملی و پهلوانی را با شور و هیجان بسیار، برای مردم از حفظ می‌خواندند؟

۱) مغان　　۲) موبدان　　۳) گوسان‌ها　　۴) خنیاگران

۲۴۰۱. کدام منبع در تدوین خدای‌نامه‌ها و سرودن شاهنامه توسط فردوسی مورد استفاده قرار گرفتند؟

۱) داستان‌هایی که گوسان‌ها نقل می‌کردند.　　۲) کتاب اوستا

۳) داستان‌های پهلوانی دورهٔ ساسانیان　　۴) کتاب ویس و رامین

۲۴۰۲. کدام سنت حتی پس از تدوین خدای‌نامه و شاهنامه، هم‌چنان در ایران تا دوران معاصر ادامه یافته است؟

۱) نقالی　　۲) شعرخوانی　　۳) پرده‌خوانی　　۴) تعزیه‌خوانی

۲۴۰۳. در رابطه با «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» کدام گزینه درست است؟

۱) این داستان‌ها مربوط به ادبیات شفاهی دوران سلوکیان می‌باشد و به احتمال بسیار زیاد برخی داستان‌های شاهنامه از آن می‌باشد.

۲) این داستان‌ها به خط و زبان پهلوی ساسانی و متعلق به قرن ۵ م. است که ابتدا به زبان پارتی سروده شده بودند.

۳) این داستان‌ها به شکل نقل شفاهی و سینه به سینه به نسل‌های بعدی انتقال یافت و به خط پهلوی اشکانی می‌باشند.

۴) این داستان‌ها به خط و زبان ایلامی و متعلق به دوران قبل از ورود آریاییان است و ابتدا به زبان پارتی سروده شده است.

۲۴۰۴. از دوران ساسانیان، آثار بیش‌تری به خط و زبان ..... در موضوع‌های ادبی، دینی، و ... به دست ما رسیده است و اغلب آن‌ها به ..... هستند.

۱) فارسی کهن ـ نظم　　۲) فارسی میانه ـ نظم　　۳) فارسی کهن ـ نثر　　۴) فارسی میانه ـ نثر

۲۴۰۵. داستان «بیژن و منیژه» در اصل .....

۱) برگرفته از اوستا می‌باشد.　　۲) برگرفته از خدای‌نامک‌ها است.　　۳) اصل و ریشهٔ اشکانی دارند.　　۴) اصل و ریشهٔ ساسانی دارند.

۲۴۰۶. دربارهٔ وضعیت تعلیم و تربیت در ایران تا پیش از ظهور کدام سلسلهٔ باستانی اطلاعات کاملی نداریم؟

۱) ایلامیان　　۲) مادی‌ها　　۳) اشکانیان　　۴) ساسانیان

۲۴۰۷. اخبار و آگاهی‌ها دربارهٔ وضعیت تعلیم و تربیت در ایران دورهٔ هخامنشی برگرفته از .....

۱) آثار نویسندگان یونانی معاصر با هخامنشیان و بیشتر بازتاب‌دهندهٔ شیوهٔ تعلیم و تربیت فرزندان خاندان شاهی و درباریان است.

۲) آثار نویسندگان رومی معاصر با هخامنشیان و بیشتر بازتاب‌دهندهٔ شیوهٔ تعلیم اوستا و دین زرتشت است.

۳) آثار نویسندگان مصری معاصر با هخامنشیان و بیشتر بازتاب‌دهندهٔ تعلیم و تربیت فرزندان خاندان شاهی و موبدان است.

۴) آثار نویسندگان بابلیان معاصر با هخامنشیان و بیشتر بازتاب‌دهندهٔ شیوهٔ تعلیم اوستا و دین زرتشت است.

۲۴۰۸. چرا در رابطه با تعلیم و تربیت دورهٔ ساسانیان اطلاعات قابل توجهی داریم؟

۱) طولانی بودن حکومت آن‌ها ۲) مطالب مندرج در اوستا ۳) وجود آثار و منابع مکتوب ۴) اهمیت تعلیم و تربیت نزد آن‌ها

۲۴۰۹. کدام گزینه در رابطه با تعلیم و تربیت در ایران باستان درست است؟

۱) ایرانیان باستان به تعلیم و تربیت و پرورش فرزندانی دانا، دریانورد، پرهیزگار، جنگجو، بردبار و سخت‌کوش توجه جدی داشتند.

۲) ایرانیان باستان به تعلیم و تربیت و پرورش فرزندانی دانا، پرهیزگار، دلیر، بردبار، فرمانبر و سخت‌کوش توجه جدی داشتند.

۳) ایرانیان باستان به تعلیم و تربیت و پرورش فرزندانی دانا، درویش، جنگجو، بردبار، دلیر، فرمانبر و عاقل توجه جدی داشتند.

۴) ایرانیان باستان به تعلیم و تربیت و پرورش فرزندان دانا، دریانورد، پرهیزگار، دلیر، بردبار، فرمانبر و سخت‌کوش توجه جدی داشتند.

۲۴۱۰. گزینهٔ درست در رابطه با مراحل تعلیم و تربیت در ایران باستان کدام است؟

۱) کودکان تا پنج یا هفت سالگی در درون خانواده، پرورش می‌یافتند، مراحل بعدی آموزش و پرورش اغلب در خارج از خانه و در مدرسه و یا آموزشگاه انجام می‌گرفت.

۲) کودکان تا هفت سالگی در درون خانواده و نزد مادر پرورش می‌یافتند، مرحلهٔ بعدی از هفت سالگی تا بیست سالگی بود که کودکان نزد پدر آموزش می‌دیدند.

۳) کودکان پس از پایان دورهٔ شیرخوارگی به مراکز نظامی سپرده می‌شدند تا با فنون جنگ و زندگی اجتماعی و فرمانبری آشنا شوند.

۴) کودکان تا ده سالگی درون خانه و توسط مادر تربیت می‌شدند و سپس به مدارس آموزش و پرورش سپرده می‌شدند.

۲۴۱۱. فرزندان چه افرادی در زمان ساسانیان می‌توانستند به مدرسه بروند و تحصیل کنند؟

۱) خاندان شاهی، اشراف و کشاورزان ۲) خاندان شاهی، درباریان، اشراف و موبدان

۳) خاندان شاهی، کشاورزان و صنعتگران ۴) درباریان، اشراف و موبدان

۲۴۱۲. کتاب ایران در زمان ساسانیان اثر کیست؟

۱) آرنولد توین بی ۲) مارتین نیلسون ۳) هرودت ۴) کریستن سن

۲۴۱۳. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ برنامه‌های آموزش همگانی می‌باشد؟

۱) اصول دین زرتشتی ـ آموزه‌های دینی و میهنی ـ مختصری خواندن و نوشتن

۲) اصول دین زرتشتی ـ زبان ـ خط ـ اصول نظامی

۳) حساب ـ زبان ـ خط ـ زندگی جمعی و نظامی

۴) دین زرتشت ـ اصول میهنی ـ اصول کشورداری

۲۴۱۴. فرزندان کدام گروه خط، زبان، ادبیات و حساب را به شکل ویژه‌ای می‌آموختند؟

۱) اشراف ۲) دبیران ۳) نظامیان ۴) موبدان

۲۴۱۵. در دوران ساسانی آموزگاری به عنوان یک شغل رسمی به کدام گروه اختصاص داشت و این گروه دارای چه معارفی بودند؟

۱) دبیران ـ خط، زبان و حساب ۲) موبدان ـ معارف دین زرتشتی، خط و زبان

۳) دبیران ـ معارف دین زرتشتی، ادبیات پهلوی ۴) موبدان ـ معارف دین زرتشتی، ادبیات پهلوی

۲۴۱۶. چگونه می‌توان استنباط کرد که دانش و فرهنگ ایرانیان باستان در سطح بالایی بوده است؟

۱) با توجه به مندرجات انجیل، اوستا، شاهنامهٔ فردوسی و گزارش‌های تاریخ‌نویسان یونانی و رومی

۲) با توجه به مندرجات اوستا، شاهنامه، کتیبه‌ها و گزارش‌های تاریخ‌نویسان یونانی و رومی

۳) با توجه به مندرجات اوستا، شاهنامه، خدای‌نامه‌ها و گزارش‌های هندیان و مصریان

۴) با توجه به مندرجات کتیبه‌ها و خدای‌نامه‌ها و گزارش‌های سفرنامه‌نویسان از ایران

۲۴۱۷. در کدام‌یک از منابع زیر دربارهٔ ارزش دانش و بزرگداشت دانشمندان مطالبی ارائه‌شده و در آن فصلی به دانش، اختصاص یافته است؟

۱) تورات ۲) انجیل ۳) شاهنامه ۴) اوستا

۲۴۱۸. کدام گزینه گواه این مطلب است که کتاب اوستا به علم و دانش اهمیت زیادی داده است؟

۱) در کتاب اوستا به تفصیل، فصلی در مورد نجوم و اهمیت دادن به محیط و طبیعت اطراف وجود دارد و زرتشتیان را به تفکر در محیط پیرامون تشویق می‌کند.

۲) در کتاب اوستا مطالب گوناگونی دربارهٔ ارزش دانش و بزرگداشت دانشمندان وجود دارد و فصلی به دانش اختصاص داده شده است.

۳) در کتاب اوستا در مورد بسیاری از قوانین علمی و روابط اجتماعی بحث به میان آمده است.

۴) در کتاب اوستا سه فصل علمی، به ترتیب پیرامون ریاضیات، نجوم و حکمت مطرح شده است.

۲۴۱۹. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ شرایط علوم و مراکز آموزشی در دوران هخامنشیان است؟

۱) ایران در این دوران، مرکز دانش و مبادلات فرهنگی بین کشورهای متمدن آن زمان بوده است.

۲) آموزش و تحصیل برای تمام طبقات اجتماعی به‌صورت رایگان شکل گرفت.

۳) در ایران بزرگ‌ترین دانشگاه آن زمان یعنی جندی شاپور تأسیس شد.

۴) کتاب‌های فراوانی از زبان یونانی و رومی به فارسی میانه ترجمه شد.

۲۴۲۰. ایران در دورهٔ هخامنشیان، مرکز تبادلات علمی و فرهنگی بین کدام تمدن‌ها بوده است؟

۱) بین‌النهرین، بابل، لودیه، هند و آسیای غربی　　۲) بابل، یونان، روم و هند

۳) بین‌النهرین، مصر، ایلام، هند و آسیای صغیر　　۴) هند، چین، بابل، یونان و روم

۲۴۲۱. پیشرفت علمی و فرهنگی ایران در کدام دوره، به مراتب بیشتر از دوره‌های قبل بود؟

۱) هخامنشیان　　۲) سلوکیان　　۳) اشکانیان　　۴) ساسانیان

۲۴۲۲. کدام تحول در زمان انوشیروان باعث شد تا جنبش علمی نیرومندی در ایران شکل بگیرد؟

۱) مبادلات فرهنگی با هند و روم گسترش یافت.　　۲) مبادلات فرهنگی با دو تمدن مصر و یونان گسترش یافت.

۳) مبادلات فرهنگی و علمی با تمدن بزرگ چین شکل گرفت.　　۴) مبادلات فرهنگی و علمی با تمدن‌های رو به رشد آسیای صغیر شکل گرفت.

۲۴۲۳. علت مهاجرت تعدادی از فیلسوفان یونانی در زمان خسرو انوشیروان به ایران چه بود؟

۱) دادگاه‌های تفتیش عقاید کاتولیک‌ها　　۲) استفاده از مراکز علمی و دانشگاهی ایران

۳) تنگ نظری امپراتوری روم　　۴) آزادی اندیشه و بیان در ایران

۲۴۲۴. دانشگاه جندی شاپور در کدام عصر و در کجا شکل گرفت؟

۱) ساسانیان ـ دزفول، خوزستان　　۲) ساسانیان ـ شیراز، فارس　　۳) اشکانیان ـ شوش، خوزستان　　۴) اشکانیان ـ استخر، فارس

۲۴۲۵. در رابطه با دانشگاه جندی شاپور کدام گزینه درست است؟

۱) در این دانشگاه، ریاضیات، زبان، خط و هندسه تدریس می‌شد ولی هندسه اهمیت بیش‌تری داشت.

۲) در این دانشگاه، ریاضیات، زبان، خط و موسیقی تدریس می‌شد ولی ریاضیات اهمیت بیش‌تری داشت.

۳) در این دانشگاه، دانش‌های مختلفی مثل ریاضیات، ادبیات و فلسفه تدریس می‌شد ولی پزشکی اهمیت بیش‌تری داشت.

۴) در این دانشگاه، دانش‌های مختلفی مانند پزشکی، فلسفه، نجوم و الهیات تدریس می‌شد، اما پزشکی بیش از سایر رشته‌ها رونق و پیشرفت داشت.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس شانزدهم: هنر و معماری

● هنر و معماری، نه فقط جلوه‌گاه ذوق و ظرافت و حس زیبایی‌شناسی هنرمندان است، بلکه معرف اندیشه‌ها ، باورها و ارزش‌های مورد قبول جامعه نیز هست.

مادی‌ها

✓ از دورهٔ مادی، آثار هنری مختلفی شامل اشیای زرّین و سیمین ظروف سفالی به دست آمده که نشان می‌دهد، هنرمندان مادی در
- فلزکاری
- جواهرسازی ← مهارت در خور توجّهی داشته‌اند.
- سفال‌گری

✓ بدون شک، هنر مادی متکی بر تجربیات و دستاوردهای هنری ← بومیان غرب فلات ایران بوده است.

✓ دستاوردهای حکومت مادی در عرصهٔ معماری شامل
- قلعه‌ها
- کاخ‌ها ← بوده است.
- شهرها

✓ قلعه‌سازی مادی‌ها
- مادی‌ها در قلعه‌سازی تبحر زیادی داشتند.
- آن‌ها برای مقابله با دشمنان خارجی قلعه می‌ساختند.
- مادی‌ها برای مقابل با آشوریان، قلعه‌های مستحکمی می‌ساختند.

✓ هگمتانه
- این شهر پایتخت مادی‌ها بود.
- هگمتانه، همدان امروزی است.
- یونانیان به هگمتانه، اکباتان می‌گفتند.
- این شهر از هفت قلعهٔ تودرتو تشکیل شده بود که هر قلعه رنگ نمادین خاصّی داشت.

✓ از دیگر شهرهای مادی، می‌توان به بیستون، اسپدانه (اصفهان) و کنگاور اشاره کرد.

هخامنشیان

o در دوران هخامنشی به دلایل
- ثبات و آرامش
- رونق اقتصادی ← هنر و معماری به اوج شکوفایی رسید.
- حمایت پادشاهان

o از سرزمین‌های پهناور حکومت هخامنشی به ویژه
- پاسارگاد
- تخت جمشید ← آثار قابل توجهی از
- شوش

آثار قابل توجهی از
- معماری
- هنرهای تزیینی
- نقش برجسته‌های سنگی
- شاهکار های مهم هنری
- آثار سفالین
- آثار فلزی
- آثار سنگی

← بر جا مانده است.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس شانزدهم | هنر و معماری

- سه ویژگی مهم هنر و معماری هخامنشیان
  - ۱- تأثیرپذیری از دستاوردهای هنری ا قوام و ملل تابع آن حکومت
    - پادشاهان هخامنشی به طور گسترده از مهارت و استادی هنرمندان و معماران سرزمین‌های قلمرو تحت فرمان خود استفاده می‌کردند.
    - در این دوره، تجربیات و سبک‌های هنری اقوام غیرایرانی با شیوه‌های بومی ترکیب شد و هنری به وجود آمد که کاملاً تازگی داشت و روح هنر ایرانی بر آن حاکم بود.
  - ۲- درباری بودن هنر و معمای هخامنشیان
    - هنرومعماری هخامنشیان، شکوه شاهانه و تشریفات و تجملات درباری را به نمایش می‌گذاشت.
    - بخش عمدهٔ آثار هنری شاخص و ساختمان‌های مجلّل، به خواست شاهان و درباریان و برای زندگی تجملاتی و تشریفاتی آنان به وجود آمد.
  - ۳- طبیعت‌گرایی، هنر و معماری هخامنشیان ← در هنر هخامنشیان، طبیعت‌گرایی یا به عبارت دیگر، استفاده و تقلید از عناصر موجود در طبیعت مانند حیوانات و گیاهان در آثار هنری رایج بود.

معماری هخامنشیان

- مهم‌ترین بناهای دورهٔ هخامنشیان شامل
  - آرامگاه‌ها
  - کاخ‌ها
  - آتشگاه‌ها
  - ساختمان‌های عمومی

  ← است.
- قدیمی‌ترین بناهای این دوره که آثاری از آن‌ها برجا مانده در پاسارگاد، نخستین پایتخت هخامنشی برپا شدند.
- مجموعهٔ پاسارگاد کاخ شاهی و آرامگاه کورش هخامنشی بود. به نوشتهٔ مورخان یونانی، این ساختمان‌ها در میان باغ بسیار زیبایی قرار داشته اند.

طرحی از کاخ کورش- پاسارگاد
(مأخذ: هفت رخ فرخ ایران)

هنر و معماری در دورهٔ داریوش یکم

❖ دوران داریوش یکم، اوج شکوه و عظمت معماری ایران است.
❖ داریوش دستور داد، کاخی بزرگ به نام آپادانا در شهر شوش به عنوان پایتخت اداری حکومت هخامنشی ساخته شود.
❖ در لوح سنگی یادبودی که در کاخ آپادانا کشف شده، داریوش بزرگ تأکید می‌کند که این بنای مجلل را باگردآوردن بنّایان و کارگران ماهر و مصالح ساختمانی عالی، از سراسر امپراتوری ساخته است.
❖ عظیم‌ترین مجموعهٔ ساختمانی و شاهکار معماری جهان باستان، یعنی تخت جمشید نیز به دستور داریوش یکم و جانشینانش، هم‌چون کاخ آپادانای شوش، با مشارکت گروه کثیری از معماران، بنّایان، هنرمندان و کارگران و نیز با گردآوری مصالح ساختمانی از سرتاسر قلمرو هخامنشی، بر پا گردید.

درس شانزدهم | هنر و معماری

سنگ‌نگاره‌ها

o تصمیم بر ایجاد بناها و به عبارت دیگر، ثبت رویدادها و اقدام‌های شاهان به وسیلهٔ کنده‌کاری نقش‌ها بر دیوارهای سنگی یا صخره‌های کوهستانی، در کشور ما پیشینه‌ای کهن دارد.

o سنگ‌نگاره‌های هخامنشیان

- از دوران هخامنشیان نقش برجسته‌های سنگی فراوانی باقی مانده که نشان‌دهندهٔ مهارت / ذوق / ظرافت ← هنرمندان سنگ تراش آن زمان است.
- محل کنده‌کاری نقش برجسته‌ها:
  - سینهٔ صخره‌ای کوه‌ها
  - دیوار بناهای حکومتی
  - کاخ‌ها و آرامگاه‌ها
- نقش و نگارهای کنده‌کاری شده برروی سنگ‌ها اغلب عبارتند از:
  - پیکرهٔ پادشاهان و ملازمان آن‌ها به هنگام پیروزی بر دشمنان یا بار عام
  - پیکرهٔ حیوانات واقعی و افسانه‌ای
  - نمادها و نشانه‌های دینی
- در نقش برجسته‌های صخره‌ای آن زمان، اهوره‌مزدا به شکل نمادین حلقه‌ای بال‌دار در حال پرواز بر بالای سر پادشاه، نمایان است. پژوهشگران با مقایسهٔ نقش برجسته‌های دورهٔ هخامنشی با دوران پیش از آن، دریافته‌اند که سنگ‌تراشان هنرمندی که در خدمت هخامنشیان بوده‌اند، از نقش برجسته‌های بین‌النهرین و به ویژه برجسته‌های آشوری، الهام و الگو گرفته‌اند.

سمت راست سردیس آشور بانیپال که براساس نقش برجستهٔ کاخ نینوا ترسیم شده و سمت چپ سردیس داریوش یکم که براساس نقش برجسته‌های بیستون و تخت جمشید ترسیم شده است.

❖ از دوران هخامنشیان، شماری تندیس یا مجسمهٔ جانوری در تخت جمشید / شوش ← یافت شده است.

❖ تنها تندیس انسانی باقی‌مانده که بزرگ‌تر از اندازهٔ طبیعی ساخته شده، پیکرهٔ بدون سر، متعلق به داریوش یکم است که در شوش از زیر خاک بیرون آورده شده است.

فلزکاری و جواهرسازی

❖ فلزکاری و جواهرسازی در دورهٔ هخامنشیان

- ظریف‌ترین آثار هنری دوران هخامنشیان را می‌توان در فلزکاری / جواهرات ممتاز ← یافت.
- آثار هنری زیبا و ممتاز مخصوص پادشاه / درباریانش ← ساخته می‌شد.
- از دورهٔ هخامنشیان انواع گوناگونی از تکوک (ریتون) / ظرف‌های طلایی / ظرف‌های نقره‌ای و مفرغی مزین به نقوش مختلف / زیورآلات ← یافت شده است.

درس شانزدهم | هنر و معماری

مجموعه‌ای از آثار هنری ایران از دورهٔ ایلام تا ساسانی (مأخذ: هفت رخ فرخ ایران)

بافندگی

✓ بافندگی در دورهٔ هخامنشیان
- از پارچه‌ها و دیگر بافته‌ها عصر هخامنشیان ← (به جز) قالی پازیریک چیزی باقی نمانده است.
- جامه‌های پرنقش و نگار و تزیین شده پادشاه و سپاهیانش در نقش برجسته‌ها ← نشانگر اوج هنر بافندگی است.
- بی‌شک، تالارهای بزرگ کاخ‌های پادشاهان در شوش و تخت جمشید، با قالی‌ها و منسوجات نفیس و مرغوبی، مفروش بوده است.

اشکانیان

- سلوکیان تمام تلاش خود را برای گسترش فرهنگ، هنر و معماری یونانی در ایران به کار گرفتند.
- در دورهٔ سلوکیان، عدهٔ زیادی از یونانیان به میهن ما مهاجرت کردند و سکونتگاه‌ها و شهرهای جدیدی را بر پایهٔ اصول معماری یونانی پی افکندند.
- اشکانیان در پی سلوکیان قدرت را به دست گرفتند ← (آنان در آغاز) دنباله‌رو دستاوردهای فرهنگی و هنری یونانیان بودند، اما به تدریج از نفوذ فرهنگ هنر و معماری یونانی ایران کاسته شد.

معماری و شهرسازی اشکانیان

❖ در دورهٔ اشکانیان شهر و شهرنشینی گسترش قابل توجهی یافت.

❖ معماری و شهرسازی اشکانیان
- از آثار برجستهٔ معماری دوران اشکانیان می‌توان به: بقایای شهر نساء، صد دروازه (دامغان)، معبد آناهیتا در شهر کنگاور در استان کرمانشاه، کوه خواجهٔ سیستان، کاخ شهر هترا (الحضر) در نزدیکی موصل در کشور عراق ← اشاره کرد.
- مصالح ساختمانی در دورهٔ اشکانیان بیشتر شامل: خشت، آجر، سنگ نتراشیده، سنگ تراشیده ← است.
- از ویژگی‌های معماری دوران اشکانیان می‌توان به ساخت بناهای: طاق دار، گنبدی، دارای ایوان ← اشاره کرد.
- هنرهای معماری دورهٔ اشکانیان
  - گچبری ← در زمان اشکانیان گچبری رواج یافت و در بناهای کوه خواجه به نهایت ظرافت رسید.
  - نقاشی دیواری ← آرایهٔ دیگری که در معماری اشکانی رواج داشته، نقاشی دیواری است.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس شانزدهم | هنر و معماری

تزئینات معماری- دورهٔ اشکانی

بقایای بناهای کوه خواجه و نقاشی دیواری آن- سیستان- دورهٔ اشکانی

پیکرسازی

- هنر مجسمه‌سازی در دورهٔ اشکانیان متأثر از هنر یونانی رونق گرفت و مجسمه‌سازان آثار متعددی پدید آوردند.
- برجسته‌ترین اثر مجسمه‌سازی دورهٔ اشکانی ← پیکرهٔ برنزی شاهزادگان اشکانی است.
- از دوران اشکانی، نقش برجسته‌های باقی مانده ← اما از نظر فنی و هنری در سطح نقشی برجسته‌های هخامنشی و ساسانی نیستند.
- از دیگر هنرهای رایج دوران اشکانی می‌توان به سفالگری، فلزکاری، جواهر سازی ← اشاره کرد.
- سفال‌های دورهٔ اشکانی، نقش و طرح متنوع و گوناگون نداشتند، اما دارای لعابی، اغلب سبز رنگ بودند.

ظروف فلزی و سفالی دورهٔ اشکانیان

ساسانیان

- حکومت ساسانی نیز هم‌چون حکومت‌های پیشین و بلکه بیشتر از آن‌ها به هنر و هنرمندان اهمیت می‌داد.
- بر اثر توجه حکومت ساسانی به هنر پشتیبانی از هنرمندان ← هنری پدید آمد که به لحاظ عظمت و شکوه، با هنر روم برابری می‌کرد و گاه برتر از آن بود.
- هنر ساسانی ریشه در هنرهای کهن ایران، دوران هخامنشی، دوران اشکانی ← داشت و حتی از هنر یونانی و رومی نیز تأثیر پذیرفته بود.
- پس از سقوط ساسانیان و ورود اسلام به ایران، هنر اسلامی، تأثیر بسزایی از هنر ساسانی پذیرفت.
- هنر در عصر ساسانیان شامل معماری و شهرسازی، سنگ‌نگاره‌ها، نقاشی و نگارگری، فلزکاری و قلمزنی، موسیقی، بافندگی ← بوده است.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا رضایی

درس شانزدهم | هنر و معماری

معماری و شهرسازی ساسانیان

❖ معماری و شهرسازی در دورهٔ ساسانیان پیشرفت چشمگیری کرد.

❖ مهم‌ترین آثار معماری دورهٔ ساسانیان: کاخ‌ها، آتشکده‌ها، پل‌ها، کاروانسراها، قلعه‌ها، بندها (سدها) ← می‌باشند.

❖ معماری ساسانی با بنای کاخ اردشیر ← فیروزآباد فارس (گور) آغاز شد و با ساخت کاخ تیسفون به اوج رسید.

❖ کاخ تیسفون:
- از این کاخ به عنوان یکی از باشکوه‌ترین و زیباترین بناهای ساسانی یاد می‌شود.
- این کاخ در کنار رود دجله ساخته شد.
- طاق یا ایوان کسری، بخشی از کاخ تیسفون بوده است.

❖ از جمله ویژگی‌های برجستهٔ معماری ساسانی ← کاربرد وسیع گنبد، ایوان وطاق در ساخت بناها به ویژه کاخ‌ها بود.

❖ معماران چیره دست ایرانی در دورهٔ ساسانی، فنون و مهارت‌های ساخت گنبد را چنان توسعه و ترقی دادند که سبک کار آنان به الگویی برای معماران در دوران اسلامی تبدیل شد و حتی معماران اروپایی از آن تقلید کردند.

❖ در دورهٔ ساسانی برای تزیینات داخلی کاخ‌ها و بناها از روش‌های گوناگون مانند موزاییک کاری، نقاشی دیواری، گچ‌بری، نقش برجسته‌ها ← استفاده می‌شد.

❖ آتشکده‌ها متعددی در عصر ساسان در مناطق مختلف ساخت شد، که به شکل گنبد چهارطاقی بود و آتش مقدس در دوران آن نگه‌داری می‌شد.

❖ در طی حدود چهار قرن فرمانروایی سلسلهٔ ساسانیان بر ایران، شهرهای متعددی در گوشه و کنار کشور، به خصوص در فارس و خوزستان به فرمان پادشاهان این سلسله برپا گردید.

نمونهٔ بازسازی شدهٔ تصویر سمت چپ (مأخذ: هفت رخ فرخ ایران)

عکس هوایی از بقایای شهر فیروزآباد (گور)

سنگ‌نگاره‌ها

■ هنرکنده‌کاری بر روی دیوارهای سنگی و صخره‌ها، بار دیگر در دورهٔ ساسانیان اوج گرفت و هنرمندان پیکرتراش،استعداد و نبوغ خود را به نمایش گذاشتند.

■ نقش‌برجسته‌های دوران ساسانی:
- نقش برجسته‌های دوران ساسانی ← فراوان در مقیاس بزرگ باقی مانده است.
- بیش‌تر نقش برجسته‌ها در ← فارس، زادگاه خاندان شاهی قرار دارند.
- محتوا و مضمون اغلب نقش برجسته‌ها: اعطای منصب شاهی از سوی اهوره‌مزدا به شاه، صحنه‌هایی از پیروزی‌های شاهان بر دشمنانشان ← است.
- معروف‌ترین نقش برجستهٔ دورهٔ ساسانی مجموعهٔ طابق‌بستان است که دو طاق سنگی بزرگ و کوچک نقش‌دار و یک نقش برجستهٔ بدون طاق را شامل می‌شود.

درس شانزدهم | هنر و معماری

آن‌چه این مجموعه را به طاق‌بستان معروف کرده، طاق بزرگ است که شکارگاه خسروپرویز را در دیوارهای داخلی طاق نشان می‌دهد.

نقاشی و نگارگری

- در دوران ساسانی، هنر نقاشی و نگارگری در ایران رونق و رواج چشمگیری یافت و نقاشان ایرانی در ترسیم نقوش (گل و گیاه، جانوران، انسان) ← مهارت فراوانی از خود نشان دادند.
- نقش و نگارهای ایرانی در عهد ساسانی، الهام بخش هنرمندان دوران بعد، به ویژه دورهٔ اسلامی بود.

«یک توضیح»

- مانی بنیان‌گذار آیین مانوی، نقاش ماهری بود. او با استفاده از هنر نقاشی آیین خود را تبلیغ می‌کرد. یکی از کتاب‌های معروف مانی، ارژنگ نام دارد و مشتمل بر نقاشی‌های اوست.

فلزکاری و قلم‌زنی

- ✓ آثار نقره‌ای عهد ساسانی که با مهارت وظرافت فوق‌العاده‌ای ساخته شده‌اند، از شهرت فراوانی برخوردارند.
- ✓ بیش‌تر آثار فلزی باقی مانده از عهد ساسانی را (بشقاب، سینی، کاسه) ← تشکیل می‌دهند.
- ✓ بشقاب، سینی و کاسه‌های عهد ساسانی
  - دارای نقش و نگارهای بسیار زیبا و ظریف هستند.
  - این اشیا اغلب برای مصرف خاندان شاهی و خانواده‌های اشرافی تهیه می‌شدند.
- ✓ برخلاف فلزکاری، هنر سفالگری در دورهٔ ساسانی رونق گذشته را نداشت.

ظروف فلزی دورهٔ ساسانی

موسیقی در دورهٔ ساسانیان

- دورهٔ ساسانی یکی از دوران‌های درخشان موسیقی ایران است.
- هنرمندان عرصهٔ موسیقی در دورهٔ ساسانی، بیش از پیش مورد توجه شاهان قرار گرفته و از منزلت و امتیازات ویژه برخوردار شدند.
- از خوانندگان و نوازندگان آن دوره با عنوان گوسان، خنیاگر و رامشگر یاد شده است.

بافندگی در دورهٔ ساسانیان

- ❖ بافندگی اعم از بافت پارچه و قالی، عرصهٔ دیگری بود که هنرمندان ساسانی، در آن استعداد و نبوغ هنری خود را برای خلق آثار زیبا به نمایش گزاردند.
- ❖ منسوجات آن زمان به ویژه پارچه‌ها ابریشمی، بسیار ظریف و پر نقش و نگار بودند.
- ❖ شواهد موجود بیانگر رونق و شکوفایی هنر فرش‌بافی در آن دوره است.
- ❖ قالی بهارستان که اعراب مسلمان از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند، شهرت بسیاری دارد.

درس شانزدهم | هنر و معماری

تعارف، اصطلاحات و اسامی خاص

۱- هگمتانه ← پایتخت مادی‌ها شهر هگمتانه (همدان امروزی) بود که یونانیان به آن اکباتان می‌گفتند.
۲- درباری بودن ← درباری بودن از ویژگی‌های شاخص هنر و معماری دورهٔ هخامنشی است.
۳- پاسارگاد ← نخستین پایتخت هخامنشیان است.
۴- آپادانا ← داریوش یکم در ابتدای حکومتش دستور داد کاخی بزرگ به نام آپادانا در شهر شوش به عنوان پایتخت اداری حکومت هخامنشی ساخته شود.
۵- تخت جمشید ← عظیم‌ترین مجموعهٔ ساختماعی و شاهکار معماری جهان باستان است که به دستور داریوش یکم و جانشینانش ساخته شد.
۶- قالی پازیریک ← این قالی در عصر هخامنشیان بافته شد.
۷- کاخ تیسفون ← از این کاخ به عنوان یکی از باشکوه‌ترین و زیباترین بناهای ساسانی یاد می‌شود.
۸- طاق‌بستان← معروف‌ترین نقش برجستهٔ دورهٔ ساسانی، مجموعهٔ طاق بستان است.
۹- گوسان، خنیاگر و رامشگر ← خوانندگان و نوازندگان دورهٔ ساسانی می‌باشند.
۱۰- قالی بهارستان ← قالی بهارستان را اعراب مسلمان از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

تاریخ ۱۰ — درس ۱۶: هنر و معماری

۲۴۲۶. هنر و معماری یک تمدن نشان‌دهندهٔ چیست؟

۱) هنر و معماری، نه فقط جلوه‌گاه ذوق و ظرافت و حس زیبایی‌شناسی هنرمندان است، بلکه معرف اندیشه، باورها و ارزش‌های مورد قبول جامعه نیز هست.

۲) هنر و معماری تنها نشان‌دهندهٔ حس زیبایی‌شناسی خالق اثر است و جنبهٔ بیرونی دارد تا درونی.

۳) هنر و معماری یک ملت تنها در رابطه با اندیشه و باورهای اعتقادی و دینی آن ملت می‌باشد.

۴) هنر و معماری یک ملت در اعصار مختلف بازتاب‌های گوناگونی دارد و نمی‌تواند نشان‌دهندهٔ باورها باشد.

۲۴۲۷. کدام گزینه در رابطه با هنر و معماری دورهٔ مادی‌ها صحیح است؟

۱) تنها هنر مادی‌ها در رابطه با فلزکاری و سفالگری بوده است.

۲) اوج هنر معماری مادی‌ها در پایتخت آن‌ها پاسارگاد می‌باشد.

۳) مادی‌ها از سیستم شهرسازی شطرنجی برای ساخت شهرهای خود استفاده می‌کردند.

۴) هنر مادی متکی بر تجربیات و دستاوردهای هنری بومیان غرب فلات ایران بوده است.

۲۴۲۸. هنر مادی‌ها در کدام زمینه شاخص بود؟

۱) جواهرسازی ۲) قلعه‌سازی ۳) سفالگری و فلزکاری ۴) سنگ‌تراشی

۲۴۲۹. در رابطه با پایتخت مادی‌ها کدام گزینه درست است؟

۱) یونانیان پایتخت مادی‌ها را تیسفون می‌گفتند. ۲) پایتخت مادی‌ها از دوازده قلعهٔ تودرتو تشکیل می‌شود.

۳) پایتخت مادی‌ها شهر هگمتانه، همدان امروزی بود. ۴) هر قلعهٔ پایتخت ماد، از فلزی به عنوان نماد استفاده می‌کرد.

۲۴۳۰. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ شهرهای مادی می‌باشد؟

۱) بیستون، هگمتانه، اسپدانه، کنگاور ۲) هگمتانه، پاسارگاد، صد دروازه، شوش

۳) بیستون، صد دروازه، اسپدانه، کنگاور ۴) هگمتانه، کنگاور، مارلیک، گیان

۲۴۳۱. چرا هنر و معماری در عصر هخامنشیان به اوج شکوفایی رسید؟

۱) به سبب لشکرکشی‌های متعدد و به‌دست آوردن ثروت‌های مستعمرات آسیای صغیر

۲) به سبب ثبات و آرامش، رونق اقتصادی و حمایت پادشاهان

۳) به سبب رشد جهانی هنر و معماری در آن عصر از تاریخ

۴) به سبب وارد شدن هنر سلوکیان به قلمرو هخامنشیان

۲۴۳۲. اوج شکوفایی هنر و معماری هخامنشیان را می‌توان در شهرهای ..... یافت.

۱) هگمتانه، بیستون و پاسارگاد ۲) تخت جمشید، اسپدانه و شوش ۳) پاسارگاد، تخت جمشید و شوش ۴) کنگاور، تخت جمشید و اسپدانه

۲۴۳۳. تمام گزینه‌های زیر از ویژگی‌های هنر و معماری دوران هخامنشیان است به‌جز .....

۱) درباری بودن هنر و معماری هخامنشیان که نشان‌دهندهٔ شکوه شاهانهٔ این سلسله بود.

۲) طبیعت‌گرایی یا به عبارت دیگر، استفاده و تقلید از عناصر موجود در طبیعت.

۳) تأثیرپذیری از دست‌آوردهای هنری اقوام و ملت‌های تابع آن حکومت.

۴) این هنر الهام گرفته از دو تمدن بزرگ اروپا یونان و روم بود.

۲۴۳۴. در رابطه با شکل‌گیری روح هنر ایرانی در آثار دورهٔ هخامنشیان کدام گزینه درست است؟

۱) در دورهٔ هخامنشیان با استفاده از سرامیک و لعاب آثار بر جای مانده از دورهٔ ایلام بازسازی شد و روح هنر ایرانی تجلی پیدا کرد.

۲) در دورهٔ هخامنشیان، تجربیات و سبک هنری یونانیان با هنر درباری دورهٔ هخامنشیان ترکیب شد و هنری تازه را شکل داد.

۳) در دورهٔ هخامنشیان، تجربیات و سبک‌های هنری اقوام غیر ایرانی با شیوه‌های بومی ترکیب شد و هنری به وجود آورد که کاملاً تازگی داشت.

۴) در دورهٔ هخامنشیان، تجربیات و سبک‌های هنری رومیان با شیوه‌های بومی ایرانی ترکیب شد و هنری به وجود آورد که کاملاً تازگی داشت.

۲۴۳۵. درباری بودن از ویژگی‌های هنری کدام حکومت ایران است؟

۱) هخامنشیان ۲) سلوکیان ۳) مادی‌ها ۴) ایلامیان

۲۴۳۶. منظور از طبیعت‌گرا بودن هنر هخامنشی چیست؟

۱) استفاده از مواد طبیعی ۲) خلق آثار هنری در دل طبیعت

۳) استفاده و تقلید از عناصر موجود در طبیعت ۴) ایجاد پدیده‌های طبیعی در کاخ‌ها و آتشگاه‌های هخامنشی

۲۴۳۷. نخستین پایتخت هخامنشی کدام گزینه می‌باشد؟

۱) هگمتانه ۲) پاسارگاد ۳) اصطخر ۴) تخت جمشید

۲۴۳۸. کدام توضیح در رابطه با پاسارگاد نادرست است؟

۱) نخستین پایتخت هخامنشی بوده است.

۲) این مجموعه شامل کاخ شاهی و آرامگاه کورش هخامنشی است.

۳) به نوشتهٔ مورخان یونانی ساختمان‌های پاسارگاد در میان باغ بسیار زیبایی قرار داشتند.

۴) طرح پاسارگاد به‌صورت دایره‌ای بوده است و در مرکز آن آپادانا مرکز اداری کورش ایجاد شده بود.

۲۴۳۹. دوران کدام پادشاه هخامنشی، اوج شکوه و عظمت معماری ایران است؟

۱) کورش ۲) خشایار شاه ۳) داریوش یکم ۴) اردشیر اول

۲۴۴۰. کدام گزینه در رابطه با کاخ آپادانا صحیح است؟

۱) این کاخ در دوران داریوش یکم ساخته شد. ۲) این کاخ در شهر تخت جمشید ساخته شده است.

۳) مرکز فعالیت‌های مذهبی موبدان موبد بود. ۴) دارای هفت قلعهٔ تودرتو به رنگ‌های مختلف بود.

۲۴۴۱. در لوح سنگی یادبودی که در این کاخ کشف شده، داریوش بزرگ تأکید می‌کند که این بنای مجلل را با گردآوری بنّایان و کارگران ماهر و مصالح ساختمانی عالی، از سراسر امپراتوری ساخته است.

۱) بیستون ۲) پاسارگاد ۳) تخت جمشید ۴) آپادانا

۲۴۴۲. در رابطه با کاخ تخت جمشید کدام گزینه صحیح است؟

۱) به دستور کورش بنیان‌گذار حکومت هخامنشیان در غرب ایران ساخته شد. ۲) عظیم‌ترین مجموعهٔ ساختمانی و شاهکار معماری جهان باستان است.

۳) در شهر هگمتانه پایتخت حکومت مادی‌ها، در غرب ایران ساخته شد. ۴) این بنا از هفت کاخ و با معماری هفت تمدن بزرگ آن زمان ساخته شد.

۲۴۴۳. کدام گزینه وجه اشتراک کاخ تخت جمشید و کاخ آپادانای شوش را نشان داده است؟

۱) هر دو کاخ از مواد اولیهٔ موجود در قلمرو هخامنشیان در فارس ساخته شد و الگویی از کاخ‌های رومیان بود.

۲) هر دو کاخ به سبک کاخ‌های یونانیان در آتن و اسپارت ساخته شد و معماران هر دو از یونان آورده شدند.

۳) هر دو کاخ در زمان پادشاهی کورش کبیر در فارس احداث گردید و مصالح آن از خارج از قلمرو وارد شد.

۴) هر دو کاخ، با مشارکت گروه کثیری از معماران، بنایان، هنرمندان و کارگران و نیز با گردآوری مصالح ساختمانی از سرتاسر قلمرو هخامنشی، برپا گردید.

۲۴۴۴. توضیح زیر در رابطه با کدام‌یک از آثار هنری یا معماری دورهٔ هخامنشیان می‌باشد؟

«به وضوح، مهارت، ذوق و ظرافت هنرمندان دورهٔ هخامنشی را نشان می‌دهد و برای ثبت رویدادها و اقدامات شاهان از آن‌ها استفاده می‌شده است.»

۱) بافندگی ۲) فلزکاری ۳) سنگ نگاره‌ها ۴) نقاشی

۲۴۴۵. نقش و نگارهای کنده‌کاری شده بر روی سنگ‌ها، در دوران هخامنشی، اغلب عبارت‌اند از: .....

۱) پیکرهٔ پادشاهان، همسران پادشاهان و اهوره‌مزدا به شکل نمادین یک شیر در حال غرش.

۲) پیکرهٔ پادشاه و ملازمان او به هنگام پیروزی بر دشمنان، بار عام و پیکرهٔ حیوانات واقعی و افسانه‌ای.

۳) ملازمان پادشاهان، پیروزی در جنگ‌ها، نشان‌های دینی مزدکیان و مانویان در حال ستایش.

۴) پیکرهٔ پادشاه و ملازمان، پیروزی ایرانیان در جنگ حران بر سپاه اعراب بیابان‌گرد جنوبی ایران.

۲۴۴۶. پژوهشگران با مقایسهٔ نقش برجسته‌های دورهٔ هخامنشی با دوران پیش از آن به چه مطلبی پی بردند؟

۱) از نقش برجسته‌های بین‌النهرین و به ویژه آشوری‌ها، الهام و الگو گرفته‌اند. ۲) از نقش برجسته‌های تمدن یونان مخصوصاً آتن الهام و الگو گرفته‌اند.

۳) از نقش برجسته‌های تمدن چین در شرق فلات ایران الهام گرفته‌اند. ۴) از نقش برجسته‌های تمدن مادی‌ها در هگمتانه الهام گرفته‌اند.

۲۴۴۷. در رابطه با سردیس‌های مقابل کدام گزینه درست است؟

۱) سمت راست سردیس آشوربانیپال که بر اساس نقش برجستهٔ کاخ لودیه ترسیم شده و سمت چپ سردیس داریوش یکم که براساس نقش برجسته‌های تخت جمشید ترسیم شده است.

۲) سمت راست سردیس آشوربانیپال که براساس نقش برجستهٔ کاخ نینوا ترسیم شده و سمت چپ سردیس داریوش یکم که براساس نقش برجسته‌های تخت جمشید ترسیم شده است.

۳) سمت راست سردیس نبونید پادشاه هخامنشی و سمت چپ سردیس کورش یکم که براساس نقش برجستهٔ تخت جمشید ترسیم شده است.

۴) سمت راست سردیس کورش کبیر که براساس نقش برجستهٔ بیستون ترسیم شده است و سمت چپ هووخشتر پادشاه مادی که براساس نقش برجستهٔ کاخ هگمتانه ترسیم شده است.

۲۴۴۸. تندیس‌ها و مجسمه‌های جانوری، در کدام شهرهای هخامنشی یافت شده است؟

۱) پاسارگاد و هگمتانه ۲) شوش و هگمتانه ۳) تخت جمشید و شوش ۴) تخت جمشید و تیسفون

۲۴۴۹. کدام گزینه در رابطه با تنها تندیس انسانی باقی‌مانده از دوران هخامنشیان درست است؟

۱) پیکرهٔ سرباز پارتی در تخت جمشید ۲) پیکرهٔ بدون سر متعلق به داریوش یکم در شوش

۳) پیکرهٔ شاهزادهٔ هخامنشی در تخت جمشید ۴) پیکرهٔ بدون سر متعلق به کورش در شوش

۲۴۵۰. ظریف‌ترین آثار هنری دوران هخامنشیان کدام است؟

۱) نقاشی و مجسمه‌سازی ۲) معماری و شهرسازی

۳) فلزکاری‌های نفیس و جواهرات ۴) بافندگی و قالی‌بافی

۲۴۵۱. قالی پازیریک مربوط به کدام دوران می‌باشد؟

۱) سلوکی ۲) هخامنشی ۳) اشکانی ۴) ساسانی

۲۴۵۲. جامه‌های پر نقش و نگار و تزیین شدهٔ پادشاه و سپاهیانش در عصر هخامنشی نشان‌دهندهٔ چیست؟

۱) هنر بافندگی در عصر هخامنشیان در اوج قرار داشته است.

۲) هنر تزیین و استفاده از زیورآلات در اوج قرار داشته است.

۳) طبقات اجتماعی عصر هخامنشیان از رژیم کاستی پیروی می‌کردند.

۴) هنر بافندگی در عصر هخامنشیان فقط مربوط به دربار و سپاهیان هخامنشی می‌شد.

۲۴۵۳. سلوکیان تمام تلاش خود را برای گسترش فرهنگ، هنر و معماری کدام تمدن در ایران به کار گرفتند؟

۱) اشکانی ۲) رومی ۳) یونانی ۴) هخامنشی

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا امشلی

۲۴۵۴. در رابطه با هنر اشکانی کدام گزینه درست است؟

۱) آنان در ابتدا اهل هنر و معماری نبودند ولی به مرور زمان شیفتهٔ هنر هخامنشیان شدند.

۲) آنان در آغاز به دنبال هنر هخامنشیان بودند ولی به تدریج برای خود سبک هنری مستقلی ایجاد می‌کردند.

۳) آنان در آغاز به دنبال احیای هنرهای کهن ایران باستان بودند ولی به تدریج به دنبال هنر غرب رفتند.

۴) آنان در آغاز دنباله‌رو دستاوردهای فرهنگی و هنری یونانیان بودند، اما به تدریج از نفوذ فرهنگ، هنر و معماری یونانی در ایران کاسته شد.

۲۴۵۵. گسترش قابل توجه شهر و شهرنشینی مربوط به کدام دوره می‌باشد؟

۱) هخامنشیان　۲) اشکانیان　۳) ساسانیان　۴) سامانیان

۲۴۵۶. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ آثار برجستهٔ معماری دوران اشکانی می‌باشد؟

۱) شهر نسا، صد دروازه، معبد آناهیتا　۲) معبد آناهیتا، شوش، ایلام

۳) شهر نسا، صد دروازه، پاسارگاد　۴) صد دروازه، اصطخر، ری

۲۴۵۷. کدام گزینه صحیح است؟

۱) صد دروازه ← دامغان　۲) کوه خواجه ← خوزستان　۳) معبد آناهیتا ← شوش　۴) شهر شوش ← فارس

۲۴۵۸. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ ویژگی معماری در دوران اشکانیان است؟

۱) مصالح ساختمانی عصر اشکانی بیش‌تر شامل خشت، آجر، سنگ تراشیده و آهن بوده است.

۲) ساخت بناهای طاق‌دار، گنبدی و دارای ایوان، از ویژگی‌های معماری این دوران است.

۳) هنر کنده‌کاری روی چوب از ویژگی‌های خاص هنر اشکانی است.

۴) هنر معماری اشکانی یک هنر التقاطی غربی و شرقی است.

۲۴۵۹. هنر گچ‌بری که در زمان اشکانیان رواج یافت، در کدام بناها به نهایت ظرافت رسید؟

۱) در بناهای تخت جمشید　۲) در بناهای اطراف کلات　۳) در بناهای کوه خواجه　۴) در بناهای اطراف هگمتانه

۲۴۶۰. نقاشی دیواری از ویژگی‌های هنری کدام حکومت است؟

۱) ایلامیان　۲) مادی‌ها　۳) هخامنشیان　۴) اشکانیان

۲۴۶۱. هنر مجسمه‌سازی دوران اشکانی دارای کدام ویژگی زیر است؟

۱) متأثر از هنر یونانی بوده و برجسته‌ترین آن، پیکرهٔ برنزی شاهزادهٔ اشکانی است.

۲) متأثر از هنر رومیان بوده و برجسته‌ترین اثر آن پیکرهٔ برنزی ارشک اوّل است.

۳) متأثر از هنر هخامنشیان بوده است و برجسته‌ترین اثر آن پیکرهٔ دهوک است.

۴) متأثر از هنر آشوریان است و برجسته‌ترین اثر آن پیکرهٔ شیرسنگی در شوش است.

۲۴۶۲. از دوران اشکانی، نقش برجسته‌هایی باقی مانده، که از نظر .....

۱) فنی از ساسانیان برتر ولی از هخامنشیان پایین‌ترند.　۲) فنی و هنری در سطح نقش برجسته‌های هخامنشی و ساسانی نیستند.

۳) فنی از نقش برجسته‌های هخامنشی برتر ولی از نظر هنری پایین‌ترند.　۴) فنی از نقش برجسته‌های هخامنشی برتر ولی از نظر هنری قابل مقایسه نیستند.

۲۴۶۳. توضیح زیر، مربوط به کدام دوره است؟

«در این دوره، سفال‌ها نقش و طرح متنوع و گوناگون نداشتند، اما دارای لعابی اغلب سبز رنگ بودند.»

۱) اشکانیان　۲) ساسانیان　۳) آشوریان　۴) هخامنشیان

۲۴۶۴. کدام توضیح در مورد تصاویر مقابل درست است؟

۱) بقایای بناهای کوه خواجه و نقاشی دیواری آن ـ خراسان ـ اشکانیان

۲) بقایای شهر نسا و نقاشی دیوار آن ـ ترکمنستان ـ اشکانیان

۳) بقایای شهر استخر و نقاشی دیواری آن ـ شیراز ـ هخامنشیان

۴) بقایای بناهای کوه خواجه و نقاشی دیواری آن ـ سیستان ـ دورهٔ اشکانی

۲۴۶۵. از ویژگی‌های معماری دوران اشکانیان به شمار می‌رود؟

۱) چوب‌بری در زمان اشکانیان رواج یافت و در منطقهٔ کنگاور به نهایت ظرافت و اوج رسید.

۲) گچ‌بری در زمان اشکانیان رواج یافت و در بناهای کوه خواجه، به نهایت ظرافت رسید.

۳) استفاده از سفال در بناهای مجلل رواج یافت و در شوش به اوج خود رسید.

۴) ترکیب فلز و چوب در این دوران رواج یافت و در شوش به اوج خود رسید.

۲۴۶۶. هنر کدام سلسله ریشه در هنرهای کهن ایران و نیز هنر دوران هخامنشی و اشکانی داشت و حتی از هنر یونانی و رومی نیز تأثیر پذیرفته بود.

۱) سلوکیان　۲) سامانیان　۳) ساسانیان　۴) آشوریان

۲۴۶۷. معماری ساسانی با بنای کاخ ..... در ..... (گور) آغاز شد و با ساخت کاخ ..... به اوج رسید.

۱) خسرو پرویز ـ شوش ـ اردشیر　۲) اردشیر ـ شوش ـ پاسارگاد

۳) اردشیر ـ فیروزآباد فارس ـ تیسفون　۴) خسرو پرویز ـ فیروزآباد فارس ـ تیسفون

۲۴۶۸. کدام گزینه در رابطه با کاخ تیسفون می‌باشد؟

۱) به دورهٔ اشکانیان مربوط می‌شود و در کنار رود کارون ساخته شد.

۲) به دورهٔ هخامنشیان مربوط می‌شود و در کنار رود دز در فارس ساخته شد.

۳) یکی از باشکوه‌ترین و زیباترین بناهای ساسانی بوده است و در کنار رود فرات ساخته شد.

۴) در کنار رود دجله ساخته شد و طاق یا ایوان کسری، بخشی از آن کاخ می‌باشد.

۲۴۶۹. در زمان ساسانیان، توسعه و ترقی فنون و مهارت معماران در کدام حرفه سبب شد که سبک کار آنان، الگویی برای معماران دوران اسلامی شود؟

۱) ساخت گنبد ۲) استفاده از آجر لعاب‌دار ۳) استفاده از آجر ۴) ساخت ستون‌های سنگی

۲۴۷۰. در دورهٔ ساسانی برای تزیینات داخلی کاخ‌ها و بناها از چه روش‌های استفاده می‌شد؟

۱) استفاده از پارچه و قالی و رنگ‌آمیزی داخل سالن‌ها ۲) موزاییک کاری، نقاشی دیواری، گچ‌بری و نقش برجسته‌ها

۳) استفاده از پارچه و قالی و فرش کردن کف سالن با موزاییک و گچ ۴) موزاییک کاری در کف و استفاده از کاشی و سرامیک در دیوارهای بناها و کاخ‌ها

۲۴۷۱. گنبدهای چهارطاق از ویژگی کدام بناهای ساسانیان می‌باشد؟

۱) قلعه‌ها ۲) آرامگاه‌ها ۳) کاخ‌ها ۴) آتشکده

۲۴۷۲. طرح و نقشهٔ شهرهای ساسانی مانند شهرهای ..... به شکل ..... بود.

۱) اشکانی ـ دایره ۲) اشکانی ـ شطرنجی ۳) هخامنشیان ـ دایره ۴) هخامنشیان ـ شطرنجی

۲۴۷۳. اکثر نقش برجسته‌های دوران ساسانی در کدام منطقه قرار دارد و علت این تمرکز چیست؟

۱) خوزستان، به خاطر شرایط محیطی و جغرافیایی ۲) فارس، چون زادگاه خاندان شاهی بوده است.

۳) سیستان، به خاطر وجود مقبرهٔ زرتشت ۴) آذربایجان، به خاطر وجود آتشکدهٔ بزرگ آذربرزین‌مهر

۲۴۷۴. محتوا و مضمون اغلب نقش برجسته‌های ساسانی چه می‌باشد؟

۱) مذهب و مراسم سنتی ساسانیان

۲) برگزاری مراسم جشن و سوگواری دربار ساسانی

۳) اعطای منصب شاهی از سوی اهوره‌مزدا به شاه و صحنه‌هایی از نیایش در برابر آتش

۴) اعطای منصب شاهی از سوی اهوره‌مزدا به شاه و صحنه‌هایی از پیروزی‌های شاهان بر دشمنانشان

۲۴۷۵. کدام گزینه معروف‌ترین نقش برجستهٔ دورهٔ ساسانی است؟

۱) مجموعهٔ طاق‌بستان ۲) بیستون ۳) تیسفون ۴) آپادانا

۲۴۷۶. علت شهرت طاق‌بستان چیست؟

۱) استفاده از لعاب در تزیینات آن

۲) استفاده از ستون‌های بلند و کوتاه در کنار هم

۳) داشتن طاق‌های متعدد و تودرتو در سالن بزرگ آن

۴) طاق بزرگی است که شکارگاه خسروپرویز را در دیواره‌های داخلی طاق نشان می‌دهد.

۲۴۷۷. کدام نوع از آثار فلزی ساسانیان از شهرت و ظرافت فوق‌العاده‌ای برخوردارند؟

۱) آثار طلایی ۲) آثار نقره‌ای ۳) آثار مفرغی ۴) آثار مسی

۲۴۷۸. در رابطه با هنر فلزکاری و قلم‌زنی در عصر ساسانیان کدام گزینه درست است؟

۱) هنر فلزکاری و قلم‌زنی در عصر ساسانی به فراموشی سپرده شد.

۲) برخلاف فلزکاری، هنر نقاشی در دورهٔ ساسانی رشد زیادی پیدا کرد.

۳) برخلاف فلزکاری، هنر سفالگری در دورهٔ ساسانی رونق گذشته را نداشت.

۴) برخلاف فلزکاری، هنر سفالگری و نقاشی در دورهٔ ساسانی رونق زیادی پیدا کرد.

۲۴۷۹. خوانندگان و نوازندگان دورهٔ ..... را با عنوان ..... ، خنیاگر و رامشگر می‌شناختند.

۱) ساسانیان ـ گوسان ۲) اشکانیان ـ گوسان ۳) سلوکیان ـ مغ ۴) هخامنشیان ـ مغ

۲۴۸۰. در رابطه با هنر بافندگی در عصر ساسانیان کدام گزینه درست است؟

۱) بافندگی در دورهٔ ساسانیان به ویژه بافت فرش از رونق افتاد.

۲) ساسانیان پارچه‌های ابریشمی و فرش را از چین وارد می‌کردند.

۳) پارچه‌های کنفی و کتانی در عصر ساسانیان رواج زیادی پیدا کرد.

۴) قالی بهارستان که اعراب مسلمان از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند مربوط به دورهٔ ساسانیان است.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

آزمون جامع

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

تاریخ ۱۰ آزمون جامع

۲۴۸۱. کدام گزینه درست است؟

۱) تاریخ، علمی است که به مطالعهٔ جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

۲) پس از اختراع خط در حدود ۷ هزار سال پیش، به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد. قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده تکه‌ای از سنگ نوشته‌ای به خط کهن یونانی است.

۳) تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن، از قرن پنجم میلادی در مصر باستان و با ظهور مورخ بزرگی مانند ابن بطوطه که «پدر تاریخ» لقب گرفته است، آغاز شد.

۴) به دنبال تحولات فکری و علمی که در دورهٔ رنسانس (قرن‌های ۱۶ تا ۱۸) در اروپا به وقوع پیوست، به تدریج علم تاریخ نیز متحول شد و شیوهٔ نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد. اساس این شیوه بر توصیف تاریخ‌نگاری استوار است.

۲۴۸۲. کدام گزینه در رابطه با گاه‌شماری ساسانیان نادرست است؟

۱) در دورهٔ ساسانیان، گاه‌شماری اوستایی که گاه‌شماری دینی زرتشتیان محسوب می‌شد، در ایران رایج گردید.

۲) در گاه‌شماری ساسانیان، سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد.

۳) در گاه‌شماری ساسانیان پنج روز اضافی را با نام «اپاگومن» به آخر ماه دوازدهم می افزودند.

۴) مبدأ گاه‌شماری اوستایی به تخت نشستن هر پادشاه بود.

۲۴۸۳. کدام گزینه در رابطه با تصویر مقابل درست است؟

۱) غار آلتامیرا ـ اسپانیا

۲) غار آلتامیرا ـ فرانسه

۳) غار لاسکو ـ اسپانیا

۴) غار لاسکو ـ فرانسه

۲۴۸۴. کدام‌یک از خط سیرهای زیر درست است؟

۱) دانه چینی ← شکار ← کشاورزی ← دامداری ← صنعت ← خدمات ← تولید مازاد بر نیاز ← شهرها ← تمدن

۲) کشاورزی و دامداری ← یک‌جانشینی و به وجود آمدن روستاها ← تولید مازاد بر نیاز ← تخصصی شدن کارها ← شکل‌گیری تجارت ← شکل‌گیری شهرها و تأسیس تمدن

۳) دانه چینی ← کشاورزی ← دامداری ← تولید مازاد بر نیاز ← شکل‌گیری صنعت ← شکل‌گیری خدمات ← شکل‌گیری شهرها و تأسیس تمدن

۴) کشاورزی و دامداری ← تولید مازاد بر نیاز ← تخصصی شدن کارها ← شکل‌گیری صنعت ← شکل‌گیری خدمات ← شکل‌گیری شهرها و تأسیس تمدن

۲۴۸۵. کدام نواحی هند به زیر سلطهٔ مهاجران آریایی درنیامد؟

۱) نواحی مرکزی و شمالی هند که قوم موریا در آن‌جا ساکن بودند.

۲) نواحی مرکزی و شمالی هند که قوم تیره‌پوست دراویدی‌ها در آن‌جا ساکن بودند.

۳) نواحی استوایی و مرطوب جنوب هند که قوم موریا در آن‌جا ساکن بودند.

۴) نواحی استوایی و مرطوب جنوب هند که قوم تیره‌پوست دراویدی‌ها در آن‌جا ساکن بودند.

۲۴۸۶. برجسته‌ترین دستاوردهای هنری تمدن روم، در کدام هنرها تبلور یافت؟

۱) معماری و مجسمه‌سازی ۲) ادبیات و نقاشی ۳) معماری و ادبیات ۴) نقاشی و مجسمه‌سازی

۲۴۸۷. کدام گزینه در رابطه با خدای‌نامه‌ها درست است؟

۱) خدای‌نامه‌ها از مهم‌ترین نوشته‌های تاریخی دورهٔ هخامنشیان به شمار می‌روند و در واقع تاریخ روایی این سلسله محسوب می‌شوند.

۲) خدای‌نامه‌ها از مهم‌ترین نوشته‌های تاریخی دورهٔ هخامنشیان به شمار می‌روند و در واقع تاریخ عمومی سرزمین و مردم ایران از آغاز آفرینش تا اواخر حکومت ساسانی بودند.

۳) خدای‌نامه‌ها از مهم‌ترین نوشته‌های تاریخی دورهٔ ساسانی به شمار می‌روند و در واقع تاریخ عمومی سرزمین و مردم ایران از آغاز آفرینش تا اواخر حکومت ساسانی بودند.

۴) خدای‌نامه‌ها از مهم‌ترین نوشته‌های تاریخی دورهٔ ساسانی به شمار می‌روند و در واقع تاریخ‌روایی این سلسله محسوب می‌شوند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۴۸۸. کدام گزینه در رابطه با شکل‌گیری نخستین شهرهای فلات ایران درست است؟

۱) چغامیش و شوش در خوزستان، شهداد و گیان در کرمان، شهر سوخته در فارس و سیلک در کاشان

۲) شوش و چغامیش در خوزستان، شهداد و جیرفت در کرمان، شهر سوخته در سیستان و سیلک در کاشان

۳) چغامیش و گیان در خوزستان، شهداد و جیرفت در فارس، شهر سوخته در سیستان و سیلک در کاشان

۴) چغامیش و گیان در لرستان، شهداد و جیرفت در فارس، شهر سوخته در کرمان و سیلک در یزد

۲۴۸۹. حکومت ماد در زمان فرمانروایی کدام پادشاه خود به اوج قدرت رسید؟

۱) آستیاگ ۲) دیااکو ۳) دهیوک ۴) هووخشتر

۲۴۹۰. کدام گزینه در رابطه با تغییر پایتخت حکومت اشکانیان درست است؟

۱) پایتخت‌های اشکانیان به ترتیب عبارت‌اند از: شهر نسا در تاجیکستان امروزی، شهر صددروازه در نزدیکی بغداد و شهر تیسفون که یونانیان به آن هکاتم پلیس می‌گفتند در حوالی بصرهٔ امروزی

۲) پایتخت‌های اشکانیان به ترتیب عبارت‌اند از: شهر صددروازه که یونانیان به آن هکاتم‌پلیس می‌گفتند در نزدیکی ری امروزی، شهر نسا در تاجیکستان امروزی و شهر تیسفون در حوالی بصرهٔ امروزی

۳) پایتخت‌های سلسلهٔ اشکانیان به ترتیب عبارت‌اند از: شهر نسا در ترکمنستان امروزی، شهر صددروازه که یونانیان به آن هکاتم‌پلیس می‌گفتند در حوالی دامغان کنونی و شهر تیسفون در نزدیکی بغداد امروزی

۴) پایتخت‌های سلسلهٔ اشکانیان به ترتیب عبارت‌اند از: شهر تیسفون در نزدیکی بغداد امروزی، شهر استخر که یونانیان به آن هکاتم‌پلیس می‌گفتند در حوالی شیراز کنونی و شهر نسا در ترکمنستان امروزی

۲۴۹۱. کدام گزینه نشان‌دهندهٔ اقدامات پادشاهان ساسانی به منظور ایجاد تمرکز و افزایش دامنهٔ نظارت و تسلط خود بر مناطق مختلف کشور می‌باشد؟

۱) آنان از یک سو سپاهی دائمی و نیرومند تشکیل دادند و از سوی دیگر اقدام به توسعه و تقویت تشکیلات اداری (دیوان سالاری) منسجم و منظمی کردند.

۲) آنان از یک سو با سپاهی بزرگ به سرکوبی ایلات و قبایل طغیانگر رفتند و از سوی دیگر موفق به شکست امپراتوری روم در مرزهای غربی شدند.

۳) آنان از یک سو سپاهی دائمی و نیرومند تشکیل دادند و از سوی دیگر موفق به شکست امپراتوری روم در مرزهای غربی شدند.

۴) آنان از یک سو با سپاهی بزرگ به سرکوبی ایلات و قبایل طغیانگر رفتند و از سوی دیگر اقدام به توسعه و تقویت تشکیلات اداری خود کردند.

۲۴۹۲. کدام گزینه از ویژگی‌های خانوادهٔ کهن ایرانی نمی‌باشد؟

۱) در خانوادهٔ کهن ایرانی، ازدواج درون گروهی بود و اعضای خانواده تحت نظارت پدر، با یکدیگر پیمان ازدواج می‌بستند.

۲) اقتصاد خانوادهٔ کهن ایرانی، به‌صورت معیشتی بود و دست‌رنج تمام افراد خانواده برای رفع نیازمندی‌های مشترک مصرف می‌شد.

۳) دارایی‌های خانواده در اختیار پدر قرار داشت و قابل تقسیم و یا انتقال نبود و پس از مرگ پدر در اختیار پسر ارشد به عنوان رئیس جدید خانواده قرار می‌گرفت.

۴) خانوادهٔ گسترده تا عهد ساسانیان تداوم داشت، اما پس از آن تحت تأثیر حملهٔ اعراب، به تدریج کوچک‌تر و محدودتر شد.

۲۴۹۳. در رابطه با عنوان واستریوشان سالار گزینهٔ درست کدام است؟

۱) واستریوشان سالار وظیفهٔ گردآوری مالیات بخش‌های شهری و تجاری را بر عهده داشت.

۲) از مقام‌های عالی مرتبهٔ دربار ساسانی بود، او رئیس روستاییان و کشاورزان به شمار می‌رفت.

۳) واستریوشان سالار وظیفهٔ گردآوری مالیات بخش‌های صنعتی و خدماتی را بر عهده داشت.

۴) از مقام‌های عالی مرتبهٔ دربار هخامنشی بود، او رئیس روستاییان و کشاورزان به شمار می‌رفت.

۲۴۹۴. کدام گزینه دربارهٔ «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» درست است؟

۱) باستان‌شناسان بر این باورند که کتاب‌های «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» که به خط و زبان آرامی می‌باشند، متعلق به قرن ۴ م. هستند، این دو کتاب ابتدا به زبان پارتی سروده شده بودند و بعدها به زبان آرامی درآمدند.

۲) باستان‌شناسان اعتقاد دارند که کتاب‌های «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» که به خط دموتیک نوشته شده‌اند مربوط به دوران حکومت مادی‌ها می‌باشند و هر دو کتاب دربارهٔ مسائل اجتماعی و ادبی است.

۳) به نظر برخی از زبان‌شناسان، منظومه‌های داستانی «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» که به خط و زبان پهلوی ساسانی، متعلق به قرن ۵ م. هستند، ابتدا به زبان پارتی سروده شده بودند.

۴) برخی از زبان‌شناسان بر این باورند که منظومه‌های مذهبی «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» که به خط و زبان اوستایی در دورهٔ اشکانیان نوشته شده است مربوط به قرن ۴ م. هستند.

۲۴۹۵. کدام گزینه از ویژگی‌های هنر دورهٔ هخامنشی نیست؟

۱) یکی از ویژگی‌های مهم هنر و معماری هخامنشی، تأثیرپذیری از دستاوردهای هنری اقوام و ملت‌های تابع آن حکومت بود.

۲) یکی دیگر از ویژگی‌های شاخص هنر و معماری دورهٔ هخامنشی، درباری بودن آن بود، به این معنی که شکوه شاهانه و تشریفات و تجملات درباری را به نمایش می‌گذاشت.

۳) یکی دیگر از ویژگی‌های هنر هخامنشی، طبیعت‌گرایی یا به عبارت دیگر استفاده و تقلید از عناصر موجود در طبیعت مانند حیوانات و گیاهان در آثار هنری‌شان است.

۴) یکی دیگر از ویژگی‌های هنر دورهٔ هخامنشی استفاده از لعاب آبی رنگ در آثار سفالی آنان می‌باشد.

پاسخ نامه

و

جواب تشریحی

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

تست های تاریخ

پاسخ‌نامهٔ تاریخ ۱۰

۱۶۵۰ ۴
۱۶۵۱ ۴
۱۶۵۲ ۱
۱۶۵۳ ۲
۱۶۵۴ ۳
۱۶۵۵ ۴
۱۶۵۶ ۲ علت درستی گزینهٔ (۲): زندگی اجتماعی انسان شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی و ... می‌شود.
۱۶۵۷ ۱
۱۶۵۸ ۲ علت غلط بودن گزینهٔ (۳): حکومت‌های سامانیان و صفاریان، مربوط به دوران باستان ایران نیستند و دوران باستان ایران تا پایان سلسلهٔ ساسانیان است.
۱۶۵۹ ۴
۱۶۶۰ ۳
۱۶۶۱ ۲
۱۶۶۲ ۳
۱۶۶۳ ۴
۱۶۶۴ ۴ تا قرن ۱۹ م. مورّخان اغلب به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع می‌پرداختند و توجه چندانی به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی نداشتند.
۱۶۶۵ ۳
۱۶۶۶ ۳ به دنبال تحولات فکری و علمی که در دورهٔ رنسانس (قرن‌های ۱۶ تا ۱۸ م.) در اروپا به وقوع پیوست، به تدریج علم تاریخ نیز متحول شد و شیوهٔ نوینی در تاریخ نگاری پدید آمد. اساس این شیوه بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی بود.
۱۶۶۷ ۱
۱۶۶۸ ۱
۱۶۶۹ ۲
۱۶۷۰ ۱ برای انتخاب موضوع پژوهش، معیارهایی باید مورد توجه قرار گیرد، مثلاً موضوع تحقیق تازه باشد و تکراری نباشد. هر پژوهش باید مسئلهٔ تازه‌ای را مورد بررسی قرار دهد و حرف و نظر جدیدی را ارائه دهد. موضوع تحقیق هم‌چنین باید دارای اثر و فایده‌ای باشد. علاوه بر این‌ها، محقق باید موضوعی را برگزیند که منابع و اطلاعات کافی در مورد آن موجود باشد.
۱۶۷۱ ۲
۱۶۷۲ ۳
۱۶۷۳ ۱ ویژگی‌هایی که در رابطه با صحت و درستی منابع تاریخی می‌باشد، مربوط به مرحلهٔ شناسایی منابع است.
۱۶۷۴ ۲
۱۶۷۵ ۴
۱۶۷۶ ۱
۱۶۷۷ ۲ منابع پژوهش تاریخی از نظر درجهٔ اهمیت و اعتبار به دو دسته تقسیم می‌شوند.
۱۶۷۸ ۲
۱۶۷۹ ۱
۱۶۸۰ ۲
۱۶۸۱ ۴
۱۶۸۲ ۱
۱۶۸۳ ۲
۱۶۸۴ ۲
۱۶۸۵ ۱
۱۶۸۶ ۲
۱۶۸۷ ۲
۱۶۸۸ ۴
۱۶۸۹ ۱
۱۶۹۰ ۴
۱۶۹۱ ۳
۱۶۹۲ ۳ انسان در تاریخ نقش اساسی و محوری دارد؛ زمان و مکان دو رکن مهم تاریخ می‌باشد.
۱۶۹۳ ۱
۱۶۹۴ ۲
۱۶۹۵ ۴
۱۶۹۶ ۱
۱۶۹۷ ۲ مردمان بین النهرین (میان رودان) و مصریان باستان، در تنظیم و تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند.
۱۶۹۸ ۳
۱۶۹۹ ۳ از آن‌جایی که سال قمری ۳۵۴ شبانه روز و سال خورشیدی ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز است، برای رفع این اختلاف، هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند.
۱۷۰۰ ۱ در گاه‌شماری مصریان، سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد و پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌گردید.
۱۷۰۱ ۲
۱۷۰۲ ۲
۱۷۰۳ ۴
۱۷۰۴ ۲
۱۷۰۵ ۲
۱۷۰۶ ۴

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا عشایر

۱۷۰۷ ۳ گزینه‌های (۲) و (۴) در رابطه با تقویم هجری شمسی است.

۱۷۰۸ ۲

۱۷۰۹ ۴ ماه اول تقویم قمری محرم و ماه آخر آن ذی‌الحجه است.
ماه اول تقویم میلادی، ژانویه و ماه آخر آن، دسامبر است.

۱۷۱۰ ۱

۱۷۱۱ ۳

۱۷۱۲ ۲

۱۷۱۳ ۴

۱۷۱۴ ۱

۱۷۱۵ ۱

۱۷۱۶ ۳

۱۷۱۷ ۳ جغرافیای تاریخی به مطالعهٔ مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته می‌پردازد و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی را بر رویدادهای تاریخی مانند شکل‌گیری تمدن‌ها، مهاجرت‌ها، پیروزی‌ها و شکست‌ها، برپایی سکونتگاه‌ها و شهرها و ایجاد و گسترش راه‌ها و ... مطالعه می‌کند.

۱۷۱۸ ۲

$$\text{سال میلادی} = ۶۲۲ + (\frac{۳۲}{۳۳} \times ۱۳۲۴) \Rightarrow ۶۲۲ + \frac{۴۲/۳۶۸}{۳۳}$$
$$\Rightarrow ۶۲۲ + ۱۱۷۳ \Rightarrow ۱۷۹۵$$

۱۷۱۹ ۳

$$\text{سال شمسی} = \text{سال قمری} - (\frac{\text{سال قمری} \times ۱۱}{۳۶۵})$$
$$\Rightarrow ۱۲۶۸ - (\frac{۱۲۶۸ \times ۱۱}{۳۶۵}) = ۱۲۳۰$$

۱۷۲۰ ۱

$$\text{سال میلادی} = ۶۲۲ + (\frac{۳۲}{۳۳} \times ۱۳۲۴) \Rightarrow ۶۲۲ + \frac{۴۲/۳۶۸}{۳۳}$$
$$\Rightarrow ۶۲۲ + ۱۲۸۳/۸ \Rightarrow ۱۹۰۵/۸$$

با توجه به گزینه‌ها سال ۱۹۰۵ به جواب نزدیک‌تر است.

۱۷۲۱ ۲

$$\text{سال قمری} = \frac{۳۳}{۳۲}(\text{میلادی} - ۶۲۲)$$
$$\Rightarrow \text{سال قمری} = \frac{۳۳}{۳۲}(۱۹۱۴ - ۶۲۲) \Rightarrow ۱۹۱ - ۶۲۲ = ۱۲۹۲$$
$$\Rightarrow ۱۲۹۲ - \frac{۳۳}{۳۲} \Rightarrow ۱۳۳۲$$

۱۷۲۲ ۳

۱۷۲۳ ۱

۱۷۲۴ ۳

۱۷۲۵ ۴

۱۷۲۶ ۴

۱۷۲۷ ۲

۱۷۲۸ ۲

۱۷۲۹ ۳

۱۷۳۰ ۲

۱۷۳۱ ۴

۱۷۳۲ ۱

۱۷۳۳ ۴

۱۷۳۴ ۴

۱۷۳۵ ۳

۱۷۳۶ ۱ ۱۹۲۲ ← حفاری مهم در شهر سومری اور (عراق)
۱۹۰۷ ← آغاز کاوش در جریکو (اریحا) کهن‌ترین شهر شناخته‌شده (فلسطین)
۱۷۹۹ ← کشف سنگی که سبب آشنایی با خط هیروگلیف شد (مصر)

۱۷۳۷ ۱

۱۷۳۸ ۱

۱۷۳۹ ۲

۱۷۴۰ ۳

۱۷۴۱ ۱

۱۷۴۲ ۳ غار لاسکو در فرانسه و غار آلتامیرا در اسپانیا است.

۱۷۴۳ ۴

۱۷۴۴ ۴ مراحل کار باستان‌شناسان به ترتیب عبارت است از:
۱- شناسایی و کشف ۲- حفاری ۳- استخراج و تنظیم اطلاعات

۱۷۴۵ ۲ تخت جمشید در استان فارس و طاق بستان در استان کرمانشاه است.

۱۷۴۶ ۴

۱۷۴۷ ۲

۱۷۴۸ ۱

۱۷۴۹ ۴ امروزه باستان‌شناسان برای تاریخ‌گذاری و تعیین سن آثار باستانی، از روش‌های علمی پیشرفته‌ای مانند روش رادیوکربن و شیوهٔ پیشرفته‌تری موسوم به (پتاسیم ـ آرگون) استفاده می‌کنند.

۱۷۵۰ ۳ برای ساخت آرامگاه شی‌هوانگ‌تی، هنرمندان و کارگران زیادی به خدمت گرفته شدند. این آرامگاه، توسط کشاورزان چینی به‌صورت اتفاقی کشف شد.

۱۷۵۱ ۴

۱۷۵۲ ۳

۱۷۵۳ ۳ حفاری، یکی از مراحل حساس کار باستان‌شناسان به شمار می‌رود و نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان است؛ چراکه ممکن است با کوچک‌ترین اشتباه، آسیب بزرگی به آثار و بناهای تاریخی در حال کاوش وارد شود.

۱۷۵۴ ۲

۱۷۵۵ ۳

۱۷۵۶ ۲

۱۷۵۷ ۲ باستان‌شناسان پس از حفاری و خاک‌برداری، هنگامی که به یک بنای تاریخی برخورد کنند، نخست نقشهٔ آن بنا را مشخص می‌نمایند، آنان هم‌چنین اگر به شیئی برخورد کنند، نخست در همان وضعیت از آن عکس برداری و تمامی مشخصاتش را به طور دقیق ثبت می‌کنند.

۱۷۵۸ ۳

۱۷۵۹ ۴

۱۷۶۰ ۱

۱۷۶۱ ۴

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا امثال

۱۷۶۲ ۲
۱۷۶۳ ۱
۱۷۶۴ ۱
۱۷۶۵ ۳
۱۷۶۶ ۳
۱۷۶۷ ۱
۱۷۶۸ ۴ موزه‌ها، مهم‌ترین مکان گردآوری، نگهداری، مرمت، مطالعه و نمایش آثار باستانی هستند.
۱۷۶۹ ۲
۱۷۷۰ ۳
۱۷۷۱ ۱
۱۷۷۲ ۴
۱۷۷۳ ۲
۱۷۷۴ ۱
۱۷۷۵ ۴
۱۷۷۶ ۲
۱۷۷۷ ۳
۱۷۷۸ ۱ تمدن یک مفهوم کلی است که دستاوردهای دیگر بشر مانند شهر، کشاورزی، آتش و ... را در برمی‌گیرد.
۱۷۷۹ ۲
۱۷۸۰ ۱
۱۷۸۱ ۳
۱۷۸۲ ۳
۱۷۸۳ ۴ شواهد باستان‌شناسی دلالت بر آن دارد که نخستین انسان واره‌ها حدود ۴ میلیون سال پیش در علفزارهای آفریقا می‌زیستند و بعدها گروه‌هایی از آنان به اروپا و آسیا کوچ کردند.
۱۷۸۴ ۲
۱۷۸۵ ۲ ساخت ابزارهای سنگی تیغه‌دار ـ ساخت اشیای تزئینی سنگی ـ ساخت ابزار از استخوان ـ گسترش استفاده از غار ـ ساخت ابزارهای نوک تیز و خراشنده از سنگ چخماق ـ تراشیدن سنگ و ساخت ابزارهای سادهٔ سنگی و کشف آتش مربوط به دوران پارینه سنگی است.
۱۷۸۶ ۴
۱۷۸۷ ۳ سنگ، اصلی‌ترین ماده‌ای بود که انسان‌های نخستین از آن برای ساختن ابزار استفاده کردند. استخوان و چوب نیز مواد دیگری بودند که مردمان پیش از تاریخ از آن‌ها برای ابزارسازی استفاده می‌کردند.
۱۷۸۸ ۱
۱۷۸۹ ۲
۱۷۹۰ ۲
۱۷۹۱ ۱
۱۷۹۲ ۴
۱۷۹۳ ۳
۱۷۹۴ ۱
۱۷۹۵ ۲
۱۷۹۶ ۱
۱۷۹۷ ۳
۱۷۹۸ ۴ آغاز اهلی کردن حیوانات ـ کشاورزی ـ ساخت ظروف ـ آغاز روستانشینی ـ آغاز سفالگری ـ استفاده از مس به روش چکش‌کاری
۱۷۹۹ ۱
۱۸۰۰ ۲
۱۸۰۱ ۱ کشاورزی و دامداری ← یک‌جانشینی و به‌وجود آمدن روستاها ← تولید مازاد بر نیاز ← تخصصی شدن کار ← شکل‌گیری تجارت ← شکل‌گیری شهرها و تأسیس تمدن
۱۸۰۲ ۱
۱۸۰۳ ۴
۱۸۰۴ ۴
۱۸۰۵ ۲
۱۸۰۶ ۲
۱۸۰۷ ۳ آنان معتقد بودند که خدایان، انسان‌ها را برای خدمت به خود آفریده‌اند و اگر در این کار کوتاهی کنند، خدایان آنان را با فرو فرستادن سیل و طوفان یا خشکسالی تنبیه خواهند کرد.
۱۸۰۸ ۱
۱۸۰۹ ۲
۱۸۱۰ ۱
۱۸۱۱ ۳
۱۸۱۲ ۴
۱۸۱۳ ۲
۱۸۱۴ ۱
۱۸۱۵ ۱
۱۸۱۶ ۱ امپراتوری سارگن حدود دو قرن دوام آورد و در پی آن، دورانی از بی‌ثباتی و ضعف فرا رسید. از حدود ۱۹۰۰ ق . م، به تدریج قوم دیگری به نام اموری، قدرت خود را در مرکز بین‌النهرین گسترش داد و سلسله‌ای را تأسیس کرد که به بابل قدیم معروف است.
۱۸۱۷ ۳ سومریان توسط اَکّد نابود شدند، در حدود ۲۴۰۰ ق . م، قوم اکّدی که در مرکز بین‌النهرین می‌زیستند به فرماندهی سارگُن بر کشور ـ شهرهای سومری مسلط شدند.
۱۸۱۸ ۴
۱۸۱۹ ۳ این قانون‌نامه به عنوان نخستین سند قانون‌گذاری جهان به شمار می‌رود و شامل مجموعه‌ای از قوانین مربوط به زراعت، آبیاری، کشتیرانی، خرید و فروش برده، ارث، ازدواج و مجازات‌های انواع جرم‌ها و جنایت‌ها است.
۱۸۲۰ ۴ نینوا پایتخت آشوریان بود ـ شهر اور از شهرهای سومر است.
۱۸۲۱ ۱
۱۸۲۲ ۳
۱۸۲۳ ۲
۱۸۲۴ ۳
۱۸۲۵ ۴
۱۸۲۶ ۴

مرکز مشاوره تحصیلی ماز

۱۸۲۷ ۳ علت نادرستی گزینهٔ (۴): فرعون از قدرت فوق‌العاده‌ای برخوردار بود و اعتبار زیادی در میان مردم داشت. آن‌چه او انجام می‌داد، ارادهٔ خدایان شمرده می‌شد.

۱۸۲۸ ۴

۱۸۲۹ ۱

۱۸۳۰ ۲

۱۸۳۱ ۴

۱۸۳۲ ۱

۱۸۳۳ ۲

۱۸۳۴ ۱

۱۸۳۵ ۴

۱۸۳۶ ۱

۱۸۳۷ ۴

۱۸۳۸ ۱ شواهد و یافته‌های باستان‌شناسی نشان داده است که ساکنان متمدن درهٔ سند، شهرهای خود را بر اساس نقشه‌ای دقیق و معماری تقریباً یکسانی ساخته بودند. آنان خیابان‌ها و معابر اصلی و فرعی را با پهنای معینی طراحی نموده که یکدیگر را قطع می‌کردند.

۱۸۳۹ ۳ ساکنان این منطقه در جلگه‌های آبرفتی و حاصل‌خیز اطراف رود سند به کشت محصولاتی چون گندم، جو، پنبه و پرورش دام به ویژه گاومیش پرداختند.

۱۸۴۰ ۲

۱۸۴۱ ۱

۱۸۴۲ ۳

۱۸۴۳ ۱ نواحی استوایی و مرطوب جنوب هند، زیر سلطهٔ مهاجران آریایی درنیامد و قومی تیره‌پوست موسوم به دراویدی‌ها تا قرن‌ها در آن‌جا به زندگی مستقل خود ادامه داد.

۱۸۴۴ ۳

۱۸۴۵ ۴

۱۸۴۶ ۲ کهن‌ترین بخش وداها، «ریگ ودا» نام دارد که به زبان سانسکریت، که زبان مهاجران آریایی هند بود، سروده شده است.

۱۸۴۷ ۳

۱۸۴۸ ۳

۱۸۴۹ ۴

۱۸۵۰ ۱

۱۸۵۱ ۲ به اعتقاد بوداییان، بودا در همین مکان و در زیر درخت مقدس به روشنایی رسید.

۱۸۵۲ ۳

۱۸۵۳ ۱

۱۸۵۴ ۴

۱۸۵۵ ۱

۱۸۵۶ ۳ با انتشار خبر مرگ اسکندر، یکی از فرماندهان هندی به نام چندراگوپتا بر ضد یونانیان سر به شورش برداشت. او با به اطاعت در آوردن شماری از حاکمان محلی شمال هند، سلسلهٔ موریا را بنیان گذاشت.

۱۸۵۷ ۱

۱۸۵۸ ۲

۱۸۵۹ ۱

۱۸۶۰ ۴

۱۸۶۱ ۳

۱۸۶۲ ۲

۱۸۶۳ ۲

۱۸۶۴ ۱ بررسی سایر گزینه‌ها:

۲) شی‌هوانگ‌تی یکی از فرمانروایان سلسلهٔ «چه‌این» است.

۳) آشوکا مربوط به تمدن هند است نه چین.

۴) دیوار چین در مرزهای شمالی آن ساخته شد.

۱۸۶۵ ۱

۱۸۶۶ ۳

۱۸۶۷ ۴

۱۸۶۸ ۲ بررسی سایر گزینه‌ها:

۱) سلسلهٔ هان پس از سلسلهٔ چه‌این شکل گرفت.

۳) پس از شکل‌گیری سلسلهٔ هان کشاورزی رشد و توسعه پیدا کرد.

۴) سلسلهٔ هان از سمت جنوب و غرب گسترش پیدا کرد.

۱۸۶۹ ۴

۱۸۷۰ ۱ کنفوسیوس به رفتار اخلاقی توجه داشت، اساس تعالیم او این بود که مردم چطور باید رفتار کنند و حاکمان چگونه رفتار مناسب را در جامعه ترویج دهند. شی‌هوانگ‌تی به شدت با اندیشه‌های کنفوسیوس مخالفت کرد.

۱۸۷۱ ۲

۱۸۷۲ ۳

۱۸۷۳ ۱

۱۸۷۴ ۴

۱۸۷۵ ۳

۱۸۷۶ ۱ کوهای راکی و آند و جلگهٔ می‌سی‌سی‌پی در آمریکا می‌باشند. پس گزینه‌های (۲) و (۳) غلط است ـ هوانگهو نیز در چین است.

۱۸۷۷ ۱

۱۸۷۸ ۴

۱۸۷۹ ۲

۱۸۸۰ ۳ کتیبهٔ روزت در رابطه با تمدن مصر است ـ قدمت یونان از انجیل بیش‌تر است.

۱۸۸۱ ۴

۱۸۸۲ ۴

۱۸۸۳ ۲

۱۸۸۴ ۳

۱۸۸۵ ۲

۱۸۸۶ ۱

۱۸۸۷ ۴ به احتمال زیاد، تمدن مینوسی در اثر کشمکش با اقوام مهاجر از بین رفته است.

۱۸۸۸ ۲

۱۸۸۹ ۳

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا اشکار

۱۸۹۰ ۲
۱۸۹۱ ۴
۱۸۹۲ ۳
۱۸۹۳ ۲ در فاصلهٔ سال‌های ۴۳۱ تا ۴۰۴ ق.م، سلسلهٔ جنگ‌های میان آتن و اسپارت شکل گرفت که به جنگ‌های پلوپونزی مشهور است. حکومت هخامنشی در جریان این جنگ‌ها به طور پنهانی به اسپارت کمک مالی می‌کرد.
۱۸۹۴ ۴
۱۸۹۵ ۱
۱۸۹۶ ۳ اسکندر پس از پیروزی بر هخامنشیان و مصر، آسیای صغیر، بین‌النهرین و ایران را فتح کرد و سپس به هند لشکر کشید و تا رود سند پیش رفت.
۱۸۹۷ ۳
۱۸۹۸ ۳
۱۸۹۹ ۲
۱۹۰۰ ۲ در یونان باستان، نفوذ و قدرت کاهنان به مراتب کم‌تر از مصر و بین‌النهرین بود.
۱۹۰۱ ۲
۱۹۰۲ ۱
۱۹۰۳ ۴
۱۹۰۴ ۳
۱۹۰۵ ۳
۱۹۰۶ ۲
۱۹۰۷ ۴
۱۹۰۸ ۱
۱۹۰۹ ۱
۱۹۱۰ ۲ جنگ‌های پلوپونزی، قانون‌گذاری سولون و جنگ‌های ایران و یونان مربوط به عصر دولت شهرهای یونانی می‌باشد.
۱۹۱۱ ۴
۱۹۱۲ ۲
۱۹۱۳ ۱
۱۹۱۴ ۳
۱۹۱۵ ۲
۱۹۱۶ ۱
۱۹۱۷ ۴
۱۹۱۸ ۴
۱۹۱۹ ۳
۱۹۲۰ ۱
۱۹۲۱ ۱
۱۹۲۲ ۲ هیچ شهروند رومی به منصب دولتی برگزیده نمی‌شد، مگر آن‌که در ده نبرد شرکت کرده باشد.
۱۹۲۳ ۱
۱۹۲۴ ۴
۱۹۲۵ ۳
۱۹۲۶ ۲
۱۹۲۷ ۴ رومیان خدایان متعددی را می‌پرستیدند و مانند یونانیان، جشنواره‌ها و بازی‌های عمومی و مذهبی مختلفی را به احترام و بزرگداشت خدایان برگزار می‌کردند.
۱۹۲۸ ۳
۱۹۲۹ ۱
۱۹۳۰ ۲
۱۹۳۱ ۳ برده‌داری پدیده‌ای بسیار رایج در قلمرو امپراتوری روم بود. شمار بردگان و اختلاف میان فقیر و ثروتمند چنان افزایش یافت که در سال ۷۳ ق.م بردگان به رهبری اسپارتاکوس قیام کردند و حکومت روم به زحمت و پس از دو سال، قیام را سرکوب کرد.
۱۹۳۲ ۴
۱۹۳۳ ۲
۱۹۳۴ ۳
۱۹۳۵ ۱
۱۹۳۶ ۴
۱۹۳۷ ۱
۱۹۳۸ ۲
۱۹۳۹ ۴
۱۹۴۰ ۳
۱۹۴۱ ۱ بررسی سایر گزینه‌ها: ۲) در خصوص ساسانیان اطلاعات و آگاهی‌های تاریخی قابل توجهی وجود دارد.
۳) در رابطه با حکومت اشکانیان مطالب بسیار کم و محدود است.
۴) قدیمی‌ترین سلسلهٔ ایرانی پیشدادیان می‌باشند.
۱۹۴۲ ۳
۱۹۴۳ ۲
۱۹۴۴ ۲ اسطوره‌شناسان، مورخان و دیگر محققان دربارهٔ این‌که محتوای افسانه‌ها به کلّی غیرواقعی است یا نه، اتفاق نظر ندارند. بیش‌تر آنان بر این عقیده هستند که افسانه‌ها بر اساس واقعیت‌های تاریخی ساخته شده‌اند اما با گذشت زمان تغییر کرده و به شکل افسانه و اسطوره درآمده‌اند.
۱۹۴۵ ۳
۱۹۴۶ ۴
۱۹۴۷ ۲ در گذشته، پارسه یا پرسپولیس، پایتخت هخامنشیان را به جمشید، پادشاه افسانه‌ای ایران، نسبت می‌دادند و این مکان تاریخی را تخت جمشید می‌نامیدند.
۱۹۴۸ ۱
۱۹۴۹ ۳
۱۹۵۰ ۱
۱۹۵۱ ۲
۱۹۵۲ ۳
۱۹۵۳ ۴
۱۹۵۴ ۱
۱۹۵۵ ۲ در زمان محمدشاه قاجار یک افسر انگلیسی به نام سرهنری راولینسون موفق به خواندن خط میخی شد و سنگ نوشتهٔ داریوش هخامنشی را در بیستون ترجمه کرد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۱۹۵۶ ۳

۱۹۵۷ ۳

۱۹۵۸ ۴ به دنبال خوانده شدن خطوط کهن و انجام کاوش‌های باستان‌شناسی، تعدادی از پژوهشگران ایرانی و غیرایرانی اقدام به پژوهش و نگارش آثار مستقلی دربارهٔ تاریخ ایران باستان کردند.

۱۹۵۹ ۱

۱۹۶۰ ۱

۱۹۶۱ ۳

۱۹۶۲ ۳

۱۹۶۳ ۱

۱۹۶۴ ۲

۱۹۶۵ ۱

۱۹۶۶ ۲

۱۹۶۷ ۳

۱۹۶۸ ۴

۱۹۶۹ ۱

۱۹۷۰ ۳ برجسته‌ترین منابع نوشتاری این دوره عبارت‌اند از سنگ‌نوشته‌ها، گل‌نوشته‌ها، سالنامه‌ها و کتاب‌های تاریخی، ادبی، دینی و جغرافیایی

۱۹۷۱ ۲

۱۹۷۲ ۴

۱۹۷۳ ۳

۱۹۷۴ ۲

۱۹۷۵ ۱ سنگ نوشتهٔ خشایارشا هخامنشی در شهر وان ترکیه می‌باشد.

۱۹۷۶ ۴

۱۹۷۷ ۱

۱۹۷۸ ۳

۱۹۷۹ ۴

۱۹۸۰ ۳

۱۹۸۱ ۳

۱۹۸۲ ۱ تاریخ و تمدن کهن ایران به طرز چشمگیری از شرایط و عوامل جغرافیایی تأثیر پذیرفته است. از این رو، برای مطالعه و شناخت کامل تاریخ و تمدن ایران، ناگزیر از توجه به جغرافیای آن هستیم.

۱۹۸۳ ۴ فلات ایران از شمال به دریای طبرستان (مازندران) و دریاچهٔ اورال، از غرب به جلگهٔ بین‌النهرین، از جنوب به خلیج فارس، دریای مکران (عمران) و اقیانوس هند و از شرق به جلگهٔ سند محدود می‌شود.

۱۹۸۴ ۲

۱۹۸۵ ۳

۱۹۸۶ ۱

۱۹۸۷ ۴

۱۹۸۸ ۱ گزینهٔ (۱) دربرگیرندهٔ سه گزینهٔ دیگر است.

۱۹۸۹ ۱

۱۹۹۰ ۳ شهر شوش در خوزستان اولین شهر ایران است. تپهٔ سیلک کاشان از اولین مراکز تمدنی ایران است. معبد چغازنبیل در خوزستان مربوط به حکومت ایلامیان است.

۱۹۹۱ ۳

۱۹۹۲ ۲

۱۹۹۳ ۴ کشفیات محوطهٔ باستانی چغاگلان در شهرستان مهران نشان داده است که ساکنان نواحی کوهپایه‌ای زاگرس جزو نخستین مردمانی در جهان بوده‌اند که حدود ۱۲ هزار سال پیش شروع به کشت گیاهانی مانند جو و گندم و اهلی نمودن جانورانی مثل بز و گوسفند کردند.

۱۹۹۴ ۴

۱۹۹۵ ۱

۱۹۹۶ ۳

۱۹۹۷ ۴ مردم ایران از حدود ۸ هزار سال پیش در ساختن ظروف و ابزارهای سفالی پیشرفت قابل توجهی یافتند، اما با اختراع چرخ سفال در ۶ هزار سال پیش، دگرگونی بزرگی در ساخت ظروف سفالی به‌وجود آمد.

۱۹۹۸ ۲

۱۹۹۹ ۳

۲۰۰۰ ۲

۲۰۰۱ ۱

۲۰۰۲ ۳

۲۰۰۳ ۲

۲۰۰۴ ۱

۲۰۰۵ ۱ در حدود ۵ هزار سال پیش، نخستین شهرها در فلات ایران به وجود آمد. شوش و چغامیش در خوزستان؛ شهداد و جیرفت در کرمان؛ شهر سوخته در سیستان و سیلک در کاشان از جملهٔ این شهرها بودند.

۲۰۰۶ ۲

۲۰۰۷ ۳

۲۰۰۸ ۳

۲۰۰۹ ۱

۲۰۱۰ ۱ تاخت‌وتازهای سومریان و اکدی‌ها به سرزمین ایلام باعث شد تا حاکمان کوچک و مستقل ایلامی در حدود ۲۶۰۰ ق.م با یکدیگر متحد شوند و پادشاهی ایلام را تأسیس کنند.

۲۰۱۱ ۲

۲۰۱۲ ۱ حکومت سومریان قبل از ایلامیان از بین رفته بودند.

۲۰۱۳ ۳

۲۰۱۴ ۲ آشوریان تمدن ایلام را شکست دادند نه ایلامیان تمدن آشور را.

۲۰۱۵ ۳

۲۰۱۶ ۱

۲۰۱۷ ۴

۲۰۱۸ ۲

۲۰۱۹ ۲

۲۰۲۰ ۴ به عقیدهٔ مردمان ایلام قدیم، خدایان دارای نیرویی ماوراء طبیعی بودند که آنان را بر انجام هرکاری قادر و توانا می‌ساخت.

۲۰۲۱ ۲

۲۰۲۲ ۴

۲۰۲۳ ۱

۲۰۲۴ ۳

۲۰۲۵ ۲

۲۰۲۶ ۱

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا ماز

۲۰۲۷ ۴
۲۰۲۸ ۳
۲۰۲۹ ۱
۲۰۳۰ ۱
۲۰۳۱ ۳
۲۰۳۲ ۲
۲۰۳۳ ۴ آریاییان گروهی از اقوام هند و اروپایی بودند که از زمان‌های بسیار کهن و به تدریج در فلات ایران و شبه‌قارهٔ هند مستقر شدند و خود را آریایی نامیدند. بنابراین، کاربرد واژهٔ آریایی برای دیگر اقوام هند و اروپایی، به‌جز ایرانیان و هندیان درست نیست.
۲۰۳۴ ۱
۲۰۳۵ ۲
۲۰۳۶ ۴
۲۰۳۷ ۲
۲۰۳۸ ۴ برای اوّلین بار در قرن ۹ ق.م در سالنامه‌های شاهان آشوری به مادی‌ها اشاره شده است.
۲۰۳۹ ۳
۲۰۴۰ ۱
۲۰۴۱ ۴
۲۰۴۲ ۳
۲۰۴۳ ۲
۲۰۴۴ ۱
۲۰۴۵ ۳
۲۰۴۶ ۱
۲۰۴۷ ۲
۲۰۴۸ ۴
۲۰۴۹ ۲
۲۰۵۰ ۱
۲۰۵۱ ۴
۲۰۵۲ ۳ کورش فرمان داد تا ماجرای فتح صلح‌آمیز بابل را بر لوحی استوانه‌ای از گل رس به زبان بابلی بنویسند.
۲۰۵۳ ۱
۲۰۵۴ ۲
۲۰۵۵ ۲
۲۰۵۶ ۳ کورش نه تنها به عنوان یک جهانگشا و یا به علّت فتوحاتی که انجام داد، بلکه به خاطر شخصیت و رفتار انسانی‌اش همواره مورد تحسین و تکریم بوده است.
۲۰۵۷ ۱
۲۰۵۸ ۴
۲۰۵۹ ۴
۲۰۶۰ ۳
۲۰۶۱ ۱
۲۰۶۲ ۲
۲۰۶۳ ۴ اهمیت و شهرت فوق‌العادهٔ داریوش بزرگ در تاریخ ایران به خاطر اقدامات اساسی و کم نظیری بود که برای ایجاد تشکیلات نوین اداری، نظامی و اقتصادی انجام داد. تأسیس سپاه جاویدان، احداث جادهٔ شاهی و برپایی کاخ‌ها و بناهای مجلل، به ویژه در شوش و تخت جمشید، از جمله اقدام‌های مهم این پادشاه بزرگ است.
۲۰۶۴ ۲
۲۰۶۵ ۱
۲۰۶۶ ۲
۲۰۶۷ ۳
۲۰۶۸ ۴
۲۰۶۹ ۳
۲۰۷۰ ۱
۲۰۷۱ ۲
۲۰۷۲ ۱
۲۰۷۳ ۲ جنگ‌های پلوپونزی بین آتنی‌ها و اسپارت‌ها بود و هخامنشیان از اسپارت‌ها حمایت می‌کردند.
۲۰۷۴ ۱
۲۰۷۵ ۴
۲۰۷۶ ۱
۲۰۷۷ ۲
۲۰۷۸ ۴ داریوش سوم، آخرین فرمانروای هخامنشی که مدتی پس از قتل اردشیر سوم بر تخت شاهی نشست، دلیر و جوانمرد بود، اما تدبیر و درایت شاهان نخست هخامنشی را نداشت.
۲۰۷۹ ۲
۲۰۸۰ ۲
۲۰۸۱ ۳
۲۰۸۲ ۴
۲۰۸۳ ۱
۲۰۸۴ ۳
۲۰۸۵ ۱
۲۰۸۶ ۲
۲۰۸۷ ۳ چند سال پس از مرگ اسکندر، یکی از سرداران او به نام سلوکوس بر بین‌النهرین، بخش‌هایی از آسیای صغیر، سوریه و فلات ایران حاکم شد و سلسلهٔ پادشاهی سلوکیان را تشکیل داد.
۲۰۸۸ ۲
۲۰۸۹ ۴
۲۰۹۰ ۴ سلوکیان با ایجاد شهرهای جدید و کوچاندن یونانیان به این شهرها، فرهنگ یونانی را در ایران و دیگر متصرفات اسکندر رواج دارند.
۲۰۹۱ ۱
۲۰۹۲ ۳
۲۰۹۳ ۱
۲۰۹۴ ۲

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا انتشار

۲۰۹۵ ۳ سلوکیان اقوام گوناگون را تنها به زور زیر فرمان خود نگاه داشته بودند و هیچ‌گاه نتوانستند حس همزیستی و یگانگی با اقوام ایرانی را در قلمرو خود ایجاد کنند و فرهنگ یونانی نتوانست در ایران گسترش و نفوذ عمیق پیدا کند.

۲۰۹۶ ۱

۲۰۹۷ ۴

۲۰۹۸ ۱

۲۰۹۹ ۱

۲۱۰۰ ۳

۲۱۰۱ ۲ اشکانیان در طول حدود ۴۷۰ سال حکومت، چندین بار پایتخت خود را تغییر دادند. پایتخت‌های این سلسله به ترتیب عبارت‌اند از؛ شهر نسا در ترکمنستان امروزی، شهر صددروازه که یونانیان به آن هکاتم‌پلیس می‌گفتند در حوالی دامغان کنونی و شهر تیسفون در نزدیکی بغداد امروزی

۲۱۰۲ ۳

۲۱۰۳ ۲

۲۱۰۴ ۴

۲۱۰۵ ۱

۲۱۰۶ ۴

۲۱۰۷ ۱

۲۱۰۸ ۳

۲۱۰۹ ۲ هخامنشیان با حکومت یونان درگیر بودند و اشکانیان با حکومت روم.

۲۱۱۰ ۲

۲۱۱۱ ۴

۲۱۱۲ ۱ پس از جنگ حرّان، اشکانیان و رومیان بارها بر سر تسلط بر ارمنستان و مرزهای سوریه، با هم جنگیدند. سپاه اشکانی اگر چه در برخی از این جنگ‌ها ناکام بود، اما در نبردهای بعدی با پایداری و دلاوری، شکست را جبران و دشمن را عقب می‌راند.

۲۱۱۳ ۳

۲۱۱۴ ۱ نظام حکومتی اشکانیان مجموعه‌ای از حکومت‌های نیمه مستقل بود که به حکومت مرکزی اشکانی، مالیات و نیروی نظامی می‌دادند، این نوع حکومت را ملوک طوایفی خوانده‌اند.

۲۱۱۵ ۲

۲۱۱۶ ۳

۲۱۱۷ ۱

۲۱۱۸ ۲ علت نادرستی گزینهٔ (۳): به ملوک طوایفی بودن حکومت اشکانیان اشاره نکرده است و حکومت این سلسله متمرکز نبود.

۲۱۱۹ ۴

۲۱۲۰ ۳

۲۱۲۱ ۴

۲۱۲۲ ۱

۲۱۲۳ ۳

۲۱۲۴ ۲

۲۱۲۵ ۲

۲۱۲۶ ۴

۲۱۲۷ ۱

۲۱۲۸ ۳ مزدک اعتقاد داشت مردم باید در زندگی از امکانات یکسان برخوردار باشند و خواهان آن بود که زمین و دارایی طبقات بالا، میان تهیدستان تقسیم شود.

۲۱۲۹ ۲

۲۱۳۰ ۴

۲۱۳۱ ۱

۲۱۳۲ ۲

۲۱۳۳ ۴

۲۱۳۴ ۴

۲۱۳۵ ۳

۲۱۳۶ ۱

۲۱۳۷ ۲ برخی از مورخان، اقدام خسرو پرویز در برانداختن حکومت لخمیان را اشتباه بزرگی می‌شمارند که باعث شد مرزهای جنوب غربی ایران در برابر هجوم اعراب بی‌دفاع بماند.

۲۱۳۸ ۱

۲۱۳۹ ۴

۲۱۴۰ ۳ در نبرد جسر که بین ساسانیان و اعراب شکل گرفت، ایرانیان پیروز شدند.

۲۱۴۱ ۲

۲۱۴۲ ۱

۲۱۴۳ ۳

۲۱۴۴ ۱

۲۱۴۵ ۲

۲۱۴۶ ۳ نکته: یونانیان هم عصر با حکومت هخامنشیان می‌باشند و رومیان هم عصر با اشکانیان و ساسانیان هستند.

۲۱۴۷ ۴

۲۱۴۸ ۲ نفوذ آتشکده و موبدان در دورهٔ ساسانیان به اوج خود می‌رسد.

۲۱۴۹ ۱ شاهان هخامنشی، خود را بی‌نیاز از مشورت با بزرگان و مشاوران نمی‌دانستند. از این رو، یک گروه مشورتی شامل بلند پایگان سیاسی، نظامی، اداری و احتمالاً مذهبی و حقوقی در کنار پادشاه حضور داشتند که پادشاه دربارهٔ مسائل مهم حکومتی به ویژه جنگ و صلح با آنان مشورت می‌کرد.

۲۱۵۰ ۳

۲۱۵۱ ۴

۲۱۵۲ ۲

۲۱۵۳ ۳

۲۱۵۴ ۱

۲۱۵۵ ۲

۲۱۵۶ ۱

۲۱۵۷ ۴

۲۱۵۸ ۲

مشاوره تحصیلی علیرضا اشتار

۲۱۵۹ ۲
۲۱۶۰ ۱
۲۱۶۱ ۳
۲۱۶۲ ۴
۲۱۶۳ ۲
۲۱۶۴ ۱
۲۱۶۵ ۲
۲۱۶۶ ۳
۲۱۶۷ ۴ در دوران اشکانی دو مجلس وجود داشت. در یکی از این مجالس، شاهزادگان، بزرگان درباری و نمایندگان هفت خاندان بزرگ و در دیگری پیشوایان دینی یا مغان حضور می‌یافتند.
۲۱۶۸ ۱
۲۱۶۹ ۲
۲۱۷۰ ۳
۲۱۷۱ ۴
۲۱۷۲ ۱
۲۱۷۳ ۲ در نتیجهٔ اقدام‌های آنان، از تعداد حکومت‌های موروثی محلی به طور محسوسی کاسته شد و مناطق مختلف کشور به ویژه نواحی جنوبی، مرکزی و غربی آن، تحت نظارت و سلطهٔ مستقیم حکومت ساسانی قرار گرفت.
۲۱۷۴ ۳
۲۱۷۵ ۴
۲۱۷۶ ۱
۲۱۷۷ ۲
۲۱۷۸ ۳
۲۱۷۹ ۴ بر اساس باورهای کهن ایرانی، مهر یا میترا، ایزد پیمان، قانون و پشتیبان نظم اجتماعی بود. یکی از اصول مهم اندیشهٔ ایرانی، پایبندی به عهد و پیمان بود.
۲۱۸۰ ۱
۲۱۸۱ ۲ به طور کلی قضاوت به دو شکل رسمی و غیررسمی انجام می‌گرفت. شکل غیررسمی قضاوت را اغلب ریش سفیدان و بزرگان خانواده‌ها و قبایل بر عهده داشتند. قضاوت رسمی، بیش‌تر برعهدهٔ روحانیون زرتشتی و نیز قضاتی بود که از سوی شاه و یا حاکمان مناطق مختلف منصوب می‌شدند.
۲۱۸۲ ۳
۲۱۸۳ ۴
۲۱۸۴ ۴
۲۱۸۵ ۳
۲۱۸۶ ۱
۲۱۸۷ ۲
۲۱۸۸ ۲ هووخشتر، سومین پادشاه ماد، سپاه خود را به دسته‌های کمان‌داران، نیزه‌داران و سواران تقسیم کرد و در کنار آنان دسته‌های پشتیبانی، تدارکات و یگان‌های بارکشی قرار دارد.
۲۱۸۹ ۳
۲۱۹۰ ۴
۲۱۹۱ ۳ فرماندهی ناوهای جنگی هخامنشیان را پارسیان و مادی‌ها برعهده داشتند.
۲۱۹۲ ۱
۲۱۹۳ ۲
۲۱۹۴ ۴
۲۱۹۵ ۳
۲۱۹۶ ۱ با به قدرت رسیدن خاندان ساسانی، سپاه دائمی و مجهزی به وجود آمد، اصلی‌ترین بخش این سپاه را سواره نظام سنگین اسلحهٔ زره‌پوش تشکیل می‌داد که به آن اسواران گفته می‌شد.
۲۱۹۷ ۴
۲۱۹۸ ۲
۲۱۹۹ ۳
۲۲۰۰ ۱
۲۲۰۱ ۴
۲۲۰۲ ۳
۲۲۰۳ ۲
۲۲۰۴ ۴
۲۲۰۵ ۱ علت نادرستی گزینهٔ (۳): هر قبیلهٔ آریایی از تعدادی طایفه تشکیل می‌شد.
۲۲۰۶ ۲
۲۲۰۷ ۴
۲۲۰۸ ۳
۲۲۰۹ ۲
۲۲۱۰ ۱ پس از آن‌که اقوام آریایی حکومت تشکیل دادند، سرزمین‌های مختلف را فتح کردند و به تدریج افراد و خاندان‌هایی که ادارهٔ حکومت را برعهده داشتند به ثروت بیش‌تر و منزلت بالاتری دست یافتند.
۲۲۱۱ ۴
۲۲۱۲ ۳
۲۲۱۳ ۱ در دوران هخامنشیان، اعضای خاندان‌های بزرگ که خانوادهٔ شاهی در رأس آن‌ها قرار داشت از طرف پادشاه به سمت حکومت شهربی‌ها، فرماندهی ارتش و سایر مناصب حکومتی منصوب گردیدند. آنان دارایی‌های هنگفتی کسب کردند و صاحب زمین‌های وسیعی، به ویژه در مناطق مفتوحه شدند.
۲۲۱۴ ۴
۲۲۱۵ ۳
۲۲۱۶ ۲
۲۲۱۷ ۳
۲۲۱۸ ۱
۲۲۱۹ ۴
۲۲۲۰ ۱ نظام طبقاتی جامعهٔ ایران در عصر ساسانی تحت تأثیر دو عامل گسترش یافت و تثبیت شد. عامل اول، تأسیس حکومت مرکزی قدرتمندی بود که خاندان ساسانی با توسعهٔ تشکیلات اداری و دیوانی به‌وجود آوردند و از این رو، قشر جدیدی به نام «دبیران» در این دوره به طبقهٔ حاکم افزوده شد. عامل دوم، رسمیت یافتن دین زرتشتی و افزایش نفوذ و اختیارات موبدان بود.

۲۲۲۱ ۲
۲۲۲۲ ۲
۲۲۲۳ ۴
۲۲۲۴ ۱
۲۲۲۵ ۴
۲۲۲۶ ۲
۲۲۲۷ ۳
۲۲۲۸ ۴ فعالیت‌های تولیدی و خدماتی خود شامل (کشاورزی، دامداری، پیشه‌وری، تجارت و امثال آن) می‌شود.
۲۲۲۹ ۱ موبدان این تفاوت‌ها و تمایزها را برای حفظ نظم و ثبات کشور لازم می‌دانستند و رفتن از طبقه‌ای به طبقهٔ دیگر را موجب فاسد شدن جامعه می‌دانستند.
۲۲۳۰ ۳
۲۲۳۱ ۲
۲۲۳۲ ۴
۲۲۳۳ ۲
۲۲۳۴ ۴
۲۲۳۵ ۳
۲۲۳۶ ۱
۲۲۳۷ ۴
۲۲۳۸ ۲
۲۲۳۹ ۳
۲۲۴۰ ۱
۲۲۴۱ ۱
۲۲۴۲ ۲
۲۲۴۳ ۴ دربارهٔ زنان و موقعیت و حقوق آنان در ایران باستان، مدارک و اطلاعات پراکنده‌ای وجود دارد که بیش‌تر مربوط به زنان طبقهٔ اشراف و مقام‌های حکومتی است.
۲۲۴۴ ۱
۲۲۴۵ ۲ در قسمت‌هایی از کتاب اوستا که منسوب به زرتشت است، تفاوت چندانی میان مرد و زن وجود ندارد.
۲۲۴۶ ۴
۲۲۴۷ ۱
۲۲۴۸ ۳
۲۲۴۹ ۴
۲۲۵۰ ۲
۲۲۵۱ ۱
۲۲۵۲ ۳
۲۲۵۳ ۲
۲۲۵۴ ۴
۲۲۵۵ ۱
۲۲۵۶ ۳
۲۲۵۷ ۴ سووشون از مراسم سوگواری ایرانیان می‌باشد.
۲۲۵۸ ۲
۲۲۵۹ ۱
۲۲۶۰ ۴
۲۲۶۱ ۳
۲۲۶۲ ۱
۲۲۶۳ ۲
۲۲۶۴ ۳
۲۲۶۵ ۱
۲۲۶۶ ۲ اقوام و طایفه‌های صحراگرد و دامدار آریایی هنگام ورود به ایران، اطلاع چندانی از روش‌ها و فنون کشاورزی و صنعت نداشتند. آنان در نتیجهٔ تماس و همزیستی با بومیان ایران و همسایگان خود در بین‌النهرین، کم کم با شیوهٔ زندگی روستایی و شهری آشنا شدند.
۲۲۶۷ ۴
۲۲۶۸ ۳
۲۲۶۹ ۳
۲۲۷۰ ۲
۲۲۷۱ ۲
۲۲۷۲ ۴
۲۲۷۳ ۱
۲۲۷۴ ۴
۲۲۷۵ ۳
۲۲۷۶ ۲ حکومت ساسانیان برای پیشرفت کشاورزی، کوشش زیادی کرد. یکی از مقام‌های عالی مرتبهٔ دربار ساسانی که عنوان واستریوشان سالار داشت برای توسعه و ترویج آبادانی و کشت و کار تلاش می‌کرد.
۲۲۷۷ ۴
۲۲۷۸ ۳
۲۲۷۹ ۱ زمین‌های حاصلخیز بین‌النهرین همان آسورستان و سواد است.
۲۲۸۰ ۲
۲۲۸۱ ۱
۲۲۸۲ ۳
۲۲۸۳ ۱
۲۲۸۴ ۴ جادهٔ شاهی به فرمان داریوش بزرگ احداث گردید. این جاده به طول بیش از ۲۴۰۰ کیلومتر، شوش، یکی از پایتخت‌های هخامنشی را به شهر سارد در آسیای صغیر متصل می‌کرد.
۲۲۸۵ ۳ هرودت پدر علم تاریخ است.
۲۲۸۶ ۱ داریوش بزرگ، پادشاه هخامنشی در جریان لشکرکشی به هندوستان، وقتی که به رود سند رسید، یکی از اهالی آسیای صغیر به نام اسکیلاس را مأمور کشف مسیرهای آبی کرد.
۲۲۸۷ ۲
۲۲۸۸ ۱
۲۲۸۹ ۴
۲۲۹۰ ۳
۲۲۹۱ ۱
۲۲۹۲ ۲
۲۲۹۳ ۲
۲۲۹۴ ۲ از طریق مسیرهای ارتباطی زمینی و دریایی بود که فرهنگ، هنر و معماری اقوام و جوامع عهد باستان در بخش‌های وسیعی از جهان آن روزگار بر یکدیگر تأثیر گذاشتند. بسیاری از آیین‌ها و دین‌های باستانی، از طریق جاده‌ها، از شرق به غرب عالم و یا بالعکس راه یافتند.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا ماز

۲۲۹۵ ۳
۲۲۹۶ ۱
۲۲۹۷ ۴
۲۲۹۸ ۲
۲۲۹۹ ۴
۲۳۰۰ ۳ پیمانه یا کیل در زندگی اقتصادی دوران هخامنشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود، چون در آن روزگار میزان و مقدار مواد خوراکی را به جای وزن کردن با پیمانه تعیین می‌کردند.
۲۳۰۱ ۴
۲۳۰۲ ۲
۲۳۰۳ ۱
۲۳۰۴ ۲
۲۳۰۵ ۳
۲۳۰۶ ۱
۲۳۰۷ ۲
۲۳۰۸ ۴
۲۳۰۹ ۳
۲۳۱۰ ۱
۲۳۱۱ ۴ پیدا شدن سکه‌های هخامنشی و مصنوعات نواحی تابعهٔ این سلسله در سواحل رودهای دانوب و رُن در مرکز اروپا و سیلان در جنوب آسیا، نشانه‌ای از برقراری روابط بازرگانی با سرزمین‌های دور است.
۲۳۱۲ ۳
۲۳۱۳ ۲
۲۳۱۴ ۴
۲۳۱۵ ۴
۲۳۱۶ ۱
۲۳۱۷ ۳
۲۳۱۸ ۳
۲۳۱۹ ۱
۲۳۲۰ ۲
۲۳۲۱ ۴ حکومت‌ها برای ادارهٔ قلمرو، حفظ قدرت و تأمین هزینه‌های گوناگون، همواره نیازمند منابع درآمد پایدار و مطمئنی بودند و در واقع اقتدار و استواری حکومت‌ها بستگی به منابع مالی موجودی خزانهٔ آن‌ها داشت.
۲۳۲۲ ۱
۲۳۲۳ ۲
۲۳۲۴ ۴
۲۳۲۵ ۱
۲۳۲۶ ۴
۲۳۲۷ ۱
۲۳۲۸ ۴
۲۳۲۹ ۳
۲۳۳۰ ۲
۲۳۳۱ ۲ آریایی‌ها، اعتقاد داشتند که نفوذ و قدرت خدایانشان محدود به ناحیه و شهر خاصی نمی‌شود، بلکه تمام قلمرو گیتی را در بر می‌گیرد. آریاییان هم‌چنین برخی عناصر طبیعی مانند آب، آتش و خاک را مقدس می‌شمردند.
۲۳۳۲ ۴
۲۳۳۳ ۳ اطلاع دقیقی دربارهٔ زمان و مکان تولد و مرگ زرتشت پیامبر ایران باستان در دست نیست. اخبار پراکنده‌ای که دربارهٔ زندگانی و سرنوشت او در کتاب اوستا و دیگر متون زرتشتیان آمده است، اغلب جنبهٔ افسانه‌ای دارد تا تاریخی.
۲۳۳۴ ۱
۲۳۳۵ ۲
۲۳۳۶ ۱
۲۳۳۷ ۴
۲۳۳۸ ۱
۲۳۳۹ ۲
۲۳۴۰ ۳
۲۳۴۱ ۲
۲۳۴۲ ۴
۲۳۴۳ ۱
۲۳۴۴ ۴
۲۳۴۵ ۱
۲۳۴۶ ۲ با این‌که سنگ نوشته‌ها، نوشته‌های یونانی به ویژه تاریخ هرودت و نیز کاوش‌های باستان‌شناسی، آگاهی‌های ارزشمندی دربارهٔ باورها، آداب و مراسم دینی پارسیان ارائه می‌کنند، اما پژوهشگران برجستهٔ ایرانی و غیرایرانی در خصوص پیروی هخامنشیان از دین زرتشتی، اختلاف نظر دارند.
۲۳۴۷ ۳
۲۳۴۸ ۱
۲۳۴۹ ۴
۲۳۵۰ ۳
۲۳۵۱ ۳
۲۳۵۲ ۱
۲۳۵۳ ۲
۲۳۵۴ ۳
۲۳۵۵ ۴
۲۳۵۶ ۲ یونانی‌تباران بدون هیچ مزاحمتی خدایان خود را می‌پرستیدند. یهودیان نیز هم‌چون دورهٔ هخامنشیان، حکومت ایران را پناهگاه مناسبی برای خود می‌شمردند. پیروان دین مسیح هم که در معرض آزار و اذیت حکومت روم قرار داشتند، در قلمرو اشکانیان احساس امنیت و آزادی می‌کردند.
۲۳۵۷ ۱
۲۳۵۸ ۲ در دورهٔ اشکانیان، آیین بودایی در ایران نفوذ کرد و مبلّغان بودایی در سرزمین‌های شرقی حکومت اشکانی به تبلیغ اندیشه و آموزه‌های بودا می‌پرداختند.
۲۳۵۹ ۴
۲۳۶۰ ۳
۲۳۶۱ ۱
۲۳۶۲ ۲
۲۳۶۳ ۱
۲۳۶۴ ۱
۲۳۶۵ ۳
۲۳۶۶ ۱ سه آتشکدهٔ آذر برزین مهر در خراسان، مخصوص کشاورزان، آذرگشنسپ در آذربایجان، ویژهٔ شاهان و آذرفرنبغ در فارس، خاص موبدان، بزرگ‌تر و شکوهمندتر از دیگر آتشکده‌ها بودند.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا نشاط

۲۳۶۷ ۳

۲۳۶۸ ۲ علت نادرستی‌ها: الف) کتاب‌های اعتقادی بر اساس تعالیم زرتشت به زبان پهلوی تألیف گردیدند.
ج) دینکرد، کتابی اعتقادی مشتمل بر عقاید زرتشتی است.

۲۳۶۹ ۳ در آغاز دورهٔ ساسانیان، پیروان دیگر دین‌های مختلف هم‌چنان در آرامش زندگی می‌کردند؛ اما با رسمیت یافت دین زرتشتی و نیرومند شدن موبدان، برخی گروه‌های غیرزرتشتی، هم‌چون مانویان، و مسیحیان با مسائل و مشکلاتی روبه‌رو شدند.

۲۳۷۰ ۱

۲۳۷۱ ۴

۲۳۷۲ ۳

۲۳۷۳ ۲ مانی عقاید خود را در کتابی با عنوان شاپورگان نوشت و به شاپور هدیه کرد. اما این پادشاه ساسانی بر دین زرتشت باقی ماند.

۲۳۷۴ ۱

۲۳۷۵ ۴

۲۳۷۶ ۲ خط، زبان، علم و آموزش، ستون‌های استوار تمدن محسوب می‌شوند و نقش مهمی در انتقال میراث فرهنگ و تمدنی یک جامعه به نسل‌های بعدی و ملت‌های دیگر دارند.

۲۳۷۷ ۱

۲۳۷۸ ۴

۲۳۷۹ ۳ زبان ایلامی تا مدتی پس از ورود آریاییان، هم‌چنان رواج داشت و به عنوان زبان دوم نوشتاری در دوران هخامنشی از آن استفاده می‌شد.

۲۳۸۰ ۳

۲۳۸۱ ۲

۲۳۸۲ ۴ این خط با حدود ۱۳۰ نشانه از خط میخی اکدی اقتباس شده بود و از چپ به راست نوشته می‌شد. این خط در دوران هخامنشی هم‌چنان رایج بود.

۲۳۸۳ ۲

۲۳۸۴ ۱

۲۳۸۵ ۳

۲۳۸۶ ۱

۲۳۸۷ ۴

۲۳۸۸ ۳

۲۳۸۹ ۲ اوستایی، زبانی بوده که مردمان بخشی از نواحی شرقی ایران به آن سخن گفته‌اند؛ کتاب دینی زرتشتیان، اوستا، به آن زبان نوشته شده است. از این زبان جز کتاب اوستا و آثار وابسته به آن، اثر دیگری برجا نمانده است.

۲۳۹۰ ۴

۲۳۹۱ ۱

۲۳۹۲ ۴

۲۳۹۳ ۲

۲۳۹۴ ۳

۲۳۹۵ ۱

۲۳۹۶ ۴

۲۳۹۷ ۱

۲۳۹۸ ۴

۲۳۹۹ ۴

۲۴۰۰ ۳

۲۴۰۱ ۱ در حقیقت، این گوسان‌ها بودند که داستان‌های ملّی و پهلوانی را سینه به سینه به نسل‌های بعدی منتقل کردند. این داستان‌ها بعدها در تدوین خدای نامه‌ها و سرودن شاهنامه توسط فردوسی مورد استفاده قرار گرفتند.

۲۴۰۲ ۱

۲۴۰۳ ۲

۲۴۰۴ ۴

۲۴۰۵ ۳

۲۴۰۶ ۴ به طور کلی اطلاعات ما در رابطه با تمدن‌ها و سلسله‌های قبل از ساسانی بسیار اندک است.

۲۴۰۷ ۱

۲۴۰۸ ۳

۲۴۰۹ ۲

۲۴۱۰ ۱

۲۴۱۱ ۲

۲۴۱۲ ۴

۲۴۱۳ ۱

۲۴۱۴ ۲

۲۴۱۵ ۴ در دوران ساسانی، آموزگاری به عنوان یک شغل رسمی به موبدان اختصاص داشت. آنان بر معارف دین زرتشتی، ادبیات پهلوی و برخی دیگر از علوم زمان خود تسلط داشتند.

۲۴۱۶ ۲

۲۴۱۷ ۴ در کتاب اوستا مطالب گوناگونی دربارهٔ ارزش دانش و بزرگداشت دانشمندان وجود دارد. در این کتاب، فصلی به دانش اختصاص یافته و در آن مطالبی دربارهٔ پزشکی، دامپزشکی، ستاره‌شناسی، حکمت، امور اجتماعی و حقوقی و علوم طبیعی بیان شده است.

۲۴۱۸ ۲

۲۴۱۹ ۱

۲۴۲۰ ۳

۲۴۲۱ ۴

۲۴۲۲ ۱ در دورهٔ ساسانیان مبادلات و درگیری بین ایران و تمدن روم بود.

۲۴۲۳ ۳

۲۴۲۴ ۱

۲۴۲۵ ۴

۲۴۲۶ ۱

۲۴۲۷ ۴ هنر مادی متکی بر تجربیات و دستاوردهای هنری بومیان غرب فلات ایران بوده است که قرن‌ها پیش از مادی‌ها در این منطقه می‌زیسته‌اند و صاحب تمدن درخشانی بوده‌اند.

۲۴۲۸ ۲

۲۴۲۹ ۳ پایتخت مادی‌ها شهر هگمتانه، همدان امروزی بود که یونانیان به آن اکباتان می‌گفتند. این شهر از هفت قلعهٔ تو در تو تشکیل شده بود که هر قلعه رنگ نمادین خاصّی داشت.

۲۴۳۰ ۱

۲۴۳۱ ۲

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا انصار

۲۴۳۲ ۳
۲۴۳۳ ۴
۲۴۳۴ ۳
۲۴۳۵ ۱
۲۴۳۶ ۳ یکی دیگر از ویژگی‌های هنر هخامنشی، طبیعت‌گرایی یا به عبارت دیگر، استفاده و تقلید از عناصر موجود در طبیعت مانند حیوانات و گیاهان در آثار هنری‌شان است.
۲۴۳۷ ۲ قدیمی‌ترین بناهای هخامنشیان که آثاری از آن‌ها برجا مانده در پاسارگاد، نخستین پایتخت هخامنشی می‌باشد.
۲۴۳۸ ۴
۲۴۳۹ ۳
۲۴۴۰ ۱ دوران داریوش یکم، اوج شکوه و عظمت معماری ایران است. این پادشاه در ابتدای حکومتش دستور داد کاخی بزرگ به نام آپادانا در شهر شوش به عنوان پایتخت اداری حکومت هخامنشی ساخته شود.
۲۴۴۱ ۴
۲۴۴۲ ۲
۲۴۴۳ ۴
۲۴۴۴ ۳
۲۴۴۵ ۲ نقش و نگارهای کنده‌کاری شده بر روی سنگ‌ها، اغلب عبارت‌اند از، پیکرهٔ پادشاه و ملازمان او به هنگام پیروزی بر دشمنان و یا بار عام، پیکرهٔ حیوانات واقعی و افسانه‌ای و هم‌چنین نمادها و نشانه‌های دینی در نقش برجسته‌های صخره‌ای آن زمان، اهوره‌مزدا به شکل نمادین حلقه‌ای بال‌دار در حال پرواز بر بالای سر پادشاه، نمایان است.
۲۴۴۶ ۱
۲۴۴۷ ۲
۲۴۴۸ ۳
۲۴۴۹ ۲
۲۴۵۰ ۳ ظریف‌ترین آثار هنری دوران هخامنشیان را می‌توان فلزکاری‌های نفیس و جواهرات ممتازی یافت که اختصاصاً برای پادشاه و درباریانش ساخته شده‌اند.
۲۴۵۱ ۲
۲۴۵۲ ۱
۲۴۵۳ ۳
۲۴۵۴ ۴
۲۴۵۵ ۲
۲۴۵۶ ۱ از آثار برجستهٔ معماری دوران اشکانیان می‌توان به بقایای شهر نسا، صد دروازه (دامغان)، معبد آناهیتا در شهر کنگاور در استان کرمانشاه، کوه خواجهٔ سیستان و کاخ شهر هترا (الحضر) در نزدیکی موصل در کشور عراق اشاره کرد.
۲۴۵۷ ۱
۲۴۵۸ ۲
۲۴۵۹ ۳
۲۴۶۰ ۴
۲۴۶۱ ۱
۲۴۶۲ ۲
۲۴۶۳ ۱
۲۴۶۴ ۴
۲۴۶۵ ۲
۲۴۶۶ ۳
۲۴۶۷ ۳
۲۴۶۸ ۴
۲۴۶۹ ۱ از جمله ویژگی‌های برجستهٔ معماری آن دوره، کاربرد وسیع گنبد، ایوان و طاق در ساخت بناها به ویژه کاخ‌ها بود.
۲۴۷۰ ۲
۲۴۷۱ ۴ آتشکده‌های متعددی که در عصر ساسانی در مناطق مختلف ایران ساخته می‌شد، به شکل گنبد چهار طاقی بود و آتش مقدس در درون آن نگهداری می‌شد.
۲۴۷۲ ۱
۲۴۷۳ ۲
۲۴۷۴ ۴
۲۴۷۵ ۱
۲۴۷۶ ۴
۲۴۷۷ ۲
۲۴۷۸ ۳
۲۴۷۹ ۱
۲۴۸۰ ۴
۲۴۸۱ ۱ اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش است و قدیمی‌ترین متن تاریخی تکه‌ای از سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری است.
تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن، از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور مورخ بزرگی مانند هرودت که پدر تاریخ لقب گرفت، آغاز شد.
اساس شیوهٔ نوین تاریخ‌نگاری بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی بود.
۲۴۸۲ ۳ پنج روز اضافی گاه‌شماری ساسانی را «اندرگاه» می‌گفتند که به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.
۲۴۸۳ ۴
۲۴۸۴ ۲
۲۴۸۵ ۴
۲۴۸۶ ۱
۲۴۸۷ ۳
۲۴۸۸ ۲
۲۴۸۹ ۴ حکومت ماد در زمان فرمانروایی هووخشتر، سومین پادشاه مادی به اوج قدرت رسید. دهیوک بنیان‌گذار حکومت ماد است که او را به اشتباه دیااکو می‌خواندند.
۲۴۹۰ ۳
۲۴۹۱ ۱
۲۴۹۲ ۴ خانوادهٔ گسترده تا عهد هخامنشی تداوم داشت، اما پس از آن تحت تأثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی، به تدریج کوچک‌تر و محدودتر شد.
۲۴۹۳ ۲
۲۴۹۴ ۳
۲۴۹۵ ۴

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا انشار

خلاصه درس، نکات تستی و مجموعه تستهای

جغرافیا دهم

ویژه داوطلبان کنکور سراسری

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

شامل تستهای طبقه بندی شده:

کنکور سراسری - آزاد - کنکورهای آزمایشی

تالیف:مصطفی رضائی مهر

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس اول: جغرافیا علمی برای زندگی بهتـــــر

- عواملی که به ما کمک می‌کند تا دانش ما از محیـط پیرامـون (کـره زمین) و سایر مـکان‌ها افزایش یابد
  - **عوامل طبیعی**: آب و هوا، رودها، کوه‌ها، جنگل‌ها
  - **عوامل انسانی**: آداب و رسوم، سنت‌ها، زبان، فرهنگ
- انسان در طول تاریخ تلاش کرده است که ناشناخته‌های جهان هستی را معلوم و با استفاده از علوم مختلف، وضع زندگی خود را بهبود بخشد.

- یکی از علومی که به جرأت می‌توان گفت از قدیمی‌ترین دانش‌های بشری به شمار می‌رود، جغرافیا است.
- واژه جغرافیا برای اولین بار توسط **اراتوستن**، دانشمند یونانی ارائه شد.
- واژهٔ جغرافیا شامل کلمات GEO ← زمین، GRAPHY ← ترسیم و توصیف ← است.
- اراتوستن جغرافیا را این گونه تعریف می‌کند : «علم مطالعهٔ زمین به عنوان جایگاه انسان»

*امروزه بسیاری از جغرافی‌دانان اعتقاد دارند که جغرافیا آن قسمت از دانش بشری است که به انسان کمک می‌کند با ویژگی‌های طبیعی و انسانی و روابط بین آنها در محیط آشنا شود و از آنها در جهت بهبود زندگی خویش استفاده کند.

- بین جغرافیا و سایر رشته‌ها ارتباط وجود دارد ← جغرافیا با کمک گرفتن از سایر علوم به سؤالات خود پاسخ می‌دهد.
- برخی جغرافیا را **پلی** بین رشته‌های مختلف علوم می‌دانند که **علوم طبیعی** را به **علوم انسانی** پیوند می‌دهد.

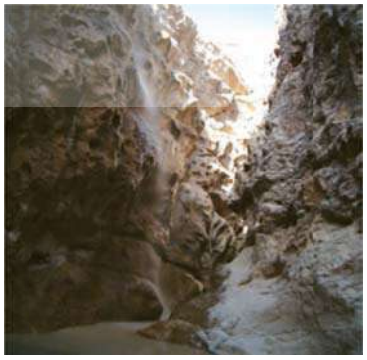

سد کریت بزرگترین سد قوسی تاریخی جهان
در نزدیکی طبس- خراسان جنوبی

ارتباط بین علوم و فنون مختلف جغرافیا و شاخه‌های آن

علیرضا افشار

درس اول | جغرافیا، علمی برای زندگی بهتر

رابطهٔ جغرافیا با علوم دیگر

- ژئومورفولوژی ← از زمین‌شناسی استفاده می‌کند.
- سنجش از دور و GIS ← از علوم فضایی استفاده می‌کنند.
- روش‌های کمی در جغرافیا ← از آمار و فناوری اطلاعات و ارتباطات استفاده می‌کند.
- کارتوگرافی ← از هندسه استفاده می‌کند.
- جغرافیای رفتاری و فرهنگی ← از انسان‌شناسی، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی استفاده می‌کند.

- اینکه «با افزایش ارتفاع، دما کاهش می‌یابد» یک اصل هواشناسی است ولی بررسی تأثیر این رابطه بر مکان و زندگی انسان نظیر: نوع مصالح ساختمانی، منابع آب، فعالیت اقتصادی، جاذبه‌های گردشگری در حوزهٔ آب و هواشناسی است.
- علم اقتصاد، توزیع و مصرف کالاها و خدمات، نظام‌های اقتصادی و عرضه و تقاضا را مطالعه می‌کند و جغرافیای اقتصادی به چگونگی معیشت گروه‌های انسانی در مکان‌های مختلف در رابطه با محیط زندگی‌شان می‌پردازد و فرضاً چگونه منابع معدنی یک ناحیه در شکل‌گیری شهرهای صنعتی تأثیر دارد؟
- جغرافی‌دان جهت جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات موردنیاز خود از علم آمار و فناوری اطلاعات و ارتباطات کمک گرفته و با استفاده از سخت‌افزار و نرم‌افزارهای متعدد در زمان‌های کوتاه و با دقت زیاد به سؤالات تحقیق خود پاسخ می‌دهد.
- علم جغرافیا از یافته‌های علوم دیگر استفاده کرده و با یک دید همه جانبه بررسی‌ها و مطالعات خود را در مورد پراکندگی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها انجام می‌دهد.
- رابطهٔ بین جغرافیا و سایر علوم دو سویه بوده و در یک جریان دوطرفه از داده‌ها و یافته‌های یکدیگر استفاده می‌شود.

مفاهیم اساسی دانش جغرافیا

- اطلاع از مفاهیم پایه‌ای هر علم برای درک آن لازم و ضروری است.

دو مفهوم اساسی در دانش جغرافیا

• مکان

تعریف ← بسیاری از فعالیت‌های انسان در جا و مکان معینی انجام می‌شود. این جا و محل را مکان می‌نامند.
در هر مکان، پدیده‌های مختلفی هستند که بر یکدیگر تأثیر گذاشته و به نوبهٔ خود از هم تأثیر می‌پذیرند.
در یک روستا خاک، آب، سرمایه و نیروی انسانی بر نوع اشتغال آن تأثیر می‌گذارد.
روند تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد و سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود.

• روابط متقابل انسان و محیط

انسان و محیط دو عامل مهم در علم جغرافیا است.
محیط طبیعی، مجموعه‌ای متعادل است که با ورود انسان، زمینه‌های تغییر در محیط فراهم می‌شود.
هوش و استعداد انسان ← به او در جهت تغییر کمک می‌کند تا از محیط خود بهره‌مند شود.
در دهه‌های اخیر، فناوری به کمک انسان آمده و سبب شده است که انسان در محیط، تأثیر بسیاری بگذارد.
فناوری میزان دسترسی انسان را گسترش داده است.

عملکرد انسان در ارتباط با محیط طبیعی به دو گونه است
- درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها
- نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها

میدان آزادی- تهران ۱۳۹۵

میدان آزادی- تهران ۱۳۶۵

بادگیر دوطبقه ابرکوه- استان یزد

درس اول | جغرافیا، علمی برای زندگی بهتر

- دو تصویر بالا نشان دهندهٔ این مطلب است که تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد و سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود.
- پل طبیعت تهران، نشان از روابط متقابل انسان و محیط دارد.
- قطع بی رویهٔ درختان جنگل ← نشان دهندهٔ نگاه سودجویانه انسان به محیط است و باعث به هم خوردن تعادل محیط می‌شود.
- کشاورزی و رفع نیازها ← در این عملکرد انسان با توجه به نیاز خود و بهره‌برداری مناسب از طبیعت به رفع احتیاجات خود می‌پردازد.
- از آن‌جا که جغرافیا روابط متقابل انسان را با محیط، مطالعه و بررسی می‌کند، بنابراین شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی بدون دانش جغرافیا ممکن نیست ← پس جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است.

سازه های آبی شوشتر ـ نماد رابطهٔ صحیح انسان با محیط ـ خوزستان

- **محیط جغرافیایی از تعامل بین محیط طبیعی و محیط انسانی به وجود می‌آید.**

ناحیه	عملکرد مثبت انسان	عملکرد منفی انسان
کوهستانی	✓ تولیدی برق آبی ✓ جلوگیری از فرسایش خاک ✓ ایجاد ورزش‌های مناسب	✓ آلودگی محیط ✓ چرای بی‌رویه دام ✓ گسترش مناطق مسکونی در نقاط مرتفع
جنگلی	✓ حفظ و تعادل محیط ✓ حفظ گونه‌های گیاهی و جانوری ✓ کشاورزی ✓ گردشگری	✓ قطع بی‌رویهٔ درختان ✓ برهم زدن تعادل ✓ نابودی گونه‌های گیاهی و جانوری ✓ آلودگی محیط
بیابانی	✓ حفظ تعادل ✓ حفظ گونه‌های گیاهی و جانوری ✓ جلوگیری از پیش‌روی بیابان (بیابان‌زدایی) ✓ جلوگیری از فرسایش خاک	✓ از بین بردن پوشش گیاهی و زندگی جانوری ✓ فرسایش خاک ✓ استفاده بی‌رویه از منابع آب و خاک
ساحلی	✓ ساختن موج شکن ✓ ایجاد ورزش‌های آبی ✓ حفظ تعادل محیط دریا و ساحل ✓ جلوگیری از آلودگی	✓ آلودگی ✓ فرسایش ساحلی ✓ استفاده بی‌رویه از منابع ✓ ورود فاضلاب‌ها به دریا

زردکوه ← قله‌ای در چهارمحال بختیاری است. کویر مصر ← در اصفهان

درس اول | جغرافیا، علمی برای زندگی بهتر

کل‌نگری یا دید ترکیبی در جغرافیا

- جغرافی‌دانان
  - چگونگی شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی، که حاصل روابط متقابل انسان و محیط است، سبب می‌شود جغرافی‌دان با دید ترکیبی یا کل نگری، موضوعات را مورد مطالعه و بررسی کند ← اجزاء و عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند.
  - دید ترکیبی یعنی ← مطالعه همه جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان
- جغرافی‌دان با هدف توسعهٔ یک شهر، به مطالعهٔ همه جانبه می‌پردازد و این مسائل را طرح و مطالعه می‌کند
  - با تهیهٔ نقشهٔ شهر، امکان گسترش فیزیکی شهر را بررسی می‌کند. (نقشه خوانی)
  - با مطالعهٔ بافت جمعیت شهر، میزان رشد آن و امکان مهاجرت‌پذیری آن را حدس می‌زند. (جغرافیای جمعیت)
  - با مطالعهٔ میزان منابع آب شهر، امکان توسعهٔ شهری را پیش‌بینی می‌کند. (جغرافیای آب‌ها)
- شهر کوهپایه‌ای بروجرد در استان لرستان است.
- روستای پالنگان در شهرستان مریوان استان کردستان است ← این روستا به شکل پلکانی می‌باشد.
- شهر کوهپایه‌ای سی سخت در کهگیلویه و بویر احمد است.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

جغرافیا ۱۰ درس ۱: جغرافیا، علمی برای زندگی بهتر

۲۴۹۶. امروزه جغرافی‌دانان هدف اصلی از مطالعهٔ جغرافی را چه می‌دانند؟

۱) هدف مطالعهٔ جغرافیا را پیوند علوم طبیعی و انسانی در نظر گرفته‌اند.

۲) انسان از جغرافیا در جهت بهبود زندگی خویش استفاده می‌کند.

۳) هدف درک توان محیط و استفاده از منابع برای رفع نیازها می‌باشد.

۴) هدف از آن را تأثیر محیط بر روابط متقابل انسان و محیط می‌دانند.

۲۴۹۷. مطالعهٔ زیستگاه‌های مختلف، آب و هوا، کوه‌ها و حتی مسائل مربوط به آداب و رسوم چه کمکی به ما می‌نماید؟

۱) دانش ما نسبت به محیط زیست و پدیده‌های جغرافیایی بیش‌تر می‌شود.

۲) برنامه‌ریزی در مورد آینده و استفاده از طبیعت کامل می‌شود.

۳) دانش ما از محیط پیرامون و سایر مکان‌ها افزایش می‌یابد.

۴) باعث بهبود کیفیت زندگی و شناخت عناصر زمین می‌شود.

۲۴۹۸. هدف انسان در طول تاریخ از مطالعهٔ ناشناخته‌های جهان هستی و استفاده از علوم مختلف کدام است؟

۱) درک استعدادهای خود ۲) کشف علوم جدید ۳) بهبود وضعیت زندگی خود ۴) درک توان محیط

۲۴۹۹. تصویر مقابل مربوط به کدام سازه می‌باشد؟

۱) بزرگ‌ترین سد قوسی جهان در نزدیکی طبس

۲) اولین سد قوسی جهان در نزدیکی طبس

۳) بزرگ‌ترین سد قوسی جهان در نزدیکی یزد

۴) اولین سد قوسی جهان در نزدیکی یزد

۲۵۰۰. اولین بار واژهٔ جغرافیا توسط ..... ارائه شد و آن را ..... تعریف کرد.

۱) هرودوت ـ روابط متقابل انسان و محیط ۲) اراتوستن ـ روابط متقابل انسان و محیط

۳) هرودوت ـ مطالعهٔ زمین به عنوان جایگاه انسان ۴) اراتوستن ـ مطالعهٔ زمین به عنوان جایگاه انسان

۲۵۰۱. با توجه به مفهوم جغرافیا کدام‌یک از موارد صحیح است؟

الف) مکان و روابط متقابل انسان با محیط از مفاهیم عمدهٔ جغرافیا می‌باشد.

ب) برخی جغرافیا را پلی میان علوم طبیعی و علوم زیستی می‌دانند.

ج) سایر علوم به جغرافیا در رسیدن به پاسخ سؤالاتش کمک می‌کنند.

د) جغرافیا به انسان کمک می‌کند تا با ویژگی‌های طبیعی و زیستی و روابط بین آن‌ها در محیط آشنا شود.

۱) الف ـ ج ۲) ب ـ ج ۳) ج ـ د ۴) الف ـ د

۲۵۰۲. کدام‌یک از موارد زیر، از شاخه‌های اصلی علم جغرافیا محسوب نمی‌شود؟

۱) جغرافیای شهری ۲) جغرافیای طبیعی ۳) جغرافیای انسانی ۴) فنون جغرافیایی

۲۵۰۳. کدام‌یک از موارد زیر، از شاخه‌های جغرافیای طبیعی محسوب می‌شوند؟

۱) ژئومورفولوژی ـ جغرافی خاک‌ها ۲) آب و هواشناسی ـ نقشه‌کشی

۳) جغرافیای جمعیت ـ جغرافیای زیستی ۴) جغرافیای شهری ـ نقشه‌کشی

۲۵۰۴. کدام‌یک از علوم زیر از جغرافیای انسانی بهره‌برداری می‌کنند؟

۱) زیست‌شناسی ـ تاریخ ۲) اقتصاد ـ جمعیت‌شناسی ۳) علوم سیاسی ـ علوم فضایی ۴) هواشناسی ـ تاریخ

۲۵۰۵. کدام‌یک از گزینه‌های زیر از مجموعه فنون جغرافیا محسوب می‌شود؟

۱) نقشه‌کشی ـ ژئومورفولوژی ـ جغرافیای خاک‌ها ۲) روش‌های کمی در جغرافیا ـ نقشه‌کشی ـ آب و هواشناسی

۳) سنجش از دور GIS ـ نقشه‌کشی ـ روش‌های کمّی در جغرافیا ۴) سنجش از دور GIS ـ جغرافیای زیستی ـ ژئومورفولوژی

۲۵۰۶. کدام گزینه از شاخه‌های جغرافیای انسانی محسوب نمی‌شود؟

۱) جغرافیای زیستی ۲) جغرافیای اقتصادی ۳) جغرافیای جمعیت ۴) جغرافیای روستایی

۲۵۰۷. هندسه ـ علوم فضایی ـ آمار و فناوری اطلاعات و ارتباطات، به ترتیب از زیر شاخه‌های کدام علوم جغرافیا می‌باشند؟

۱) نقشه‌کشی ـ روش‌های کمّی در جغرافیا ـ سنجش از دور
۲) سنجش از دور ـ روش‌های کمّی در جغرافیا ـ نقشه‌کشی
۳) نقشه‌کشی ـ سنجش از دور ـ روش‌های کمّی در جغرافیا
۴) سنجش از دور ـ نقشه‌کشی ـ روش‌های کمّی در جغرافیا

۲۵۰۸. زمین‌شناسی از زیر شاخه‌های ..... است که خود از زیرشاخه‌های ..... می‌باشد.

۱) ژئومورفولوژی ـ علوم و فنون
۲) جغرافیای خاک‌ها ـ جغرافیای طبیعی
۳) جغرافیای خاک‌ها ـ علوم و فنون
۴) ژئومورفولوژی ـ جغرافیای طبیعی

۲۵۰۹. مهم‌ترین مفاهیم علم جغرافیا کدام‌اند؟

۱) مکان ـ انسان
۲) محیط ـ زمین
۳) مکان ـ روابط متقابل انسان با محیط
۴) زمین ـ روابط متقابل انسان با محیط

۲۵۱۰. با توجه به مفهوم مکان، کدام مورد نادرست است؟

۱) فعالیت‌های انسان در محل معینی انجام می‌شود که این‌جا و محل را مکان می‌گویند.
۲) روند تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به‌صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد.
۳) در یک روستا خاک، آب، سرمایه و نیروی انسانی آن بر اشتغال افراد تأثیرگذار است.
۴) پدیده‌ها در مکان مستقل هستند و در صورت لزوم از یکدیگر تأثیر گرفته و یا تأثیر می‌گذارند.

۲۵۱۱. در یک مکان پدیده‌ها نسبت به هم چه وضعیتی دارند و چه نتیجه‌ای به دنبال دارد؟

۱) پدیده‌ها بر یکدیگر تأثیر گذاشته و از هم تأثیر می‌پذیرند. ـ سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود.
۲) پدیده‌ها نسبت به هم مستقل بوده و تأثیری بر یکدیگر ندارند. ـ باعث عدم تعادل محیط می‌شود.
۳) هوش و استعداد انسان باعث می‌شود که پدیده‌ها بر یکدیگر بی‌اثر باشند. ـ مکان‌ها بی‌تغییر می‌مانند.
۴) هوش و استعداد انسان و دستکاری پدیده‌ها توسط انسان سبب افزایش تأثیر پدیده‌ها بر یکدیگر می‌شود. ـ تغییرات با سرعت بیش‌تری انجام می‌شود.

۲۵۱۲. دو عامل مهم در علم جغرافیا کدام‌اند؟

۱) انسان ـ محیط　۲) انسان ـ زمین　۳) مکان ـ انسان　۴) مکان ـ رابطه با محیط

۲۵۱۳. کدام عامل به انسان در جهت تغییر و بهره‌مند شدن از محیط کمک می‌کند؟

۱) تلاش و پشتکار و افزایش دانش و اطلاعات
۲) هوش و استعداد انسان
۳) فناوری و دستاوردهای جدید
۴) تجهیزات و لوازم حفاری

۲۵۱۴. در رابطه با عملکرد انسان در ارتباط با محیط طبیعی کدام موارد صحیح است؟

الف) عدم استفاده از نواحی ضعیف و شکننده
ب) نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها
ج) درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها
د) استفادهٔ بیش‌تر از منابع طبیعی

۱) الف ـ ب　۲) ب ـ ج　۳) الف ـ ج　۴) ج ـ د

۲۵۱۵. تغییر محیط توسط انسان‌ها برای رفع نیازهای خود چه نتیجه‌ای دربرخواهد داشت؟

۱) تبدیل محیط طبیعی به محیط جغرافیایی
۲) آلودگی محیط زیست انسانی
۳) استفادهٔ بی‌رویه از منابع طبیعی
۴) پیشرفت و استفاده از فناوری جدید توسط انسان

۲۵۱۶. کدام گزینه در مورد علم جغرافیا نادرست است؟

۱) جغرافیا روابط متقابل انسان را با محیط مطالعه و بررسی می‌کند.
۲) جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است.
۳) محیط طبیعی مجموعه‌ای نامتعادل است و با ورود انسان متعادل می‌شود.
۴) واژهٔ جغرافیا اولین‌بار توسط اراتوستن ارائه شد.

۲۵۱۷. کدام گزینه از ویژگی‌های ناحیهٔ بیابانی نمی‌باشد؟

۱) وجود مکان‌های تاریخی متعدد
۲) میزان دما ۴۳ ـ ۱۰ سانتی‌گراد
۳) بارندگی ۵۰ میلی‌متر
۴) روزهای آفتابی و شرجی

۲۵۱۸. ویژگی مشترک نواحی بیابانی و نواحی شرجی کدام است؟

۱) خاک مرغوب کشاورزی
۲) بارندگی ۵۰ میلی‌متری
۳) روزهای آفتابی و درخشان
۴) دما و تبخیر زیاد

مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۵۱۹. ویژگی مشترک ناحیهٔ کوهستانی و جنگلی خزری کدام است؟

۱) خاک حاصلخیز
۲) منابع آب بسیار زیاد
۳) رطوبت نسبی
۴) محصولات کشاورزی گوناگون

۲۵۲۰. علت شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی کدام است؟

۱) روابط متقابل انسان و محیط
۲) درک توان‌ها و استفاده از منابع
۳) استفاده از فناوری‌های جدید
۴) هوش و استعداد انسان‌ها

۲۵۲۱. دید ترکیبی به جغرافی‌دان کمک می‌کند تا .....

۱) ظرفیت‌های محیط برای انسان‌ها مشخص شود
۲) مطالعهٔ همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها صورت بگیرد
۳) فعالیت‌های انسان در محل معینی انجام شود
۴) جزئیات پدیده‌ها به طور کامل مطالعه شود

۲۵۲۲. با توجه به نواحی آب و هوایی، کدام مورد نادرست است؟

۱) ناحیهٔ کوهستانی ← میزان دما ۲۸ ـ ۷ درجهٔ سانتی‌گراد
۲) ناحیهٔ جنگلی خزری ← بارندگی ۱۲۰۰ میلی‌متر
۳) ناحیهٔ بیابانی ← اماکن تاریخی متعدد
۴) ناحیهٔ شرجی ← رطوبت نسبی ۹۰٪

۲۵۲۳. چرا جغرافی‌دانان با دید ترکیبی یا کل‌نگری موضوعات را مطالعه و بررسی می‌کنند؟

۱) زیرا اجزا و عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با انسان عمل می‌کنند.
۲) زیرا اجزا و عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند.
۳) برای این‌که جغرافی‌دان دیدگاه یکسانی نسبت به عناصر جغرافیایی ندارد.
۴) زیرا عناصر محیطی به طور یکسان بر عملکرد انسان تأثیرگذار می‌باشند.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس دوم: روش مطالعه در جغرافیا

- در محیط جغرافیایی، اجزاء و عوامل محیطی در ارتباط با یکدیگر، عمل می‌کند، به همین دلیل جغرافی دانان با به کارگیری دید ترکیبی به مطالعه ی محیط می‌پردازند و به حل مسائل محیطی، اقدام می‌کنند.

سؤالات کلیدی در جغرافیا

- سؤالات جغرافیا عبارت است از: کجا؟ چه چیزی؟ چرا؟ چه موقع؟ چه کسانی؟ چطور؟

- سؤالات اساسی در جغرافیا مطالعهٔ موردی گرد و غبار (ریزگردها)

۱- کجا؟ ← این سؤال با رکن اساسی جغرافیا یعنی مکان وقوع پدیده‌ها سر و کار دارند.
- این اتفاق در کجا رخ داده است؟ غرب و جنوب غربی کشور

۲- چه چیز؟ ← این سؤال بر ماهیت هر پدیده یا مسئله، دلالت دارد.
- چه چیزی رخ داده است؟ وجود ریزگردهای بیش از حد مجاز در هوا

۳- چرا؟ ← این سؤال به علت وقوع پدیده می‌پردازد
- چرا این پدیده به وجود آمده است؟ تداوم خشکسالی در سال‌های اخیر

۴- چه موقع؟ ← بر روند زمانی موضوع می‌پردازد.
- چه زمانی این پدیده‌ها شدت می‌یابد؟ فصل گرم سال

۵- چه کسی یا چه کسانی؟ ← انسان و روابط متقابل او را با محیط، مورد توجه قرار می‌دهد.
- چه کسانی یا کدام فعالیت‌ها وبرنامه‌های انسانی در این پدیده اثر داشته است و تأثیر آن بر محیط و انسان چیست؟ بی توجهی به تثبیت خاک

۶- چطور؟ ← به بررسی سیر تکوین و تحول پدیده می‌پردازد.
- زمینه‌های به وجود آورندهٔ این پدیده چیست؟ قطع درختان، از بین رفتن دریاچه‌ها، باتلاق‌ها، واحدها و...

مراحل پژوهش در جغرافیا

- ✓ حس کنجکاوی انسان دربارهٔ جهان و زندگی و مسائل گوناگون آن سبب تلاش او برای کشف ناشناخته‌ها شده است.
- ✓ امروزه برای پاسخگویی به نیازها و سؤالاتی که برای انسان به وجود می‌آید روش‌های علمی مختلفی وجود دارد.
- ✓ علم جغرافیا همانند سایر علوم برای رسیدن به پاسخ مسائلی که با آن روبرو است به تحقیق و پژوهش می‌پردازد.

- ✓ **مراحل پژوهش در جغرافیا**
  - طرح سئوال و بیان مسئله
  - تدوین فرضیه
  - جمع آوری اطلاعات
  - پردازش اطلاعات
  - نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاد

گام اول: طرح سؤال و بیان مسئله

- پژوهشگر برای دستیابی به شناخت و آگاهی از مسئله‌ای که در ذهنش پدید آمده است، ابتدا باید مسئله خود را به صورت واضح و روشن بیان کند.
- بهتر است صورت مسئله به شکل سوالی، نوشته و از عبارات خبری یا جملات کلی و نامعلوم جلوگیری شود.
- در این مرحله، پژوهشگر از خود می‌پرسد انجام این پژوهش چه اهمیتی دارد؟
- نکته مورد توجه در این مرحله این است که پژوهشگر باید پژوهش دیگران را مورد بررسی قرار دهد، به عبارت دیگر، مطالعه سابقهٔ و پیشینهٔ مسئله و نتایج پژوهش دیگران، موردنیاز پژوهشگر است.
- پژوهشگر با مطالعهٔ سابقهٔ پژوهش نسبت به موضوع، اطلاعات بیشتری پیدا می‌کند و مهمتر از همه، پی می‌برد سوالی که برایش پیش آمده قبلا پاسخ داده شده است یا خیر؟
- مثال ← عوامل مؤثر در افزایش جمعیت شهر کرج در دهه اخیر چیست؟

علیرضا افشار

درس دوم | روش مطالعه در جغرافیا

گام دوم: تدوین فرضیه

- فرضیه‌سازی یکی از مراحل حساس پژوهش است ← فرضیه‌ها در هر پژوهش، نقش راهنما را دارد و به فعالیت‌هایی که قرار است انجام شود جهت می‌دهد.
- فرضیه پاسخ پیشنهادی و حدس اندیشمندانه محقق به سؤال تحقیق است.
- پژوهشگر با توجه به مسئله خود، پیشنهادها و خبرهای اولیه را در چارچوب مسئله پژوهش خود ارایه می‌کند.
- فرضیه‌های پژوهشگر به میزان دانش، تجربیات و سوابق پژوهشی در دسترس او بستگی دارد.
- **مثال**
  - به نظر می‌رسد وجود زمینه های مناسب اشتغال، عامل افزایش جمعیت شهر کرج است.
  - به نظر می‌رسد وجود خدمات آموزشی، درمانی و تفریحی، عامل افزایش جمعیت شهر کرج

گام سوم: جمع آوری اطلاعات

- جغرافی‌دانان برای مطالعه و پاسخگویی به سوالات خود به اطلاعات نیاز دارند.

- روش‌های جمع آوری اطلاعات به وسیلهٔ جغرافی‌دانان
  - **روش کتابخانه‌ای**: این روش در تمام پژوهش‌های علمی، مورد استفاده قرار می‌گیرد. در برخی ازآن‌ها تمام تلاش پژوهشگر در کتابخانه صورت می‌گیرد و در برخی دیگر، بخشی از پژوهش در آن جا انجام می‌شود.
    - منابع گردآوری اطلاعات کتابخانه ای:
      - کتاب‌ها
      - آمارنامه‌ها
      - عکس‌های هوایی و ماهواره‌ای
      - نقشه‌ها
      - نرم‌افزارها
    - پژوهشگر به سالنامهٔ آماری یک دهه مراجعه می‌کند و تغییرات جمعیتی شهر کرج را مورد مطالعه قرار می‌دهد. او با کمک عکس‌های هوایی و ماهواره‌ای، رشد فیزیکی شهر کرج را طی یک دهه بررسی می‌کند.
  - **روش میدانی**:
    - پژوهشگر در این روش برای گردآوری اطلاعات ناگزیر است به مکان مورد تحقیق برود و با مراجعه به افراد یا محیط و برقراری ارتباط مستقیم با مکان مورد مطالعه به گردآوری اطلاعات بپردازد.
    - در این روش پژوهشگر، باید ابزار سنجش و اطلاعاتی خود را به میدان ببرد.
    - ابزارهای روش میدانی: پرسش‌نامه، مصاحبه، مشاهده ← می‌باشند.
    - مثال: پژوهشگر با تعدادی از ساکنان یکی از محله‌های قدیمی شهر کرج، مصاحبه می‌کند و ضمن توجّه به تغییرات جمعیتی به بررسی علت‌های پنهان تغییرات هم می‌پردازد.

گام چهارم: پردازش اطلاعات

- ❖ پس از جمع‌آوری← استخراج ← طبقه‌بندی اطلاعات ← مرحلهٔ پردازش است.
- ❖ پردازش یعنی حذف اطلاعات غیر ضروری و حفظ اطلاعات مرتبط با پژوهش و تجزیه و تحلیل اطلاعات

مثال ← درصد تغییرات جمعیت و درصد شاغلان در یک دهه در شهر کرج با استفاده از روش‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

گام پنجم: نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

- ✓ این مرحله، مرحلهٔ آخر است.
- ✓ در این مرحله، پژوهشگر با نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات، پاسخ مسئلهٔ پژوهش را می‌یابد.
- ✓ او ضمن ارائه دلایل علمی و منطقی به تائید یا رد فرضیه یا فرضیه‌های خود می‌پردازد.

درس دوم | روش مطالعه در جغرافیا

- ✓ در صورتی که فرضیه یا فرضیه‌های یک پژوهشگر رد شود، پژوهشگر نباید دلسرد شود و پژوهش خود را بیهوده پندارد، زیرا، این پژوهش به کسانی که با این سوال مواجه شده اند پاسخ می‌دهد و از طرح دوباره آن جلوگیری می‌کند.
- ✓ مثال: بین تقاضای نیروی کار در شهر کرج و جذب جمعیت درآن، رابطه مستقیم وجود دارد.

پیشنهاد: باتوجه به قابلیت‌های جغرافیایی شهرهای اطراف، صنایع کوچک در آنجا ایجاد شود.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

جغرافیا ۱۰ درس ۲: روش مطالعه در جغرافیا

۲۵۲۴.مفهوم «پراکندگی فضایی پدیده‌ها» به ترتیب با کدام‌یک از سؤالات اساسی در «پرسش‌های جغرافیایی» مطابقت دارد؟ (سراسری ۹۷)

۱) چرا و کجا ۲) کجا و چرا ۳) چگونه و کجا ۴) کجا و چگونه

۲۵۲۵. سؤال «چه چیز» بر کدام‌یک از موارد زیر دلالت دارد؟

۱) به علت وقوع پدیده‌ها می‌پردازد. ۲) به سیر تکوین پدیده می‌پردازد.
۳) به ماهیت هر پدیده می‌پردازد. ۴) به چگونگی وقوع پدیده می‌پردازد.

۲۵۲۶. کدام‌یک از موارد زیر صحیح نیست؟

۱) سؤال چه کسی به روابط متقابل انسان‌ها با یکدیگر می‌پردازد. ۲) سؤال چه موقع بر روند زمانی موضوعات می‌پردازد.
۳) سؤال چطور به بررسی سیر تکوین و تحول پدیده می‌پردازد. ۴) سؤال کجا با مکان وقوع پدیده‌ها سروکار دارد.

۲۵۲۷. «وجود ریزگردهای بیش از حد مجاز در هوا» دلالت بر کدام سوال اساسی در جغرافیا دارد؟

۱) چه چیز ۲) کجا ۳) چرا ۴) چه موقع

۲۵۲۸. با توجه به مفهوم سؤالات اساسی در جغرافیا کدام گزینه صحیح است؟

۱) تداوم خشکسالی در سال‌های اخیر ← کجا ۲) جنوب و غرب کشور ← چه موقع
۳) فصل گرم سال ← چه چیز ۴) بی‌توجهی به تثبیت خاک ← چه کسی

۲۵۲۹. در سؤال «چطور» جغرافی‌دان به بررسی چه موضوعی در جغرافیا می‌پردازد؟

۱) به علت وقوع پدیده می‌پردازد. ۲) به بررسی سیر تکوین و تحول پدیده می‌پردازد.
۳) بر ماهیت هر پدیده یا مسئله دلالت دارد. ۴) به روند زمانی موضوعات می‌پردازد.

۲۵۳۰. چه عاملی باعث شده است که انسان تلاش کند نسبت به ناشناخته‌ها آگاهی پیدا کند؟

۱) یافتن منابع جدید جهت رفاه و آسایش ۲) پیدا کردن بهترین مکان جهت زندگی
۳) حس کنجکاوی دربارهٔ جهان و زندگی ۴) گرفتن درس خداشناسی و معرفت

۲۵۳۱. در رابطه با شیوهٔ مطالعه در جغرافیا کدام گزینه صحیح است؟

۱) پژوهشگر بهتر است در بیان مسئله از عبارات خبری استفاده کند. ۲) حذف اطلاعات غیرضروری از مراحل پردازش اطلاعات می‌باشد.
۳) بازدید، یکی از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای می‌باشد. ۴) مطالعهٔ سابقه و پیشینهٔ تحقیق در مرحلهٔ تدوین فرضیه صورت می‌گیرد.

۲۵۳۲. در رابطه با تدوین فرضیه کدام گزینه صحیح است؟

۱) پژوهشگر باید فرضیهٔ دیگران را مورد بررسی قرار دهد سپس ارائهٔ فرضیه نماید.
۲) در صورتی‌که فرضیه یا فرضیه‌های یک پژوهشگر رد شود نشان‌دهندهٔ دانش کم محقق است.
۳) فرضیه‌ها بهتر است صورت مسئله به خود بگیرند و به شکل سوالی مطرح شوند.
۴) فرضیه‌ها در پژوهش نقش راهنما را دارند و به فعالیت‌هایی جهت می‌دهند که قرار است، انجام شود.

۲۵۳۳.به ترتیب مرحلهٔ دوم و سوم یک تحقیق و پژوهش در جغرافیا کدام است؟

۱) جمع‌آوری اطلاعات ـ پردازش اطلاعات ۲) تدوین فرضیه ـ جمع‌آوری اطلاعات
۳) تدوین فرضیه ـ پردازش اطلاعات ۴) جمع‌آوری اطلاعات ـ نتیجه‌گیری

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۵۳۴. در طرح سؤال و بیان مسئله مهم‌ترین دلیل برای بررسی پیشینهٔ موضوع مورد مطالعه چیست؟

۱) پژوهشگر نسبت به موضوع اطلاعات بیش‌تری پیدا می‌کند.

۲) پژوهشگر از نتایج پژوهش دیگران آگاه می‌شود.

۳) پژوهشگر درصدد است بداند که قبلاً به سؤال او پاسخ داده شده است.

۴) پژوهشگر با تفکرات جدید و ایده‌های نو آشنا می‌شود.

۲۵۳۵. به ترتیب مرحلهٔ اول و چهارم یک تحقیق و پژوهش در جغرافیا کدام است؟

۱) طرح سؤال و بیان مسئله ـ نتیجه‌گیری و ارائهٔ پیشنهادها　　۲) تدوین فرضیه ـ نتیجه‌گیری و ارائهٔ پیشنهادها

۳) طرح سؤال و بیان مسئله ـ پردازش اطلاعات　　۴) تدوین فرضیه ـ پردازش اطلاعات

۲۵۳۶. با توجه به مراحل تحقیق و پژوهش در جغرافیا کدام مورد نادرست است؟

۱) به نظر می‌رسد زمینه‌های مناسب اشتغال، عامل افزایش جمعیت شهر x است. ← جمع‌آوری اطلاعات

۲) بین تقاضای نیروی کار در شهر x و جذب جمعیت در آن رابطهٔ مستقیم وجود دارد. ← نتیجه‌گیری

۳) درصد تغییرات جمعیت و درصد شاغلان در یک دهه در شهر x با استفاده از روش‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. ← پردازش اطلاعات

۴) عوامل مؤثر در افزایش جمعیت شهر x در دههٔ اخیر چیست؟ ← طرح سؤال و بیان مسئله

۲۵۳۷. در ارائهٔ فرضیه توسط پژوهشگر ..... اهمیتی نداشته و هم‌چنین ..... از مراحل پردازش اطلاعات محسوب نمی‌شود.

۱) موضوع پژوهش ـ تحلیل فرضیهٔ پیشنهادی　　۲) مطالعهٔ سابقهٔ پژوهش ـ تحلیل فرضیهٔ پیشنهادی

۳) مطالعهٔ سابقهٔ پژوهش ـ حذف اطلاعات غیرضروری　　۴) موضوع پژوهش ـ حذف اطلاعات غیرضروری

۲۵۳۸. یکی از مراحل حساس پژوهش ..... است و روش ..... در تمامی پژوهش‌های علمی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۱) طرح سؤال و مسئله ـ کتابخانه‌ای　　۲) فرضیه‌سازی ـ کتابخانه‌ای

۳) طرح سؤال و مسئله ـ میدانی　　۴) فرضیه‌سازی ـ میدانی

۲۵۳۹. از جمله ابزارهای گردآوری اطلاعات در روش میدانی کدامند؟

۱) پرسش‌نامه ـ مصاحبه ـ مشاهده　　۲) نقشه ـ سالنامه ـ تصاویر

۳) مشاهده ـ سالنامه ـ تصاویر　　۴) پرسش‌نامه ـ مصاحبه ـ تصاویر

۲۵۴۰. کدام موارد در ارتباط با مراحل پژوهش در جغرافیا صحیح می‌باشند؟

الف) تصاویر و نقشه‌ها، منابع گردآوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای می‌باشند.

ب) پژوهشگر با توجه به مسئلهٔ خود، پیشنهادها و خبرهای اولیه را در چارچوب فرضیه ارائه می‌کند.

ج) پاسخ پیشنهادی و حدس اندیشمندانهٔ محقق به سؤال تحقیقی را فرضیه می‌گویند.

د) در تحقیق و پژوهش جغرافیایی پس از مرحلهٔ پردازش اطلاعات، مرحلهٔ پردازش فرضیه است.

۱) الف ـ ج　　۲) الف ـ ب　　۳) د ـ ج　　۴) د ـ ب

۲۵۴۱. چرا پژوهشگری که فرضیهٔ او رد شده است، نباید دلسرد شده و پژوهش خود را بیهوده پندارد؟

۱) زیرا با دلایل علمی و منطقی رد شده است.　　۲) زیرا نتیجهٔ آن در مراکز علمی استفاده خواهد شد.

۳) از طرح دوبارهٔ موضوع جلوگیری می‌کند.　　۴) از آن برای مطالعات کتابخانه‌ای استفاده خواهد شد.

۲۵۴۲. در رابطه با پژوهش در جغرافیا کدام مورد صحیح نمی‌باشد؟

۱) در مرحلهٔ آخر پژوهش، پژوهشگر با تجزیه و تحلیل اطلاعات، پاسخ مسئلهٔ پژوهش را می‌یابد.

۲) در مرحلهٔ طرح سؤال، پژوهشگر از خود می‌پرسد که این پژوهش چه اهمیتی دارد؟

۳) مطالعهٔ سابقه و پیشینهٔ مسئله و نتایج پژوهش دیگران مورد نیاز پژوهشگر است.

۴) فرضیه‌های پژوهشگر به میزان دانش، تجربیات و مسئلهٔ پژوهشی در دسترس او بستگی دارد.

درس سوم: موقعیت جغرافیایی ایران

- جغرافیای طبیعی ← به مطالعهٔ ساختار و پراکندگی پدیده‌های طبیعی سطح زمین پرداخته و در پی یافتن راه‌حل‌هایی جهت رفع مشکلات محیطی است.
- محل قرار گرفتن هر پدیده در سطح کره‌زمین، موقعیت جغرافیایی آن پدیده است
- موقعیت جغرافیایی هر کشور از دو نظر قابل مطالعه است: موقعیت ریاضی و موقعیت نسبی

موقعیت جغرافیایی هر کشور

- موقعیت ریاضی (مطلق)
  - هر پدیده یا مکان، موقعیت ریاضی‌ای دارد که این موقعیت فقط به آن پدیده تعلق دارد.
  - محل دقیق هر پدیده یا مکان با توجه به طول و عرض جغرافیایی، موقعیت مطلق یا ریاضی آن محل است.
  - ایران در عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۴۰ درجه در جنوب منطقهٔ معتدلهٔ نیمکرهٔ شمالی و همچنین در ۴۴ تا ۶۳ درجهٔ طول شرقی واقع است.
  - گستردگی کشور ما در عرض جغرافیایی به تنوع آب و هوا در آن منجر شده است.
  - تنوع آب و هوایی در نوع تولیدات کشاورزی، محیط زیست و در نهایت پیشرفت کشور ما موثر
- موقعیت نسبی
  - محل قرارگیری هر مکان، نسبت به پدیده های طبیعی یا انسانی پیرامون خود، موقعیت نسبی آن مکان است.
  - همهٔ پدیده‌ها موقعیت نسبی دارند.
  - منظور از موقعیت نسبی هر کشور، محل قرارگیری آن نسبت به سایر کشورها، دریاها، تنگه‌ها، کانال‌ها، خلیج ها، منابع اقتصادی و ... است
  - ایران در منطقه جنوب غربی آسیا قرار دارد

موقعیت نسبی ایران

✓ ایران به دلیل قرار گرفتن در مجاورت خلیج‌فارس، دریای عمان، تنگهٔ هرمز و نیز دریای خزر از موقعیت نسبی ممتازی برخوردار است.

دلایل اهمیت خلیج فارس و تنگهٔ هرمز

- ارزش و نقش ارتباطی
  - خلیج فارس و تنگهٔ هرمز حلقهٔ اتصال سه قارهٔ آفرقا، اروپا و آسیاست.
  - این منطقه در گذشته اهمیت داشته و اکنون نیز به عنوان حلقه‌ای از زنجیره حمل و نقل کالا اهمیت خود را حفظ کرده است.
- انـــرژی
  - این منطقه بزرگترین منبع انرژی جهان است.
  - حدود ۶۶ درصد ذخایر نفت و ۲۸ در ذخایر گاز طبیعی جهان را در خود جای داده است.
- بازار ←
  - درآمدها و دلارهای ناشی از صدور و فروش نفت خام، منطقه خلیج فارس را به صورت یکی از کانون-های ثروتمند جهان درآورده است و این بازار مصرف بزرگ، آن را به کانون توجه صادرکنندگان کالاهای صنعتی و غیر صنعتی تبدیل کرده است.
- فرهنگی و سیاسی ←
  - این منطقه، ارزش فرهنگی و سیاسی دارد زیرا که خلیج فارس در مرکز و قلب ناحیه جغرافیایی و سیاسی جهان اسلام قرار دارد.

✓ مجموعه این ارزش ها (ارتباط، انرژی، بازار و فرهنگ) قدرت‌های جهانی را در گذشته و امروزه متوجه خود کرده است چرا که تسلط بر تمام یا هر یک از این موارد، موازنهٔ راهبردی و قدرت در جهان را تغییر می‌دهد.

✓ ایران از کشورهای مهم در خلیج فارس است.

✓ عوامل طبیعی و انسانی، وضع خاصّی (قدرت) برای کشور ایران پدید آورده است.

درس سوم | موقعیت جغرافیایی ایران

موقعیت ایران	نسبت به سایر کشورهای حوزه خلیج فارس
از نظر وسعت	عربستان-ایران- عراق- عمان- امارات- قطر- کویت-بحرین
از نظر جمعیت	ایران- عراق- عربستان- امارات- عمان- کویت- قطر-بحرین
از نظر نفت	عربستان- عراق- ایران- امارات- کویت- قطر- عمان-بحرین

تنگهٔ هرمز

- این تنگه آبراهه هلالی شکل است.
- این تنگه آب‌های آزاد اقیانوس هند و دریای عمان را به خلیج فارس متصل می کند.
- این تنگه به سبب این که دروازهٔ خروجی نفت خلیج‌فارس است، مهم‌ترین آبراهه راهبردی و یکی از گذرگاه‌های تجاری مهم جهان

دریای عمان

به واسطهٔ مجاورت با آب‌های آزاد دسترسی به اقیانوس هند و وجود سواحل با قابلیت‌های دفاعی مناسب از نظر اقتصادی و نظامی اهمیت بسیاری برای ایران دارد.

دریای خزر

۱) بزرگترین پهنهٔ آبی محصور در خشکی ۲) به واسطهٔ منابع نفت و گاز ۳) تأمین ۹۰ ٪ از خاویار جهان ۴) دسترسی به بازار مصرف ۳۰۰ میلیون نفری کشورهای آسیای میانه از موقعیت نسبی بالایی برخوردار است.

مرزهای سیاسی

- ✓ مرز مهمترین عامل تشخیص و جدایی هر کشور از کشور همسایه است و نشان می دهد سرزمین یک کشور تا کجا امتداد دارد.
- ✓ ایران کشور وسیعی است که حدود ۸۷۵۵ کیلومتر، مرز مشترک سیاسی با همسایگانش دارد.
- ✓ ایران جز کشورهای پر همسایه است و با ۱۵ کشور مرز خشکی و آبی دارد.
- ✓ بیشترین مرز ایران مرز خشکی است با ۴۱۱۳ کیلومتر و کمترین مرز ایران، مرز آبی است.
- ✓ طولانی ترین مرز ایران با عراق و کمترین آن با ارمنستان است.
- ✓ مرز دریایی ایران ۲۷۰۰ کیلومتر، رودخانه ای آن ۱۸۳۰ کیلومتر است.
- ✓ راه‌های هوایی ← ارتباط با سایر نقاط را فراهم می‌سازد.
- ✓ کشور ما از طریق راه‌های آبی با کشورهای جهان در ارتباط است.راه های آبی امکان روابط بازرگانی بیشتری را فراهم می‌کند.
- ✓ دسترسی به آب‌های آزاد برای هر کشوری، علاوه بر امکان ارتباط با سایر نقاط جهان، دستیابی به صنایع غذایی و صنایع معدنی و سوخت های فسیلی را نیز فراهم می‌کند.

جغرافیا ۱۰

درس ۳: موقعیت جغرافیایی ایران

۲۵۴۳. ایران در کدام عرض جغرافیایی واقع شده است؟

۱) در عرض ۲۵ تا ۳۹ درجه در جنوب منطقهٔ معتدلهٔ نیمکرهٔ شمالی قرار گرفته است.

۲) در عرض ۲۵ تا ۳۹ درجه در جنوب منطقهٔ معتدلهٔ نیمکرهٔ جنوبی قرار گرفته است.

۳) در عرض ۲۵ تا ۴۹ درجه در جنوب منطقهٔ معتدلهٔ نیمکرهٔ شمالی قرار گرفته است.

۴) در عرض ۲۵ تا ۴۹ درجه در جنوب منطقهٔ معتدلهٔ نیمکرهٔ جنوبی قرار گرفته است.

۲۵۴۴. ایران در کدام طول جغرافیایی واقع شده است؟

۱) ایران در ۴۴ تا ۶۳ درجهٔ طول غربی واقع شده است.

۲) ایران در ۳۹ تا ۶۳ درجهٔ طول شرقی واقع شده است.

۳) ایران در ۴۴ تا ۶۳ درجهٔ طول شرقی واقع شده است.

۴) ایران در ۳۹ تا ۶۳ درجهٔ طول غربی واقع شده است.

۲۵۴۵. موقعیت جغرافیایی هر کشور از چند نظر قابل بررسی است و کدام‌ها هستند؟

۱) دو نظر؛ ریاضی ـ محیط زیست

۲) سه نظر؛ آب و هوا ـ نسبی ـ محیط زیست

۳) سه نظر؛ ریاضی ـ نسبی ـ آب و هوا

۴) دو نظر؛ ریاضی ـ نسبی

۲۵۴۶. گستردگی ایران در عرض‌های جغرافیایی به ..... منجر شده است که نتیجهٔ آن در نهایت ..... است.

۱) تنوع آب و هوا ـ پیشرفت کشور

۲) تنوع خاک‌ها ـ تنوع محصولات

۳) تنوع خاک‌ها ـ پیشرفت کشور

۴) تنوع آب و هوا ـ تنوع محصولات

۲۵۴۷. کدام گزینه در ارتباط با عرض جغرافیایی ایران صحیح نیست؟

۱) گستردگی کشور ما در عرض‌های مختلف به تنوع آب و هوا منجر می‌شود.

۲) تنوع آب و هوایی در تنوع کشاورزی و محیط زیست مؤثر است.

۳) جنوبی‌ترین عرض جغرافیایی ایران در جنوب مدار رأس‌السرطان قرار دارد.

۴) ایران در عرض ۲۵ تا ۳۹ درجهٔ نیمکرهٔ شمالی واقع شده است.

۲۵۴۸. منظور از موقعیت نسبی یک مکان چیست؟

۱) محل قرارگیری هر مکان نسبت به پدیده‌های طبیعی یا انسانی پیرامون خود

۲) محل دقیق هر پدیده یا مکان با توجه به طول و عرض جغرافیایی

۳) دوری یا نزدیکی به مدار استوا یا نصف‌النهار مبدأ

۴) محل قرارگیری هر مکان نسبت به موقعیت سیاسی آن

۲۵۴۹. با توجه به موقعیت ریاضی و موقعیت نسبی مکان‌ها کدام موارد صحیح است؟

الف) همهٔ پدیده‌ها موقعیت نسبی دارند که منظور موقعیت هر کشور نسبت به کوه، رود و ... است.

ب) قرار گرفتن ایران در همسایگی کشورهای عراق، ترکیه و ... نشان از موقعیت مطلق ایران در منطقه می‌باشد.

ج) ایران از موقعیت ریاضی ممتازی برخوردار است؛ زیرا در مجاورت خلیج فارس و تنگهٔ هرمز قرار دارد.

د) محل دقیق هر پدیده یا مکان را با توجه به طول و عرض جغرافیایی، موقعیت ریاضی یا مطلق آن محل می‌گویند.

۱) ب ـ ج ۲) ب ـ د ۳) الف ـ د ۴) الف ـ ج

۲۵۵۰. در ارتباط با منابع نفت و گاز خلیج فارس کدام گزینه صحیح است؟

۱) حدود ۶۸٪ ذخایر گاز جهان و ۲۶٪ ذخایر نفت جهان را در خود جای داده است.

۲) حدود ۶۸٪ ذخایر گاز جهان و ۲۸٪ ذخایر نفت را در خود جای داده است.

۳) حدود ۶۶٪ ذخایر نفت جهان و ۲۸٪ ذخایر گاز طبیعی را در خود جای داده است.

۴) حدود ۶۶٪ ذخایر نفت جهان و ۲۶٪ ذخایر گاز طبیعی را در خود جای داده است.

۲۵۵۱. در ارتباط با خلیج فارس و تنگهٔ هرمز کدام گزینه صحیح نیست؟

۱) این منطقه ارزش فرهنگی و سیاسی دارد.

۲) تنگهٔ هرمز میان ایران و یمن قرار دارد.

۳) این منطقه سه قاره را به یکدیگر پیوند می‌دهد.

۴) این منطقه یکی از بازارهای بزرگ مصرف است.

مرکز مشاوره تحصیلی علی رضا افشار

۲۵۵۲. چرا قدرت‌های جهانی خواستار تسلط بر خلیج فارس هستند؟

۱) موازنهٔ راهبری و قدرت را در جهان به‌دست آورند.
۲) بر منابع معدنی و نفتی منطقه مسلط خواهند شد.
۳) بهترین بازار برای فروش اسلحه به حساب می‌آید.
۴) هدف آن‌ها تسلط بر تنگهٔ هرمز می‌باشد.

۲۵۵۳. کدام عوامل، وضعیت خاصی را برای ایران پدید آورده است؟

۱) سیاسی ـ اجتماعی ۲) انسانی ـ سیاسی ۳) طبیعی ـ اقتصادی ۴) طبیعی ـ انسانی

۲۵۵۴. ارزش فرهنگی و سیاسی خلیج فارس به چه دلیل است؟

۱) در مرکز و قلب جهان اسلام قرار گرفته است.
۲) کانون توجه صادرکنندگان کالا در جهان می‌باشد.
۳) نقش ارتباطی بین سه قارهٔ آفریقا، اروپا و آسیا را دارد.
۴) بزرگ‌ترین منابع انرژی جهان در این منطقه قرار دارد.

۲۵۵۵. به ترتیب وسیع‌ترین و کوچک‌ترین کشورها در منطقهٔ خلیج فارس کدام‌اند؟

۱) ایران ـ کویت ۲) عربستان ـ بحرین ۳) عربستان ـ کویت ۴) ایران ـ بحرین

۲۵۵۶. به ترتیب پرجمعیت‌ترین و کم‌جمعیت‌ترین کشورها در منطقهٔ خلیج فارس کدام‌اند؟

۱) ایران ـ بحرین ۲) ترکیه ـ بحرین ۳) ترکیه ـ کویت ۴) ایران ـ کویت

۲۵۵۷. به ترتیب بیش‌ترین و کم‌ترین تولید نفت در منطقهٔ خلیج فارس مربوط به کدام کشورها می‌باشد؟

۱) عربستان ـ کویت ۲) عراق ـ کویت ۳) عربستان ـ بحرین ۴) عراق ـ بحرین

۲۵۵۸. ایران حدود ..... کیلومتر مرز با همسایگانش دارد که با ..... کشور مرز خشکی یا آبی دارد.

۱) ۷۸۳۱ - ۱۵ ۲) ۸۷۳۱ - ۱۵ ۳) ۷۸۳۱ - ۱۴ ۴) ۸۷۳۱ - ۱۴

۲۵۵۹. به ترتیب بیش‌ترین و کم‌ترین نوع مرزهای ایران کدام‌اند؟

۱) خشکی ـ رودخانه‌ای ۲) خشکی ـ دریاچه‌ای و باتلاقی ۳) دریایی ـ رودخانه‌ای ۴) دریایی ـ دریاچه‌ای و باتلاقی

۲۵۶۰. مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی هر کشور از کشور همسایه ..... است و هم‌چنین راه‌های ..... امکان بازرگانی بیش‌تری را فراهم می‌کند.

۱) مرز ـ راه‌آهن ۲) عوامل سیاسی ـ راه‌آهن ۳) مرز ـ آبی ۴) عوامل سیاسی ـ آبی

۲۵۶۱. کدام مورد از نتایج دسترسی به آب‌های آزاد جهان نمی‌باشد؟

۱) دستیابی به منابع غذایی
۲) دسترسی به منابع معدنی
۳) اشتغال دریانوردان و توسعهٔ دریانوردی
۴) دستیابی به سوخت‌های فسیلی

۲۵۶۲. چرا تنگهٔ هرمز مهم‌ترین آبراههٔ راهبردی جهان است؟

۱) دروازهٔ خروجی نفت خلیج فارس به سایر نقاط است.
۲) حجم گسترده‌ای کالا از این تنگه عبور می‌کند.
۳) صید عظیم ماهی و مروارید در این آبراهه وجود دارد.
۴) توجه کشورهای قدرتمند جهان به این آبراهه است.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس چهارم: ناهمواری‌های ایران

- ✓ پراکندگی شهرها و روستاها در همه جای کشور ما یکسان نیست.
- ✓ از دشت‌های نسبتاً هموار داخلی تا جلگه‌های سرسبز سواحل دریای خزر و از کوه‌های البرز تا زاگرس و جلگه‌های ساحلی خلیج فارس و دریای عمان، آبادی‌های متعدد به شکل شهر و روستا استقرار یافته است.
- ✓ تعداد سکونتگاه‌ها در مناطق پایکوهی بیشتر و جمعیت در آن متراکم‌تر است.
- ✓ پراکندگی جمعیت در نواحی مختلف کشور متفاوت است زیرا شرایط مساعد طبیعی و انسانی در تمام مناطق کشور یکسان نیست.
- ✓ نواحی مرکزی و شرقی کشور (کویر و لوت) کم‌جمعیت، مناطق غرب، شمال غرب و شمال پرجمعیت است.
- ✓ در نواحی کوه‌پایه ای و کوهستانی به خاطر شرایط دما و بارش تراکم جمعیت بیشتر است.

اهمیت ناهمواری‌ها

- ✓ نگاهی دقیق به نقشه ناهمواری‌های ایران نشان می‌دهد که بخش اعظم سرزمین ما را نواحی مرتفع و کوهستانی تشکیل می‌دهند.
- ✓ ناهمواری ها بر تشکیل اجتماعات انسانی نوع معشیت مردم و حتی بر تاریخ کشور ما، پیروزی و ناکامی‌های تاریخی تأثیرگذار بوده است.
- ✓ آریو برزن سردار دلاور ایرانی با استفاده از تنگهٔ تکاب در ارتفاعات زاگرس (جایی در استان کهکیلویه و بویر احمد کنونی) در برابر حمله اسکندر مقدونی از ایران دفاع کرد.

پیدایش ناهمواری‌های ایران

- ✓ ناهمواری‌های ایران بیشتر طی دوران‌های اول تا سوم زمین‌شناسی پدید آمده است.
- ✓ شکل نهایی ناهمواری‌های ایران به اواخر دوران سوم زمین‌شناسی (سنوزوئیک) مربوط است.
- ✓ پس از آخرین تحولات دوران سوم زمین‌شناسی، طی دورهٔ (کواترنر) ناهمواری‌های کشور ما شکل نهایی یافته و از آن پس تحت تأثیر عوامل فرسایش تغییر شکل می‌یابند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

- ✓ عوامل فرسایش ← می‌باشند.
  - آب‌های روان
  - باد
  - اختلاف دما
  - عملکرد انسان
  - یخچال‌ها

- ✓ انسان با بهره‌برداری‌های گوناگون خود از محیط، سرعت تغییرات را افزایش داده است و موجب تغییر شکل ناهمواری‌های ایران شده است.

دوران‌های زمین شناسی

پرکامبرین ← پالئوزوئیک ← مزوزوئیک ← سنوزوییک

- ✓ دورهٔ کواترنر به دورهٔ انتهایی زمان‌های زمین‌شناسی گفته می‌شود که تقریبا ۲/۵ میلیون سال اخیر را در بر می‌گیرد و طی آن دوره‌های یخچالی و بین یخچالی، دوره‌های بارانی و خشک به وقوع پیوسته و آثار زیادی بر ناهمواری‌ها بر جا گذاشته است. گسترش زندگی انسان و شهرنشینی هم باعث تغییرات زیادی برناهمواری‌ها طی این دوره شده است.

تقسیمات ناهمواری‌های ایران

باتوجه به نقشهٔ پراکندگی ناهمواری‌های ایران، می‌توان تقسیماتی را در آن تشخیص داد:

الف- سرزمین‌های کوهستانی که اغلب بیش از هزار متر از سطح دریاهای آزاد ارتفاع دارند.

ب- سرزمین‌های هموار که شامل دشت‌ها در نواحی داخلی و جلگه‌های کم ارتفاع در سواحل دریاها می‌شوند.

درس چهارم | ناهمواری‌های ایران

سرزمین‌های کوهستانی

✓ باتوجه به تاریخچهٔ زمین‌شناسی، تحولات ناهمواری‌ها، شکل و پراکندگی، کوهستان‌های ایران را می‌توان به صورت زیر تقسیم‌بندی کرد.

ناهمواری‌های ایران

- سرزمین‌های کوهستانی
  - ۱) منطقهٔ کوهستانی شمال کشور
    - منطقهٔ کوهستانی آذربایجان: رشته کوه ارسباران (قره داغ) در شمال رشته کوه مرزی ایران و ترکیه در شمال و غرب تودهٔ کوهستانی سهند و سبلان(آتش فشانی)
    - منطقهٔ کوهستانی تالش ← آذربایجان را از دریای خزر جدا می‌کند.
    - منطقهٔ کوهستانی البرز ← از دره منجیل تا گردنه خوش ییلاق
    - کوه‌های شمال خراسان ← این کوه‌ها منظم و موازی است.
  - ۲) منطقهٔ کوهستانی زاگرس ← از کردستان با جهت شمال غربی- جنوب شرقی تا تنگهٔ هرمز را تشکیل داده است.
  - ۳) مناطق کوهستانی مرکزی
    - اگر سه نقطهٔ کوه جغتای در خراسان رضوی، گردنهٔ آوج در استان همدان و قلهٔ کوه بزمان یا خضر زنده، در سیستان و بلوچستان را به یکدیگر متصل کنیم، مثلث کوهستانی مرکزی ایران تشکیل می‌شود.
    - منطقهٔ مکران ← در جنوب سیستان و بلوچستان
- سرزمین‌های هموار ایران
  - دشت‌ها
    - دشت‌های فرسایشی
    - دشت‌های رسوبی
  - جلگه‌ها
    - جلگه‌های شمال
    - جلگه‌های داخلی
    - جلگه‌های جنوبی

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا انشار

الف) سرزمین‌های کوهستانی

با توجه به تاریخچهٔ زمین شناسی، تحولات ناهمواری‌ها، شکل و پراکندگی، کوهستان‌های ایران را می‌توان به صورت زیر تقسیم‌بندی کرد:

- منطقهٔ کوهستانی شمال کشور
- منطقهٔ کوهستانی مرکزی
- کوه‌های شرق و جنوب شرقی
- منطقهٔ کوهستانی غربی (زاگرس)

۱- منطقهٔ کوهستانی شمال کشور

الف) منطقهٔ کوهستانی آذربایجان:

✓ رشته کوه ارسباران (قره داغ) در شمال و رشته کوه مرزی ایران و ترکیه، شمال و غرب این منطقه را در برگرفته است.

✓ دو توده کوهستانی به نام‌های سهند و سبلان بر اثر فعالیت‌های آتش فشان در آذربایجان به وجود آمده است.

درس چهارم | ناهمواری‌های ایران

ب) منطقهٔ کوهستانی تالش:

- ✓ کوهستان‌های تالش با جهت شمالی- جنوبی، منطقهٔ آذربایجان را از کناره‌های دریای خزر جدا کرده است.
- ✓ شیب عمومی این کوه‌ها به سمت خزر بیش از منطقهٔ آذربایجان است و آب‌های جاری از آن‌ها با سرعت به دریای خزر وارد می‌شود.
- ✓ مهم‌ترین قلّهٔ این منطقهٔ کوهستانی، کوه‌های باغ رو، آق داغ می‌باشد.
- ✓ منطقهٔ کوهستانی تالش، توسط درّهٔ سفیدرود از کوه‌های البرز جدا می‌شود.

ج) منطقهٔ کوهستانی البرز:

- ✓ کوه‌های البرز از تنگهٔ منجیل شروع شده و در امتداد غربی- شرقی تا کوه‌های شاه کوه در نزدیکی شاهرود و گردنهٔ خوش ییلاق ادامه دارند.
- ✓ دامنه‌های البرز معمولاً به سمت شمال و یا جنوب است و در آن درّه‌های وسیعی و عمیقی هست، که رودهایی چون چالوس و هراز در آن ها جریان دارد.
- ✓ بخش اعظم چین خوردگی البرز، حاصل کوه زایی مواد رسوبی است.
- ✓ فعالیت‌های آتش‌فشانی در دورهٔ کواترنر سبب شکل‌گیری قلّهٔ دماوند در این رشته کوه شده است و قله‌های دیگری چون علم کوه، تخت سلیمان و توچال در این رشته کوه است.
- ✓ مراکز جمعیتی بسیاری در امتداد کوهستان‌های البرز مستقر شده است و یکی از کانون‌های عمدهٔ فعالیت‌های اقتصادی کشور به شمار می‌رود.

گستردهٔ فعال البرز

❖ **عواملی که سبب ناپایداری منطقهٔ کوهستانی البرز شده است:**

- گسترش شهرهای پر رونق اقتصادی مثل تهران، کرج
- احداث جادهٔ‌های ارتباطی (شوسه و راه آهن)
- احداث سدها و هدایت رودخانه‌ها و بهره‌برداری از آن‌ها
- گسترش فعالیت‌های کشاورزی
- بهره‌برداری از معادن

❖ **نتایج ناپایداری البرز:**

- مجموعهٔ عوامل ناپایداری البرز سبب شده است دامنه ها و درّه‌ها، دشت‌ها و رودخانه‌های این منطقهٔ کوهستانی طی دهه‌ها، چهرهٔ دیگری به خود بگیرد.
- مخاطراتی همچون ریزش و لغزش در جاه‌ها و دامنه‌ها، لرزش‌های خفیف و گسترده، طغیان رودها و بروز سیلاب و همانند آن ها حادث شود.

مهم‌ترین جادهٔ‌هایی که شهرهای دامنه‌های جنوبی البرز را به دامنه‌های شمالی آن ارتباط می‌دهد، جادهٔ هراز، چالوس، فیروز کوه و رشت است.

جادهٔ هراز: از درّه هراز گذشته و نزدیکترین راه به تلهٔ دماوند است.

جادهٔ چالوس: از کرج عبور می‌کند و به شهر چالوس در مازندران می‌رسد.

جادهٔ فیروزکوه: از تهران، دماوند و فیروزکوه عبور می‌کند و به قائم شهر و ساری می‌رسد.

جادهٔ رشت: از اتوبان تهران،کرج و قزوین عبور می‌کند وبه رشت می‌رسد.

د) کوه‌های شمال خراسان:

- ✓ این کوه‌ها به شکل منظم و موازی در شمال شرقی ایران قرار دارد.
- ✓ از رشته کوه‌های شمال خراسان، می‌توان هزار مسجد، آلا داغ و در اطراف نیشابور، بینالود را نام برد.

۲- منطقهٔ کوهستانی غربی (زاگرس)

- ✓ چین خوردگی‌های زاگرس مانند دیواری، با درّه‌های موازی و به طول صدها کیلومتر، چشم‌انداز نواحی کوهستانی غربی کشور از مریوان در کردستان تا جهت شمال غربی- جنوب شرقی تا تنگهٔ هرمز را تشکیل داده است.
- ✓ بلندترین قلل رشته کوه های غربی کشور عبارت اند از: زردکوه و دنا

زاگرس چگونه به وجود آمده است:

- ✓ رشته کوه زاگرس از برخورد دو صفحهٔ شبه جزیرهٔ عربستان و صفحهٔ اوراسیا به وجود آمده است.
- ✓ چین خوردگی‌های زاگرس، پس از تشکیل به حالت اولیه باقی نماند و طی میلیون‌ها سال به علت فرسایش تغییر شکل یافته است.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس چهارم | ناهمواری‌های ایران

- ✓ یکی از زیباترین و فعال‌ترین پدیده‌های رشته کوه زاگرس، گنبدهای نمکی است که لایه‌های نمک به شکل گنبدهایی بین لایه‌های رسوبی قرار گرفته است.

گنبد نمکی:

- ✓ توده‌ای از نمک به شکل تقریباً گنبدی که بر اثر عوامل درونی و وزن مخصوص کمتر نمک نسبت به رسوبات اطراف خود بالا می‌آید.
- ✓ سّد گتوند در استان خوزستان احداث شد.
- ✓ گنبد نمکی جاشک ← خور موج استان بوشهر می‌باشد.

❖ **عوامل تغییر دهندهٔ زاگرس در حال حاضر:**

الف) عوامل طبیعی:

۱- رودهای بسیاری از زاگرس سرچشمه می‌گیرد، جریان آب دراین رودها به علت تغییرات اقلیمی، دچار نوساناتی شده و از حالت منظم به حالت نامنظم و طغیانی تغییر شکل داده است.

۲- ریزش‌های جوی شدید، کوه‌ها را فرسایش می‌دهد و مواد آن در دسترس این رودها قرار می‌گیرد، به نظر می‌رسد طی سه دههٔ اخیر، طغیان در رودهای حوضهٔ زاگرس بیش از گذشته شده و در پی آن، حمل رسوب توسط رودها به تشکیل شکل‌های جدیدی از ناهمواری منجر شده است.

۳- توفان‌های گرد و غبار از دیگر عواملی است که هم طبیعت و هم انسان در منطقهٔ زاگرس در ایجاد و گسترش آن‌ها مؤثر است. طی سی سال اخیر، وقوع توفان‌ها در این منطقهٔ بیشتر شده است و انتظار می‌رود در استان‌های زاگرسی (خوزستان، لرستان و ایلام) افزایش یابد.

ب) عوامل انسانی:

- ✓ بر روی رودهای حوضهٔ زاگرس، سدهای متعدد احداث شده است. این سدها برای جلوگیری از طغیان، تولید برق آبی، تنظیم آب مورد نیاز برای کشاورزی، استفادهٔ صنعتی و یا تأمین آب مورد نیاز شهرها و روستاها احداث شده است.
- ✓ برخی از سده‌های حوضهٔ زاگرس به درستی مکان‌یابی نشده‌اند (سد گتوند که در محل گنبدهای نمکی احداث شده است). این امر باعث تغییر کیفیت آب رودها شده است.
- ✓ شهرهای متعددی در کنار رودهای زاگرس گسترش یافته است که باعث برهم خوردن تعادل جریان رودها بر اثر دست کاری‌های انسانی (دیواره بندی، مجراسازی، پل سازی و...) شده و رودها را وادار کرده که بستر خود را تغییر دهند که این عامل باعث شکل‌گیری سیلاب‌ها زاگرس در استان-های لرستان و ایلام طی سال‌های اخیر شده است.
- ✓ افزایش رسوبات، سبب گسترش (سیلاب دشت ها) می‌شود و مجاری رودها را دچار تغییر می‌کند.
- ✓ احداث جادهٔها، از بین بردن جنگل‌ها و استفاده نامناسب از اراضی کشاورزی در نواحی شهری و روستایی زاگرس همراه با گسترش شهرها و روستاها به ضرر دامنه‌ها، دره‌ها و دشت بوده است و از دیگر عوامل انسانی تغییر شکل ناهمواری‌ها در زاگرس، طی پنجاه سال اخیر به وجود می‌آید.

۳- منطقهٔ کوهستانی مرکزی

- اگر سه نقطهٔ کوه جغتای در خراسان رضوی، گردنهٔ اوج در استان قزوین و قلّه کوه بزمان یـا خضر زنده در سیستان و بلوچستان را به یکدیــگر وصـل کنید، مثلثی تشکیل می‌شود که منطقهٔ کوهستانی مرکزی نامیده می‌شود.

درس چهارم | ناهمواری‌های ایران

ناهمواری‌های این منطقهٔ دو نوع است:

- ❖ بخشی کوه‌های چین خورده که به آن‌ها کوه‌های مرکزی گفته می‌شود.
- ❖ برخی توده‌های نفوذی آذرین که به آن‌ها که کوه‌های منفرد مرکزی می‌گویند.

کوه‌های مرکزی شامل ← کرکس

کوه های منفرد مرکزی ← شیرکوه، لاله زار، هزار

کوه‌های شرق و جنوب شرقی

- ✓ مُکران ← در جنوب استان سیستان و بلوچستان و اطراف چالهٔ جاز موریان در کرمان، منطقهٔ مُکران واقع شده است.
- ✓ بشاگرد ← در منطقهٔ کوهستانی مکران، کوه‌های بشاگرد با ارتفاع نسبتا کم و فرسوده وجود دارد.
- ✓ ناهمواری‌های مریخی: در ارتفاعات جنوب سیستان و بلوچستان، فرسایش، شکل‌های زیبایی با درّه ها، چاله‌ها و گودال‌های عمیق ایجاد کرده است که آن‌ها را «ناهمواری مریخی» یا کوه‌های مینیاتوری می‌گویند.
- ✓ در استان‌های هرمزگان و بلوچستان جنوبی در فاصلهٔ این ناهمواری‌ها (ناهمواری‌های مریخی) تا دریای عمان، چندین گِل فشان وجود دارد که همانند چشمه‌های گِلی می‌جوشد و فعالیت آن‌ها کم و زیاد می‌شود. علت فعالیت این چشمه‌های جوشان، فعالیت‌های زمین ساختی است.

گل فشان

گل‌فشان‌ها، معمولاً به شکل گنبدی یا مخروطی شکل و در برخی جاها به صورت حوضچه‌های مملوء از آب و گل مشاهده می‌شوند. گل‌فشان‌ها به علت خروج گاز یا بخار آب از اعماق زمین به بالا می‌آیند.

کوه های مریخی

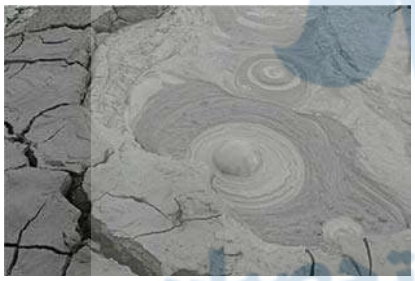

گِل فشان

ارزش اقتصادی نواحی کوهستانی:

- ✓ نواحی کوهستانی در زندگی انسان‌های ساکن در آن مناطق ارزش‌های زیادی دارد.

مهم‌ترین ارزش‌های اقتصادی ناحیه کوهستانی:

- ذخایر آب
- معادن و ذخایر طبیعی
- دامداری
- صنعت گردشگری
- باغداری وزراعت
- استفاده از قابلیت‌های کوهستانی باید با در نظر گرفتن ← اصول محیطزیستی و مطالعات کارشناسانه صورت می‌گیرد. در غیر این صورت مشکلاتی هم برای محیط و هم برای انسان به همراه خواهد آورد.

ب) سرزمین‌های هموار

سرزمین‌های هموار شامل:

۱) **دشت‌ها** ← سرزمین‌های هموار یا نسبتاً همواری هستند که حصاری کوهستانی آن‌ها را فرا گرفته است.

درس چهارم | ناهمواری‌های ایران

- **علل پیدایش دشت‌ها**
  - برخی دشت‌ها در هنگام چین‌خوردگی‌ها و در حد فاصل تاقدیس‌ها و یا در میان ناودیس‌ها، ایجاد شده‌اند (دشت کاکان در فارس).
  - بعضی از دشت‌ها بر اثر انباشت مواد حاصل از فرسایش در نواحی پست به وجود آمده‌اند (دشت نهاوند در استان همدان).
  - پاره‌ای از دشت‌ها حاصل انحلال مواد آهکی و هموار شدن زمین‌ها هستند (مثل ماهی دشت در کرمانشاه و دشت ارژن در فارس).
  - برخی از دشت‌ها از دوران‌های زمین‌شناسی بسیار قدیم برجا مانده‌اند، اما در روی آن‌ها ناهمواری‌های جدید بر اثر فرسایش بادی ایجاد شده است (دشت لوت).

۱) عوامل تغییر دهندهٔ دشت‌ها

الف) عوامل طبیعی

۱- **تغییرات اقلیمی:** نشانه های آن را می‌توان تغییر در الگوی پراکندگی ریزش‌های جوی، بروز توفان‌ها و خشکسالی‌ها دانست، این تغییرات نه تنها در ایران بلکه در بسیاری از نقاط جهان دیده می‌شوند، در کشور ما در مناطق پست داخلی باعث تغییر شکل ناهمواری‌ها شده‌اند.

۲- توفان‌ها و بادهای شدید به فرسایش و جابه‌جایی مواد در دشت‌ها مشغول هستند و تپه‌های ماسه‌ای و دیگر پدیده‌های طبیعی مثل شوره‌زارها، بستر رودها و دشت‌های ریگی را از نظر وسعت و مکان تغییر می‌دهند.

۳- رودهای این مناطق نیز با طغیان‌های دوره‌ای خود، مواد را از جایی بر می‌دارند و در جایی دیگر بر جای می‌نهند که شکل‌های تازه‌ای بر اثر آن‌ها ایجاد می‌شود.

عوامل انسانی تغییر دهندهٔ دشت‌ها

✓ بهره‌برداری انسانی و تغییرات کاربری اراضی، بوته کنی و از بین بردن پوشش گیاهی، دست کاری نابخردانه در مسیل‌ها و مجاری رودها، احداث جادهٔها در مناطق حساس به دست کاری‌های انسانی و بهره‌برداری وسیع از معادن و منابع طبیعی، از دیگر عواملی است که می‌تواند فرسایش را در نواحی و دشت‌ها گسترش دهد.

✓ ارزش اقتصادی دشت‌ها
- جاذبه‌های گردشگری
- فعالیت‌های کشاورزی
- معادن گچ، نمک و مصالح ساختمانی
- استفاده از انرژی پاک، مانند انرژی خورشیدی و باد
- استفاده از انرژی پاک، مانند انرژی خورشیدی و باد

۲) جلگه‌ها

✓ در کنار همهٔ دریاها و دریاچه‌ها و رودهای پرآب کشور، جلگه‌ها دیده می‌شوند.

✓ تعریف جلگه ← جلگه سرزمین همواری است که از یک طرف به کوه و از طرف دیگر به دریا یا دریاچه منتهی می‌شود.

✓ جلگه‌ها به دلیل خاک حاصل‌خیز، جمعیت زیادی را در خود جای می‌دهد.

✓ علل پیدایش جلگه‌ها
- ساختمان زمین
- مقاومت سنگ
- عمق آب
- تراکم آبرفت

←از مهمترین علل پیدایش جلگه‌ها هستند.

✓ **تقسیم‌بندی جلگه‌های ایران**
- **جلگه‌های شمالی** ← گرگان، مازندران، گیلان و مغان
- **جلگه‌های داخلی** ← میاندوآب، تلخه رود
- **جلگه‌های جنوبی** ← باهوکلات، کنارهٔ دریای عمان، میناب، کنارهٔ خلیج فارس و خوزستان

درس چهارم | ناهمواری‌های ایران

نقشه پراکندگی جلگه‌ها در ایران

عوامل تغییر دهنده جلگه ها

الف) عوامل طبیعی

۱- حرکت دریا (جزر و مد، توفان‌های دریایی، سونامی، جریان‌های دریایی و نوسانات عمومی آب دریاها) از جمله عوامل طبیعی است که خواه ناخواه، مرتباً مناطق ساحلی را تغییر می‌دهند.

۲- رودهای طغیانی که به دریاها می‌ریزد نیز نهشته‌ها و آبرفت‌های فراوانی را بر جلگه‌های ساحلی، تحمیل و مرتباً مکان و وسعت جلگه‌ها را دچار تغییر می‌کند.

ب) عوامل انسانی

انسان در نواحی ساحلی با اسکله‌سازی، بندرسازی، دیواره سازی، احداث جادهٔ روی جلگه‌ها تغییراتی ایجاد می‌کند. گسترش شهرها و روستاها باعث از بین رفتن اراضی کشاورزی و جنگلی و تغییرات وسیعی در نواحی ساحلی ایران و باعث می‌شود که طی چند دهه، چهرهٔ زمین در این منطقه تفاوت‌های اساسی پیدا کند.

ارزش‌های اقتصادی جلگه‌ها

- ✓ جلگه‌ها بهترین مکان‌های کشاورزی در کشورمان است.
- ✓ جلگه‌های ساحلی شمال و جنوب کشورمان از نظر گذراندن اوقات فراغت، منابع طبیعی (نفت و گاز) و پرورش آبزیان دارای اهمیت می‌باشند.
- ✓ در جلگه های جنوبی کشور، وجود تنگهٔ هرمز و سواحل طولانی، امکانات حمل و نقل کالا و مسافر را به همراه صید ماهی فراهم می‌آورد.
- ✓ در سواحل شمال حمل و نقل و صید ماهی خاویاری در جریان است.
- ✓ منابع و ذخایر غنی ذغال سنگ، نفت و گاز در مجاورت جلگه‌ها سبب جذب جمعیت شده است.
- ✓ چشم‌اندازهای طبیعی سواحل شمال و جنوب همه ساله در فصل مناسب، پذیرای مسافران زیادی است.
- ✓ جزایر جنوب کشور از مناطق توریست‌پذیر می‌باشند.

جغرافیا ۱۰

درس ۴: ناهمواری‌های ایران

۲۵۶۳. تعداد آبادی‌ها در کدام مناطق ایران بیش‌تر است و جمعیت در آن‌ها چگونه است؟

۱) خزری ـ متراکم‌تر　۲) خزری ـ بیش‌تر　۳) پایکوهی ـ بیش‌تر　۴) پایکوهی ـ متراکم‌تر

۲۵۶۴. مطالعهٔ ناهمواری‌های کنونی و سرگذشت تغییرات آن‌ها چه نتایجی در بر خواهد داشت؟

۱) تعیین بهترین مکان جهت زندگی　۲) برنامه‌ریزی دقیق‌تر برای آینده
۳) شناسایی منابع و معادن زمین　۴) شناسایی دوران‌های زمین شناسی

۲۵۶۵. بخش اعظم سرزمین‌های ایران را چه مناطقی تشکیل داده است؟

۱) هموار ـ دشت　۲) جلگه ـ دشت　۳) مرتفع ـ دشت　۴) مرتفع ـ کوهستانی

۲۵۶۶. کدام گزینه از مزایای کوه‌های ایران در طول تاریخ به حساب نمی‌آید؟

۱) مانع ورود مهاجمان به سرزمین ما بوده‌اند.　۲) محل تشکیل اجتماعات انسانی بوده است.
۳) فعالیت‌های کشاورزی در کوهپایه‌ها بوده است.　۴) در نوع زندگی مردم بسیار تأثیرگذار بوده‌اند.

۲۵۶۷. دشت‌ها محل مناسبی برای چه فعالیت‌هایی هستند؟

۱) صنعتی ـ اقتصادی　۲) کشاورزی ـ اقتصادی　۳) کشاورزی ـ دامداری　۴) صنعتی ـ دامداری

۲۵۶۸. وجود ..... در دشت‌ها از عوامل مهم ..... است.

۱) آب ـ فعالیت‌های زندگی　۲) آب ـ فعالیت‌های کشاورزی　۳) معادن ـ فعالیت‌های زندگی　۴) معادن ـ صنایع

۲۵۶۹. کدام یک از گزینه‌های زیر در ارتباط با جلگه‌ها صحیح نیست؟

۱) در جلگه‌ها رودهایی که سرازیر می‌شوند به سوی دریاها و دریاچه‌ها جریان می‌یابند.
۲) در جلگه‌های اطراف خلیج فارس و دریای عمان رودهای فصلی یا دائمی وجود دارد.
۳) در جلگه‌ها استفاده از انرژی پاک مانند انرژی خورشید و باد متداول است.
۴) رودهای طغیانی نهشته‌ها و آبرفت‌های فراوانی را بر جلگه‌های ساحلی تحمیل می‌کنند.

۲۵۷۰. شکل امروزی ناهمواری‌های ایران مربوط به دورهٔ ..... است و در دورهٔ ..... ناهمواری‌های کشور شکل نهایی یافته‌اند.

۱) مزوزوئیک ـ کواترنر　۲) سنوزوئیک ـ کواترنر　۳) سنوزوئیک ـ کرتاسه　۴) مزوزوئیک ـ کرتاسه

۲۵۷۱. به ترتیب قدیمی‌ترین و جدیدترین دوران‌های زمین‌شناسی کدام‌اند؟

۱) پرکامبرین ـ کواترنر　۲) پالئوزوئیک ـ کواترنر　۳) پالئوزوئیک ـ سنوزوئیک　۴) پرکامبرین ـ سنوزوئیک

۲۵۷۲. دورهٔ انتهایی دوران‌های زمین‌شناسی کدام است و تقریباً چند سال اخیر را دربرمی‌گیرد؟

۱) ترشیاری ـ ۲/۵ میلیون سال ۲) ترشیاری ـ ۱/۵ میلیون سال ۳) کواترنر ـ ۲/۵ میلیون سال ۴) کواترنر ـ ۱/۵ میلیون سال

۲۵۷۳. در رابطه با دورهٔ کواترنر کدام موارد نادرست است؟

الف) در دورهٔ کواترنر دوره‌های یخچالی و بین یخچالی اتفاق افتاده است.

ب) گسترش دریاها باعث تغییرات زیادی در ناهمواری‌ها طی این دوره شده است.

ج) در دورهٔ کواترنر دوره‌های بارانی و خشک به وقوع پیوسته است.

د) دورهٔ کواترنر و کرتاسه در دوران زمین‌شناسی سنوزوئیک قرار دارند.

۱) الف ـ ج ۲) ب ـ ج ۳) الف ـ د ۴) ب ـ د

۲۵۷۴. پس از دورهٔ کواترنر چه عاملی سبب سرعت گرفتن تغییرات در سطح زمین شده است؟

۱) بهره‌برداری‌های گوناگون انسان از محیط خود ۲) عوامل فرسایش زمین از قبیل آب و باد

۳) پیشرفت تکنولوژی و فناوری‌های جدید ۴) تغییرات آب و هوایی و گرم شدن زمین

۲۵۷۵. در مورد پیدایش ناهمواری‌های ایران کدام گزینه صحیح نیست؟

۱) ناهمواری‌های ایران بیش‌تر طی دوران‌های اول تا سوم زمین‌شناسی پدید آمده است.

۲) طی دورهٔ کواترنر ناهمواری‌های کشور ما شکل نهایی یافته است.

۳) پس از دورهٔ کواترنر، فرسایش مهم‌ترین عامل تغییر شکل کشورمان است.

۴) پس از دورهٔ ترشیاری تغییرات اقلیمی مهم‌ترین عامل دگرگونی در کشور ایران به شمار می‌رود.

۲۵۷۶. سرزمین‌های کوهستانی در ایران اغلب چقدر ارتفاع دارند؟

۱) کم‌تر از ۱۰۰۰ متر از سطح دریاهای آزاد ۲) بیش از ۱۰۰۰ متر از سطح دریاهای آزاد

۳) حدود ۱۰۰۰ متر از سطح آب‌های داخلی ۴) حدود ۱۰۰۰ متر از سطح دریاهای آزاد

۲۵۷۷. با توجه به منطقهٔ کوهستانی شمال کشور کدام موارد درست است؟

۱) منطقهٔ کوهستانی آذربایجان ← کوه ارسباران در غرب و رشته‌کوه آرارات در شمال و شرق این منطقه قرار گرفته‌اند.

۲) منطقهٔ کوهستانی البرز ← دامنهٔ این کوه‌ها به سمت شرق و غرب است و در آن‌ها دره‌های وسیع و عمیق قرار دارد.

۳) منطقهٔ کوهستانی آذربایجان ← قله‌های سهند و سبلان در کوه‌های آرارات واقع شده‌اند.

۴) منطقهٔ کوهستانی البرز ← امتداد کوه‌های البرز یکی از کانون‌های عمدهٔ فعالیت‌های اقتصادی کشور است.

۲۵۷۸. کوه‌های تالش با جهت ..... ـ ..... منطقهٔ ..... را از کناره‌های دریای خزر جدا کرده است.

۱) شرقی ـ غربی ـ آذربایجان ۲) غربی ـ شرقی ـ خراسان

۳) شمالی ـ جنوبی ـ آذربایجان ۴) شمالی ـ جنوبی ـ خراسان

۲۵۷۹. در ارتباط با کوه‌های تالش کدام مورد صحیح است؟

۱) شیب عمومی این کوه‌ها به سمت دریای خزر بیش از منطقهٔ آذربایجان است.

۲) دامنهٔ این کوه‌ها معمولاً به سمت شمال و یا جنوب است و دره‌های وسیع دارند.

۳) بخش اعظم این چین‌خوردگی‌ها حاصل کوه‌زایی مواد آتشفشانی است.

۴) چین‌خوردگی‌هایی با دره‌های موازی به طول چند صد کیلومتر به چشم می‌خورد.

۲۵۸۰. کوه‌های البرز از ..... شروع شده و در امتداد ..... ، ..... تا کوه‌های ..... در نزدیکی شاهرود ادامه دارد.

۱) تنگهٔ منجیل ـ شمالی ـ جنوبی ـ شاه‌کوه
۲) تنگهٔ منجیل ـ غربی ـ شرقی ـ شاه‌کوه
۳) کوه‌های آذربایجان ـ غربی ـ شرقی ـ سمنان
۴) کوه‌های آذربایجان ـ غربی ـ شرقی ـ بینالود

۲۵۸۱. فعالیت‌های آتشفشانی در دورهٔ ..... سبب شکل‌گیری قلهٔ ..... در رشته‌کوه‌های البرز شده است.

۱) ترشیاری ـ دماوند　۲) کواترنر ـ علم کوه　۳) کواترنر ـ دماوند　۴) ترشیاری ـ علم کوه

۲۵۸۲. «بخش اعظم این چین خوردگی وسیع، حاصل کوه‌زایی مواد رسوبی طی میلیون‌ها سال است» این عبارت مربوط به کدام سرزمین کوهستانی ایران است؟

۱) کوه‌های زاگرس　۲) کوه‌های شمال خراسان　۳) کوه‌های تالش　۴) کوه‌های البرز

۲۵۸۳. کدام مورد از دلایل ناپایداری کوه‌های البرز محسوب نمی‌شود؟

۱) گسترش شهرهای پررونق اقتصادی تهران ـ کرج
۲) دست‌کاری نابخردانه در مسیل و مجاری رودها
۳) احداث سدها و هدایت رودخانه‌ها و بهره‌برداری از آن‌ها
۴) احداث جاده‌های ارتباطی شوسه و راه‌آهن

۲۵۸۴. در رابطه با کوه‌های البرز کدام عبارت نادرست است؟

۱) در این منطقه رودهای پرآبی هم‌چون چالوس و هزار در جریان هستند.
۲) بخش اعظم این چین‌خوردگی حاصل کوه‌زایی مواد رسوبی است.
۳) قسمت شرقی این رشته‌کوه تا شاه‌کوه در نزدیکی شاهرود ادامه دارد.
۴) مراکز جمعیتی بسیاری در امتداد کوه‌های البرز مستقر شده است.

۲۵۸۵. کدام گزینه حاصل ناپایداری رشته‌کوه‌های البرز نمی‌باشد؟

۱) ریزش و لغزش در جاده‌ها و دامنه‌ها
۲) لرزش‌های خفیف و گسترده
۳) طغیان رودها و بروز سیلاب
۴) نابودی جنگل‌ها و تغییر مسیر رودها

۲۵۸۶. کوه‌های خراسان به شکل ..... در جهت ..... ایران قرار دارند.

۱) منظم و موازی ـ شمال غربی
۲) منظم و موازی ـ جنوب شرقی
۳) منظم و موازی ـ شمال شرقی
۴) نامنظم و پراکنده ـ شمال شرق

۲۵۸۷. کدام گزینه دربارهٔ کوه‌های زاگرس صحیح است؟

۱) از آذربایجان شروع می‌شود ← در جهت شمال غربی به جنوب شرقی ادامه یافته ← تا جنوب تنگهٔ هرمز ادامه می‌یابد.
۲) از کردستان شروع می‌شود ← در جهت شمال غربی به جنوب غربی ادامه یافته ← تا شمال تنگهٔ هرمز ادامه می‌یابد.
۳) از آذربایجان شروع می‌شود ← در جهت شمال غربی به جنوب غربی ادامه یافته ← تا جنوب تنگهٔ هرمز ادامه می‌یابد.
۴) از کردستان شروع می‌شود ← در جهت شمال غربی به جنوب شرقی ادامه یافته ← تا شمال تنگهٔ هرمز ادامه می‌یابد.

۲۵۸۸. «چین‌خوردگی دیواره‌مانندی با دره‌های موازی به طول صدها کیلومتر» این جمله از ویژگی‌های کدام رشته‌کوه ایران است؟

۱) کوه‌های البرز　۲) کوه‌های مرکزی　۳) کوه‌های زاگرس　۴) کوه‌های شمال خراسان

۲۵۸۹. از برخورد صفحهٔ شبه‌جزیرهٔ عربستان و صفحهٔ اوراسیا رشته‌کوه ..... شکل گرفته و این کوه‌ها به علت ..... تغییر شکل یافته است.

۱) زاگرس ـ فرسایش　۲) البرز ـ فرسایش　۳) البرز ـ زمین‌لرزه　۴) زاگرس ـ زمین‌لرزه

۲۵۹۰. کدام گزینه از عوامل طبیعی تغییردهندهٔ زاگرس محسوب نمی‌شود؟

۱) طغیانی شدن رودهای زاگرس به علت تغییرات اقلیمی آب و هوا می‌باشد.
۲) توفان‌های گرد و غبار که هم طبیعت و هم انسان‌ها را دچار مشکل کرده است.
۳) فعالیت آتشفشانی باعث تغییر رشته‌کوه زاگرس شده است.
۴) حمل رسوبات توسط رودها که شکل جدیدی از ناهمواری‌ها را سبب شده است.

۲۵۹۱. با توجه به تصویر مقابل سد ..... در استان ..... در محل نامناسبی احداث شده است.

۱) گتوند ـ خوزستان
۲) سیوند ـ کردستان
۳) گتوند ـ کردستان
۴) سیوند ـ خوزستان

۲۵۹۲. طی سی سال گذشته چه عاملی استان‌های زاگرسی خوزستان، لرستان و ایلام را دچار مشکلاتی کرده است؟

۱) بهره‌برداری فراوان از معادن این منطقه
۲) افزایش توفان‌ها در این منطقه
۳) بروز سیلاب و ته‌نشین شدن مواد رسوبی در بستر رود
۴) احداث سدهای فراوان در مسیر رودها

۲۵۹۳. یکی از زیباترین و فعال‌ترین پدیده‌های رشته‌کوه زاگرس کدام است و در کجا قرار گرفته است؟

۱) گنبدهای نمکی ـ دامنه‌های کم‌ارتفاع
۲) غارهای فرسایشی ـ دامنه‌های کم‌ارتفاع
۳) گنبدهای نمکی ـ در میان لایه‌های رسوبی
۴) غارهای فرسایشی ـ در میان لایه‌های رسوبی

۲۵۹۴. کدام گزینه از علل ایجاد سدها بر روی رودهای زاگرس نمی‌باشد؟

۱) جلوگیری از طغیان رودها و تأمین آب مورد نیاز شهرها و روستاها
۲) تولید برق آبی و استفاده‌های صنعتی
۳) تنظیم آب مورد نیاز برای آبیاری اراضی کشاورزی
۴) حفظ و تقویت آب‌های زیرزمینی و تالاب‌ها

۲۵۹۵. چرا سد گتوند در محل نامناسبی احداث شده است؟

۱) به دلیل افزایش جمعیت و هدر دادن آب
۲) به دلیل قرارگیری در محل گنبدهای نمکی
۳) به دلیل کمبود بارندگی و خشکسالی خوزستان
۴) به دلیل وجود چاه‌های فراوان در زمین‌های بالای سد

۲۵۹۶. کدام عوامل انسانی سبب بر هم خوردن تعادل جریان رودها در ناحیهٔ زاگرس شده است و نتیجهٔ آن چیست؟

۱) احداث سدهای فراوان در منطقه ـ کاهش آب برای مصارف شهری و روستایی
۲) گسترش شهرها در کنارهٔ رودها ـ طغیان رودها و ایجاد سیلاب در شهرها
۳) احداث سدهای فراوان در منطقه ـ طغیان رودها و ایجاد سیلاب در شهرها
۴) گسترش شهرها در کنارهٔ رودها ـ کاهش آب برای مصارف شهری و روستایی

۲۵۹۷. بروز سیلاب‌ها در منطقهٔ زاگرس طی سالیان اخیر چه نتیجه‌ای به دنبال داشته است؟

۱) شسته شدن خاک‌های رسوبی و از بین رفتن زمین‌های حاصلخیز
۲) افزایش مواد رسوبی در پشت سدها و کاهش آبگیری آن‌ها
۳) انحلال خاک‌های هموار و پست زمین و در نتیجه فرو نشستن زمین‌ها
۴) گسترش سیلاب دشت‌ها و تغییر مجاری رودها

۲۵۹۸. کدام مورد در رابطه با تغییر شکل ناهمواری‌های زاگرس در پنجاه سال اخیر نادرست است؟

۱) احداث راه‌ها و جاده‌ها
۲) گسترش شهرها و روستاها به ضرر دامنه‌ها
۳) استفادهٔ نامناسب از مراتع عشایری
۴) از بین بردن جنگل‌ها

۲۵۹۹. شکل مقابل کدام رشته‌کوه‌های ایران را نمایش می‌دهد؟

۱) کوه‌های مرکزی ایران
۲) کوه‌های زاگرس
۳) کوه‌های پراکندهٔ شرق ایران
۴) کوه‌های خراسان شمالی

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۶۰۰. سایر مناطق کوهستانی مرکزی ایران از اتصال کدام کوه‌ها تشکیل می‌شوند؟

۱) کوه جغتای در خراسان رضوی ـ گردنهٔ آوج در همدان ـ کوه بزمان در سیستان و بلوچستان
۲) کوه جغتای در خراسان شمالی ـ گردنهٔ اسدآباد در قزوین ـ کوه بزمان در کرمان
۳) کوه بینالود در خراسان رضوی ـ گردنهٔ اسدآباد در همدان ـ کوه تفتان در سیستان و بلوچستان
۴) کوه بینالود در خراسان شمالی ـ گردنهٔ آوج در قزوین ـ کوه تفتان در کرمان

۲۶۰۱. سایر مناطق کوهستانی مرکزی ایران شامل چند بخش می‌شود؟

۱) کوه‌های آتشفشانی (کوه‌های مرکزی) ـ توده‌های رسوبی (کوه‌های منفرد مرکزی)
۲) کوه‌های چین‌خورده (کوه‌های مرکزی) ـ توده‌های نفوذی آذرین (کوه‌های منفرد مرکزی)
۳) کوه‌های آتشفشانی (کوه‌های منفرد مرکزی) ـ توده‌های رسوبی (کوه‌های مرکزی)
۴) توده‌های چین‌خورده (کوه‌های منفرد مرکزی) ـ توده‌های نفوذی آذرین (کوه‌های مرکزی)

۲۶۰۲. منطقهٔ مکران در کجا واقع شده است؟

۱) جنوب کرمان و اطراف چالهٔ جازموریان
۲) جنوب سیستان و بلوچستان و اطراف رود هیرمند
۳) جنوب سیستان و بلوچستان و اطراف چالهٔ جازموریان
۴) جنوب کرمان و اطراف رود هیرمند

۲۶۰۳. در رشته‌کوه‌های بشاگرد به دلیل ..... شکل‌های زیبایی با دره‌ها و چاله‌ها و گودال‌های عمیق ایجاد شده است که آن‌ها را ..... هم گفته‌اند.
۱) فرسایش ـ ناهمواری‌های مریخی　۲) بادبردگی ـ چاله‌های بادی
۳) فرسایش ـ چاله‌های بادی　۴) بادبردگی ـ ناهمواری‌های مریخی

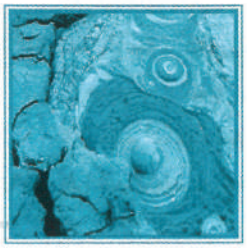

۲۶۰۴. با توجه به تصویر مقابل کدام گزینه نادرست است؟
۱) در استان‌های هرمزگان و بلوچستان جنوبی به چشم می‌خورند.
۲) به علت فعالیت‌های زمین‌ساختی شکل می‌گیرند.
۳) چندین گل‌فشان که همانند چشمه‌های گلی می‌جوشند.
۴) در اطراف چالهٔ جازموریان در کرمان این پدیده نیز به چشم می‌خورد.

۲۶۰۵. کدام مورد مفهوم درستی از دشت‌ها را بیان می‌کند؟
الف) عوامل فرسایشی مانند باد و باران ناهمواری‌ها را هموار کرده است و بدین ترتیب دشت پدید می‌آید.
ب) تغییرات اقلیمی در بسیاری از نواحی جهان مشغول تغییر و دگرگونی دشت‌ها می‌باشند.
ج) مواد حاصل از فرسایش، بین کوه‌ها رسوب کرده و سطح ناهمواری را ایجاد می‌کند و باعث تشکیل دشت می‌شود.
د) دشت نهاوند از نوع دشت‌های فرسایشی و دشت لوت از نوع دشت‌های تراکمی ایران می‌باشند.
۱) الف ـ ب　۲) الف ـ ج　۳) ب ـ د　۴) ب ـ ج

۲۶۰۶. کدام مورد از ارزش‌های مشترک ناحیهٔ کوهستانی و دشت‌ها به حساب می‌آید؟
۱) استفاده از انرژی پاک مانند خورشید و باد　۲) دام‌پروری
۳) ذخایر آب　۴) وجود معادن

۲۶۰۷. تغییر در الگوی پراکندگی ریزش‌های جوی، بروز توفان‌ها و خشکسالی‌ها نتیجهٔ کدام مورد است؟
۱) پدیدهٔ گرم شدن زمین　۲) افزایش سوخت‌های فسیلی　۳) تغییرات اقلیمی　۴) نابودی جنگل‌ها

۲۶۰۸. تغییر دشت‌های ریگی از نظر وسعت و مکان به دلیل ..... و ایجاد شکل‌های جدید در دشت به دلیل ..... می‌باشد.
۱) طغیان رودها ـ توفان‌ها و بادهای شدید　۲) حرکت ماسه‌های روان ـ طغیان رودها
۳) توفان‌ها و بادهای شدید ـ دشت‌های ریگی　۴) توفان‌ها و بادهای شدید ـ طغیان رودها

۲۶۰۹. کدام‌یک از موارد زیر از نتایج حاصل از فرسایش انسانی در نواحی بیابانی و دشت‌ها نمی‌باشد؟
۱) بوته‌کنی و از بین بردن پوشش گیاهی　۲) دست‌کاری نابخردانه در مسیل‌ها
۳) فرسایش و جابه‌جایی مواد در دشت‌ها　۴) بهره‌برداری وسیع از معادن و منابع طبیعی

۲۶۱۰. کدام‌یک از ارزش‌های اقتصادی دشت‌ها نمی‌باشد؟
۱) ذخایر آب　۲) معادن گچ و نمک　۳) گذران اوقات فراغت　۴) انرژی پاک

۲۶۱۱. بزرگ‌ترین جلگه ایران کدام است و در کجا قرار دارد؟
۱) خوزستان ـ جنوب شرقی　۲) مازندران ـ شمال شرقی　۳) مازندران ـ شمال غربی　۴) خوزستان ـ جنوب غربی

۲۶۱۲. اغلب جلگه‌های ایران در نیمهٔ ..... ایران قرار گرفته که دو مورد از آن‌ها ..... و ..... می‌باشند.
۱) شمالی ـ گیلان ـ باهوکلات　۲) شمالی ـ باهوکلات ـ آستارا　۳) غربی ـ خوزستان ـ گرگان　۴) غربی ـ گیلان ـ میاندوآب

۲۶۱۳. کدام مورد، از عوامل طبیعی تغییردهندهٔ جلگه‌ها محسوب نمی‌شود؟
۱) تغییر در پوشش گیاهی　۲) نهشته‌ها و آبرفت رودها　۳) نوسانات عمومی آب دریاها　۴) جریان‌های دریایی

۲۶۱۴. کدام مورد، از عوامل انسانی تغییردهندهٔ جلگه‌ها محسوب نمی‌شود؟
۱) نوسانات عمومی آب دریا　۲) دیواره‌سازی ساحلی　۳) اسکله‌سازی　۴) بندرسازی

۲۶۱۵. در رابطه با عوامل انسانی تغییردهندهٔ جلگه‌ها کدام مورد نادرست است؟
۱) انسان‌ها در نواحی ساحلی با اسکله‌سازی و بندرسازی تغییرات وسیعی در سواحل ایجاد می‌کنند.
۲) گسترش شهرها و روستاها باعث از بین رفتن مراتع عشایر می‌شود.
۳) احداث جاده‌ها بر روی جلگه‌های ساحلی تغییر در پوشش گیاهی را به همراه دارد.
۴) از بین بردن جنگل‌ها تغییرات وسیعی در نواحی ساحلی ایجاد کرده است.

۲۶۱۶. در نواحی جلگه‌ای به دلیل ..... جمعیت فراوانی دیده می‌شود.
۱) صید ماهی و مروارید　۲) ذخایر ذغال سنگ و نفت و گاز　۳) معادن گچ و نمک و مصالح　۴) سواحل زیبا و دیدنی

۲۶۱۷. کدام گزینه در رابطه با جلگه‌ها صحیح نمی‌باشد؟
۱) در جلگه‌های جنوبی کشور، وجود تنگهٔ هرمز و سواحل طولانی امکانات حمل و نقل را فراهم آورده است.
۲) حرکات دریا (جزر و مد، توفان‌های دریایی)، از عوامل تغییردهندهٔ جلگه‌ها هستند.
۳) در سواحل شمالی کشور حمل و نقل و صید ماهی خاویار در جریان است.
۴) استفاده از انرژی پاک مانند خورشید و باد در جلگه‌ها به چشم می‌خورد.

درس پنجم: آب و هوای ایران

هواشناسی و پیش بینی وضع هوا

- ✓ یکی از عواملی که بر شیوهٔ زندگی و فعالیت انسان، تأثیر بسیار زیادی دارد، آب و هواست.
- ✓ توجه به آب و هوا در برنامه های توسعه هر کشور و یا منطقهٔ، نقش مهمی دارد.
- ✓ اصطلاح هوا به حالت آنی و زودگذر جو گفته می شود، مثلاً دمای شهر یاسوج در ۲۶ بهمن ۱۳۹۴ در ساعت ۸ صبح، ۱۳ درجه سانتی گراد است.
- ✓ در هواشناسی سعی می‌شود عناصر و عوامل به وجود آورنده هوا مانند بارش، دما و.... شناسایی شود تا در نتیجه این شناخت، بتوان وضع هوا را در مدت کوتاه پیش‌بینی کرد.
- ✓ آب و هواشناسی ← آب و هوا به مجموعهٔ عناصر جوی غالب در یک منطقهٔ در دراز مدت گفته می‌شود، مثلاً آب و هوای استان خراسان جنوبی، گرم و خشک است.

معیارهای اصلی تفاوت هوا با آب و هوا		
معیار	هوا	آب و هوا
زمان	کوتاه مدت، آنی و زودگذر	دراز مدت
عوامل	مجموعهٔ عناصر جوی	یک عامل
علم	هواشناسی	جغرافیا

- ✓ سازمان هواشناسی کشور با استفاده از اطلاعات روزانه، مانند فشار، رطوبت و دما، نقشه‌های هواشناسی تهیه می‌کند و با کمک تصاویر پی در پی ماهواره‌ای، عبور توده‌های هوا را پس از شکل‌گیری مراکز کم فشار و پرفشار، طی چند روز پیگیری می‌کند.
- ✓ کارشناسان هواشناسی با توجه به نوع تودهٔ هوا، سرعت و جهت آن‌ها، وضعیت هوا و تغییرات آن را برای روزهای آینده پیش‌بینی کنند.
- ✓ مراکز کم فشار و پرفشار توده‌های بزرگی از هوا هستند که پس از تشکیل در مسیرهای خاصی شروع به حرکت می‌کنند، این توده‌های هوا ممکن است دارای رطوبت و یا هوای خشک باشند و مناطق تحت نفوذ را موقتا تحت تأثیر قرار دهند.
- ✓ خطوط هم فشار، به خطوطی گفته می‌شود که نقاط هم فشار را به یکدیگر وصل می‌کنند.
- ✓ امروزه با پیشرفت ارتباطات و فنّاوری می‌توانیم از طریق درگاه (سایت‌های) سازمان هواشناسی و نرم‌افزارهای مختلف، که امکان نصب روی رایانه و رایانه همراه را دارند به اطلاعاتی در مورد پیش‌بینی وضع هوای شهرها، روستاها و دیگر مناطق مختلف جهان دست یابیم.
- ✓ عبور مراکز کم فشار معمولاً هوای ابری و بارانی را به همراه می آورند و مراکز پر فشار، هوای آرام و پایدار را به وجود می‌آورند.
- ✓ در نقشه‌های هواشناسی مرکز پرفشار را با (H) و مراکز کم فشار را با (L) نمایش داده می‌دهند.

عوامل مؤثر بر آب و هوای ایران

- ✓ تفاوت دمای سردترین و گرم‌ترین نقاط کشور زیاد است.
- ✓ هنگامی که در شمال غرب و غرب کشور هوا سرد است، در جنوب کشور هوای گرم دیده می‌شود.
- ✓ کشور ما از گوناگونی اقلیمی برخوردار است.
- ✓ در حالی که زندگی مردم اردبیل با برف و سرما آمیخته شده، ساحل‌نشینان خلیج‌فارس و دریای عمان ممکن است سال‌ها بارش برف را در محل زندگی خود نبینند.
- ✓ زمانی که مردم بندر انزلی بیش از ۱۸۰۰ میلی‌متر بارش را در یک سال دارند، مردم شهر میر جاوه در استان سیستان و بلوچستان بارشی کمتر از ۵۰ میلی‌متر دارند.
- ✓ گوناگونی آب و هوایی، سبب تنوع در چشم اندازهای طبیعی و فرهنگی ایران شده است که در کمترین کشوری از جهان دیده می شود، به گونه‌ای که ایران به کشور چهار فصل معروف کرده است.

درس پنجم | آب و هوای ایران

✓ کوه هشتاد پهلو در لرستان است.

✓ به طورکلی تنوع آب و هوایی کشور را می‌توان در سه عامل جغرافیایی مورد بررسی قرار دارد
- موقعیت جغرافیایی
  - عرض جغرافیایی
  - قرار گرفتن ایران در کمربند پرفشار جنب حّاره‌ای
  - دوری و نزدیکی به دریاها و منابع رطوبتی
- میزان ارتفاع و جهت کوهستان‌ها
- ورود توده‌های هوا به کشور

۱- موقعیت جغرافیایی

o مهم‌ترین عوامل ناشی از موقعیت جغرافیایی که بر روی آب و هوای ایران تأثیر دارند عبارت انداز
- عرض جغرافیایی
- پرفشار جنب حّاره ای
- دوری و نزدیکی به دریاها

الف) عرض جغرافیایی

عوامل مؤثر بر آب و هوای ایران	توضیحات	مثال
عرض جغرافیایی	– در مناطق جنوبی کشور، که در عرض‌های پایین جغرافیایی قرار دارند (به خط استوا نزدیک‌ترند)، زاویهٔ تابش خورشید در هنگام ظهر نزدیک به عمود است و به همین دلیل در این نواحی، مقدار تابش خورشید بیشتر و هوا گرم‌تر است. – در استان‌های هرمزگان و جنوب سیستان و بلوچستان که در عرض‌های پایین قرار دارند و خورشید حدودا به آنها عمود می تابد هوا گرم‌تر می‌باشد. – در مناطق شمالی کشور مانند استان‌های آذربایجان غربی و شرقی چون خورشید مایل می‌تابد هوا سردتر است. – به طور خلاصه هر چه از شمال کشور به سمت جنوب حرکت کنیم دمای هوا افزایش می‌یابد و برعکس.	– آذربایجان و اردبیل هوای سرد دارند. (عرض جغرافیایی بالا) – بوشهر و هرمزگان هوای گرم دارند. (عرض جغرافیایی پایین)
قرار گرفتن بر کمربند پرفشار جنب حّاره‌ای	– در اطراف خط استوا به دلیل گرم بودن و صعود هوا، کمربند کم فشار حّاره‌ای تشکیل می‌شود و دارای آب و هوای گرم و مرطوب است. – در اطراف مدار رأس السرطان و رأس الجدی، به دلیل سنگینی و فرونشینی هوا، کمربند پرفشار جنب حّاره‌ای تشکیل می‌شود و دارای آب و هوای گرم و خشک است که مانع از صعود هوا و تشکیل ابر و بارندگی می‌شود. – مهم‌ترین کمربندهای خشک و بیابانی کرهٔ زمین در اثر عامل پر فشار جنب حّاره‌ای به وجود آمده است که کشور ما هم در داخل این کمربند خشک قرار دارد. عامل پرفشار جنب حّاره‌ای در تابستان به داخل کشور پیشروی می‌کند و مانع ریزش بارش در دورهٔ گرم سال در کشور می‌شود.	– خط استوا، کم فشار دائمی است. – مدار رأس السرطان و رأس الجدی و قطب‌ها پر فشار دائمی هستند.
نزدیکی به دریاها و دوری از منابع رطوبتی	– دوری و نزدیکی به دریاها در آب و هوای کشور دو اثر متفاوت دارد. – در سواحل شمالی کشور، دریای خزر در افزایش بارش نقش مهمی دارد ولی خلیج‌فارس و دریای عمان به دلیل عدم امکان صعود هوای مرطوب، در بارش سواحل جنوبی کشور نقش چندانی ندارند و موجب شرجی شدن هوا می‌شوند. – در نواحی داخلی کشور به دلیل دور بودن از دریاها و کمبود رطوبت، اختلاف دما زیاد است ولی در نواحی ساحلی شمال و جنوب کشور اختلاف دما کمتر است.	– بارش زیاد سواحل خزر و کمی بارش نواحی داخلی ایران

درس پنجم | آب و هوای ایران

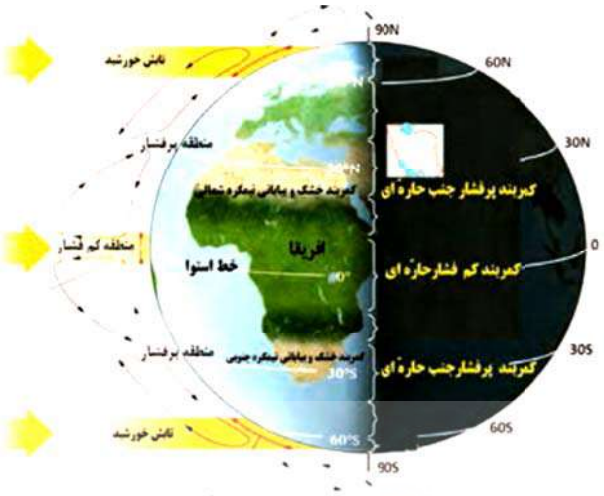

گردش عمومی هوا و مراکز فشار در کرهٔ زمین

۲- میزان ارتفاع و جهت کوهستان‌ها

- ✓ با افزایش هر ۱۰۰۰ متر ارتفاع، در لایهٔ تروپوسفر (اولین لایه دمایی جو) دمای هوا به طور میانگین حدود ۶ درجه سانتی‌گراد کاهش می‌یابد، یا می‌توان گفت هر ۱۰۰ متر ارتفاع کاهش ۰/۶ درجه دما را به همراه دارد.
- ✓ در نواحی کوهستانی کشور، آب و هوا سردتر و در دشت‌های داخلی کشور، که ارتفاع کمتری دارند آب و هوا گرم‌تر است.
- ✓ جهت رشته کوه‌های بلند مانند البرز و و زاگرس نیز در پراکندگی جغرافیایی بارش کشور اثر دارد، این عامل موجب بارش‌های بیشتر در دامنه‌های شمالی البرز و دامنه‌های غربی زاگرس شده است.

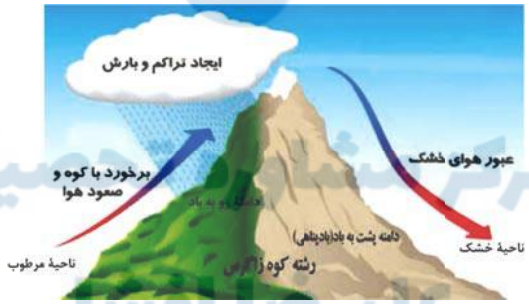

تفاوت دامنه‌های شرقی و غربی زاگرس از نظر میزان بارش

مسائل دما و ارتفاع

- ✓ **اگر رشته کوه البرز، در جنوب دریای خزر نبود وضعیت بارش در ناحیهٔ خزری چگونه بود؟** بارش ساحل دریای خزر به مقدار زیادی کاسته می‌شد ولی بارش نواحی مرکزی ایران چندان افزایش پیدا نمی‌کرد.
- ✓ **دامنه‌های شرقی و غربی زاگرس را از نظر میزان بارش مقایسه کنید؟** دامنه‌های غربی زاگرس که رو به بادهای مرطوب غربی هستند پربارش می‌باشند و دامنه‌های شرقی زاگرس که رو به سمت بیابان و پشت به بادهای غربی هستند، خشک و کم باران می‌باشند.
- ✓ **شهرکرد و دزفول در یک عرض جغرافیایی قرار دارند. بررسی کنید کدام شهر سردتر و کدام گرم‌تر است؟ چرا؟** شهرکرد در ناحیهٔ کوهستانی قرار دارد و ارتفاعش از دزفول بیشتر است بدین خاطر شهر کرد سردتر از دزفول است.

۳- ورود توده‌های هوا به کشور

- ❖ **تودهٔ هوا** ← تودهٔ هوا، حجم بزرگی از هواست که ویژگی فیزیکی آن به خصوص از نظر دما و رطوبت، در سطح افقی در صدها کیلومتر تقریبا همسان باشد.
- ❖ در طول سال، انواع توده‌های هوا وارد کشور ما می‌شود و آب و هوای ایران را تحت تاثیر قرار می‌دهند.

درس پنجم | آب و هوای ایران

❖ مهم‌ترین توده‌های هوا که وارد کشور ما می‌شوند:
- توده هوای سرد و خشک سیبری
- توده هوای سودانی
- توده هوای گرم و خشک
- توده هوای مرطوب موسمی
- توده هوای مرطوب غربی

❖ مهم‌ترین سامانهٔ بارش در ایران، توده هوای مرطوب غربی است که در دورهٔ سرد سال وارد شده و موجب ریزش برف و باران و تامین آب می‌شوند.

❖ عوامل آب و هوایی به صورت ترکیبی آب و هوای کشور را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند.

توده‌های هوا که در طول سال وارد کشور می‌شوند.

توده‌های هوا که در طول سال وارد کشور ما می‌شود و آب و هوای کشور ما را تحت تاثیر قرار می‌دهد.				
نام توده	**جهت نفوذ به کشور**	**زمان ورود به کشور**	**منشأ توده**	**اثرات آب و هوایی**
توده‌ٔ هوای سرد و خشک سیبری	جهت شمال و شمال شرقی	در دورهٔ سرد وارد کشور ما می‌شود.	سیبری و مناطق آسیای میانه	باعث سرد و خشکی هوا در زمستان و موجب بارش در سواحل خزر می‌شود
توده‌ٔ هوای مرطوب موسمی	از جنوب شرقی کشور وارد می‌شود	برخی از سال‌ها در دورهٔ گرم	اقیانوس هند	موجب باران‌های سیلابی در جنوب شرقی ایران می‌شود
توده‌ٔ هوای گرم و خشک	از جنوب غربی کشور وارد می‌شود.	در تابستان	عربستان	هوای گرم را از عربستان وارد کشور ما می‌کند و باعث افزایش شدید دما می‌شود.
توده‌ٔ هوای سودانی	از غرب وارد کشور می‌شود	گاهی در دورهٔ سرد سال	از دریای سرخ	رطوبت دریای سرخ را به کشور ما می‌آورد و باعث بارندگی می‌شود
توده‌ٔ هوای مرطوب غربی	از شمال غرب و غرب وارد کشور ما می‌شود	در فصل سرد	دریای مدیترانه و اقیانوس اطلس	رطوبت دریای مدیترانه و اقیانوس اطلس را در دورهٔ سرما به داخل ایران منتقل و برف و باران را به همراه دارد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا اشرفی

درس پنجم | آب و هوای ایران

انواع آب و هوای ایران

- ✓ دما، بارش و فشار هوا از مهم‌ترین داده/های هوا شناسی هستند که در ایستگاه‌های هواشناسی سینوپتیک (هم دیدبانی) در نقاط مختلف کشور هم زمان با دستگاه‌هایی مانند دماسنج، باران سنج و فشارسنج اندازه‌گیری می‌شوند.
- ✓ داده‌های هواشناسی پس از جمع‌آوری، در رایانه ذخیره می‌شود و سپس با تجزیه و تحلیل توسط اقلیم‌شناسان نتیجهٔ کار به صورت انواع نقشه با موضوعات مختلف به نمایش در می‌آید.
- ✓ با توجه به یکسان نبودن میانگین سالانهٔ بارش، دما و رطوبت هوا در نقاط مختلف کشور کارشناسان، اقلیم کشور را به چهار ناحیهٔ مختلف آب و هوایی تقسیم می‌کنند.
- ✓ هر چه فشار و بخار آب بیشتر باشد، هوا مرطوب تر (شرجی‌تر) می‌شود.

تقسیم‌بندی آب و هوای ایران	
آب و هوا	**ویژگی‌ها**
آب و هوای گرم و خشک	✓ بارش کم و خشکی هوا ✓ اختلاف شدید دما ✓ فقر پوششی گیاهی ✓ تبخیر و تعرق زیاد
آب و هوای کوهستانی	✓ افزایش بارندگی و کاهش دما با افزایش ارتفاع ✓ میانگین دمای پایین ✓ بارندگی به صورت برف
آب و هوای گرم و شرجی	✓ بارندگی اندک ✓ رطوبت نسبی بالا ✓ میانگین دمای بالای سالیانه
آب و هوای معتدل خزری	✓ بارندگی زیاد ✓ اعتدال دما در طول سال ✓ پوشش گیاهی غنی

نقشهٔ تقسیمات آب و هوای ایران

درس پنجم | آب و هوای ایران

علت به وجود آمدن بیابان‌ها در ایران

- ✓ در مناطق داخلی، جنوبی و شرقی کشور ما، نواحی خشک و بیابانی قرار دارد.
- ✓ ویژگی‌های نواحی خشک و بیابانی کشور
  - بارندگی کم و نامنظم
  - بالا بودن تبخیر و تعرق
  - کمبود پوشش گیاهی
  - اختلاف زیاد دما در طول شب و روز
  - اختلاف زیاد دما در فصول مختلف
  - پرفشار جنب حارّه‌ای
- ✓ عوامل مؤثر در ایجاد بیابان‌های ایران
  - جهت رشته کوه‌های البرز و زاگرس
  - دور بودن از دریاها و منابع رطوبتی

پراکندگی جغرافیایی انواع بیابان‌های ایران

عوامل مؤثر بر شکل‌گیری بیابان‌های ایران

عامل	توضیحات
پرفشار جنب حارّه‌ای	– عامل پرفشار جنب حارّه‌ای، مهم‌ترین عامل ایجاد نواحی خشک و بیابانی جنوب کشور است. – مراکز پرفشار، از طریق جلوگیری از صعود هوای مرطوب باعث کاهش باران و ایجاد بیابان‌ها در کشور می‌شوند، مانند: بیابان لوت که یکی از خشک‌ترین و گرم‌ترین نواحی کرهٔ زمین است.
جهت رشته کوه‌های البرز و زاگرس	– رشته کوه‌های البرز و زاگرس دو اثر متفاوت دارند. از یک طرف این رشته کوه‌ها با جذب رطوبت، وضعیت آب و هوایی را در نیمهٔ شمالی و غربی کشور مناسب کرده‌اند و از طرفی دیگر، کوهستان‌های البرز و زاگرس همچون سدّی در مقابل عبور توده هوای مرطوب به نواحی داخلی کشور قرار گرفته‌اند. بنابراین نواحی داخلی کشورمان بارش بسیار کمی دارد و مناطق خشکی مانند بیابان دشت کویر را به وجود آورده است.
دوری از دریاها و منابع رطوبتی	– مناطق داخلی و شرقی کشور به دلیل دور بودن از دریاها و منابع رطوبتی به مناطق خشک و بیابانی تبدیل شده‌اند مانند بیابان طبس

دشت کویر

تعریف کویر: کویر، بخشی از بیابان است و به نمکزارهای پف کرده‌ای گفته می‌شود که تبخیر شدید، عامل اصلی شکل‌گیری آن است.

- ✓ موقعیت آب و هوایی در نواحی مرکزی ایران به گونه‌ای است که یکی از بزرگترین کویرهای جهان را به وجود آورده است.
- ✓ بخش بزرگی از دشت کویر، بیابان واقعی است، یعنی میانگین بارش سالانه آن از ۵۰ میلی‌متر کمتر است.
- ✓ دریاچهٔ حوض سلطان در غرب دشت کویر در استان قم واقع است.

درس پنجم | آب و هوای ایران

بیابان لوت

- ✓ لوت یکی از خشک‌ترین بیابان‌های ایران است که در عین حال یکی از گرم‌ترین مناطق کرهٔ زمین نیز به شمار می‌آید.
- ✓ لوت در جنوب شرقی ایران قرار دارد.
- ✓ بخش زیادی از بیابان لوت به دلیل قرارگیری در منطقهٔ فشار زیاد جنب حارّه‌ای، کمتر از ۳۰ میلی‌متر باران دارد.
- ✓ بیابان لوت در روز ۲۷ تیر ماه ۱۳۹۵ به عنوان اولین اثر طبیعی ایران در فهرست میراث جهانی یونسکو قرار گرفت.
- ✓ کلوت شهداد در بیابان لوت در استان کرمان است.
- ✓ کلوت ← در نواحی بیابانی، به برجستگی های بین شیارهای U شکل کلوت می‌گویند.

***آب و هوا چه تأثیری می‌تواند بر زندگی ما داشته باشد**

- ✓ هرچند پیشرفت فناوری تأثیر عوامل آب و هوایی بر شیوه زندگی انسان را کمتر کرده است، اما هنوز آب و هوا مهم‌ترین عامل کنترل کنندهٔ فعالیت-های روزانه و همچنین طولانی مدت زندگی انسان است.
- ✓ آب و هوا بر نوع کشاورزی، گردشگری، معماری، سیستم‌های حمل و نقل و سلامتی انسان تأثیرگذار است.

آب و هوا و تأثیرات آن بر زندگی انسان

تاثیر	توضیحات	مثال
آب و هوا و معماری	– آب و هوا بر معماری تأثیرات زیادی دارد. – در کشور ما به دلیل گوناگونی آب و هوا، معماری‌های گوناگونی در نقاط مختلف کشور دیده می شود. – در گذشته، مردم در ساخت ساختمان، به اثر اقلیم و محیط توجه می‌کردند و به همین دلیل در داخل خانه‌هایشان دارای آسایش بودند و انرژی کمتری هم مصرف می‌شد.	 خانهٔ تاریخی حاج علی‌خان‌زند در قم
آب و هوا و سامانه‌های حمل و نقل	– برای کاهش سوانح جادهٔای، توجه به اقلیم و پیش‌بینی وضع هوا راهکار بسیار مناسبی است. – توجه به وضع جوی منطقهٔ در پروژه‌های راه‌سازی و طراحی سامانه‌های حمل و نقل بسیار مهم است. – در صورت آگاهی از وضعیت آب و هوایی می‌توان خسارت‌های سوانح جاده‌ای را کاهش داد. – برف سنگین، سقوط بهمن، وقوع سیل، یخ بندان و پدیدآمدن مه از مهم‌ترین سوانح جاده‌ای است.	وقوع سیل در جادهٔ چالوس وقوع بهمن در جادهٔ هراز
آب و هوا و سلامت	– یکی از شاخه‌های دانش جغرافیا، جغرافیای پزشکی است. – جغرافیای پزشکی در زمینهٔ پراکندگی تأثیرات عوامل محیطی بر سلامت انسان مطالعه می‌کند، به عنوان مثال، تشدید آلودگی هوای کلان شهرها و مناطق صنعتی کشور و یا آلودگی استان‌های نیمهٔ غربی کشور به وسیله ریزگردها، سلامت جسمی و روحی عدهٔ زیادی از هموطنان را به خطر انداخته است.	آلودگی هوای شهر تهران هجوم ریزگردها به شهر اهواز

مشکلات محیط‌زیستی ناشی از تغییرات وضعیت آب و هوایی

❖ آلودگی هوا، بیابان‌زایی، خشکسالی و افزایش دما، مشکلات محیط‌زیستی مربوط به آب و هواست که در سال‌های اخیر، کشور ما و دیگر کشورهای جهان با آن روبه رو شده‌اند. این مشکلات نشان دهندهٔ تأثیر منفی فعالیت‌های انسان بر آب و هواست.

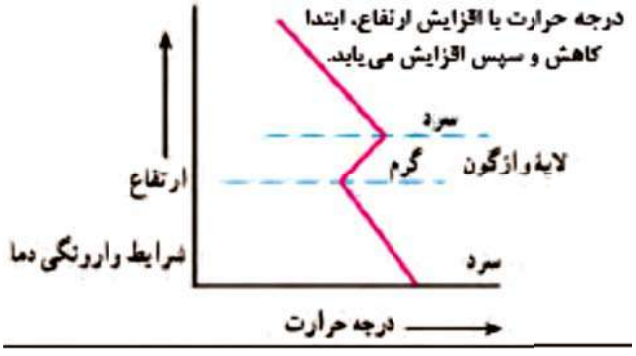

درس پنجم | آب و هوای ایران

وارونگی دما

- در حالت عادی در لایهٔ اولیهٔ جو (تروپوسفر) با افزایش ارتفاع، دمای هوا کاهش می‌یابد، از این رو در شرایط عادی، هوای مجاور سطح زمین گرم‌تر و سبک‌تر از لایه‌های بالایی است و به راحتی می‌تواند به سمت بالا صعود کند و جابه‌جا شود. اما در ماه‌های سرد سال، وضعیت برعکس می‌شود، در این شرایط هوای سرد و سنگین‌تر در مجاورت زمین ساکن است و لایهٔ هوای گرمی در بالای آن قرار می‌گیرد، در چنین شرایطی حرکت صعودی و جابه‌جایی هوا صورت نمی‌گیرد و موجب افزایش آلودگی هوا در شهرهای بزرگ و نواحی صنعتی می‌شود.
- در شرایط وارونگی حرکت صعودی و جابجایی هوا صورت نمی‌گیرد.

بحران ریزگردها

✓ ریزگردها بیشتر شامل گرد و غباری است که وارد هوا می‌شود.

✓ محدودهٔ جغرافیایی بحرانی این پدیده، کشورهای ایران، عراق، ترکیه، کویت و عربستان هستند.

✓ **دلایل ایجاد ریزگـردها**
- کاهش ریزش‌های جوی
- خشک شدن باتلاق‌ها
- مدیریت ضعیف منابع آب

✓ **نتایج بحرانی ریزگردها**
- عفونت های ریوی
- اختلالات تنفسی
- آسیب رساندن به جنگل‌های زاگرس (جنگل بلوط)
- کاهش میزان تولید محصولات کشاورزی
- کاهش میدان دید انسان‌ها

✓ **راه‌هـــای مقابـــله با ریزگردها**
- احیای تالاب‌ها و تأمین حقّابهٔ رودخانه‌های منطقه
- اجرای طرح‌های مهار بیابان
- تغییر در شیوهٔ کشت
- مدیریت صحیح آب در بخش‌های مختلف
- برای حل مشکلات محیط زیست کشور، مدیران، برنامه ریزان و مسئولان باید به بعد مکانی تصمیم‌گیری‌های خود توجّه جدّی کنند و در حفظ منابع طبیعی و ملی کشورشان تلاش کنند.

✓ **معماری و تقسیـــمات آب و هوایی ایران**
- استفاده از پایه‌های چوبی برای ساختمان ← معتدل خزری
- بام‌های شیب‌دار یا شیروانی ← معتدل خزری
- دادن شکل گنبدی به بنا ← گرم و خشک
- استفاده از بادگیر ← گرم و خشک
- استفاده از خاک و گل که ظرفیت حرارتی زیادی دارند ← گرم و خشک
- پنجره کوچک با سایه بان ← گرم
- انطباق جهت ساختمان با نسیم ساحل و دریا ← ساحل
- بهره‌گیری از جهت آفتاب در بنا ← کوهستان

جغرافیا ۱۰ درس ۵: آب و هوای ایران

۲۶۱۸. در رابطه با هواشناسی کدام موارد صحیح است؟

الف) توجه به هوا در برنامه‌های توسعهٔ هر کشور و یا منطقه نقش مهمی دارد.

ب) با توجه به عناصر هوا مانند بارش، دما و ... نمی‌توان وضع هوا را برای مدت کوتاه پیش‌بینی کرد.

ج) با استفاده از اطلاعات روزانه مانند فشار، رطوبت و دما نقشه‌های هواشناسی تهیه می‌شود.

د) با توجه به نوع توده هوا، سرعت و جهت آن‌ها وضعیت هوا برای روزهای آینده پیش‌بینی می‌شود.

۱) الف ـ ج ۲) ج ـ د ۳) ب ـ د ۴) الف ـ د

۲۶۱۹. کدام مورد در ارتباط با آب و هوا و شرایط آن صحیح است؟

۱) توده‌های هوا معمولاً در جهت و سرعت یکسان حرکت می‌کنند.

۲) هر تودهٔ هوا یک بخش از کشور را دربرمی‌گیرد.

۳) تودهٔ هوا باعث بالا رفتن درجه حرارت می‌شود.

۴) آب و هوا عناصر جوی غالب در یک منطقه در کوتاه‌مدت است.

۲۶۲۰. شکل مقابل نشان‌دهندهٔ چیست؟

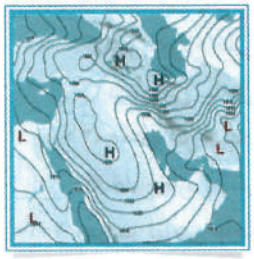

۱) شکل‌گیری مرکز پرفشار

۲) شکل‌گیری خط هم‌فشار

۳) شکل‌گیری مراکز فشار

۴) شکل‌گیری مرکز کم‌فشار

۲۶۲۱. تنوع چشم‌اندازهای طبیعی و فرهنگی ایران نتیجهٔ کدام مورد است؟

۱) تنوع آب و هوایی ۲) تنوع زیست محیطی ۳) موقعیت جغرافیایی ۴) چهارفصل بودن ایران

۲۶۲۲. با توجه به گوناگونی آب و هوا در ایران موارد نادرست را مشخص کنید.

الف) ایران یک کشور چهار فصل محسوب می‌شود.

ب) اقتصاد کشور از حالت تک‌محصولی خارج شده است.

ج) سبب تنوع در چشم‌اندازهای طبیعی و فرهنگی شده است.

د) تنوع خاک‌ها و تولید بیش‌تر محصولات کشاورزی را ایجاد می‌کند.

۱) الف ـ ب ۲) ج ـ د ۳) ب ـ د ۴) الف ـ ج

۲۶۲۳. علل تنوع آب و هوایی کشور ایران کدامند؟

۱) ارتفاع و جهت کوه‌ها ـ دوری و نزدیکی به دریا ـ توده‌های هوا

۲) موقعیت جغرافیایی ـ ارتفاع و جهت کوه‌ها ـ توده‌های هوا

۳) ارتفاع و جهت کوه‌ها ـ دوری و نزدیکی به دریا ـ کمربند کم‌فشار جنب حاره‌ای

۴) موقعیت جغرافیایی ـ ارتفاع و جهت کوه‌ها ـ کمربند کم‌فشار جنب حاره‌ای

۲۶۲۴. مهم‌ترین عوامل ناشی از موقعیت جغرافیایی که بر آب و هوای کشور موثرند، کدامند؟

۱) عرض جغرافیایی ـ کمربند کم‌فشار جنب حاره‌ای ـ دوری و نزدیکی به دریا

۲) عرض جغرافیایی ـ ارتفاع و جهت کوه‌ها ـ دوری و نزدیکی به دریا

۳) عرض جغرافیایی ـ کمربند پرفشار جنب حاره‌ای ـ ارتفاع و جهت کوه‌ها

۴) عرض جغرافیایی ـ کمربند پرفشار جنب حاره‌ای ـ دوری و نزدیکی به دریاها

۲۶۲۵. با توجه به مناطق کم‌عرض جغرافیایی ایران کدام گزینه صحیح نمی‌باشد؟

۱) زاویهٔ تابش خورشید هنگام ظهر عمود است.

۲) مقدار تابش خورشید بیش‌تر و هوا گرم‌تر است.

۳) در استان‌های هرمزگان و جنوب سیستان زاویهٔ تابش هنگام ظهر عمود است.

۴) درجه حرارت بندر جاسک و ماکو در طول سال یکسان است.

مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۶۲۶. با توجه به قرار گرفتن ایران در کمربند پرفشار جنب حاره‌ای کدام مورد صحیح است؟

۱) در کشور ما به طور میانگین میزان دما از شمال به جنوب بیش‌تر می‌شود.

۲) عامل کم‌فشار حاره‌ای در تابستان به داخل کشور پیشروی می‌کند.

۳) مهم‌ترین کمربندهای خشک و بیابانی در اثر عامل کم‌فشار جنب حاره‌ای پدید آمده است.

۴) در اطراف رأس‌السرطان به دلیل سبکی هوا کمربند پرفشار ایجاد می‌شود.

۲۶۲۷. نقشهٔ مقابل نشان‌دهندهٔ چه رابطه‌ای است؟

۱) عرض جغرافیایی ـ بارندگی

۲) عرض جغرافیایی ـ دما

۳) مراکز فشار ـ دما

۴) مراکز فشار ـ بارندگی

۲۶۲۸. در رابطه با آب و هوا کدام گزینه صحیح است؟

۱) در اطراف خط استوا به دلیل گرم بودن و صعود هوا کمربند کم‌فشار تشکیل می‌شود.

۲) در اطراف مدار رأس‌السرطان و رأس‌الجدی به دلیل سنگینی و فرونشینی هوا کمربند کم‌فشار شکل می‌گیرد.

۳) مهم‌ترین کمربند خشک و بیابانی مدار رأس‌السرطان است که به دلیل وزش بادهای گرم و خشک ایجاد می‌شود.

۴) عامل کم‌فشار جنب حاره‌ای در تابستان به داخل کشور پیشروی کرده و مانع ریزش بارش می‌شود.

۲۶۲۹. با توجه به تأثیرات آب و هوایی متفاوت در اثر دوری و نزدیکی به دریا در ایران کدام گزینه نادرست است؟

۱) در نواحی داخلی کشور به دلیل دور بودن از دریاها اختلاف دما ناچیز است.

۲) در نواحی ساحلی شمال و جنوب کشور اختلاف دما کم‌تر است.

۳) در سواحل شمالی کشور، دریای خزر در افزایش بارش‌ها نقش مهمی دارد.

۴) خلیج فارس و دریای عمان به دلیل عدم امکان صعود هوای مرطوب در بارش‌ها نقش چندانی ندارند.

۲۶۳۰. چرا در نواحی داخلی ایران اختلاف دما زیاد است؟

۱) قرار گرفتن البرز و زاگرس در مقابل رطوبت　　۲) دور بودن از دریا و کمبود رطوبت

۳) نزدیکی به منطقهٔ پرفشار جنب حاره‌ای　　۴) نرسیدن بادهای مرطوب غربی به این ناحیه

۲۶۳۱. قله‌ای با ارتفاع ۳۵۰۰ متر چقدر اختلاف دما با سطح آب‌های آزاد دارد؟

۱) ۲۱ درجه　　۲) ۲۳ درجه　　۳) ۲۰ درجه　　۴) ۲۲ درجه

۲۶۳۲. با توجه به نقش کوه‌ها و جهت آن‌ها کدام موارد صحیح است؟

الف) با افزایش هر ۱۰۰۰ متر دمای هوا ۶ درجهٔ سانتی‌گراد کاهش می‌یابد.

ب) جهت رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس در پراکندگی جغرافیایی بارش کشور اثر دارند.

ج) بارش‌ها بیش‌تر در دامنه‌های جنوبی البرز و دامنه‌های شرقی زاگرس ایجاد می‌شوند.

د) نواحی کوهستانی و دشت‌های داخلی هر دو از آب و هوای معتدل برخوردارند.

۱) الف ـ د　　۲) ج ـ د　　۳) ب ـ ج　　۴) الف ـ ب

۲۶۳۳. تودهٔ هوا عبارت است از .....

۱) حجم بزرگی از هوا که ویژگی فیزیکی آن به خصوص از نظر دما و رطوبت در سطح عمودی یکسان است.

۲) حجم بزرگی از هوا که ویژگی فیزیکی آن به خصوص از نظر دما و رطوبت در سطح افقی یکسان است.

۳) حجم بزرگی از هوا که ویژگی شیمیایی آن به خصوص از نظر دما و رطوبت در سطح افقی یکسان است.

۴) حجم بزرگی از آب و هوا که ویژگی شیمیایی آن به خصوص از نظر دما و رطوبت در سطح عمودی یکسان است.

۲۶۳۴. مهم‌ترین عامل ریزش برف و باران در ایران ..... است که در دورهٔ ..... وارد کشور می‌شود.

۱) توده هوای مرطوب غربی ـ گرم سال　　۲) توده هوای مرطوب موسمی ـ گرم سال

۳) توده هوای مرطوب غربی ـ سرد سال　　۴) توده هوای مرطوب موسمی ـ سرد سال

۲۶۳۵. توده هوای سودانی در ماه‌های ..... سال رطوبت ..... را به کشور ما می‌آورد.

۱) گرم ـ اقیانوس هند　　۲) گرم ـ دریای عمان　　۳) سرد ـ دریای سرخ　　۴) سرد ـ اقیانوس هند

۲۶۳۶. کدام توده هوا سبب ایجاد باران‌های سیلابی در جنوب شرقی ایران می‌شود و در چه فصلی به ایران وارد می‌شود؟

۱) مرطوب غربی ـ گرما　　۲) مرطوب موسمی ـ گرما　　۳) مرطوب موسمی ـ سرما　　۴) مرطوب غربی ـ سرما

۲۶۳۷. توده هوای سیبری در دورهٔ ..... وارد ایران شده که باعث ..... و موجب بارش در ..... می‌شود.

۱) سرما ـ سرما و خشکی هوا در زمستان ـ سواحل خزر
۲) گرما ـ رطوبت هوا در زمستان ـ سواحل خزر
۳) سرما ـ رطوبت هوا در زمستان ـ دامنه‌های البرز
۴) گرما ـ سردی و خشکی هوا در زمستان ـ دامنه‌های البرز

۲۶۳۸. «اعتدال دما در طول سال»، «میانگین دمای پایین»، «اختلاف شدید دما» و «میانگین دمای بالای سالیانه» به ترتیب از ویژگی‌های کدام نواحی آب و هوایی ایران هستند؟

۱) کوهستانی ـ خزری ـ گرم و خشک ـ گرم و شرجی
۲) کوهستانی ـ خزری ـ گرم و شرجی ـ خزری
۳) خزری ـ کوهستانی ـ گرم و خشک ـ گرم و شرجی
۴) خزری ـ کوهستانی ـ گرم و شرجی ـ گرم و خشک

۲۶۳۹. کدام مورد از ویژگی‌های اصلی مناطق خشک و بیابانی نیست؟

۱) دوری از دریاها و منابع رطوبتی
۲) بارندگی کم و نامنظم
۳) زیاد بودن توان تبخیر و تعرق
۴) کمبود پوشش گیاهی

۲۶۴۰. کدام گزینه از ویژگی‌های آب و هوای کوهستانی نیست؟

۱) میانگین دمای پایین
۲) بارندگی اغلب به‌صورت برف
۳) بارندگی زیاد
۴) افزایش بارندگی و کاهش دما با افزایش ارتفاع

۲۶۴۱. مهم‌ترین داده‌های هواشناسی که در ایستگاه‌های سینوپتیک در نقاط مختلف کشور ارائه می‌شوند، کدام‌اند و در نهایت پس از تجزیه و تحلیل چگونه به نمایش درمی‌آیند؟

۱) فشار هوا، رطوبت، باد ـ نمودار
۲) دما، بارش، فشار هوا ـ نقشه
۳) فشار هوا، رطوبت، تبخیر ـ نقشه
۴) بارش، تبخیر، فشار هوا ـ نمودار

۲۶۴۲. کدام گزینه از ویژگی‌های آب و هوای گرم و شرجی نیست؟

۱) بارندگی اندک
۲) اختلاف شدید دما
۳) رطوبت نسبی بالا
۴) میانگین دمای بالای سالیانه

۲۶۴۳. ویژگی مشترک آب و هوای گرم و خشک و آب و هوای گرم و شرجی کدام است؟

۱) بارندگی کم
۲) فقر پوشش گیاهی
۳) اختلاف شدید دما
۴) تبخیر و تعرق زیاد

۲۶۴۴. کدام‌یک از موارد زیر از ویژگی‌های آب و هوای معتدل خزری نیست؟

۱) بارندگی زیاد
۲) رطوبت نسبی بالا
۳) اعتدال دما در طول سال
۴) پوشش گیاهی غنی

۲۶۴۵. ویژگی‌های اصلی مناطق خشک و بیابانی کدام‌اند؟

۱) بارندگی کم و نامنظم ـ اختلاف دمای شدید ـ رطوبت نسبی بالا
۲) تبخیر و تعرق بالا ـ آب و هوای شرجی ـ اختلاف دمای ناچیز
۳) بارندگی کم و نامنظم ـ تبخیر و تعرق زیاد ـ کمبود پوشش گیاهی
۴) تبخیر و تعرق بالا ـ اختلاف دمای شدید ـ آب و هوای شرجی

۲۶۴۶. کدام مورد از دلایل ایجاد بیابان در ایران نیست؟

۱) عامل پرفشار جنب حاره‌ای
۲) جهت رشته‌کوه‌ها
۳) نزدیکی به مدار استوا
۴) دوری از دریاها و منابع رطوبتی

۲۶۴۷. مهم‌ترین عامل ایجاد بیابان در جنوب کشور ..... می‌باشد که از طریق ..... باعث ایجاد بیابان‌ها می‌شود.

۱) جهت رشته‌کوه‌ها ـ مانع شدن در برابر رطوبت
۲) جهت رشته‌کوه‌ها ـ نرسیدن رطوبت به نواحی داخلی
۳) عامل پرفشار جنب حاره‌ای ـ عدم نفوذ رطوبت
۴) عامل پرفشار جنب حاره‌ای ـ جلوگیری از صعود هوای مرطوب

۲۶۴۸. علت تشکیل بیابان لوت و دشت کویر، به ترتیب کدام است؟

۱) مرکز پرفشار جنب حاره‌ای ـ قرار گرفتن البرز و زاگرس در مقابل رطوبت
۲) کم‌فشار اطراف رأس‌السرطان ـ دوری از منابع رطوبتی
۳) دوری از منابع رطوبتی ـ مرکز پرفشار جنب حاره‌ای
۴) جهت کوه‌ها ـ مرکز کم‌فشار استوایی

۲۶۴۹. بیابان طبس در اثر چه عاملی پدید آمده است؟

۱) دور بودن از دریاها و منابع رطوبتی
۲) جهت رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس
۳) عامل پرفشار جنب حاره‌ای
۴) عامل کم‌فشار جنب حاره‌ای

۲۶۵۰. کدام گزینه در رابطه با دشت کویر صحیح نیست؟

۱) میانگین بارش سالانه از ۵۰ میلی‌متر کم‌تر است.
۲) بخش بزرگی از دشت کویر بیابان واقعی است.
۳) مساحت آن ۶۰ هزار کیلومتر مربع است.
۴) میانگین بارندگی آن سالانه از ۳۰ میلی‌متر کم‌تر است.

مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۶۵۱. کویر عبارت است از .....

۱) گرم‌ترین مناطق کرهٔ زمین که بارش کم‌تر از ۵۰ میلی‌متر دارد.
۲) نمکزارهای پفکرده‌ای که تبخیر شدید عامل شکل‌گیری آن است.
۳) گرم‌ترین مناطق کرهٔ زمین که بارش کم‌تر از ۳۰ میلی‌متر دارد.
۴) نمکزارهای پفکرده‌ای که بارش ناچیز عامل شکل‌گیری آن است.

۲۶۵۲. کدام گزینه در رابطه با بیابان لوت صحیح نیست؟

۱) به علت قرارگیری در منطقهٔ پرفشار جنب حاره‌ای شکل گرفته است.
۲) بارندگی آن کم‌تر از ۳۰ میلی‌متر است.
۳) وسعت آن حدود ۸۰ هزار کیلومتر است.
۴) علت اصلی شکل‌گیری آن تبخیر شدید است.

۲۶۵۳. مهم‌ترین عامل کنترل کنندهٔ فعالیت‌های روزانه و هم‌چنین طولانی مدت زندگی انسان کدام است؟

۱) دمای هوا
۲) آداب و رسوم
۳) آب و هوا
۴) شیوهٔ زندگی

۲۶۵۴. در ایران علت تنوع معماری کدام مورد است؟

۱) تنوع آب و هوا
۲) ذوق و سلیقهٔ متفاوت
۳) تنوع مصالح
۴) فرهنگ گوناگون

۲۶۵۵. جغرافیای پزشکی در کدام زمینه مطالعه می‌کند؟

۱) تأثیرات آب و هوا بر منابع انسانی
۲) آلودگی‌های زیست‌محیطی و تأثیر بر انسان
۳) بیماری‌های ناشی از ریزگردها
۴) پراکندگی تأثیرات عوامل محیطی بر سلامت انسان

۲۶۵۶. با توجه به تأثیر منفی فعالیت‌های انسان بر آب و هوا کدام موارد درست است؟

الف) کاهش بارندگی فصلی
ب) آلودگی هوا و بیابان‌زایی
ج) افزایش بارندگی موسمی
د) خشکسالی و افزایش دما

۱) الف ـ ب
۲) الف ـ د
۳) ب ـ د
۴) ب ـ ج

۲۶۵۷. کدام نمودار زیر مربوط به وارونگی دما می‌باشد؟

۱)

۲)

۳)

۴)

۲۶۵۸. وارونگی دما یعنی .....

۱) با افزایش ارتفاع، دمای هوا تغییر چندانی نکند.
۲) با افزایش ارتفاع، آلودگی هوا افزایش یابد.
۳) با افزایش ارتفاع، دمای هوا سریع کاهش یابد.
۴) با افزایش ارتفاع، دمای هوا به طور ناگهانی افزایش یابد.

۲۶۵۹. کدام گزینه در ارتباط با وارونگی دما صحیح نیست؟

۱) وارونگی دما اغلب در فصل گرم سال اتفاق می‌افتد.
۲) میزان آلاینده‌ها در شهرهای بزرگ افزایش می‌یابد.
۳) هوای سرد و سنگین در سطح زمین قرار می‌گیرد.
۴) حرکت صعودی و جابه‌جایی هوا صورت نمی‌گیرد.

۲۶۶۰. کدام مورد از دلایل ایجاد ریزگردها نمی‌باشد؟

۱) کاهش ریزش‌های جوی
۲) خشک شدن باتلاق‌ها
۳) وزش بادهای گرم و خشک
۴) مدیریت ضعیف منابع آب

۲۶۶۱. کدام مورد از نتایج بروز ریزگردها نمی‌باشد؟

۱) آسیب رساندن به جنگل‌های زاگرس
۲) کاهش میزان تولید محصولات کشاورزی
۳) کم شدن میدان دید
۴) آلوده شدن آب‌های سطحی

۲۶۶۲. کدام مورد برای مقابله با ریزگردها مناسب نیست؟

۱) احیای تالاب‌ها و تأمین حقابهٔ رودها
۲) اجرای طرح‌های بیابان‌زایی
۳) مدیریت صحیح آب در بخش‌های مختلف
۴) تغییر در شیوهٔ کشت

۲۶۶۳. مسئولان برای حل مشکلات زیست محیطی به چه موردی باید توجه داشته باشند؟

۱) توجه به بعد مکانی و جغرافیایی
۲) حفظ منابع طبیعی و ملی کشور
۳) توجه به بعد زمانی و جغرافیایی
۴) حفظ پوشش گیاهی و آبخیزداری

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس ششم: منابع آب ایران

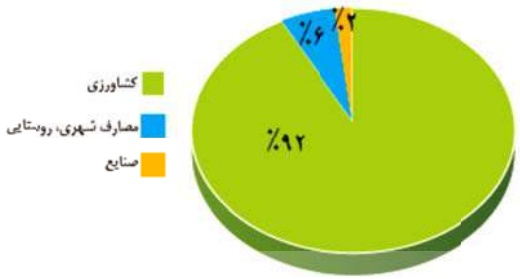

نمودار توزیع مصرف آب در ایران

- ✓ ایران کشور کم‌آبی است.
- ✓ ما در کشوری کم آب زندگی می‌کنیم.
- ✓ سه چهارم کرۀ زمین را آب فرا گرفته است.
- ✓ نیمۀ غربی کشور ما نسبت به نیمۀ شرقی آن پرآب‌تر است.
- ✓ نیمۀ شمالی کشور ما نسبت به نیمۀ جنوبی آن پرآب‌تر است.

آب قابل دسترس

- ✓ آب موجود در کشور ما از ریزش‌های جوی تامین می‌شود. در فصول سرد سال، ریزش برف و باران به صورت جریان آب رودها، منابع آب کشور را تغذیه می‌کند و در فصول گرم، آب‌های فرورفته در زمین به صورت چشمه، چاه و قنات، آب مورد نیاز ساکنان بخش‌های مختلف را تامین می‌نمایند.
- ✓ پدران ما در قرن‌های گذشته با توجه به کم آبی و خشک بودن سرزمین ایران برای دستیابی به آب، قنات را ابداع کرده‌اند تا در تمام سال، آب مورد نیاز خود را در اختیار داشته باشند.
- ✓ قدیمی‌ترین قنات ایران در قصبۀ گناباد در خراسان رضوی است.

مرکز مشاوره تحصیلی

✓ ویژگی رودهای ایران

« با توجه به عواملی که بر وضع آب کشورمان تأثیرگذار است، می توانیم این ویژگی‌ها را در مورد رودهای ایران در نظر بگیریم»

- رودهای مناطق نسبتا خشک بیشتر طغیانی، اتفاقی و مقدار آب آن ها در سال‌های مختلف متفاوت است.
- در ایران بیشتر بارش ها در اواخر فصل پاییز تا اوایل فصل بهار می‌بارد ، به این دلیل هر چه به پایان این دوره نزدیک‌تر می‌شویم، آب‌دهی رودها بیشتر می‌شود.
- با توجه به ناهمواری‌ها و جهت آن‌ها، هرچه از غرب به سمت شرق کشور برویم، مقدار آب رودها کمتر می‌شود.
- رودهایی که از کوهستان‌های بلند و برف گیر تغذیه می‌شوند، دائمی هستند. اگر این رودها در نواحی مرطوب جریان یابند مقدار آب آن‌ها بیشتر خواهند بود.

کانون‌های آبگیر

- ✓ در مناطق کوهستانی، مکان‌هایی وجود دارد که سرچشمۀ رودهای متعددی هستند، به این مکان‌ها کانون‌های آبگیر می‌گویند.
- ✓ کانون‌های آبگیر در حد فاصل حوضه‌های آبریز قرار دارند و بر خط تقسیم آب‌های محلی منطبق هستند.
- ✓ گاهی آب کانون‌های آبگیر وارد چند حوضه آبریز نزدیک خود می‌شوند. بنابراین رودهایی که از کانون‌های آبگیر سرچشمه می‌گیرند ممکن است در جهات مختلف جریان یابند.

درس ششم | منابع آب ایران

انواع کانون‌های آبگیر

- **کانون‌های آبگیر دائمی**

کانون‌های آبگیری که بیش از ۵۰۰ میلی‌متر بارش داشته باشند و حداقل در هشت ماه از سال این بارش‌ها اتفاق بیفتد، به آن‌ها کانون آبگیر دائمی می‌گویند.

- **کانون‌های آبگیر فصلی**

اگر کانون‌های آبگیر در فصول سرد سال، ذخیرهٔ برف خود را تا ابتدای ماه‌های گرم سال حفظ کنند، بدون توجه به میزان بارش و زمان آن جز کانون‌های فصلی به شمار می‌رود.

- **کانون آبگیر اتفاقی**

در کوهستان‌های نزدیک به مناطق گرم و خشک، که گاهی بارش‌های کوتاه و اتفاقی رخ می‌دهد، نوعی کانون آبگیر موقت شکل می‌گیرد که آن ها را کانون‌های اتفاقی می‌نامند.

حوضهٔ آبریز

❖ **حوضهٔ آبریز:** به محدوده‌ای که با توجه به شکل زمین و شیب ناهمواری‌ها، آب‌های جاری را به سوی پایین ترین نقطه آن هدایت کند، حوضهٔ آبریز می گویند.

❖ حوضه‌های آبریز کشور ما

الف) حوضهٔ آبریز خارجی

یعنی رودهایی که آب آن‌ها به دریاهای اطراف کشور می‌ریزد؛ اما در طول مسیر، مورد استفاده قرار می‌گیرند.

ب) حوضهٔ آبریز داخلی

یعنی رودهایی تمام آب آن‌ها به در کشور جریان دارد و وارد دریاچه‌های داخلی می‌شود.

حوضه‌های آبریز خارجی و داخلی ایران	
حوضه‌های آبریز خارجی	**حوضه‌های آبریز داخلی**
✓ حوضهٔ آبریز دریای خزر ✓ حوضهٔ آبریز خلیج فارس ✓ حوضهٔ آبریز دریای عمان	✓ حوضهٔ آبریز فلات مرکزی ✓ حوضهٔ کویر لوت ✓ حوضهٔ دریاچهٔ ارومیه ✓ حوضهٔ دریاچهٔ نمک ✓ حوضهٔ آبریز دشت کویر

دریاها و دریاچه‌های ایران

در شمال و جنوب کشورمان دریاهای مهمی قرار دارد:

- در شمال ← دریای خزر
- در جنوب ← خلیج فارس و دریای عمان

✓ دریاها از این نظر، که ما را به سایر نقاط جهان متصل می کنند، بیسار اهمیت دارند.

✓ در جنوب کشور از طریق دریای عمان یا اقیانوس هند و از طریق راه دن–ولگا به دریای سیاه ارتباط داریم.

✓ دریای مشترک با همسایگان:

درس ششم | منابع آب ایران

دریای خزر

جهت امتداد:

دریای خزر، پهنهٔ آبی بزرگی است که در امتداد شمال به جنوب کشیده شده است.

نحوهٔ پیدایش دریای خزر:

این دریا از بقایای دریای عظیم تتیس است که زمانی بخش اعظم نیمکرهٔ شمالی را پوشانده بود، از حدود ۶۰ میلیون سال پیش دریا از بقیهٔ آب‌های قدیمی جدا ماند و به شکل بزرگترین دریاچهٔ جهان درآمد؛ و به دلیل همین وسعت زیاد نام دریا را برخود گرفت.

نام‌های دریای خزر:

این دریا را با نام‌های مختلف مانند؛ مازندان، کاسپین، قزوین، گرگان، طبرستان، هیرکانی و دریای دیلم می‌شناسند.

درحال حاضر نام این دریا خزر است و در نقشه‌های خارجی کاسپین نامیده می‌شود.

میزان طول و جهت دریای خزر:

- ✓ طول این دریا حدود ۱۲۰۰ کیلومتر و عرض متوسط آن ۳۰۰ کیلومتر است.
- ✓ مساحت دریای خزر با توجه به تغییرات سطح آب، متفاوت است.
- ✓ سطح آب این دریا از سطح آب‌های آزاد حدود ۲۸ متر پایین‌تر است.
- ✓ دریای خزر از دو چاله تشکیل شده و دنبالهٔ رشته کوه‌های قفقاز، آنرا به دو بخش تقسیم کرده است.

کشورهای همسایه با دریای خزر

ایران، ترکمنستان، قزاقستان، روسیه و آذربایجان

رودهایی که به دریای خزر وارد می‌شوند

- o طولانی‌ترین رودهایی که به دریای خزر می ریزند عبارت انداز: رود ولگا و اورال از شمال، سفیدرود، هراز از جنوب و رود اترک و گرگان از جنوب شرق و رود کورا و ارس از جنوب غرب

اهمیت دریای خزر

از جمله دلایل اهمیت دریای خزر می توان به

۱- تجارت دریایی
۲- منابع نفتی (در بستر این دریا منابع وسیعی از نفت و گاز ذخیره شده است)
۳- ویژگی‌های خاص محیط زیستی و گردشگری (بعضی از تالاب‌های حاشیهٔ این دریاچه، محل توقف پرندگان مهاجر است)
۴- صید ماهی (انواع ماهیان خاویاری جهان فقط در این دریا زندگی می کنند)

خلیج‌فارس، مسیر دریایی ایرانیان برای همکاری جهانی

روز ۱۰ اردیبهشت، روز ملی خلیج فارس نامگزاری شده که سالروز اخراج پرتقالی ها از تنگه هرمز و خلیج فارس است.

نحوهٔ شکل گیری

- ❖ پیشروی آب اقیانوس هند از طریق دریای عمان و تنگهٔ ی هرمز به دره‌های زاگرس، خلیجی هلالی شکل در جهت شرقی- غربی به وجودآورده که صدها سال است به آن (خلیج‌فارس) یا (دریای پارس) می‌گویند.

طول و عرض خلیج فارس

- ❖ طول خلیج فارس حدود ۹۰۰ کیلومتر و عرض متوسط آن ۲۵۰ کیلومتر است.

رودهای ورودی

- ❖ مهم‌ترین رودهایی که به خلیج‌فارس می‌ریزد عبارت است از کارون، کرخه و دالکی و مند.
- ❖ کارون پرآب‌ترین، طویل‌ترین و تنها رودخانه قابل کشتیرانی ایران است.
- ❖ خور ← به خلیج‌های کوچک سواحل خلیج‌فارس (خور) می گویند، مثل خور موسی.

جزایر خلیج‌فارس

- ✓ دراین خلیج، جزایر مهمی هست که برخی از آن‌ها مسکونی است. جزایر خارک، لاوان، کیش، فرور، تنب بزرگ و کوچک، ابوموسی، هنگام، لارک، هرمز از جزایر خلیج‌فارس هستند.

درس ششم | منابع آب ایران

✓ قشم بزرگ‌ترین جزیرهٔ خلیج‌فارس است.

اهمیت خلیج‌فارس:

۱- تجارت دریایی ۲- وجود منابع عظیم نفت و گاز ۳- انواع ماهی و میگو ۴- مروارید ۵- وجود تنگهٔ هرمز

- خلیج‌فارس از مهم‌ترین مراکز صید و پرورش مروارید است.
- تنگهٔ هرمز که محل اتصال خلیج‌فارس به دریای عمان است، یکی از مهم‌ترین مکان‌های استراتژیک جهان است.

دریای عمان: ایران به اقیانوس راه دارد

ویژگی خاص دریای عمان

✓ دریای عمان، دریای آزاد ایران است، که از طریق آن می‌توان به آب‌های آزاد دنیا دسترسی پیدا کرد.

✓ دریای عمان بین ایران، عمان و پاکستان مشترک است.

نام قدیم

❖ آنچه امروزه دریای عمان نامیده می‌شود، در گذشته دریای مکران نام داشت.

عمان و تنگهٔ هرمز

- دریای عمان بخشی از آب‌های اقیانوس هند است که با تنگهٔ مهم هرمز از خلیج فارس جدا می‌شود.
- تنها دریای آزاد ایران، که از طریق آن می‌توان به آب‌های همهٔ دریاهای جهان دسترسی داشت، دریای عمان است.

کشتیرانی در عمان

➢ عمق این دریا تا ۲۰۰۰ متر هم می رسد، از این نظر برای عبور کشتی‌های تجاری و نفتکش‌های غول پیکر بسیار مناسب است.

➢ چابهار تنها بندر اقیانوسی ایران در شمال دریای عمان قرار دارد.

دریای عمّان

- ویژگی‌ها و قابلیت‌های منحصر به فرد

این دریا داری ویژگی‌ها و قابلیت‌های منحصر به فرد بوده از جمله:

۱- جنس ساحل ۲- عمق بسیار خوب دریا ۳- عدم نیاز به استفاده از آبراه و کانال‌های دریانوردی در سواحل مکران

۴-امکان ساخت و توسعهٔ بدون محدودیت بنادر، به ویژه جهت پهلو گرفتن کشتی‌های اقیانوس پیما

اهمیت دریای عمان

۱-امکان دسترسی به همهٔ آب‌های آزاد جهان

۲-حمل و نقل کالا و مسافر

۳-ایجاد مشاغل گوناگون برای ساحل نشینان

۴-پرورش و صید ماهی و میگو

آلودگی دریاها

تعریف آلودگی دریا

- ورود مستقیم یا غیرمستقیم هرگونه ماده یا انرژی به محیط‌زیست دریایی است که به کاهش تولید و رشد و نمو جانداران منجر شود و تأثیرات سوء، بر سلامت و بهداشت آبزیان و انسان داشته باشد.

آلاینده‌هایی که در دریاهای ایران را تهدید می‌کنند

- فاضلاب‌های شهری، صنعتی و کشاورزی
- زباله‌های جامد مثل پلاستیک
- آلاینده‌های شیمیایی شامل مواد آلی، معدنی و رادیواکتیو
- استخراج و حمل ونقل نفت
- ورود کودها و سموم شیمیایی مصرف شده در اراضی کشاورزی توسط رودها

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

درس ششم | منابع آب ایران

دریاچه‌های ایران

به لحاظ زمانی دو نوع دریاچه وجود دارد
- دریاچه‌های دائمی
- دریاچه‌های فصلی

دریاچه‌های دائمی:
- ✓ اغلب دریاچه‌های دائمی ایران در نیمهٔ غربی کشور قرار دارند که از نظر شرایط آب و هوایی جزء نواحی مرطوب و نیمه مرطوب کشور هستند.
- ✓ آب بعضی از دریاچه‌های دائمی شور و برخی دیگر آب شیرین دارند.
- ✓ مهم‌ترین دریاچه‌های دائمی ایران عبارت‌اند از دریاچه ارومیه، زریبار (زریوار) غرب مریوان در استان کردستان، پریشان (فامور) و مهارلو (استان فارس)، ... البته در قله بعضی از کوه‌های آتش‌فشانی مانند سبلان هم دریاچه‌های کوچکی وجود دارند که آب آن‌ها از ذوب برف‌ها تأمین می‌شود اما به دلیل سرمای ناشی از ارتفاع اغلب مواقع سال یخ بسته است.

دریاچه‌های فصلی
- ✓ این دریاچه‌ها در فصول پربارش وسعت بیشتری پیدا می‌کنند ولی در ماه‌های گرم و یا در سال‌های کم‌بارش به دلیل تبخیر آب آن‌ها خشک شده یا به شکل باتلاق و شوره‌زار در می‌آیند.
- ✓ مهم‌ترین دریاچه‌های فصلی ایران دریاچه مسیله در شرق قم، نیریز در شرق فارس، هامون در سیستان و بلوچستان و جازموریان بین دو استان کرمان و سیستان و بلوچستان.

- **تقسیم‌بندی دریاچه‌ها از نظر چگونگی تشکیل**
  - دریاچه‌های آتش‌فشانی مانند دریاچه‌های قلهٔ سبلان و دماوند
  - دریاچه‌های یخچالی
  - تکتونیکی
  - سدی
  - ساحلی و هلالی

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

دریاچهٔ ارومیه

ویژگی‌های دریاچه ارومیه

وسعت
- دریاچهٔ ارومیه بزرگ‌ترین دریاچهٔ ایران است.
- این دریاچه در سال‌های اخیر به دلایل مختلف رو به خشک شدن گذشته است، اما نشانه‌های بهبود آن دیده می‌شود.

نام‌های دیگر دریاچهٔ ارومیه:
- ✓ این دریاچه به نام های چیچست و کبودان نیز شناخته می شود.

آب دریاچهٔ ارومیه
- آب این دریاچه علاوه بر چشمه‌های کف و حاشیهٔ آن، از طریق رودهای متعددی تأمین می‌شود.
- مهم‌ترین رودهای وارده برآن عبارت اند از: تلخه رود آجی چای، باراندوزچای، سیمینه رود و زرینه رود

عمق دریاچه ارومیه:
- ✓ عمیق‌ترین نقطهٔ این دریاچه در شمال غربی آن است.

جزایر
- ❖ مهم‌ترین جزایر این دریاچه، جزیرهٔ کبودان (قویون داغی)، اشک داغی، آرزو و اسپیرو می باشد.

علت شوری

درس ششم | منابع آب ایران

به علت عبور برخی از رودهای دریاچه از لایه‌های نمکی، آب این دریاچه شور است، به حدی که هیچ موجود زنده‌ای نمی‌تواند در آب‌های آن زندگی کند. آرتمیا زمانی که هنوز آب دریاچه فروکش نکرده بود درآن زندگی می‌کرد.

دلایل اهمیت دریاچه ارومیه:

۱- وجود جزایر متعدد در آن است که محل سکونت انواع پرندگان مهاجر است.

۲- اطراف دریاچه، املاح و رسوباتی است که برای درمان امراض پوستی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۳- آب این دریاچه موجب متعادل شدن آب و هوای منطقهٔ شده است.

دلایل کاهش آب دریاچه ارومیه

- سطح آب دریاچه طی سال‌های پی در پی کاهش یافته است. بنابراین حل مشکلات آن هم به زمان نیاز دارد و هم عوامل خشکی دریاچه را باید برطرف کرد.

مهم‌ترین دلایل کاهش آب دریاچه ارومیه

- ❖ گرم شدن عمومی هوا
- ❖ کاهش بارش در حوضه آبریز دریاچه
- ❖ حفر بی رویه چاه‌ها
- ❖ وجود موانعی که چرخهٔ آب را در دریاچه تغییر داده است.
- ❖ تغییرات زمین ساختی بستر، به شکل بالا آمدن کف دریاچه
- ❖ تغییر در میزان آب ورودی به دریاچه، در مسیر رودهایی که به آن می‌ریخت (احداث سدهای متعدد)
- ❖ تغییرات کشت از محصولاتی که آب کمتری نیاز داشته‌اند، به محصولاتی که کشت آن‌ها به آب زیادی احتیاج دارد.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

جغرافیا ۱۰ — درس ۶: منابع آب ایران

۲۶۶۴. توزیع مصرف آب در ایران در بخش صنایع، کشاورزی و مصارف شهری و روستایی به‌ترتیب کدام است؟

۱) ۹۲ درصد ـ ۲ درصد ـ ۶ درصد
۲) ۶ درصد ـ ۲ درصد ـ ۹۲ درصد
۳) ۲ درصد ـ ۹۲ درصد ـ ۶ درصد
۴) ۶ درصد ـ ۹۲ درصد ـ ۲ درصد

۲۶۶۵. آب در طبیعت به چه حالتی مشاهده می‌شود؟

۱) آب در طبیعت به شکل ثابتی باقی مانده و میزان آن ثابت است.
۲) آب در طبیعت همیشه به دو حالت مایع و جامد باقی می‌ماند.
۳) با توجه به میزان گرمای محیط آب دائماً در حال تبخیر و تغییر است.
۴) آب در طبیعت به شکل ثابت باقی نمی‌ماند و در طول زمان تغییر حالت می‌دهد.

۲۶۶۶. با توجه به شکل قنات موارد (الف)، (ب) و (ج) را به‌ترتیب مشخص کنید.

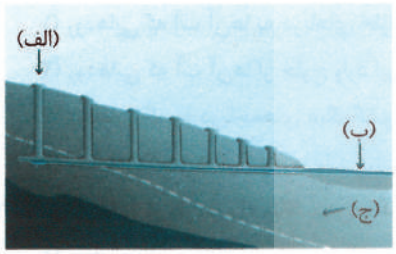

۱) محل تهویهٔ هوا ـ مظهر قنات ـ آبرفت
۲) مادرچاه ـ جمع‌آوری و توزیع آب ـ آبرفت
۳) مادرچاه ـ مظهر قنات ـ سنگ بستر
۴) محل تهویهٔ هوا ـ جمع‌آوری و توزیع آب ـ سنگ بستر

۲۶۶۷. در ایران بیش‌تر بارش‌ها در چه زمانی از سال رخ می‌دهد؟

۱) اوایل فصل پاییز تا اوایل فصل بهار
۲) اوایل فصل پاییز تا اواخر فصل بهار
۳) اواخر فصل پاییز تا اوایل فصل بهار
۴) اوایل فصل زمستان تا اوایل فصل بهار

۲۶۶۸. در ایران مقدار آب رودها از غرب به شرق به چه دلیل کم‌تر می‌شود؟

۱) دور بودن از منابع رطوبتی
۲) ناهمواری‌ها و جهت آن‌ها
۳) زاویهٔ تابش خورشید
۴) منطقهٔ پرفشار جنب حاره‌ای

۲۶۶۹. کدام گزینه‌ها با خصوصیات رودهای مناطق نسبتاً خشک تناسب دارد؟

الف) آبدهی این رودها در فصل زمستان بیش‌تر است.
ب) این رودها طغیانی، تصادفی و اتفاقی می‌باشند.
ج) آب‌های زیرزمینی منبع تغذیهٔ این رودها می‌باشند.
د) مقدار آب آن‌ها در سال‌های مختلف متفاوت است.

۱) الف ـ د
۲) ب ـ د
۳) الف ـ ج
۴) ب ـ ج

۲۶۷۰. در ارتباط با کانون‌های آبگیر کدام گزینه صحیح نیست؟

۱) کانون‌های آبگیر در حد فاصل حوضه‌های آبریز قرار دارند.
۲) رودها ممکن است در جهات مختلف جریان یابند.
۳) حوضه‌های آبریز بر خط تقسیم آب‌های محلی منطبق هستند.
۴) آب کانون‌های آبگیر فقط وارد یک حوضهٔ آبریز می‌شود.

۲۶۷۱. کانون آبگیر چیست؟

۱) مناطقی در کوهستان که آب بخشی از رودها را تأمین می‌کنند.
۲) محدوده‌ای که آب‌های جاری را به سوی پایین‌ترین نقطه هدایت می‌کند.
۳) مناطقی در کوهستان که آب بخشی از دریاچه‌ها را تأمین می‌کنند.
۴) منطقه‌ای از کوهستان‌ها که حداقل ۸ ماه در سال بارندگی دارد.

۲۶۷۲. کانون‌های آبگیر دائمی چه ویژگی‌هایی دارند؟

۱) بارندگی بیش از ۵۰۰ میلی‌متر ـ حداقل ۹ ماه بارش در سال
۲) بارندگی بیش از ۶۰۰ میلی‌متر ـ حداکثر ۸ ماه بارش در سال
۳) بارندگی بیش از ۵۰۰ میلی‌متر ـ حداقل ۸ ماه بارش در سال
۴) بارندگی بیش از ۶۰۰ میلی‌متر ـ حداکثر ۹ ماه بارش در سال

۲۶۷۳. ویژگی اصلی کانون‌های آبگیر فصلی کدام است؟

۱) در مناطق گرم و خشک قرار دارند که گاهی بارش به‌صورت برف در آن‌جا دیده می‌شود.
۲) کانون‌های آبگیری هستند که در طول سال ۵۰۰ میلی‌متر بارندگی دارند.
۳) کانون‌های آبگیری هستند که در فصول سرد سال ذخیرهٔ برف خود را تا ابتدای ماه‌های گرم سال حفظ می‌کنند.
۴) کانون‌های آبگیری هستند که حداقل ۶ ماه در سال در آن‌ها بارش به چشم می‌خورد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۶۷۴. «عدم توجه به میزان بارش و زمان آن» و «بارش‌های کوتاه در کوه‌های نزدیک به مناطق گرم و خشک» به ترتیب از ویژگی‌های کدام کانون‌های آبگیر می‌باشند؟

۱) فصلی ـ اتفاقی　　۲) اتفاقی ـ اتفاقی　　۳) فصلی ـ فصلی　　۴) اتفاقی ـ فصلی

۲۶۷۵. حوضهٔ آبریز چیست؟

۱) به محدوده‌ای در مناطق کوهستانی که آب بخشی از رودها را تأمین کند حوضهٔ آبریز می‌گویند.

۲) محدوده‌ای که با توجه به شکل زمین و شیب ناهمواری‌ها آب‌های جاری را به سمت پایین هدایت می‌کند.

۳) محدوده‌ای از مناطق کوهستانی که بدون توجه به شیب ناهمواری‌ها آب‌های جاری را به پایین‌ترین نقطه هدایت می‌کند.

۴) محدوده‌ای از مناطق کوهستانی که به دلیل بارندگی‌های فراوان، آب به سمت پایین جریان می‌یابد.

۲۶۷۶. شکل مقابل مربوط به کدام پدیدهٔ طبیعی است؟

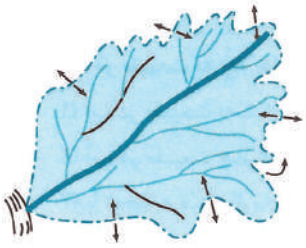

۱) کانون‌های آبگیر دائمی

۲) کانون‌های آبگیر

۳) کانون‌های آبگیر فصلی

۴) حوضهٔ آبریز

۲۶۷۷. ویژگی‌های اصلی حوضهٔ آبریز خارجی کدام است؟

۱) رودهایی که آب آن‌ها به دریاهای اطراف می‌ریزد ولی در طول مسیر مورد استفاده قرار می‌گیرند.

۲) رودهایی که آب آن‌ها از خارج وارد ایران می‌شوند و در طول مسیر مورد استفاده قرار می‌گیرند.

۳) رودهایی که به دریاچه‌های دیگر کشورها می‌ریزند و منشأ آب آن‌ها در ایران نیست.

۴) رودهایی که از دیگر کشورها وارد ایران شده و به دریاچه‌های داخلی می‌ریزند.

۲۶۷۸. دریای خزر از طریق راه ولگا ـ دن با کدام دریا ارتباط پیدا می‌کند و سیمینه رود به کدام نوع حوضهٔ آبریز می‌ریزد؟

۱) سیاه ـ خارجی　　۲) مرمره ـ داخلی　　۳) سیاه ـ داخلی　　۴) مرمره ـ خارجی

۲۶۷۹. کدام گزینه در ارتباط با دریای خزر صحیح است؟

۱) این دریا در امتداد شرق به غرب کشیده شده است و از بقایای دریای عظیمی به نام تتیس است.

۲) در نقشه‌های خارجی کاسپین نامیده شده و طی ۷۰ میلیون سال گذشته به‌وجود آمده است.

۳) به دلیل وسعت زیاد به آن دریاچه می‌گویند.

۴) طول این آب حدود ۱۲۰۰ کیلومتر و عرض متوسط آن ۳۰۰ کیلومتر است.

۲۶۸۰. سطح آب خزر حدود ..... است و مساحت آن با توجه به ..... متفاوت است.

۱) ۲۷ متر پایین‌تر از آب‌های آزاد ـ میزان ورودی رودها　　۲) ۲۸ متر پایین‌تر از آب‌های آزاد ـ تغییرات سطح آب

۳) ۲۸ متر پایین‌تر از آب‌های آزاد ـ تبخیر آب　　۴) ۲۷ متر پایین‌تر از آب‌های آزاد ـ میزان پیشروی آب

۲۶۸۱. کدام گزینه در ارتباط با دریای خزر صحیح نیست؟

۱) ویژگی‌های خاص محیط زیست سبب اهمیت این دریا شده است.

۲) انواع ماهیان خاویار فقط در دریای خزر به چشم می‌خورد.

۳) در بستر این دریا منابع وسیعی از نفت و گاز به چشم می‌خورد.

۴) این دریا از دو چاله تشکیل شده و دنبالهٔ رشته‌کوه آرارات آن را به دو بخش تقسیم کرده است.

۲۶۸۲. در ارتباط با رودهایی که وارد خزر می‌شوند کدام جهت صحیح است؟

۱) اترک (مشرق) ـ کورا (غرب)　　۲) کورا (شرق) ـ ولگا (شمال)　　۳) سفید رود (جنوب) ـ ارس (غرب)　　۴) هراز (غرب) ـ گرگان (شرق)

۲۶۸۳. رود ..... از سمت جنوب، رود ..... از سمت شرق، رود ..... از سمت غرب به دریای خزر می‌ریزند.

۱) هراز ـ اترک ـ اورال　　۲) هراز ـ گرگان ـ کورا　　۳) سفید رود ـ اترک ـ ولگا　　۴) سفید رود ـ ولگا ـ کورا

۲۶۸۴. در ارتباط با خلیج فارس کدام مورد صحیح نمی‌باشد؟

۱) خلیجی هلالی شکل در جهت شمالی ـ جنوبی که ادامهٔ اقیانوس هند است.

۲) طول خلیج حدود ۹۰۰ کیلومتر و عرض متوسط آن ۲۵۰ کیلومتر است.

۳) پیشروی آب اقیانوس هند و دریای عمان در دره‌های زاگرس شمالی سبب تشکیل آن شده است.

۴) به خلیج‌های کوچک سواحل آن خور می‌گویند؛ مانند خورموسی.

۲۶۸۵. رود ..... به دریای عمان می‌ریزد و نام دیگر این دریا ..... است.

۱) مند ـ مکران　　۲) سرباز ـ مکران　　۳) مند ـ هیرکانی　　۴) سرباز ـ هیرکانی

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۶۸۶. تنها رود قابل کشتیرانی ایران و بزرگ‌ترین جزیرهٔ ایرانی در خلیج فارس کدام است؟

۱) سفید رود ـ کیش ۲) کارون ـ کیش ۳) کارون ـ قشم ۴) سفید رود ـ قشم

۲۶۸۷. خلیج فارس از مهم‌ترین ..... است و تنگهٔ هرمز از مهم‌ترین مکان‌های ..... جهان است.

۱) مراکز تولید نفت و گاز ـ امنیتی ۲) مراکز صید ماهی و مروارید ـ اقتصادی

۳) مراکز تولید نفت ـ نظامی ۴) مراکز صید و پرورش مروارید ـ نظامی

۲۶۸۸. با توجه به ویژگی‌های آب‌های خلیج فارس و دریای خزر کدام مورد نادرست می‌باشد؟

۱) امتداد خلیج فارس به دره‌های زاگرس شمالی کشیده شده است ـ دریای خزر دنبالهٔ رشته‌کوه‌های قفقاز می‌باشد.

۲) طول خلیج فارس حدود ۹۰۰ کیلومتر و عرض متوسط آن ۳۰۰ کیلومتر است ـ طول خزر ۱۲۰۰ کیلومتر و عرض متوسط ۲۵۰ کیلومتر است.

۳) خلیج فارس از مراکز مهم صید و پرورش مروارید است ـ بهره‌برداری از منابع نفتی از دریای خزر وجود دارد.

۴) پرآب‌ترین و تنها رودخانهٔ قابل کشتیرانی ایران کارون است ـ رودهای اترک و گرگان از سمت مشرق وارد خزر می‌شوند.

۲۶۸۹. کدام‌یک از موارد زیر از جمله دلایل اهمیت خلیج فارس نمی‌باشد؟

۱) وجود منابع نفت و گاز ۲) صید انواع ماهی و میگو ۳) صید و پرورش مروارید ۴) ویژگی‌های خاص محیط زیست

۲۶۹۰. کدام مورد از ویژگی‌های منحصر به فرد دریای عمان نمی‌باشد؟

۱) وجود خلیج‌های کوچک محلی در سواحل ۲) جنس ساحل

۳) عمق بسیار خوب دریا ۴) عدم نیاز به استفاده از آبراه و کانال‌های دریانوردی در سواحل

۲۶۹۱. امکان ساخت و توسعهٔ بدون محدودیت بنادر به ویژه جهت پهلوگیری کشتی‌های اقیانوسی از ویژگی‌های ..... می‌باشد که بخشی از آب‌های ..... است.

۱) خلیج فارس ـ دریای عمان ۲) دریای عمان ـ اقیانوس هند ۳) دریای خزر ـ دریای سیاه ۴) خلیج فارس ـ اقیانوس هند

۲۶۹۲. کدام مورد از دلایل اهمیت دریای عمان نمی‌باشد؟

۱) حمل و نقل کالا و مسافر ۲) دسترسی به آب‌های آزاد جهان

۳) مرکز صید و پرورش مروارید ۴) تأثیر بر زندگی مردم ساحل‌نشین

۲۶۹۳. عمق دریای عمان گاهی به ..... می‌رسد که از این نظر برای ..... بسیار مناسب است.

۱) ۲۰۰۰ متر ـ ساختن انواع بنادر تجاری و نظامی ۲) ۲۰۰۰ متر ـ عبور کشتی‌های غول‌پیکر

۳) ۳۰۰۰ متر ـ عبور کشتی‌های غول‌پیکر تجاری و نفت‌کش ۴) ۳۰۰۰ متر ـ پرورش انواع ماهی‌ها و صید مروارید

۲۶۹۴. منظور از آلودگی دریا چیست؟

۱) ورود مستقیم هرگونه آلودگی از سواحل به دریا توسط رودها

۲) ورود غیرمستقیم و مستقیم مواد سمی کشاورزی به دریاها و تأثیر مستقیم بر آبزیان

۳) ورود مستقیم و یا غیرمستقیم هرگونه ماده یا انرژی به محیط زیست دریایی

۴) ورود مستقیم فاضلاب‌های صنعتی و کارخانه‌ای به دریاها و تأثیر بر آبزیان

۲۶۹۵. کدام گزینه از آلاینده‌های تهدیدکنندهٔ دریاهای ایران محسوب نمی‌شود؟

۱) فاضلاب شهری، صنعتی و کشاورزی ۲) آلاینده‌های زیستی شامل مواد آلی، معدنی و رادیواکتیو

۳) ورود کودها و سموم شیمیایی مصرف‌شده در اراضی کشاورزی ۴) استخراج و حمل و نقل نفت

۲۶۹۶. به لحاظ زمانی چند نوع دریاچه بر روی زمین وجود دارد؟

۱) فصلی ـ اتفاقی ۲) دائمی ـ فصلی ۳) دائمی ـ اتفاقی ۴) فصلی ـ تصادفی

۲۶۹۷. دریاچهٔ قلهٔ سبلان از نوع ..... و دریاچهٔ قلهٔ دماوند از نوع ..... می‌باشد.

۱) تکتونیکی ـ تکتونیکی ۲) آتشفشانی ـ تکتونیکی ۳) آتشفشانی ـ آتشفشانی ۴) تکتونیکی ـ آتشفشانی

۲۶۹۸. کدام گزینه جزو انواع دریاچه‌ها از نظر چگونگی تشکیل نمی‌باشد؟

۱) یخچالی ـ تکتونیکی ۲) سدی ـ هلالی ۳) صخره‌ای ـ رسوبی ۴) ساحلی ـ آتشفشانی

۲۶۹۹. کدام‌یک از انواع دریاچه‌های زیر به ترتیب از لحاظ «زمانی» و «نحوهٔ شکل‌گیری» ایجاد شده‌اند؟

۱) ساحلی ـ فصلی ۲) تکتونیکی ـ دائمی ۳) ساحلی ـ دائمی ۴) دائمی ـ هلالی

۲۷۰۰. آب دریاچهٔ ارومیه از کدام منابع تأمین می‌شود؟

۱) بارندگی‌های فصل سرد سال و ذوب شدن برف‌ها ۲) از طریق سیلاب‌های فصلی و رودهای متعدد

۳) چشمه‌های کف دریاچه و ذوب شدن برف‌ها ۴) چشمه‌های کف و حاشیهٔ آن و رودهای متعدد

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۷۰۱. در ارتباط با دریاچهٔ ارومیه کدام مورد نادرست است؟

۱) مهم‌ترین جزایر آن کبودان، اشک داغی، آرزو و اسپیر است.
۲) آرتمیا زمانی که آب دریاچه فروکش نکرده بود در آن زندگی می‌کرد.
۳) دریاچهٔ ارومیه را با نام چیچست و هیرکانی نیز می‌شناسند.
۴) به علت عبور برخی از رودها از لایه‌های نمکی آب دریاچه شور است.

۲۷۰۲. کدام مورد از دلایل اهمیت دریاچهٔ ارومیه نمی‌باشد؟

۱) وجود جزایر متعدد که محل سکونت پرندگان مهاجر است.
۲) جزایر گردشگری و تفریحی که در دریاچهٔ ارومیه وجود دارد.
۳) وجود املاح و رسوباتی که برای امراض پوستی مؤثر است.
۴) آب دریاچه سبب اعتدال آب و هوای منطقه است.

۲۷۰۳. با توجه به شکل مقابل به‌ترتیب (الف)، (ب) و (ج) کدام رودها می‌باشند؟

۱) تلخه رود ـ زرینه رود ـ سیمینه رود
۲) تلخه رود ـ سیمینه رود ـ باراندوزچای
۳) زرینه رود ـ تلخه رود ـ سیمینه رود
۴) زرینه رود ـ تلخه رود ـ باراندوزچای

۲۷۰۴. با توجه به دلایل خشک شدن دریاچهٔ ارومیه کدام موارد صحیح است؟

الف) گرم شدن عمومی هوا و کاهش بارندگی در حوضهٔ آبریز این دریاچه سبب خشکی آن شده است.
ب) تغییر کشت از محصولاتی که آب بیش‌تری نیاز دارند به محصولاتی که آب کم‌تری احتیاج دارند.
ج) تغییر در میزان آب ورودی به دریاچه، در مسیر رودهایی که به آن می‌ریزند.
د) وجود موانعی که چرخهٔ آب را در دریاچه تغییر داده است.
هـ) تغییرات زمین‌ساختی بستر به شکل پایین آمدن کف دریاچه است.

۱) الف ـ ج ـ د ۲) الف ـ ب ـ ج ۳) ب ـ ج ـ هـ ۴) ج ـ د ـ هـ

۲۷۰۵. رودهای «دَن، مُند، نیکشهر، ولگا و زرینه رود» به ترتیب وارد کدام آب‌ها می‌شوند؟

۱) خزر ـ عمان ـ عمان ـ خزر ـ ارومیه
۲) خزر ـ خلیج فارس ـ خزر ـ عمان ـ ارومیه
۳) خزر ـ خلیج فارس ـ خلیج فارس ـ ارومیه ـ خزر
۴) خزر ـ خلیج فارس ـ عمان ـ خزر ـ ارومیه

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس هفتم: ویژگی های جمعیت ایران

- ✓ جغرافیای انسانی به پراکندگی جوامع انسانی، ویژگی‌ها، فعالیت‌ها و رابطهٔ آن‌ها با محیط طبیعی می‌پردازد.
- ✓ **آیا جمعیت در همه جای کشور ما یکسان پراکنده شده است** ← خیر
- ✓ **کدام نقاط نقاط پر جمعیت است** ← سواحل دریای خزر، شمال غرب کشور (آذربایجان)، غرب و جنوب غرب کشور (زاگرس)، شمال شرق کشور (خراسان شمالی و رضوی) و استان تهران پر جمعیت هستند.
- ✓ **کدام مناطق کشور از جمعیت خالی است** ← دشت‌های مرکزی و شرقی ایران (دشت‌های کویر و لوت) خالی از جمعیت است.
- ✓ پراکندگی جمعیت در عوامل متعددی بستگی دارد.
- ✓ جغرافی‌دانان در مطالعهٔ پراکندگی جمعیت عوامل طبیعی و انسانی را مورد توجه قرار می‌دهند.
- ✓ جغرافی‌دانان معتقدند که نقشهٔ پراکندگی جمعیت، پیوسته در حال تغییر است.
- ✓ در دهه‌های اخیر، نقش انسان به عنوان عامل تاثیرگذار در پراکندگی جمعیت، نسبت به گذشته، افزایش چشمگیری داشته است.

✓ مهمترین عوامل انسانی مؤثر در پراکندگی جمعیت
- حمل و نقل و ارتباطات
- ایجاد مراکز رفاهی
- سرمایه و فناوری
- پیشینه و سابقهٔ تاریخی
- امنیت
- عوامل سیاسی

رشد جمعیت

- ✓ رشد جمعیت طبق آخرین آمار سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۲ ، جمعیت ایران ۷۷/۱۸۹/۶۶۹ نفر است.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

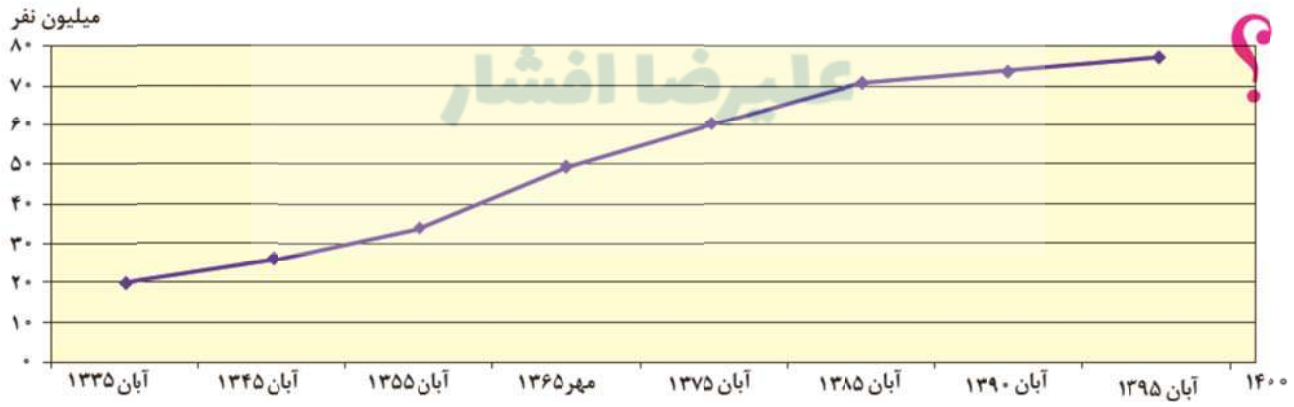

درس هفتم | ویژگی های جمعیت ایران

✓ اطلاع از میزان رشد جمعیت، پایهٔ محاسبه فرمول دو برابر شدن جمعیت است. زمان بدست آمده سبب می‌شود تا برای آینده، پیش‌بینی‌های لازم را انجام دهند.

ساختمان جمعیت

❖ در گذشته آمار جمعیت نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های برنامه‌ریزان داشت. اما امروزه آنان برای برنامه‌ریزی دقیق مجبورند علاوه بر تعداد جمعیت، عوامل دیگر جمعیتی را نیز در نظر بگیرند.

❖ در مطالعات جمعیتی ← بررسی ساختمان یا ترکیب جمعیت از اهمیت خاصی برخوردار است.

❖ ساختمان جمعیت ← ویژگی‌های قابل اندازه‌گیری جمعیت را مورد بررسی قرار می‌دهد.

❖ اطلاع از وضعیت سنی و جنسی جمعیت هر کشور از موارد قابل توجه برنامه ریزان هر کشور است.

❖ جمعیت کرهٔ زمین از لحاظ نسبت جنسی در زمان‌های خاص، تفاوت چندانی ندارد؛ اما در طول زمان، نسبت سنی در کشورها دچار تغییراتی می‌شود.

❖ هرم سنی ← متخصصان به دلیل اهمیت نسبت سنی در برنامه‌ریزی هر کشور از لحاظ سنی، جمعیت را به گروه‌های مختلفی دسته‌بندی کرده‌اند و هرم سنی آن کشور را ترسیم می‌کنند.

❖ هرم سنی هر کشور به برنامه‌ریزان کمک می‌کند که با ساختمان سنی جمعیت آن کشور آشنا شوند و از آن برای برنامه‌ریزی استفاده کنند.

❖ دلایل اهمیت اطلاعات و آمارهای سنی و جنسی
- تامین اجتماعی
- بهبود وضعیت سالمندان
- ارتقای سطح سلامت جامعه
- تامین شغل برای حال و آینده
- ایجاد فرصت‌های تحصیلی، تفریحی و رفاهی
- امنیت ملی
- جلوگیری از پیری جمعیت

❖ تقسیم‌بندی جمعیت در هرم سنی
- ۰ تا ۱۴ سال کودکان و نوجوانان
- ۱۵ تا ۲۹ جوانان
- ۳۰ تا ۵۹بزرگسالان
- ۶۰ به بالا سالمندان

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

اطلاعات هرم سنی ایران در سال ۱۳۹۰

➢ ویژگی های هرم سنی ایران
- بیشترین گروه سنی ایران ← ۲۵-۲۹ سالگی است.
- مهم‌ترین ویژگی گروه سنی جوان این است که این گروه نیازهای اقتصاد و اجتماعی زیادی دارد.

➢ در هرم سنی المان افراد سالمند بیشتر از هرم سنی اکوادور است.

➢ هرم سنی المان دارای شکلی متناسب است ولی هرم سنی اکوادور نامتناسب

سیاست های جمعیتی

▪ در دهه‌های اخیر، دولت‌ها پیوسته سعی کردند میزان رشد جمعیت را کنترل کند.

▪ میزان رشد جمعیت در برنامه‌ریزی ملی کشورها نقش دارد.

▪ در ۸۰ سال اخیر بر اثر
- گسترش بهداشت
- لوله‌کشی و بهبود آب آشامیدنی
- رونق صادرات نفت و واردات موادغذایی
- کاهش میزان مرگ و میر

← باعث افزایش سریع جمعیت شده است.

درس هفتم | ویژگی های جمعیت ایران

جدول متوسط میزان رشد جمعیت ایران (بین سال‌های ۵۵ تا ۸۵)

دوره	۱۳۴۵-۱۳۵۵	۱۳۵۵-۱۳۶۵	۱۳۶۵-۱۳۷۵	۱۳۷۵-۱۳۸۵	۱۳۸۵-۱۳۹۵
میزان رشد	۲,۷	۳,۹	۱,۵	۱,۶	۱,۲۴

- سیاست‌های کاهش جمعیت، سبب کاهش رشد جمعیت در سال ۱۳۹۵ (1/24 درصد) شده است.
- کاهش جمعیت می‌تواند در آینده مشکلاتی برای کشور ما ایجاد کند که از جمله آن می‌توان به برهم خوردن تعادل جمعیتی (سن و جنس) ، کاهش نیروی فعال و تضعیف نیروی دفاعی کشور، اشاره کرد.
- اگر سیاست کنترل جمعیت در ابعاد شدید ادامه پیدا کند، جمعیت کشور به تدریج دچار پیری و در نهایت مشکلات دیگری در بر خواهد داشت.
- اساساً نباید سیاست کنترل جمعیت به گونه‌ای باشد که هرم سنی کشور به سمت سالمندی و کهنسالی حرکت کند، زیرا این پدیده مانع اصلی بر سر راه توسعه اقتصادی جامعه خواهد بود.

مهاجرت

مهاجرت عبارت است از جابه‌جایی بین دو واحد جغرافیایی یا به عبارتی ترک یک سرزمین و اسکان در سرزمین دیگر

- ✓ مهاجرت از عوامل مهم در تغییرات جمعیت به شمار می رود.
- ✓ با پیشرفت فناوری و وسایل حمل و نقل، حرکت و جابجایی نسبت به گذشته افزایش یافته است.
- ✓ افراد در مهاجرت بین دو واحد جغرافیایی جابجا می‌شوند.

✓ از نظر برخی از متخصصان مهاجرت از ابتدای قرن بیستم تا به حال به سه شکل بوده است

- **مهاجرت روستاییان به شهر**

باعث جذب نیروی انسانی جوان از روستا به شهر می‌شود که یکی از انواع مهاجرت داخلی است.
این مهاجرت در اقتصاد کشور با از دست دادن نیروی کار روستا و افزایش جمعیت فعال اقتصادی شهر خود را نشان می‌دهد.

- **مهاجرت های گروهی**

این مهاجرت‌ها بر اساس تصمیمات سیاسی انجام می شود.

- **مهاجرت‌هایی که افراد از یک کشور به کشور دیگر (بین المللی) جابه جا می شوند خارجی می‌گویند که به دو صورت اختیاری و اجباری انجام می‌شود.**

اثرات مهاجرت

- ✓ مهاجرت به هر شکلی که انجام شود، برای کشوری که افراد از آن خارج می‌شوند (مهاجرفرست) و همچنین برای کشوری که افراد به آن وارد می‌شوند (مهاجرپذیر) تغییرات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و محیط زیستی را به همراه دارد.
- ✓ در کشور ما مهاجرت روستاییان به شهرها از مهم‌ترین مهاجرت‌ها در دهه‌های اخیر به شمار می‌رود.
- ✓ مهاجرت به مکان مبدأ و مقصد اثر می‌گذارد. تغییرات به وجود آمده بر ترکیب سنی و جنسی، قیمت زمین و مسکن، انتقال، امکانات و تجهیزات، فرهنگ و زبان قابل مشاهده است.
- ✓ مهاجرت بی‌رویه به برخی از شهرهای ایران سبب افزایش جمعیت و گسترش مناطق حاشیه‌ای در آن‌ها شده است.
- ✓ نکته قابل توجه در مهاجرت این است که اعضای خانواده با هم به دنیا نمی‌آیند و با همان از دنیا نمی‌رود (مگر در سوانح)، ولی اغلب اعضای خانواده-ها باهم مهاجرت می‌کنند و حتی در مواردی، چندین خانواده یا کلیهٔ ساکنان یک محل یا منطقه به خاطر عامل یا عوامل مشترک، جابجا می‌شوند، به همین خاطر، مطالعهٔ مهاجرت در بحث تغییرات جمعیت مهم است.
- ✓ مهاجرپذیرترین استان های کشور تهران، خراسان رضوی و اصفهان است.
- ✓ مهاجر فرست ترین استان کشور آذربایجان شرقی است.
- ✓ مهاجران فارسی و بوشهر بیشتر استان خوزستان را انتخاب می‌کند.
- ✓ خوزستانی‌ها بیشتر به اصفهان مهاجرت می‌کنند.
- ✓ سیستان و بلوچستانی‌ها به خراسان رضوی مهاجرت می‌کنند.

مرکز دانلود علیرضا افشار

درس هفتم | ویژگی های جمعیت ایران

- ✓ یکی از مباحث مهم جمعیت، بررسی میزان افزایش و کاهش جمعیت هر کشور است.
- ✓ متخصصان برای دستیابی به میزان افزایش و کاهش جمعیت ← رشد طبیعی جمعیت را اندازه گیری می‌کند.
- ✓ برای اندازه‌گیری رشد طبیعی جمعیت میزان موالید و مرگ و میر را در یک سال مشخص از هم کم، و بر تعداد کل جمعیت تقسیم و سپس آن را به درصد بیان می‌کنیم.

$$\text{رشد طبیعی جمعیت} = \frac{\text{(میزان مرگ و میر − میزان موالید)}}{\text{کل جمعیت سال}} \times ۱۰۰$$

اگر میزان موالیهٔ ایران در سال ۱۳۹۵ بیش ۱/۲۵۰/۰۰۰ نفر و مرگ و میر آن ۳۷۰,۰۰۰ نفر باشد، میزان رشد طبیعی ایران چند درصد است؟

$$X = \frac{(۱.۲۵۰.۰۰۰ - ۳۷۰.۰۰۰) \times ۱۰۰}{۷۹.۰۰۰.۰۰۰} \rightarrow X = ۱/۲٤٪$$

کشور	فنلاند	سوئد	آرژانتین	مصر	آنگولا	کویت	لبنان
میزان رشد طبیعی (به درصد)	۰/۴	۱/۱	۱	۲/۱	۳/۲	۳/۶	۴/۲

- ✓ میزان رشد جمعیت در جهان یکسان نیست (رشد طبیعی جمعیت).
- ✓ برخی از کشورهای جهان رشد بیش از ۳/۵ درصد و برخی رشد منفی دارند.
- ✓ نکته مهم در رشد جمعیت، این است که نه تنها عامل طبیعی زاد و ولد در آن نقش دارد، بلکه مهاجرت از عوامل تاثیرگذار بر رشد جمعیت کشورها به شمار می‌رود.
- ✓ موالید و مرگ و میر رشد طبیعی جمعیت را نشان می‌دهد که اگر مهاجرت را به آن اضافه یا از آن کم کنیم، رشد مطلق جمعیت را به دست خواهیم آورد.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا مشار

$$\text{رشد مطلق جمعیت} = \frac{\text{(میزان مرگ و میر − میزان موالید)}}{\text{کل جمعیت همان سال}} \pm \text{مهاجرت} \times ۱۰۰$$

- ✓ قانون ۷۰، زمان دو برابر شدن جمعیت کشور را نشان می دهد.

$$\text{مدت زمان دوبرابر شدن جمعیت} = \frac{۷۰}{\text{نرخ رشد جمعیت}}$$

- ✓ معمولاً برنامه‌ریزان برای برنامه ریزی‌های مختلف
  - اجتماعی
  - اقتصادی
  - فرهنگی
  - آموزشی

  ← به آینده‌نگری جمعیتی نیاز دارند.

درس هفتم | ویژگی های جمعیت ایران

برخی از عوامل انسانی و طبیعی که سبب مهاجرت در ایران شده است	آریایی‌ها از شمال دریای خزر به علت سرما و از دست دادن چراگاه‌ها به سمت جنوب دریای خزر (ایران) مهاجرت کردند.
	شاه‌عباس برای حفظ مرزهای شمالی ایران تعدادی از قبایل کُرد را، که به رزم آوری و سلحشوری مشهور بودن به نواحی شمال شرقی کشور فرستاد.
	پس از اصلاحات ارضی در دهه ۴۰ تعداد زیادی از روستاییان به علت نداشتن زمین و مشکلات اقتصادی به شهرهای بزرگ مهاجرت کردند.
	خشک شدن منابع آب منطقه سیستان که به خاطر بی‌توجهی به بند تاریخی هیرمند بود باعث مهاجرت سیستانی‌ها به سرزمین گرگان شد.

شرایط جمعیتی آبادان

مهاجرت اختیاری به آبادان:

- پالایشگاه آبادان بزرگترین پالایشگاه جهان در سال ۱۳۱۷
- آبادان صادر کننده فرآورده های نفتی ۱۳۴۲
- ایجاد منطقه آزاد اقتصادی اروند در آبادان ۱۳۹۲
- مهاجرت اجباری از آبادان
- آغاز جنگ تحمیلی ۱۳۵۹

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

جغرافیا ۱۰ — درس ۷: ویژگی های جمعیت ایران

۲۷۰۶. با توجه به نقشهٔ پراکندگی جمعیت، کدام ناحیه در ایران تقریباً کم جمعیت می‌باشد؟

۱) غرب و شمال　　۲) شمال شرقی　　۳) جنوب غربی　　۴) شرق و مرکز

۲۷۰۷. در ارتباط با پراکندگی جمعیت کدام مورد صحیح نمی‌باشد؟

۱) جغرافی‌دانان در پراکندگی جمعیت، عوامل طبیعی و انسانی را مورد توجه قرار می‌دهند.

۲) جغرافی‌دانان معتقدند نقشهٔ پراکندگی جمعیت تغییر خاصی نخواهد داشت.

۳) نقش انسان در پراکندگی جمعیت نسبت به گذشته افزایش داشته است.

۴) منابع معدنی در پراکندگی جمعیت نقش داشته است.

۲۷۰۸. کدام مورد از عوامل انسانی پراکندگی جمعیت محسوب نمی‌شوند؟

۱) حمل و نقل و ارتباطات　　۲) ایجاد مراکز رفاهی　　۳) ناهمواری‌های ایران　　۴) پیشینه و سابقهٔ تاریخی

۲۷۰۹. هدف از اندازه‌گیری رشد طبیعی جمعیت کدام است؟

۱) برنامه‌ریزی دقیق برای ایجاد شغل افراد جامعه

۲) آگاهی نسبت به میزان منابع و افزایش جمعیت

۳) آگاهی نسبت به تعداد جمعیت کل کشور

۴) دستیابی به میزان افزایش و کاهش جمعیت

۲۷۱۰. فرمول اندازه‌گیری رشد طبیعی جمعیت کدام گزینه می‌باشد؟

۱) $\frac{\text{میزان موالید - میزان مرگ‌ومیر}}{\text{کل جمعیت همان سال}} = \text{رشد طبیعی جمعیت}$

۲) $\frac{\text{میزان مرگ‌ومیر - میزان موالید}}{\text{کل جمعیت همان سال}} \times ۱۰۰ = \text{رشد طبیعی جمعیت}$

۳) $\frac{\text{میزان مرگ‌ومیر - میزان موالید}}{\text{کل جمعیت همان سال}} \times ۱۰ = \text{رشد طبیعی جمعیت}$

۴) $\frac{\text{میزان موالید - میزان مرگ‌ومیر}}{\text{کل جمعیت همان سال}} \times ۱۰۰۰ = \text{رشد طبیعی جمعیت}$

۲۷۱۱. اگر میزان موالید ایران در سال ۱۳۹۲ بیش از ۱,۴۰۰,۰۰۰ نفر و میزان مرگ‌ومیر در آن ۳۴۰,۹۹۰ نفر باشد میزان رشد طبیعی جمعیت ایران چند درصد است؟ (با توجه به این‌که در ایران در آن سال ۷۷,۱۸۹,۶۶۹ نفر بود)

۱) ۱/۳۷　　۲) ۱/۱۴　　۳) ۱۳/۷　　۴) ۱/۲۷

۲۷۱۲. در ارتباط با میزان رشد طبیعی جمعیت کدام مورد صحیح نمی‌باشد؟

۱) میزان رشد طبیعی جمعیت در جهان یکسان نیست.

۲) برخی از کشورهای جهان رشد منفی جمعیت دارند.

۳) برخی از کشورها رشد بیش از ۳/۵ درصد دارند.

۴) مهاجرت در رشد جمعیت کشورها نقش بسزایی ندارد.

۲۷۱۳. رشد مطلق جمعیت چگونه محاسبه می‌شود؟

۱) $\frac{\text{مرگ‌ومیر - موالید}}{\text{کل جمعیت همان سال}} \pm \text{مهاجرت} \times ۱۰۰۰ = \text{رشد مطلق جمعیت}$

۲) $\frac{\text{مرگ‌ومیر - موالید}}{\text{کل جمعیت همان سال}} \pm \text{مهاجرت} \times ۱۰۰ = \text{رشد مطلق جمعیت}$

۳) $\frac{\text{موالید - مرگ‌ومیر}}{\text{کل جمعیت سال‌های قبل}} \pm \text{مهاجرت} \times ۱۰۰ = \text{رشد مطلق جمعیت}$

۴) $\frac{\text{موالید - مرگ‌ومیر}}{\text{کل جمعیت سال‌های قبل}} \pm \text{مهاجرت} \times ۱۰۰۰ = \text{رشد مطلق جمعیت}$

۲۷۱۴. با توجه به اطلاعات داده‌شده، رشد مطلق کشور A را به‌دست آورید.

موالید = ۱,۸۷۰,۵۰۰ مرگ‌ومیر = ۴۱۵,۱۱۲ کل جمعیت = ۴۸,۵۶۰,۱۰۰ ورود مهاجر به کشور = ۲۸۵,۷۱۲

۱) ۳/۵۸ ۲) ۳/۵۶ ۳) ۳۵/۸ ۴) ۳۵/۶

۲۷۱۵. با توجه به اطلاعات داده‌شده، رشد مطلق کشور B را به‌دست آورید.

موالید = ۸۱۵,۷۵۲ مرگ‌ومیر = ۴۱۷,۸۱۰ جمعیت = ۶۶,۹۷۲,۸۱۵ ورود مهاجر = ۷۲,۸۵۲ خروج مهاجر = ۸۴,۲۵۹

۱) ۰/۴۷ درصد ۲) ۵/۷ درصد ۳) ۰/۵۷ درصد ۴) ۰/۶۷ درصد

۲۷۱۶. قانون ۷۰ در جغرافیا چیست و پایهٔ محاسبهٔ فرمول آن کدام است؟

۱) مدت‌زمان دو برابر شدن جمعیت ـ میزان رشد جمعیت
۲) مدت‌زمان نصف شدن جمعیت ـ میزان رشد جمعیت
۳) مدت‌زمان دو برابر شدن جمعیت ـ رشد مطلق جمعیت
۴) مدت انتظار برای دو برابر شدن جمعیت ـ رشد مطلق جمعیت

۲۷۱۷. در صورتی‌که نرخ رشد جمعیت یک کشور ۲/۴ درصد باشد مدت‌زمان دو برابر شدن جمعیت کشور چند سال است؟

۱) ۱۹ سال ۲) ۲۹ سال ۳) ۲۷ سال ۴) ۳۷ سال

۲۷۱۸. امروزه در مطالعات جمعیتی چه موضوعی از اهمیت خاصی برخوردار است؟

۱) میزان زاد و ولد و مهاجرت افراد
۲) مدت‌زمان دو برابر شدن جمعیت
۳) بررسی روند نزولی و صعودی جمعیت
۴) بررسی ساختمان یا ترکیب جمعیت

۲۷۱۹. به طور کلی ساختمان جمعیت چه موردی را بررسی می‌کند؟

۱) بررسی کیفیت جمعیت
۲) ویژگی‌های قابل اندازه‌گیری جمعیت
۳) ویژگی‌های مربوط به جنس جمعیت
۴) اطلاعات مربوط به سن جمعیت

۲۷۲۰. کدام گزینه در ارتباط با ساختمان جمعیت صحیح نمی‌باشد؟

۱) در طول زمان، نسبت سنی در کشورها دچار تغییراتی می‌شود.
۲) جمعیت کرهٔ زمین از لحاظ نسبت جنسی در همهٔ زمان‌ها تفاوت چشمگیر داشته است.
۳) اطلاع از وضعیت سنی و جنسی جمعیت هر کشور از موارد قابل توجه برنامه‌ریزان است.
۴) هرم سنی به برنامه‌ریزان کمک می‌کند که با ساختمان سنی جمعیت کشور آشنا شوند.

۲۷۲۱. کدام مورد از اهداف برنامه‌ریزی جغرافی‌دانان نمی‌باشد؟

۱) افزایش موالید و کاهش مرگ‌ومیر
۲) ارتقاء سطح سلامت جامعه
۳) جلوگیری از پیری جامعه
۴) ایجاد فرصت‌های تفریحی و رفاهی برای جوانان

۲۷۲۲. کدام مورد از دلایل رشد جمعیت ایران در ۸۰ سال اخیر نمی‌باشد؟

۱) لوله‌کشی و بهبود آب آشامیدنی
۲) رونق صادرات نفت
۳) افزایش مهاجران به کشور
۴) واردات مواد غذایی

۲۷۲۳. کدام مورد از نتایج سیاست‌های کاهش جمعیت برای آیندهٔ کشور نمی‌باشد؟

۱) برهم خوردن تعادل جمعیت ۲) کاهش نیروی فعال ۳) افزایش روند مهاجرت ۴) تضعیف نیروی دفاعی کشور

۲۷۲۴. مهم‌ترین مانع بر سر راه توسعهٔ اقتصادی جامعه چیست؟

۱) پیر و کهن‌سال شدن هرم سنی کشور
۲) افزایش مهاجرت به داخل کشور
۳) کم شدن زاد و ولد و مرگ‌ومیر بالا
۴) افزایش مهاجرت نیروی فعال از کشور

۲۷۲۵. کدام گزینه در ارتباط با مهاجرت صحیح نیست؟

۱) با پیشرفت وسایل حمل و نقل، مهاجرت‌ها گسترش یافته‌اند.
۲) مهاجرت به داخل کشور افزایش یافته است.
۳) افراد در مهاجرت بین دو شهر جابه‌جا می‌شوند.
۴) مهاجرت تغییرات اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی را به همراه دارد.

۲۷۲۶. در گذشته کدام عامل در تصمیم‌گیری‌های برنامه‌ریزان نقش مهمی داشت و در کشور ما مهم‌ترین نوع مهاجرت در دهه‌های اخیر کدام بوده است؟

۱) ساختمان جمعیت ـ مهاجرت از کشوری به کشور دیگر
۲) آمار جمعیت ـ مهاجرت از روستا به شهر
۳) ساختمان جمعیت ـ مهاجرت بر اساس تصمیمات سیاسی
۴) آمار جمعیت ـ مهاجرت از کشوری به کشور دیگر

۲۷۲۷. چرا مطالعهٔ مهاجرت در بحث تغییرات جمعیت مهم است؟

۱) زیرا اعضای خانوارها و حتی کلیهٔ ساکنان یک محل با هم مهاجرت می‌کنند.
۲) زیرا مهاجرت معمولاً تغییرات اجتماعی، فرهنگی و محیط زیستی به دنبال دارد.
۳) زیرا معمولاً پیشرفت فناوری و وسایل حمل و نقل مهاجرت را گسترش داده است.
۴) چون هم کشور مهاجرفرست و هم مهاجرپذیر ضرر خواهند کرد.

۲۷۲۸. کدام مورد از انواع مهاجرت‌ها محسوب نمی‌شود؟

۱) مهاجرت افراد از یک کشور به کشور دیگر
۲) مهاجرت روستاییان به شهر
۳) مهاجرت‌های گروهی بر اساس تصمیمات سیاسی
۴) مهاجرت‌های اجباری بر اساس اختلافات فرهنگی

۲۷۲۹. علل مهاجرت آریایی‌ها، قبایل کرد در زمان شاه عباس، تعداد زیادی از روستاییان به شهرها در دههٔ ۴۰ و مهاجرت سیستانی‌ها به ترتیب کدامند؟

۱) نداشتن زمین و مشکلات اقتصادی ـ خشک شدن منابع آب ـ سرما و از دست دادن چراگاه ـ حفظ مرزهای شمالی ایران
۲) نداشتن زمین و مشکلات اقتصادی ـ خشک شدن منابع آب ـ حفظ مرزهای شمالی ایران ـ سرما و از دست دادن چراگاه‌ها
۳) سرما و از دست دادن چراگاه‌ها ـ حفظ مرزهای شمالی ایران ـ نداشتن زمین و مشکلات اقتصادی ـ خشک شدن منابع آب
۴) سرما و از دست دادن چراگاه‌ها ـ حفظ مرزهای شمالی ایران ـ خشک شدن منابع آب ـ نداشتن زمین و مشکلات اقتصادی

۲۷۳۰. اقوام آریایی، قبایل کرد در زمان شاه عباس و سیستانی‌ها به ترتیب به کدام نواحی مهاجرت کردند؟

۱) جنوب دریای خزر ـ شمال شرقی کشور ـ سرزمین گرگان
۲) شمال شرقی کشور ـ سرزمین گرگان ـ جنوب دریای خزر
۳) جنوب دریای خزر ـ شمال غربی کشور ـ سرزمین گرگان
۴) شمال شرقی کشور ـ جنوب دریای خزر ـ سرزمین گرگان

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس هشتم: تقسیمات کشوری ایران

تاریخچه تقسیمات کشوری

پیش از اسلام

پس از ورود آریاییان به فلات ایران و در نخستین مرحله زندگی اجتماعی یک آبادی کوچک را ((ویس)) و آبادی بزرگتر را ((گئو)) می نامیدند.

هخامنشیان

در عصر هخامنشیان داریوش کشور را به ۳۰ شهر بی که همان شهر می باشد، تقسیم کرد و برای هر یک از آنان مأمورینی گماشت که آنها را شهربان و به یونانی ((ساتراپ)) می گفتند.

سلوکیان

در دوران سلوکیان کشور به ۷۲ بخش تقسیم شد

اشکانیان

تقسیمات حکومتی هخامنشی در حکومت اشکانیان یا پارت ها ادامه داشت

ساسانیان

در دوره ساسانیان، کشور به سرزمین (ایالت) ، خوره (استان)، تسوگ یا تسوج (شهرستان) و رستاگ (دهستان) تقسیم شده بود.

بعد از اسلام

در دوره عباسیان قلمرو جغرافیایی آنها به واحد هایی تحت عنوان ایالت تقسیم بندی می شد که در مجموع به ۳۱ ایالت می رسید.

صفویه

در زمان صفویه، افشاریه، زندیه و قاجاریه عناصر اصلی تقسیمات کشوری به ترتیب عبارت بود از:

ایالت ← ولایت ← بلوک ← قصبه

در دوره صفویه، افشاریه، زندیه و قاجاریه عناصر اصلی تقسیمات کشوری به ترتیب عبارت بودند از: ایالت، ولایت، بلوک و قصبه

مرکز مشاوره تحصیلی

قاجاریه

در دوره قاجاریه ایران به ۴ ایالت و ۱۲ ولایت تقسیم شد

این ایالت ها عبارت بودند از : آذربایجان، کرمان و بلوچستان، فارس و بنادر، خراسان و سیستان

علیرضا افشار

در سال ۱۳۱۶

- در سال ۱۳۱۶ با تصویب قانون تقسیمات کشوری، ایران به ده استان که نام هر استان نام یک عدد بود و ۴۹ شهرستان تقسیم شد.
- در این قانون، هر استان به چند شهرستان و هر شهرستان به چند بخش و هر بخش به چند دهستان و هر دهستان به چند قصبه تقسیم شد.
- در سال ۱۳۵۷ هـ ش، در آستانهٔ پیروزی انقلاب اسلامی ایران به ۲۴ استان تقسیم شده و در سال ۱۳۷۲ هـ ش طرح اولین استان جدید با نام اردبیل به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و پس از آن استان‌های قم، قزوین، گلستان، خراسان‌های شمالی، رضوی، جنوبی و البرز اضافه شدند.

تقسیمات کشوری در ایران

- ✓ برای ادارهٔ بهتر کشور، عرضهٔ خدمات مناسب‌تر و تأمین نیازهای مردم، کشور را به واحدهای کوچکتر تقسیم می‌کنند.
- ✓ نقسیمات کشوری، متناسب با موقعیت و زمان، تغییر می‌یابد.

درس هشتم | تقسیمات کشوری ایران

تقسیمات کشوری ایران در حال حاضر

تقسیمات	توضیحات	اداره کننده
استان	▪ بزرگترین تقسیمات کشوری است. ▪ واحدی از تقسیمات کشوری که با محدودهٔ جغرافیایی معین از به هم پیوستن چند شهرستان همجوار با توجه به موقعیت‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و طبیعی تشکیل می‌شود.	استاندار
شهرستان	▪ واحدی از تقسیمات کشوری با محدودهٔ جغرافیایی شهر معین است که از به هم پیوستن چند بخش هم جوار تشکیل شده که از نظر طبیعی و اوضاع اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، واحد متناسب و همگنی را به وجود آورده است.	فرماندار
بخش	▪ واحدی از تقسیمات کشوری با محدودهٔ جغرافیایی شهر معین است که از به هم پیوستن چند دهستان همجوار شامل چندین مزرعه، مکان، روستا و احیاناً تشکیل شده است که از نظر عوامل طبیعی و اوضاع اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، واحد همگنی را به وجود آورده است.	بخشدار
دهستان	▪ کوچکترین واحد تقسیمات کشوری است با محدودهٔ جغرافیایی معین است که از به هم پیوستن چند روستا، مکان و مزرعه همجوار تشکیل می‌شود از لحاظ محیط طبیعی فرهنگی اقتصادی و اجتماعی همگن است و امکان خدمات رسانی و برنامه ریزی در سامانه و شبکه‌ای واحد را فراهم می‌سازد.	دهدار

از لحاظ نظام اداری

دهستان تابع بخش ← بخش تابع شهرستان ← شهرستان تابع استان ← استان تابع تشکیلات مرکزی (پایتخت) خواهد بود.

تقسیمات کشوری از بزرگ به کوچک

استان ← شهرستان ← بخش ← دهستان

- براساس آخرین تقسیمات کشوری تا پایان سال ۱۳۹۵، کشور ایران از ۳۱ استان، ۴۲۹ شهرستان، ۱۰۵۷ بخش، ۲۵۸۹ دهستان و ۱۲۴۵ شهر تشکیل یافته است.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

واحد تقسیمات کشوری	کشور	استان	شهرستان	بخش	دهستان	شهر	روستا
مسئول	وزیر کشور	استاندار	فرماندار	بخشدار	دهدار	شهردار	دهیار
واحد اداری	وزارت کشور	استانداری	فرمانداری	بخشداری	دهداری	شهرداری	دهیاری

جغرافیا ۱۰ درس ۸: تقسیمات کشوری ایران

۲۷۳۱. سابقهٔ تقسیمات کشوری در ایران به زمان ..... برمی‌گردد که برای ادارهٔ بهتر کشور آن را به قسمت‌هایی به نام ..... تقسیم کرد.

۱) داریوش دوم ـ ساتراپ ۲) داریوش اول ـ ساتراپ ۳) داریوش اول ـ ولایت ۴) داریوش دوم ـ ولایت

۲۷۳۲. تقسیمات کشوری در زمان ساسانیان به ترتیب کدام‌اند؟

۱) سرزمین، خوره، قسوگ، رستاک ۲) خوره، ولایت، قسوگ، رستاک
۳) ایالت، سرزمین، خوره، قسوگ ۴) سرزمین، خوره، رستاک، قسوگ

۲۷۳۳. با توجه به تقسیمات کشوری در زمان ساسانیان کدام مورد صحیح است؟

۱) خوره ← ایالت ۲) سرزمین ← ولایت ۳) قسوگ ← استان ۴) رستاک ← دهستان

۲۷۳۴. در عصر صفویه، افشاریه و زندیه عناصر اصلی تقسیمات کشوری به ترتیب کدام است؟

۱) ایالت، ولایت، قصبه، بلوک ۲) ولایت، ایالت، بلوک، قصبه ۳) ایالت، ولایت، بلوک، قصبه ۴) ولایت، ایالت، قصبه، بلوک

۲۷۳۵. در عصر قاجاریه تقسیمات کشوری چگونه بوده است؟

۱) قاجارها کشور را به ایالت، ولایت، بلوک و قصبه تقسیم کرده بودند. ۲) کشور دارای ۴ ایالت و ۲۳ ولایت بود.
۳) برای هر منطقه حاکمی تعیین می‌شد و ۲۳ ایالت مهم داشت. ۴) ایران دارای ۱۰ استان و ۴۹ شهرستان بود.

۲۷۳۶. در ارتباط با ایالات عصر قاجاریه کدام گزینه صحیح است؟

۱) ۱- آذربایجان ۲- خراسان و فارس ۳- بندر و کرمان ۴- بلوچستان
۲) ۱- گز و کرمان ۲- آذربایجان ۳- یزد و شیراز ۴- سیستان
۳) ۱- گز و کرمان ۲- کرمان و سیستان ۳- فارس و بندر ۴- خراسان و بلوچستان
۴) ۱- آذربایجان ۲- خراسان و سیستان ۳- فارس و بندر ۴- کرمان و بلوچستان

۲۷۳۷. در ارتباط با تقسیمات کشوری کدام گزینه صحیح نمی‌باشد؟

۱) در عصر ساسانیان رستاک همان دهستان امروزی می‌باشد.
۲) در عصر صفویه عناصر اصلی کشوری به ترتیب ایالت، ولایت، بلوک و قصبه می‌باشند.
۳) در عصر مغول از تقسیمات ولایتی استفاده و ایران به ولایات متعددی تقسیم شد.
۴) در عصر ساسانیان خوره همان استان امروزی می‌باشد.

۲۷۳۸. در ارتباط با تقسیمات کشوری کدام گزینه صحیح نیست؟

۱) طبق قانون سال ۱۳۱۶ ایران به ده استان و ۴۹ شهرستان تقسیم شد.
۲) در عصر صفویه بزرگ‌ترین بخش کشور ایالت و کوچک‌ترین آن قصبه نام داشت.
۳) فارس و بندر از ایالات عصر قاجاریه به شمار می‌رفتند.
۴) در عصر ساسانیان سرزمین همان استان امروزی به شمار می‌رود.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

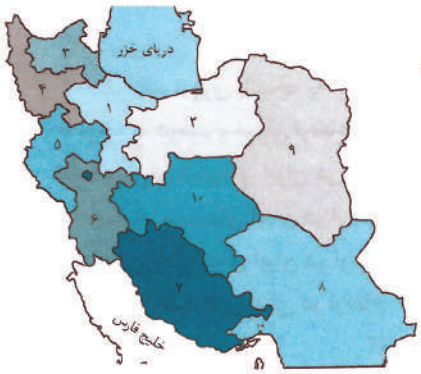

۲۷۳۹. نقشهٔ مقابل مربوط به چه زمانی است؟ طبق آن ایران به چند شهرستان و هر بخش به چه نواحی تقسیم می‌شد؟

۱) سال ۱۳۱۶ (پهلوی) ـ ۴۹ شهرستان ـ هر بخش به چند دهستان تقسیم می‌شد.
۲) سال ۱۳۱۶ (قاجاریه) ـ ۱۰ شهرستان ـ هر بخش به چند قصبه تقسیم می‌شد.
۳) سال ۱۳۱۷ (قاجاریه) ـ ۴۹ شهرستان ـ هر بخش به چند بلوک تقسیم می‌شد.
۴) سال ۱۳۱۷ (پهلوی) ـ ۱۰ شهرستان ـ هر بخش به چند دهستان تقسیم می‌شد.

۲۷۴۰. تقسیمات کشوری در ایران به چه منظوری صورت گرفته است و کوچک‌ترین ناحیهٔ کشور چه نام دارد؟

۱) عرضهٔ خدمات مناسب‌تر ـ بخش　　۲) ادارهٔ بهتر کشور ـ شهرستان
۳) عرضهٔ خدمات مناسب‌تر ـ دهستان　　۴) ادارهٔ بهتر کشور ـ بخش

۲۷۴۱. در ارتباط با تقسیمات کشوری کدام گزینه صحیح نیست؟

۱) تأمین نیازهای مردم از اهداف تقسیمات کشوری است.　　۲) استان بزرگ‌ترین ناحیهٔ تقسیم‌بندی کشور است.
۳) هر شهرستان از چند بخش تشکیل می‌شود.　　۴) تقسیمات کشوری در موقعیت زمانی گوناگون ثابت است.

۲۷۴۲. استان از به هم پیوستن چند ..... هم‌جوار تشکیل و توسط ..... اداره می‌شود.

۱) بخش ـ بخشدار　　۲) شهرستان ـ استاندار　　۳) بخش ـ استاندار　　۴) شهرستان ـ بخشدار

۲۷۴۳. کوچک‌ترین واحد تقسیمات کشوری ..... می‌باشد که توسط ..... اداره می‌شود.

۱) دهستان ـ دهدار　　۲) بخش ـ بخشدار　　۳) دهستان ـ شهردار　　۴) بخش ـ فرماندار

۲۷۴۴. از به هم پیوستن چند روستا، مکان و مزرعه، ..... تشکیل می‌شود و شهرستان توسط ..... اداره می‌شود.

۱) دهستان ـ استاندار　　۲) دهستان ـ فرماندار　　۳) شهر ـ فرماندار　　۴) شهر ـ استاندار

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

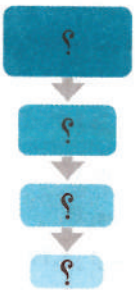

۲۷۴۵. سلسله مراتب تقسیمات کشوری را در ایران به ترتیب در جدول قرار دهید.

۱) استان ـ بخش ـ شهرستان ـ دهستان
۲) استان ـ شهرستان ـ دهستان ـ بخش
۳) استان ـ بخش ـ دهستان ـ شهرستان
۴) استان ـ شهرستان ـ بخش ـ دهستان

۲۷۴۶. در تقسیمات کشوری مهم‌ترین ملاک‌های اصلی تقسیم‌بندی کدام است؟

۱) هم‌جواری ـ تأمین نیازها　　۲) همگن بودن ـ تأمین امنیت
۳) همگن بودن ـ هم‌جواری　　۴) هم‌جواری ـ عوامل طبیعی

۲۷۴۷. نقشهٔ مقابل نشانگر کدام واحد از تقسیمات کشوری است؟

۱) استان ـ که از به هم پیوستن چند شهرستان تشکیل شده است.
۲) شهرستان ـ که از به هم پیوستن چند بخش تشکیل شده است.
۳) دهستان ـ که از به هم پیوستن چند روستا، مکان و مزرعه تشکیل شده است.
۴) بخش ـ که از به هم پیوستن چند دهستان به‌وجود آمده است.

درس نهم: سکونتگاه‌های ایران

شکل‌گیری سکونتگاه‌ها

- سکونتگاه ← از دیدگاه دانش جغرافیا، سکونتگاه محلی است که از مجموعه مساکن که عوامل طبیعی و انسانی در شکل‌گیری آن نقش دارند، شکل گرفته است.
- هر شهر و روستا یک سکونتگاه است.
- **نقش آب در شکل‌گیری سکونتگاه‌ها**
  - آب مهمترین عامل در شکل‌گیری سکونتگاه‌های شهری و روستایی ایران است.
  - بسیاری از سکونتگاه‌های اولیه، در کنار رودها به وجود آمده اند
  - آب در هر مکان، در تمایل انسان به کار کشاورزی و ساکن شدن به صورت دائم نقش مهمی داشته است.

✓ نکته: به جز آب عواملی مانند ارتفاع، عرض جغرافیایی، آب و هوا، خاک حاصلخیز و ناهمواری ها در شکل‌گیری سکونتگاه‌های شهری و روستایی تاثیرگذارند.

✓ با ساکن شدن انسان در یک مکان، اولین سکونتگاه به نام روستا پدید آمد.

شکل‌گیری شهرها در ایران باتوجه به ارتفاع

ارتفاع	درصد شهرها
زیر سطح دریا تا ۵۰۰ متر	٪۲۷
۵۰۰-۱۰۰۰	٪۱۳
۱۰۰۰-۲۰۰۰	٪۵۳
۲۰۰۰ به بالا	٪۷

✓ افزایش جمعیت در سکونتگاه‌های روستایی، زمینه‌ساز ایجاد شهرهای اولیه شد.

✓ بزرگ‌ترین شهرهای ایران در گذشته، در مسیر راه‌های کاروان رو و بازرگانی داخلی یا خارجی شکل گرفته است.

✓ روستای جاغرق در استان خراسان رضوی است.

✓ خانه عباسیان در کاشان است.

عوامل اثرگذاری در گسترش سکونتگاه

- عوامل اثرگذار مانند آب، خاک، شیب زمین و ... نه تنها در پیدایش سکونتگاه، بلکه در تغییرات به وجود آمده در آن‌ها نقش دارد.
- شرایط جغرافیای (طبیعی، انسانی) مناسب، در گسترش سکونتگاه اثرگذار است.
- گاهی عوامل طبیعی یا انسانی، موقعیتی به وجود می‌آورد که یک سکونتگاه اعتبار خود را از دست می‌دهد یا از بین می‌رود؛ به طور مثال شهر باستانی بیشابور که در شمال غربی کازرون قرار دارد. در زمان ساسانیان از اهمیت ارتباطی مهمی در ایران برخوردار بود. تا قرن هفتم هجری، آباد و مسکونی بود. جنگ و بیماری سبب از بین رفتن این شهر شد.
- عوامل تأثیرگذار در شکل‌گیری سکونتگاه‌ها در گذشته و حال یکسان نیست. اما عواملی وجود دارد که از گذشته تاکنون اهمیت خود را حفظ کرده‌اند مانند دسترسی به آب که در همهٔ دوران‌ها دارای اهمیت می‌باشد اما انسان با پیشرفت علم و تکنولوژی تا حدودی توانسته است بر شرایط نامساعد غالب شده و شرایط زندگی را در نواحی نامطلوب فراهم نماید.

مرکز مشاوره تحصیلی

درس نهم | سکونتگاه های شهری و روستایی

عوامل اثرگذار در شکل‌گیری سکونتگاه‌ها

عوامل طبیعی	عوامل انسانی
خاک مساعد	عوامل دفاعی
آب	امنیت
بارندگی	راه‌های ارتباطی
آب و هوا	منابع
شیب زمین	تکنولوژی
ناهمواری‌ها	سیاست
	مراکز صنعتی

انواع سکونتگاه‌ها

❖ انواع سکونتگاه‌ها در ایران ← عشایری، روستایی و شهری است.

❖ قدیمی‌ترین نوع سکونتگاه که در ایران شناخته شده است، سکونتگاه عشایری است.

سکونتگاه‌های عشایری

۱. قدیمی‌ترین نوع سکونتگاه است.
۲. در این شیوه زندگی سکونت و یکجانشینی دائمی دیده نمی‌شود.
۳. عشایر به طور مستقیم از منابع طبیعی استفاده می‌کنند.
۴. کوه‌های البرز و زاگرس و نیز دشت‌های پست و همجوار آنها از قرن‌ها پیش اوضاع مساعدی را برای دامپروری و زندگی عشایری فراهم کرده است.
۵. عشایر زندگی اجتماعی قبیله‌ای دارند و از ایل و طایفه تشکیل شده‌اند و پیوندهای خویشاوندی با هم دارند.
۶. ایل سون، ایل بختیاری، ایل قشقایی و ایل ترکمن از ایلات عمدهٔ کشور ما هستند.

روستا

○ روستا، محلی است که فعالیت اغلب ساکنان آن به زمین وابسته است و بیشتر روستاییان به کشاورزی اشتغال دارند.

سکونتگاه روستایی

۱. فعالیت اصلی ساکنان روستا کشاورزی است.
۲. فضای باز اطراف روستاها، چشم‌اندازهای طبیعی زیبایی را برای روستاییان فراهم کرده است.
۳. روستایی نسبت به آداب و رسوم محل زندگی خود پایبند هستند.
۴. روستاییان در کاشت، داشت و برداشت محصول با یکدیگر همکاری می‌کنند.
۵. هوای پاک، اوضاع زندگی بهتر و سالم تر را برای روستاییان فراهم آورده است.
۶. معمولاً در روستاها، عرضهٔ خدماتی نظیر بیمارستان، فروشگاه، حمل و نقل و آموزش کمتر و محدودتر است.

✓ در سال ۱۳۹۵ طبق گزارش مرکز آمار ایران منظور از شهر هر یک از نقاط جغرافیایی است که دارای مصوبه هیئت دولت بوده و دارای شهرداری باشد.

✓ شهر از نظر بافت ساختمانی، اشتغال و سایر عوامل، دارای سیمایی با ویژگی‌های خاص خود است.

سکونتگاه‌های شهری

- اگر جمعیت در سکونتگاه، به تعداد معینی برسد، طبق قانون، آن را شهر تلقی می‌کنند.
- تبدیل هر سکونتگاه روستایی به شهری در ایران به تشخیص وزارت کشور، جمعیت ده هزار نفر و داشتن شهرداری است.
- جمعیت زیاد شهرها به خدمات و تسهیلات بیشتری نیاز دارد.
- جمعیت زیاد سبب شده است خانه‌ها فشرده و محله‌ها پرتراکم شود.
- بیشتر مردم سکونتگاه‌های شهری، در بخش خدمات و صنعت شاغل هستند.
- در شهرها تفاوت بسیاری در ارزش‌ها، آداب و رسوم و شیوه زندگی مردم وجود دارد.

مرکز مشاوره تحصیلی افشار

درس نهم | سکونتگاه های شهری و روستایی

تفاوت سه نوع سکونتگاه (روستایی، شهری و عشایر)

نوع زندگی	جمعیت	معیشت	روابط اجتماعی	خدمات و تسهیلات
شهری	زیاد و متراکم	خدمات و صنعت	تفاوت در ارزش‌ها و آداب و رسوم	خدمات و تسهیلات فراوان
روستایی	کم و متمرکز	کشاورزی	پایبندی به آداب و رسوم	خدمات و تسهیلات محدود
عشایری	کم و پراکنده	دامداری	زندگی خویشاوندی و قبیله‌ای	خدمات و تسهیلات بسیار ناچیز

شکل سکونتگاه‌ها

- هر سکونتگاه از اجزای مختلفی تشکیل شده است.
- **شکل سکونتگاه**
  - روستایی
    - متمرکز
      - خطی
      - میدانگاهی
      - پلکانی
    - پراکنده
  - شهری
- **اجزای سکونتگاه روستایی شامل** ← می‌باشد
  - خانه- مکانهای عمومی - مساجد
  - مزارع
  - چراگاه
  - باغ ها- میدان‌ها و شبکه معابر یا راه‌ها
- **اجزای سکونتگاه شهری شامل** ← می باشد
  - کاشانه‌ها، مراکز درمانی
  - خیابان‌ها، بازار
  - میدان‌ها،دانشگاه‌ها
  - مکان‌های آموزشی و تفریحی

✓ چگونگی قرارگیری پدیده‌های طبیعی و انسانی در سکونتگاه‌ها، شکل‌های مختلفی از سکونتگاه به وجود می آورد.

تقسیم‌بندی سکونتگاه روستایی از نظر شکل

روستایی پراکنده	روستای متمرکز
✓ خانه‌ها با فاصله از هم قرار دارند.	✓ این روستا تحت تاثیر پدیده‌های اطراف خود هستند.
✓ زمین و باغ هر خانوار روستایی در کنار خانه اوست.	✓ این روستا به شکل خطی، دایره‌ای، پلکانی و غیره هستند.
✓ آب فراوان	✓ این روستاها دور یک عامل مشترک مانند چاه آب، چشمه جمع می‌شوند (روستاهای دایره‌ای یا میدان گاهی)
✓ روستاها به هم نزدیک اند.	✓ این روستاها در امتداد یک رودخانه، ساحل یا جاده کشیده می‌شوند/ (روستاهای خطی)
✓ امنیت وجود دارد.	✓ این روستاها در شیب یک دامنه قرار دارند (روستاهای پلکانی)
✓ خاک حاصلخیز است.	✓ این روستا ها بیشتر در مناطق بیابانی و نیمه بیابانی شکل می‌گیرد.
✓ وضعیت اقتصادی روستا مناسب است.	
✓ در مناطق پرباران، سواحل دریای خزر دیده می‌شود.	

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا فراشاه

درس نهم | سکونتگاه های شهری و روستایی

روستای خطی- روستای لرنی- سیروان- استان ایلام

روستای پلکانی دیز بادبالا- نیشابور

اشکال شهرها

- سکونتگاه‌های شهری شکل‌های مختلفی دارند.
- شهرها با توجه به چگونگی پیدایش و کارکردهای مختلف خود، شکل‌های متفاوتی دارند.
- تقسیم‌بندی انواع شهرها از نظر شکل
  - شطرنجی ← سلماس
  - خطی ← بوشهر
  - شعاعی ← همدان

توضیح پیرامون اشکال شهرها

۱) شهر شعاعی (ستاره ای): در این نوع از شهرها شهر دارای یکی مرکز اصلی، میدان بوده و خیابان ها و شبکه های مهم از آن مرکز به صورت شعاعی منشعب می شوند. و سایر فضاها اطراف آنها شکل می گیرند.

۲) شهر شطرنجی: در این شهرها یک شبکه مستطیل شکل از راه های ارتباطی، زمین های شهر را به بلوک ها و قطعات همسان تقسیم می کنند.

۳) شهر خطی: شهری که حول محورهای ارتباطی (ریلی و جاده ای) و یا در امتداد رود، دریا و دریاچه به صورت خطی شکل گرفته است.

- برخی از شهرها شکل ترکیبی دارند، این شهرها در دوره‌های مختلف گسترش پیدا کرده است به همین دلیل شکل این شهرها از نوع ترکیبی است.

تغییرات جمعیتی سکونتگاه‌های ایران

- افزایش جمعیت سبب شده است که شکل‌های سکونتگاه‌ها به تدریج تغییر یابد.
- رشد سریع جمعیت از یک سو، بر تعداد جمعیت شهرها افزوده و از سوی دیگر با تبدیل نقاط روستایی به شهر (تأسیس شهرداری)، تعداد نقاط شهری را افزایش داده است.
- در سه دهه اخیر، ایران شاهد تغییرات زیادی در جمعیت و ظاهر سکونتگاه‌های خود بوده است. این تغییرات در شیوهٔ زندگی اجتماعی- اقتصادی آنان هم اثر داشته است.

پیدایش شهرهای پرجمعیت، خوب یا بد؟

- در دهه‌های اخیر، شهرنشینی در جهان گسترش یافته و رشد شتابان شهرنشینی سبب ایجاد شهرهایی با جمعیت‌های میلیونی شده است.
- کشور ما در دهه‌های اخیر، رشد سریع شهرنشینی داشته است.
- از حدود ۱۳۶۰ هجری شمسی بیش از ۵۰ درصد از جمعیت کشور در شهرها زندگی می‌کنند.
- پدیدهٔ گرایش به شهرنشینی در همه جای کشور به چشم می‌خورد؛ اما در سال‌های اخیر ۸ شهر ایران، جمعیت بیشتری را در خود جای داده است.
- در این شهرهایی که جمعیتی بیش از یک میلیون نفر داشته باشد، کلان شهر می‌گویند.
- **بزرگترین کلان شهرهای ایران؛** تهران، مشهد، اصفهان، کرج، تبریز، شیراز، اهواز و قم می‌باشد.
- مهاجرت در تغییر جمعیت شهری تاثیر زیادی داشته است.
- با اینکه شهرها به دلایل امکانات و تسهیلات، مورد توجه مهاجران بوده‌اند اما در شهرها، مخصوصاً شهرهای بزرگ، مشکلات و نارسایی‌هایی به چشم می‌خورد. این نارسایی‌ها در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، زندگی در این شهرها را دشوار کرده است.

درس نهم | سکونتگاه های شهری و روستایی

✓ بر اثر آلودگی هوا، تعداد بیماران تنفسی تا ۶۰ درصد افزایش یافته است. به طور متوسط، آلودگی هوا در تهران موجب کاهش ۵ سال عمر تهرانی‌ها شده است.

نقش سکونتگاه‌ها

❖ نقشهٔ هر سکونتگاه براساس وضعیت جغرافیایی آن، اعم از انسانی یا طبیعی تعیین می‌شود.

❖ نقش شهرها
- نقش زیارتگاهی(شهرهای مقدس)..... مشهد و قم
- نقش دانشگاهی..... تهران و تبریز
- نقش صنعتی..... اصفهان و اراک
- نقش معدنی ..... بافق
- نقش بندری ..... بوشهر، بندرعباس و انزلی
- نقش سیاسی ..... تهران

شهر تهران به دلیل پایتخت بودن، استقرار وزارت‌خانه‌ها، سفارتخانه‌ها و مراکز بزرگ اداری دارای نقش سیاسی- اداری می‌باشد. همچنین به دلیل اقامت دانشجویان از سراسر کشور، نقش دانشگاهی هم دارد.

❖ نقش سکونتگاه
- امروزه اغلب سکونتگاه‌ها چند نقش دارند و این نقش‌ها را با هم ایفا می‌کنند.
- نقش سکونتگاه، در چهره و سیمای آن‌ها منعکس می‌شود.
- ممکن است نقش سکونتگاه‌ها در طول زمان تغییر کند یا تکامل و توسعه یابد.

❖ یک سکونتگاه صنعتی می‌تواند به تدریج نقشه‌های اداری و سیاسی پیدا کند.

وضع جغرافیایی و نقشی سکونتگاه‌ها

وضع جغرافیایی	نقش سکونتگاه‌ها	نمونه	وضع جغرافیایی	نقش سکونتگاه‌ها	نمونه
قرار گرفتن در کنار دریا	بندری	انزلی	پایتخت	اداری و سیاسی	تهران
چشمه آب معدنی	درمانی	سرعین	موقعیت نظامی	نظامی	پیرانشهر
اماکن مذهبی	زیارتگاهی	مشهد	تاریخی	تاریخی و فرهنگی	شیراز
منابع زیرزمینی	معدنی	بافق	ارتباطی	بازرگانی	تبریز
دانشگاه های بزرگ	دانشگاهی	تهران	مرزی	نظامی	مهران

شهرگریزی

➢ **مشکلات شهرهای بزرگ**
- آلودگی هوا
- گرانی مسکن
- آسیب‌های اجتماعی

➢ شهرگریزی ← با توجه به مشکلات شهرهای بزرگ در سال‌های اخیر از جمله آلودگی هوا، گرانی مسکن آسیب‌های اجتماعی، حرکت جمعیت شهرهای بزرگ به مکان های کوچکتر یا روستاها آغاز شده است. این پدیده را «شهر گریزی یا مهاجرت معکوس» می‌گویند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

جغرافیا ۱۰ — درس ۹: سکونتگاه‌های شهری و روستایی

۲۷۴۸. در شکل‌گیری سکونتگاه‌ها کدام عامل اهمیت بیش‌تری داشته است و بسیاری از سکونتگاه‌های اولیه در کجا تشکیل شده‌اند؟

۱) آب ـ کوهپایه‌ها　۲) آب و هوای مساعد ـ کنار رودها　۳) آب و هوا ـ کوهپایه‌ها　۴) آب ـ کنار رودها

۲۷۴۹. در ارتباط با سکونتگاه کدام گزینه صحیح نمی‌باشد؟

۱) سکونتگاه محلی است از مجموعه مساکن که عوامل طبیعی و انسانی در پیدایش آن نقش داشته‌اند.

۲) در گذشته بسیاری از سکونتگاه‌ها در کنار رودها تشکیل شده‌اند.

۳) قدیمی‌ترین نوع سکونتگاه که در ایران شناخته شده است، سکونتگاه روستایی است.

۴) سکونتگاه شهری با توجه به چگونگی پیدایش، کارکردهای متفاوتی دارد.

۲۷۵۰. با توجه به درصد و میزان ارتفاع شهرهای ایران کدام موارد صحیح است؟

الف) بیش‌تر شهرهای ایران در ارتفاع ۲۰۰۰ ـ ۱۰۰۰ متر بنا شده‌اند که این عدد حدود ۵۳٪ کل شهرهای کشور است.

ب) بیش‌تر شهرهای ایران در ارتفاع ۲۰۰۰ ـ ۱۵۰۰ متر بنا شده‌اند که این عدد حدود ۵۵٪ کل شهرهای کشور است.

ج) کم‌ترین شهرهای ایران در ارتفاع ۲۵۰۰ متر به بالا بنا شده‌اند که این عدد حدود ۱۷٪ کل شهرهای کشور است.

د) کم‌ترین شهرهای ایران در ارتفاع ۲۰۰۰ متر به بالا بنا شده‌اند که این عدد حدود ۷٪ کل شهرهای کشور است.

۱) الف ـ د　۲) ب ـ ج　۳) ب ـ د　۴) الف ـ ج

۲۷۵۱. با توجه به درصد و عرض جغرافیایی شهرهای ایران کدام موارد صحیح است؟

الف) بیش‌تر شهرهای ایران در عرض جغرافیایی ۳۰ تا ۳۵ درجه بنا شده‌اند که این عدد حدود ۶۵٪ شهرهای کشور است.

ب) بیش‌تر شهرهای ایران در عرض جغرافیایی ۳۵ تا ۴۰ درجه بنا شده‌اند که این عدد حدود ۶۳٪ شهرهای کشور است.

ج) کم‌ترین شهرهای ایران در عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۳۰ درجه بنا شده‌اند که این عدد حدود ۱۳٪ شهرهای کشور است.

د) کم‌ترین شهرهای ایران در عرض جغرافیایی ۲۰ تا ۲۵ درجه بنا شده‌اند که این عدد حدود ۱۷٪ شهرهای کشور است.

۱) الف ـ د　۲) ب ـ د　۳) ب ـ ج　۴) الف ـ ج

۲۷۵۲. در رابطه با شهر بیشاپور: الف) این شهر در کجا قرار دارد؟ ب) در چه دوره‌ای اهمیت ارتباطی پیدا کرد؟ ج) این شهر تا چه زمانی آباد بود؟ د) علت نابودی آن چه بود؟

۱) شمال شرقی کازرون ـ ساسانیان ـ قرن هشتم ـ بیماری　۲) شمال شرقی کازرون ـ اشکانیان ـ قرن هفتم ـ بیماری

۳) شمال غربی کازرون ـ اشکانیان ـ قرن هشتم ـ جنگ　۴) شمال غربی کازرون ـ ساسانیان ـ قرن هفتم ـ جنگ

۲۷۵۳. در ارتباط با زندگی عشایری کدام گزینه صحیح نمی‌باشد؟

۱) معمولاً عرضهٔ خدماتی نظیر بیمارستان و حمل و نقل محدودتر است. ۲) عشایر به طور مستقیم از منابع طبیعی استفاده می‌کنند.

۳) قدیمی‌ترین نوع سکونتگاه شناخته‌شده در ایران است.　۴) معمولاً عشایر با یکدیگر پیوند خویشاوندی دارند.

۲۷۵۴. در مورد سکونتگاه‌های روستایی کدام مورد صحیح است؟

۱) پیوندهای خویشاوندی در روستا سبب ایجاد همکاری در کاشت، داشت و برداشت محصولات است.

۲) فضای باز اطراف روستاها، چشم‌اندازهای طبیعی زیبایی را فراهم کرده است.

۳) دامنه‌های البرز و زاگرس و دشت‌های پست و هموار زمینهٔ مساعدی را برای کشاورزی فراهم کرده است.

۴) روستاییان به طور مستقیم از منابع طبیعی استفاده می‌کنند.

۲۷۵۵. در ارتباط با سکونتگاه‌های ایران کدام مورد صحیح است؟

۱) اوضاع جغرافیایی (طبیعی ـ انسانی) نامناسب در گسترش سکونتگاه‌ها اثرگذار است.

۲) بسیاری از عشایر و روستاییان در کاشت، داشت و برداشت محصول با یکدیگر همکاری می‌کنند.

۳) عشایر زندگی اجتماعی دارند و با یکدیگر پیوندهای خویشاوندی نیز دارند.

۴) روستا محلی است که فعالیت اغلب ساکنان آن به آب وابسته است و به دامداری اشتغال دارند.

۲۷۵۶. مهم‌ترین ملاک تشخیص شهر از روستا چیست و علت فشردگی خانه‌ها و محله‌ها در شهرها کدام است؟

۱) اشتغال ـ جمعیت فراوان　۲) اشتغال ـ گرانی زمین　۳) جمعیت ـ جمعیت فراوان　۴) جمعیت ـ گرانی زمین

۲۷۵۷. ملاک تبدیل هر سکونتگاه روستایی به شهر در ایران به تشخیص ..... ، جمعیت ..... و داشتن ..... است.

۱) استانداری ـ ۱۰۰۰۰ نفر ـ فرمانداری　۲) استانداری ـ ۱۰۰۰ نفر ـ شهرداری

۳) وزارت کشور ـ ۱۰۰۰۰ نفر ـ فرمانداری　۴) وزارت کشور ـ ۱۰۰۰۰ نفر ـ شهرداری

۲۷۵۸. در رابطه با سکونتگاه‌های روستایی کدام موارد صحیح است؟

الف) در روستاهای پراکنده خانه‌ها با فاصله از هم قرار دارند.

ب) روستاهای متمرکز بر پدیده‌های اطراف خود تأثیر می‌گذارند.

ج) روستاهایی که در اطراف چشمه‌ها، چاه‌ها و مظهر قنات گسترش می‌یابند روستاهای میدانگاهی گفته می‌شود.

د) در منطقهٔ ساحلی روستاهای میدانگاهی فراوانی ایجاد شده است.

۱) الف ـ ج ۲) ب ـ ج ۳) الف ـ د ۴) ج ـ د

۲۷۵۹. کدام مورد از ویژگی‌های سکونتگاه شهری در ایران نمی‌باشد؟

۱) جمعیت زیاد در شهرها به خدمات و تسهیلات بیش‌تری نیاز دارد.

۲) مردم با تملک خانه‌ای در مناطق شهری از مواهب طبیعی آن بهره‌مند می‌شوند.

۳) در شهرهای بزرگ نارسایی‌هایی در زمینه‌های اقتصادی و زیست‌محیطی به چشم می‌خورد.

۴) بیش‌تر مردم سکونتگاه شهری، در بخش خدمات و صنعت شاغل هستند.

۲۷۶۰. کدام مورد از ویژگی‌های سکونتگاه روستایی نمی‌باشد؟

۱) جمعیت کم و متمرکز ۲) پایبندی به آداب و رسوم

۳) عرضهٔ خدمات و تسهیلات محدود ۴) جمعیت پراکنده و رابطهٔ خویشاوندی

۲۷۶۱. چرا در ایران از قرن‌ها پیش شرایط مساعد دامپروری فراهم شده است؟

۱) بارندگی نسبتاً فراوان در گذشته و هوای معتدل ۲) دامنه‌های کوه‌های البرز و زاگرس و نیز دشت‌های پست و هموار

۳) آب و هوای معتدل و چراگاه‌های طبیعی ۴) وجود چراگاه‌ها و بارندگی و هوای مرطوب در ایران

۲۷۶۲. با توجه به تصاویر زیر شکل روستاهای ایران به ترتیب از راست به چپ کدام است؟

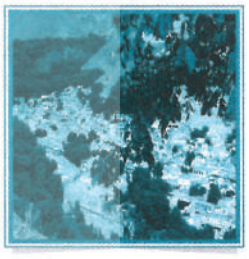

۱) خطی ـ پلکانی ـ میدانگاهی ۲) میدانگاهی ـ خطی ـ پلکانی ۳) خطی ـ میدانگاهی ـ پلکانی ۴) پلکانی ـ متمرکز ـ خطی

۲۷۶۳. شهرهای «همدان، اصفهان و بندرعباس» به ترتیب از کدام دسته شهرها محسوب می‌شوند؟

۱) شطرنجی ـ متمرکز ـ شطرنجی ۲) شعاعی ـ پراکنده ـ خطی

۳) شطرنجی ـ شعاعی ـ پراکنده ۴) شعاعی ـ شطرنجی ـ خطی

۲۷۶۴. علت گوناگونی سکونتگاه‌های شهری کدام است؟

۱) سیاست‌های امنیتی ـ عوامل طبیعی ۲) چگونگی پیدایش ـ کارکردهای مختلف

۳) تغییر تدریجی ـ عملکرد گوناگون ۴) بافت اجتماعی ـ عوامل اقتصادی

۲۷۶۵. دلیل ترکیبی بودن شکل شهرها کدام است؟

۱) گستردگی شهرها در جهات مختلف ۲) ترکیب عوامل طبیعی و اجتماعی

۳) سیاست‌های حکومت‌ها در دوره‌های مختلف ۴) گسترش شهرها در دوره‌های مختلف

۲۷۶۶. رشد سریع جمعیت چه تأثیری بر سکونتگاه‌های شهری داشته است؟

۱) افزایش جمعیت شهرها ـ تبدیل روستا به شهر ۲) آلودگی زیست‌محیطی ـ کمبود منابع طبیعی

۳) افزایش جمعیت شهرها ـ کم شدن منابع آب ۴) آلودگی زیست‌محیطی ـ کم شدن محصولات کشاورزی

۲۷۶۷. از حدود سال ۱۳۶۰ چند درصد از جمعیت ایران در شهرها زندگی می‌کنند و در سال ۱۳۹۰ چند شهر میلیونی در ایران وجود داشته است؟

۱) حدود ۶۰٪ ـ ۸ شهر ۲) بیش از ۵۰٪ ـ ۸ شهر

۳) حدود ۶۰٪ ـ ۷ شهر ۴) کم‌تر از ۵۰٪ ـ ۷ شهر

۲۷۶۸. در ایران به کدام سکونتگاه‌ها «کلان‌شهر» گفته می‌شود و در سال ۱۳۸۵ کدام سکونتگاه «کلان‌شهر» نبوده است؟

۱) شهرهایی که وسعت آن‌ها متناسب با جمعیت باشد. ـ کرج ۲) شهرهایی که صنایع بزرگ تولیدی داشته باشند. ـ اهواز

۳) شهرهایی که جمعیت نسبی فراوان داشته باشند. ـ کرج ۴) شهرهایی که بیش از یک میلیون نفر جمعیت داشته باشند. ـ قم

مرجع مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۷۶۹. در رابطه با مهاجرت کدام گزینه صحیح نمی‌باشد؟

۱) شهرها به دلیل داشتن امکانات و تسهیلات مورد توجه مهاجران بوده‌اند.
۲) مهاجرت به شهرها در تغییر جمعیت آن تأثیر زیادی داشته است.
۳) مهاجرت به شهر سبب ایجاد نارسایی‌هایی در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی در روستا شده است.
۴) مهاجرت عشایر از مکانی به مکان دیگر به دلیل استفادهٔ مستقیم از منابع طبیعی است.

۲۷۷۰. نقش هر سکونتگاه بر چه اساسی تعیین می‌شود؟

۱) وضع اجتماعی و میزان مهاجرت به آن مکان
۲) وضعیت اقتصادی متناسب با جمعیت
۳) وضعیت فرهنگی مطلوب آن ناحیه
۴) وضع جغرافیایی آن، اعم از انسانی یا طبیعی

۲۷۷۱. نقش شهرهای «تبریز، اراک و قم» به ترتیب کدام است؟

۱) دانشگاهی ـ صنعتی ـ زیارتگاهی
۲) معدنی ـ دانشگاهی ـ زیارتگاهی
۳) گردشگری ـ صنعتی ـ زیارتگاهی
۴) صنعتی ـ معدنی ـ زیارتگاهی

۲۷۷۲. در ارتباط با نقش سکونتگاه‌ها کدام گزینه صحیح نمی‌باشد؟

۱) امروزه اغلب سکونتگاه‌ها چند نقش دارند و این نقش‌ها را با هم ایفا می‌کنند.
۲) سیمای سکونتگاه‌های دانشگاهی با سکونتگاه صنعتی چندان تفاوتی ندارد.
۳) ممکن است نقش سکونتگاه‌ها در طول زمان تغییر کند یا توسعه یابد.
۴) نقش سکونتگاه در چهره و سیمای آن‌ها منعکس می‌شود.

۲۷۷۳. نقش شهرهای «پیرانشهر، انزلی و اصفهان» به ترتیب کدام است؟

۱) نظامی ـ بندری ـ صنعتی ۲) معدنی ـ بندری ـ تاریخی ۳) نظامی ـ صنعتی ـ تاریخی ۴) معدنی ـ صنعتی ـ صنعتی

۲۷۷۴. منظور از شهرگریزی چیست؟

۱) تخلیهٔ شهر در هنگام بروز حوادث
۲) مهاجرت از یک کلان‌شهر به شهرهای کوچک
۳) مهاجرت از شهرها به کشورهای دیگر
۴) مهاجرت جمعیت از شهرهای بزرگ به روستا یا مکان کوچک‌تر

۲۷۷۵. کدام گزینه از دلایل مهاجرت معکوس محسوب نمی‌شود؟

۱) آسیب‌های سیاسی ۲) آلودگی هوا ۳) گرانی مسکن ۴) آسیب‌های اجتماعی

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

درس دهم: توان‌های اقتصادی ایران

- ✓ و لقد مکناکم فی الارض و جعلنا لکم فیها معاش قلیلا ما تشکرون : و همنا شما را در زمین تمکین و اقتدار بخشیدیم و در آن بر شما معاش و روزی مقرر داشتیم ، لیکن اندکی شکر نعمت های خدا را به جا می آورید؟ (سوره اعراف)
- ✓ اقتصاد علمی است که انسان برای تأمین نیازهای خود به آن توجه می‌کند.
- ✓ فعالیت‌های اقتصادی موجب افزایش ثروت در کشورها می‌شود و در نتیجه رفاه و آسایش را برای مردم آن کشور فراهم می‌آورد.
- ✓ فعالیت‌های اقتصادی در سه بخش انجام می‌شود: کشاورزی، صنعت، خدمات ← توجه همه جانبه به این سه بخش نقش مهمی در توسعه اقتصادی و پیشرفت کشورها دارد.
- ✓ کشاورزی رونق نمی‌گیرد مگراینکه امکانات مناسبی توسط بخش خدمات و صنعت فراهم شود.
- ✓ برای پشرفت و توسعه اقتصادی پایدار از تمام توان مالی موجود بهره گرفت. محیط طبیعی مساعد از یک سو و انسان توانمند از سوی دیگر بستر مناسبی برای فعالیت‌های اقتصادی فراهم می‌آورد.
- ✓ شناخت توان‌های محیطی به ایشان کمک می‌کند تا از مکان‌ها به طور صحیح و بهینه استفاده کند و در بخش‌های مختلف اقتصادی به خوبی عمل نماید.

بخش کشاورزی

- یکی از اساسی‌ترین نیازهای انسان، نیاز به غذاست.
- به منظور برطرف کردن نیاز به غذا، شکلی از رابطهٔ بین انسان و محیط طبیعی ایجاد شده است که آن را کشاورزی می‌دانیم.
- بخش کشاورزی به دلیل ایفای نقش حیاتی در تامین موادغذایی سالم، خودکفایی، ایجاد اشتغال و بهره‌مندی صحیح از مواهب الهی مانند آب و خاک، در اقتصاد کشور نقش بسیار مهمی دارد.
- کشاورزی از فعالیت‌های اساسی و زیربنایی در اقتصاد ایران است که در سایه تلاش روستاییان زحمتکش محصولات با کیفیت به بازار عرضه می‌شود.
- بخش کشاورزی شامل فعالیت‌های گوناگونی است. مهم‌ترین فعالیت‌ها در این بخش عبارتند از؛ زراعت، باغداری و دامداری
- تنوع وضعیت آب و هوایی در ایران، موقعیت مساعدی را برای تولید انواع محصولات زراعی فراهم آورده است.
- مهم‌ترین مشکلات تولیدات زراعی در کشور ما که باعث شده است کشورمان در تامین برخی محصولات زراعی به واردات وابسته باشد:
  - محدودیت در منابع آب و خاک
  - وجود آفات و بهره‌وری کم خسارات طبیعی
  - نوسانات آب و هوایی
  - بی ثباتی در قیمت محصولات

باغداری

- ✓ اختلاف شدید درجهٔ حرارت روزانه و سالانه در نواحی مختلف ایران، سبب ایجاد تنوع فراوان در تولیدات باغی شده است.
- ✓ کشور ما در تولیدات باغی از مزیت‌های زیادی برخوردار است؛ زیرا امکان کشت انواع گوناگون میوه‌های سرد سیری، نیمه گرمسیری و گرمسیری را دارد.
- ✓ محصولات باغی از مهمترین اقلام صادراتی کشور است که هر ساله ارز فراوان را وارد کشور می‌کند.
- ✓ گونه‌های بی‌نظیری مانند پسته، انار و خرمای ایرانی در جهان بی‌همتاست.
- ✓ از مراکز تولید محصولات کشاورزی می‌توان به ← خرما آب‌پخش در استان بوشهر، انار ← ساوه در استان مرکزی و پسته ← در رفسنجان استان کرمان اشاره کرد.

پراکندگی محصولات باغی در ایران

نام محصول	میزان تولید(میلیون تن)	استان‌های اصلی تولیدکننده
سیب درختی	۳,۴	آذربایجان غربی، آذربایجان شرقی، تهران، فارس
انگور	۳,۱	فارس، همدان، خراسان رضوی، قزوین
پرتقال	۱,۹	مازندران، فارس، کرمان
خرما	۱,۱	کرمان، سیستان و بلوچستان، خوزستان، بوشهر
انار	۹	فارس، مرکزی، خراسان رضوی، یزد
پسته	۲۴	کرمان، خراسان رضوی، یزد، فارس

✓ امروزه با توجه به مشکل کاهش منابع آبی کشور، توصیه می شود محور توسعه کشاورزی از زراعت به توسعه باغداری با روش‌های نوین آبیاری و متناسب با محیط تغییر یابد.

✓ **مزایای استفاده از کشت گلخانه ای**
- کاهش مصرف آب
- تولید در همه طول سال و همه جا
- کنترل بهتر وضعیت کشت

دامداری

❖ بسیاری از مواد غذایی که ما مصرف می‌کنیم، مستقیم یا غیر مستقیم از دامداری به دست می آید.

❖ ویژگی‌های مناسب کشور ما برای دامداری
- گستردگی زیاد در عرض جغرافیایی
- وجود گونه‌های متنوع دامی
- تنوع اقلیمی
- تنوع گونه‌های گیاهی

← وضعیت مناسب برای پرورش دام ایجاد کرده است.

❖ روند رو به رشد صنایع تبدیلی، وجود نیروی انسانی متخصص و ماهر و استفاده از روش‌های علمی در مجموع، باعث رشد بخش دامداری کشور ما شده است.

❖ تولید محصولات دامی باعث رونق صنایع غذایی در کشور شده است. این صنایع در اقتصاد غذایی، اشتغال، تولید ناخالص داخلی، امنیت غذایی و صادرات کشور نقش مهمی دارد.

❖ یکی از تولیدکنندگان محصولات دامی، عشایر هستند، هرچند جمعیت عشایری کمتر از دو درصد از جمعیت کشور است آنان ۲۵ درصد واحد دامی و ۲۰ درصد از تولید پروتئین مربوط به دام‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

بخش صنعت و معدن

➢ صنعت ← شامل مجموعه فعالیت‌هایی است که به تغییر شکل فیزیکی یا شیمیایی مواد مختلف و تبدیل آنها به محصولات جدید منجر می‌شود؛ اعم از این که این تغییرات با دست یا ماشین در کارگاه یا منزل انجام شود.

➢ بخش صنعت، محرک اصلی رشد، موفقیت و نوآوری کشورها به شمار می‌رود.

➢ فعالیت‌ها در بخش صنعت به ایجاد اشتغال منجر خواهد شد. بسیاری از مشاغل به طور مستقیم یا غیرمستقیم به صنعت وابسته است.

➢ بخش صنعت در تجارت، تحقیق، توسعه و بهره‌وری سهم قابل توجهی دارد.

➢ صنایع اصلی کشور را می‌توانیم به دو گروه صنایع دستی و صنایع ماشینی تقسیم کنیم.

صنایع دستی

o صنایع دستی به آن دسته از فعالیت‌های گفته می‌شود که عمدتاً با استفاده از مواد اولیه بومی و به کارگیری ابزار و وسایل ساده دستی، در قسمتی از مراحل اساسی تولید و به ساخت محصولی منجر می‌شود که در هر واحد آن ذوق هنری و خلاقیت فکری صنعتگر به گونه‌ای تجلی می یابد.

o یکی از صنایع دستی مهم ایران فرش دستباف است. کشور ما یکی از صادرکنندگان عمده فرش دستباف در جهان است.

درس دهم | توان های اقتصادی ایران

- فرش ایران، به دلیل بافت و نقش نگار خاص، از اهمیت و شهرت بین المللی برخوردار است.
- یکی از مراکز مهم تولید سفال در کشور ما لالجین همدان است.

صنایع ماشینی

- این صنایع شامل نفت و گاز، پتروشیمی، فلزات اساسی، خودرو سازی، ماشین سازی، صنایع شیمیایی و صنایع غذایی می‌شود.
- صنایع مربوط به فلزات اساسی از جمله صنایع ماشینی است که شامل صنعت فولاد، آلومینیوم، مس، سرب و روی می شود. بخش زیادی از صادرات غیرنفتی کشور را این بخش صنعتی پوشش می‌دهد.

صنایع پتروشیمی

- از جمله صنایع مهم کشورمان صنعت پتروشیمی است که بعد از نفت و گاز، بزرگترین بخش صنعتی کشور به شمار می‌رود.
- مواد پتروشیمی در تولید انواع لاستیک، پلاستیک، شوینده، چسب، کود، رنگ، الیاف مصنوعی و غیره کاربرد دارد.

صنایع خودروسازی

- صنعت خودروسازی یکی از شاخصه‌های توسعه یافتگی کشور است که می‌تواند فرصت‌های شغلی بسیار زیادی برای کشور فراهم آورد.
- صنایع خودروسازی، از جمله صنایعی است که در سند چشم‌انداز به آن توجه خاصی شده است.
- دو شرکت بزرگ ایران خودرو و پارس خودرو(سایپا)، بخش عمده ای از خودروهای کشور را تولید می‌کند.

معادن

- ایران یکی از کهن‌ترین تمدن‌های جهانی در کشف معدن است و امروزه با وجود بیش از ۷۰ نوع ماده معدنی، یکی از قدرت‌های برتر معدنی جهان است.
- در کشور ما مواد معدنی مانند نفت، گاز، مس، بوکسیت، روی، سنگ آهن و غیره وجود دارد.
- بخش معدن یکی از بخش‌های مهم اشتغال در کشور ما است.
- استان‌های یزد، کرمان و اصفهان بیشترین شاغلان بخش معدن کشور را دارند.
- معمولاً صنایع در کنار معادن ایجاد می‌شوند.
- عدم تعادل در پراکندگی قطب‌های صنعتی در سطح کشور نشان می‌دهد که به توان و ظرفیت‌های محیطی ایران به طور کامل توجه نشده است. به طور مثال می‌توان به نواحی شرقی و مرکزی کشور اشاره کرد که از نظر ذخایر و مواد اولیه غنی هستند ولی به دلیل این که به صورت محدود مورد بهره‌برداری قرار گرفته‌اند با رشد صنعتی روبرو نبوده‌اند.
- اگر در استفاده از منابع طبیعی، ویژگی ها و توان محیطی آن منطقه مورد بررسی قرار گیرد، همهٔ مناطق کشور می‌توانند متناسب با امکان‌های طبیعی و انسانی خود توسعه یابد.

خدمات

- به زنجیره‌ای فعالیت‌های مالی، مدیریتی، بهداشتی، آموزشی، انتظامی، اطلاعاتی، گردشگری، تجارت و بازرگانی که به طور غیر مستقیم در بهبود کیفیت و کمّیت تولیدات کشور موثرند «خدمات» می‌گویند.
- امروزه، بخش خدمات کمک زیادی به ترسیم سایر بخش‌های اقتصادی می‌کند. به طور مثال رشد و توسعه بخش‌های کشاورزی و صنعت وابسته به تحقیقات و پژوهش‌های متعددی است که توسط بخش خدمات انجام می‌شود.
- خدمات در کشور ما به وسیله بخش خصوصی و دولتی به مردم عرضه می‌شود. بسیاری از امکانات خدماتی در ایران از طریق سرمایه‌گذاری بخش دولتی انجام می‌شود. مانند امکانات آموزشی و بهداشتی.
- خدمات مانند پزشکی، آموزشی، مهندسی و ... .

حمل و نقل

- عامل راه ها همواره مورد نظر انسان بوده است و به مقاصد گوناگون نظیر دسترسی و دست یابی به منابع غذایی و مایحتاج زندگی، دیدار و ملاقات دوستان و خویشاوندان، زیارت و سیاحت، روابط تجاری، با مردم مناطق دور و نزدیک در سدد احداث راه و ساخت و استفاده از وسایل نقلیه بر آمده است.
- امروزه زیربنای توسعهٔ اقتصادی براساس سیستم حمل و نقل و ارتباطات مناسب آن شکل می‌گیرد.
- اگر راه‌ها و وسایل حمل و نقل کافی در اختیار نباشد، امکان اتصال بین نواحی مختلف و تبادل کالا وجود نخواهد داشت.
- راه‌ها رگ حیاتی جامعه هستند و تمام فعالیت‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جامعه را تداوم می‌بخشد.

درس دهم | توان های اقتصادی ایران

- ✓ نواحی دور افتاده ای که استعداد خوبی در زمینه انواع تولیدات دارند اگر امکانات حمل و نقل مناسب در اختیار ندشته باشند امکان بهره وری بهینه از استعداد های محیطی برای آن نواحی وجود نخواهد داشت. بنابر این سیستم حمل و نقل مناسب نتایج مثبتی برای یک کشور دارد.
- ✓ انواع راه‌ها عبارتند از ← هوایی، راه‌اهن، زمینی و دریایی

آموزش و پرورش

- ✓ نهاد آموزش و پرورش از مهم‌ترین نظام‌های اجتماعی هر جامعه محسوب می‌شود. رسالت این نهاد افزایش سطح آگاهی و نگرش افراد هر جامعه است.
- ✓ برای تربیت انسان‌های سالم و رشد یافته دولت‌ها هزینه بسیار صرف می‌کنند، اما اطمینان دارند اثربخشی و بازدهی آن در درازمدت به دست خواهد آمد.
- ✓ این بخش از خدمات نیروی انسانی کارآمد و متخصصی در بخش‌های صنعت، خدمات و کشاورزی را تربیت می‌کند.

تجارت و بازرگانی

- ✓ انسان از ابتدای خلقت تاکنون روش‌های تجاری متفاوتی را تجربه کرده است. ساده‌ترین شکل تجارت انسان همان شیوهٔ مبادله کالا به کالا (پایاپای) است.
- ✓ امروزه تجارت یکی از راه‌های مهم تولید ثروت برای کشورهاست.
- ✓ ایران یکی از کشورهای قدیمی در امر تجارت است. این سرزمین به دلیل موقعیت استراتژیکی ویژه، عبور جادهٔ ابریشم و راه ادویه از نظر تجارت قدمت دارد.
- ✓ در گذشته انجام امور تجاری در مکان‌های مشخصی مانند بازار و مؤسسات خرده فروشی و عمده فروشی انجام می‌گرفت.
- ✓ امروزه تجارت الکترونیک بخش وسیعی از انتقال کالا و خدمات را بر عهده گرفته است.
- ✓ استفاده گسترده از اینترنت امکان خرید و فروش سریع را به مقدار زیاد تسهیل کرده است.

گردشگری

- ✓ یکی از خدمات مهم، که امروزه مورد توجه بسیاری از کشورها قرار دارد گردشگری است.
- ✓ گردشگری در ردیف شغل های پر درآمد، پاک و کم هزینه است که برای کشور میزبان می‌تواند اشتغال زایی، توسعه و رونق اقتصادی و ارتباطات جهانی سازنده ایجاد کند.
- ✓ کشور ما برای جذب گردشگران داخلی یا خارجی توانمندی‌های فراوانی دارد؛ به شکلی که سازمان جهانی گردشگری (wto) ایران را از نظر جاذبه-های طبیعی، در رتبه پنجم و از نظر جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی در رتبه دهم جهان قرار داده است.

✓ جاذبـــه‌های گردشگری ایران

امکان مذهبی
- وجود مراکز ارزشمند دینی، مذهبی، زیارتگاهی و امکان مقدس کشور.

موقعیت
- موقعیت ریاضی کشورمان و گستردگی آن در عرض جغرافیایی باعث تنوع اقلیمی و چشم‌اندازهای طبیعی شده است.

صنایع دستی
- در کشور ما بیش از ۱۶۰ نوع صنایع دستی وجود دارد که این توانمندی، گردشگران علاقمند خاص خود را دارد.

تنوع زیستی
- تنوع زیستی ایران با وجود سیستم‌های بسیار گوناگون گیاهی و جانوری در کشور برای گردشگری علمی و طبیعت گردی بسیار مناسب است.

مرکز فرهنگی
- وجود مراکز گوناگون فرهنگی مانند موزه‌ها، جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها، مراکز علمی و تفریحی، مراکز خرید، مراکز درمانی و ... که هرکدام مقصد بسیاری از گردشگران داخلی و خارجی است.

تنوع قومی و فرهنگی
- تنوع قومی و فرهنگی در کشور که به همراه خود مجموعه‌ای از آیین‌ها، لباس‌ها، خوراکی‌ها، آهنگ‌ها، مراسم و گویش-های محلی را ایجاد کرده و زمینه‌های گردشگری اجتماعی– فرهنگی را فراهم آورده است.

پیکربندی طبیعت
- پیکربندی طبیعی این سرزمین، برخورداری از موقعیت دریایی و خشکی، وجود کوه‌های بلند، دشت های وسیع، سواحل گوناگون و بیابان‌های شگفت انگیز گردشگری زمین گردی« ژئونوریسم» را ایجاد کرده است.

تمدن
- وجود تمدنی با ریشه‌هایی در اعماق تاریخ، از هزاره‌های قبل از میلاد تا کنون، کشور ما را به یکی از خاستگاه‌های تمدن بشری تبدیل کرده که پیامد آن، وجود بیش از یک میلیون اثر باستانی و تاریخی در کشور است. این توانمندی، جاذب

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

توسعهٔ پایدار

- ✓ کشور ما به علت موقعیت نسبی و ریاضی، وجود ناهمواری‌ها، وضعیت آب و هوایی و جمعیت توانمند، استعدادها و توان خاصی دارد.
- ✓ فعالیت اقتصادی در سه بخش خدمات، صنعت و کشاورزی انجام می‌شود.
- ✓ بهره‌گیری از توان‌های محیطی، با هدف تامین معاش و توجه به ابعاد مکانی در برنامه‌ریزی‌ها، به عدالت اجتماعی و اقتصادی و تعادل منطقه‌ای انواع فعالیت‌ها منجر می‌شود.
- ✓ ساماندهی فعالیت‌های انسان در مکان براساس توان‌های محیطی می‌تواند از صدمات ناشی از بهره‌گیری انسان از محیط بکاهد و زمینه‌های رسیدن به توسعه پایدار را فراهم سازد.
- ✓ توسعه پایدار به معنای تامین نیازهای امروز، بدون کاستن از توانمندی‌های نسل‌های آینده است.
- ✓ شناخت توان‌های جغرافیایی و درک صحیح ظرفیت‌های محیط ایران، راه حل مناسبی برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار است.

جغرافیا ۱۰

درس ۱۰: توان‌های اقتصادی ایران

۲۷۷۶. بهره‌گیری از توان‌های محیطی با هدف تأمین معاش و توجه به ابعاد مکانی در برنامه‌ریزی‌ها به چه چیزی منجر می‌شود؟

۱) گاهی این عوامل باعث می‌شود که یک سکونتگاه اعتبار خود را به‌دست آورد.
۲) به ایجاد تعادل اجتماعی و از میان رفتن فقر در ارکان جامعه منجر می‌شود.
۳) باعث توزیع مناسب خدمات اجتماعی و اقتصادی در جامعه و جلوگیری از بی‌عدالتی می‌شود.
۴) به عدالت اجتماعی و اقتصادی و تعادل منطقه‌ای انواع فعالیت‌ها منجر می‌شود.

۲۷۷۷. ساماندهی فعالیت‌های انسان در مکان، بر اساس توان محیطی چه نتایجی به دنبال دارد؟

۱) بهره‌گیری انسان از محیط را افزایش می‌دهد.
۲) زمینهٔ رسیدن به توسعهٔ پایدار را فراهم می‌سازد.
۳) سبب توسعهٔ عدالت اجتماعی در جامعه می‌شود.
۴) سبب افزایش آلودگی محیطی و بهره‌وری بیش‌تر از محیط می‌شود.

۲۷۷۸. توسعهٔ پایدار یعنی .....

۱) تأمین نیاز امروز بدون کاستن از توانمندی نسل آینده
۲) پیشرفت در زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی
۳) افزایش توانمندی نسل آینده با صرفه‌جویی در منابع
۴) افزایش اشتغال و بالا بردن سطح معاش افراد جامعه

۲۷۷۹. با توجه به نمودار سهم شاغلان بخش‌های مختلف اقتصادی به ترتیب «الف»، «ب» و «ج» را مشخص کنید.

۱) ۵۱/۵ خدمات ـ ۱۶/۱ کشاورزی ـ ۳۲/۴ صنعت
۲) ۵۱/۵ خدمات ـ ۱۷/۳ کشاورزی ـ ۳۱/۲ صنعت
۳) ۵۳/۲ کشاورزی ـ ۱۵/۴ صنعت ـ ۳۱/۴ خدمات
۴) ۵۳/۲ کشاورزی ـ ۱۵/۶ صنعت ـ ۳۱/۲ خدمات

۲۷۸۰. کشاورزی به چه معناست؟

۱) کاشت، داشت و برداشت محصول از زمین برای تهیهٔ غذا
۲) شکلی از رابطهٔ بین انسان و محیط طبیعی به منظور تهیهٔ غذا
۳) برداشت فعلی محصولات از زمین برای رفع نیاز به غذا
۴) رابطهٔ منطقی میان انسان و محیط جهت بیش‌ترین بهره‌برداری از زمین

۲۷۸۱. کدام گزینه در رابطه با بخش کشاورزی در ایران نادرست می‌باشد؟

۱) کشاورزی از فعالیت‌های اساسی و زیربنایی در اقتصاد ایران است.
۲) غلات، حبوبات و سبزیجات در اقصی نقاط ایران کشت می‌شود.
۳) زراعت، باغداری و دامداری از فعالیت‌های بخش کشاورزی محسوب می‌شود.
۴) وضعیت آب و هوایی یکسان موقعیت مساعدی برای کشت تجاری فراهم کرده است.

۲۷۸۲. کدام گزینه مربوط به بخش کشاورزی نمی‌باشد؟

۱) زراعت　　۲) باغداری　　۳) جنگل‌داری　　۴) دامداری

۲۷۸۳. با توجه به نقش حیاتی بخش کشاورزی در اقتصاد کشور ایران کدام مورد نادرست است؟

۱) افزایش صادرات محصولات کشاورزی
۲) نقش حیاتی در تأمین مواد غذایی سالم
۳) خودکفایی و ایجاد اشتغال
۴) بهره‌مندی صحیح از مواهب الهی مانند آب و خاک

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۷۸۴. کدام مورد از مشکلات مربوط به تولیدات زراعی در کشور ایران نمی‌باشد؟

۱) محدودیت در صادرات محصولات
۲) محدودیت در منابع آب و خاک
۳) وجود آفات و خسارات طبیعی
۴) بی‌ثباتی در قیمت محصولات

۲۷۸۵. کدام عامل سبب ایجاد تنوع فراوان در تولیدات باغی شده است؟

۱) اختلاف شدید درجه حرارت روزانه و سالانه
۲) اختلاف شدید درجه حرارت در کوهپایه‌ها و دشت‌ها
۳) اختلاف ارتفاع مناسب در نقاط مختلف کشور
۴) بارندگی مناسب و فراوان در نواحی مختلف کشور

۲۷۸۶. در رابطه با باغداری در ایران کدام گزینه نادرست می‌باشد؟

۱) هر استانی با توجه به استعدادهای متفاوت، میوه‌های ویژه‌ای را تولید می‌کند.
۲) گونه‌های بی‌نظیری مانند پسته، انار و خرمای ایرانی در جهان بی‌همتاست.
۳) این بخش از کشاورزی، مهم‌ترین اقلام صادراتی کشور است.
۴) با توجه به کاهش منابع آبی بهتر است محور توسعه از باغداری به کشاورزی تغییر یابد.

۲۷۸۷. چرا کشور ما در تولیدات باغی از مزیت‌های زیادی برخوردار است؟

۱) زیرا امکان کشت انواع میوه‌های سردسیری، نیمه گرمسیری و گرمسیری وجود دارد.
۲) زیرا تولید محصولات باغی به دلیل عدم نیاز به آب فراوان با صرفه می‌باشد.
۳) زیرا محصولات باغی بیش‌تر در مناطق کوهپایه‌ای که آب فراوان است، کشت می‌شود.
۴) زیرا گستردگی ایران در عرض‌های مختلف جغرافیایی تنوع باغداری را به همراه آورده است.

۲۷۸۸. کدام‌یک از موارد زیر از مزایای کشت گلخانه‌ای محسوب می‌شود؟

۱) تولید محصول بیش‌تر ـ کنترل بهتر وضعیت کشت ـ تولید در همهٔ سال
۲) تولید در همهٔ سال ـ تولید محصول بیش‌تر ـ کنترل بهتر وضعیت کشت
۳) افزایش کیفیت خاک ـ تولید در همهٔ سال ـ کاهش مصرف آب
۴) کنترل بهتر وضعیت کشت ـ کاهش مصرف آب ـ تولید در همهٔ سال

۲۷۸۹. کدام گزینه از عوامل پرورش انواع دام در سرزمین ایران نمی‌باشد؟

۱) ارتفاعات مناسب و چراگاه‌های وسیع
۲) گستردگی زیاد در عرض جغرافیایی
۳) تنوع اقلیمی و تنوع گونه‌های گیاهی
۴) وجود گونه‌های متنوع دامی

۲۷۹۰. کدام گزینه از عوامل رشد دامداری در کشور ما محسوب نمی‌شود؟

۱) روند رو به رشد صنایع تبدیلی
۲) وجود نیروی انسانی متخصص و ماهر
۳) اصلاح نژاد دام‌ها
۴) استفاده از روش‌های علمی

۲۷۹۱. در ارتباط با دامداری در ایران کدام گزینه نادرست می‌باشد؟

۱) عشایر با کم‌تر از ۲٪ از جمعیت کشور، ۲۵٪ از واحد دامی کشور را در اختیار دارند.
۲) دامداری در امنیت غذایی و صادرات کشور نقش مهمی دارد.
۳) صنایع دامی سبب اشتغال و بالا رفتن تولید ناخالص داخلی شده است.
۴) عشایر ۲۵٪ از تولید پروتئین مربوط به دام را به خود اختصاص داده‌اند.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۷۹۲. کدام مورد از ویژگی‌های صنعت محسوب نمی‌شود؟

۱) فعالیت در بخش صنعت سبب کاهش بیکاری در جامعه می‌شود.

۲) بخش صنعت در تجارت، تحقیق، توسعه و بهره‌وری سهم مهمی دارد.

۳) تغییرات در مواد مختلف و تبدیل آن‌ها در معدن صورت می‌گیرد.

۴) بسیاری از مشاغل به طور مستقیم به صنعت وابسته است.

۲۷۹۳. با توجه به تصاویر مقابل کدام گزینه صحیح است؟

۱) صنایع دستی ـ وجود ظرافت و طراحی خاص در آن

۲) صنایع بومی و محلی ـ استفاده از طرح و رنگ‌های خاص در آن

۳) صنایع دستی ـ ذوق هنری و خلاقیت فکری صنعتگر در آن

۴) صنایع بومی و محلی ـ طراحی ظریف و خاطره‌انگیز در فرش

۲۷۹۴. به فعالیت‌هایی که از ابزار و وسایل دستی بهره می‌برند چه می‌گویند و مهم‌ترین ویژگی صنایع فلزات اساسی کدام است؟

۱) صنایع دستی ـ به طور مستقیم و غیرمستقیم صنایع وابسته را پوشش می‌دهد.

۲) صنایع سنتی ـ این بخش در تأمین مواد اولیهٔ صنایع نقش اساسی دارد.

۳) صنایع سنتی ـ از جمله صنایع ماشینی است که جنبهٔ صادراتی دارند.

۴) صنایع دستی ـ مهم‌ترین بخش صادرات غیرنفتی را پوشش می‌دهد.

۲۷۹۵. یکی از صنایع دستی مهم ایران ..... است که به دلیل ..... از اهمیت و شهرت بین‌المللی برخوردار است.

۱) فرش دستباف ـ بافت و نقش و نگار خاص
۲) فرش دستباف ـ بافت و تولید انبوه
۳) سفال‌گری ـ ذوق و هنر لطیف
۴) سفال‌گری ـ طرح و زیبایی فراوان

۲۷۹۶. محرک اصلی رشد، موفقیت و نوآوری در کشور، کدام است و بر چند نوع می‌باشد؟

۱) کشاورزی ـ تجاری، اولیه
۲) صنعت ـ دستی، ماشینی
۳) صنعت ـ تجاری، اولیه
۴) کشاورزی ـ دستی، ماشینی

۲۷۹۷. بعد از نفت و گاز بزرگ‌ترین بخش صنعتی کشور ..... می‌باشد که از آن در تولید ..... استفاده می‌شود.

۱) پتروشیمی ـ صنایع ماشینی
۲) ذوب فلزات ـ صنایع آلیاژ
۳) ذوب فلزات ـ صنایع فولاد
۴) پتروشیمی ـ الیاف مصنوعی

۲۷۹۸. صنعت ..... یکی از شاخصه‌های توسعه‌یافتگی کشور است که می‌تواند ..... فراهم آورد.

۱) پتروشیمی ـ درآمد فراوان
۲) خودروسازی ـ فرصت شغلی
۳) خودروسازی ـ صادرات
۴) پتروشیمی ـ اشتغال و درآمد

۲۷۹۹. صنعت عبارت است از .....

۱) تغییر شکل فیزیکی و شیمیایی مواد مختلف و تبدیل آن‌ها به محصولات جدید

۲) تبدیل مواد اولیه به محصولات مصرفی و مورد نیاز جامعه

۳) هرگونه تغییرات بر روی مواد اولیه و تبدیل به کالای ثانویهٔ مورد نیاز

۴) استخراج مواد اولیه، تبدیل و توزیع آن به منظور رفع نیاز افراد

۲۸۰۰. از جمله صنایعی که در سند چشم‌انداز به آن توجه خاصی شده، صنعت ..... است و ..... از صنایع دستی محسوب می‌شود.

۱) پتروشیمی ـ شیشه‌گری
۲) خودروسازی ـ صنایع غذایی
۳) خودروسازی ـ شیشه‌گری
۴) پتروشیمی ـ صنایع غذایی

۲۸۰۱. در ایران بیش از ..... مادهٔ معدنی وجود دارد و استان‌های ..... ، ..... و ..... بیش‌ترین شاغلان بخش معدن کشور را دارند.

۱) ۷۰ نوع ـ کرمان ـ اصفهان ـ یزد
۲) ۷۵ نوع ـ کرمان ـ فارس ـ سمنان
۳) ۷۵ نوع ـ کرمان ـ یزد ـ ایلام
۴) ۷۰ نوع ـ کرمانشاه ـ یزد ـ اصفهان

۲۸۰۲. عدم تعادل در پراکندگی قطب‌های صنعتی در سطح کشور نشان‌دهندهٔ چیست؟

۱) کمبود منابع معدنی در سراسر کشور و مناطق دوردست
۲) نبود نیروی متخصص و صنعتگر در تمامی نواحی کشور
۳) عدم توجه به توان و ظرفیت‌های محیطی ایران
۴) عدم توجه به صنایع مادر در سند چشم‌انداز کشور

۲۸۰۳. چرا نواحی شرقی و مرکزی کشور علی‌رغم داشتن ذخایر غنی و مواد اولیهٔ فراوان با رشد صنعتی روبه‌رو نبوده‌اند؟

۱) نداشتن نیروی متخصص ماهر
۲) دشواری در استخراج منابع
۳) وضعیت دشوار آب و هوایی
۴) محدودیت در بهره‌برداری

۲۸۰۴. زنجیرهٔ فعالیت‌های مالی، مدیریتی، بهداشتی و غیره را ..... می‌نامند که در ایران به وسیلهٔ بخش ..... و ..... به مردم عرضه می‌شود.

۱) تجارت ـ دولتی ـ خصوصی
۲) خدمات ـ خصوصی ـ دولتی
۳) خدمات ـ خصوصی ـ اقتصادی
۴) تجارت ـ اقتصادی ـ خصوصی

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

۲۸۰۵. موقعیت ریاضی کشورمان و گستردگی آن در عرض جغرافیایی باعث ..... و ..... شده است.

۱) تنوع آب و هوایی ـ رشد دامداری
۲) تنوع زیستی ـ تنوع جانوری
۳) تنوع معادن ـ رشد صنعت
۴) تنوع اقلیمی ـ چشم‌اندازهای طبیعی

۲۸۰۶. در کشور ما ..... نوع صنایع دستی وجود دارد و زیست‌بوم‌های بسیاری در کشور برای گردشگری ..... و ..... مناسب است.

۱) کم‌تر از ۱۶۰ ـ پژوهشی ـ تحقیقی
۲) بیش از ۱۶۵ ـ تحقیقی ـ طبیعت‌گردی
۳) بیش از ۱۶۰ ـ علمی ـ طبیعت‌گردی
۴) حدود ۱۶۵ ـ علمی ـ پژوهشی

۲۸۰۷. تنوع قومی و فرهنگی کشور ایران زمینهٔ گردشگری ..... و ..... را فراهم کرده و ژئوتوریسم همان ..... می‌باشد.

۱) فرهنگی، مذهبی ـ زمین‌گردی
۲) اجتماعی، فرهنگی ـ زمین‌گردی
۳) اجتماعی، سیاسی ـ پیکرشناسی زمین
۴) فرهنگی، اقتصادی ـ زمین‌شناسی

۲۸۰۸. مواد شوینده، صنعت فولاد، ماشین‌سازی و شیشه‌گری به ترتیب در کدام مجموعه صنایع قرار دارند؟

۱) پتروشیمی ـ فلزات اساسی ـ ماشینی ـ دستی
۲) پتروشیمی ـ ماشینی ـ فلزات اساسی ـ دستی
۳) پتروشیمی ـ ماشینی ـ دستی ـ بومی
۴) پتروشیمی ـ فلزات اساسی ـ دستی ـ ماشینی

۲۸۰۹. کدام دسته از مواد زیر از فرآورده‌های صنایع پتروشیمی محسوب می‌شود؟

۱) الیاف مصنوعی ـ سرب ـ کود ـ رنگ
۲) رنگ ـ شوینده ـ چسب ـ کود
۳) رنگ ـ کود ـ روی ـ لاستیک
۴) پلاستیک ـ آلومینیوم ـ چسب ـ کود

۲۸۱۰. سازمان جهانی گردشگری (WTO) به ترتیب ایران را از نظر جاذبه‌های تاریخی و طبیعی در چه رتبه‌ای قرار داده است؟

۱) هفتم ـ نهم
۲) دهم ـ پنجم
۳) پنجم ـ دهم
۴) نهم ـ هفتم

۲۸۱۱. با توجه به موضوع گردشگری کدام موارد نادرست است؟

الف) کوه‌های بلند و دشت‌های وسیع و بیابان‌ها مانع جذب گردشگر به ایران می‌شوند.
ب) گردشگری شغل‌های پردرآمد، پاک و کم‌هزینه تولید می‌کند.
ج) کشور ایران با داشتن کم‌تر از صد هزار اثر باستانی می‌تواند گردشگران زیادی به کشور بپذیرد.
د) گردشگری برای کشور میزبان اشتغال، توسعه و رونق اقتصادی و ارتباطات جهانی ایجاد می‌کند.

۱) الف ـ ج
۲) الف ـ ب
۳) د ـ ج
۴) ب ـ د

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

آزمون جامع

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

جغرافیا ۱۰ آزمون جامع

۲۸۱۲. مفاهیم «بررسی سیر تکوین و تحول پدیده» و «ماهیت پدیده» به ترتیب با کدام سؤالات اساسی در جغرافیا مطابقت دارند؟

۱) چطور ـ چه چیز ۲) چه چیز ـ چطور ۳) چرا ـ چطور ۴) چطور ـ چرا

۲۸۱۳. با توجه به نواحی آب و هوایی کشور کدام مورد نادرست است؟

۱) ناحیهٔ کوهستانی ← بارندگی ۸۰۰ میلی‌متر
۲) ناحیهٔ خزری ← منابع آب فراوان
۳) ناحیهٔ شرجی ← بارندگی ۵۰ میلی‌متر
۴) ناحیهٔ بیابانی ← میزان دما 43° - 20° سانتی‌گراد

۲۸۱۴. با توجه به منطقهٔ کوهستانی شمال کشور کدام گزینه صحیح است؟

الف) کوه‌های بینالود، آلاداغ و هزار از کوه‌های شمال خراسان می‌باشند.
ب) شیب عمومی کوه‌های تالش به سمت آذربایجان بیش‌تر از خزر است.
ج) کوه‌های البرز از تنگهٔ منجیل شروع می‌شود و تا کوه شاه‌کوه در شاهرود ادامه دارد.
د) فعالیت آتشفشانی در دورهٔ کواترنر سبب شکل‌گیری قلهٔ دماوند شده است.
هـ) رشتهٔ کوه ارسباران «قره باغ» مرز میان کوه‌های البرز و آذربایجان می‌باشد.

۱) الف ـ ج ۲) ج ـ د ۳) د ـ هـ ۴) ب ـ د

۲۸۱۵. امروزه در مطالعات جمعیتی چه موضوعی از اهمیت خاصی برخوردار است؟

۱) بررسی جمعیت و برنامه‌ریزی برای آینده
۲) بررسی جمعیت و ایجاد شغل برای جوانان
۳) بررسی ساختمان یا ترکیب جمعیت
۴) بررسی ساختار اقتصادی کشور و ترکیب جمعیت

۲۸۱۶. اگر جمعیت کشور مکزیک ۱۲۷,۰۰۰,۰۰۰ نفر باشد و میزان موالید بیش از ۴,۳۰۰,۰۰۰ نفر و مرگ‌ومیر آن ۷۴۲,۵۰۰ نفر باشد، میزان رشد طبیعی مکزیک در سال چند درصد است؟

۱) ۲/۸ درصد ۲) ۱/۸ درصد ۳) ۲/۸۵ درصد ۴) ۱/۸۵ درصد

۲۸۱۷. با توجه به ورود توده‌های هوا به کشور ایران کدام مورد نادرست است؟

۱) توده هوای سرد و خشک سیبری ← بارش در سواحل دریای خزر
۲) توده هوای مرطوب غربی ← رطوبت اقیانوس اطلس
۳) توده هوای گرم و خشک ← هوای گرم عربستان
۴) توده هوای سودانی ← ورود به کشور در ماه‌های گرم

۲۸۱۸. کدام گزینه از عوامل تنوع آب و هوایی کشور ایران می‌باشد؟

۱) موقعیت جغرافیایی ـ بادهای گرم ـ عامل کم‌فشار جنب حاره‌ای
۲) موقعیت جغرافیایی ـ ارتفاع و جهت کوه‌ها ـ توده‌های هوا
۳) توده‌های هوا ـ ارتفاع و جهت کوه‌ها ـ عامل کم‌فشار جنب حاره‌ای
۴) توده‌های هوا ـ بادهای گرم ـ موقعیت جغرافیایی

۲۸۱۹. کدام گزینه از مراحل پردازش اطلاعات در مطالعهٔ جغرافیا نمی‌باشد؟

۱) حذف اطلاعات غیرضروری ۲) مطالعهٔ سابقه و پیشینهٔ مسئله ۳) تجزیه و تحلیل اطلاعات ۴) حفظ اطلاعات مرتبط با پژوهش

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۸۲۰. با توجه به مرزهای سیاسی کشور به ترتیب بیش‌ترین و کم‌ترین نوع مرزهای ایران کدام‌اند؟

۱) دریایی ـ دریاچه‌ای و باتلاقی　۲) خشکی ـ دریاچه‌ای و باتلاقی　۳) دریایی ـ رودخانه‌ای　۴) خشکی ـ رودخانه‌ای

۲۸۲۱. مناطق کوهستانی مرکز ایران از اتصال کدام کوه‌ها به یکدیگر تشکیل شده است؟

۱) کوه جغتای در خراسان شمالی ـ گردنهٔ آوج در قزوین ـ تفتان در سیستان و بلوچستان

۲) کوه بینالود در خراسان شمالی ـ گردنهٔ آوج در همدان ـ بزمان در سیستان و بلوچستان

۳) کوه جغتای در خراسان رضوی ـ گردنهٔ آوج در همدان ـ بزمان در سیستان و بلوچستان

۴) کوه بینالود در خراسان رضوی ـ گردنهٔ آوج در قزوین ـ تفتان در سیستان و بلوچستان

۲۸۲۲. کدام‌یک از تصاویر زیر وارونگی دما را به درستی نشان می‌دهد؟

۱)
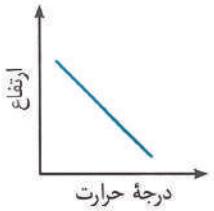

۲)

۳)

۴)

۲۸۲۳. مهم‌ترین کمربندهای خشک بیابانی کرهٔ زمین در اثر کدام عامل شکل گرفته‌اند و علت ایجاد دشت کویر کدام است؟

۱) دوری از رطوبت دریا ـ دوری از رطوبت دریا

۲) دوری از رطوبت دریا ـ جهت رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس

۳) عامل پرفشار جنب حاره‌ای ـ جهت رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس

۴) عامل پرفشار جنب حاره‌ای ـ پرفشار جنب حاره‌ای

۲۸۲۴. کدام مورد ویژگی سکونتگاه عشایری را در مقایسه با روستا به درستی بیان می‌کند؟

۱) زندگی اجتماعی قبیله‌ای ـ پیوندهای خویشاوندی ـ دامداری

۲) ایجاد شرایط مساعد توسط کوه‌های ایران ـ پیوندهای خویشاوندی ـ عدم یکجانشینی

۳) وابستگی به زمین مساعد ـ خانه‌های قابل حمل ـ پایبندی به آداب و رسوم

۴) عدم یکجانشینی ـ وابستگی به فعالیت اقتصادی نوع اول ـ عرضهٔ خدماتی محدود

۲۸۲۵. کدام‌یک از موارد زیر شرایط مطلوب گردشگری در ایران را نشان می‌دهد؟

۱) وجود دشت‌ها و بیابان‌های وسیع ـ وجود بیش از یک میلیون اثر باستانی ـ وجود ۱۶۰ نوع صنایع دستی

۲) تنوع قومی و فرهنگی در ایران ـ گستردگی ایران در طول جغرافیایی ـ وجود مراکز زیارتی و مقدس

۳) وجود گویش‌ها و مراسم محلی ـ تنوع زیست‌محیطی در ایران ـ وجود اماکن ورزشی و تفریحی

۴) وجود کوه‌ها و سواحل گوناگون ـ اعتدال آب و هوا در اکثر مناطق ـ برپایی نمایشگاه‌ها و موزه‌ها

۲۸۲۶. کدام مورد از دلایل کاهش آب دریاچهٔ ارومیه نمی‌باشد؟

۱) کاهش بارش در حوضهٔ آبریز دریاچه　۲) تغییرات زمین ساختی بستر به شکل پایین رفتن کف دریاچه

۳) وجود موانعی در چرخهٔ آب دریاچه　۴) برداشت بی‌حساب از چاه‌های اطراف دریاچه

پاسخ نامه

و

جواب تشریحی

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

تست های جغرافیا

پاسخ‌نامهٔ جغرافیا ۱۰

۲۴۹۶ ۲ امروزه جغرافی‌دانان هدف اصلی از مطالعهٔ جغرافی را بهبود زندگی انسان می‌دانند.

۲۴۹۷ ۳ مطالعهٔ موارد طبیعی در جغرافیا سبب افزایش دانش ما از محیط پیرامون و سایر مکان‌ها می‌شود.

۲۴۹۸ ۳ هدف انسان بهبود وضع زندگی خود می‌باشد.

۲۴۹۹ ۱ بزرگ‌ترین سد قوسی جهان در نزدیکی طبس است.

۲۵۰۰ ۴ اراتوستن ـ مطالعهٔ زمین به عنوان جایگاه انسان

۲۵۰۱ ۱ جغرافیا پلی میان علوم طبیعی و علوم انسانی است. پس گزینهٔ «ب» غلط است. جغرافیا به انسان کمک می‌کند تا ویژگی طبیعی و انسانی و روابط بین آن‌ها و محیط را بشناسد. پس گزینهٔ «د» نیز غلط است.

۲۵۰۲ ۱ جغرافیای شهری از زیر شاخه‌های فرعی علم جغرافیا می‌باشد.

۲۵۰۳ ۱ ژئومورفولوژی و جغرافی خاک‌ها به‌طور کامل از زیرشاخه‌های جغرافیای طبیعی هستند.

۲۵۰۴ ۲ اقتصاد و جمعیت‌شناسی از زیرمجموعه‌های جغرافیای انسانی است. زیست‌شناسی و هواشناسی زیرمجموعهٔ جغرافیای طبیعی و علوم فضایی زیرمجموعهٔ فنون جغرافیایی است.

۲۵۰۵ ۳ سنجش از دور GIS و نقشه‌کشی و روش‌های کمّی از زیرشاخه‌های اصلی فنون جغرافیایی محسوب می‌شوند.

۲۵۰۶ ۱ جغرافیای زیستی از زیرشاخه‌های جغرافیای طبیعی محسوب می‌شود.

۲۵۰۷ ۳ هندسه از زیرشاخه‌های نقشه‌کشی، علوم فضایی از زیرشاخه‌های سنجش از دور و آمار و فناوری اطلاعات از زیرشاخه‌های روش‌های کمّی و هر سه از زیرمجموعه‌های فنون جغرافیایی هستند.

۲۵۰۸ ۴ زمین‌شناسی از زیرشاخه‌های ژئومورفولوژی است که آن نیز زیرمجموعهٔ جغرافیای طبیعی است.

۲۵۰۹ ۳ مکان و روابط متقابل انسان با محیط دو مورد از مهم‌ترین مفاهیم جغرافیا هستند.

۲۵۱۰ ۴ پدیده‌ها در مکان‌ها به یکدیگر وابستگی دارند و بر هم تأثیرگذار هستند.

۲۵۱۱ ۱ در یک مکان پدیده‌ها همیشه بر هم تأثیر داشته و از هم تأثیر خواهند پذیرفت و در نتیجه سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود.

۲۵۱۲ ۱ انسان و محیط در علم جغرافیا دو عامل مهم به شمار می‌روند.

۲۵۱۳ ۲ انسان‌ها با بهره‌گیری از هوش و استعداد خود در جهت تغییر و بهره‌مند شدن از محیط حرکت می‌کنند.

۲۵۱۴ ۲ موارد ب و ج صحیح است و بقیهٔ گزینه‌ها نادرست است.

۲۵۱۵ ۱ تبدیل محیط طبیعی به محیط جغرافیایی نتیجهٔ تغییر محیط توسط انسان می‌باشد.

۲۵۱۶ ۳ محیط طبیعی یک مجموعه‌ای متعادل است و با ورود انسان زمینه‌های تغییر در محیط فراهم شده و نامتعادل می‌شود.

۲۵۱۷ ۴ روزهای آفتابی و شرجی از ویژگی‌های ناحیهٔ شرجی است.

۲۵۱۸ ۲ ویژگی مشترک ناحیهٔ بیابانی و شرجی بارندگی کم و ناچیز است که ۵۰ میلی‌متر می‌باشد.

۲۵۱۹ ۱ ویژگی مشترک دو ناحیهٔ کوهستانی و جنگلی خزری خاک حاصلخیز این دو ناحیه است.

۲۵۲۰ ۱ محیط جغرافیایی فقط در اثر روابط انسان و محیط شکل می‌گیرد در غیر این صورت محیط طبیعی خواهد بود.

۲۵۲۱ ۲ دید ترکیبی به جغرافی‌دان کمک می‌کند تا یک مطالعهٔ همه‌جانبه و جامع داشته باشد.

۲۵۲۲ ۴ ناحیهٔ شرجی دارای رطوبت نسبی ۸۰٪ می‌باشد.

۲۵۲۳ ۲ جغرافی‌دان به دلیل این‌که اجزا و عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند نسبت به موضوعات دید ترکیبی دارد.

۲۵۲۴ ۲ پراکندگی فضایی پدیده‌ها با سؤال کجا به معنای محل پراکندگی و چرایی علت پراکندگی فضایی پدیده‌ها سر و کار دارد.

۲۵۲۵ ۳ چه چیز؟ در مورد ماهیت یک پدیده سوال می‌کند.

۲۵۲۶ ۱ سؤال چه کسی به روابط متقابل انسان و محیط طبیعی می‌پردازد.

۲۵۲۷ ۱ چه چیز یا همان ماهیت هر پدیده را مورد سوال قرار می‌دهد.

۲۵۲۸ ۴ بی‌توجهی به تثبیت خاک از جانب انسان‌ها صورت می‌گیرد. بنابراین سؤال چه کسی صحیح است.

۲۵۲۹ ۲ در سؤال چطور سیر تکوین و تحول یک پدیده مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲۵۳۰ ۳ حس کنجکاوی دربارهٔ جهان و زندگی انسان را وادار به شناخت ناشناخته‌ها می‌کند.

۲۵۳۱ ۲ حذف اطلاعات غیرضروری و حفظ اطلاعات مرتبط با پژوهش از مراحل پردازش اطلاعات هستند.

۲۵۳۲ ۴ در تدوین یک فرضیه، فرضیه‌ها نقش راهنما را دارند.

۲۵۳۳ ۲ به ترتیب پس از طرح سؤال، تدوین فرضیه و جمع‌آوری اطلاعات سپس پردازش اطلاعات و نتیجه‌گیری است.

۲۵۳۴ ۳ قطعاً بررسی پیشینهٔ موضوع، سبب می‌شود که محقق به این موضوع پی‌ببرد که آیا کسی قبلاً به سوال مد نظر پژوهشگر پاسخ داده است یا خیر.

۲۵۳۵ ۳ به ترتیب مرحلهٔ اول پژوهش طرح سؤال و بیان مسئله است و مرحلهٔ چهارم پردازش اطلاعات می‌باشد.

۲۵۳۶ ۱ در این مرحله محقق در حال پاسخ دادن به سؤال مطرح شده است. بنابراین در مرحلهٔ تدوین فرضیه است و نه جمع‌آوری اطلاعات.

۲۵۳۷ ۱ در ارائهٔ فرضیه، موضوع پژوهش اهمیتی ندارد و هم‌چنین تحلیل فرضیهٔ پیشنهادی از مراحل ۳گانهٔ پردازش اطلاعات محسوب نمی‌شود.

۲۵۳۸ ۲ فرضیه‌سازی از مراحل حساس پژوهش است و روش کتابخانه‌ای در تمام پژوهش‌ها استفاده می‌شود.

۲۵۳۹ ۱ ابزارهای گردآوری اطلاعات در روش میدانی عبارتند از: مشاهده، مصاحبه، پرسش‌نامه

۲۵۴۰ ۱ از میان موارد ذکرشده مورد «الف» و «ج» صحیح است.
گزینهٔ «ب» نادرست است؛ زیرا پژوهشگر پیشنهادهای خود را در چارچوب مسئلهٔ پژوهش بیان می‌کند.
گزینهٔ «د» نادرست است؛ زیرا پس از مرحلهٔ پردازش اطلاعات نوبت نتیجه‌گیری و ارائهٔ پیشنهادها است.

۲۵۴۱ ۳ حداقل فایدهٔ یک فرضیهٔ ردشده این است که به پژوهشگران دیگر پاسخ سؤال مطرح‌شده را می‌دهد و از طرح دوبارهٔ آن جلوگیری می‌کند.

۲۵۴۲ ۴ فرضیه‌های پژوهشگر به میزان دانش، تجربیات و سوابق پژوهشی در دسترس او بستگی دارد و مسئلهٔ پژوهشی اهمیت ندارد.

۲۵۴۳ ۱ ایران با توجه به مدارها در عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۳۹ درجه در جنوب منطقهٔ معتدل نیمکرهٔ شمالی قرار دارد.

۲۵۴۴ ۳ ایران با توجه به نصف‌النهارها در طول جغرافیایی ۴۴ تا ۶۳ درجهٔ شرقی قرار دارد.

۲۵۴۵ ۴ موقعیت جغرافیایی هر کشور از دو نظر ریاضی (مطلق) و موقعیت نسبی قابل مطالعه است.

۲۵۴۶ ۱ گستردگی ایران در عرض‌های وسیع سبب تنوع آب و هوا شده که نتیجهٔ نهایی آن پیشرفت کشور است.

۲۵۴۷ ۳ جنوبی‌ترین عرض جغرافیایی ایران یعنی ۲۵ درجه در شمال مدار رأس‌السرطان قرار دارد.

۲۵۴۸ ۱ موقعیت نسبی هر مکان با توجه به پدیده‌های طبیعی یا انسانی سنجیده می‌شود.

۲۵۴۹ ۳ موارد «الف» و «د» صحیح است.
مورد «ب» به علت این‌که قرار گرفتن ایران در همسایگی عراق موقعیت نسبی را نشان می‌دهد، اشتباه است. مورد «ج» به علت این‌که ایران از موقعیت نسبی ممتازی نسبت به خلیج فارس برخوردار است و نه ریاضی غلط می‌باشد.

۲۵۵۰ ۳ حدود ۶۶٪ نفت و ۲۸٪ گاز جهان در خلیج فارس است.

۲۵۵۱ ۲ تنگهٔ هرمز میان ایران و عمان قرار دارد.

۲۵۵۲ ۱ تسلط بر خلیج فارس برای قدرت‌های جهان موازنهٔ راهبری و قدرت را در جهان به آن‌ها می‌سپارد.

۲۵۵۳ ۴ عوامل طبیعی و انسانی وضع خاصی را برای ایران پدید آورده‌اند.

۲۵۵۴ ۱ از بُعد فرهنگی و سیاسی، قرار گرفتن خلیج فارس در قلب ناحیهٔ جغرافیایی و سیاسی جهان اسلام اهمیت ویژه‌ای دارد.

۲۵۵۵ ۲ عربستان وسیع‌ترین کشور منطقهٔ خلیج فارس است و بحرین کوچک‌ترین آن‌ها است.

۲۵۵۶ ۱ ایران با جمعیت ۷۹ میلیون نفر پر جمعیت‌ترین و بحرین با ۱ میلیون نفر کم جمعیت‌ترین است.

۲۵۵۷ ۳ عربستان با تولید ۱۰/۵ میلیون بشکه در روز بیش‌ترین تولید و بحرین با ۱ میلیون بشکه کم‌ترین تولید را دارد (در این آمار کشورهایی مانند ترکیه و افغانستان که اصلاً نفتی ندارند، لحاظ نشده است).

۲۵۵۸ ۲ ایران در مجموع مرزهایی حدود ۸۷۳۱ کیلومتر با همسایگان دارد و با ۱۵ کشور ارتباط دارد.

۲۵۵۹ ۲ ایران با داشتن ۴۱۱۳ کیلومتر بیش‌ترین مرز خشکی و نیز با داشتن ۸۸ کیلومتر کم‌ترین مرز دریاچه‌ای و باتلاقی را دارد.

۲۵۶۰ ۳ مهم‌ترین عامل جدایی هر کشور از کشور دیگر مرز است و هم‌چنین از طریق راه‌های آبی امکان بازرگانی بیش‌تر است.

۲۵۶۱ ۳ اشتغال دریانوردان حاصل دسترسی به آب‌های آزاد جهان نیست؛ بلکه در آب‌های هر کشور این امکان وجود دارد.

۲۵۶۲ ۱ به علت خروج نفت خلیج فارس از تنگهٔ هرمز، اهمیت راهبردی آن در جهان روزافزون شده است.

۲۵۶۳ ۴ آبادی‌ها و شهرها و روستاهای مناطق پایکوهی به دلیل شرایط آب و هوایی پر تعدادتر و از نظر جمعیت متراکم‌تر است.

۲۵۶۴ ۲ مطالعهٔ ناهمواری‌های کنونی برای برنامه‌ریزی دقیق‌تر آینده مؤثر است.

۲۵۶۵ ۴ سرزمین ایران در نواحی کوهستانی و مرتفع قرار گرفته است.

۲۵۶۶ ۳ فعالیت کشاورزی ایرانیان اغلب در جلگه‌ها و کنار رودها بوده است و نه در نواحی کوهستانی.

۲۵۶۷ ۲ دشت‌ها به دلیل هموار بودن جهت کار کشاورزی و فعالیت‌های اقتصادی مناسب هستند.

۲۵۶۸ ۱ در دشت‌ها به دلیل کار کشاورزی آب نقش مهمی دارد که این امر سبب فعالیت‌های زندگی و تجمع مردم می‌شود.

۲۵۶۹ ۳ استفاده از انرژی پاک مانند خورشید از ارزش‌های اقتصادی دشت‌ها محسوب می‌شود.

۲۵۷۰ ۲ شکل امروزی ناهمواری‌های ایران مربوط به دوران سنوزوئیک و شکل نهایی ناهمواری‌ها مربوط به دورهٔ کواترنر است.

۲۵۷۱ ۴ قدیمی‌ترین دوران زمین‌شناسی پرکامبرین است و جدیدترین دوران سنوزوئیک می‌باشد.
(توجه دانش‌آموزان به تفاوت دوره و دوران باشد.)

۲۵۷۲ ۳ دورهٔ انتهایی دوران‌های زمین‌شناسی کواترنر می‌باشد و تقریباً ۲/۵ میلیون سال از عمر آن می‌گذرد.

۲۵۷۳ ۴ موارد «ب» و «د» نادرست می‌باشند.
ب) انسان‌ها و شهرنشینی باعث تغییر در این دوره شده است. د) کواترنر و ترشیاری از دوره‌های سنوزوئیک می‌باشد.

۲۵۷۴ ۱ پس از تغییرات زمین از درون، انسان‌ها برای بهره‌برداری از محیط دست به تغییر زمین زده‌اند.

۲۵۷۵ ۴ پس از دورهٔ کواترنر تغییرات اقلیمی و فرسایش و ... سبب دگرگونی زمین شدند.

۲۵۷۶ ۲ در ایران کوهستان‌ها بیش از ۱۰۰۰ متر از سطح دریاهای آزاد ارتفاع دارند. ملاک آب‌های آزاد زمین است.

۲۵۷۷ ۴ منطقهٔ کوهستانی البرز از کانون‌های عمدهٔ فعالیت اقتصادی کشور است.

۲۵۷۸ ۳ کوه‌های تالش در غرب دریای خزر با جهت شمالی ـ جنوبی، کوه‌های آذربایجان را از دریای خزر جدا می‌کند.

۲۵۷۹ ۱ کوه‌های تالش در غرب دریای خزر واقع شده‌اند که شیب آن به سمت خزر بسیار بیش‌تر از آذربایجان است.

۲۵۸۰ ۲ کوه‌های البرز که از منجیل شروع شده‌اند در جنوب دریای خزر با جهت غربی - شرقی ادامه یافته‌اند و تا شاه کوه در نزدیکی شاهرود گسترش می‌یابند.

۲۵۸۱ ۳ قلهٔ دماوند آتشفشانی است و مربوط به آخرین دورهٔ زمین‌شناسی یعنی کواترنر است.

۲۵۸۲ ۴ کوه‌های البرز از جنس مواد رسوبی است که طی میلیون‌ها سال از ته‌نشین شدن رسوبات و حرکات پوستهٔ زمین تشکیل شده است.

۲۵۸۳ ۲ دستکاری نابخردانه در مسیل و مجاری رودها از عوامل فرسایش بیابان‌ها محسوب می‌شود.

۲۵۸۴ ۱ رود هراز از رودهای البرز است و هزار نام کوه است.

۲۵۸۵ ۴ جنگل‌های نابودشده و تغییر مسیر رودها در ناپایداری کوه‌های البرز تأثیری ندارند.

۲۵۸۶ ۳ کوه‌های خراسان در شمال شرقی ایران به طور موازی و منظم قرار گرفته‌اند.

۲۵۸۷ ۴ کوه‌های زاگرس از کردستان شروع می‌شود و در جهت شمال غربی به جنوب شرقی ادامه یافته و تا شمال تنگهٔ هرمز ادامه می‌یابد.

۲۵۸۸ ۳ کوه‌های زاگرس به طول صدها کیلومتر به طور منظم از شمال غربی به جنوب شرقی کشیده شده است.

۲۵۸۹ ۱ زاگرس از برخورد صفحات شبه‌جزیرهٔ عربستان و اوراسیا شکل گرفته و سپس فرسایش عامل تغییر چهرهٔ این کوه بوده است.

۲۵۹۰ ۳ فعالیت آتشفشانی در زاگرس سبب تغییر این رشته‌کوه نبوده است.

۲۵۹۱ ۱ سد گتوند در خوزستان در محل نامناسبی احداث شده است.

۲۵۹۲ ۲ توفان‌های گرد و غبار که گاهی منشأ آن خارج از ایران است، سبب مشکلاتی در استان‌های زاگرسی شده است.

۲۵۹۳ ۳ گنبدهای نمکی از زیباترین پدیده‌های رشته‌کوه زاگرس است که در میان لایه‌های رسوبی این رشته‌کوه قرار گرفته‌اند.

۲۵۹۴ ۴ هدف از ایجاد سدها بر روی رودهای زاگرس تأمین نیازهای انسان برای آشامیدن و صنعت است. حفظ و تقویت آب‌های زیرزمینی و تالاب‌ها از اهداف احداث این سدها نمی‌باشد.

۲۵۹۵ ۲ سد گتوند در خوزستان دقیقاً در محل گنبدهای نمکی احداث شده که متأسفانه به آبگیری نمی‌رسد.

۲۵۹۶ ۲ گسترش شهرها در کنارهٔ رودها و هم‌چنین اقدامات انسان‌ها سبب بر هم خوردن تعادل جریان رودها شده است که نتیجهٔ این موضوع طغیان رودها و ایجاد سیلاب در شهرها می‌باشد.

۲۵۹۷ ۴ بروز سیلاب‌ها در منطقهٔ زاگرس سبب افزایش رسوبات و در نتیجه گسترش سیلاب دشت‌ها و تغییر مجاری رودها در سال‌های اخیر شده است.

۲۵۹۸ ۳ استفادهٔ نامناسب از زمین‌های کشاورزی در اطراف شهرها سبب تغییر شکل ناهمواری‌های زاگرس شده است.

۲۵۹۹ ۱ کوه‌های مرکزی ایران که جهت شمال غربی به جنوب شرقی دارند.

۲۶۰۰ ۱ سرزمین مثلثی‌شکل از اتصال کوه‌های جغتای در خراسان رضوی و گردنهٔ آوج در همدان و کوه بزمان در سیستان و بلوچستان پدید آمده است که در نهایت کوه‌های مرکزی ایران را تشکیل داده است.

۲۶۰۱ ۲ سایر کوهستان‌های مرکزی ایران از دو بخش تشکیل شده‌اند که شامل: ۱- کوه‌های چین‌خورده (کوه‌های مرکزی) و ۲- توده‌های نفوذی آذرین (کوه‌های منفرد مرکزی) است.

۲۶۰۲ ۳ منطقهٔ مکران در جنوب سیستان و اطراف چالهٔ جازموریان قرار دارد.

۲۶۰۳ ۱ فرسایش در کوه‌های بشاگرد شکل‌های زیبایی به‌وجود آورده است که شباهت به ناهمواری‌های فضایی سیارات دیگر دارد؛ از این جهت به آن‌ها ناهمواری‌های مریخی می‌گویند.

۲۶۰۴ ۴ این گل‌فشان‌ها در استان هرمزگان و بلوچستان جنوبی دیده می‌شوند.

۲۶۰۵ ۱ موارد «الف» و «ب» صحیح می‌باشند. گزینهٔ «ج» نادرست است؛ زیرا با رسوب مواد حاصل از فرسایش، سطح هموار ایجاد می‌شود و باعث شکل‌گیری دشت خواهد شد. گزینهٔ «د» نادرست است، زیرا نهاوند از نوع دشت‌های تراکمی و دشت لوت از نوع دشت‌های فرسایشی می‌باشد.

۲۶۰۶ ۴ وجود معادن که در دشت‌ها و کوه‌ها به چشم می‌آید.

۲۶۰۷ ۳ تغییرات اقلیمی سبب بروز توفان‌ها، خشکسالی و ... در سطح کرهٔ زمین شده است.

۲۶۰۸ ۴ علت تغییر در دشت‌های ریگی، توفان‌ها و بادهای شدید است و طغیان رودها سبب ایجاد شکل‌های جدید در دشت‌ها می‌شود.

۲۶۰۹ ۳ فرسایش و جابه‌جایی مواد در دشت‌ها از عوامل طبیعی فرسایش به حساب می‌آید.

۲۶۱۰ ۱ ذخایر آب از ارزش‌های اقتصادی کوهستان‌ها به حساب می‌آید.

۲۶۱۱ ۴ بزرگ‌ترین جلگهٔ ایران یعنی خوزستان در جنوب غربی ایران قرار دارد.

۲۶۱۲ ۴ اغلب جلگه‌های ایران در نیمهٔ غربی قرار دارند. گیلان و میاندوآب نیز در غرب ایران واقع‌اند.

۲۶۱۳ ۱ تغییر در پوشش گیاهی از عوامل انسانی فرسایش جلگه‌ها است.

۲۶۱۴ ۱ نوسانات عمومی آب دریا از عوامل طبیعی فرسایش جلگه‌ها است.

۲۶۱۵ ۲ گسترش شهرها و روستاها به ضرر زمین‌های کشاورزی می‌شود و نتیجه‌ای منفی برای مراتع ندارند.

۲۶۱۶ ۲ ذخایر غنی ذغال‌سنگ و نفت و گاز سبب جلب جمعیت در این منطقه شده است.

۲۶۱۷ ۴ استفاده از انرژی پاک مانند خورشید و باد از ارزش‌های دشت‌ها محسوب می‌شود.

۲۶۱۸ ۲ موارد «ج» و «د» صحیح است. گزینهٔ «الف» نادرست است. زیرا توجه به آب و هوا در برنامه‌های توسعهٔ هر کشور نقش دارد. گزینهٔ «ب» نادرست است؛ زیرا با توجه به دما و بارش می‌توان برای مدت کوتاه هوا را پیش‌بینی کرد.

۲۶۱۹ ۲ به علت پهناور بودن ایران، هر تودهٔ هوا معمولاً قسمتی از خاک کشور را دربرمی‌گیرد.

۲۶۲۰ ۳ با توجه به تصویر، تمام مراکز تحت فشار هوا ترسیم شده است.

۲۶۲۱ ۱ آب و هوا در شکل‌گیری چشم‌اندازهای طبیعی و فرهنگی تأثیر بسزایی دارند.

۲۶۲۲ ۳ موارد «ب» و «د» نادرست است. گزینهٔ «ب» نادرست است؛ زیرا آب و هوا تأثیری در خروج کشور از اقتصاد وابسته و تک‌محصولی ندارد و گزینهٔ «د» نادرست است؛ زیرا تنوع آب و هوا تأثیری در تنوع خاک‌ها ندارد.

۲۶۲۳ ۲ علل تنوع آب و هوایی در ایران موقعیت جغرافیایی ـ ارتفاع و جهت کوه‌ها و توده‌های هوایی است که به ایران نفوذ می‌کنند.

۲۶۲۴ ۴ عرض جغرافیایی، پرفشار جنب حاره‌ای ـ دوری و نزدیکی به دریا عواملی هستند که از نظر موقعیت جغرافیایی بر آب و هوای کشور موثرند.

۲۶۲۵ ۴ ماکو در شمال غربی ایران از دمای کم‌تری برخوردار است در حالی‌که جاسک در جنوب دمای بالایی دارد.

۲۶۲۶ ۱ شمال ایران دمای کم‌تری دارد در حالی‌که جنوب ایران دمای بیش‌تری دارد. بنابراین از شمال به جنوب دما افزایش می‌یابد.

۲۶۲۷ ۲ نقشه، رابطهٔ دما و عرض جغرافیایی را نمایش می‌دهد. به این معنا که هر چه به سمت عرض‌های بالا حرکت کنیم دما کاهش می‌یابد.

۲۶۲۸ ۱ در اطراف استوا به علت گرم شدن هوا و در نتیجه صعود هوا کمربند کم‌فشار تشکیل می‌شود.

۲۶۲۹ ۱ در نواحی داخلی کشور به دلیل نبودن رطوبت، شب‌ها سرد و روزها گرم است در نتیجه اختلاف دما زیاد است.

۲۶۳۰ ۲ دوری نواحی داخلی کشور از دریا و مراکز رطوبتی علت اختلاف دمای شدید است.

۲۶۳۱ ۱ هر ۱۰۰۰ متر ۶ درجه اختلاف دما وجود دارد؛ پس:

$$\begin{matrix}1000 & 6\\ 3500 & x\end{matrix} \Rightarrow \frac{3500 \times 6}{1000} \Rightarrow 21$$

۲۶۳۲ ۴ موارد «الف» و «ب» صحیح است. گزینهٔ «ج» نادرست است؛ زیرا بارش‌ها در ایران در دامنه‌های شمالی البرز و دامنه‌های غربی زاگرس اتفاق می‌افتد. گزینهٔ «د» نادرست است؛ زیرا کوه‌های ایران آب و هوای معتدل‌تری دارند در حالی‌که دشت‌های داخلی ایران از نواحی بسیار گرم کشور و حتی دنیا محسوب می‌شوند.

۲۶۳۳ ۲ تودهٔ هوا حجم بزرگی از هوا است که ویژگی فیزیکی آن از نظر دما و رطوبت در سطح افقی یکسان است.

۲۶۳۴ ۳ تودهٔ هوای مرطوب غربی که مهم‌ترین عامل بارش در ایران است در دورهٔ سرد سال وارد کشور می‌شود.

۲۶۳۵ ۳ تودهٔ هوای سودانی در دورهٔ سرد سال نفوذ می‌کند و رطوبت دریای سرخ را وارد کشور می‌کند.

۲۶۳۶ ۲ ریزش باران‌های سیلابی جنوب شرقی حاصل ورود توده هوای موسمی است که در فصل گرما به ایران وارد می‌شود.

۲۶۳۷ ۱ توده سیبری که خشک و سرد است در دورهٔ سرما به ایران رسیده و موجب بارش در سواحل خزر می‌شود.

۲۶۳۸ ۳ پاسخ صحیح با توجه به ویژگی‌های هر ناحیه گزینهٔ (۳) است.

۲۶۳۹ ۱ دوری از دریاها و منابع رطوبتی از علل ایجاد مناطق خشک و بیابانی می‌باشد و از ویژگی‌های این ناحیه محسوب نمی‌شود.

۲۶۴۰ ۳ بارندگی زیاد از ویژگی‌های آب و هوای معتدل خزری است.

۲۶۴۱ ۲ داده‌های هواشناسی در ایستگاه‌های سینوپتیک دما، بارش و فشار هوا هستند که در نهایت با استفاده از رایانه این داده‌ها تبدیل به نقشه می‌شوند.

۲۶۴۲ ۲ اختلاف شدید دما از ویژگی‌های آب و هوای گرم و خشک است.

۲۶۴۳ ۱ بارندگی کم ویژگی مشترک آب و هوای گرم و خشک و آب و هوای شرجی می‌باشد.

۲۶۴۴ ۲ رطوبت نسبی بالا و گرما از ویژگی‌های آب و هوای گرم و شرجی است.

۲۶۴۵ ۳ ویژگی اصلی مناطق گرم و خشک بارندگی کم و نامنظم، تبخیر و تعرق زیاد و کمبود پوشش گیاهی است.

۲۶۴۶ ۳ فاصلهٔ مدار استوا تا ایران زیاد است. از این گذشته خط استوا مرکز کم‌فشار است و ایجاد بارندگی می‌کند.

۲۶۴۷ ۴ پرفشار جنب حاره‌ای علت اصلی ایجاد بیابان در جنوب کشور بوده که سبب جلوگیری از صعود هوای مرطوب می‌شود.

۲۶۴۸ ۱ بیابان لوت در اثر مرکز پرفشار جنب حاره‌ای پدید آمده است. البرز و زاگرس همانند سدی مانع از رسیدن رطوبت به داخل کشور شده و در نتیجه دشت کویر شکل گرفته است.

۲۶۴۹ ۱ بیابان طبس به علت دور بودن از منابع رطوبتی ایجاد شده است.

۲۶۵۰ ۴ میانگین بارندگی کم‌تر از ۳۰ میلی‌متر در سال از ویژگی‌های آب و هوایی بیابان لوت است.

۲۶۵۱ ۲ کویر بخشی از بیابان است و به نمکزارهای پفکرده‌ای گفته می‌شود که تبخیر شدید، عامل اصلی شکل‌گیری آن است.

۲۶۵۲ ۴ تبخیر شدید عامل ایجاد بیابان لوت نیست؛ بلکه علت ایجاد آن، وجود منطقهٔ پرفشار جنب حاره‌ای است.

۲۶۵۳ ۳ آب و هوا مهم‌ترین عامل کنترل‌کنندهٔ فعالیت‌های روزانه و طولانی‌مدت زندگی انسان است.

۲۶۵۴ ۱ در ایران به علت تنوع آب و هوایی، معماری‌های گوناگون به‌وجود آمده است.

۲۶۵۵ ۴ جغرافیای پزشکی در زمینهٔ پراکندگی تأثیرات عوامل محیطی بر سلامت انسان مطالعه می‌کند.

۲۶۵۶ ۳ موارد «ب» و «د» صحیح است. گزینهٔ «الف» نادرست است؛ زیرا کاهش بارندگی فصلی ناشی از گرم شدن زمین است و نقش انسان در آن ناچیز است. گزینهٔ «ج» نیز نادرست می‌باشد؛ زیرا بارندگی موسمی افزایش نداشته است.

۲۶۵۷ ۳

۲۶۵۸ ۴ در وارونگی دما با افزایش ارتفاع دمای هوا به طور ناگهانی افزایش خواهد یافت.

۲۶۵۹ ۱ وارونگی دما در فصول سرد سال اتفاق می‌افتد.

۲۶۶۰ ۳ وزش بادهای گرم و خشک به تنهایی دلیل ایجاد ریزگردها نیست، چرا که این بادها در گذشته‌ها نیز بوده است.

۲۶۶۱ ۴ آلوده شدن آب‌های سطحی از نتایج بروز ریزگردها نمی‌باشد.

۲۶۶۲ ۲ بیابان‌زایی یعنی ایجاد بیابان، در حقیقت باید بیابان‌زدایی کرد.

۲۶۶۳ ۱ مدیران و مسئولان باید با توجه به مکان جغرافیایی برای هر منطقه برنامه‌ریزی خاص داشته باشند.

۲۶۶۴ ۳ در ایران بخش صنعت ۲٪، کشاورزی ۹۲٪، شهری و روستایی ۶٪ می‌باشد.

۲۶۶۵ ۴ آب هیچ‌گاه در طبیعت ثابت باقی نمی‌ماند و در حال تغییر است.

۲۶۶۶ ۲

۲۶۶۷ ۳ بارش‌ها در ایران از اواخر فصل پاییز آغاز شده و تا اوایل فصل بهار ادامه می‌یابد.

۲۶۶۸ ۲ ناهمواری‌ها و جهت آن‌ها مانند یک سد می‌باشند که سبب شده از غرب به شرق میزان بارندگی‌ها کم شود.

۲۶۶۹ ۲ موارد «ب» و «د» صحیح است.

۲۶۷۰ ۴ رودهایی که از کانون‌های آبگیر سرچشمه می‌گیرند، ممکن است در جهات مختلف جریان یابند.

۲۶۷۱ ۱ کانون آبگیر در واقع محلی است که آب بخشی از رودها را تأمین می‌کند.

۲۶۷۲ ۳ کانون‌های دائمی، بارندگی بیش از ۵۰۰ میلی‌متر دارند که حداقل ۸ ماه از سال می‌باشد.

۲۶۷۳ ۳ کانون‌های فصلی ذخیرهٔ برف خود را تا ابتدای ماه‌های گرم سال حفظ می‌کنند.

۲۶۷۴ ۱ عدم توجه به میزان بارش و زمان آن از ویژگی‌های کانون‌های آبگیر فصلی است و بارش‌های کوتاه در کوه‌های نزدیک به مناطق گرم و خشک از ویژگی‌های کانون‌های آبگیر اتفاقی است.

۲۶۷۵ ۲ حوضهٔ آبریز محلی است که با توجه به شیب ناهمواری‌ها و شکل زمین، آب‌های جاری را به سمت پایین هدایت می‌کند.

۲۶۷۶ ۴ تصویر حوضهٔ آبریز است که آب مناطق مختلف را جمع‌آوری کرده و به سمت پایین هدایت می‌کند.

۲۶۷۷ ۱ در حوضهٔ آبریز خارجی می‌توان در طول مسیر از آب رود استفاده کرد و در نهایت آب آن به دریاهای اطراف می‌ریزد.

۲۶۷۸ ۳ کانال احداثی ولگا ـ دن خزر را به دریای سیاه متصل می‌کند و سیمینه رود به ارومیه می‌ریزد که یک حوضهٔ آبریز داخلی است.

۲۶۷۹ ۴ طول خزر حدود ۱۲۰۰ کیلومتر و عرض متوسط آن ۳۰۰ کیلومتر است.

۲۶۸۰ ۲ سطح آب‌های دریای خزر ۲۸ متر پایین‌تر از سطح آب‌های آزاد است و مساحت خزر با توجه به تغییرات سطح آب متفاوت است.

۲۶۸۱ ۴ این دریاچه از دو چاله تشکیل شده و دنبالهٔ رشته‌کوه‌های قفقاز است.

۲۶۸۲ ۳ رود سفید رود از جنوب (ایران) وارد خزر شده و رود ارس از سمت غرب به این دریا می‌ریزد.

۲۶۸۳ ۲ رود هراز از جنوب، گرگان از شرق و کورا از غرب به خزر می‌ریزند.

۲۶۸۴ ۱ خلیج فارس جهت شرقی ـ غربی دارد.

۲۶۸۵ ۲ رود سرباز در جنوب شرقی سیستان جریان دارد و در نهایت به عمان می‌ریزد و نام دیگر دریای عمان مکران می‌باشد.

۲۶۸۶ ۳ کارون تنها رود قابل کشتیرانی ایران است و قشم بزرگ‌ترین جزیرهٔ ایرانی در خلیج فارس است.

۲۶۸۷ ۴ خلیج فارس از مراکز صید و پرورش مروارید است و این تنگه از نظر نظامی اهمیت بالایی دارد.

۲۶۸۸ ۲ طول خلیج فارس ۹۰۰ کیلومتر و عرض متوسط آن ۲۵۰ کیلومتر و طول خزر ۱۲۰۰ کیلومتر و عرض متوسط آن ۳۰۰ کیلومتر می‌باشد.

۲۶۸۹ ۴ ویژگی‌های خاص محیط زیست از ویژگی‌های دریای خزر است.

۲۶۹۰ ۱ خلیج‌های کوچک محلی در سواحل خلیج فارس به چشم می‌خورند.

۲۶۹۱ ۲ سواحل دریای عمان به دلیل عمق زیاد هیچ محدودیتی در ساخت بنادر ندارند.

۲۶۹۲ ۳ صید و پرورش مروارید در خلیج فارس رونق دارد.

۲۶۹۳ ۲ عمق دریای عمان به ۲۰۰۰ متر می‌رسد که برای عبور کشتی‌های غول‌پیکر بسیار مناسب است.

۲۶۹۴ ۳ ورود مستقیم و غیرمستقیم هرگونه ماده یا انرژی به محیط زیست دریایی را آلودگی دریا می‌گویند.

۲۶۹۵ ۲ آلاینده‌های شیمیایی شامل مواد آلی، معدنی و رادیواکتیو می‌باشد و این آلاینده‌ها زیستی نمی‌باشند.

۲۶۹۶ ۲ دریاچه‌ها از نظر زمانی دائمی و فصلی می‌باشند.

۲۶۹۷ ۳ قله‌های سبلان و دماوند آتشفشانی هستند پس دریاچه‌های آن‌ها نیز آتشفشانی هستند.

۲۶۹۸ ۳ دریاچه‌ها از نظر چگونگی تشکیل عبارتند از: یخچالی، تکتونیکی، سدی، هلالی، ساحلی و آتشفشانی

۲۶۹۹ ۴ تشکیل دریاچهٔ دائمی از نظر زمانی مطرح است و دریاچهٔ هلالی از نظر نحوهٔ شکل‌گیری مهم می‌باشند.

۲۷۰۰ ۴ چشمه‌های کف دریاچه و نیز رودهای متعدد، آب دریاچهٔ ارومیه را تأمین می‌کنند.

۲۷۰۱ ۳ هیرکانی نام دیگر دریاچهٔ خزر است.

۲۷۰۲ ۲ جزایر دریاچهٔ ارومیه کاربرد تفریحی و گردشگری ندارند.

۲۷۰۳ ۲ برای پاسخ به نقشهٔ کتاب درسی مراجعه شود.

۲۷۰۴ ۱ موارد «الف»، «ج» و «د» صحیح است. گزینهٔ «ب» نادرست است؛ زیرا تغییر کشت به محصولاتی است که به آب بیش‌تری نیاز دارند. گزینهٔ «هـ» نادرست است؛ زیرا کف دریاچهٔ ارومیه به سمت بالا آمده است.

۲۷۰۵ ۴

۲۷۰۶ ۴ با توجه به نقشهٔ پراکندگی جمعیت، شرق و مرکز ایران کم‌جمعیت می‌باشد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۷۰۷ ۲ جغرافی‌دانان معتقدند که نقشهٔ پراکندگی جمعیت پیوسته در حال تغییر است.

۲۷۰۸ ۳ ناهمواری‌های ایران از عوامل طبیعی پراکندگی جمعیت محسوب می‌شوند.

۲۷۰۹ ۴ هدف از اندازه‌گیری رشد طبیعی جمعیت، دستیابی به میزان افزایش و کاهش جمعیت می‌باشد.

۲۷۱۰ ۲ رشد طبیعی جمعیت: میزان موالید و مرگ‌ومیر را در یک سال مشخص از هم کم و بر تعداد کل جمعیت تقسیم و سپس آن را به درصد بیان می‌کنند.

۲۷۱۱ ۱

$$\text{رشد طبیعی جمعیت} = \frac{۱,۴۰۰,۰۰۰ - ۳۴۰,۹۹۰}{۷۷,۱۸۹,۶۶۹} \times ۱۰۰ \Rightarrow ۱/۳۷$$

۲۷۱۲ ۴ مهاجرت از عوامل تأثیرگذار بر رشد جمعیت کشورها به شمار می‌رود.

۲۷۱۳ ۲ موالید و مرگ‌ومیر، رشد طبیعی جمعیت را نشان می‌دهد که اگر مهاجرت را به آن اضافه یا از آن کم کنیم و در صد ضرب کنیم رشد مطلق جمعیت حاصل می‌شود.

۲۷۱۴ ۱

$$\text{رشد مطلق} = \frac{۱,۸۷۰,۵۰۰ - ۴۱۵,۱۱۲ + ۲۸۵,۷۱۲}{۴۸,۵۶۰,۱۰۰} \times ۱۰۰ \Rightarrow ۳/۵۸$$

۲۷۱۵ ۳

$$\text{رشد مطلق} = \frac{۸۱۵,۷۵۲ - ۴۱۷,۸۱۰ + ۷۲,۸۵۲ - ۸۴,۲۵۹}{۶۶,۹۷۲,۸۱۵} \times ۱۰۰ \Rightarrow ۰/۵۷$$

۲۷۱۶ ۱ قانون ۷۰، مدت‌زمان دو برابر شدن جمعیت است و میزان رشد جمعیت پایهٔ محاسبهٔ فرمول آن است.

۲۷۱۷ ۲

$$\frac{۷۰}{۲/۴} \Rightarrow ۲۹$$

۲۷۱۸ ۴ امروزه در مطالعات جمعیتی بررسی ساختمان یا ترکیب جمعیت از اهمیت خاصی برخوردار است.

۲۷۱۹ ۲ ساختمان جمعیت ویژگی‌های قابل اندازه‌گیری جمعیت از جمله جنس و سن را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۲۷۲۰ ۲ جمعیت کرهٔ زمین از لحاظ نسبت جنسی تنها در زمان‌های خاص تفاوت دارد.

۲۷۲۱ ۱ جغرافی‌دانان در امور افزایش موالید و کاهش مرگ‌ومیر جمعیت برنامه‌ریزی نمی‌کنند.

۲۷۲۲ ۳ افزایش مهاجران به کشور از علل رشد طبیعی محسوب نمی‌شود بلکه جزء رشد مطلق جمعیت است.

۲۷۲۳ ۳ افزایش روند مهاجرت از نتایج سیاست‌های کاهش جمعیت برای آیندهٔ کشور محسوب نمی‌شود.

۲۷۲۴ ۱ پیر شدن جمعیت و کم شدن نیروی کار فعال از عوامل مهم بر سر راه توسعهٔ اقتصادی کشور است.

۲۷۲۵ ۳ مهاجرت جابه‌جایی بین دو واحد جغرافیایی است و می‌تواند در هر مکانی رخ دهد.

۲۷۲۶ ۲ در گذشته جغرافی‌دانان فقط آمار جمعیت را می‌گرفتند. در کشور ما مهم‌ترین نوع مهاجرت، مهاجرت از روستا به شهر است.

۲۷۲۷ ۱ به دلیل این‌که اعضای خانواده‌ها و حتی کلیهٔ ساکنان یک محل با هم مهاجرت می‌کنند.

۲۷۲۸ ۴ مهاجرت‌های اجباری بر اساس اختلاف فرهنگی از انواع عمدهٔ مهاجرت‌های اخیر نمی‌باشد.

۲۷۲۹ ۳ آریایی‌ها به دلیل سرما، کردها به دلیل حفظ مرزها، روستاییان به دلیل نداشتن زمین، سیستانی‌ها به دلیل خشک شدن منابع آب مهاجرت کردند.

۲۷۳۰ ۱ آریایی‌ها در جنوب دریای خزر، کردها در شمال شرقی، سیستانی‌ها در گرگان

۲۷۳۱ ۲ سابقهٔ تقسیمات کشوری برای اولین بار در ایران به زمان داریوش اول می‌رسد که کشور را به چند ساتراپ تقسیم کرد.

۲۷۳۲ ۱ ساسانیان کشور را به ترتیب به سرزمین (ایالت)، خوره (استان)، قسوگ (شهرستان) و رستاک (دهستان) تقسیم کردند.

۲۷۳۳ ۴ با توجه به تقسیمات کشوری در دورهٔ ساسانیان به ترتیب سرزمین (ایالت)، خوره (استان)، قسوگ (شهرستان)، رستاک (دهستان) می‌باشد.

۲۷۳۴ ۳ در عصر صفویه، افشاریه و زندیه کشور به ترتیب به ایالت، ولایت، بلوک و قصبه تقسیم می‌شد.

۲۷۳۵ ۲ در عصر قاجاریه کشور به ۴ ایالت بزرگ تقسیم می‌شد و درون خود ۲۳ ولایت داشت.

۲۷۳۶ ۴ چهار ایالت بزرگ قاجاریه آذربایجان، خراسان و سیستان، فارس و بندر، کرمان و بلوچستان بودند.

۲۷۳۷ ۳ در عصر مغول از تقسیم‌بندی ایالتی استفاده و ایران به ایالات متعدد تقسیم می‌شد.

۲۷۳۸ ۴ در عصر ساسانیان سرزمین معادل ایالت به حساب می‌آید و خوره معادل استان است.

۲۷۳۹ ۱ نقشهٔ داده‌شده مربوط به سال ۱۳۱۶ است که ایران به ۴۹ شهرستان و هر بخش به چند دهستان تقسیم می‌شد.

۲۷۴۰ ۳ تقسیمات کشوری در ایران به منظور عرضهٔ بهتر خدمات است و کوچک‌ترین بخش کشور دهستان نام دارد.

۲۷۴۱ ۴ تقسیمات کشوری متناسب با موقعیت و زمان تغییر می‌کند.

۲۷۴۲ ۲ استان از به هم پیوستن چند شهرستان تشکیل شده و توسط استاندار اداره می‌شود.

۲۷۴۳ ۱ کوچک‌ترین واحد در تقسیمات کشوری دهستان است که توسط دهدار اداره می‌شود.

۲۷۴۴ ۲ از به هم پیوستن چند روستا، مکان و مزرعه دهستان تشکیل شده و شهرستان نیز توسط فرماندار اداره می‌شود.

۲۷۴۵ ۴ سلسله مراتب تقسیمات کشوری به ترتیب استان، شهرستان، بخش و دهستان است.

۲۷۴۶ ۳ در تقسیمات کشوری مهم‌ترین ملاک‌های اصلی تقسیم‌بندی همگن بودن و هم‌جوار بودن است.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا انشار

۲۷۴۷ ۲ همان‌طور که نقشه نشان می‌دهد مجموعه‌ای از بخش‌ها در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند که شهرستان را تشکیل می‌دهند.

۲۷۴۸ ۴ عوامل زیادی در شکل‌گیری سکونتگاه‌های شهری و روستایی اهمیت داشته‌اند اما آب اهمیت بیش‌تری دارد و بسیاری از سکونتگاه‌های اولیه در کنار رودها به وجود آمده‌اند.

۲۷۴۹ ۳ قدیمی‌ترین سکونتگاه‌های شناخته‌شده در ایران سکونتگاه عشایری است.

۲۷۵۰ ۱ موارد «الف» و «د» صحیح است.

۲۷۵۱ ۳ موارد «ب» و «ج» صحیح است.

۲۷۵۲ ۴ بیشاپور در شمال غربی کازرون از دورهٔ ساسانیان بوده که در قرن هفتم هجری رونق داشته و به دلیل جنگ و بیماری از میان رفته است.

۲۷۵۳ ۱ عرضهٔ خدماتی نظیر بیمارستان و حمل و نقل در روستاها محدودتر است. در زندگی عشایری عملاً چنین امکاناتی وجود ندارد.

۲۷۵۴ ۲ در زندگی روستایی به سبب چشم‌اندازهای طبیعی، زیبایی خاصی در منطقه وجود دارد.

۲۷۵۵ ۳ عشایر با یکدیگر خویشاوندی دارند و زندگی اجتماعی آن‌ها نیز به همین واسطه است.

۲۷۵۶ ۳ هم‌چنان در اغلب جوامع ملاک اصلی تشخیص شهر از روستا جمعیت است و علت فشردگی خانه‌ها و محله‌ها در شهرها جمعیت فراوان شهرها می‌باشد.

۲۷۵۷ ۴ در ایران ملاک تبدیل روستا به شهر تشخیص وزارت کشور و جمعیت ۱۰۰۰۰ نفری و داشتن شهرداری است.

۲۷۵۸ ۱ از موارد ذکر شده گزینه‌های «الف» و «ج» صحیح است.

۲۷۵۹ ۲ استفاده از مواهب طبیعی در جوامع عشایری و روستایی به چشم می‌خورد.

۲۷۶۰ ۴ جمعیت پراکنده و رابطهٔ خویشاوندی از ویژگی‌های زندگی عشایری می‌باشد.

۲۷۶۱ ۲ دامنه‌های کوه‌های البرز و زاگرس و نیز دشت‌های ایران، چراگاه‌های مناسبی را فراهم کرده که نتیجهٔ آن رونق زندگی عشایری است.

۲۷۶۲ ۳ این روستاها طبق شکل، خطی، میدانگاهی و پلکانی هستند.

۲۷۶۳ ۴ شهر همدان شعاعی، اصفهان شطرنجی و بندرعباس خطی می‌باشد.

۲۷۶۴ ۲ شهرها به دلیل نحوهٔ پیدایش و کارکردها (نقش) اَشکال گوناگونی دارند.

۲۷۶۵ ۴ شهرها به دلیل این‌که در دوره‌های مختلف گسترش یافته‌اند، شکل آن‌ها ترکیبی شده است.

۲۷۶۶ ۱ رشد سریع جمعیت سبب افزایش جمعیت شهرها و تبدیل یک سکونتگاه روستایی به شهر می‌شود.

۲۷۶۷ ۲ از سال ۱۳۶۰ به بعد بیش از ۵۰٪ جمعیت ایران در شهرها زندگی کرده و در سال ۱۳۹۰ ایران ۸ شهر میلیونی داشته است.

۲۷۶۸ ۴ به شهرهایی با جمعیت بیش از یک میلیون نفر «کلان‌شهر» می‌گویند و شهر قم در سال ۱۳۸۵ کلان‌شهر نبوده است.

۲۷۶۹ ۳ مهاجرت به شهر سبب ایجاد نارسایی‌هایی در زمینهٔ اجتماعی، اقتصادی در شهر شده است.

۲۷۷۰ ۴ عوامل جغرافیایی اعم از طبیعی یا انسانی در نقش سکونتگاه‌ها تأثیرگذار است.

۲۷۷۱ ۱ تبریز علاوه بر نقش‌های دیگر نقش دانشگاهی نیز دارد و اراک نقش صنعتی و قم نقش زیارتگاهی دارد.

۲۷۷۲ ۲ سیمای سکونتگاه‌های دانشگاهی با سکونتگاه صنعتی تفاوت اساسی دارد.

۲۷۷۳ ۱ پیرانشهر: نظامی ـ انزلی: بندری ـ اصفهان: صنعتی

۲۷۷۴ ۴ مهاجرت جمعیت از شهرهای بزرگ به روستاها یا مکان کوچک‌تر را «مهاجرت معکوس» یا «شهرگریزی» می‌گویند.

۲۷۷۵ ۱ آسیب‌های سیاسی از دلایل مهاجرت معکوس نمی‌باشد.

۲۷۷۶ ۴ بهره‌گیری از توان‌های محیطی با هدف تأمین معاش در نهایت به عدالت اجتماعی و اقتصادی و تعادل منطقه‌ای انواع فعالیت‌ها منجر می‌شود.

۲۷۷۷ ۲ رسیدن به توسعهٔ پایدار نتیجهٔ ساماندهی فعالیت‌های انسان در مکان، بر اساس توان محیطی است.

۲۷۷۸ ۱ هدف از توسعهٔ پایدار تأمین نیازهای امروز انسان است بدون کاستن از توانمندی‌های نسل آینده.

۲۷۷۹ ۱ در بخش خدمات ۵۱/۵ درصد، در بخش کشاورزی ۱۶/۱درصد، در بخش صنعت ۳۲/۴ درصد فعال هستند.

۲۷۸۰ ۲ در تعریف کامل کشاورزی، شکلی از رابطهٔ بین انسان و محیط است به منظور تهیهٔ غذا.

۲۷۸۱ ۴ وضعیت آب و هوایی متنوع موقعیت مساعدی برای کشت انواع محصولات فراهم کرده است.

۲۷۸۲ ۳ سازمان جنگل‌داری و مراتع به طور مستقل به حفظ جنگل می‌پردازد.

۲۷۸۳ ۱ افزایش صادرات محصولات کشاورزی از اولویت‌های کشاورزی نیست بلکه در اولویت بعدی قرار می‌گیرد، از این جهت عوامل دیگر اهمیت بیش‌تر و اساسی دارند.

۲۷۸۴ ۱ محدودیت در صادرات محصولات از مشکلات طبیعی کشاورزی محسوب نمی‌شود.

۲۷۸۵ ۱ به علت اختلاف شدید درجه حرارت روزانه و سالانه در نواحی مختلف کشور تنوع فراوان در تولیدات باغی به چشم می‌خورد.

۲۷۸۶ ۴ با توجه به مشکل کاهش آب توصیه می‌شود محور توسعهٔ کشاورزی از زراعت به توسعهٔ باغداری تغییر یابد.

۲۷۸۷ ۱ زیرا با توجه به تنوع آب و هوایی در کشور امکان کشت میوه‌های سردسیری، نیمه گرمسیری و گرمسیری وجود دارد.

۲۷۸۸ ۴ کنترل بهتر وضعیت کشت، کاهش مصرف آب و تولید در همهٔ سال از مزایای کشت گلخانه‌ای می‌باشد.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا انشا

۲۷۸۹ ≡ ۱ ارتفاعات مناسب و چراگاه‌های وسیع در کشور ایران کم‌تر به چشم می‌خورد.

۲۷۹۰ ≡ ۳ در ایران کم‌تر به اصلاح نژاد دام‌ها توجه می‌شود.

۲۷۹۱ ≡ ۴ عشایر ۲۰٪ از تولید پروتئین مربوط به دام را به خود اختصاص داده‌اند.

۲۷۹۲ ≡ ۳ تغییرات در مواد مختلف و تبدیل آن‌ها در کارخانه، کارگاه و ... صورت می‌گیرد و مواد اولیه از معدن استخراج می‌شود.

۲۷۹۳ ≡ ۳ صنایع دستی را نشان می‌دهند که از ویژگی‌های آن ذوق هنری و خلاقیت فکری صنعتگر است.

۲۷۹۴ ≡ ۴ به فعالیت‌هایی که از ابزار و وسایل دستی بهره می‌برند «صنایع دستی» می‌گویند. مهم‌ترین بخش صادرات غیرنفتی، فلزات اساسی است.

۲۷۹۵ ≡ ۱ فرش دستباف از صنایع دستی مهم کشور است که علت شهرت آن بافت و نقش و نگار خاص آن است.

۲۷۹۶ ≡ ۲ محرک اصلی رشد و نوآوری، صنعت است که به دو نوع دستی و ماشینی تقسیم می‌شود.

۲۷۹۷ ≡ ۴ بعد از نفت و گاز بزرگ‌ترین بخش صنعتی کشور پتروشیمی است که الیاف مصنوعی یکی از محصولات آن می‌باشد.

۲۷۹۸ ≡ ۲ صنعت خودروسازی یکی از شاخصه‌های توسعهٔ کشور است که می‌تواند فرصت شغلی مستقیم و غیرمستقیم ایجاد کند.

۲۷۹۹ ≡ ۱ صنعت عبارت است از تغییر شکل فیزیکی و شیمیایی مواد مختلف و تبدیل به محصولات جدید.

۲۸۰۰ ≡ ۳ در سند چشم‌انداز به صنعت خودروسازی توجه ویژه‌ای شده است و شیشه‌گری از صنایع دستی محسوب می‌شود.

۲۸۰۱ ≡ ۱ در ایران بیش از ۷۰ نوع مادهٔ معدنی وجود دارد که استان‌های یزد، کرمان و اصفهان بیش‌ترین شاغلان را در این بخش دارند.

۲۸۰۲ ≡ ۳ عدم توجه به توان و ظرفیت‌های محیطی ایران سبب عدم تعادل در پراکندگی قطب‌های صنعتی در کشور شده است.

۲۸۰۳ ≡ ۴ علت رشد صنعتی محدود در نواحی شرقی و مرکزی کشور، بهره‌برداری محدود از ذخایر غنی این منطقه از کشور است.

۲۸۰۴ ≡ ۲ زنجیرهٔ کارهای خدماتی شامل فعالیت مالی، مدیریتی، بهداشتی، آموزشی، انتظامی، اطلاعاتی، گردشگری، تجارت و بازرگانی که به طور غیرمستقیم در بهبود کیفیت و کمیت تولیدات کشور مؤثر هستند. این بخش توسط بخش خصوصی و دولتی به مردم عرضه می‌شود.

۲۸۰۵ ≡ ۴ تنوع اقلیمی در ایران نتیجهٔ گستردگی در عرض جغرافیایی می‌باشد و چشم‌اندازهای طبیعی نیز حاصل همین موقعیت ریاضی و عرض جغرافیایی است.

۲۸۰۶ ≡ ۳ در ایران بیش از ۱۶۰ نوع صنایع دستی وجود دارد و از زیست‌بوم در جهت گردشگری علمی و طبیعت‌گردی استفاده می‌شود.

۲۸۰۷ ≡ ۲ تنوع اقوام و اقلیت‌ها در ایران سبب شده که بسیاری به گردشگری اجتماعی و فرهنگی روی آورند. ژئوتوریسم همان زمین‌گردی می‌باشد.

۲۸۰۸ ≡ ۱ پتروشیمی ـ فلزات اساسی ـ ماشینی ـ دستی

۲۸۰۹ ≡ ۲ در تهیه و تولید رنگ، شوینده، چسب و کود از صنایع پتروشیمی استفاده می‌شود.

۲۸۱۰ ≡ ۲ ایران از نظر جاذبه‌های تاریخی در رتبهٔ دهم و جاذبه‌های طبیعی در رتبهٔ پنجم است.

۲۸۱۱ ≡ ۱ موارد «الف» و «ج» نادرست است.

۲۸۱۲ ≡ ۱ چطور به بررسی سیر تکوین و تحول پدیده می‌پردازد ـ چه چیز بر ماهیت یک پدیده دلالت دارد ـ چرا به علت وقوع پدیده می‌پردازد.

۲۸۱۳ ≡ ۴ میزان دما در ناحیهٔ بیابانی بین ۴۳ ـ ۱۰ درجهٔ سانتی‌گراد است.

۲۸۱۴ ≡ ۲ عبارات «الف»، «ب» و «هـ» اشتباه می‌باشند.

۲۸۱۵ ≡ ۳ امروزه برخلاف گذشته که فقط آمارگیری بود و هدف اطلاع از تعداد جمعیت بود، به بررسی ساختمان و ترکیب جمعیت اهمیت داده می‌شود.

۲۸۱۶ ≡ ۱

$$\frac{\text{مرگ و میر} - \text{موالید}}{\text{کل جمعیت همان سال}} \times ۱۰۰ \Rightarrow \frac{۴,۳۰۰,۰۰۰ - ۷۴۲,۵۰۰}{۱۲۷,۰۰۰,۰۰۰} \times ۱۰۰ = ٪۲/۸$$

۲۸۱۷ ≡ ۴ تودهٔ هوای سودانی در برخی از ماه‌های سرد سال وارد کشور می‌شود.

۲۸۱۸ ≡ ۲ موقعیت جغرافیایی، ارتفاع و جهت کوه‌ها و توده‌های هوا از عوامل تنوع آب و هوایی کشور ایران هستند.

۲۸۱۹ ≡ ۲ مطالعهٔ سابقه و پیشینهٔ مسئله مربوط به طرح سؤال و بیان مسئله است.

۲۸۲۰ ≡ ۲ ایران با داشتن ۴۱۱۳ کیلومتر مرز خشکی بیش‌ترین مرز را از این جهت داراست و با داشتن ۸۸ کیلومتر مرز دریاچه‌ای و باتلاقی کم‌ترین مرز را از این جهت دارد.

۲۸۲۱ ≡ ۳ اگر سه کوه جغتای در خراسان رضوی و گردنهٔ آوج در همدان و بزمان در سیستان و بلوچستان را به هم متصل کنیم، مثلثی ایجاد می‌شود که کوه‌های میان این مثلث مناطق مرکزی ایران را نشان می‌دهد.

۲۸۲۲ ≡ ۳ در این حالت با افزایش ارتفاع، دمای هوا به طور ناگهانی افزایش می‌یابد.

۲۸۲۳ ≡ ۳ بیش‌تر بیابان‌های دنیا در اثر مرکز پرفشار جنب حاره‌ای ایجاد می‌شوند و دشت کویر به دلیل جهت و ارتفاع کوه‌های البرز و زاگرس پدید آمده است.

۲۸۲۴ ≡ ۲ عشایر با عدم یکجانشینی و هم‌چنین شرایطی که کوه‌های البرز و زاگرس جهت ایجاد مراتع درست کرده‌اند با روستاها متفاوت شده‌اند. هم‌چنین عشایر با یکدیگر خویشاوند نیز هستند.

۲۸۲۵ ≡ ۱ شرایط برای ایجاد گردشگری در ایران فراهم می‌باشد که در مورد (۱) فقط به برخی از آن‌ها اشاره شده است.

۲۸۲۶ ≡ ۲ تغییرات زمین ساختی در کف دریاچهٔ ارومیه موجب بالا آمدن کف دریاچه شده است.

مرکز مشاوره و تحصیل
علیرضا افشار

سوالات کنکور
داخل و خارج از کشور

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

۱۸۶- **در کدام کشور باستانی، نخستین‌بار تاریخ‌نگاری به مفهوم کامل آن، با ظهور هرودت از مورّخان بزرگ شروع گردید؟**

۱) هند ۲) چین ۳) یونان ۴) روم

۱۸۷- **کدام تمدن باستانی عظیم، در شرق کشور (استان کرمان) کشف گردید؟**

۱) شهداد ۲) جیرفت ۳) شهر سوخته ۴) چغامیش

۱۸۸- **کدام گزینه یکی از دلایل ضعف تاریخ‌نگاری در ایران باستان است؟**

۱) مقبول‌تر بودن سنت شفاهی

۲) حملات مکرر بیابان‌گردان و از بین رفتن آثار تاریخی

۳) علاقه و عادت نداشتن به حفظ مطالب سینه به سینه

۴) بی‌توجهی و بی‌علاقگی مورّخان به ثبت رویدادهای عصر خود

۱۸۹- **کدام پادشاه هخامنشی، بیشتر از همه ادعا داشت، به خواست اهورامزدا به مقام پادشاهی دست یافته است؟**

۱) کورش ۲) کمبوجیه ۳) خشایارشا ۴) داریوش یکم

۱۹۰- **کدام فرد، رهبر منافقان یثرب در دورهٔ حضرت محمد (ص) بود؟**

۱) عبداله بن اُبَی ۲) حباب بن منذر ۳) سعد بن عباده ۴) مروان بن حکم

۱۹۱- **در دورهٔ کدام دولت باستانی، گوسان‌ها داستان‌های ملی و پهلوانی را سینه به سینه به نسل‌های بعدی منتقل می‌کردند؟**

۱) ایلامیان ۲) اشکانیان ۳) ساسانیان ۴) هخامنشیان

۱۹۲- **سرایندهٔ منظومهٔ تاریخی ظفرنامه، که در دورهٔ مغولان سرودن این نوع آثار رونق بسیاری یافت، کدام است؟**

۱) میرخواند ۲) امینی هروی ۳) حمدالله مستوفی ۴) قاسمی حسینی گنابادی

۱۹۳- **قتل ناجوانمردانهٔ ابومسلم خراسانی به دستور کدام خلیفهٔ عباسی انجام گرفت؟**

۱) هادی ۲) معتصم ۳) مأمون ۴) منصور

۱۹۴- **از نظر جرج سارتن پدر تاریخ علم، کدام دانشمند ایرانی بزرگ‌ترین پزشک اسلام و قرون وسطا است؟**

۱) فارابی ۲) زکریای رازی ۳) ابوعلی سینا ۴) ابوریحان بیرونی

۱۹۵- **کدام مورّخِ دربارِ نادرشاه، نویسندهٔ جهانگشای نادری است؟**

۱) میرزا مهدی‌خان استرآبادی ۲) امینی هروی

۳) محمد بن خاوند شاه (میرخواند) ۴) میرزا محمد صادق موسوی

۱۹۶- **نخستین مدرسه‌های جدید در دورهٔ قاجار به‌وسیلهٔ چه‌کسی یا کسانی در ایران، تأسیس گردید؟**

۱) امیرکبیر ۲) میرزا حسن رشدیه

۳) میسیونرهای غربی ۴) میرزا حسین‌خان سپهسالار

۱۹۷- در دورهٔ کدام پادشاه صفوی، نفوذ زنان و خواجه‌سرایان افزایش‌یافته و آنان در امور کشور دخالت می‌کردند؟

۱) شاه صفی ۲) شاه سلیمان ۳) شاه عباس دوم ۴) شاه سلطان حسین

۱۹۸- رضاشاه، پس از فراهم شدن زمینه برای از میان برداشتن آیت الله مدرس، در کدام شهر وی را مسموم کرد و به شهادت رساند؟

۱) گناباد ۲) بیرجند ۳) خواف ۴) کاشمر

۱۹۹- با واگذاری امتیاز کشف و استخراج نفت به ویلیام ناکس دارسی در دورهٔ مظفرالدین شاه، نخستین حلقه چاه نفت در کدام منطقه به نتیجه رسید؟

۱) اهواز ۲) آبادان ۳) بوشهر ۴) مسجد سلیمان

۲۰۰- کدام روز در تقویم کشورمان، پس از برگزاری همه‌پرسی تعیین نظام سیاسی جدید، به‌عنوان روز جمهوری اسلامی نام‌گذاری شده است؟

۱) ۱۲ فروردین ۲) ۲۲ بهمن ۳) ۲۳ دی ۴) ۱۳ آبان

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

۲۰۱- کدام گزینه، به‌ترتیب به پاسخ دو سؤال کلیدی «چطور» و «چه چیز» در ارتباط با «دریاچهٔ ارومیه» اشاره می‌کند؟

۱) حفر بی‌رویهٔ چاه‌ها ـ کاهش بارش در حوضهٔ آبریز دریاچه

۲) تغییر در میزان آب ورودی به دریاچه ـ گرم شدن عمومی هوا

۳) کاهش آب دریاچه ـ حفر بی‌رویهٔ چاه‌ها در اطراف دریاچه

۴) تأمین آب دریاچه از طریق چشمه‌های کف ـ عبور رودهای ورودی از لایه‌های نمکی

۲۰۲- کدام عبارت، با تقسیمات داخلی کشور ما مغایرت دارد؟

۱) هر دهستان از چند روستا تشکیل شده است و توسط دهدار اداره می‌شود.

۲) هر شهرستان از چند شهر تشکیل شده است و توسط شهردار اداره می‌شود.

۳) هر بخش از چند دهستان تشکیل شده است و توسط بخش‌دار اداره می‌شود.

۴) هر استان از چند شهرستان تشکیل شده است و توسط استاندار اداره می‌شود.

۲۰۳- همهٔ عبارت‌ها، مفهوم نادرستی از «نقش شهر» را بیان می‌کنند، به‌جز:

۱) سیمای سکونتگاه‌های سیاسی و اداری، همانند یکدیگرند.

۲) نقش سکونتگاه‌ها، در طول زمان تغییرات کمتری دارد.

۳) نقش هر سکونتگاه براساس وضعیت طبیعی آن تعیین می‌شود.

۴) اغلب سکونتگاه‌ها، چند نقش دارند و یکی از آن‌ها را ایفا می‌کنند.

۲۰۴- براساس تصویر زیر، کدام جمله، مقایسهٔ درستی از زیست بوم‌های واقع در محدوده‌های «A-B» و «X-Y» را ارائه می‌کند؟

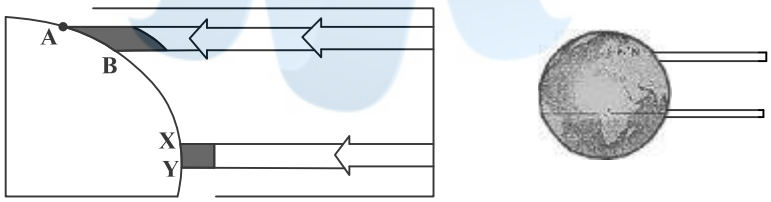

۱) میزان تولید ترکیبات آلی گیاهان در محدودهٔ X-Y کمتر از محدودهٔ A-B است.

۲) تودهٔ زیستی و سرعت رشد گیاهان در محدودهٔ A-B بیشتر از محدودهٔ X-Y است.

۳) تودهٔ زیستی و سرعت رشد گیاهان در محدودهٔ X-Y کمتر از محدودهٔ A-B است.

۴) میزان تولید ترکیبات آلی گیاهان در محدودهٔ X-Y بیشتر از محدودهٔ A-B است.

۲۰۵- هوازدگی شیمیایی و فیزیکی به‌ترتیب در کدام‌یک از نواحی کوهستانی کشورمان با سرعت بیشتری به تغییر شکل ناهمواری‌ها می‌پردازند؟

۱) خزر غربی و خزر شرقی ۲) خراسان شمالی و خزر شرقی

۳) کردستان و آذربایجان ۴) خراسان جنوبی و نواحی داخلی

۲۰۶- کدام گزینه با «فرایند فرسایش یخچالی» مغایر است؟

۱) سرعت حرکت یخچال با تغییر دمای هوا، کاهش و یا افزایش می‌یابد.

۲) در نواحی کوهستانی با کاهش ارتفاع، ضخامت یخرفت کاهش می‌یابد.

۳) شکل عوارض طبیعی در نواحی کوهستانی با فرسایش یخچالی تغییر می‌یابد.

۴) با ذوب تدریجی تودهٔ یخ، به‌دلیل گذشت زمان، ضخامت یخچال کاهش می‌یابد.

۲۰۷- کدام «توان محیطی مناطق گرم و خشک» دلیل مناسبی برای «احداث رصدخانهٔ بزرگ لاسیا در بیابان آتاکاما در کشور شیلی» است؟

۱) آسمان صاف و بدون ابر ۲) وسعت زیاد و جمعیت کم

۳) طول مدت ساعات آفتابی ۴) شدت تابش انرژی خورشیدی

۲۰۸- در کدام گزینه، هدف کشاورزی «معیشتی» به‌درستی بیان شده است؟

الف) عرضهٔ محصولات زراعی و دامی در بازارهای محلّی

ب) استفاده از اراضی وسیع محلی و تولید محصول در حدّ مصرف خانوار

ج) کسب درآمد و ادارهٔ مزارع به‌صورت اتحادیه‌های بزرگ

د) رفع نیاز خانوار و کسب سود اقتصادی در مقیاس محدود

۱) ب و ج　　۲) ج و د　　۳) الف و ب　　۴) الف و د

۲۰۹- در همهٔ مناطق ذکر شده، سایر کشورها حقّ عبور و مرور بدون ضرر را دارند، به‌جز:

۱) فلات قاره　　۲) دریای سرزمینی　　۳) آب‌های داخلی　　۴) آب‌های آزاد

۲۱۰- کدام عبارت، با مفهوم «شهرگرایی» مطابقت بیشتری دارد؟

۱) بروز تحولات صنعتی و ورود کشورها به عصر نوسازی

۲) رواج شیوه‌های زندگی و رفتار و مظاهر شهری، در روستاها

۳) تغییر نقش و عملکرد روستا و رونق صنایع کوچک تبدیلی

۴) استفاده از ماشین‌آلات کشاورزی و عناصر و خدمات شهری

۲۱۱- «مجاورت ایران با مدار رأس‌السرطان» و «افزایش شدید دمای سواحل جنوبی ایران در دورهٔ گرم سال» به‌ترتیب به کدام «مؤلفه‌ها» از اطلاعات موردنظر دلالت دارد؟

۱) مکانی و مکانی　　۲) توصیفی و مکانی　　۳) مکانی و توصیفی　　۴) توصیفی و توصیفی

۲۱۲- کدام مورد، با توجه به «طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی»، منطبق با نمونه‌ای از «فعالیت‌های نوع اول» است؟

۱) انتقال مواد پتروشیمی به‌وسیلهٔ کشتی‌های فلّه‌بر

۲) جابه‌جایی گردشگران با استفاده از کشتی‌های کروز

۳) حمل کالاهای فاسدشدنی به‌وسیلهٔ حمل‌ونقل هوایی

۴) سم‌پاشی مزارع کشاورزی از طریق حمل‌ونقل هوایی

۲۱۳- چرا با دور شدن از کانون زمین لرزه، شدت آن کاهش می‌یابد؟

۱) شدیدترین تنش در نقطهٔ کانونی آن روی می‌دهد.

۲) تداوم حرکت موجب تجمع دوباره انرژی می‌شود.

۳) در محل‌های معینی از پوستهٔ زمین، گسستگی وجود دارد.

۴) هرچه عمق کانونی زلزله کمتر باشد، شدت تخریب کاهش می‌یابد.

۲۱۴- کدام گزینه، با ویژگی‌های تصویر مقابل مغایرت دارد؟

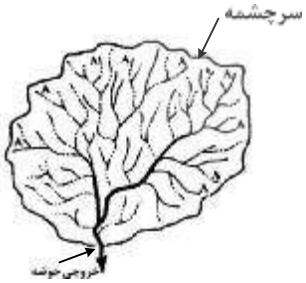

۱) همهٔ جریان‌ها هم‌زمان به خروجی می‌رسند.

۲) آبِ سرشاخه‌ها به‌تدریج از حوضه تخلیه می‌شوند.

۳) جنس و نفوذپذیری خاک در میزان خروجی آب تأثیر دارد.

۴) سرشاخه‌های رود تقریباً با طول یک اندازه در حوضه جریان دارند.

۲۱۵- کدام مورد، مقایسهٔ درستی از «شدت» و «مدت زمان» بارش، در وقوع «سیل» و «لغزش» را ارائه می‌دهد؟

۱) در لغزش، کمتر و کوتاه‌تر و در سیل، بیشتر و طولانی‌تر

۲) در لغزش، کمتر و طولانی‌تر و در سیل، بیشتر و کوتاه‌تر

۳) در لغزش، بیشتر و طولانی‌تر و در سیل، کمتر و کوتاه‌تر

۴) در لغزش، بیشتر و کوتاه‌تر و در سیل، کمتر و طولانی‌تر

۱۸۶- کدام خلیفهٔ عباسی در طی بیست سال حکومتش با شکست رقیبان و مخالفان، پایه‌های دولت عباسیان را استحکام بخشید؟

۱) منصور ۲) مأمون ۳) معتصم ۴) هارون‌الرشید

۱۸۷- کدام اقدام به شی هوانگ تی از فرمانروایان سلسلهٔ «چه این»، در سرزمین باستانی چین نسبت داده شده است؟

۱) تکمیل دیوار بزرگ چین ۲) گشایش جادهٔ معروف ابریشم

۳) جلوگیری از ورود آئین بودا به کشور ۴) رواج مجدد اندیشه و آیین کنفوسیوس

۱۸۸- در کدام گاه‌شماری باستانی ایران، هر ۱۲۰ سال یک‌ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند؟

۱) یزدگردی ۲) اوستایی ۳) دوازده حیوانی ۴) سلوکی

۱۸۹- در دورهٔ کدام پادشاه ساسانی، در جنگ با رومیان گردیانوس امپراتور روم کشته شد و در دیگری والریانوس به اسارت ایرانیان درآمد؟

۱) خسرو انوشیروان ۲) خسرو پرویز ۳) شاپور یکم ۴) شاپور دوم

۱۹۰- در کدام کتاب، مجموعه‌ای از قوانین و محاکمات عصر ساسانی به زبان پهلوی گردآوری شده است؟

۱) دینکرد ۲) شاپورگان ۳) هزار افسان ۴) مادیان هزار دادستان

۱۹۱- نخستین کاخ بزرگ آپادانا، در ابتدای پادشاهی داریوش به‌عنوان پایتخت اداری هخامنشیان، در کدام ناحیه بنا گردید؟

۱) انشان ۲) شوش ۳) پاسارگاد ۴) نقش رستم

۱۹۲- کدام مورد، به مسعودی از مورّخان بزرگ قرن چهارم هجری نسبت داده شده است؟

۱) وی را یکی از برجسته‌ترین نویسندگان تاریخ‌نگاری روایی می‌شناسند.

۲) به عقیدهٔ وی خبر یا روایتی که فاقد زمان و مکان دقیق باشد، اعتبار ندارد.

۳) همانند بسیاری از مورّخان، به بررسی مطابقت یا عدم مطابقت رویدادهای تاریخی با عقل اعتقاد راسخ داشت.

۴) برای بررسی درستی و نادرستی گزارش‌های تاریخی، با مسافرت از نزدیک مکان رویدادها را مورد مطالعه قرار می‌داد.

۱۹۳- یکی از اقدامات مهم امام علی(ع) پس از رسیدن به خلافت، برای بازداشتن مخالفان از سرکشی و جلوگیری از جنگ داخلی بین مسلمانان، کدام بود؟

۱) مرکز خلافت را از مدینه به کوفه منتقل کرد.

۲) مانع ثروت‌اندوزی و تجمل‌گرایی اشراف و بزرگان قریش شد.

۳) از تعصبات مجدد قبیله‌ای و طایفه‌ای درون جامعه اسلامی جلوگیری کرد.

۴) درآمدهای فراوان سرزمین‌های فتح شده را بر پایهٔ مساوات اسلامی بین مسلمانان توزیع نمود.

۱۹۴- نخستین مسجد جمعهٔ چهار ایوانی، که الگویی برای معماران مساجد دوره‌های بعدی شد، در دورهٔ سلجوقیان در کدام شهر بنا گردید؟

۱) کرمان ۲) ورامین ۳) اصفهان ۴) نیشابور

۱۹۵- کدام‌یک از اعضای هیئت‌های مؤتلفهٔ اسلامی، پس از تبعید امام خمینی (ره) به ترکیه، حسنعلی منصور، نخست‌وزیر وقت را ترور کرد؟

۱) صفار هرندی ۲) محمد بخارایی

۳) حاج صادق امانی ۴) حاج مهدی عراقی

۱۹۶- کدام کشورهای اروپایی با ضعف امپراتوری عثمانی در قرن ۱۸، برای کسب منافع و به بهانهٔ دفاع از حقوق اقلیت‌های قومی و مذهبی در امور داخلی این کشور دخالت می‌کردند؟

۱) اتریش، روسیه، آلمان، انگلیس　　۲) فرانسه، روسیه، انگلیس، هلند

۳) انگلیس، فرانسه، اتریش، روسیه　　۴) انگلیس، فرانسه، هلند، اتریش

۱۹۷- کدام پادشاه صفوی، با اتخاذ تدابیر و سیاست‌های مناسب داخلی و خارجی، پایه‌های حکومت صفویان را تثبیت و تحکیم نمود؟

۱) شاه عباس اول　　۲) شاه عباس دوم　　۳) شاه سلیمان　　۴) شاه تهماسب

۱۹۸- با وقوع کدام حادثهٔ وحشتناک پس از به زانو درآمدن نازی‌ها، جنگ دوم جهانی پایان یافت؟

۱) ورود نیروهای متفقین به برلین

۲) بمباران اتمی دو شهر هیروشیما و ناگاساکی ژاپن

۳) خودکشی هیتلر پس از ورود نیروهای متفقین به برلین

۴) دستگیری سران حکومت نازی و محاکمهٔ آنان در دادگاه نورنبرگ

۱۹۹- پس از عزل بنی‌صدر از مقام فرماندهی کل قوا و ریاست‌جمهوری، امام خمینی (ره) به‌عنوان فرمانده کل قوا، فرمان شکستن محاصرهٔ کدام شهر را صادر کردند؟

۱) مهران　　۲) سوسنگرد　　۳) خرمشهر　　۴) آبادان

۲۰۰- یکی از نخستین اقدامات محمدعلی شاه که پس از مرگ مظفرالدین شاه به سلطنت رسید، کدام است؟

۱) سرکوب مشروطه‌خواهان

۲) تبعید روحانیان به خارج از تهران

۳) راه مخالفت با مشروطیت و مجلس را در پیش گرفت.

۴) حکومت خودکامهٔ استبداد صغیر را با همکاری مشاوران روسی برقرار کرد.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

۲۰۱- عبارت‌های زیر حاصل تحقیق پژوهشگری است که بر روی «تغییرات جمعیتی شهر X»، مطالعه نموده است. با توجه به مراحل پژوهش جغرافیایی، کدام موارد را می‌توان به‌ترتیب در گام «اول» و «پنجم» قرار داد؟

الف) عوامل مؤثر در افزایش جمعیت شهر X در دهۀ اخیر چیست؟

ب) به‌نظر می‌رسد وجود خدمات آموزشی، عامل افزایش جمعیت شهر X است.

ج) پژوهشگر، با تعدادی از ساکنان یکی از محله‌های قدیمی شهر X مصاحبه می‌کند.

د) بین تقاضای نیروی کار در شهر X و جذب جمعیت آن، رابطه‌ای مستقیم وجود دارد.

۱) الف و ب ۲) الف و د ۳) ب و ج ۴) ج و د

۲۰۲- کدام عبارت، موقعیت مطلق «کشور ایران» را به‌درستی بیان می‌کند؟

۱) از کشورهای جنوب غربی آسیا و در منطقۀ خاورمیانه قرار دارد.

۲) در نیمکرۀ شرقی و در نیمۀ جنوبی منطقۀ معتدلۀ شمالی قرار دارد.

۳) به سبب دسترسی به دریای عمان با آب‌های اقیانوسی در ارتباط است.

۴) در نوار بیابانی نیمکرۀ شمالی و در مجاورت مدار رأس‌السرطان قرار دارد.

۲۰۳- اگر مقایسۀ دو شهر براساس «وضعیت عرض جغرافیایی» موردنظر باشد، به‌ترتیب در کدام‌یک، زاویۀ تابش خورشید هنگام ظهر، نزدیک به عمود و در کدام‌یک، مایل است؟

۱) مشهد و اراک ۲) خرم‌آباد و ایلام ۳) اصفهان و قزوین ۴) زاهدان و شیراز

۲۰۴- کدام عبارت، با وضعیت کانون‌های آبگیر، در کشورمان، تطابق دارد؟

۱) تراکم کانون‌های دائمی، در غرب، بیشتر از کانون‌های اتفاقی است.

۲) کانون‌های دائمی، بیش از ۵۰۰ میلی‌متر و حداکثر ۸ ماه از سال، بارش دارند.

۳) کانون‌های فصلی، ذخیره برف خود را تا پایان ماه‌های گرم سال حفظ می‌کنند.

۴) کانون‌های اتفاقی، بیشتر در شمال‌شرق و شرق، با بارش‌های مداوم مشاهده می‌شوند.

۲۰۵- کدام گزینه، به‌ترتیب با شکل سکونتگاه‌های روستایی در «منطقه ساحلی استان گیلان» و «امتداد مسیر رود کارون در استان خوزستان» مطابقت دارد؟

۱) خطی ـ طولی ۲) پلکانی ـ خطی ۳) طولی ـ پراکنده ۴) پلکانی ـ میدانگاهی

۲۰۶- کدام گزینه، تغییر وضعیت پوشش گیاهی از «جنگل‌های بارانی استوایی» به سمت «بیابان صحرا» را به‌درستی بیان می‌کند؟

۱) با افزایش دمای هوا، کم‌کم به مراتع مداری تبدیل می‌شوند.

۲) تابستان بارانی و زمستان خشک، ساوان متراکم را پدید می‌آورد.

۳) به‌تدریج با افزایش خشکی هوا، استپ‌های بیابانی به‌وجود می‌آیند.

۴) کاهش بارندگی و افزایش اختلاف دما، علفزارهای کوتاه قد را به‌وجود می‌آورد.

۲۰۷- در کدام عبارت «وضعیت پوستۀ زمین» تقریباً مطابق با «تصویر زیر» بیان شده است؟

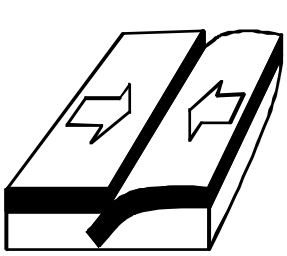

الف) بالا آمدن مواد مذاب و شکل‌گیری آیسلند

ب) برخورد پوستۀ کف اقیانوس آرام با پوسته اوراسیا

ج) گسترش پوستۀ اقیانوس اطلس و شکل‌گیری آتشفشان

د) بالا آمدن لایه‌های انباشته شده و پیدایش کوه‌های هیمالیا

۱) الف و ب ۲) الف و ج

۳) ج و د ۴) ب و د

۲۰۸- کدام مورد، مقایسه درستی را از «اشکال فرسایش کاوشی و تراکمی» در سواحل ارائه می‌کند؟

۱) طاق‌های دریایی همانند آب سنگ‌ها، به‌دلیل رسوب‌گذاری مواد، تشکیل می‌شوند.

۲) تشکیل غارها برخلاف طاق‌های دریایی، حاصل حفر مواد در سواحل صخره‌ای است.

۳) آب سنگ‌ها برخلاف ستون‌های سنگی دریایی، در اثر رسوب‌گذاری مواد پدید می‌آیند.

۴) تشکیل جزایر مرجانی همانند دماغه‌های ماسه‌ای، ناشی از حفر مواد در سواحل صخره‌ای است.

۲۰۹- همهٔ گزینه‌ها در مورد «شرکت‌های چند ملیتی» درست هستند، به‌جز:

۱) نقش مهمی در تجارت جهانی دارند و می‌توانند انحصار تولید یک کالا را در دست بگیرند.

۲) به تشویق شرکت‌های محلی برای سرمایه‌گذاری در سایر مناطق جهان می‌پردازند.

۳) طراحی و فناوری علمی اصلی تولید آنان، در کشورهای پیشرفته صنعتی قرار دارد.

۴) شعبات خود را به شکل شرکت‌های وابسته درکشورهای دیگر ایجاد می‌کنند.

۲۱۰- همهٔ موارد از ویژگی‌های «کانون سیاسی یک کشور» به‌شمار می‌آید، به‌جز:

۱) مرکز اقتدار سیاسی یک کشور است.

۲) به‌دلیل دوری از مرزها، قابلیت دفاعی مناسبی دارد.

۳) محل تصمیم‌گیری‌های سیاسی یک کشور با سایر کشورها است.

۴) فرمان‌های سیاسی از این کانون در سراسر کشور پخش می‌شود.

۲۱۱- در کدام گزینه به‌ترتیب، دلیل محدودیت کشاورزی در «روسیه» و مشکلات ایجاد خطوط ارتباطی در «تایلند» به‌درستی بیان شده است؟

۱) وسعت ـ وضع ناهمواری　　۲) وسعت ـ موقع جغرافیایی

۳) موقع جغرافیایی ـ شکل سرزمین　　۴) وضع ناهمواری ـ شکل سرزمین

۲۱۲- کدام گزینه با تصویر روبه‌رو، مغایرت دارد؟

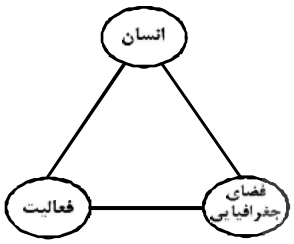

۱) سامان دادن به فضاهای جغرافیایی و توزیع متعادل جمعیت

۲) ساماندهی فعالیت‌های انسان در مکان، براساس توان محیطی

۳) شناخت توان‌های جغرافیایی و درک صحیح ظرفیت‌های محیطی

۴) آشنایی با ویژگی‌های طبیعی و انسانی و درک روابط میان آن‌ها

۲۱۳- به‌ترتیب کدام شیوهٔ حمل‌ونقل، برای دسترسی به «روستای محمدآباد» و جابه‌جایی بار و مسافر در «مسافت‌های دور» بدون احداث مسیر، کاربرد بیشتری دارد؟

۱) ریلی ـ هوایی　　۲) هوایی ـ آبی　　۳) جاده‌ای ـ آبی　　۴) جاده‌ای ـ هوایی

۲۱۴- کدام گزینه با «وقوع سیل» و «خسارت بار بودن آن» در ارتباط با «رودی که آبدهی آن به‌طور میانگین ۱۵۰۰ مترمکعب در ثانیه باشد»، درست است؟

۱) جریان آب در آبراهه ۱۷۵۰ مترمکعب بر ثانیه باشد و از بستر سرریز شود.

۲) جریان آبی که از مقطع رود عبور می‌کند، افزایش یابد و رسوبات آبرفتی را جابه‌جا کند.

۳) جریان آب در آبراهه ۱۵۰۰ مترمکعب بر ثانیه باشد و دشت سیلابی از آب پوشیده شود.

۴) جریان آب در آبراهه ۱۰۰۰ مترمکعب بر ثانیه باشد و به خشکی‌های پیرامون سرازیر شود.

۲۱۵- در دستگاه‌های حساس لرزه‌نگار، زمانی که لرزش‌های کوچک کاهش پیدا می‌کند، کدام‌یک از موارد زیر را می‌توان پیش‌بینی نمود؟

الف) بیشتر شدن احتمال تجمع انرژی درون زمین　　**ب) تغییر نامحسوس موقعیت صفحات نزدیک‌شونده**

ج) وقوع زمین لرزه‌هایی با مقیاس ریشتر کمتر　　**د) افزایش شدت تخریب در اثر تخلیه یکباره انرژی**

۱) الف و د　　۲) الف و ج　　۳) ب و د　　۴) ب و ج

کلید کنکور ۹۸ خارج کشور

شماره سوال	گزینه صحیح
186	1
187	1
188	2
189	3
190	4
191	2
192	4
193	1
194	3
195	2
196	3
197	4
198	2
199	4
200	3
211	3
212	4
213	4
214	1
215	1

کلید کنکور ۹۸ داخل کشور

شماره سوال	گزینه صحیح
186	3
187	2
188	1
189	4
190	1
191	2
192	3
193	4
194	2
195	1
196	3
197	2
198	4
199	4
200	1
211	3
212	4
213	1
214	2
215	2

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

۱۸۶- در تقویم اوستایی دورهٔ ساسانی، مبدأ سال شماری براساس کدام رویداد تعیین می‌شد؟

۱) به تخت نشستن هر پادشاه　　۲) به دنیا آمدن زرتشت

۳) قیام اردشیر علیه اشکانیان　　۴) دوره‌بندی ۱۲۰ ساله

۱۸۷- باستان‌شناسی علاوه بر کشف و معرفی میراث فرهنگی بشر، کدام نقش مهم‌تری را برعهده دارد؟

۱) تعیین سن آثار باستانی　　۲) مرمت و نگهداری آثار کشف شدهٔ باستانی

۳) بررسی و شناخت دوران طولانی پیش از تاریخ　　۴) کمک به شناسایی زندگی مردم در دوره‌های تاریخی

۱۸۸- بهترین نمونه از صنعت و هنر فلزکاری در ایران باستان مربوط به مفرغ‌های کدام ناحیه در ایران است؟

۱) قزوین　　۲) کرمان　　۳) لرستان　　۴) شهر سوخته

۱۸۹- کدام گزینه، دربارهٔ محل آتشکده‌های دورهٔ ساسانی و اختصاص آن‌ها به طبقات و گروه‌های اجتماعی درست است؟

۱) آتشکدهٔ آذر فرنبغ در فارس، ویژهٔ جنگ‌جویان بود.

۲) آتشکدهٔ آذر برزین مهر در خراسان، مخصوص کشاورزان بود.

۳) آتشکدهٔ آذر فرنبغ در خراسان به موبدان زرتشتی تعلق داشت.

۴) آتشکدهٔ آذر برزین مهر در فارس به موبدان زرتشتی اختصاص داشت.

۱۹۰- یکی از ویژگی‌های شاخص هنر و معماری دورهٔ شاهان هخامنشی، کدام است؟

۱) استفاده از تجارب هنری تمدن‌های میان دورود، هند و چین

۲) ساختن بناهای عظیم با ستون‌های بلند در میان باغ‌های بسیار زیبا

۳) دارای اصالتی کاملاً بومی بود و به دستاوردهای هنری ملل تابعه اتکا نداشت.

۴) درباری بودن آن، که شکوه شاهانه و تشریفات و تجملات آن را به نمایش می‌گذاشت.

۱۹۱- یکی از عمده‌ترین کارهای مورّخان در سنجش اعتبار و نقد روایت‌کننده، کدام است؟

۱) بررسی مطابقت یا عدم مطابقت روایت با عقل　　۲) مقایسه منابع تاریخی با سایر منابع موجود

۳) اعتبارسنجی با تکیه بر دستاوردهای علوم تجربی　　۴) تعیین فاصلهٔ زمانی و مکانی بین راوی و خبر

۱۹۲- یکی از مهم‌ترین آثار جریان وکالت که از زمان امام صادق (ص) در جامعهٔ اسلامی آغاز شد و در دوران غیبت نیز ادامه یافت، کدام است؟

۱) شکل‌گیری مرجعیت شیعه　　۲) عدم همکاری شیعیان با خلافت عباسی

۳) شدت یافتن مقابله با تحریف دین و سنت‌های نبوی　　۴) آمادگی شیعیان برای اقدام نظامی علیه خلافت عباسی

۱۹۳- در ساختار شهرهای دورهٔ سلجوقی نسبت به دوره‌های قبل، کدام تغییر به‌وجود آمد؟

۱) کهندژ (ارگ) به شارستان منتقل شد.　　۲) شهر بیرونی (رَبَض) گسترش پیدا کرد.

۳) مسجد و بازار به کهندژ (ارگ) منتقل شد.　　۴) شهرستان (شارستان) توسعه بیشتری پیدا کرد.

۱۹۴- در کدام گزینه، وضعیت زندگی سرف‌ها در دورهٔ حاکمیت نظام فئودالیسم در اروپای قرون وسطا، به‌درستی توصیف شده است؟

۱) صاحبان مزارع کوچک و خارج از محدوده اقتدار فئودال‌ها بودند.

۲) افراد حاشیه‌نشین شهرهای آن دوره بودند و زندگی سختی داشتند.

۳) آن‌ها حق ترک مزرعه و املاک ارباب خود و رفتن به جای دیگر را نداشتند.

۴) در شرایط سخت می‌توانستند مزرعه و املاک ارباب خود را ترک و به شهرها مهاجرت کنند.

۱۹۵- کدام گزینه، دربارهٔ جدا شدن قندهار و الحاق مجدد آن به خاک ایران در دورهٔ صفوی درست است؟

۱) در دورهٔ شاه صفی از ایران جدا شد و شاه عباس دوم آن را به خاک ایران بازگرداند.

۲) در دورهٔ سلطان محمد خدابنده از ایران جدا شد و شاه صفی بار دیگر آن را به خاک ایران ضمیمه کرد.

۳) در دورهٔ شاه صفی، ایران تسلط خود را بر قندهار از دست داد و شاه سلیمان موفق شد آن را به قلمرو ایران بازگرداند.

۴) در دورهٔ کوتاه سلطنت اسماعیل دوم از تسلط ایران خارج شد و محمد خدابنده آن را به قلمرو ایران ملحق کرد.

۱۹۶- کدام مورد، دربارهٔ وضعیت طبقه متوسط جامعه فرانسه در آستانه انقلاب آن کشور در اواخر قرن ۱۸، درست است؟

۱) علاقه اصلی آن‌ها زمین‌داری بود و از پرداخت مالیات معاف بودند.

۲) به‌دلیل وجود آرامش و امنیت در کشور، از نظام سلطنت رضایت داشتند.

۳) به کارهایی چون وکالت و نویسندگی اشتغال داشتند و اغلب تحصیل‌کرده بودند.

۴) بیشتر اعضای این طبقه باسواد و تحصیل‌کرده و از معافیت مالیاتی برخودار بودند.

۱۹۷- کدام چهرهٔ برجستهٔ فرهنگی در دورهٔ ناصرالدین شاه قاجار، به ریاست دارالترجمهٔ همایونی منصوب گردید؟

۱) رضا قلی‌خان هدایت ۲) میرزا یوسف‌خان مستشارالدوله

۳) حسن پیرنیا (مشیرالدوله) ۴) محمد حسن‌خان اعتمادالسلطنه

۱۹۸- کدام ساختمان‌های ساخته شده در عصر قاجار، به بناهای کارت پستالی معروف شدند؟

۱) بناهایی‌که به تقلید از کشورهای اروپایی ساخته می‌شدند.

۲) بناهایی کوچک و تزئینی که با کاربرد تفریحی بنا می‌شدند.

۳) بناهایی‌که به‌وسیلهٔ معماران سنتی با طرح جدیدی ساخته شد.

۴) سفارت‌خانه کشورهای اروپایی که براساس معماری جدید ساخته می‌شد.

۱۹۹- کدام‌یک از دستاوردهای انقلاب مشروطه خیلی زود به بار نشست؟

۱) تدوین متمم قانون اساسی ۲) کاهش بودجهٔ دربار شاهی

۳) توسعهٔ فعالیت‌های روزنامه‌نگاری ۴) انتقال مالکیت زمین‌های دولتی به وزارت مالیه

۲۰۰- یکی از مسائل مهم خاورمیانه و جهان اسلام در دورهٔ معاصر، کدام است؟

۱) امضای پیمان صلح انورسادات رئیس‌جمهور مصر، با اسرائیل غاصب

۲) ایجاد سرزمین یهودی در فلسطین با صدور اعلامیهٔ بالفور

۳) تقسیم سرزمین فلسطین به دو کشوری یهودی و عربی

۴) تأسیس رژیم غاصب اسرائیل در فلسطین

۲۰۱- کدام عبارت، فرضیهٔ مناسبی برای پرسشِ زیر است؟

«چرا روزِ سوم فروردین ماهِ سال ۱۳۹۸، در استان گلستان سیل آمد؟»

۱) تخریب جنگل‌ها از عوامل وقوع سیل است.

۲) در فصل بهار احتمال وقوع سیل افزایش می‌یابد.

۳) توسعهٔ راه‌های ارتباطی باعث طغیان رودها شده است.

۴) امکان نفوذپذیری خاک در جنگل‌های گلستان، کاهش یافته است.

۲۰۲- از کدام عبارت، مفهوم «کل‌نگری» به درستی دریافت می‌شود؟

۱) مالچ‌پاشی در کویر مصر (استان اصفهان)

۲) احداث موج‌شکن در ساحل بندر انزلی (استان گیلان)

۳) توسعهٔ خطوط حمل‌ونقل در جنگل گلستان (استان گلستان)

۴) گسترش مناطق مسکونی در زردکوه (استان چهارمحال بختیاری)

۲۰۳- چرا در دورهٔ گرم سال، میزان «ریزش‌های جوّی»، در کشورمان کاهش می‌یابد؟

الف) قرار گرفتن کشور ما در داخل کمربند خشک و بیابانی کرهٔ زمین

ب) گرم بودن و صعود هوا در اطراف مدار رأس‌السرطان

ج) پیشروی پر فشار جنب حارّه‌ای در تابستان

د) نزدیکی به دریاها و امکان صعود هوای مرطوب در تابستان

۱) الف و ج　　۲) الف و ب　　۳) ب و د　　۴) ج و د

۲۰۴- کدام گزینه، دلیل مناسبی برای «تمرکز سکونتگاه‌ها در نیمهٔ غربی کشور» است؟

۱) تمرکز سکونتگاه‌ها در مناطق پایکوهی، بیشتر است.

۲) میان ناهمواری‌ها و تراکم جمعیت ارتباط نزدیکی وجود دارد.

۳) کلیه ساکنان یک منطقه به‌دلیل عوامل مشترک جابه‌جا می‌شوند.

۴) بخش اعظم سرزمین ما را نواحی مرتفع و کوهستانی تشکیل می‌دهد.

۲۰۵- کدام عبارت، به «توانایی انسان» در بهره‌برداری صحیح و استفاده بهینه از مکان‌ها می‌افزاید؟

۱) استفاده از هوش و استعداد بالقوّهٔ نیروی انسانی　　۲) درک ارتباط میان انسان و عوامل محیطی

۳) ساماندهی فعالیت‌های انسان در مکان　　۴) شناخت ظرفیت‌ها و توان‌های محیطی

۲۰۶- کدام گزینه، با توجه به تصویر زیر، دلیل مناسبی برای وجود «ساختمان‌های بلندمرتبه» است؟

۱) تجارت دریایی و حمل‌ونقل بین‌المللی

۲) افزایش تقاضا و بالا بودن قیمت زمین

۳) استقرار مؤسسات حمل‌ونقل و مراکز درمانی

۴) رونق فعالیت‌های مربوط به تجارت و گردشگری

۲۰۷- کدام گزینه، با علّت «وزش باد» در منطقه حارّه و «ریزش باران» مطابقت دارد؟

۱) وجود پر فشار قطبی و کم فشار استوایی و وقوع بارندگی جبهه‌ای

۲) وجود پر فشار جنب حارّه و رطوبت حاصل از تبخیر آب دریاها و اقیانوس‌ها

۳) استقرار کانون کم فشار در حوالی ۶۰ درجه و پر فشار قطبی و تشکیل ابرهای باران‌زا

۴) استقرار کانون کم فشار استوایی و پر فشار در حوالی ۳۰ درجهٔ شمالی و گسترش آب‌ها در طولِ مدار استوا

۲۰۸- **کدام موارد، به‌ترتیب از پیامدهای هوازدگی «شیمیایی و فیزیکی» است؟**

الف) تشکیل و تکاملِ خاک در نواحی گرم و خشک

ب) خرد شدن سنگ‌ها در نتیجهٔ رشد ریشهٔ درختان

ج) محو شدن برجستگی‌های صورت انسان در یک مجسمهٔ سنگی

د) تخریب نمای ساختمان‌های مرمری و آهکی در نواحی شرق آسیا

۱) (الف، ج) و (ب، د) ۲) (ب، ج) و (الف، د) ۳) (ج، د) و (الف، ب) ۴) (د، ب) و (الف، ج)

۲۰۹- **کدام عبارت، با مفهوم «پخش یا انتشار» مطابقت بیشتری دارد؟**

۱) دسترسی به نقاط مختلف و دورافتاده از طریق حمل‌ونقل جاده‌ای امکان‌پذیرتر است.

۲) میزان احداث شبکه‌های ریلی و دسترسی به آن‌ها در نواحی مختلف دنیا متفاوت است.

۳) در اوایل قرن نوزدهم، نخستین لوکوموتیوهای مجهز به موتور بخار در انگلستان ساخته شده است.

۴) کلیهٔ فعالیت‌های برنامه‌ریزی و اجرایی با هدف بهینه کردن سامانه‌های حمل‌ونقل صورت می‌گیرد.

۲۱۰- **«امروزه بیش از ۱۹۰ کشور مستقل در جهان وجود دارد که عضو سازمان ملل متحد هستند.» کدام گزینه وجه تمایز این نواحی را با سایر نواحی سیاسی بیان می‌کند؟**

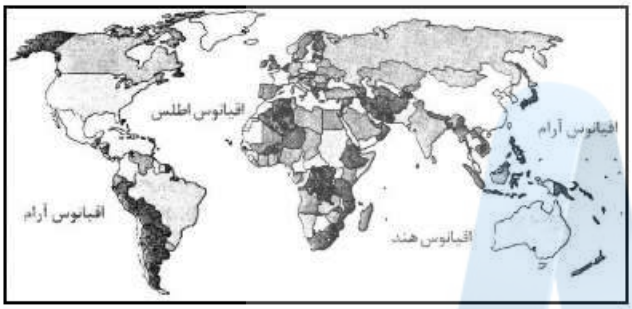

۱) بهره‌مندی از سازهٔ انسانی

۲) تعیین محدودهٔ جغرافیایی

۳) برخورداری از اقتدار سیاسی

۴) اشغال بخش‌هایی از سطح زمین

۲۱۱- **همهٔ عبارت‌ها، مفهوم درستی از «منطقهٔ مادرشهری» را بیان می‌کنند؛ به‌جز:**

۱) به‌تدریج و با گسترش حمل‌ونقل و وسایل ارتباطی، به‌وجود آمده است.

۲) با افزایش جمعیت مادرشهرها و گسترش حومه‌های پیرامونی، به‌وجود می‌آید.

۳) با مهاجرت گستردهٔ مردم از نقاط مختلف یک کشور به مادرشهرِ ملّی، به‌وجود می‌آید.

۴) از کنار هم قرار گرفتن چندین حومه، شهرک اقماری و حداقل یک مادرشهر، به‌وجود آمده است.

۲۱۲- **چرا اکثر مهاجران روستایی پس از ورود به شهر، در «بخش غیررسمی اقتصاد» به فعالیت می‌پردازند؟**

الف) افزایش رشد طبیعی جمعیت شهری **ب) محدودیت فرصت‌های شغلی در شهر**

ج) نداشتن مهارت و تخصص **د) رشد بخش غیررسمی اقتصاد**

۱) الف و ب ۲) الف و د ۳) ج و د ۴) ب و ج

۲۱۳- **کدام عبارت، در راستای تحقق اهداف «برنامه توسعهٔ روستایی» به‌درستی بیان شده است؟**

۱) فعال‌کردن اقتصاد روستا و افزایش سطح زیر کشت

۲) توسعهٔ صنایع کوچک و خدمات گردشگری در روستا

۳) تشکیل تعاونی‌های تولیدی و فروش محصولات در بازار

۴) افزایش سرمایه و قطع وابستگی به درآمد حاصل از کشاورزی

۲۱۴- **چرا در سامانهٔ اطلاعات جغرافیایی، تعیین «نوع ورودی»، با توجه به «اهداف کاربران» متفاوت است؟**

۱) به تصمیم‌گیری و روند آن کمک می‌کند.

۲) در قالب لایه‌هایی جداگانه، طبقه‌بندی می‌شود.

۳) ذخیره و تحلیل اطلاعات به‌صورت محدود انجام می‌شود.

۴) از جمع‌بندی و تلفیق لایه‌های مختلف، لایهٔ جدیدی به‌وجود می‌آید.

۲۱۵- **همهٔ موارد، از اهداف «مدیریت حمل‌ونقل» به‌شمار می‌آیند؛ به‌جز:**

۱) بهینه‌کردن سامانهٔ حمل‌ونقل در سطح ملّی

۲) بهره‌مندی منطقی و خردمندانه از منابع محیطی

۳) استفاده از فناوری‌های جدید در تولید وسایل حمل‌ونقل

۴) دسترسی عادلانه مردم یک منطقه برای دریافت خدمات

۱۸۶- کدام مورد، دربارهٔ گاه‌شماری در مصر باستان درست است؟

۱) هر ۱۲۰ سال، یک ماه به سال می‌افزودند.

۲) هر سه سال، یک ماه به سال اضافه می‌کردند.

۳) هر چهار سال، یک ماه ۳۶ روزه به سال اضافه می‌کردند.

۴) هر چهار سال یک‌بار، سال را ۳۶۶ روز محاسبه می‌کردند.

۱۸۷- در زمان قسطنطین امپراتور روم شرقی، دین مسیحیت چه موقعیتی یافت؟

۱) رونق بی‌سابقه‌ای یافت.　　۲) به دین رسمی امپراتوری تبدیل شد.

۳) مسیحیان تحت تعقیب قرار گرفتند.　　۴) یهودیان به شدت با این آئین به مخالفت برخاستند.

۱۸۸- کدام فرمانروای سلسله اشکانی، نیروهای مهاجم رومی را شکست داد اما در برابر شورش خاندان ساسانی در فارس شکست خورد و کشته شد؟

۱) مهرداد یکم　　۲) ونون دوم　　۳) مهرداد دوم　　۴) اردوان چهارم

۱۸۹- کدام مورد، دربارهٔ ضرب سکه در دوره‌های گذشتهٔ ایران درست است؟

۱) ضرب سکه طلا مخصوص پادشاهان بود.

۲) ضرب آن از نظر جنس تابع قانون خاصی نبود.

۳) حاکم ایالت با اجازه شاه می‌توانست سکه طلا ضرب کند.

۴) حکام ایالات برای رونق اقتصاد محلی سکه طلا و نقره ضرب می‌کردند.

۱۹۰- کدام‌یک از داستان‌های شاهنامه، اصل و ریشه اشکانی دارد؟

۱) شاپورگان　　۲) بیژن و منیژه　　۳) ویس و رامین　　۴) هزار و یک شب

۱۹۱- معروف‌ترین اثر تاریخی محلی که از مؤلفی ناشناخته به یادگار مانده، کدام است؟

۱) فارسنامه　　۲) تاریخ رویان　　۳) تاریخ سیستان　　۴) حدودالعالم

۱۹۲- امامان شیعه پس از شهادت امام سجاد (ع) برای ترویج اسلام و مبارزه با جریان‌های فکری، کدام روش را در پیش گرفتند؟

۱) منظومه‌ای از معارف اسلامی با عنوان مکتب اهل بیت به‌وجود آوردند.

۲) با نگارش رسالات حقوقی و سیاسی مردم را با اسلام اصیل آشنا کردند.

۳) زمینهٔ حرکت پیشوایان دینی را در جهت احیای اسلام و نشر معارف اسلامی فراهم ساختند.

۴) با جلوگیری از ورود پیروان مکتب اهل بیت به درگیری‌های بی‌حاصل، مانع نابودی شیعیان شدند.

۱۹۳- پس از حذف دولت لخمیان توسط خسروپرویز، دسته‌ای از سپاهیان ساسانی از قبیله‌های عرب مجاور مرزهای ایران شکست خورد. مهم‌ترین نتیجهٔ این رویداد، کدام است؟

۱) عظمت قدرت ساسانیان در چشم اعراب فروریخت.

۲) ساسانیان با قدرت تمام به تنبیه قبایل عرب پرداختند.

۳) بیماری طاعون گسترش پیدا کرد و بندها و سدهای آسورستان ویران شد.

۴) تیسفون پایتخت ساسانیان در معرض تهدید مستقیم قبایل عرب قرار گرفت.

۱۹۴- کدام‌یک از مشهورترین نقاشان ایتالیایی و از نوابغ تاریخ هنر جهان، تابلوی شام آخر را به تصویر کشیده است؟

۱) رافائل　　۲) رامبراند　　۳) میکل آنژ　　۴) داوینچی

۱۹۵- **در ماجرای درگیری و اختلاف مارتین لوتر و پاپ، شاهزادگان آلمانی چه موضعی اتخاذ کردند؟**

۱) موضع بی‌طرفی اتخاذ کردند و از امپراتور خواستند مشکل را بدون جنگ حل کند.

۲) از امپراتور مقدس روم خواستند لوتر را تحویل کلیسای کاتولیک دهد.

۳) در برابر پاپ و امپراتور مقدس روم از لوتر حمایت کردند.

۴) با امپراتور مقدس روم، علیه پاپ و لوتر متحد شدند.

۱۹۶- **کدام‌یک از مورّخان عصر ناصری، نخستین کسی است که واقعیت قتل امیرکبیر را در اثر خویش بازتاب داده است؟**

۱) خاوری شیرازی ۲) فتحعلی‌خان آخوندزاده

۳) میرزا محمد جعفر خورموجی ۴) میرزا محمد صادق موسوی

۱۹۷- **کدام گزینه، از مهم‌ترین پیامدهای ظهور انقلاب صنعتی در کشورهای اروپایی است؟**

۱) دخالت در امور کشورهای دیگر ۲) شتاب گرفتن و گسترش استعمار

۳) رقابت شدید استعمارگران برای تصرف سرزمین‌ها ۴) غارت ثروت سرزمین‌های ثروتمند تحت سلطه

۱۹۸- **در دورهٔ قاجار قضات محاکم شرع، کدام دسته از دعاوی و اختلافات را رسیدگی و حل و فصل می‌کردند؟**

۱) دعاوی ملکی، ارث و سرقت ۲) دعاوی ملکی و ارث

۳) ارث، نزاع و دعاوی خانوادگی ۴) سرقت، نزاع و دعاوی خانوادگی

۱۹۹- **کدام اقدام بزرگان مشروطه گسترش اختلافات داخلی و یأس و سرخوردگی روحانیان موافق مشروطیت را به‌همراه داشت؟**

۱) اجازهٔ خروج شاه مخلوع از کشور ۲) عدم محاکمه و مجازات محمد علی شاه

۳) شهادت شیخ فضل‌الله نوری ۴) انتصاب بسیاری از مستبدان به سِمَت‌های مهم

۲۰۰- **یکی از اقدامات مهم دولت دکتر مصدق در جریان ملی شدن صنعت نفت برای مقابله با تحریم‌های اقتصادی و تهدیدات انگلستان، کدام است؟**

۱) خلع ید از شرکت نفت ایران و انگلیس ۲) قطع رابطهٔ سیاسی با انگلستان

۳) حضور در مجامع بین‌المللی و دفاع از حقانیّت ایران ۴) اجرای برنامهٔ اقتصاد بدون نفت

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

۲۰۱- متنِ زیر، به کدام‌یک از «سؤالات کلیدیِ دانش جغرافیا»، به‌ترتیب پاسخ می‌دهد؟

«تداوم خشکسالی در سال‌های اخیر، موجب پدید آمدن بحران ریزگردها در کشورهای جنوب غربی آسیا، در فصل‌های مختلف سال شده است.»

۱) چرا ـ چه چیز ـ چه موقع ـ کجا　　۲) چرا ـ چه چیز ـ کجا ـ چه موقع

۳) چه چیز ـ چرا ـ کجا ـ چه موقع　　۴) چه چیز ـ چرا ـ چه موقع ـ کجا

۲۰۲- در کدام گزینه، «ویژگی کوه‌های زاگرس» به‌درستی بیان شده است؟

۱) به شکل منظم و موازی با جهت شمالی و جنوبی امتداد پیدا کرده است.

۲) از برخورد دو صفحهٔ شبه جزیرهٔ عربستان و اوراسیا به‌وجود آمده است.

۳) فرسایش به‌وسیله آب‌های جاری، سبب تغییر شکل آن شده است.

۴) شیب عمومی این کوه‌ها در بخش غربی آن بیشتر است.

۲۰۳- چرا در کشور ما، رودهایِ مناطق نسبتاً خشک، بیشتر «طغیانی» هستند؟

۱) فرسایش رودخانه‌ای به کندی انجام می‌شود.　　۲) از کانون‌های آبگیر موقتی سرچشمه می‌گیرند.

۳) آبدهی رودها در سال‌های مختلف متفاوت است.　　۴) با ریزش باران و برف، حجم آب رودها افزایش می‌یابد.

۲۰۴- کدام مورد، با مزیّت‌های «کشت گلخانه‌ای» مغایرت دارد؟

۱) کاهش مصرف آب　　۲) تولید محصولات ویژهٔ استانی

۳) کنترل بهتر وضعیت کشت　　۴) تولید در طول سال و همه‌جا

۲۰۵- همهٔ جمله‌ها، مفهوم درستی از تصویرِ روبه‌رو را بیان می‌کنند؛ به‌جز:

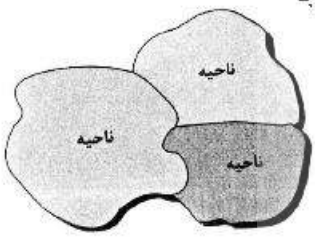

۱) براساس طرز تفکر جغرافی‌دانان، نواحی مختلفی در سطح زمین به‌وجود آمده است.

۲) جغرافی‌دانان با استفاده از یک یا چند معیار، سطح زمین را ناحیه‌بندی می‌کنند.

۳) همگونی عناصر طبیعی و انسانی در کانون ناحیه، دیده می‌شود.

۴) با گذشت زمان ممکن است وسعت نواحی تغییر کند.

۲۰۶- تصویرِ زیر که معرّف «طراحی و مدیریت شهری» در کشور ژاپن است، با کدام عبارت قرابت بیشتری دارد؟

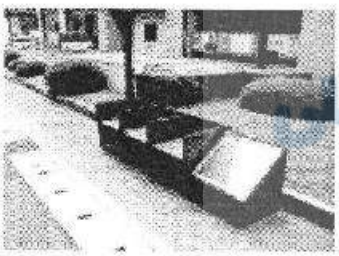

۱) نواحی، با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند.

۲) نواحی، به فعالیت‌های انسان‌ها شکل می‌دهند.

۳) در سطح زمین، انسان‌ها نواحی مختلفی را به‌وجود آورده‌اند.

۴) نواحی، تحت‌تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند.

۲۰۷- چرا با ورود توده هوای سرد قطبی به کشور ما، میزان بارش در سواحل دریای خزر، افزایش پیدا می‌کند؟

۱) دمای هوا کاهش می‌یابد و نمی‌تواند رطوبت را در خود نگه دارد.

۲) توده هوای سرد، تا ارتفاع معینی بالا می‌رود و به نقطه اشباع می‌رسد.

۳) توده هوا در امتداد کوه‌های شمالی ایران بالا می‌رود و دمای آن کاهش می‌یابد.

۴) در مرز میان دو توده هوای (سرد و خشک) و (سرد و مرطوب)، منطقهٔ ناپایدار به‌وجود می‌آید.

۲۰۸- کدام عبارت، با تصویرِ روبه‌رو، مطابقت بیشتری دارد؟

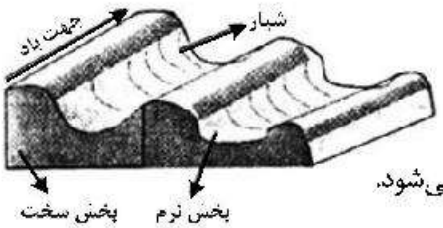

۱) در مناطق خشک و به‌دلیل فرسایش بادی به‌وجود می‌آید.

۲) با وزش باد، بخشِ نرم، تسطیح و بخش سخت، تخریب می‌شود.

۳) حاصل کنده شدن ذرات از یک مکان و انتقال به مکان دیگر است.

۴) به شکل شیارهای موازی و با دامنه‌های پرشیب در رسوبات نرم تشکیل می‌شود.

۲۰۹- کدام عبارت، از دلایل اهمیت «فعالیت‌های اقتصادی نوع اول» است؟

۱) از گذشته‌های بسیار دور، در شکل‌گیری اولین سکونتگاه‌ها نقش داشته است.

۲) با استخراج و به‌دست آوردن مواد خام یا محصول از زمین یا دریا، سروکار دارد.

۳) در تأمین غذا که از برنامه‌های مهم هر کشوری است، نقش دارد.

۴) فرایندی است که نیازمندی‌های بشر امروز را، برطرف می‌سازد.

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۲۱۰- **در چه صورتی، امکان «ادامهٔ حیات» برای کشورهای مشخص شده در تصویر زیر، فراهم می‌شود؟**

۱) تقویت منابع انرژی و معدنی کشور
۲) استفاده از قدرت در ادارهٔ سرزمین
۳) توسعه قلمرو و فضای سرزمینی
۴) حفظ عنصر بنیادین کشور

۲۱۱- **تمامِ عبارات، مفهوم نادرستی از «متروپل» را بیان می‌کنند؛ به‌جز:**
۱) از نظر جریان کالا، خدمات و رفت و آمد افراد، با محدودهٔ جغرافیایی پیرامون خود ارتباط دارد.
۲) براساس رتبه‌بندی سکونتگاه‌ها، در ردیف‌های میانی هرم قرار دارد و خدمات متنوعی ارائه می‌کند.
۳) ساکنین آن مسافت زیادی را برای دریافت خدمات طی می‌کنند، به‌همین دلیل فاقد آستانهٔ نفوذ است.
۴) بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر در یک کشور است که پایتخت نامیده می‌شود و بر سایر سکونتگاه‌ها برتری دارد.

۲۱۲- **کدام گزینه، دلیل مناسبی برای جملهٔ زیر است؟**
«بین درآمد شهرنشینان و روستانشینان شکاف و نابرابری زیادی وجود دارد.»
۱) در بسیاری از نواحی روستایی جهان، میزان فقر بیشتر از نواحی شهری است.
۲) در بسیاری از کشورها، بیشترین سرمایه‌گذاری‌ها به شهرها اختصاص دارد.
۳) ایجاد فرصت‌های شغلی در نواحی شهری از مناطق روستایی بیشتر است.
۴) زندگی روستاییان عمدتاً به درآمد حاصل از کشاورزی وابسته است.

۲۱۳- **با توجه به نمودار زیر، در کدام گزینه راهکار مناسب در «کنترل حرکت به سوی جهانی در حال شهری شدن» به‌درستی بیان شده است؟**

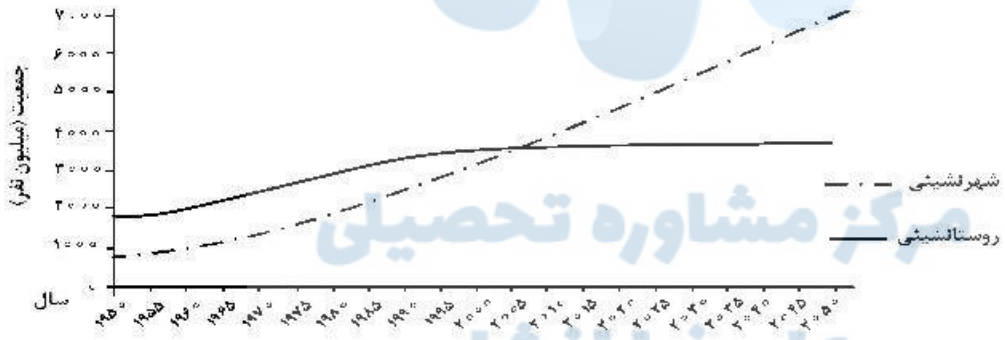

۱) تدوین برنامه‌های عمومی و آمایش در مقیاس ملّی
۲) اجرای سیاست‌های کلی اقتصادی و اجتماعی در مقیاس ملّی
۳) طراحی برنامهٔ توسعه روستایی به‌منظور دسترسی به خدمات اجتماعی
۴) برنامه‌ریزی و مدیریت شهر و روستا براساس همکاری و مشارکت مردم

۲۱۴- **کدام عبارت، مفهوم نادرستی را منتقل می‌کند؟**
الف) در شهرهای ساحلی، تجارت بین‌المللی، با حمل‌ونقل دریایی امکان‌پذیر می‌شود.
ب) هزینهٔ احداث خط‌آهن و توسعهٔ حمل‌ونقل ریلی، به‌صورت متوسط ارزیابی می‌شود.
ج) احتمال فرسایش خاک با توسعهٔ خطوط آهن افزایش می‌یابد.
د) هرچه طول مسیرهای ارتباطی، کوتاه‌تر باشد، دسترسی مطلوب‌تر می‌شود.
۱) الف و ب ۲) الف و د ۳) ب و ج ۴) ج و د

۲۱۵- **کدام عبارت، با «علت وقوع زمین لرزه» مغایرت دارد؟**
۱) جابه‌جایی صفحه‌ای در امتداد خطوط گسل
۲) حرکت همرفتی مواد در گوشتهٔ فوقانی زمین
۳) تشکیل لیتو سفر زمین از واحدهایی به نام پلیت
۴) شکستگی ناگهانی سنگ‌های پوستهٔ زمین در امتداد گسل‌ها

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

جزوه کلاس تاریخ و جغرافیا سالیانه ماز

پاسخ نامه کنکور ۱۳۹۹

استاد مصطفی رضایی مهر

داخل کشور

سوال	پاسخ
۱۸۶	۱
۱۸۷	۲
۱۸۸	۳
۱۸۹	۲
۱۹۰	۴
۱۹۱	۴
۱۹۲	۱
۱۹۳	۲
۱۹۴	۳
۱۹۵	۱
۱۹۶	۳
۱۹۷	۴
۱۹۸	۱
۱۹۹	۳
۲۰۰	۴
۲۰۱	۱
۲۰۲	۲
۲۰۳	۱
۲۰۴	۲
۲۰۵	۴
۲۰۶	۲
۲۰۷	۴
۲۰۸	۳
۲۰۹	۳
۲۱۰	۳
۲۱۱	۴
۲۱۲	۴
۲۱۳	۲
۲۱۴	۱
۲۱۵	۳

خارج کشور

سوال	پاسخ
۱۸۶	۴
۱۸۷	۱
۱۸۸	۴
۱۸۹	۱
۱۹۰	۲
۱۹۱	۳
۱۹۲	۱
۱۹۳	۱
۱۹۴	۴
۱۹۵	۳
۱۹۶	۳
۱۹۷	۲
۱۹۸	۲
۱۹۹	۳
۲۰۰	۴
۲۰۱	۲
۲۰۲	۴
۲۰۳	۱
۲۰۴	۲
۲۰۵	۳
۲۰۶	۲
۲۰۷	۱
۲۰۸	۳
۲۰۹	۳
۲۱۰	۴
۲۱۱	۱
۲۱۲	۴
۲۱۳	۱
۲۱۴	۲
۲۱۵	۳

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

۱۸۶- در گاه‌شماری اوستایی دورهٔ ساسانی، اصطلاح «اندرگاه» به کدام گزینه اشاره داشت؟

۱) پنج روزی که به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌شد.

۲) ماه سیزدهم که هر سه سال یک بار به سال افزوده می‌شد.

۳) ماه سیزدهم که هر ۱۲۰ سال یک بار به پایان سال اضافه می‌شد.

۴) روزی که هر چهار سال یک‌بار به هنگام کبیسه کردن به سال افزوده می‌شد.

۱۸۷- نخستین شهرهای فلات ایران که در حدود پنج هزار سال پیش ساخته شدند، به‌ترتیب، چغامیش، شهداد، سیلک در کدام مناطق امروزی قرار دارند؟

۱) سیستان، کرمان، کاشان ۲) کرمان، کاشان، خوزستان

۳) خوزستان، کرمان، کاشان ۴) خوزستان، خراسان، سیستان

۱۸۸- چرا داریوش یکم هخامنشی به نواحی دوردست در شمال دریای سیاه و جنوب روسیه کنونی لشکرکشی کرد؟

۱) دفع حملات قبایل صحراگرد سکایی

۲) ایجاد امنیت و آرامش در راه‌های تجاری

۳) سرکوب گوماته مغ که یکی از مدعیان اصلی سلطنت بود.

۴) فرونشاندن شورش دولت شهرهایی که توسط یونانی‌ها تحریک شده بودند.

۱۸۹- در دورهٔ کدام سلسله‌های باستانی در ایران سکه‌های نقره‌ای و مسی در مبادلات تجاری در منطقهٔ وسیعی رایج بود؟

۱) سلوکیان و ساسانیان ۲) اشکانیان و ساسانیان

۳) هخامنشیان و سلوکیان ۴) هخامنشیان و اشکانیان

۱۹۰- گشایش جاده موسوم به ابریشم، هم‌زمان با حکومت کدام سلسله‌ها در چین و ایران بود؟

۱) چه این ـ ساسانی ۲) چه این ـ اشکانی

۳) هان ـ ساسانی ۴) هان ـ اشکانی

۱۹۱- دلیل تغییر قبلهٔ مسلمانان از بیت‌المقدس به مکه به فرمان الهی چه بود؟

۱) بهانه‌جویی‌های یهودیان مدینه

۲) کارشکنی رؤسای سه قبیلهٔ بزرگ یهود

۳) پاسخ به بهانه‌جویی گروه‌های مسیحی ساکن یثرب

۴) احترام به سنت ابراهیمی حج و درخواست گروه حنفا

۱۹۲- کدام گزینه، دربارهٔ حَکَم بن ابی العاص درست است؟

۱) پیامبر (ص) وی را به طائف تبعید کرد و خلیفهٔ دوم وی را به مدینه بازگرداند.

۲) پیامبر (ص) وی را به طائف تبعید کرد و خلیفهٔ سوم وی را به مدینه بازگرداند.

۳) در دورهٔ پیامبر (ص) به یمن تبعید شد و در زمان خلافت عمر به مدینه بازگشت.

۴) در دورهٔ پیامبر (ص) به یمن تبعید شد و در زمان خلافت عثمان به مدینه بازگشت.

۱۹۳- کدام‌یک از سلسله‌های حکومتی ایران بعد از اسلام در قرن‌های ۳ و ۴ هجری، خاستگاه و منشأ دهقانی داشتند؟

۱) طاهریان ـ صفاریان ۲) سامانیان ـ آل بویه

۳) صفاریان ـ آل بویه ۴) طاهریان ـ سامانیان

۱۹۴- شاهنامه مصوّر مشهور به دموت، از دورهٔ کدام سلسله در ایران به یادگار مانده است؟

۱) زندیان ۲) صفویان ۳) تیموریان ۴) ایلخانان

۱۹۵- ویژگی‌های شاخص دو مسجد شیخ لطف‌الله و مسجد جامع عباسی (مسجد امام) کدام است؟

۱) شکوه و عظمت و کاربردهای متنوع آن‌ها

۲) هماهنگی رنگ‌ها و طراحی بی‌نظیر آن دو مسجد

۳) عظمت بنای این دو مسجد اعجاب‌آور و تحسین‌برانگیز است.

۴) کاشی‌کاری هنرمندانه که تحسین و شگفتی هر بیننده‌ای را برمی‌انگیزد.

۱۹۶- کدام موارد از اهداف امیرکبیر در تأسیس مدرسه دارالفنون است؟

الف) انتشار و ترویج افکار نو به‌ویژه تفکر مشروطه‌خواهی و ضد استبدادی

ب) فراهم آوردن شرایط برای سوادآموزی به فرزندان تمام قشرهای مختلف جامعه

ج) آموزش دانش نظامی جدید و اشاعه آن و تقویت توان جنگی و دفاعی کشور

د) آموزش علوم جدید به دانشجویان ایرانی در داخل کشور و نظارت بر محتوا، اساتید و روش‌های تدریس

۱) الف ـ ب　　۲) الف ـ ج　　۳) ب ـ ج　　۴) ج ـ د

۱۹۷- کدام گزینه، از نتایج قرارداد ۱۹۱۹ که در دورهٔ نخست‌وزیری وثوق‌الدوله با انگلستان منعقد شد، می‌باشد؟

۱) انگلستان با کمک سید ضیاءالدین طباطبایی، از وابستگان خود، رضاخان را به نخست‌وزیری رساند.

۲) انگلیسی‌ها همصدا با رضاخان خواستار برقراری نظام جمهوری به جای حکومت سلطنتی شدند.

۳) انگلستان برای رسیدن به اهدافش درصدد تغییر حکومت در ایران برآمد.

۴) انگلیسی‌ها با آماده شدن اذهان مردم به سود رضاخان، وی را به سلطنت نشاندند.

۱۹۸- مهم‌ترین مانع در راه تصویب طرح ملی شدن صنعت نفت ایران کدام بود و این مانع چگونه برداشته شد؟

۱) اتخاذ سیاست موازنه مثبت در مجلس شورای ملی ـ پیشنهاد طرح سیاست موازنه منفی توسط دکتر مصدق

۲) انعقاد قرارداد الحاقی معروف به قرارداد گس ـ گلشائیان ـ نطق طولانی حسین مکی در مجلس پانزدهم

۳) مخالفت شدید سپهبد حاجعلی رزم آرا با این طرح ـ اعدام انقلابی رزم‌آرا توسط خلیل طهماسبی

۴) روی کار آمدن احمد قوام‌السلطنه ـ قیام مردمی ۳۰ تیر ۱۳۳۱ به رهبری آیت الله کاشانی

۱۹۹- حضرت امام خمینی (ره) کدام رویداد را «از الطاف خفیه الهی برای انقلاب اسلامی» خوانده‌اند؟

۱) تظاهرات میلیونی مردم تهران در تاسوعا و عاشورای سال ۱۳۵۷ ش. در دورهٔ نخست‌وزیری ازهاری

۲) قیام خونین مردم تهران در روز جمعه ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ در میدان شهدا (ژاله سابق)

۳) عقب‌نشینی خفت‌بار دولت علم در ماجرای تصویب نامه انجمن‌های ایالتی و ولایتی

۴) رحلت فرزند ارشدشان «حاج آقا مصطفی خمینی» در سال ۱۳۵۶ ش.

۲۰۰- کدام گزینه، دربارهٔ اقدامات اعضای گروهک تروریستی فرقان درست نیست؟

۱) شخصیت‌های برجسته انقلابی و مبارزان سرشناس را هدف قرار می‌دادند.

۲) تمرکز فعالیت‌های تروریستی آن‌ها بر مسئولان نظام جمهوری اسلامی و مردم عادی بود.

۳) سپهبد ولی الله قرنی، حاج مهدی عراقی و آیت الله قاضی طباطبایی را به شهادت رساندند.

۴) نتیجهٔ کار آن‌ها شهادت برخی شخصیت‌های برجستهٔ انقلابی و مبارزان سرشناس و چند سوء قصد نافرجام بود.

۲۰۱- **در کدام گزینه، با توجه به عبارت زیر، «مسئلهٔ پژوهش» به درستی تدوین شده است؟**

«میزان حضور وسایل نقلیه و عابران در خیابان‌های یک شهر، به اوج خود رسیده است.»

۱) چرا پدیدهٔ مهاجرت شکل می‌گیرد؟

۲) دلایل افزایش جمعیت در کلان شهرها چیست؟

۳) افزایش کربن دی‌اکسید سبب افزایش دمای کره زمین شده است.

۴) چگونه رشد جمعیت می‌تواند در ایجاد پدیدهٔ گرمایش جهانی نقش داشته باشد؟

۲۰۲- **کدام گزینه، با دلیل شکل‌گیری «کوه‌های بشاگرد» مطابقت دارد؟**

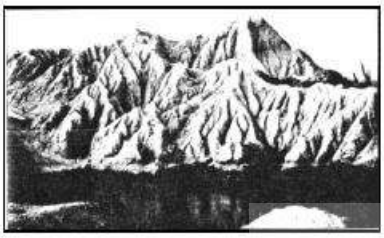

۱) تکامل فرسایش بادی و آبی

۲) برخورد خرده صفحات عمان و ایران

۳) عوامل درونی و خروج گاز و یا بخارآب از اعماق زمین

۴) جابه‌جایی رسوبات رودخانه‌ای و تشکیل شکل‌های جدیدی از ناهمواری در سطح زمین

۲۰۳- **کدام گزینه، دلیل مناسبی برای عبارت زیر است؟**

«میزان بارش در تبریز از شیراز بیشتر است.»

الف) هوای سرد و مرطوب به سمت عرض‌های بالاتر حرکت می‌کند.

ب) با صعود هوای گرم، رطوبت به صورت بارش نازل می‌شود.

ج) تعداد مولکول‌های هوای سرد در واحد حجم بیشتر است.

د) رطوبت موجود در هوای سرد، سریع‌تر متراکم می‌شود.

۱) الف و ب ۲) الف و ج ۳) ج و د ۴) ب و د

۲۰۴- **در کدام گزینه، راهکار مناسبی برای کنترل «پیری جمعیت» تدوین شده است؟**

۱) گسترش بهداشت اجتماعی ۲) تغییر ساختمان سنّی جمعیت

۳) افزایش رشد طبیعی جمعیت ۴) استخراج آمار و اطلاعات دقیق

۲۰۵- **کدام گزینه، دلیل مناسبی برای عبارت زیر است؟**

«در سطح زمین، اَشکال مختلفی از سکونتگاه‌ها به‌وجود آمده است.»

۱) چگونگی قرارگیری پدیده‌های طبیعی و انسانی

۲) نحوه توزیع شبکه خطوط حمل‌ونقل ریلی و جاده‌ای

۳) دسترسی به شرایط جغرافیایی (طبیعی، انسانی) مناسب

۴) نقش عوامل طبیعی و انسانی در شکل‌گیری شهر و روستا

۲۰۶- **چگونه جغرافیدانان، سطح زمین را ناحیه‌بندی می‌کنند؟**

۱) تقسیم‌بندی نواحی جغرافیایی ۲) تعیین حدود نواحی جغرافیایی

۳) مطالعهٔ شباهت‌ها و تفاوت‌های مکان‌ها ۴) وحدت‌یابی مکان‌ها و فضاهای جغرافیایی

۲۰۷- **کدام عبارت، دلیلِ مناسبی را برای «وضعیت مولکول‌های هوا» در مدل ترسیم شده، بیان می‌کند؟**

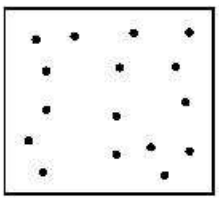

۱) نواحی قطبی در زمستان، انرژی کمتری را دریافت می‌کنند.

۲) میزان پراکندگی زاویهٔ تابش خورشید بر سطح زمین، متفاوت است.

۳) اشعهٔ خورشید در منطقهٔ استوایی در طی سال عمود و نزدیک به عمود است.

۴) پرتوهای خورشید در عرض‌های بالای جغرافیایی، مساحت بیشتری را در بر می‌گیرند.

۲۰۸- **کدام عبارت، نادرست است؟**

الف) در عرض‌های جغرافیایی ۱۰ درجه جنوبی تا ۱۰ درجهٔ شمالی، میزان تولید ناخالص اولیه زیاد است.

ب) میزان تولید مادهٔ آلی و سرعت رشد گیاهان در یک زیست بوم، متفاوت است.

ج) میزان ترکیبات آلی و تودهٔ زیستی در جنگل‌های مخروطی به سرعت رشد آن‌ها بستگی دارد.

د) کمترین میزان تولید مواد آلی سیارهٔ زمین در مناطق نزدیک به قطب دیده می‌شود.

۱) الف و ج ۲) الف و د ۳) ب و ج ۴) ب و د

۲۰۹- در کدام گزینه، هدف از تشکیل اتحادیه‌های اقتصادی ـ تجاری منطقه‌ای، به‌درستی بیان شده است؟

۱) کاهش مالیات و تعرفه‌های گمرکی و افزایش تجارت بین کشورهای عضو

۲) مقابله با کسری تجاری و بهبود استانداردهای زندگی و رفاه در کشورهای عضو

۳) دستیابی به موازنهٔ تجاری مثبت و حذف تدریجی تعرفه‌های گمرکی کشورهای عضو

۴) محدود کردن واردات برخی کالاها و کاهش تأثیرات منفی تجارت در میان کشورهای عضو

۲۱۰- کدام گزینه، با توجه به «الگوی مدیریت سیاسی فضا» از وجوه شباهت دو کشور عراق و انگلستان به‌شمار می‌آید؟

الف) حکومت مرکزی، نقش هماهنگ‌کننده و ارتباط‌دهنده دارد.

ب) نظام قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری، متمرکز است.

ج) مناطق خود مختار، اختیارات سیاسی و اجرایی ویژه‌ای دارند.

د) قوانین آموزش و پرورش و دوره‌های تحصیلی در نواحی مختلف، متفاوت است.

۱) الف و ج　　۲) الف و د　　۳) ب و ج　　۴) ب و د

۲۱۱- کدام عبارت، با تصویر ترسیم شده از «هستهٔ اولیه و روند توسعهٔ کالبدی شهر رشت» در دوره‌های تاریخی مختلف مغایرت دارد؟

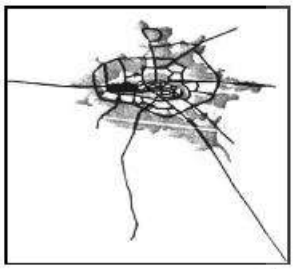

۱) حوزه نفوذ آن نسبت به سایر سکونتگاه‌ها، گسترده‌تر است.

۲) همانند سایر سکونتگاه‌های شهری و روستایی دارای مقر و موقعیت است.

۳) دسترسی به آب مهم‌ترین عامل طبیعی شکل‌گیری هسته اولیهٔ آن سکونتگاه است.

۴) دسترسی به راه‌های ارتباطی سبب ارتقاء مرتبه آن در هرم سلسله مراتب سکونتگاهی شده است.

۲۱۲- عبارت زیر، از پیامدهای کدام ویژگی عمدهٔ «برنامه آمایش سرزمین» است؟

«دسترسی عادلانه همهٔ مردم به حمل‌ونقل با کمترین هزینه»

الف) توجه به آمایش دفاعی　　**ب) توجه به ظرفیت‌ها و توانمندی‌های همهٔ مناطق**

ج) توجه به نیازهای حال و آینده　　**د) توجه به عدالت در توسعه**

۱) الف و ب　　۲) الف و ج　　۳) ب و د　　۴) ج و د

۲۱۳- کدام گزینه، با توجه به تصویر زیر، «مسیر پیشنهادی مناسبی» برای «اتصال دو شهرک مسکونی» است؟

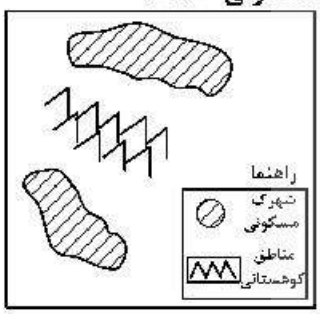

۱) ساخت طولانی‌ترین مسیر بدون حفر تونل

۲) ساخت کوتاهترین مسیر از طریق حفر تونل

۳) ترکیبی از مسیر طولانی و کوتاه با احداث تونل کوتاه

۴) ترکیبی از مسیر طولانی و کوتاه با احداث تونل بلند

۲۱۴- در کدام شرایط، احتمال وقوع سیل افزایش می‌یابد؟

۱) سرریز شدن جریان آب، از بستر یک رود یا دریاچه

۲) جاری شدن آب حاصل از بارش، در بستر یک رود

۳) افزایش حجم آب در زمان مشخص از مقطع معیّن یک رود

۴) بیشتر شدن حجم آب رودخانه، از میانگین سالیانهٔ دبی آن

۲۱۵- کدام عبارت، وضعیت «شبکه زهکشی» را در مدل زیر به‌درستی بیان می‌کند؟

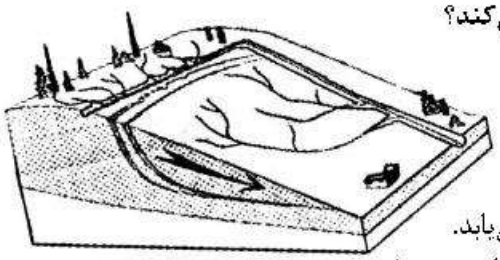

۱) سرعت تخلیهٔ رواناب، افزایش و نفوذپذیری کاهش می‌یابد.

۲) سرعت تخلیهٔ رواناب، کاهش و زمین لغزش افزایش می‌یابد.

۳) میزان نفوذپذیری و سرعت تخلیهٔ آب در سطح تودهٔ لغزشی، کاهش می‌یابد.

۴) با هدایت انشعابات شبکهٔ زهکشی، سرعت نفوذپذیری و زمین لغزش افزایش می‌یابد.

۱۸۶- کدام گزینه، توصیف درستی از وقایع‌نگاری‌ها پیش از ظهور تاریخ‌نگاری نوین به‌دست داده است؟

۱) به بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان و وجوه گوناگون حیات جامعه توجه می‌شد.

۲) تمام آثار نتیجهٔ سفرها و مشاهدات و شنیده‌های مستقیم و بلاواسطهٔ وقایع‌نویسان است.

۳) برای ثبت و نوشتن وقایع تاریخی از اسناد دولتی و یافته‌های سایر علوم استفاده می‌شد.

۴) در ثبت و نگارش برخی رویدادها، از اسناد و مدارک دولتی استفاده می‌شد.

۱۸۷- فلسفهٔ یونان بر کدام فیلسوف و دانشمند ایرانی تأثیر زیادی گذاشته است؟

۱) ابن سینا ۲) امام محمد غزالی

۳) امام فخر رازی ۴) ابن مسکویه رازی

۱۸۸- کدام گزینه، دربارهٔ «تاریخ طبری و بخش تاریخ ایران باستان آن» درست است؟

۱) یک تاریخ عمومی است و طبری برای نگارش این بخش، از ترجمهٔ عربی خدای‌نامه‌ها استفاده کرده است.

۲) یک تاریخ روایی است و مؤلف برای نگارش بخش مذکور، از متن پهلوی خدای‌نامه‌های دورهٔ ساسانی بهره برده است.

۳) یک تاریخ عمومی است و طبری از متن پهلوی خدای‌نامه‌های دورهٔ ساسانی برای نگارش بخش مذکور بهره برده است.

۴) یک تاریخ روایی است و مؤلف، از شاهنامه و ترجمهٔ عربی دینوری از خدای‌نامه‌ها برای نگارش این بخش بهره برده است.

۱۸۹- در دورهٔ اشکانی از نیروی کار اسیران جنگی در کدام زمینه‌ها استفاده می‌شد؟

۱) فعالیت‌های عمرانی، تولیدات کارگاهی، راه‌سازی، گله‌داری و خدمات خانگی

۲) فعالیت‌های کشاورزی، ساختمان‌سازی، معادن شاهی و خدمات خانگی

۳) معادن شاهی، فعالیت‌های کشاورزی و دامداری، انجام خدمات عمومی و عام‌المنفعه

۴) انجام خدمات عمومی و عام‌المنفعه، راه‌سازی، تولیدات کارگاهی، کار در معادن شاهی

۱۹۰- کدام گزینه، دربارهٔ باورها و آموزه‌های زرتشت درست است؟

۱) پرداختن به کشاورزی و قربانی کردن گاو را نهی می‌کرد.

۲) پارسایی و استقلال را دو ویژگی زن خوب می‌شمرد.

۳) مشوق زندگی کوچ‌نشینی و اقتصاد شبانی بود.

۴) مردم را به کشت و کار تشویق می‌کرد.

۱۹۱- کدام گزینه، کمک زیادی به شناخت فرهنگ، آداب و رسوم و سنت‌ها، در دوره‌های مختلف تاریخی می‌کند؟

۱) شهرهای تاریخی ۲) بناهای تاریخی ۳) اساطیر اقوام ۴) تابلوهای نقاشی

۱۹۲- کدام خلیفه اموی، نیروی دریایی را توسعه داد و هدف وی از این اقدام چه بود؟

۱) معاویه ـ تسلط بر دریاهای سرخ و مدیترانه و حفاظت از بازرگانی دریایی جهان اسلام

۲) معاویه ـ فتح جزایر دریای مدیترانه و پایان دادن به حاکمیت مطلق رومیان بر آن دریا

۳) عبدالملک بن مروان ـ فتح جزایر دریای مدیترانه و پایان دادن به حاکمیت مطلق رومیان بر آن دریا

۴) عبدالملک بن مروان ـ تسلط بر دریاهای سرخ و مدیترانه و حفاظت از بازرگانی دریایی جهان اسلام

مرکز مشاوره تحصیلی علیرضا افشار

۱۹۳- مأمون خلیفهٔ عباسی پس از سه سال خلافت با تغییر شرایط سیاسی، به کدام اقدام دست زد؟

۱) پایتخت خود را از مرو به بغداد منتقل کرد.

۲) مشارکت ایرانیان در ادارهٔ امور را به حداقل رساند.

۳) بیت‌الحکمه را برای ترجمه و تألیف کتاب تأسیس نمود.

۴) برای مهار قیام علویان، امام رضا (ع) را از مدینه به مرو منتقل نمود.

۱۹۴- کدام گزینه، از دلایل ضعف و زوال حکومت سلجوقیان پس از مرگ ملکشاه و خواجه نظام‌الملک توسی نیست؟

۱) هجوم اقوام مهاجم و از دست رفتن ماوراءالنهر

۲) قدرت‌یابی اتابکان در نواحی زیر سلطهٔ سلجوقیان

۳) مبارزات اسماعیلیان و رقابت و کشمکش بر سر قدرت

۴) مهاجرت قبایل ترک به آسیای صغیر و تغییر وضعیت سیاسی این ناحیه

۱۹۵- در کدام گزینه، عوامل مؤثر بر رشد اندیشهٔ ملی‌گرایی (ناسیونالیسم) در اروپا در عصر جدید و دورهٔ معاصر به درستی بیان شده است؟

۱) نهضت پروتستان، انقلاب کبیر فرانسه

۲) آغاز و گسترش رقابت‌های استعماری، انقلاب کبیر فرانسه

۳) نهضت پروتستان، تشدید رقابت‌های استعماری در قرن ۱۹

۴) اکتشافات جغرافیایی، گسترش استعمار و ظهور انقلاب صنعتی

۱۹۶- برای نخستین بار مدرسهٔ دوشیزگان برای تحصیل دختران به‌وسیلهٔ بی‌بی خانم استرآبادی در کدام شهر تأسیس گردید؟

۱) رشت　　۲) تبریز　　۳) تهران　　۴) شیراز

۱۹۷- کدام گزینه، از نتایج عمدهٔ مهار کردن نیروهای رزمی عشایر و اسکان اجباری آنان به‌وسیلهٔ رضاشاه است؟

۱) مجبور شدن عشایر به فروش زمین‌های خود به دولت

۲) کسب رضایت طبقات مختلف مردم به ویژه شهرنشینان

۳) برانگیخته شدن خشم عمومی در سطوح مختلف از اقدامات شاه

۴) کاهش رونق دامداری و نیازمند شدن کشور از نظر دامی به بیگانگان

۱۹۸- اخراج کدام کشور از جامعهٔ ملل، موجب بی‌اعتباری این نهاد بین‌المللی گردید؟

۱) ترکیه　　۲) شوروی　　۳) آلمان　　۴) ایتالیا

۱۹۹- کدام پادشاه قاجار امتیاز کشف و استخراج نفت و گاز را به مدت ۶۰ سال به یک سرمایه‌دار خارجی واگذار کرد؟

۱) احمدشاه　　۲) محمدعلی شاه　　۳) مظفرالدین شاه　　۴) ناصرالدین شاه

۲۰۰- کدام‌یک از رویدادهای زیر مربوط به دورهٔ ریاست جمهوری ابوالحسن بنی‌صدر است؟

۱) برگزاری همه‌پرسی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و تأیید آن توسط اکثریت مردم

۲) آغاز جنگ تحمیلی رژیم بعثی عراق علیه ایران و اشغال خرمشهر توسط ارتش عراق

۳) برگزاری انتخابات اولین دوره مجلس خبرگان رهبری و تشکیل مجلس خبرگان

۴) بازگشایی دانشگاه‌ها که پس از پیروزی انقلاب اسلامی تعطیل شده بودند.

۲۰۱- در کدام عبارت، تفاوت میان نگرش جغرافیدانان با سایر رشته‌های علوم، به‌درستی بیان شده است؟

۱) کمک به انسان برای زندگی بهتر
۲) کشف ناشناخته‌های جهان
۳) مطالعهٔ شباهت‌ها و تفاوت‌های مکان‌ها
۴) طبقه‌بندی نظام‌های اقتصادی و اجتماعی

۲۰۲- کدام مورد، با دلایل ناپایداری «دامنهٔ شمالی البرز» مغایرت دارد؟

۱) شیب زیاد دامنه‌ها
۲) افزایش وزن دامنه‌ها
۳) جریان آب حاصل از بارندگی
۴) حجم زیاد رسوبات فرسایش یافته

۲۰۳- کدام گزینه، پیامد عبارت زیر است؟

«در فصل زمستان و در شرایطی که توده هوا از هوای مجاور خود گرم‌تر می‌شود، در صورت وجود رطوبت، بارندگی صورت می‌گیرد.»

۱) افزایش بارش در سواحل خزر
۲) تراکم رطوبت و بارش در دامنهٔ غربی زاگرس
۳) کاهش اختلاف دما در سواحل شمالی و جنوبی کشور
۴) تشکیل ابرهای نیمبواستراتوس در دامنهٔ شمالی البرز

۲۰۴ کدام جمله، دلیل مناسبی برای عبارت تدوین شده است؟

«سفیدرود و هراز از طولانی‌ترین رودهایی هستند که به دریای خزر وارد می‌شوند.»

۱) پُرآب‌ترین رودهای این حوضهٔ آبریز هستند.
۲) از کوهستان‌های بلند و برف‌گیر تغذیه می‌شوند.
۳) سرچشمهٔ رودهای متعددی در حوضهٔ آبریز هستند.
۴) براساس شکل زمین و شیب ناهمواری جریان می‌یابند.

۲۰۵- همهٔ عبارت‌ها، براساس «سلسله مراتب سکونتگاه‌های ایران»، به درستی نوشته شده‌اند، به‌جز:

۱) استان با تنوع خدمات بیشتر در رأس هرم قرار گرفته است.
۲) تنوع خدمات در دهستان کمتر از بخش و بیشتر از روستا است.
۳) در شهرستان شمار جمعیت و تنوع خدمات از بخش بیشتر و از استان کمتر است.
۴) تنوع خدمات و شمار جمعیت در چند روستا، از بخش بیشتر و از دهستان کمتر است.

۲۰۶- کدام گزینه، با توجه به تصویر زیر، عبارتِ تدوین شده را به درستی کامل می‌کند؟

«هر مکان در روی زمین ویژگی‌هایی دارد و .....»

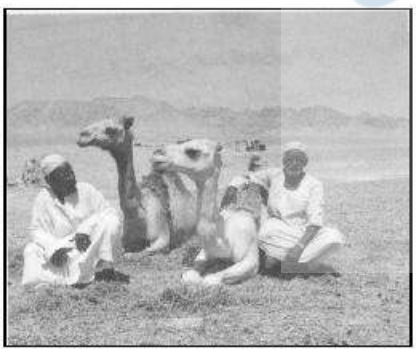

۱) میان هر واحد با واحد مجاور تفاوت وجود دارد.
۲) میان اجزا و پدیده‌های آن، نوعی پیوستگی و هماهنگی وجود دارد.
۳) تعیین حدود یک ناحیه، به هدف مطالعه و تحقیق جغرافیدان بستگی دارد.
۴) ویژگی اصلی هر ناحیه، وحدت و همگونی نسبی میان عناصر طبیعی و انسانی است.

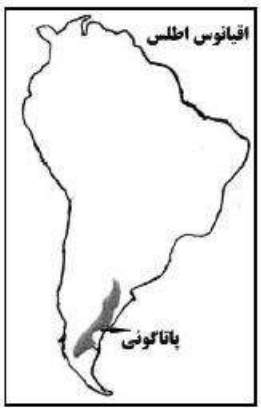

۲۰۷- همهٔ موارد، با ویژگی‌های بیابان تصویر شده، مغایرت دارند، به‌جز:

۱) دوری از منابع رطوبتی
۲) صعود کردن هوای مرطوب
۳) مجاورت با مرکز پُر فشار جنب حاره
۴) قرار داشتن در عرض جغرافیایی بالا

علیرضا افشار

۲۰۸- کدام گزینه، بیانگر تفاوت «نقش فرسایشی آب‌های جاری» در مقایسه با عملکرد سایر عوامل مؤثر در فرایند فرسایش است؟

۱) تشکیل غارهای طبیعی
۲) تغییر شکل عوارض سطح زمین
۳) انباشت مواد حاصل از هوازدگی
۴) حمل مواد تخریب شده به صورت معلق

۲۰۹- کدام عبارت، با مدل تصویر شدهٔ روبه‌رو، مغایرت دارد؟

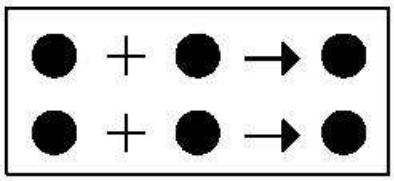

۱) ظهور دین مسیحیت در آسیا
۲) خلق چشم‌اندازهای فرهنگی
۳) همه‌گیری بیماری Covid۱۹
۴) پراکندگی پیروان دین یهود در نواحی بزرگ بازرگانی

۲۱۰- همه عبارت‌ها، با نظریهٔ «قدرت دریایی آلفرد ماهان»، مطابقت دارند، به‌جز:

الف) کشورهایی قدرتمند هستند که به آب‌های آزاد دسترسی داشته باشند.
ب) فضاهای دریایی و اقیانوسی در شکل‌گیری قدرت جهانی مؤثر هستند.
ج) قدرت دریایی کشور ساحلی وابسته به نیروی جنگی ناوگان دریایی است.
د) در کشورهای دریایی و اقیانوسی، ملتی قدرتمندتر است که در تجارت دریایی نیرومند باشد.

۱) الف و ب　　۲) الف و ج　　۳) ب و د　　۴) ج و د

۲۱۱- کدام عبارت، درست است؟

۱) همهٔ پایتخت‌ها در سطح جهان، مادرشهر هستند.
۲) مادرشهرها بیش از ۱۰ میلیون نفر جمعیت دارند.
۳) مادرشهرها در رأس هرم سلسله مراتب سکونتگاهی قرار دارند.
۴) مادرشهرها بزرگ‌ترین و پرجمعیت‌ترین شهر در یک ناحیه یا استان هستند.

۲۱۲- کدام موارد، به‌صورت «طرح هادی روستایی و توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ایران» تهیه و اجرا شده است؟

الف) توسعهٔ صنایع تبدیلی کشاورزی
ب) آموزش بهداشت و پیشگیری از بیماری‌های واگیردار
ج) بهبود خدمات گردشگری و فراغتی
د) تأمین آب آشامیدنی سالم

۱) الف و ب　　۲) الف و ج　　۳) ب و د　　۴) ج و د

۲۱۳- چرا مدیریت حمل‌ونقل درون شهری، یکی از موضوعات مهم شهرها، طی ۵۰ سال اخیر بوده است؟

۱) به دسترسی عادلانهٔ همهٔ اقشار جامعه توجه شده است.
۲) تقاضای حمل‌ونقل شهری، رشد چشمگیری داشته است.
۳) حمل‌ونقل یکی از اساسی‌ترین نیازهای روزانهٔ مردم بوده است.
۴) با توسعه وسایل حمل‌ونقل، مصرف سوخت‌های فسیلی بسیار افزایش یافته است.

۲۱۴- کدام عبارت، نادرست است؟

۱) رودخانه‌ها، جریان آب حاصل از بارش را، به‌تدریج تخلیه می‌کنند.
۲) میان شکل حوضه و شیب بستر با طول آبراهه، رابطهٔ مستقیمی وجود دارد.
۳) در زمان وقوع سیلاب‌های فصلی، جریان آب، دشت‌های سیلابی را فرا می‌گیرد.
۴) هر قدر تعداد انشعابات رود بیشتر باشد، سرعت تخلیهٔ آب حاصل از بارش افزایش می‌یابد.

۲۱۵- تصویر زیر، با کدام‌یک از «روش‌های سازه‌ای» در مدیریت پیش از وقوع سیل مطابقت دارد؟

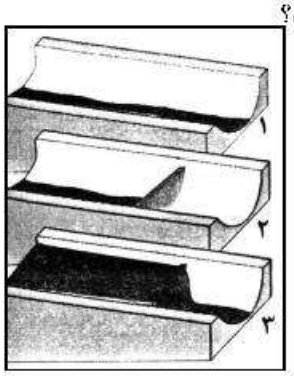

۱) ساخت سدهای خشکه چین مطابق با دورهٔ بازگشت آبراهه‌ها
۲) ساخت دیواره‌های مهارکننده برای انحراف آبراهه‌ها
۳) احداث کانال‌های انحرافی با هدف هدایت آبراهه‌ها
۴) احداث سد تنظیمی برای اصلاح شیب آبراهه‌ها

مرکز مشاوره تحصیلی عاشقان افشار

استاد مصطفی رضایی مهر

پاسخ نامه کنکور ۱۴۰۰

جزوه کلاس تاریخ و جغرافیا سالیانه ماز

داخل کشور

سوال	پاسخ
۱۸۶	۱
۱۸۷	۳
۱۸۸	۱
۱۸۹	۲
۱۹۰	۴
۱۹۱	۱
۱۹۲	۲
۱۹۳	۴
۱۹۴	۴
۱۹۵	۴
۱۹۶	۴
۱۹۷	۳
۱۹۸	۳
۱۹۹	۴
۲۰۰	۲
۲۰۱	۲
۲۰۲	۲
۲۰۳	۳
۲۰۴	
۲۰۵	۱
۲۰۶	۳
۲۰۷	۳
۲۰۸	۴
۲۰۹	۲
۲۱۰	۱
۲۱۱	۱
۲۱۲	۴
۲۱۳	۳
۲۱۴	۴
۲۱۵	۱

خارج کشور

سوال	پاسخ
۱۸۶	۴
۱۸۷	۱
۱۸۸	۱
۱۸۹	۲
۱۹۰	۴
۱۹۱	۳
۱۹۲	۲
۱۹۳	۱
۱۹۴	۴
۱۹۵	۱
۱۹۶	۳
۱۹۷	۴
۱۹۸	۲
۱۹۹	۳
۲۰۰	۲
۲۰۱	۳
۲۰۲	۳
۲۰۳	۱
۲۰۴	۴
۲۰۵	۴
۲۰۶	۲
۲۰۷	۴
۲۰۸	۱
۲۰۹	۲
۲۱۰	۲
۲۱۱	۱
۲۱۲	۲
۲۱۳	۳
۲۱۴	۱
۲۱۵	۴

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار